

V. B. 23

4032

XII

1315

C.D.h.
1315.

inv. 4758

111 c 60

5

in Bogislaw
Philipp von Chemnitz

AM

Joh. Conrad Causenig D.

DEPARTMENT OF
THE
STATE
OF ALABAMA
BUREAU OF
LANDS

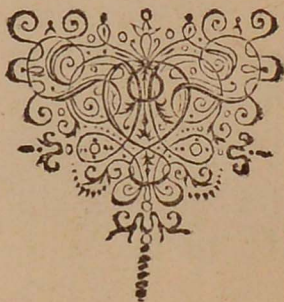
✓
DISSERTATIO
DE
R A T I O N E
S T A T U S
I N
I M P E R I O N O S T R O
R O M A N O - G E R M A N I C O .

In qua,

*Tum, qualisnam reverà in eo Status sit ; tum,
quæ Ratio Status observanda quidem, sed magno cum Pa-
triæ Libertatis detrimento, neglecta hucusque fuerit ;
tum denique, quibusnam mediis antiquus
Status restaurari ac firmari possit,
dilucidè explicatur.*

Autore

HIPPOLITHO à LAPIDE.

F R E I S T A D I I .

A N N O 1 6 4 7 .

DISCOUNT

STATE OF

NEW YORK

IN SENATE

JANUARY 1861

REPORT OF THE
COMMISSIONERS OF THE
LAND OFFICE
IN ANSWER TO A
RESOLUTION PASSED
BY THE SENATE
MAY 18 1860

Benevolo & cordato

L E C T O R I
S A L U T E M .

FUNESTAM & cadaverosam hodiernæ Germaniæ nostræ faciem contemplanti mihi, causas, quid ita à semet degenerârit, & pristinae Libertati ac Dignitati penitùs decoxerit, indagare, haud semel in mentem venit, benevole & cordate Lector.

Et quidem præter immobilem Factorum vim ac seriem, quâ, ut homines, sic & Imperia, nascuntur, adolescunt, crescunt, decrescunt, consenescent, moriuntur, variæ ac multiplices, eæque gravissimæ causæ primo statim obtutu sese obtulere: Interque illas una haud è postremis; Legum, nempè, varietas, ac multitudo, Legulejorumque seu Legistarum, eorum scilicet, qui Legibus & Juri privato operam dant, nimia in Republica autoritas.

Quâ in re, si in quâquam aliâ, Germania nostra aded sibi dissimilis facta est, ut, si præteritarum historiarum speculum inspiciat, semet-ipsam minimè gentium agnitura sit.

Praefatio

Nam olim quidem apud Germanos plus valebant boni mores, quam alibi bonæ Leges, autore Tacito: (a) Et, ne longiùs in antiquitatem abeamus, adhuc Imperatorum tempore, usque ad Lotharium, Institutionum, Digestorum, Codicis, Novellarum, Juris quoque Doctorum, Advocatorum, Procuratorum, Notariorum, & similium, quos togatos vultures, vilissima capita, forensia pecora Apulejus (b) indigitat, ignota erant nomina.

Hinc, ut in incorruptâ Republ. paucæ Leges; nulli Legistæ. Rara inter privatos litigia: In publicis Fides integra, ingens Libertatis apud omnes amor, & generosum ejus tuendæ studium.

Postquam verò Justinianæum Jus in Germaniam invectum, Jurisque Interpretibus ac Legistis aditus patefactus est, mox, non privati tantum fori & Judiciorum subsellia, sed arcanos quoque, consiliorum publicorum recessus ingenti quasi diluvio illi ipsi inundaverunt, nec flagitiis, sed Legibus & Legistis laborare cœpimus.

Hinc, ut in corruptissima Republ.
plu-

(a) de moribus German. (b) de aureo asino.

plurimæ Leges; (a) plurimi Legistæ. Hinc inter privatos innumerata litigia: In publicis sublesta Fides, & dejecti, dispositique ubivis ad servitutum Imperatorum subeundam animi.

Quod ad privatarum litium multitudinem attinet, res ipsa sese satis ostendit, nec in meridiano sole mutuatio ullo lumine usus est.

Seculum tantum nostrum paulisper intuere, quo noxæ integritas, contumeliæ pudor, ludibrio fides, litigio est omnis contractus & actus; ut Justus Lipsius alicubi (b) scribit.

Reipubl. administrationem si spectemus, pravum istum in Germania morem invaluisse vidimus, ut, si quis evolvendis Juris antiqui tricis & nugilibus Justiniani quinquennium in Academiis vixdum impenderit, & Doctorellus, rubrâ tiarâ redimitus, redierit in patriam, illicò, contra L. Syllæ monitum, (c) dignus hucusque habitus sit, Reipubl. admoveri gubernaculis, qui remum nunquam tetigit, aut undabundum mare ne per somnium quidem vidit; & ingenti præfici corbitæ, qui celocem nunquam rexit.

(a) Tacit. lib. 4. annal. (b) cent. 1. epist. 8. (c) apud Sabellio. rapsod. histor. enneade 6. lib. 3.

Præfatio

Quod si antiquæ rei Romanæ, aut universalis historiæ Scriptorem per transennam fortè inspexerit, & insuper Electorum numerum, officia, aliaque curialia, quibus Aurea Bulla ad nauseam usque referta est, enarrare sciverit; Jam idem Juris publici peritissimus, ex assè, omnibusque numeris absolutus Jureconsultus, & vel toti Imperio gubernando par fuerit habitus.

Multi quoque, tanquam longo rerum usu & experienciâ instructi, consiliis publicis admoti sunt, qui, si rectè attenderes, aut causidicinam aliquamdiu exercuerant, & meras rabularias artes, fori strategemata, venalemque perfidiam spirabant, aut, ad summum, tribunalibus, & juri inter litigantes dicundo seu assuerant, seu præfuerant.

Ita à foro in Aulam, & intimiora consiliorum publicorum penetralia, sub splendido Juris publici privatique Sacerdotum ac Consultorum nomine, insinuavit & irrepsit Legistarum turba: Tantamque Jus Civile, & Leges Justinianæ obtinuerunt autoritatem, ut, nisi qui illis apprimè instructus, fuerit ad Rempubl. gubernandam idoneus existimatus nemo.

Hi, scilicet, veri Atlantes fuerunt, qui
cœlum

coelum istud politicum juridicâ suâ scientiâ vulgari omnium opinione , sustentare posse, hucusque crediti sunt.

Hinc evenit, ut actionum suarum formulas, instrumentorum clausulas, exceptionum, replicarum , duplicarum , triplicarum, quadruplicarum, & alia, è Jure privato deprompta, cavilla , Protestationes, Appellationes, cautelas, seu fute-las potiùs & imposturas suas è foro in Rempublicam inferrent.

Hinc factum, ut quandò de Statu Imperii , & verâ Status Ratione dubitatio exorta fuit , illi , Legum quidem antiquiorum , & Juris Civilis scientiâ satis imbuti, Juris verò publici, Historiarum, (inprimis patriarum) noviorum quoque Imperii Constitutionum notitiâ leviter modò tincti , non tam ex iisdem Imperii Constitutionibus , Germanorum historiis , & notoriâ observantiâ, quàm veterum Legum placitis , & Legistarum, Bartoli , Baldi , similibusque, qui maximam partem peregrini, ac Status nostri imperitissimi fuerunt , commentariis litem deciderint , ad Imperatoris molendinum omnia traxerint ; ea, quæ de Imperio ac Imperatore Romano antiquo scripta inveniebant , ad modernum Imperii Statum promiscuè ap-

Præfatio

plicarint, atque ita, ex veterum Legum, quæ sub Statu monarchico lata sunt, præscripto, secundum Imperatorem vindicias in plerisque dixerint contra Patriæ Libertatem.

Hinc jura omnia, de Principe loquentia, ad Imperatorem nostrum cum Durando Speculatore (a) accommodarunt: Eiusdem potestatem cum Baldo, (b) jure antiquæ Legis Regiæ metientes. Quam Legem Regiam nec sublatam hodie esse, imò nec tolli potuisse, suaviter somniarunt. (c)

Hinc monarchicum Imperii Statum, Imperatorisque Majestatem, Legibus solutam potestatem, & plura talia, quæ ex veterum Legum monumentis auferunt, tanquam aras focosque, in consiliis, dictis, ac scriptis suis, plerique hucusque propugnarunt, & propugnant.

Plerique, inquam: Nec omnibus promiscuè hanc maculam adspargere, animus est. Sunt enim inter Jureconsultos & Juris Doctores quoque, sed oppidò pauci, quibus

de meliora luto finxit præcordia

Titan;

qui-

(a) tit. de appellat. § videndum restat. in princ. lib. 2. (b) consl. 327. pridie enim. vers. 7. sed Imperator lib. 1. (c) ex Aretino & Julio Claro Reinking. lib. 1. de regim. cl. 2. c. 2. n. 55.

quique, necessaria juris publici supelle-
ctile instructi, vulgarium Legulejorum
errorem nobiscum agnoscunt, & cordi-
citus deplorant; Sed illis tamen, qui
longè plures sunt, consilia publica ple-
rorumque locorum moderantibus, Pa-
tria nostra, à sublimi Libertatis fastigio
sensim defluens, tam procul nunc abest
à servitute, quam procul à Libertate
Majorum nostrorum tempore abfuit.

Optandum itaque foret, Legem Im-
perii, quæ, Friderici III tempore, de ex-
cludendis, tam à privatis Judiciis, quam
publicis consiliis, Legistis, sub incude
fuit, executioni fuisse mandatam: Cu-
jus verba memorabilia hæc sunt. (a)

Daß alle Doctores der Rechten / im
heiligen Römischen Reich teutscher Na-
tion, am Cammer Gericht / bey keinem
Rechten / und in keines Fürsten / oder
andern Rächten mehr gelidten / sondern
ganz abgetahn werden sollen: Weil
ihnen das Recht mehr / dann den Lehen/
verschlossen ist / und kan ihrer keiner ei-
nen Schlüssel darzu finden / bis beyde
theil arm werden / oder gar verdorben
seind. Sie seind Stief-Väter / und
nicht die rechten Erben der Rechten /

a 6

dann

(a) Imperatoris Friderici reformatio de Anno
1441. apud Goldast. in Reichs Satzungen p.
164. ut refert Limnaus l. 1. de jure publico c. 10.

Præfatio

Dann sie nähmen ihnen den grund der Wahrheit; und bringen durch ihren unordentlichen Geitz das Recht zu einem solchen Unglauben / daß kein from sein Vertrauen darein mehr setzen kan.

Nam sine Causidicis & Legistis ejusmodi, satis felices olim fuere, futuræque sunt Urbes ac Republicæ; ut Columella olim scripsit. (a)

Nos verò, postquam verum ac genuinum Imperii nostri Statum, Statusque Rationem, accuratori mentis indagine peruestigare, lubido incessit, cum videremus istos Politico-Legistas in eo maximum, Patriæque perniciosissimum errare errorem, quod Juri Civili, & Legibus antiquis, Legumve Doctoribus primas ubique, & nimium autoritatis tribuunt; longè diversa ab aliis viâ rem aggressi sumus.

Basin siquidem, & fundamentum operis nostri, non è Legibus antiquis ac Legistis, sed Recessibus inprimis, ut vocant, seu recentioribus Imperii Constitutionibus; Germanicæ historiæ Scriptoribus, tum variis, superiori ac nostro seculo, confectis polemicis, alteriusve generis, scriptis, literis item ab Imperatoribus Imperiique Statibus hinc inde

mis-

(a) *lib. I, de re rusticâ.*

ad Lectorem.

missis; aliisve similibus documentis, extruximus.

De quorum omnium fide, quo minùs dubites, ipsissima semper verba adduximus; Unde, quia pleraque Germanico idiomate scripta sunt, tot ubivis occurrunt Germanicæ periodi; imò integræ sæpè pagellæ, integra folia.

Recessus quidem, ac Constitutiones Imperii, limpidissimi Juris publici fontes sunt: Quorum dum copia nobis est, non curamus veterum Legum fæces, aut impuras Legistarum lacunas.

Inter Historicos, non proletarios, sed classicos assiduosque Scriptores reperies, qui, ipsi plerique origine Germani, rerum Germanarum memorias per Commentaria sua ad posteros propagarunt.

Polemica denique & alia scripta, documentave, literæ quoque hinc inde missæ, partim separatim variis in locis edita, partim ab Hortledero & Lundorpio (qui Hortlederum, sed parùm dextrè, æmulatus videtur) in certa volumina collecta conspiciuntur.

Multa quoque, nec in scholis decantata, nec in commentariis protrita, imò necdum adhuc ullo modo publici juris facta, intra privatos nostros delitescunt
parie-

Praefatio

parietes : in quibus tamen citandis , eâ nos fide versatos , DEUM & conscientiam facimus testes , ut , si opus sit , integra eorundem exemplaria , sive copias , ut vocant , exhibere non vereamur , & dubitandi Lectori omnem eximere scrupulum illicò possimus.

Inter hæc reperies particularia non pauca , quæ seculo nostro acciderunt , & dicta , scripta , seu facta sunt , quæque inducere , propositum nostrum efflagitavit.

Ubi hoc unicum te monemus , benevole & cordate Lector , quod nullius , sive Bohemus , sive Palatinus , sive Austriacus , sive Unionista , sive Ligista , & quisquis tandem sit , acta ac attentata , seu dicta & scripta probemus , aut nostra faciamus , nisi quatenus proposito nostro inserviunt , & quatenus ea applicamus.

Jus Civile , & Leges antiquas quod attinet , si quis pressio illis pede insistere , & Statum Imperii exinde formare vellet , nos eas , stante veterum Imperatorum monarchiâ scriptas , tanquam carmina Romanæ servitutis , Republ. potiùs pellendas , cum Stanislao Orickovio (a) censeremus. Nec

(a) *In funebri oratione Sigismundi Regis Poloniae , quem refert Warem. ab Erenberg parte I. de fader. cap. 1. n. 126.*

Ad Lectorem.

Nec enim ulla Lex in Rempubl. perniciosior excogitari queat, quam quæ tempora, jam olim elapsa, respicit: (a) Jus autem istud civile, sub veteri Imperii Statu scriptum & compilatum est, à quo Status Imperii præsens toto cœlo distat. (b)

Unde emergit, istos, Jurisprudentiæ deditos, non solùm incassum laborare, dum principia juris Romani, hoc est, antiquum Statum, ad eum, qui nunc est, redigere nituntur; verùm etiam oleum & operam perdere, qui ex Bartoli similiumve traditionibus hodiernum Statum metiuntur. (c)

Nec enim, ut rectè monuit, quisquis monuit, (d) Imperii nostra forma ex Jure civili, ejusve Interpretibus, sed ex novioribus Imperii Constitutionibus, Capitulatione Cæsareâ, mutuis compactatis, & antiquâ observantiâ dijudicanda est.

Istæ quoque, è Juris privatis regulis ac rivulis haustæ, ratiunculæ & argumentatiunculæ, cum grano salis accigiendæ sunt: Eò, quod immensos Juris pu-

(a) Machiav. lib. 3. hist. Florent. (b) Paurmeist. de juridict. in epist. dedicat. (c) Andreas Knichen de sublimi territorii jure in epistolâ dedic. (d) Autor, Donawerdice in formationis p. 121.

Præfatio

publici agros, Regnorumque latifundia, privatarum Legum decempedâ metiri non liceat. (a)

Nam, uti diversa est indoles causæ publicæ à privata, ita longè alia requiritur procedendi forma: Neque illa, sicut hæc, forensibus terminis, sed potius ex penetralibus Reipubl. desumptis rationibus, internaque ejus forma circumscribitur. (b)

Non tamen Leges civiles, Legumve rationes, à laboribus nostris penitus exclusimus, aut proscripsimus: Quin potius fateimur, multa in iis, juri naturæ consentanea, reperiri, quæ formando, firmandoque Statui nostro, Statusque Rationi adminiculentur.

His ergò ita utimur, ut ne dominentur instituto nostro, sed ancillentur, ac serviant.

Nec enim formare ex Legibus antiquis hodiernum Statum & Rationem Status, sed illis, ex moderno Jure publico formatis, applicare Leges antiquas oportet.

Denique evanido Legistarum, & Juris Interpretum fumo mentem nostram obnubilari, passi haud sumus. Quicquid enim Bartolus, Baldus, & hujus farinae, di-

(a) *Limnaeus lib. 1. de jure publ. cap. 11.*

(b) *Thomsonius de causis motæ Bohemias.*

dicant, scribant, somnient; quicquid ex Jure Romano, & antiquis Legibus, ad Imperii nostri Statum obtorto collo trahant, perinde nobis est: Distingui- mus tempora, & conciliatur scriptura.

Quinimò, ut Diogenes, Populo thea- tro exeunte, ipse contrà nitebatur: Ita nos Legistarum vulgo, & communi opi- nioni in plerisque fumus contrarii.

Videbis itaque, contra aliorum Juris publici Autorum morem, non admo- dùm numero, & potissimùm, ubi refe- renda eorum opinio fuit, aut illi in qui- busdam articulis insignitè pro nobis fa- ciunt, Legistas à nobis allegatos.

Nec ipsa quidem Autorum volumina eapropter revolvere, aut scrutari, con- dignum operæ precium existimavimus; (nam Legistam ex professo agere institu- ti nostri non est) Sed pleraque ex aliis Juris publici Scriptoribus, qui hujusmo- di autoritates confertim constipant, ut Paurmeistero, Reinkingio, & similibus (ipsorummet scilicet fide) depromsimus.

Auguramur equidem, nos sententiæ nostræ approbatores in Germaniâ aut paucos reperturum, aut nullos: Quin- imò ingens contradicentium ac male- dicentium agmen jam eminùs mente prospicimus.

Sed

Præfatio ad Lectorem.

Sed nequicquam nos terruerint ista conviciorum terricula; quæ, velut generosi equi latratus canum, alto supercilio despiciamus: Nec falsi quicquam scienter admiscuisse per calumniam, nec veri volenter omisisse per adulationem, satis nobis conscii.

Convicientur itaque, calumnientur, debacchentur pro lubitu: Nos bonæ conscientiæ scutum illorum intemperiei opponemus, donec viperæ istæ (ut antiquorum Germanorum in caufidicos diæterium ^(a) huc applicemus) per semet tandem sibilare desinant.

Tuum verò, benevole & cordate Lector, iudicium, non tantùm non subterfugimus, sed etiam expetimus, ac ultrò provocamus; nullo tamen sinistro præiudicio occupatum.

Lege ergò, judica, cense; &, si humanitùs forsan alicubi erratum fuerit, corrige: *Nec enim pigebit unquam, sicubi hæsitamus, querere; nec pudebit, sicubi erramus, discere.*

(a) apud Florum lib. 4. histor. c. ult.

*Premissis Prolegomenis de Ratione
Status in genere,* 1. 3

SERIES est CAPITUM

P A R T E I.

De Statu Imperii nostri Roma-
no - Germanici.

- Cap. I. *De diversis Rerumpubl. Sta-
tibus, eorumque naturâ &
essentiâ.* 21
- II. *De precipuis eorum funda-
mentis, qui Statum in Im-
perio nostro Monarchicum
esse contendunt.* 33
- III. *De Majestate, ejusque essen-
tiali proprio; nempe Supe-
rioritate: Et utrum illa Im-
peratori, an Imperio potiùs
tribuenda sit.* 36
- IV. *De Iuribus Majestatis in ge-
nere; & de jure Comitio-
rum.* 55
- V. *De solutâ Legibus potestate.* 84
- VI. *De Legum ferendarum po-
testate.* 98
- VII. *De Homagii, & Fidelitatis
receptione.* 114
- VIII. *De jure Sacrorum, seu Reli-
gionis.* 122
- IX. *De*

CAP.	Series Capitum.	PAG.
IX.	De jure Belli indicendi, Pacisque & Fœderum faciendorum.	130
X.	De suprema Jurisdictione.	152
XI.	De Proscriptione seu Banno Imperiali.	221
XII.	De jure Collectarum seu Tributorum.	248
XIII.	De jure creandorum Magistratum.	260
XIV.	De jure cudenda & ordinanda Moneta; Legatorum quoque mittendorum & audiendorum.	269
XV.	De his, quæ, excluso reliquorum Ordinum Senatu, à Casare, & Electoribus simul, aut à solis Electoribus expediuntur.	275
XVI.	De his, quæ soli Imperatori, in administratione Imperii relicta sunt.	290
XVII.	In quo nostra sententia breviter proponitur.	302
XVIII.	In quo Reinkingii, pro Monarchiâ pugnantis, argumentis respondetur.	309
	Conclusio primæ partis.	321

P A R T E II.

De verâ, sed, magno cum Patriæ,
ac communis Libertatis detrimento,
hucusque neglectâ, in Imperio
nostro Romano-Ger-
manico,

S T A T U S R A T I O N E.

- Cap. I. De prima S T A T U S R A-
T I O N E, quæ consistit in Pag.
studio concordia. 325
- II. De secundâ S T A T U S R A-
T I O N E, quæ in eo consi-
stit, ne summus Magistra-
tus, seu Principatus, in u-
na Familia nimis diu con-
tinuetur. 331
- III. De tertiâ S T A T U S R A-
T I O N E, quæ consistit in
eo, quod communi omnia
consilio peragi debeant; u-
bi in specie, de Comitibus. 343
- IV. De R E G I M E N T O, quod,
post Comitibus, alterum
Germanica Libertatis ful-
crum fuit. 364
- V. De modo, quo, post primum
Regimentum sublatum,
Imperium ad nostra usque

CAP:	Series Caputum.	PAG.
	<i>tempora, administratum fuit; &, qua viâ Austriaci omnem potestatem sensim ad se traxerint.</i>	375
VI.	De quarta STATUS RATIONE, qua in eo consistit, quod simulacra Majestatis Principi relinquenda, jura verò Reipubl. reservanda sint: Et in specie; de simulacris Imperatori relictis, aut relinquendis.	394
VII.	De singulis Majestatis juri- bus, qua Imperium salva sibi reservare debuerat, sed Imperatores, Procerum negligentiâ, paulatim sibi arrogarunt.	409
VIII.	De mediis, & artificiis, per qua Imperatores iura Ma- jestatis sensim ad se traxe- runt.	465
IX.	De quinta STATUS RATIONE, qua est; quod Ordinum Imperii, vita, fama, ac fortunâ, Impera- toris solius arbitrio subja- cere non debeant.	493
X.	De sexta STATUS RATIONE, qua est; ne mi- litia	

CAP.	Series Capitum.	PAG.
	<i>lilia & loca munita solius Imperatoris potestati com- mittantur.</i>	504

P A R T E III.

DE MEDIIS, quibus Imperii
nostri Status, avitaeque Libertas re-
staurari, & de novo, imposte-
rum firmari possit.

I.	<i>De primo restaurandi anti-
qui Status MEDIO, quod
& universalis Amnistia
sanctio, & concordia resti-
tutio.</i>	515
II.	<i>De secundo restaurandi &
firmandi Status MEDIO,
quod est, Domus Austria-
ca exstirpatio.</i>	520
III.	<i>De tertio restaurandi & fir-
mandi Status MEDIO,
quod est, novi Imperatoris
electio, & Capitulationis
eidem praescribenda modus.</i>	544
IV.	<i>De quarto restaurandi &
firmandi Status MEDIO,
quod est, dissidentia eradi-
catio, & vera confidentia
restitutio.</i>	549
V.	<i>De quinto restaurandi &
fir-</i>	

CAP.

Series Capitem.

PAG.

*firmandi Status MEDIO,
quod est, Comitiorum &
Regimenti, sublato consilio
aulico, restitutio.*

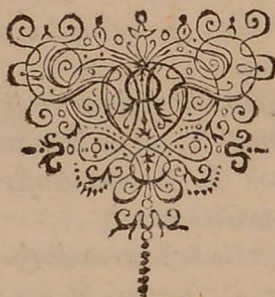
574

*VI. De sexto & septimo restau-
randi firmandive Status
MEDIO, qua sunt: con-
tinui Exercitus sustenta-
tio, & militaris ararii in-
stitutio.*

576

Conclusio.

581

DIS-

DISSERTATIO
DE
RATIONE STATUS
IN IMPERIO NOSTRO
ROMANO-GERMANICO.

DE Ratione Status multi multa quotidie loquuntur & differunt; nec ad Reipubl. gubernacula quisquam ferè sedet, nec in pulvere scholastico quisquam versatur, quin identidem Rationem Status allegare soleat: Sed, si rem ipsam inspicias, pauci sunt, qui acu rem tangunt.

Nam licet totos dies, hoc vel illud Jure Regnandi, ac per Rationem Status fieri dicatur; Non desunt tamen, qui, quid sit Status, quid Ratio Status, & Jus Regnandi, planissimè ignorent. Plerique verò, pro re sanctissimâ ac saluberrimâ, rem, divinis humanisque Legibus contrariam; pro castissimâ virgine, spurcissimum scortum amplectuntur; In quorum numero Machiavellus eminet; qui Prudentiam civilem, non virginem, sed imminutam jam in Aulâ, ac corruptam, Mango nobilissimus, Floralibus profituit. (a)

Nobis quoque paucis hac de materiâ, non quidem in genere, sed in specie, de Ratione Status in Imperio nostro moderno, quod Romanum vocant, seu Romano-Germanicum, commentari, & paullo studiosius in-

A

qui-

(a) Dan. Heinsius orat. 20. de civili sapientia.

quirere lubet: Quisnam in illo reverà Status, & quænam Ratio Status, si non observata hucusque fuit, observari tamen debuerit?

Ad hoc, non ingenii, aut vanæ & scholasticæ scientiæ fiducia nos impellit: Non enim boni Leguleji, aut locutuleji amplius sumus; sed commune Patriæ malum etiam nos involvit, & Mars, cui, relictis aliis curis, non paucos jam annos stipendia meruimus, quicquid scholastici acuminis ac subtilitatis in nobis erat, hebetavit, longâque oblivione tantum non exstinxit.

Patriæ potius ruina præsentanea, Libertatis, rei inæstimabilis, certò certius imminens jactura, & hinc subortus dolor nos incitat: Qui nostro tempore vidimus, quàm noxium & exitiosum Reipubl. cuius ac Imperio sit, ubi ii, quibus habentia commissa sunt, verum Statum, & veram Rationem Status, aut non intelligunt, aut, certo aliquo præiudicio occæcati, intelligere nolunt; adeoque diversum ab eo, qui revera est, Statum, & diversam Rationem Status sibi fingunt.

Non itaque, Academicorum more, verborum apices sectamur, aut umbraticis disputationibus, & subtilibus, hinc inde accersitis, argumentis, cumulatisque variorum Doctorum autoritatibus, quibus Politico-Legistæ nostri veritatem, seu abstrusam eruunt, seu erutam potius abstrudunt, tempus perdemus aut chartam: Jamdudum est, quod arguari & nugari dedidicimus.

Sed dicemus, quod res est; plusque apud nos valebit, quod est in rei veritate, quàm quod in opinione: Et, si quid de Imperio nostro ex ipsâ ratione, publicis Imperii Le-

gibus, junctisque rerum præteritarum monumentis, aut propriâ etiam experienciâ, quantumvis illa perexigua sit, in præsentibus turbis edocti sumus, in medium proferemus.

Novimus enim, verè Politicorum esse, non disputare, sed vivere; nec verborum corticem, sed rerum sectari nucleum.

Paucis ergò quibusdam generalibus, de Ratione Status, præambuli loco præmissis; ne Andabararum more pugnemus, primùm, qualis in Imperio nostro Status sit, aut esse debeat, inquiremus. Secundò, Rationes Status, quæ observari debuerunt, sed, magno cum Libertatis detrimento, neglectæ sunt, indagabimus. Tertiò, media, quibus antiquus Status, & antiqua Libertas restitui possit, paucis ostendemus.

Tu, prime ac summe Status omnis Politici Fundator, ac rationis Dator, fave cœptis; Ut in hoc nostro discursu, de Ratione Status in Imperio moderno Romano-Germanico, ubique sequamur rectæ Rationis normam.

PROLEGOMENA

De Ratione Status in genere.

SECTIO I.

Ratio Status musteum nomen est, antiquis, nî fallor, in hoc quidem sensu ignotum, ab Italis, ut opinor, ortum; qui, Ragione di Dominio, di Signoria, di Regno, di Imperio, vocant, & omnium elegantissimè, Ragione vel Ragionamento di Stato; (a) Gallis Raison d'estat eodem modo dicitur.

Nomen
Ratio-
nis Sta-
tus.

A 2

Re.

(a) Clapmar. lib. 4. de arcan. Rerump.

Regnativam Prudentiam latinè vocat Scipio Ammiratus. (a) Latiniùs tamen fortasse dici possit Jus Dominationis, & Arcana Imperii: Quæ verba etiam antiquis Historiis usurpata sunt, (b) hoc est, profundæ quædam, intimæ ac secretiores leges, vel privilegia, ad securitatem Imperii & Reipubl. constituta. (c)

Origo e-
jusdem.

Causa Rationis Status & origo eadem, quæ ipsarummet Rerumpubl., cum quibus illicò Ratio Status orta est. Nomen quidem, ut diximus recens, & res quoque ipsa antehac, à Politices Scriptoribus non satis explicata, in abstruso fere delituit, donec à novioribus Politicis, præcipuè Italis, in apertum, omnibus conspicienda, produceretur.

Nec tamen antiquiores Politicæ Scriptores, Platonem & Aristotelem, arcanorum horum, artiumque penitus ignaros dicere possumus: Nam & Plato leviter ea descripsit, & Aristoteles produxit, ita tamen, ut velaret. Itali verò nostri arcana hæc Regni, contra quàm aut Aristoteles, aut Plato, sine ambage ullâ, sine ullo velo divulgârunt: Neque soli ista sciverunt, sed eliminârunt primi. (d)

Et quemadmodum novi Mathematici, per tubos suos, certas in firmamento stellas, certas in sole maculas, veteribus incognitas, observârunt: Ita quoque Politicissimus novus suos habet Opticos, qui scriptis suis, velut certis specularibus, has veteribus occultas Prudentiæ artes clarius observandas tradiderunt.

Im-

(a) *Dissert. Polit. in Tacit. l. 12. c. 1.* (b) *Tacit. l. 1. & 2. annal.* (c) *Scip. Ammir. d. loco.* (f) *Dan. Heinsf. d. orat. 20. de civili Sapient.*

Impulsiva causa externa est, corrupta & imperfecta, imò malitiosa, & , suâ naturâ, seditiosa hominum post lapsum natura, quæ omnia exactè, & ad unguem in Republ. administrari non patitur, sed obliquo & artificioso quodam flexu gubernanda est. Nec enim cætera animalia domueris & rexeris, sine aliqua tractatione & arte: Multò minùs hominem, quo nullum animal morosius est, aut majori arte tractandum. (a)

Causa impulsiva ejus introducenda.

Itaque sicut in mari, si, adversantibus ventis, portum rectà tenere gubernator nequeat, mutatâ sapius per artem velificatione, eundem assequi laborat; & equorum dominator, ubi præferocem ac refractarium equum perdomare cupit, non verberibus tantum agit, sed blandis eundem sapius demulcet poppysmis, aliquid porrigit avenæ, & pluribus artificiis in eo mansuefaciendo utitur: Sic Populus quoque ab eo, qui Reipubl. clavum tenet, prudenter ac artificiosè tractandus est; utpote, quovis Bucephalo ferocior, & quovis turbulento mari turbulentior.

Facessant verò ad Platonis Rempubl. seu Utopiam Mori, rigidi isti & severi Catones, qui Rempubl. pessumdare, quàm destricō suo supercilio, vel digitum transversum, discedere malunt: Facessant ii superstitiosuli, qui hanc administrandæ Reipubl. & Status Rationem, tanquam divinis Legibus & Honestati minùs consonam, detestantur ac damnant. Qui, quantum nimiam pietate (nolo enim dicere, superstitione) excellere cupiunt; tantò nos illis, Reipublicæ communisque salutis amantiores videri volumus: Et, quantum illi de Jure Civili, atque æquitate dimicant, tantum nobis de salute Po-

A 3

pulo-

(a) Seneca lib. I. de Clementia.

pulorum atque incolumitate decertare lubet. (a)

Verè & rectè Nicephorus Gregoras. (b) Ii, qui in unâ DEI cognitione omnes cogitationes ponunt, his montes & spelunca conveniunt: At, qui cum virtute & pietate, civilem etiam vivendi rationem, edidicit, & notitiam sibi comparavit rerum variarum, ille, verò Populum ad optima ducere, idoneus est.

S E C T I O II.

*Varia
defini-
tiones
Rationis
Status.*

Rationem hanc Status, sive Jus Dominationis, Clapmarius, (c) supremum quoddam, ait, jus, seu privilegium esse, bono publico introductum, contra jus commune seu ordinarium, sed tamen à Lege divinâ non alienum.

Idemque Jura Dominationis ab Arcanis Dominationis satis subtiliter distinguit. (d) Jura enim Dominationis esse, ait, quæ de Regni jure licent, quorum pleraque sunt contra jus commune: Arcana verò Dominationis neque contra jus commune fieri, & si maximè fiant, non tamen hujuscemodi speciem injustitiæ habere putat. Deinde Arcana Dominationis propriè, & pleraque esse, ait, de factò aliorum: Jura verò Dominationis, de factò ipsius Principis.

Palazzus (e) Rationem Status definit, regulam & normam, omnes res moderantem, & ad debitum suum finem perducentem. Quæ definitio licet à verò sensu aliena non sit,

(a) Clapmar. d. lib. 4. c. 4. (b) lib. 3. histor. Eccles. (c) d. lib. 4. c. 2. (d) d. lib. 4. c. 3. (e) de gubernat. & verâ Status ratione, parte 4 c. 17.

fit, generalior tamen & obscurior videtur, quam ut Rationem Status Politicam satis dilucidè explicet ac describat.

Alii, Rationem Status, ajunt, esse notitiam mediorum & rationum, quibus fundatur, firmatur, ac augetur Status; five, Prudentiam gubernandi, augendi, & conservandi Rempublicam. (a) Quo quidem pacto Ratio Status aliud nil erit, quam ipsa Politica, seu, Rempubl. administrandi Prudentia.

Et sanè, si vim ipsam nominis attendas, haud adeò incongruum istud videtur: Status enim quid est, nisi Regnum, Imperium, Respubl. vel quocunque modo Dominatus nuncupetur? Ideoque Ratio Status, consequenter, Imperii, Regnive, aut cujuslibet Reipubl. administrandæ ratio erit. (b)

Hodierno tamen usu, quando de Ratione Status loquimur, speciale aliquod jus, & secretiorem quandam Politicæ partem ferè denotamus.

Hanc itaque Scipio Ammiratus (c) definit, juris civilis, propter publicum beneficium, aut propter majorem aliquem, & magis universalem finem, derogationem.

Nullum enim Jus dominandi inveniri statuit, quod non aliquam legem obumbret, neque dicendum esse, aliquem Jure Dominationis uti, si alio quopiam ordinario jure id egisse, dici possit: Cum, ex Tiberii sententiâ, (d) nemo Imperio agere debeat, ubi lege agere potest. Et ita Jus Dominationis nunquam non erit ordinarii juris contra-

A 4 tra-

(a) Ferdin. ab Effern in manuali Polit. lib. 1. puncto 1. (b) Scip. Ammir. d. lib. 12. c. 1. (c) d. loco. (d) apud Tacit. lib. 3. annal.

contraventio, ob majoris & magis universalis rationis respectum.

Sed utur Rationem Status Legibus ac u-
ri communi potioem esse, & derogare, ter-
rum fit; advertendum tamen est, hanc juris
communis, seu Legum derogationem &
contraventionem, effectum potius esse Ra-
tionis Status, quam ipsam Status Rationem:
Quotiescunque enim juri communi in Poli-
ticiis derogatur, id per & propter Rationem
Status fieri dicitur. Itaque, non illa ordina-
zii juris contraventio seu derogatio, sed iste
majoris & magis universalis Rationis re-
spectus, propter quam fit ea contraventio,
seu derogatio, Ratio Status dici meretur.

*Nostra
defini-
tio.*

Nos ergò Rationem Status populariter
describimus, quod sit certus quidam Poli-
ticus respectus, ad quem, tanquam ad nor-
mam, seu cynosuram aliquam, omnia con-
silia, omnesque actiones in Republ. diri-
guntur, ut eò feliciter ac expeditius sum-
mum finem, qui est salus & incrementum
Reipublicæ, consequantur.

SECTIO III.

Ratio Status habet suos & carceres, &
metam, quò tendere, & intra quos de-
currere, nec latius evagari debet: Quod
si tentet, nihil minus, quam tale nomen
meretur; nec Jura tunc amplius, sed scele-
ra, &, ut Tacitus vocat, (a) flagitia Domi-
nationis sunt.

*Finis ul-
rimus
Rationis
Status
unicus.*

Meta quidem & finis supremus est, Bo-
num publicum, sive Salus Reipublicæ: Eò
enim omnis Politica, & omnis Ratio Status
collimat, ut Reipubl. Status, seu conserve-
tur, & stabiliatur, seu augeatur; nec Ratio
Sta-

(a) Lib. 14. *annal.*

Status aliud est, quam boni publici procurandi, aut mali avertendi ratio. (a)

Et ut gubernatori cursus secundus, Medico salus, Imperatori victoria; sic moderatori Reipubl. beata Civium vita proposita est: ut ea opibus firma, copiis locuples, gloriâ ampla, virtute honesta sit. (b)

Sicut autem varia existunt Rerumpubl. genera, quæ non uno & eodem modo reguntur, nec eosdem fines intermedios habent, per quos ad ultimum suum scopum pertingant; nam in Monarchiâ unius, in Aristocratiâ plurium quidem, sed paucorum tamen potestas, in Democratiâ communis Libertas maximè attenditur: Ita etiam Ratio Status secundum subjectam materiam variat. Quarumque Civitatum contrarii sunt fines, eorum contrarios mores esse oportet: Leges enim, quibus Populi Libertas alitur, unius Dominatum, & Optimatum potentiam evertunt; (c) econtrâ, quæ unius Dominatum, aut Optimatum potentiam stabiliunt, populari Libertati exitiosa sunt.

Fines eorundem intermedii pro Status Reipubl. variant.

Ideirco Nabis, Lacedæmoniorum Tyrannus, ad T. Quinctium haud malè (hoc quidem in puncto) ait: (d) Nolite ad vestras Leges atque instituta exigere ea, quæ Lacedæmone fiunt. Vos paucos excellere opibus, plebem subjectam esse illis vultis: Noster Legumlator non in paucorum manu Rempubl. esse voluit, quem vos Senatam appellatis, nec excellere unum, aut alterum Ordinem in Civitate; sed per a quationem

A 5

for-

(a) Scip. Ammir. d. loco. (b) Cic. lib. 5. de Reipubl. (c) Bodin. lib. 4. de Reipubl. c. 4. (d) apud Liv. lib. 34. histor.

fortuna ac dignitatis fore credidit, ut multi essent, qui arma pro Patria ferrent.

Et eo mutato, mutatur. Et, velut in navis administratione, alia in secunda, alia in adversa tempestate usui sunt: (a) Sic haud aliter quoque in Reipubl. administratione accidere solet.

Similiter, quemadmodum in vadoso flumine, ubi instabilis arena, modo huc, modo illuc volvitur, & saepius vada mutat, cursus non uno semper modo instituendus, sed ratione vadorum dirigendus est, nisi certissimum incurere naufragium velis: Ita si Status Reipubl. vel in totum, vel aliquam saltem notabili parte sui mutetur, (quod in Reipubl. Romanâ, & nostro etiam Imperio, accidit non semel) Rationem etiam Status mutari, necessum est; alioqui non stabiliet Rempublicam, sed evertet.

S E C T I O I V.

Carceres Rationis Status. Carceres, quibus Ratio Status inclusa est, sunt; Ab alterâ parte, Jus divinum, Pietas, & Religio; ab altera, Fides, Justitia, ac naturalis honestas.

Quos egredi nequit. Impensè enim improbi sunt, qui etiam divinis & Naturæ Legibus Principem solvunt; ut contra eas statuere possit, dummodo ratione probabili ad id faciendum adducatur. (b)

Nec sanè hîc assentiri possumus illis, qui Rationem Status, ajunt, esse normam quandam, ingeniis Magnatum impressam, qua illi plerasque actiones suas ad utilitatem & commodum proprium unice dirigunt; quibuscunque etiam viis ac mediis hunc

(a) Valer. Tribun. Plebis apud Liv. d. lib. 34.

(b) Decius, Antonius de Butrio, Innocentius & alii, quos citat Bodin. l. I. de Republ. c. 8.

hunc finem assequuntur: (a) Quomodo Trajanus Boccalini quoque, (b) è Parnaffo Apollinem inducit, aliam planè & alienam à nostro sensu, definitionem fabricantem; quod, nempe, Ratio Status sit jus quoddam, Principum utilitati inserviens, divinis humanisque Legibus contrarium.

Qua etiam fronte Rationem appellabimus, quod contra omnem rationem est; nec rectæ rationis dictamen sequitur, sed è diametro illi repugnat? Qua fronte, Rationem Status, quod Statum Reipubl. non conservat, sed perturbat, convellit, & ad ruinam protrahit?

Nam cum hujuscemodi Ratione Status Babylonii uterentur, graviter Jehova iis minatus est: (c) Confusus es, inquit, in malitia tua, & cogitasti, non est, qui videat me; Sapientia & Scientia tua decepit te. Venies super te malum, & nescies ortum ejus.

Quin potius monstrum hoc Rationis dici meretur. Sicut enim Natura, si, propter indispositam & ineptam materiam, enormiter aberret in formatione corporis, monstrum producit: Ita voluntas & cupiditas humana, deflectens à rectæ rationis dictamine, sub ejus tamen prætextu, hanc monstruosam Status Rationem effingit; veluti portentum quoddam sanæ rationis. (d)

Imò diaboli hæc ratio dici potius debet, veluti Pius V Pontifex eam appellavit; quæ ex tyrannide & atheismo originem ducit: Nec enim calliditas talis est Sapientia;

A 6 tia;

(a) I. N. D. in discursu super causâ Iuliacensî quoad possessorium. (b) im Politischen Probiertstein parte 3. relat. 42. (c) Esai. c. 47. v. 10. (d) Reinkingk. lib. 2. de regim. Eccl. & Pol. classe 1. c. 1. n. 50.

tia; nec impiorum fraudes prudentia appellanda sunt. (a)

Nempe,
Pietas
& Reli-
gio.

Maneant ergo firmi ac fixi hi carceres, nec Ratio Status, sub obtentu utilitatis publicæ, effrenis instar equi, pro lubitu evagetur, ac divina humanaque misceatur; sed sit inprimis divinis Legibus consona, nec Pietati & Religioni contraria.

Pietas enim fundamentum est omnium Virtutum, (b) imò & omnium Rerumpublicarum: Nam, Pietate adversus DEUM sublatâ, etiam societas generis humani, & unâ, excellentissima Virtus, Justitia, tollatur, necesse est. (c)

Et Religionem Rerum omnium publicarum firmissimum fundamentum esse, ab eâque subditorum fidem in Principes, obedientiam erga Magistratus, Pietatem in Parentes, caritatem in singulos, Justitiam in omnes pendere, Polybius, ipse alioquin atheus, profiteretur. (d)

Religio-
ni enim
ædit
Ratio
Status.

Quocirca sicut aliis omnibus juribus præcellit Ratio Status; ita, unico juri divino ut subjiciatur, æquissimum est. Et quemadmodum, si particulare bonum & universale bonum inter se concurrant, par est, ut propter publicum bonum, privatum damnum perferatur; quare jure Civili jus imperandi præcellit: Sic quoties Imperii respectus cum divino respectu comparatur, (hic autem Religio, ille Ratio Status dicitur) æquum est, ut Religioni potior locus, reverenter & ultrò concedatur.

Quodcumque igitur Juri dominandi liceat, nunquam, ut sacrum jus conculcet, licebit;

(a) Eccl. c. 19. v. 19. (b) Cic. pro Cn. Plancio.
(c) Mæœn. apud Dion. l. 52. (d) l. 6. de mil. ad
domest. disc. quem refert Bod. l. 4. de Rep. c. ult.

bit; Deique cultu ac Jure dominandi in trutinâ collocatis, præponderet ille, hoc minoris æstimetur: (a) Nec Rationi Status accommodare oportet Religionem; sed è converso Religioni rationem Status.

Quinimò Dominandi hæc Jura, tantum abest, ut Religionem depravent, vel Pietati adversentur, ut potius ei inserviant: Id enim efficiunt, ut Religio in Republ. facta testis sit, & ritè colatur. (b)

Quare rectissimè apud Romanos, Religioni summum Imperium cessit, omniaque post Religionem ponenda semper ea Civitas duxit, etiam in quibus summæ Majestatis conspici decus voluit; nec dubitârunt sacris Imperia servire, ita se humanarum rerum futura regimen existimantia, si divinæ potestati benè & constanter fuissent famulata: (c) Summa enim apud eos Ratio semper fuit, quæ pro Religione facit. (d)

Ab alterâ parte, tanquam carceres, Rationem Status includunt ac coërcent, Fides, Iustitia, & naturalis Honestas: Nec enim sentimus cum illis, qui, ut Lepidus, (e) omnia renendæ dominationis honesta esse, censent, & nequitia, perfidia, ac perjurio, per Rationem Status, latam aperiunt fenestram. Nam & Honestatis, & Fidei, in primis ratio haberi debet: Absque quibus erit, non Imperium amplius erit, sed flagitiosissima Tyrannis. (f)

Fœderum quidem sanctitas, & jurisjurandi Religio, & pactorum conventorum fides, quæ inter bonos firmissima sunt vincula; inter malos, oblatâ commoditate, ad fallen-

A 7 dum

(a) Scip. Ammir. d. loco. (b) Clapmar. d. lib. 4. c. 21. (c) Val. Max. lib. 1. c. 1. (d) l. 43. de Relig. & sumt. fun. (e) apud Salust. in fragm. (f) Clapmar. lib. 5. c. 19.

Imò ei-
dē sub-
servit.

Deinde,
Fides,
Iustitia,
& natu-
ralis Ho-
nestas.

Multū
secus
senti-
unt.

dum retia sunt: (a) Hodieque, ut Nicolaus Uzanus Florentinus conquestus est, (b) sic comparati sumus, ut iusti vel iniusti exigua habeatur ratio.

Nec apud nostros Pseudo-politicos, fides, aut verba, aut juramenta ipsa aliquo in numero sunt: Jurisjurandi enim religionē obijicientibus, cum perfidis Mediolanensibus illicò respondebunt; juravimus quidem, sed juramentum attendere non promissimus. (c)

Sic Lacedaemonii quondam justitiam omnem utilitate publicâ metiebantur: (d) Huc leges omnes, huc denique consilia revocabant. (e)

Philippus Macedonum Rex jurejurando, veluti monetâ publicâ utendum censuit, pro Regum regnorumque commodo; amicitiasque utilitate colendas, non fide. (f)

Lyfander, veluti pueri astragulis, ita fide datâ lusit, & juramentis, (g)

Julius Cæsar, si jus violandum sit, regnandi causâ violandum esse putavit. (h)

Alexander V Pontifex nunquam alicui fidem servavit, omnesque calliditate sua fallere consuevit: (i) Non sinceritas in eo, non pudor, non veritas, non fides, non religio; sed insatiabilis avaritia, ambitio immoderata, crudelitas plusquam barbara. (k) Hinc de eodem, & filio ejus Valentino in Romanâ Curiâ proverbium ortum est: Pontificem nun-

- (a) Buchan. lib. 14. rerum Scotic. (b) apud Machiav. lib. 4. histor. Florent. (c) Radev vicus in continuat. Othonis Frising. de gestis Frederici I. lib. 4. c. 29. (d) Plutarch. in Alcibiade. (e) Bodin. lib. 3. de Republ. c. 4. (f) Justinus lib. 9. histor. (g) Plutarch. in ejus vitâ. (h) Sueton. in ejus vitâ. (i) Scip. Ammir. de Regni Regisque instit. (k) Guicciard. l. 1. histor.

nunquam, quod diceret, facere; Valentinum verò nunquam, quod faceret, dicere: ac utrumque id unum pro summâ religione persuasum habuisse, fidem omnibus dari oportere, servandam nemini. (a)

Julius quoque II. Pontifex, se foedera, & societates, cum Gallis, Germanisque (quos barbaros appellavit) non aliâ, nisi fallendi causa, contrahere, jactabat. (b)

Machiavello hoc dogma plerique hodierni Politici imputant, & in eundem eapropter quam acerbissimè invehuntur: Quod tamen illi iidem, si non verbis, certè factò & re ipsâ comprobant, talesque, qualem Machiavellus se palam professus est, esse malunt, quam videri.

Ad eorundem sensum Venceslaus quidam Meroschvva (quisquis tandem fuit) scripsit. (c) Totus mundus furo utitur: Cum vulpibus vulpinandum est. Pueri nunciis, Viri juramentis fallendi sunt. Nec infame est, violasse jurisjurandi religionem. Fecerunt hoc nostri Principes: Nos cariores habebunt, si non modò pro eis patiamur, & belligeremus, sed etiam pejeremus. Dum crepundia vendunt institores, simulant, mentiuntur, pro asse pejerant: Et nos id non faciemus pro Regnis & arcibus? Faciemus; & quidem libenter.

Ut ut autem vulpinam Lyfandri pellem, & bonum, ut vocatur, (a) dolum, non in totum Malè:
quia Fi-
rejcia-

(a) Idem lib. 6. histor. Bodin. lib. 5. de Republ. cap. ult. (b) Warem. ab Erenb. parte 2 de foeder. cap. I num. 140. (c) in discursu, de statu presentis belli, & urbium Imperialium apud Lundorp. tomo I actor. publ. lib. 10 c. 15. (d) l. I. § 3. de dolo malo.

des præferenda Rationi Status. rejiciamus, ita perfidiam tamen meritò abominamur: Et, cum Platone, (a) Fidem fundamentum societatis humanæ, perfidiam verò certissimam ejusdem pestem esse putamus, nullamque rem continere vehementius Rempubl., quam Fidem; (b) nec, remota Justitiâ, Regnâ aliud esse, nisi magna atrocinia. (c)

Turpe est, cum aliis omnibus, tum imprimis Principi Viro, mentiri, ac fidem fallere: Jusjurandum autem, & pacta, scripto sancita, violare, ne abjectissimo quidem homini decorum esse arbitror. (d)

Non decet in labiis versari lubrica Regis:

*Non decet ore sacro mendacia cudere Regem,
Sancta, & plena suo sunt regia pondere verba;
Dicta semel, nullum patiuntur jure recursum.* (e)

Rectissimè itaque à Romanis, cum Campani ab iis contra Samnites, quibus iidem antiquiore fœdere conjuncti erant, auxilia peterent, illi denegata sunt: Etsi enim magnæ parti Senatus, Urbs maxima, opulentissimaque Italiæ uberrimus ager, marisque propinquus, ad varietates annonæ, horreum Populi Romani videbatur, tantâ tamen utilitate fides antiquior fuit, & generosissimè Senatus autoritate illis respondit Consul. (f) Auxilio vos, Campani, dignos censet Senatus: Sed ita vobiscum amicitiam institui par est, ne qua vetustior amicitia ac societas violetur. Samnites nobiscum fœdere juncti sunt: Itaque arma, Deos prius, quam homines violatura, adversus Samnites vobis negamus. - Simi-

(a) lib. 5. de Legibus. (b) Augustinus lib. 4. de Civitate Dei. (c) Bellisarius apud Procop. (d) Guntherus Ligur. in vitâ Friderici Imper. (e) apud Liv. lib. 7. hist. (f) ap. Liv. l. 7. hist.

Similiter, ubi manifesta, certaue æquitate fieret injuria, Regnativæ Legi tantum auctoritatis haud largimur, ut imperantes, æquitate & cæteris rebus posthabitis, suis possint, aut debeant, cupiditatibus obtemperare. (a)

Nec minùs, quam Romani, laudabiliter Athenienses fecere: Quibus cum Themistocles, de comburendis reliquorum Græcorum classibus (quâ viâ Athenienses maris dominatum haud difficulter arripere possent) consilium daret; dicente contrà Aristide, nihil quidem esse Themistoclis consilio Reipubl. utilius, sed parum id cum honestate convenire: Populus, non placere id sibi, respondit. (b)

S E C T I O V.

HI duo carceres si observentur, nullis ulterius Legibus, quæcunque illæ tandem sint, seu privatæ, seu publicæ, seu fundamentales, seu quoquo modo nomen habeant, Rationem Status alligatam agnoscimus; sed pro lubitu, salute Reipubl. id postulante, præter & contra Leges disponere posse putamus.

Nam ex his Legibus, quæ non in tempus aliquod, sed perpetuæ utilitatis causâ, in æternum latæ sunt, nullam abrogari debere, fatemur equidem, cum L. Valerio Tribuno plebis: (c) Nisi tamen, ut ille idem rectè subjungit, quam aut usus coarguit, aut Status aliquis Reipubl. inutilem fecit. Quo casu, non juxta Leges, sed Legibus ipsis imperandum; & Leges ad formam Reipublicæ, non Respublica ad Leges, accommodandæ.

Legum

(a) Scip. Ammir. d. lib. 12. c. 1. (b) Plutarch. in Themist. (c) apud Liv. lib. 34. histor.

Præter
hac Ratio
Status
super
omnes
Leges
est.

Legum enim opportunitates & medela, pro temporum moribus, & pro Rerumpubl. generibus, ac pro utilitatum præsentium rationibus, proque vitiorum, quibus medendum est, fervoribus, mutantur atque fluctuantur, nequè uno statu consistunt: Quin, ut facies cœli & maris, ita rerum atque fortunæ tempestatibus variantur. (a)

opus
mutat,
exigente
necessi-
tate,

Evenit autem aliquandò, ut Reipubl. necessitas hoc postulet: Et tunc necessitatis ea vis est, ea dignitas, ut sæpe rei non licitæ ius & æquum tribuat. (b) Necessitas enim, magnum imbecillitatis humanæ patrocinium, omnem Legem frangit: (c) Ac abominandæ necessitatis amarissimæ leges, & truculentissima Imperia sunt. (d)

vel Reipubl. utilitate.

Evenit etiam aliquando, ut, absque necessitate, evidens aliqua Reipubl. utilitas Leges susque deque habere suadeat: Et, hoc etiam casu, merito salus Populi suprema lex est, ultimusque finis, ad quem Leges universæ tendunt.

Quod si Lex quæpiam, tuendæ & conservandæ Reipubl. causâ lata, eidem præjudicet, jam Lex esse desinit, & à scopo suo toto cœlo aberrat: Nec eo casu tolerandum est, ut; quæ in favorem ac utilitatem Reipubl. introducta, in odium ruinamque ejus retorqueatur. (e)

Eleganter in simili casu Theramenes, cum Atheniensibus, à Lysandro subjugatis, suaderet, ut scythalm Lacedæmoniorum, quæ jubebantur muros diruere, acciperent; & Cleomenes ipsi objiceret: Ecquid ipsum puderet muros dejicere, quos Themistocles, invi-

(a) Sextus Cæcilius ap. Gell. lib. 20 noct. attic. c. 1.

(b) Clapmar. lib. 4 c. 7. (c) Seneca de Clementiâ.

(d) Val. Max. l. 7 c. 6. (e) arg. l. 6 C. de Legib.

in vitis Spartanis, extruisset? Ego verò, respondit, nihil Themistocli contrarium facio: Quos enim ille muros excitavit, pro salute publicâ; hos ego, ex eâdem causâ, demoliendos suadeo. (a)

S E C T I O I.

Ultimò in primis observandum est, Rationem Status haud rarò à communis juris regulis recedere, & Reipubl. causâ, sapiùs quædam tentare, bono magis exemplo, quàm concessio jure, ut Tacitus (b) loquitur.

Quemadmodum enim nulla ferè Lex satis commoda est; id modò quæritur, si majori parti, & in summâ prodest, ex sententiâ Catonis: (c) Ita persæpe fit, ut Ratio Status continere videatur aliquam speciem iniquitatis, quæ tamen reverà iniquitas non est, si respectu totius Universitatis, & boni publici consideretur; licet absque hac consideratione, respectu unius, aut alterius privati, iniqua dici possit.

Nam Ratio Status tales iniquitates, quæ particulatim, in unum, alterumve redundant, non attendit; si utilitate, quæ in universos inde emanare potest, leviores sint. (d) Unde Jason, (e) à Justitiâ, in parvis rebus, nonnunquam abire jubet, si salvam eam velimus in magnis: Cum semper habeat aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod erga singulos utilitate publicâ rependitur. (f)

Hinc bona privatorum, Pacis aut boni publi-

(a) *Plutarch. in vitâ Lysandri.* (b) *lib. 1 annal.* (c) *apud Liv. d. lib. 34 histor.* (d) *Scip. Ammir. d. loco.* (e) *apud Plutarch. in Polit.* (f) *Tacit. lib. 14 annal.*

*Ratio
Status
sæpè cõ-
tra jus
commu-
ne, &
speciem
iniqui-
tatis cõ-
tinet.*

publici causa illis adimi à Republ. possunt,
 (a) injuriæque ac damna iis illata remitti;
 (b) Nam publica utilitas præferenda est pri-
 vatorum contractibus. (c)

Ex hac quoque Status Ratione Brutus,
 ubi Urbes quasdam direptioni dederat, ex-
 cusatur: Quod, quasi in naufragâ navi, sic
 fieri necessum fuerit. (d)

Luculentum quoque ejusdem rei exem-
 plum nobis præbet jus Vestofalense; à Ca-
 rolo M. adversus rebellantes in infinitum Sa-
 xones, inventum: Quo Judicibus, quos
 Conscios vocabant, quique, certis ritibus in-
 itiati, se ipsos inter se cognoscebant, in Pacis
 & Fidei violatores, Religionisque desertores
 animadvertendi, etiam indictâ causâ, pote-
 stas data est. (e)

Hoc licet per se iniquum, & aliquando in-
 justitiæ fomentum, cum facilè etiam inno-
 centes hoc infortunio implicari possent,
 (quâ de causâ, & propter hunc abusum, jus
 hoc, posteriori tempore, quoque sublatum
 est) necessitate tamen temporum hujusmo-
 di acre remedium exigente, diu toleratum
 est: Nam Saxones hac sæviendi libertate,
 animadvertendique libidine, in officio re-
 tentos, explosaque avita superstitione, sæ-
 cra Christiana suscepisse, testa-
 tur eventus.

PARSI.

- (a) per l. 15. § 2. de Rei vindic. l. 11. pr. de evict.
 (b) Alber. Gentil. lib. 3 de jure belli. c. 3.
 Warem. ab Erenb. parte 2. de fœder. c. 1. n. 19.
 (c) l. 3. C. de primipilo lib. 12. (d) Plutarch.
 in ejus vitâ. (e) Aventin. lib. 4. histor. Boj.

P A R S I.

D E S T A T U I M P E R I I
N O S T R I R O M A N O -
G E R M A N I C I .

C A P U T I .

*De diversis Rerumpubl. Statibus, eorum-
que naturâ & essentiâ.*

PAuca hæc, de Ratione Status in genere, præludii quasi loco, prælibare, non abs re visum: Nunc ad rem ipsam, Deo duce, accingimur.

Ne verò in ipso limine graviter impingamus, disquirere primùm necesse est, de diversis Rerump. generibus, & quomodo hæc essentialiter inter se differant: Ita enim facilius deinde patebit, cuinam Reipubl. generi Imperii nostri Romano-Germanici Status connumerandus sit.

Triplicem Statum in Politicis dari, jam pueris penè

*Status
Reipubl.
triplex.*

— & qui nondum are lavantur

notum est; eumque Tacitus (a) brevi verborum compendio complectitur: Cunctas, inquit, Nationes & Urbes, aut Populus, aut Primores, aut Singuli regunt.

Copiosius paullò Seneca: (b) Interdum Populus est, quem timere debeamus, interdum, si ea Civitatis disciplina est, ut plurima per Senatam transigantur, gratiosi in eâ timentur Viri; Interdum Singuli, quibus potestas Populi, & in Populum data est.

Status autem hos aliquandò inter se misceri, & remitti aut intendi: ita tamen, ut

*Ex cons-
muni o-
pro-
pinione*

(a) *lib. 2. annal.* (b) *epist. 14.*

propendeat ac præponderet semper aliqua pars, à quâ jure ei nomen, (a) imò haud facile puram ac simplicem Reipubl. reperiri, communis Politicorum opinio est.

Quæ tamen mixta Respubl. per omnia, ex regulis & formâ ejus Status, cujus nomen gerit, judicanda non sit: Nam, per mixtionem hanc effici quiddam commune, sed tamen diversum à singulis formis, quæ ad mixtionem concurrunt; & singula hæc vim suam exserere ac prodere plus minusve, pro ratione ipsius temperamenti, quod propius ad unum, quam ad aliud inclinare possit. (b)

Quinimò optimum ac moderatissimum hoc, ex Monarchiâ & aliis Statibus certo temperamento mixtum, Reipubl. genus esse, utpote in quo Populus, nec dominicam servitutem per omnia seruiat, nec licentiosa libertate exsultat, multi statuunt: Manii Valerii secuti speculationes; (c) qui Romanis suis persuadere conatus est. Vix aliud esse utilius ad salutem Reipubl. tuendamque Libertatem, & potentiam atque concordiam conservandam, quam assumi Plebem ad publica negotia: Et administrationem ita temperari, ut non penes paucos quosdam Optimates, nec penes solam Plebem sit Imperium, sed mixtum ex his instituaturs regimen.

quod
nonnul-
li ne-
gant,

Et hæc quidem, de mixtione diversorum Statuum, vulgata ac inveterata omnium penè Autorum opinio est: Quam tamen nonnulli, & inter alios cum primis Bodinus (d) explodunt, nec ejusmodi mixtionem in Politi-

(a) Lips. lib. 2 Polit. c. 2. (b) Nicolaus Grassus de formâ Reip. Veneta, (c) apud Dionys. Halicarn. lib. 7 antiq. Roman. (d) lib. 2 de Reipubl. c. 1 & Petrus Gregor. lib. 5 de Reipubl. c. 1.

liticis, aut dari, aut dari commodè posse, prolixè contendunt.

Cum verò, in Rerumpubl. regimine, & *Statum Reipubl.* gubernandi ratione, magna, imò infinita occurrat varietas, huic rei emplastrum quæ ab ad-
& formam, ab imperandi ratione, seu admini-*mini-*
stratione, (a) *stratio-*
ne di-

Nam, Reipubl. Status regalis esse potest, *stingua-*
gubernatio tamen popularis furura est, si *tes.*
Rex imperia, sacerdotia, curationes, &c. omnibus ex æquo distribuat: Si verò Princeps imperia, honores, Magistratus, Patriiis &c. tantum impertiat, regia potestas simplex quidem erit, ac pura, sed aristocraticâ ratione temperata.

Ita quoque Optimates Rempubl. populari modo regere possunt, si Cives omnes, omnium Magistratuum & honorum participes fecerint: Ex Populus aristocraticè, si per pauciores ac Opimates eam administret; summâ tamen potestate sibi reservatâ.

Utrique denique, Rempubl. suam monarchicè gubernare, tunc dicentur, quando unus è multis dignitate præest; Majestas verò penes est Populum, vel Optimates: Quæ species Aristocratix, vel Democratix vocatur Principatus; (b) & is, qui dignitate aliis antecellit, Princeps, hoc est, in Republ. primus, (c)

Prudentissimus autem hîc Reipubl. administrandæ modus censetur, ut, licet penes Optimates vel Populum rei summa consistat; unus nihilominus aliquis sit princeps, & digni-

(a) Bodin. d. lib. 2 c. 2. & ult. & lib. ult. c. ult. Petrus Gregor. d. loco. (b) Bodin. d. lib. 2 c. 1.

(c) Bodin. lib. 1 de Republ. c. 8.

dignitate præcipuus, qui universos ac singulos, quasi membra corporis, apta & colligata inter se unire, ac consilium publicum, summâ velut potestate, regere possit. (a)

Cum Bodino, & ejus sequacibus, conspirat hoc in passu Aristoteles, qui multis in locis contingere, scribit, (b) ut quæ Respubl. secundum Leges non sit popularis, nihilominus populariter gubernetur, propter morem ac institutionem: Similiter, apud alios contrâ evenire, ut Respubl. secundum Leges magis sit popularis; institutione autem, & moribus, videatur magis ad paucorum regimen accedere.

quam
disting-
tionem
quidam
impug-
nat

Distinctionem hanc, inter Reipubl. Statum ac administrationem, sunt, qui impugnant, (c) eâ ratione: Quod administratio Reipubl. actus sit administrantis, & effectus ipsius Status, ac quasi formatum hujus formæ. Postulat autem id ordo Naturæ, ac ratio, ut formatum (nisi externum aliquod accidens id impediât) propriæ formæ, & propriæ operationes operantis intentioni respondeant: Nec fieri ullo modo potest, si vis integra constat illi Naturæ suæ, ut formatum à formâ suâ sit diversum & dissimile, ac operantes planè contrâ, vel præter intentionem suam, operentur ac agant.

Namque omne agens, & omnis forma tendit ad sui conservationem: Quod si diversum à formâ suâ producat formatum ac effectum, id contra naturam est; quippe quod ad ejus tendat destructionem.

Hinc

(a) Idem lib. ult. c. 4. (b) lib. 4 Polit. c. 5. (c) Nicolaus Grassus in notis ad Iannott. & Contrar. n. 38. Fabio Albergate in discurs. Polit. AntiBodintanis lib. 2. c. 10. quem refert Linnæus lib. 1 de jure publ. c. 10 n. 23.

Hinc gubernandi rationem, tanquam effectum seu formatum, à Statu Reipubl. seu immediatâ causa & forma, diversam esse non posse, subtiliter satis concludunt. Quod si illa diversa sit, eam differentiam consistere, aut in meris simulacris, quibus nulla administrationis vis inest; aut infallibile id esse signum, Rempubl. agrotare, & nisi maturis remediis occurratur, ad corruptionem inclinare, inque alteram formam mutatum iri.: Quo ultimo casu mirum videri non debeat, si, attracto jam vitio, ac turbatâ Reipubl. dispositione, effectus causæ, seu formæ formatum non correspondeat, sed ea, quæ prius planè inter se cohærebant, dissidere incipiant.

Sed, quod pace horum dixerimus, videntur nobis intempestivè nimis in Bodinum censorium stringere calamum. *Sed male.*

Si enim de administratione ipsi loquuntur, quam suo jure ac nomine exercet, certo quidem certius, ea essentialis, & individuò cohærens sequela Majestatis est: Sed de hac Bodinus non loquitur.

Quod si administrationem intelligunt, quam alieno beneficio quis habet, & ab alio sibi commissam, seu demandatam, agnoscit: Hæc, licet à Reipubl. Statu diversa sit, attamen non ita illi contraria est, ut in ejus destructionem tendat; quin eo ipso potius, quod ad eum, vel eos, in quorum manu Respubl. sita est, tanquam ad fontem sese refert, eidem subordinata est, ac suaviter cum illo conspirat.

Nec isthæc administratio tantum rebus affert momentum, ut Status, seu formæ alterationem, & mixtionem in Reipubl. inducat; Quippe, quæ essentialiam Status non *Administratio nullam mixtionem inducit.*

ingreditur, nec administratores in consortium, seu communionem Majestatis ac summæ Potestatis adsciscit; sed omnia illius, vel illorum, ad quos Reipubl. summa pertinet, nomine peragit.

Itaque, quando Optimates, vel Populus participes sunt honorum, sub unius potestate supremâ, dici propterea non debet, tunc Monarchiam esset mixtam cum Aristocratiâ, vel Democratiâ; quia ibi, nec Optimatum, nec Populi suprema consideratur potestas, sed Principis Monarchæ, qui aliis suæ potestatis partem, ut eam suo (Principis) nomine gerant, impertitur: Neque qui alieno nomine gerit, Dominus est, sed is, cujus mandato gerit.

Eadem ratione, si ex Optimatibus unus eligatur, vel ad ducatum militiæ, vel aliud negotium, per illum solum expediendum, ad tempus, vel in perpetuum, idè is Monarcha non est: Quia, non solo suo nomine, sed etiam Collegarum, potestatem exercet.

In Democratia pari modo observandum; in qua, nec Duces, nec Consules, nec Dictator, vel si quis alius sit, cui Respubl. suo (Reipubl.) nomine, potestate absolutâ, ad tempus, vel in perpetuum, quamdiu vixerit, uti concedat, dicuntur habere Monarchicam, vel Aristocraticam potestatem: Nimirum, quia non suo, sed Populi nomine, & procuratorio, eam exercent. (a)

nec Majestatem summi Imperii minuit:

Quapropter isthæc administratio Majestatem eorum, penes quos rerum summa est, nil quicquam delibat, nec ejus potestati detrahit.

Quem-

(a) Petrus Gregorius d. l. 5. de Republica s. I.

Quemadmodum enim non infirmior manus est, quod sit in digitos dissecta, sed ad peragendum agilior: Ita neque imminuitur summa potestas, à pluribus explicata; & negotia, multis in Republica communicata, facilius conficiuntur. Nec amittitur summa Potestas, nec administratio hoc pacto à Reipubl. Statu planè sejungitur; ut non separantur digiti à manu, nec manus à brachio, nec brachium à corpore, nec corpus à capite.

Sed quemadmodum virtus animæ, per totum corpus, & omnia membra diffusa, sua per instrumenta exsequitur mandata: Sic summa Potestas per ministeria Præpositorum suam exercet autoritatem. (a)

In hac ergò sententiâ, quod administratio Reipubl. à Statu ejusdem diversa esse possit, & accuratissimè distinguenda sit, Bodino indubitanter assentimur.

Licet namque in Republ. is, vel illi, qui summa rerum præsumunt, ipsimet administrare dici possint, non modò, quando in personâ ipsi Reipubl. negotia gerunt, sed & quando aliorum ministerio, in obeundis Reipubl. functionibus, pro arbitrio suo, utuntur: Quia quod per alium quis facit, ipse fecisse censendus est. (b) Magis tamen propriè administratio vocatur rerum alienarum, quorum cura alteri demandata est; Ut, administratio Tutorum, Curatorum, Procuratorum, Actorum Universitatis, & similia: (c) Id quod vel ex ipsâ voce patet, quæ à ministerio & ministrando deducitur.

B 2

Ita

(a) Idem lib. I. de Republ. c. 1. (b) l. 5. §. 3. de admin. tut. & aliis vulgatis juribus.

(c) rubr. & toto tit. de admin. tutor. l. 1. pr. de procurat.

Ita in nostrâ quoque materiâ magis propriè administrare dicuntur, quibus à summo Reipubl. capite publica negotia expedienda commissa sunt, quique potestatem suam Superiori acceptam ferunt.

*Mixtus
Reipubl.
Status
datur
quidem;*

Quod verò ad mixtionem diversarum in Republ. formarum attinet, si Bodini sententiæ nimis præfractè insistas, vereor, ut experientiâ ipsa, optimâ rerum Magistrâ, convincare. Et, ne longiùs abeamus, in nostro Imperio mixtionem aliquam reperiri, inferius, luculenter, & ad oculum demonstrabimus.

*Sed
haud di-
uturnus
multis-
que mo-
ribus ob-
noxius
est.*

Acutiùs verò rem intuenti, prudentissimus hic Gallus, ad eundem nobiscum scopum collimat. Id enim unicè agit, ut ostendat, quam parum durabilis diversorum Statuum, si commisceantur, seu conjungantur, sit concordia: Ideoque mixtas istas Respublicas, variis ac creberrimis moribus, mutationibus, corruptionibus obnoxias.

Id quod eâ ratione accidit, quia tres hæ Retumpubl. species contrariæ planè naturæ sunt, diversa ratione, & legibus, inter se contrariis ac discrepantibus, à summo capite gubernantur, contrariasque habent Rationes, quibus Statum suum firmant, & contrarios intermedios fines, quibus ad summum illum finem tendunt.

In Monarchiâ Ratio Status est, unius absoluta & summa in Republ. Potestas, in quâ tota Monarchiæ vis consistit: Quare Imperatorem Tiberium Sallustius Crispus monuit, (a) ne vim Principatus resolveret, cuncta ad Senatum vocando; eam conditionem esse imperandi, ut non aliter ratio

con-

(a) apud Tacit. lib. I, annal.

constet, quam si uni reddatur. Et hucis, qui in ejusmodi (qualem præsupponimus) mixtâ Republ. Monarcham repræsentat, omnia consilia sua proculdubiò diriget, huc omnes vires suas intendet, ut solus rerum potiatur.

Contrà, Optimatum ac popularis Status minus imperantis, sui naturâ impatiens est: Ideoque hi eò semper collimabunt, ne unus, sed ut plures, vel omnes clavum Reipubl. teneant.

Ita contrariis intentionibus, ac contrariis motibus Status hi, summaque eorundem Capita inter se collidentur, in discordias dilabentur, dequè summâ rerum vi tandem ac armis decernetur; quousque Reipubl. Status mixtus iterum purificetur, &, aut ad unum, aut paucos, aut universos Cives, summa deveniat potestas.

Objecerit nobis forsân aliquis, istam pluri-
um inter se compositarum qualitatum contrarietatem, non id, quod nos intendimus, operari, nec in mutuam grassari perniciem; cum ex quatuor elementis, contrariarum qualitatum, ipsa rerum constet natura: Quæ contrarietas, tantum abest, ut naturam destruat, ut potius admirabili temperamento, per infinitas rerum varietates illam exornet.

*Obje-
ctio.*

Imò sicut ex contrariis elementis, siderumque oppositis motibus, mirâ harmoniâ temperatus est mundus; Ita ex repugnantibus quoque, maximèque inter se contrariis humoribus ac partibus, hominis natura tota coagmentata est; in quâ calida frigidis, & humida siccis pugnant, flava scilicet bilis, ac fel amarissimum, cum dulcissimâ pituitâ: Et isthac quidem partium

discordiâ ac temperatione, tum de homine, tum etiam de mundo ipso sublatâ, uterque momento sit interiturus.

Respublica quoque non solâ æqualitate arithmeticâ constat, sed diversis hominum studiis, gradibus, ordinibus, qualitatibus, & conditionibus.

Et, sicut ex diversi toni fidibus, ad symmetriam intentis, sonus dulcissimus oritur, suavisque melodia, gravibus, mediis, & acutis conjunctis: Ita concentus, ex societate, in Republ. parentium & imperantium, divitum, pauperum, artificum, sedentariorum, & id genus diversorum graduum personarum statu, quam suavissimus oritur. (a)

Respon-
sio.

Sed observandum est, illam rerum discordantium in Natura concordiam certa aliquâ symmetria subordinationis colligari, & certis legibus subjectionis ac regiminis temperari: Quod nisi fieret, confusione sua, brevi tempore, præstantissimum & amplissimum Orbis opus consumtum iri, certum foret. Nec possent partes tam diversæ in eo perseverare, si singulæ vellent, perse, promiscuè & indifferenter, opera sua perficere: Nam potestas potestati æquali occurrens, perpetua discordia & irreconciliabili, omnia pessumdaret, alienaque, quæ regere non novit, nec conveniunt, usurparet cum sua pernicie. (b)

Eodem modo Respubl. ex diversis quidem, imò planè contrariis conflata est: Conservatio tamen, & duratio rerum omnium, consistit in illa ordinationis ac subjectionis

(a) Petrus Gregorius lib. 6. de Republ. c. 6.

(b) Petrus Gregorius d. lib. 6. de Republ. c. 6.

sectionis concordia, & in mutuo imperantium ac parentium respectu.

Suprema enim in Republ. potestas, velut anima in corpore humano, & Natura in Mundo, contrarias istas qualitates, congruo aliquo temperamento ita inter se devincit, ut in suavissimam harmoniam conspirent.

Verumenimverò, quando, in proposito casu nostro, contrariè ejusmodi qualitates inter se miscentur, & ad constituendam summam potestatem concurrunt, nullum est vinculum, quod illas inter se concordare, ac in concordia continere possit: Quia supra summam potestatem, nulla datur alia superior potestas. Itaque una chorda, aut intensa nimis, aut depressa, magna, durabilis, & exitialis oritur dissonantia: Non est enim, qui ad pristinam eam harmoniam reducere queat.

Illud quidem diffiteri non possumus, pulcherrimum & temperatissimum fore Reipubl. Statum, per ejusmodi mixtionem constitutum, si, secundum monitum L. Papyrii Mugillani, (a) ex singulis Statibus remittendo de summa quisque, juris mediis copularent concordiam.

Verùm, cùm ita comparatum sit, ut mens humana nunquam sibi satisfactum putet, sed potiùs, una re adepta, ad aliam mox desiderium applicare consueverit, (b) ac inexplebilis majoris potentia cupido, suã forte haud contenta, moderationisque nescia, semper plus ultra tendat; vereor, ut ejusmodi Reipubl. species in Utopia Mori, aut ideali Platonis Regno faciliùs fingi,

B 4. quam

(a) apud Liv. lib. 4. histor. (b) Machiav. lib. 4. histor. Florent.

quam in hac Mundi Scenâ, incorruptè, ac sine turbis, reperiri queat.

Illa ipsa vetus Romanorum Respubl. quam aliquandò mixtam fuisse, Bodinus negare non audet, si ex eventu judicemus, mixtionem suam, (licet, ut paulò antè adductus L. Papyrius Mugillanus testis est, moderatiora, & moderationem sectantia, ingenia, non deforent) absque variis motibus ac turbis, ad breve tempus tueri non potuit.

Quæ cum Livius facundo stylo ad longum descripsisset, alicubi elegantissimè subjungit. (a) Alter semper Ordo gravis alterius modestiæ fuit: Quiescenti Plebi ab junioribus Patrum injuriæ fieri cœptæ. Ubi Tribuni auxilio humilioribus essent, in primis parum proderat: Deinde, neque ipsi quidem inviolati erant. Seniores contra Patrum, ut nimis feroces suos credere juvenes; ita malle, si modus excedendus esset, suis, quam adversariis, superesse animos. Adeò moderatio Libertatis, cum æquari velle simulando, ita se quisque extollit, ut deprimat alium, in difficili est: Cavendo, ne metuant, homines, ultrò se metuendos efficiunt; & injuriam, à nobis repulsam, tanquam aut facere, aut pati necesse sit, injungimus aliis.

Etiamsi itaque mixta ejusmodi Rerumpubl. genera inveniantur, non tamen Respublicas, benè constitutas, sed Rerumpubl. corruptiones appellari oportere, ex Herodoto, Bodinus auctor est. (b)

Et quemadmodum corpora, rectè à naturâ constituta, si mutari contingat, incredibili fœtore, ac sui contagione, proxima

quæ-
(a) lib. 3. histor. (b) lib. 2. de Republ. c. I.

quæque infestant, quoad novam formam adeptæ fuerint; ut cum ova incubantur, quæ tamen priusquam incubarentur, & posteaquam pulli existerint, suavissimi sunt odoris ac saporis: Ita quoque Respublicæ, quæ mutantur, distractis hinc inde Majestatis Legibus, ac summâ potestate divisa, requiem, à bellis civilibus, & perturbationibus, nullam habent, quod formam plenè consummatam adipiscantur.

C A P U T II.

In quo recensentur præcipua eorum fundamenta, qui Statum in Imperio nostro Monarchicum esse contendunt.

IAM ad rhombum pergamus. De Imperio nostro Romano-Germanico, quale Patrum nostrorum memoriâ id fuit, & hodiè aut est, aut esse debeat, quærimus: Quisnam revera in eo Status sit?

Communitè & promiscuè Politici nostri ac Juris publici Autores pedibus in eam sententiam eunt; mixtum Imperii Statum esse, ex Monarchiâ & Aristocratiâ, in quo tamen Monarchia præponderet: Ut ita rectè dicatur monarchicus, sed Aristocratiâ temperatus.

Communis de Statu Imperii nostri opinio.

Theodorus Reinkingk Statum ipsum monarchicum esse, sed, quoad modum administrationis & regiminis, rationibus aristocraticis rectè & prudentissimè temperatum, ideoque speciem quandam referre Aristocratix asserit. (a) Et imprimis contra Bodinum, qui Imperium nostrum Aristocra-

B 5 tiam

(a) lib. I. de regim. secul. & eccles. cl. 2. c. 2. n. 196, & 242.

tiam esse statuit, (a) totis viribus insurgit, variaque argumenta constipat: Quæ, non ex hujus vel illius conjectura, & opinione, sed ex sacris Literis, Jure Canonico & Civili, Aurèa Caroli IV Bulla, & novissimis Imperii Constitutionibus, se hausisse, gloriatur. (b)

Videre ergò lubet,

Quid dignum tanto ferat hic promissor hiatu.

Argu-
menta
Rein-
kingii
pro mo-
narchico
Statu.

Et primum quidem, præludii loco, inde, Imperium nostrum Monarchicum esse, arguit; (c) quia id unum, & quidem ultimum sit, ex quatuor summis Imperiis, quæ Monarchias vulgò vocamus.

Deinde, adductis contrariæ sententiæ fundamentis, ad confirmationem suæ opinionis progreditur, ac Monarchiam in Imperio nostro adstruit. (d) I. Quia Jura Majestatis, & summæ Potestatis, sint penes unum, & solum Imperatorem; Lege Regiâ in eum translata: Quæ lex, nec revocata sit, nec revocari potuerit. Et huic opinioni ac præsumptioni (quod Imperator talis adhuc hodiè sit, qualis tempore præterito, & Legis Regiæ fuit) esse standum, donec contrarium liquidissimè probetur.

II. Quia communis hæc opinio sit: Et omnes Populi, tam fideles, quam infideles, Imperatorem nostrum Monarcham saluent.

III. Quia Imperator nullius Imperio teneatur, nec alium, nisi DEUM & enssem, superiorem recognoscat: Ad quod probandum, Septem-Virorum decretum, adversus Pontificem Anno 1338. promulgatum,

(a) lib. 2. de Republ. c. 6. (b) d. c. 2. n. ult.
(c) d. c. 2. n. 4. (d) d. c. 2. n. 53. & seqq.
usque ad n. 91.

tum, (a) allegat. Unde & Caput Imperii, das Oberhaupt / Imperator appelletur; cui omnes post DEUM teneantur reddere rationem.

IV. Quia omnibus & singulis de Plenitudine potestatis imperet; idque sub pœna amissionis Privilegiorum, Banni, & vitæ: Ejus autem mandatis, legitimè promulgatis, omnes & singuli parere debeant.

V. Quia omnium ordinum Dominus clementissimus appelletur.

VI. Quia omnes Ordines Imperatori, tanquam Domino & summo Magistratui, obedientiam ac subjectionem debeant; idque in subscriptione suarum literarum fateantur.

VII. Quia Imperatori præstetur homagium: Quod est fundamentum Superioritatis ex parte recipientis: ex parte verò præstantis, fundamentum subjectionis.

IX. Qui Proceres Imperii, sine ulla exceptione, fidelitatem ei præstent.

Et hæc sunt illa munimenta ac propugnacula, quibus Monarchiam suam Reinkingk circumvallat, & suâ quidem opinione, inexpugnabilem reddit: Hæc sunt, illa, quæ jactat, ex sacris Literis, Jure Canonico, ac Civili, novissimisque Imperii Constitutionibus, depromta, argumenta.

Nos utut Bodino in omnibus adstriptulari nequeamus; utpote qui, rerum Germanicarum haud satis peritus, in multis manifestum errat errorem: Ita Reinkingio quoque assentiri nolumus.

*Nostra
sententia.*

Sed, ut breviter mentem nostram explicemus, statuimus: In Imperio nostro Statum esse Aristocraticum, Monarchicâ ta-

men

(a) Quod exstat apud Avent. lib. 7. annal. Boj.

men administratione, ex parte, temperatum; inque illam incidere Aristocratia speciem, quam Principatum supra diximus.

Cum in eâ unus, tanquam Princeps, cæteris dignitate præfulgeat; nempe is, qui antiquo nomine, seu Imperator, seu Cæsar appellatur.

Quomodo verò ex diversis aristocraticis formis Status hic Imperii mixtus sit, infra breviter perstringemus.

Licet quoque, propter Imperatoris, tanquam Principis, personam ac splendorem, Status Imperii in pluribus speciem Monarchia præ se ferat, ad Monarchia tamen genus referri non potest, sed sub Aristocratia genere relinquitur: Quam confessionem, à Paurmeistero, Homine Imperatoris Majestati in aliis omnibus deditissimo, ipsa rei extorsit veritas. (a)

CAPUT III.

De Majestate, ejusque essentiali proprio; nempe superioritate: & utrum illa Imperatori, an Imperio potius tribuenda sit?

SECTIO I.

Argumenta ab autoritate Electorū prætermissa.

UT ergò ad sententia nostræ confirmationem accedamus: Initio quidem alii, in duorum Electorum, Moguntini nempe, & Mauritii Saxonis, testimoniis, pro, aut contra explicandis, oleum & operam insunt.

Quorum ille, in electione Caroli IV contra Franciscum, Galliarum Regem, ita differit. (b) Animi magnitudinem illi tribuunt;

(a) lib. 2. de jurisd. c. 2. n. II. (b) apud Sleidan. lib. I. histor.

buunt; sed ad Monarchiam illa spectat: Nobis autē imprimis est Aristocratia retinenda.

Alter Carolum V incusat; quod ipse aliquot per annos in eo totus fuerit, quo Monarcha, subactis Imperii Principibus ac Statibus, evaderet, daß er damit umging/wie er seine / so lange gepraecticirte Monarchey einmah! zu begehrtem ende führen / &c. mōchs te. (a)

Quorsum etiam ista, in Gallia Regis re- scripto pertinent: (b) Se intellexisse à Germania Principibus, Carolum Monarchiam sibi constituere velle.

Nos verò hæc non admodum urgebimus: Non enim ullius, quisquis ille tandem sit, autoritate, sed rationum acumine pugnare, noster scopus est.

Si itaque rem ipsam aggrediamur, quo- *Status*
cunque eam vertamus, totius controversiæ *Imperii*
cardinem in eo versari animadvertimus. U- *ex Ma-*
trum Majestas Imperii, seu Jus Imperii, & *jestate*
πολιτεια, Imperatoris, an verò Imperii, ac *judican-*
omnium Ordinum, quatenus illi conjunctim *duo*,
cum Imperatore, vel sine eodem, unum cor-
pus representant, propria sint?

Hæc enim illa vera est Reipubl. forma, quæ esse, & substantiam ejus, constituit. (c) Hoc illud vinculum, per quod Respubl. cohæret; hic ille Spiritus vitalis, quem tot millia trahunt: Nihil ipsa per se futura, nisi onus & præda, si mens illa Imperii subtrahatur. (d)

B 7

Et

(a) apud Sleidan. lib. 24. Thuan. lib. 9. histor. Hortled. vol. 2. Vom Teutschen Krieg. lib. 5. c. 4. n. 2. 3. (b) apud Sleidan. lib. 25. histor. & Hortled. d. lib. 5. c. 3. n. 6. (c) l. 9. §. 3. ad exhib. l. 13. §. 1. de Verb. sign. (d) Seneca lib. 1. de Clementiâ.

Ea, ex communi opinione, Imperatoris est. Et sanè Scriptorum Germaniæ plerique Imperatori Majestatem assertum eunt; inter quos novissimè agmen ducit Reinking: (a) Adeò, ut, qui Imperatori eam detrahit, contra Euangelii doctrinam, non dare Cæsari, quæ sunt Cæsaris, contendat. (b)

Non ex nostra sententia; Novimus quidem, crabrones nos irritaturos, si aliter sentiamus, & tantum non hæreseos, sacrilegii, ac perduellionis reos fore. Hoc tamen non obstante, dicimus, quod res est: Nec Majestatem Imperii nostri Imperatori assignare, ac propriam facere possumus, nisi omni rationi adversari, & Statum Imperii penitus invertere velimus.

sed totius Imperii Nam Majestas illa quidem, tanquam individua, (c) penes Imperium, seu omnes Ordines, quatenus illi, junctim considerati, unum corpus constituunt, (à quo tamen corpore Imperatorem, quando aliquis existit, non excludimus) residet. Et, si Imperatorem separatim ab Ordinibus consideres, Majestas Ordinum propria est; qui illam etiam tunc, quando nullum habent Imperatorem, integram, illibatamque conservant: Species verò extremà Majestatis, per electionem, transfertur in Imperatorem.

Majestas Imperatori tribuitur: Verbis quidem nemini, nisi Imperatori, in Germaniâ titulum Majestatis competere, vel lippis & tonsoribus notum est. Adeò, ut in Imperii Conventibus, & ab Imperatore, nulli alii Regum, quorum tamen plerique longe meliore titulo Majestatem sibi vindicare possunt, hoc nomen tribua-

(a) d. e. 2. per tot. (b) l. 1. cl. 2. c. 9. n. 9. (c) Reinking. d. lib. 1. cl. 2. c. 2. n. 231.

buatur: Vocantur enim, die Königlische Würde/ & non, die Königlische Mant. (a) *Et quã ratione id intel-
ligen-
dum.*

Sed, aut respectu totius Imperii, qua-
tenus ejus Majestatem exterius Imperator
repræsented, id intelligendum est. Quem-
admodum Poloni per Regiam Majesta-
tem, non accipiunt Regem ab Ordinibus
separatum; sed in Comitibus, quorum Caput
est, residentem, & totius Regni, sive o-
mnium Ordinum autoritate consentiente,
judicantem. (b)

Aut pro antiqui Imperii, & antiquæ po-
restatis relicto vestigio, & inani simulacro
habendum: Dicendumque more Ger-
manorum id fieri, qui ubivis, ac semper
inanium titulorum largissimi sunt, voce-
que Majestatis ad splendorem Imperatoris
abutuntur. (c)

Quorsum ea similiter referimus, in qui-
bus Reinkingius non postrema assertionis
suae fundamenta ponit: Quod in Recessibus
Imperii, Plenitudinis Potestatis, Imperato-
riæ præminentia & similibus, *Kensfertichen*
præminentz, Macht / und Hocheit / Gewalt
und Vollkommenheit / creberrima fiat men-
tio; quod Imperatorem, Dominum suum
clementissimum, Ordines Imperii salu-
tent.

Nam hæc curialia, si intra verborum ter-
minos maneat (ut manere debent) nihil
in effectu aut Imperio detrahunt potestatis,
aut Imperatori largiuntur.

SECTIO

(a) *Recessus Imperii de Anno 1526. §. Vnd
seind die Churfürsten / & plur. ibi, ut pro-
bat Reink. lib. I. cl. 3. c. II. n. 13. (b) Arnif.
lib. 2. de Republ. c. 7. n. 5. (c) Bodin. lib. I.
de Republ., c. 10.*

SECTIO II.

NOBIS, si veritatem investigare volumus, non circa verborum corticem laborandum; sed res ipsa, qualis in semet, introspicenda est.

Virtus namque non est posita in nomine, sed in plenitudine autoritatis. (a) Et utrum quis vocetur Rex, vel Dux, nihil ad rhombum facit. Nec facienda vis in nomine, sed in qualitate regiminis, & in magnitudine potestatis. (b)

Itaque Majestatis definitio & essentialis forma, seu proprietas, examinanda; numque Imperatori ea, an Imperio potius congruat, perpendendum venit.

Majestas definitur, summa & absoluta, seu Legibus soluta potestas. (c)

*Maje-
statis de-
finitio
& essen-
tialis
proprie-
tas.* Hæc enim absoluta superioritas, est ipsa forma ac substantialis essentia Majestatis; (d) & sublimioris Imperij, summique Dominatus symbolum. (e)

Summa autem potestas ideò dicitur, quia actus ejus alterius juri non subsunt, ita, ut alterius voluntatis humanæ arbitrio, irriti possint reddi: (f) Summum enim est, quo nihil majus est, sed cujus Imperio omnes continentur, ac coërcentur. (g)

Adeoque Majestas omnis subjectionis est

- (a) Ex Fulvio Paciano Paurm. lib. 2. de jurisd. c. 4. n. 47. (b) Ex Baldo. Idem d. loco. (c) Bodin. lib. de Republ. c. 8. Reink. lib. 1. cl. 3. c. 11. n. 2, & 4. (d) Ex Carolo Molinæo & Covarruviâ Reink. d. c. 11. n. 5. & cl. 5. c. 2. n. 12. (e) Ex Goddæo. Idem d. c. 2. n. 14. (f) Hugo Grotius lib. 1. de jure Belli. c. 3. n. 7. (g) Nicolaus Grassus in notis ad Lammort. & Contar. n. 15.

est nescia; (a) & ubicunque est Majestas, ibi suprema quoque residet potestas ac superioritas. Nec superioritatis alia datur superioritas, supra quam nullus existimatur ascensus. (b)

Jam verò Imperium sive Ordines Imperii Imperatore superiores esse, contra Reinkingium, qui id præfractè negat, (c) constanter asserimus.

Nec tamen, ut alii, à constitutione Imperatoris argumentabimur. Quod constituens major sit constituto; quia ex causæ primæ influxu operetur secunda, & jus omne potentius sit in causa, quam in causato: (d) Quodque in omni concessione, superior potestas reservetur concedenti; illaque ita semper intelligenda veniat, ut major, supremaque potestas, & quæ ad eam tuendam pertinent, reservata censeantur. (e)

Cum enim, quod in hoc passu Reinking rectè advertit, (f) constitutus aliquandò constituyente superior sit; ut Populus quondam Romanus Principi omne Imperium suum & potestatem, etiam in semetipsum, concessisse legitur: (g) Argumentum hoc, non apodicticè, sed præsumtivè tantum, concludit.

Id tamen ex eo falsum esse colligimus, quod scribitur: (h) Eo ipso, quo creatur Rex Roma-

(a) Reink. lib. I. cl. 2. n. 138. & 128. (b) ex Baldo & Andrea Knichen. Idem lib. I. cl. 5. c. 2. n. 16. (c) lib. I. cl. 5. c. 9. per tot. (d) Reink. d. c. 9. n. 3. (e) per c. dudum vers. nos igitur deprehend. in 6. ex Baldo & Meischnero. Idem d. c. 9. (f) l. 6. n. 17. (g) §. 6. De jure natur. gent. & Civ. (h) Paurmeist. l. 2. de jurid. c. 4. n. 7. 16. & 20.

Impe-
rium
Impera-
tore su-
perius
esse,
Proba-
tur non
tam ab
Impera-
toris
consti-
tutione

Romanorum, Imperium omne Politicum, jure gentium in eum conferri; exceptis his, quæ, vel Legibus in creatione dictis, vel usu ac moribus, ostenduntur mutata & excepta: Et, ex jure electionis, præsumi pro Imperatore, seu, ut loquuntur Interpretes, nisi eum intentione fundatâ, quoad omnem jurisdictionem & potestatem.

Nam, ex superiori fundamento, propter illam ipsam electionem, præsumitur pro Imperii, seu Ordinum Libertate, contra Imperatoris potestatem: Imperiumque, exceptis his, quæ expressim in Imperatorem collata reperiuntur, in cæteris omnibus fundatâ nititur intentione contra Imperatorem.

Præcipuum autem assertionis nostræ fundamentum in eo consistit: Quod Imperator teneatur Imperio, seu Ordinibus Imperii, actionum suarum, rerumque gestarum reddere rationem; quoque, si dignitate Imperatoriâ indignus judicetur, à gubernaculis removeri, ac dignitate exui queat.

quam à ratio- num redditione, ad quam Imperator Ordinibus obligatur.

nibus reddendas, Imperatorem obligari, vel ex vetusto Heinrichi IV exemplo, palam est, de quo scribitur. (a) Quod ejus Legati, ad tumultuantes Saxones missi, eosdem per DEUM rogârunt, ut remisso armorum strepitu, pacatis animis, sopitis simultatibus, tempus, locumque constituerent, quo Rex totius Regni Principes evocaret: Ut, juxta communem sententiam, & objecta purgaret, &, quæ correctionis egere viderentur, corrigeret.

Nec multò post, interventu Moguntini Archi-

(a) Anonymus monachus Herveldensis in Chron. histor. Germ. sub Anno 1073.

Archiepiscopi, res eò deducta est, ut Saxones decernerent duodecim ex suâ gente, qui fide interpositâ, ipsi tutò ad colloquium venire possent, cum cæteris Principibus Regni: Ut causâ, quas adversus Regem adferrent, eorum judicio discuterentur, & terminarentur; ipso Rege, si ita expedire videretur, præsentè, & crimina, quæ objicerentur, si possèt, refellente. (a)

Tandem hicipsè Henricus, ad extrema & incitas penè à filio redactus, Proceres Imperii appellavit: Rogamus vos, & enixè precamur, scribens, (b) ut pro timore DEI, & honore Regni, & honestate vestra dignemini studere, quomodò de injuria in manibus vestris nobis illata, per vos possimus recuperare justitiam. Nos quoque consilio vestro, & aliorum, qui nos odio non habent, religiosorum Virorum, parati sumus, tam filio nostro, si in aliquo eum offendimus, quam alicui in Regno, libenter emendare.

Hinc instructioni Legatorum, à filio ad Patrem missorum, quam Urspergensis adducit, & magnoperè laudat, (c) inserta fuerè hæc verba. Placet tam Regi, quam universis Regni Principibus, imò cuncto Exercitui orthodoxo, quò senior idem (Henricus nempe IV) ne ulla sibi pateat adversum nos querela, quâcunque elegerit securitate, quâcunque maluerit statione, coram præsentè Senatu simul & Populo, causam suam agat, *justitiam suscipiat, justitiam & reddat*: Quatenus, ab ortu schismatis, omnibus seditionum causis undique discissis, tam filio, quam Patri sua justitia respondeat.

Fili-

(a) *Monachus Herveld. ibid.* (b) *Abbas Urspergensis in Chron. sub Anno 1106.* (c) *in d. Chron. d. loco.*

Filius quoque Henricus V in eadem
 casses, quibus Patrem ceperat, lapsus, Anno
 1112. tumultuante Imperio, generalem
 Curiam Moguntia instituit: Ubi liberam
 omnibus audientiam, de sibi objectis satis-
 factionem, de suis juveniliter malè gestis
 correctionem, ad Senatus-consultum, re-
 promisit; ut Naucleri verba sunt, (a) Ab-
 bas autem Urspergensis, (b) ad annum 1115
 id refert.

Iterum, Anno 1119 idem Henricus, a-
 pud Triburium, sive Triburias, generalem
 Conventum haberi assensit; ubi de omni-
 bus, quæ sibi objicerentur, juxta Senatus-
 consultum, *rationem se redditurum & satufac-
 turum*, spondit. (c)

Simile exemplum habemus in Othone
 IV. qui, ortis ob Pontificiam excommuni-
 cationem in Imperio turbis, Norinbergam
 omnes Principes Germaniæ convocavit;
 illic Principibus commemorans, Romano-
 rum perfidiam, iniquas petitiones Pontifi-
 cis & dolos, &c: Addidit præter reliqua, se
 paratum Imperio cedere, si Principibus
 Electoribus videretur inutilis, & meritis,
 ut deponeretur. *Principum ita judicio suam
 causam subjecit, & Imperii Rempubl. commi-
 sit.* (d)

Idipsum quoque, in ultimis Comitibus,
 Ratisbonæ Anno 1613 habitis, Imperator
 Matthias adhuc agnoscere visus est, quan-
 do Protestantium Legatis intimari fecit,
 Es wolten Ihr. Keyserl. Mayt. dero Keyser
 li chen schweren berufl und autoritat, in ad-
 mini-

(a) vol. 3. Chronogr. gener. 38. (b) d. loco.
 (c) Abbas Ursperg. in Chronic. sub Anno
 1119. Sigon. lib. 10. de Regno Italia. (d) Hier.
 Mutius lib. 19. Chron. Germ.

ministration der justitien, also in acht nehmen/
und erzeigen / daß Ihr. Mayt. es gegen Gott/
den Ständen / vnd bey künfftigem Reichs-tage
verantworten könten. (a)

Imperator itaque Imperium, seu Ordines superiores agnoscit, tantumque abest, ut arrogare Majestatem sibi possit, ut vera potius Majestas, hac ratione, ab eo exsulet.

Quippe Princeps, Populusve, in quibus Majestas inest, rationem rerum gestarum nemini, præterquam immortalis DEO, reddere coguntur. (b)

Porro Imperatores sæpius exauctoratos, & ab officio remotos, cuius, vel mediocriter in historiis versato, exemplo non uno obviam erit.

Et ab Imperatoris exauctoratione.

Quod enim Principum decreto impendere licet, eorundem autoritate tollere non liceat? Quem meritum investivimus, quare immeritum non deveftiamus? Inquit Elector Moguntinus contra Henricum IV Imperatorem. (c) Aut, ut paullo aliter Sigonius id effert; (d) cur, quem immeritum induimus, non merito exuamus?

Ita quoque Ottho IV Imperator; vestri, ait, (e) o Principes, juris esse fatemur, Imperatorem creare simul, & destituere.

Id quod fieri non possët, nisi Principes & Ordines Imperatore essent superiores: Cum par in parem non habeat Imperium;

(a) Grundlicher Bericht des jenigen / so bey dem zu Regenspurg vorgewäsenen Reichs-tage verhandelt worden. p. 16. (b) Bodin. lib. 1. de Republ. c. 8. (c) Helmoldus in Chron. Slavor. c. 32. (d) lib. 9. de Regno Ital. (e) Naucler, vol. 3. chronogr. gener. 41.

rium; (a) nedum inferior in superiorem.

Rein-
kingii
responsio

Sed vim hujus nostri argumenti Reinkingius eâ ratione infringere conatur, (b) quod hæc exauctoratio, seu depositio Imperatoris, irregulari, non regulari jure fiat; nec Proceres, pro lubitu, Imperatorem deponere possint.

Si tamen Imperator talis existat, qui fundamentales Imperii Leges violet, datam fidem negligat, ac ipsum societatis civilis & Reipubl. vinculum disrumpere conetur; quadrata rotundis, & candida nigris misceat: Illum tum demum removeri posse, non tanquam Imperatorem, sed tanquam fidei & juris temeratorem.

infrin-
gitur.

Et sanè quam lubentissimè assentimur Reinkingio; quod, ad exauctorationem Imperatoris, semel constituti, tranquillitatis publicæ conservandæ, & turbarum evitandarum causa, difficulter, nec nisi ex urgentissimis causis, descendendum sit. Unde Innocentius dicit; (b) quod Imperator, & alii Reges, non debeant privari, nisi ex maximis causis & delictis: Quia, cum non possint deponi sine magnis periculis, detrahendum est rigori.

Sed jam non quaritur; quid Imperio conducatur, vel utile existat? Verum; quantum Ordinibus hac in re liceat, & quanta iis competat potestas?

Quamvis autem Legibus aliàs, haud exemplis judicandum sit, (d) in hac tamen exauctorationis materia, de qua nulla Lex funda-

- (a) l. 4. de Rec. arbitr. l. 13. § penult. ad Sc. Trebell. (b) lib. 1. cl. 2. c. 2. n. 182. & seqq. (c) in c. Apostolica de Decimis quem refert Panormit. in c. venerabilem. n. 7. de election. (d) l. 13. C. de sentent. & interloc. lud.

fundamentalis scripta, reperitur, ne deviemus, exemplorum cynosuram necessariò sequi oportet.

Quod si exempla ista contemplemur, Imperatores, non solum ob gravissima, Reipubl. Statum concernentia, aut invertentia, crimina, sed aliquandò ob alia quædam delicta, imò ob inertiam & ineptitudinem, solio deturbatos esse, cognoscemus.

Imperator ob quoscunque excessus, pro Ordinum libitu, exauctoriari potest.

Unde glossam (a) haud malè judicasse putamus; quod omne crimen sufficiat ad deponendum Imperatorem, si Imperator de eo est incorrigibilis.

Henricus IV & V, Ottho IV & alii quidam, non alia de causa dignitate sua privati sunt, nisi quod Papæ per omnia obsequi noluerint, eaque de causa excommunicationis vinculo innodati sint.

Ita enim Henrico IV causam suæ abdicationis quærenti, à Romanistis, qui Imperii insignia ipsi ereptum ibant, responsum legitur. (b) Quia tu teterrimo dissidio, multos jam annos, Ecclesiam DEI lacerasti; quia Episcopatus, Abbatias, omnesque dignitates Ecclesiasticas venales habuisti; quia nihil legitimi, in legendis Episcopis observasti: Ob has res Pontifici, Principibusque Germaniæ placuit, te non piorum communione solum, sed Regni possessione etiam deturbare. Quid vero hoc crimen cum Imperii Statu habebat commune?

Ita, Henricum etiam V, hujus filium, cum is cœtu piorum à Pontifice ejectus esset, Germaniæ Principes, VViræburgum, ad dicendam causam vocârunt;

haud

(a) in c. si Papa. 40. dist. quam refert Pannorm. d. loco. (b) Sigon. lib. 9. de Regno Italia.

haud obscurè denunciantes, se, nisi venisset, absentem Regno spoliaturos. (a) Nec aliâ de causâ, nisi propter anathema, seu excommunicationem Pontificis, Regnum ab eo defecit. (b)

Adolphus Imperator à Rege Angliæ recepit pecuniam, ut eum juvaret contra Regem Franciæ: Id quod valde indignè ferebant Imperii Principes. Ex qua, & aliis causis, autore Archiepiscopo Moguntino, depositus fuit: Qui objecit Regi perjurium, & quod stipendium contra Francum receperet; quod cuderet falsam monetam; quod fecisset Sacerdotem decollari; quod mandaret Ecclesiasticos spoliari. (c)

Nec Sigfridus, Presbyter Misnensis, (d) licet ob subactam Thuringiam, Misniamque valdè ei infensus, alias causas commemorat, quam, quia Ecclesias vastasset; quia Virgines stuprasset; quia accepisset stipendia belli ab inferiore se, scilicet Rege Angliæ, quod Augusto non licet, nec decet; quia denique Rempubl. non auxisset, sed magis dissipasset, & ob hoc Augustus de cætero vocari non deberet.

Similiter alius quidam, eundem ideò depositum, scribit, (e) quia facultates illi erant impares ad Imperatoriam Majestatem, & insuper, fortunâ adversâ agebat, quod agebat. Cumque in Imperio multum esset indies turbarum, & necesse esset, habere potentiorum Cæsarem, Moguntia convenisse Electores, & Adolphum destituisse Imperio.

His

- (a) Sigon. lib. 10. de Regno Italia. (b) Ottho Frising. lib. 7. rer. ab orig. mundi gest. c. 16.
 (c) Naucler. vol. 3. Chron. gr. gener. 43.
 (d) in epit. hist. lib. 2. (e) Auctor Paralipomenon ad Abbatem Ursperg,

His idem annectit causam illam acceptam à Rege Angliæ, & interversæ pecuniæ.

Quod verò sequitur; Adolphum telluris inutile pondus, Imperii, & publicæ utilitatis perniciem, etiam meruisse malefactis, Imperio privari: Male admodum consonat cum isto, quod sub finem idem Autor, sui haud satis memor, illi tribuit, elogio. Adolphum, Virum quidem fuisse insignem, sed parum milite & pecuniis potentem.

Nam quoad crimina, quæ ipsi objecta sunt, rectè à non-nemine (a) additur: An causæ allegatæ omnes fuerint veræ, Deus, qui omnia novit, dijudicet.

Ex quo satis apparet, verissimam exauctorationis causam fuisse, facultatum & virium defectum, ob quem ipse Electoribus & Principibus cœpit haberi contemptui; Principumque seu Procerum voluntate illi potius, quam proprio merito, Coronam Imperii adentam.

Imò crimina illa objecta, etiamsi per omnia vera, talia tamen haud fuissent, ut Statum Imperii, ejusque fundamentales Leges pessumdarent, aut convellerent.

Nec verò superiora ista exempla, calculo nostro, per omnia approbamus; nec, an supradicti Imperatores, bono publico, remoti sint, examinare instituti nostri jam est. Sed id tantum ex istis exemplis, quia Legum auctoritas hic deficit, colligimus: Proceres Imperii, ad Imperatoris remotionem, etiam ex aliâ, quam violatarum Legum fundamentalium, seu Status Imperii causa, procedere consuetos, & ausos.

Tandem ultimò Venceslaus ab Imperio dejectus est, quod nulla ipsius actio cernere-

C

tur

(a) *Naucner, d. loco.*

tur principatu digna; cum neque in Italiam transire, nec cætera munera Imperii obire curaret: Duæque tantum artes essent; una, voluptatibus se dedere, altera, cumulationi pecuniarum intendere. Cætera verò omnia negligere, segmiter, atque dissolutè se gerere. Fertur etiam, quod venerabiles Prælatos, & honestos Presbyteros, nec non religiosos, occiderit, submerferit, & faculis cremaverit, sine causa saltem justâ; multaque crudeliter peregerit. (a)

Non ergò Legum fundamentalium, aut ipsius Reipublicæ violatio & everfio, sed, ex parte, crudelitas, præcipuè verò inertia, quia, ut Historicus loquitur, (b) ipse ad administrationem inutilis erat, inque eo nomen ac autoritas Imperii deperibat, è sublimi fastigio ipsum dejecit.

Unde, cum VVenceflaus contra Imperii Statum ac incolumitatem nihil molitus sit, Petrus Gregorius, vulgatâ isthac Autorum traditione de Statu Imperii nostri monarchico imbutus, depositionem hanc cum summi Imperii Majestatem conciliare non potuit, sed Electores, qui deposuerunt VVenceflaum, meliùs fecisse judicat, (c) si ei Coadjutorem dedissent.

Nam illa, inquit, depositio magis pertinet ad contumeliam quodammodo tantæ potestatis Imperialis, quam ad bonum Imperii: Et daretur occasio Electoribus mutandi, ex arbitrio, electum. Hoc est nimirum deprimere potestatem Majestatis Imperatoris, constituere Electores illà majores: Perinde, ac si ex Aristocratiâ Dux per Optimates electus esset, qui revocari posset.

Rectè

(a) *Idem d. vol. 3. gener. 47.* (b) *Naucler d. loco,*

(c) *lib. 26. de Republ. c. 5.*

Rectè id quidem : Sed illud-ipsum est, quod nos intendimus, & ad quod stabilendum, exauctorationem istam Imperatorum inducimus. Utpote, quæ non modò, si Imperator Leges fundamentales Imperii violat, statumque subvertere conetur, & ita in ipsam Rempubl. peccet, sed & aliis de causis, atque ob alia quædam delicta, pro arbitrio Imperii Ordinum, fieri consuevit, locumve habet.

S E C T I O I I I.

UT autem ad Reinkingium revertamur, is in hac quæstione ; utrum Imperium Imperatore superius sit ? pulchrâ (si Diis placet) distinctiunculâ litem componere nititur.

*Rein-
kingis
distin-
ctio.*

Imperium enim dupliciter sumi posse, ait. (a) Aut propriè, pro toto corpore, quod constat ex capite & membris, Imperatore, scilicet, ac Ordinibus Imperii ; quo sensu, Imperium Imperatore superius esse, non negat : Aut abusivè, pro Imperii Proceribus, & Ordinibus ; & in hoc significatu negativam tueretur.

Quod si verò ista, quæ de rationum redditione, itemque Imperatoris exauctoratione seu depositione, in medium attulimus, quis attendat ; non Imperio propriè sic dicto (ut ille vocat) sed Ordinibus Imperii, seorsim ab Imperatore consideratis, ea convenire, facile apparebit.

Non enim Imperator sibimet-ipsi rationem reddere aptè dicetur : Multò minùs in sui remotionem consentiet unquam,

C 2

Ordi-

(a) lib. I. c. 2. c. 9. n. 15 & 16.

Ordines ergò Imperii, etiam seorsim ab Imperatore consideratos, eidem superiores esse, exinde rectè concludimus.

Rein-
kingii
obje-
ctiōni

Nec scrupulum nobis movet, quod idem, (a) non singulis modò Ordinum, ut singulis, sed etiam universis, collectivè sumtis, & velut unum corpus consideratis, Imperatorem ex Plenitudine Potestatis imperare, contendit.

Ad quem finem varios textus adducit, in quibus voces istæ, *Alle und ide* / conjunguntur: Quarum istam collectivè, hanc distributivè intelligendam, autumat.

Ut ita non singuli modò, ut singuli, sed &, ut Collegium quoddam, seu Universitas, Imperatori ad obedientiam obstringantur.

respon-
detur.

Nam responsio facilis est, si modò attendamus, vocem illam, *Alle* etiam tunc, quando vox, *ide* / illi subjungitur, hoc modo, *Alle und ide* / dupliciter explicari posse. Vel universaliter & collectivè simul, ut diversum aliquid à voce sequenti, *ide* / denotet; nempe singulos, tanquam Universitatem, seu unum corpus constituentes. Vel universaliter tantum; ut duo hæc, *Alle und ide* / synonyma sint, & reduplicativè unum per alterum explicetur.

In textibus, à Reinkingio adductis, posteriori modo accipi, & explicari oportere, nisi absurditatem incurrere velis, ex accuratâ eorundem inspectione clarescit.

Nam continetur in quibusdam talia, quæ ad totam Universitatem, seu Imperium, applicari nequeunt: Ut, quod dicitur, (b) daß

Alle
(a) lib. 1 cl. 2 c. 2 n. 72 & seq. & d. c. 9. n. 12 & 13. (b) *Recessus Imperii de anno 1542.*
S würde sich aber imand.

Alle und ide / so ungehorsam / in der Keyserl. Mayt. und des heiligen Reichs Acht / gefallen seind / &c. Cum absurdum sit, quod totum Imperium Bannum incurere possit.

Deinde observandum est, quod alicubi scribitur, (a) Allen und iden Churfürsten / Fürsten / &c. Unfern und des Reichs Untertahnen: Item, (b) Allen und iden Churfürsten / Fürsten / Ständen und Gliedern des heiligen Reichs.

Nam omnes & singulos, suos ac Imperii subditos compellendo, Imperium ipsum, seu Universitatem, non compellat Imperator. Omnes enim, ut singuli, Imperatori ac Imperio subditi sunt: Imperium autem Imperatori, ac sibi met ipsi, per rerum naturam subditum esse, nequit.

Quod si per vocem, Alle / Universitas denotaretur, unsern Untertahnen / dixisse oportebat; omisâ Imperii mentione: Cum etiam Imperium subditum Imperatori esset, ac inferius.

Idem de eo iudicium esto, quod membrorum expressa mentio fit. Omnia enim membra totum quidem constituunt: Ubi tamen de membris ex resse scribitur, non conjunctim, sed diversim res accipienda est. Desinunt quippe vocari membra, quando considerantur ut totum.

Ulterius notanda verba, Bei den Eiden und Pflichten / die Ihr uns von des Reichs
C 3 wegen

- (a) *Ordinatio Pacis profana de anno 1521. in princ. d. Recess. Imper. de anno 1542. § hierumb.* (b) *Recess. Imperii de anno 1567. § darauf befehlen wir.* (c) *d. Ordinatio Pacis profana tit. Handhabung des Eridens. § darauf befehlen wir.*

wegen insonderheit getahn / damit Ihr Uns / und dem heiligen Reiche zugetahn / und verwandt seid. (a) Ex quibus colligitur, quod de illis tantum sermo sit, qui fidelitatem Imperatori, nomine Imperii, seu Imperatori ac Imperio praestiterunt.

Fidelitas autem, non à toto Imperio, ut Universitate, sed ab omnibus, ut singulis, praestatur: Ne idem sibi ipsi juramento obligetur. Ergo etiam ad singulos, vox ista, *Uns* / restringenda est.

Ultimò scribitur in quibusdam locis (b) bei verlust aller Gnade / Privilegien / und Rechten / so Ihr von Uns / und dem heiligen Reich / oder sonsten habet. Ergò neminem ea mandata concernunt, nisi qui jura & privilegia ab Imperatore ac Imperio habent.

Jam verò tota Universitas, seu Imperium, à semetipso quippiam habere, aut eo, quod suo jure habet, per proprium factum privati posse, haud dicendum est.

Textus ergò hi, de universis quidem, seu omnibus, non tamen collectivè sumtis, sed ut de singulis loquuntur.

Et, ut singulos Imperii Ordines Imperatori, Imperii nomine legitimè quippiam mandant, obedientiam debere, lubenter concedimus: Ita universorum, junctim consideratorum Ordinum, seu totius Universitatis imperium, ipsemet Imperator rectè agnoscit.

CAPUT

(a) *Constitutio contra Anabaptistas de anno 1529. § desgleichen.* (b) *Ordinatio Pacis profana d. tit. & § Recessus Imperii de anno 1542. § würde sich aber.*

CAPUT IV.

De juribus Majestatis in genere; &
de Jure Comitiorum.

SECTIO I.

IAm, si ad Jura Majestatis descendamus, fir-
missimum inde, contra Imperatoris Maje-
statem, argumentum extruere possumus. *Maje-
stat, &*

Cuicumque enim Majestas tribuitur, Jura
quoque Majestatis, quæ illi necessario con-
nexa & consequentia sunt, in quibus vis ac
effectus Majestatis consistit, tribui oportet: *Jura
Maje-
status ne-
cessario
cohae-
rent.*
Itaque, si Imperatori Majestatem, tanquam
propriam, assignamus; necesse est, ut & Ju-
ra Majestatis eidem soli adscribamus, ac quasi
appropriemus.

Majestas namque sine effectu esse & con-
stitui non debet: Cum causa ordinet cau-
satum, ac effectus rerum ex causis colligan-
tur. (a)

Econterà, penes quem Jura Majestatis
sunt, penes eundem ipsa est Imperii Maje-
stas: Absurdum enim foret, in aliorum po-
testate Majestatem Imperii, in aliorum po-
testate Jura Majestatis esse sita.

Quod si itaque Imperatoris ac Ordinum
Jura, secundum fundamentales Imperii Le-
ges examinemus, facile animadvertemus;
Potissima Majestatis Jura, & quæ, velut es-
sentiam ejus Reique publicæ universæ fun-
damentum cõstituunt, penes Imperium, seu
universos Ordines, in Comitibus congregatos,
residere: Nec pauca, nec postrema, Electores
sibi cum tempore arrogasse, absq; Ordinum
*Jura
Maje-
statis
penes
Impe-
rium,
non Impe-
rator-
em
sunt.*

C 4

inter-

(a) ex Socino & Geilio Reink. lib. 1. cl. 3. c.

12. n. 1 & 2.

interventu expedienda : Minutula quædam & leviuscula, quæque principaliter Rempubl. ipsam, & ejus tranquillitatem non concernunt, Imperatori relicta ; ut saltem aliquam externam antiquæ Majestatis speciem, & velut umbram, reliquam haberet.

Licet autem in reliquis etiam Imperator, cum Ordinibus, & Electoribus concurrat, ac pleraque ejus nomine expediantur : Non tamen ideo hoc fit, quod ipse principalis autor sit, & principaliter ab eo dependent ; sed quod Imperii velut Caput, Comitiorum legitimus director, eorum, quæ ab Ordinibus in Comitiiis conclusa sunt, Executor, & quemadmodum in sententiâ exauctorationis Venceslai vocatur, (a) Sacri Imperii minister, qui Imperii partibus fungitur.

Sed cum ad eludendam argumenti nostri vim, cujus unicum fundamentum Comitii sunt, Adversarii nostri, etiam ipsorum Comitiorum vim ac potestatem, magnam vel maximam partem Imperatori assignent : Ideo nobis, antequam ad specialem Jurium Majestatis enumerationem progrediamur, de Comitiiis, quæque in illis Ordinum autoritas, quodnam Imperatoris officium sit, ex professo, & paullo accuratiùs tractare lubet.

SECTIO II.

*Comitia
quædam
ex Prin-
cipis pē-
dent ar-
bitrio.*

ET hic quidem, initio statim, illud Comitiorum genus removemus, tanquam ab instituto nostro planè alienum, quod totum pendet ex Principis arbitrio, nullamque aliam præstat operam, præter eam, quam Princeps requirit.

Videtur enim æquitati consentaneum esse,

(a) apud Goldast, tomo I. Constit. Imper. p. 379.

se, ut, qui summum jus & imperium in Re-
publ. habent, eandemque arbitrio suo planè
regunt, atque administrant, iidem volunta-
tes etiam Civium studeant, aliquo genere
obsequii sibi demereri, & ob eam rem Co-
mitia quædam indicant. (a)

Nec quicquam tanti ponderis est, aut mo-
menti, ad res agendas in omni Rerumpubl.
genere, quam Senatus autoritate, ac consilio
decerni: Eoque magis, si dubitetur, utile
sit, nec ne, id quod Princeps fieri velit. Nam
cum subditi vel sine consilio, vel contra Se-
natus decreta, res geri prospiciunt, tunc ea
aspernantur ac pro nihilo ducunt, aut timide
ac molliter Imperatorum ac Magistratum
iussa exsequuntur. (b)

Hinc nulla pene Monarchia existit, in qua
non ejusmodi Comitiorum species quædam
reperiatur.

Sic Romulus, qui Romanis suis, pro lubi-
tu, imperitasse scribitur, (c) non omnia ma-
nu regia expedire voluit, sed Senatum con-
stituit; ut essent, quorum consilio Reipubl.
administraret. (d) Idem Populum omnem
in triginta partes divisit, quas partes Curias
appellavit: Propterea, quod Reipubl. curam,
per sententias earum partium, expediebat. (e)

Sic Julius Cæsar, communicata re cum
Primoribus, aut toto aliquando ordine Se-
natorum, decrevit. (e)

Augustus, in ferendis Legibus, multa pu-
blicè deliberanda proposuit. (f)

Tiberius, vim principatus sibi firmans,
imaginem antiquitatis Senatui præbebat;

C 5

postu-

(a) Donat. Iannott. de Republ. Venet. (b) Bodin.
l. 3. Republ. c. 1. (c) Tacit. l. 3. annal. (d) Dion.
Halicarn. l. 2. antiq. Rom. (e) Pompon. in l. 2. §.
2. de orig. jur. (f) Dion. lib. 43. (g) Idem l. 53.

postulata Provinciarum ad disquisitionem Patrum mittendo. (a) Publica negotia, & privatorum maxima apud Patres tractabantur, dabaturque Primoribus differere: (b) Imò, neque tam parvum quicquam, neque tam magnum, publici, privatiq̄ negotii, de quo non ad Patres conscriptos referretur. (c)

Idem à sequentibus Imperatoribus observatum: Unde tot, dicis causâ, à Principibus orationes, in Senatu propositæ, leguntur. (d) Nam etiam sub Imperatoribus, umbra hæc, & insignia sine re (quæ verba sunt Theodosii Imperatoris (e)) prioris splendoris & potestatis, Senatui relicta sunt.

Ejusmodi etiam placita à Carolo M. statis vicibus, quotannis habita sunt; in quibus res singulæ, ad effectum perductæ, gloriosi Principis auditui in sacris ejus obtutibus exponebantur, & quicquid data à Deo sapientia ejus eligeret, omnes sequebantur. (f)

Nec minùs in Galliâ Ordinum publici Conventus olim usitati fuerunt: Quia verò monarchicæ Regis potestati obstare aliquatenùs videbantur, aboliti sunt. Aliquod tamen eorum vestigium remansit, quandò postea ad Senatum Parlamenti Parisiensis, à Regibus, ubi aliquid magni decernere voluerunt, ibatur: Quod ipsum quoque rarissimè postea fieri consuevit, quandò solus Rex pro suo judicio, quidvis decernere solitus est. (g)

Quantula autem in Galliâ Parlamenti auctoritas,

(a) Tacit. lib. 3. annal. (b) Idem lib. 4. annal. (c) Sueton. in Tiberio. (d) Rittersh. ad § Consultum Inst. de jure natur. gent. & civ. (e) in l. 74. C. Theodos. de decurion. (f) Hincmarus Rhemensis Archiepiscopus. epist. 3. c. 12. apud Goldast. tomo 3. constit. Imper. in prolegom. (g) Sleidanus in descript. Gallie Cominæ annexæ,

toritas, quanta Regis sit potestas, patet ex promulgatione Edicti anno 1599 pro Libertate Religionis concepti.

Quod cum Parlamenti Patres improbare videbantur, Rex, 8 Januarii, eos accersitos, severâ oratione increpasse fertur.

Summa, inquit, orationis meæ hæc est: Vos ut rogem, Edictum, quod Religionis confœderatis concessi, ratum esse firmumque, velitis & jubeatis. Quicquid ejus à me factum est, Pacis constituendæ causâ factum: Quam, foris jam ante constitutam, etiam domi, & intra Regni mei fines stabilire, decretum mihi. Obedientiam mihi debetis, vel solo Ordinis mei, locique respectu: Multorum etiam, magnorumque in vos beneficiorum nomine, &c.

Et paulo post. Si, ut cœpistis, animum obfirmaveritis, Edictumque oppugnaveritis, necessitatem mihi imponetis, pro autoritate ut agam: Sed molestiam mihi creabitis gravem, nō sine notâ vestræ ingratitude & flagitii.

Et in sequentibus. Jam susurrari audio varia, quæ haud moror. Rex vester ego sum: Pro autoritate meâ jubeo, atque impero. Obedientiam, facite, mihi, studiumque probetis. Legiones meas, parum ex fide militantes, exauctoro: Vos cogitate, quid sitis laturi commodi, si mihi non eritis dicto audientes? Vel, invitis vobis, Edictum publicabo.

Hæc Magni Henrici verba, à nonneminè tunc excepta, & Germaniæ etiam nostræ cōmunicata, quibus haud dissimilia apud Petrum Marthæum, Historicum Regium (a) reperire licet, tanquam Regii Spiritus & Majestatis plena, adducere lubitum est: Ex quibus, quid de Galliæ Parliamentis

C 6

judi-

(a) lib. 2 de vitâ Henrici 4. narrat. l. n. 7.

judicandum sit, melius, quam ex hujus vel illius umbratici Scriptoris speculationibus, cognosci potest.

Hæc autem alia sunt à nostris.

Sed hi Ordinum Conventus, & exterarum Nationum Parlamenta, cum nostris Comitibus nil quicquam commune habent.

Illis enim tantum deferendum non est, ut Principis Majestas propterea libera non sit, neque in iis Ordines tantum auctoritatis habent, ut imperare possint Principi: Cum tantum convocentur à Principe loco consilii, & ut audiat ab eis, si quid Provincia quælibet habeat, quod remedio indigeat. (a) Nec aliud, quam deliberandi tantum facultas penes Populum seu Senatam; concludendi autem & statuendi vis ipsa, penes Principem est.

Itaque illi Conventus, Senatui, Populoque, nil quicquam potestatis tribuunt; & Principum Majestati in nihilo derogant.

Imò, in illis Principis potius Majestas elucet, ad quem Populi tribus & Ordines, humiliter habitu rogationes ferunt, nec ullam imperandi, prohibendive, nec suffragiorum potestatem habent: Sed Princeps, arbitrio suo ac voluntate, omnia moderatur, & quæcunque decrevit ac jussit, ea Legum vim habent; nec horum Comitiorum suffragiis obligatur, quò minus eis derogare suo jure, si velit, possit, eorūque ubique est arbiter ac censor, ut Populi rogationes vel probare, vel repudiare possit. (b)

Secus planè est in nostris Comitibus, quæ non ex Imperatorum, sed Imperatores potius ex illorum pendent arbitrio: Quippe Ordinum non consilium modò, sed consensum, Imperatores necessariò adhibere tenentur, nec

(a) Petrus Gregorius lib. 13. de Republ. cap. 12.

(b) Bodin. lib. I. de Republ. c. 8.

nec quicquam absque illo, aut diversum ab illo, statuere possunt.

Ipsimet verò audiuntur quidem; sed auctoritate magis suadendi, ut & apud veteres Germanos, (a) quam jubendi potestate: Nec Proceres Imperii Consiliarios tantum, sed Archontum ac Regentum loco sunt, (b) qui una cum Imperatore concludunt, statuunt, & in ipsa summa potestate inter se concurrunt.

Quapropter Petrus Gregorius, Germanorum diatras, Conventus gentium liberarum appellat. (c)

Nostro ergò tempore, secundùm Politico-Juristas nostros, (d) summa Imperii potestas in duos semisses dispescitur; quorum unum Cæsar, seu Imperator, reliquum Ordines universi habent: Et ita, inter Imperatorem ac Ordines, jus omne Imperii, pro partibus indivisis, distributum est.

Ordinum semis, secundùm alios, in tres sextantes; secundùm alios, in duos trientes dividitur.

Qui tres sextantes faciunt, unam Electorum, alteram Principum, tertiam liberarum Imperii Civitatum Senatui tribuunt: (e) Ut ita, computato votorum numero, Cæsar ad Ordines universos proportio hemipla, ad singulas Ordinum (si semissem eorum in tres sextantes æqualiter divisum præsupponas) classes tripla sit.

Qui in duos trientes semissem hunc dis-

C 7

pe-

- (a) Tacitus de moribus German. (b) Paurmeist. lib. 2. de jurisd. c. 2. n. 62. edit. poster. (c) d. lib. 13. c. 12. (d) Paurmeist. d. lib. 2. cap. 2. n. 20. & seqq. edit. poster. Ex Wehnero Reink. lib. 1. cl. 5. c. 8. n. 47. & seqq. (e) Ex Wehnero Reink. d. loco.

peſcunt, unum assignant Electoribus, alterum Principum Senatui; Civitates autem à jure ferendorum ſuffragiorum excludunt: Cæſariſque ad claſſes ſingulas, non triplam, ſed duplam faciunt proportionem. (a)

In eo verò utrique hi conveniunt, quod nihil actum judicetur, ſi inter Cæſarem & Ordines res coire non poſſit, ſed res in libera ac ſpontanea conventionione poſita ſit: Ita, ut nec Imperator ex plenitudine Potèſtatis, invitis Ordinibus, nec Ordines, invito Imperatore, quicquam ſtatuerè poſſint. (b)

Hujus opinionis præcipuum fundamentum eſt, quod ea, quæ in Comitibus conſtituuntur & ſanciantur, ſiant per modum contractus, & ultrò, citroque obligationis: Id quod dilucidè exprimit Decretorum Imperii litera. Quam in rem multa, è Reſcriptibus Imperii congeſta, videre licet apud Paurmeiſterum. (c)

*Alia
opinio.*

Sunt præter hos adhuc alii (inter quos Reinkingk (d) quoque) qui, certis textibus (e) moti, nec, ſemiſſem potèſtatis Imperatori tribuiſſe contenti, eundem, diſſentientibus inter ſe Ordinibus, de plenitudine Potèſtatis, decernere, & ſtatuerè poſſe, affirmant, daß/ wan bey Reichs-verſamlungen/ zwiſchen den Ständen unterſchiedliche vota, deren ſie ſich ſelbſt/ mit und unter einander zuvergleichen nicht wiſſen/ vorfallen/ und doch dem gemeinen Vaterland/ an fürdertlicher/ beſſern

(a) Paurmeiſt. d. cap. 2. n. 54. & 55. (b) Paurmeiſt. d. cap. 2. n. 50. Matth. Stephanil. 2. de juridiſd. parte 1. c. 1. membro 1. n. 11. (c) d. loco. (d) lib. 2. cl. 2. c. 5. n. 45. (e) Reſſ. Imperii de Anno 1544. §. als wir aber in der handlung. Reſſus Imperii de Anno 1555. §. und nachdem bey vergleichung,

stendiger erledigung der sachen viel gelegen; auf solchen fall/ die höchste/ Weltliche Mant. eines Kaisers/ einen verbündlichen Abschied darin geben/ verordnen/ und verabschieden könne/ wie es bis auf weitere/ der Stände einhällige Vergleichung/ inmittelst solle gehalten/ und observiret werden? (a)

S E C T I O III.

NOs, ut mentem nostram distinctè explicemus, ultimam istam servilem opinionem, quæ omnem Comitiorum vim in effectu subvertit, diruemas, & falsitatis convincemus; si tibicines, quibus sustinetur, subtrahamus.

Hi sunt allegati è Recessibus Imperii textus; qui, si de aliis rebus loquerentur, plus aliquantò negotii nobis facefferent: At nunc, cum in terminis Religionis ambobus versentur, ubi Imperator ipsemet, à Pontificiorum latere, pars est, nec Judicis non suspecti vices sustinere potest, minùs difficultatis habent.

Respon-
sio gene-
ralis ad
posterioris opi-
nionis
fundamenta.

Si enim ex iis propositum suum firmare, Reinkingk cum fociis velit, etiam in puncto Religionis, ejusque exercitio, Imperatori dissentientibus Ordinibus, decernendi facultatem adjudicet, necessum est: Adeoque, cum, inter Protestantes ac Pontificios, non convenit hucusque in Religione, nec convenire possit; Imperator, qui hucusque Pontificius semper fuit, & adhuc Pontificus est, Pontificiis proculdubio adhærens. inque eorum favorem inclinans, Religio-

(a) *Princeps quidam in literis ad Principem Anhaltinum apud Lundorp. tomo 2. Actor. publ. lib. I. tract. 4. c. 15. p. 73.*

gionem nostram, ejusque exercitium, pro lubitu suo coarctare, Protestantibus præjudicare, imò eos tandem, nisi ad ipsius nutum sese accommodent, publico Decreto eliminare potuit, & adhuc poterit.

Quod nisi concedere Reinkingk velit (ut certe, nisi apostatam agat, salvâ conscientia concedere nequit) alius prædictorum textuum sensus illi quærendus est.

*Respon-
sio spe-
cialis ad
primum
funda-
men-
tum.*

Quod ergò ad priorem locum (a) attinet, ille, si rectè inspicias, & secundum literam judices, variis absurditatibus scætet.

Nam Cæsarem, ex Plenitudine potestatis, Decretum hoc fecisse, Pontificios quoque ab eo dissensisse, sed Imperatorem, quò minus is Decretum faceret, impedire non potuisse, expressè sanè, & verborenius Recessu continetur, Wir haben / von Obrigkeit wegen / und auß Unser Keyserlichen Macht und Vollkommenheit / Uns nachfolgender Meinung entschlossen / gesetzt / und geordnet: Entschliessen / meinen / setzen / und ordnen auch dar auf / als Römischer Keyser von obberührter Unser Keyserlichen Macht und Vollkommenheit / hiemit ernstlich gebietend / &c. (b)

Item, Die Stände haben sich in Untertänigkeit vernehmen lassen / da Wir / für Uns selbst / und aus Unserer Keyserlichen Macht und Vollkommenheit / Ordnung darinnen fürnehmen und geben würden / daß sie solches geschehen lassen und gedulden müßten / und in demselben Uns / als Römischen Keyser / keine Form / oder was zusetzen wüßten. (c)

Et in fine annectitur, (d) Wir Churfürsten /

(a) d. Recess. Imper. de Anno 1544. (b) d. Recess. Imp. d. S. als wir aber in der handlung. vers. so haben wir. (c) d. S. vers. und gleichwol sich. (d) S. fin.

sten / Fürsten / &c. bekennen öffentlich mit diesem Abschied / daß alle und jede obgeschriebene Puncten und Articuli (außerhalb obgemelter Articuli / von Religion, Fried / und Recht lautend / so die Römische Keyserliche Mayt. Unser Allergnädigster Herr / auf Kaiserlicher Macht und Vollkommenheit gesetzt &c. hat) mit Unserm guten wissen / willen / und rath / fürgenommen und beschloffen seind.

Sed, si in istis Comitibus Imperator, dissentientibus ac invitis Ordinibus, quicquam decernere potuit, magis certè verosimile est, eum (cum Protestantes ac Pontificii inter se colluctarentur) tanquam Pontificiis ad dictum, auxilia potius, quæ in bellum Gallicum ipse postulabat, & Protestantes, nisi de Religione sibi caveretur, denegabant, contra Protestantium voluntatem decreturum fuisse; quam in præjudicium Pontificiæ Religionis, & Pontificiorum, qui Decretum hoc, tanquam iniquum impugnabant, quicquam statuturum.

Qua ratione motus, Pontificios Imperatori consensum suum, hac in re, tandem præbuisse, nullatenus dubito: Idque, si Historiam ejus temporis evolvamus, si non verbis, certè re ipsa factum, animadvertemus.

Nam, cum in puncto Religionis, non (ut in aliis deliberationibus usitatum est) inter diversas classes, sed inter diversas Religiones, earumque asseclas disceptaretur, Pontificii inter se discordes extiterunt. Cæsar enim iis adversatus est & Decretum hoc, in Protestantium, ut auxilia ab iis impetraret, gratiam urfit: Coloniensis, & Monasteriensis steterunt à Protestantium partibus: Clivensis, & Badensis, Cæsaris (qui viam hanc, veluti mediam, & utrisque tolerabilem,

*Ratio,
quare id
Decre-
tum non
factura,
invitis
Ordini-
bus;*

*Sed con-
sensu
Ordini-
um, et-
iam Pon-
tificio-
rum.*

post

post multam disceptationem, ostenderit) arbitrio, rem permiserunt. Sic illi, bonâ sui parte diminuti, non se quidem assentiri, sed neque Casari modum in eo præscribere, nec ipsius derogare potestati, sed tolerare velle, dixerunt. (a)

*Quem
consen-
sum, cer-
tis de
causis,
toleran-
tiam
dixe-
runt.*

Quam tolerantiam, audacter dicam, verum fuisse consensum; sed nomine tolerantia insignitum, & nomen Casaræ Potestatis huic Decreto ideò callidè à Pontificiis prætensum, ut ad irretiendos incautos Protestantess illud, quædam quasi esset decipula.

Nam & illi, se id, quod petebant, assecutos rati, auxilia haud difficulter Imperatori præbuerunt: Et Imperator, Decretum hoc, tanquam verè suum, quodque, non unanimiti Ordinum consensu, sed ex plenitudine Imperatoriæ Potestatis factum esse scribitur, sub prætextu dissensus Pontificiorum, sequenti tempore, faciliùs tollere potuit.

Unde Granvellanus, tempori illud accommodatum fuisse, nec adversantibus Pontificiis, Imperatorem id diutiùs observare posse, Landgravio postea dixit. (b)

Et hæc, opinor, causa est, quare Pontificii, nomine tolerantia, consensum suum velaverint, ac decretum potius sub Imperatoriæ Potestatis, quam usitato conventionis titulo, in publicum prodire voluerint: Quo, nimirum, illi deinde improbandi, & Imperator, rescindendi hujus Decreti, aliquem haberent colorem.

Quod si, Pontificios reipsâ & seriò dissensisse,

(a) Sleidan. lib. 15. hist. (b) Elector Saxonie & Landgravius Hassia in responso ad banni declarationem Casaream, apud Hortled. tomo 2. de Bello German. lib. 3. c. 30. n. 4. & Sleidan. lib. 18. histor.

fisse, ac in dissensu suo perstitisse, statuamus, *Pleni-*
 Recessus hic Imperii magnam involvit ab- *tudo Po-*
 surditatem, imò contradictionem. *testatis*

Afferendum enim est, & Casarem, ex ple- *Impera-*
 nitudine Potestatis, contra Ordinum volun- *toriam,*
 tatem, rectè fecisse Decretum; alioquin il- *& dis-*
 lud nullius esset valoris: Et Ordines jure *sensus*
 dissensisse, ac dissentire potuisse, dissensum- *Ordi-*
 que hunc esse validum; cum eundem ipsi *num se-*
 Decreto Imperator inferi passus sit, hocque *rius mu-*
 ipso approbârit. *tuò se*

Et hæc duo Reinkingk, aut alius ejus fa- *destru-*
 rinæ, mihi conciliet, velim, ut aptè inter se *unt.*
 cohæreant, nec mutuò sese destruant.

Si enim Casar jure suo usus est; Ordinum
 dissensus, tanquam nullius momenti, in Re-
 cessum recipi non debuit: Si autem dissen-
 sus iste Ordinum validus est, ac suâ ratione
 nititur; Casari, contra ipsorum volunta-
 tem quicquam statuendi, jus nullum fuit.

Quomodocunque tandem rem conside-
 res; Casar, contra Ordinum voluntatem,
 ex plenitudine Potestatis efficaciter statuen-
 do, dissensum Ordinum è medio sustulit:
 Idem tamen, dissensum Ordinum in ipsum
 Decretum admittendo, & approbando, ple-
 nitudinem istam Potestatis sibi rursus abro-
 gavit.

Similis, aut major etiam, absurditas oc-
 currit in Recessu sequenti, (a) quem tex-
 tum, auctarii loco, adversariis nostris donare
 volumus: Ubi, contra colloquium ab Im-
 peratore decretum, tam Pontificii, quam
 Protestantes Ordines protestati sunt, *Be-*
kennen öffentlich / daß (außerhalb berührtes art-
culs vom colloquio meldend / so die Römische
Käyserliche Mant. für sich selbst geordnet /
und

(a) de Anno 1545. §. fin.

und wir/ die Stände/ der alten Religion verwandt/ nicht willigen/ und doch Ihrer Mayt. darinnen/ nicht was/ nach Ordnung geben können/ wie dan wir/ der Augspurgischen Confession verwandte/ Stände/ an dem jüngsten Epyrischen Reichs- abschiede/ hiemit auch nichts begeben/ noch davon gewichen sein) dieser Abschied durch die Stände bewilliget/ &c.

Nam, siquidem protestatio hæc valuit, Decretum illud, in effectu, per eam sublatum est; cum nemo Ordinum, ad obedientiam illi præstandam obstringeretur: Quod si Imperatoris Decretum validum fuit, certè Ordines, tanquam Majestatis Imperatorie temerarii contemptores, coercendi fuissent; nec patiundum, ut, protestatione sua, ipsum Imperii Recessum macularent, ac sanctionis Imperatoris invalidam suam protestationem, non opponerent modò, sed & annecterent.

Et hæc, quæ adduximus, non equidem nugæ sunt; non enim mortualia.

Ex quibus apparet, quàm parum accurate Recessus Imperii loquuntur: Præsertim, quandò de Imperatoris autoritate, Potestatis Plenitudine, & similibus agitur; ubi verbis magnificis, etiam contra rerum naturam, nimium sibi indulgent.

Et tamen his lubricis, ex uno alterove verbo, petitis argumentis, immane quantum sibi placeant isti; qui vitri exteriora lambunt, pulvem verò non attingunt.

Respon- Eadem etiam responsione alterum, à
sio ad Reinkingio adductum, textum (a) absol-
alterum re possumus. Nam Evangelici Ordines con-
funda- tra illud decretum protestati sunt; nec con-
mentum. tra protestari hucusque desierunt: Quæstio-

que

(a) *Recess. Imper. de Anno 1555.*

que ista, de Pontificiorum reservato (vom Geistlichen Vorbehalt) ac istius Decreti validitate, non stylo magis, quàm armis huculque disceptata fuit.

Et sanè parum abest, quin persuaderi nobis patiamur, controversiam istam ab universis Ordinibus in arbitrium Regis Ferdinandi fuisse collatam.

Quorsum verba ista forsan pertinent, In kraft hochgedachter Römischer Keyserlichen Mayt. Uns gegebener Vollmacht und heimstellung: Vigore mandati Cæsarei, & arbitrii, in nos, non à Cæsare (illi enim, ut suprà quoque attigimus, & infra pluribus monebimus, ipsimet, in causâ Religionis nullum arbitrandi jus fuit; nec ergo in alium id transferre potuit) sed ab universis Ordinibus collati.

Nam Ordinum omnium voluntate, hanc declarationem factam esse, subscriptio eorum, absque ulla protestatione facta, arguere videtur, Das alle / und iede obgeschriebene Puncten und Articul / also wie obstehet / mit Unserm guten wissen / willen / und rath / fürge nommen und beschloffen seind. (a)

Et in literis Ferdinandi I. Anno 1557. Protestantibus insinuat, expressè continetur, Es sey die Sache endlich dahin gelangt / daß Ihre Königlische Mayt. mit gutem vorwillen und wissen beyder Theil Religion Stände / und der abwesenden Räte und Botschafften / solches vorbehalts / oder freystellung halb / der Geistlichen / obberürten Articul / &c. dem Religion-frieden einverleiben lassen. Siquidem Francisco Burchardo credimus. (b)

Unde

(a) d. Recessu §. und wir die verordnete.

(b) parte I. de autonom. p. 34.

*Quaestio
ista in
arbitrii
Regis
Romanorum
collata
videtur.*

Unde non abs re alii scribunt, (a) König Ferdinand habe sich/in dem Puncten des Geistlichen vorbehalts/ Anno 1555, und hernach allwege/ in allen schriften und bescheiden/ principaliter auf der Protestirenden Stände beschehene heimstellung gegründet.

Et, quicquid denique nostræ Religionis homines statuunt, Pontificiorum certè constans hæc opinio est: Quod utraque pars prædicti articuli declarationem Regi concediderint; & hic articulus, qui limitatio Pacis Religionis dicitur, utraque parte, tam Catholicorum, quam Protestantium, consentiente, dictæ Paci Religionis inferus, & in tabulas Comitiorum relatus fuerit. (b)

Aliud ergò est, ex plenitudine Potestatis, dissentientibus Ordinibus, quid statuere: Aliud, iisdem consentientibus, de re quæpiam controversâ arbitrium suum interponere.

Cum enim adhuc hodie in causa Religionis, si controversia quæpiam oriatur, Ordinibus liceat, ex utraque parte, certos, ad rem componendam, eligere arbitros: Quare olim non licuerit iisdem, in puncto hoc, Religionem concernente, arbitrum eligere ipsum, seu Imperatorem, seu Regem Romanorum.

SECTIO IV.

Atque hæc, de locis istis, quibus aliqui seducti, vim omnem Comitiorum penitus enervant; & ad Imperatorem in effectum trahunt, dicta sunt.

Prior

(a) Zacharias Geitzkoffler in literis ad Cardinalem Cleselium de dato Haunshheim 9 Ian. Anno 1615. (b) Pontif. anonymus in Discursu, de sessione Archiepisc. Magdeb. in Comitii.

Prior opinio plausibilior, Rationi & Statui nostro magis consentanea, ac communiter recepta est.

Ex qua tamen aliud nil sequitur, quam *Communis opinionis de Comitibus* Majestatis Jura, atque adeò ipsam Majestatem, Imperatori & Ordinibus, pro indiviso æqualiter competere.

Et, si, quantum pote, eam exaggeres, ad summum illud evinces: Imperium nostrum stare in æquilibrio; monarchicè ac aristocraticè, æquabili temperamento, mixtum. *vis ac effectus.*

Sed quanquam opinionem hanc, omnium *Nostra sententia.* calculo approbatam, impugnare, temerarium forsàn aliis videatur; atramen haud firmo eam niti fundamento, nec Imperatori in Comitibus potestatis semissem esse tribuendam, sed vim omnem Comitiorum in Ordinum manu sitam: Et, si dispar Ordinum Imperii qualitas ac autoritas (quæ illam in classes distributionem causata est) consuetum votandi, & per majora (seu plura potius) suffragia, decidendi modum pateretur, Imperatori, suffragia colligendi tantum, ac si ea æqualia sint, voto suo in alterutram partem, controversiam decidendi, nec ullum ulterius jus esse, ex natura nostri Status, & ipsorum Comitiorum, haud difficulter ostendi potest.

Nam I. novimus, æqualium ponderum *Probat* eam esse naturam, ut, si vel tantillum uni *tur* demtum, alteri adjicias, hoc statim præponderet, & in suum latus lancem inclinet: Eam quoque naturam æqualium esse numerorum, ut vel unitas, uni subtracta, & alteri addita, plus minusve constituat. Similiter, in æquali potestate, quantulumcunque sit, quod uni demas, & alteri adjicias, statim pristinam tollet æqualitatem. *I.*

Jam,

Jam, si Imperatori cum omnibus Ordinibus par est potestas, illa, vel uno Ordinum (ne de integra classe dicam) in Imperatoris sententiam pedibus descendente, crescit, ac major futura est; adeoque, non obstante reliquorum Ordinum, aut Classium dissentio, prævalebit, ac concludere poterit: id quod, ex ipsorummet Doctorum opinione, falsum est.

Nam Classium dissentientium suffragiorum nullius momenti ad Cæsarem est relatio: (a) Nec Cæsar, etsi una Ordinum Curia, sive Classis illi sese adjungat, quicquam concludere potest. (b)

Quæ certè relatio alicujus esset momenti, & Cæsar, unius Classis sententiâ approbatâ, concludere ac decernere possêt, si is eadem, quâ omnes Ordines, & ita dimidiâ potestatis parte, polleret.

II.

II. Regimentum in locum Comitiorum annuorum, der Jährlichen Versammlung subrogatum est: (c) Cui perinde, ut universalibus Comitiiis, tanquam Præses præfuit, aut ipse Imperator, aut ejus Vicarius, Haben zu Uns / oder / wo Wir / auß andern merklichen sachen und geschefften / persönlich dabey nicht sein würden / zu dem / so Wir / an Unser stat setzen werden / zwanzig Personen geordnet. (d)

Surrogatum autem induit naturam ejus, in cujus locum surrogatio facta est: Quæque in Comitiiis Imperatoris fuerat, eadem in Regimento esse debuerat potestas.

Jam verò in Regimento plura, seu majora

(a) Paurmeist. lib. 2. de jurisd. c. 2. n. 50. edit. poster. Reink. l. 1. cl. 5. c. 8. n. 55. (b) Paurmeist. d. cap. 2. n. 120. edit. poster. (c) Ordinatio Regimenti de Anno 1500. tit. von den zwentzigen. (d) dicto loco.

ra suffragia attenduntur, Es soll dem / so durch den mehrern-theil beschloffen wird / folge beschehen; Idque, tam præsente, quam absente Imperatore: (a) Et illi, si ipsemet præsens sit, vel ejus Vicario, nuda consilii directio, ac unicum, idque, ni fallor, ultimum ac decisivum votum competit. Idem ergo in Comitiiis dicendum est.

Imò absurdum esset, in Comitiiis, ubi quamplurimi Principes in personâ, & reliquorum omnium Ordinum Legati, præsentes adsunt, majorem Imperatori tribuere potestatem, quam in Regimento, seu Consilio quorundam Deputatorum: Quorum omnis autoritas à Comitiiis, ac Ordinum voluntate dependet.

III. Idem in Imperii Judicio supremo, III, seu Camerâ Imperiali apparet. Illi enim Imperator, si non ipsemet, certè per Vicarium suum, qui Judex Cameræ appellatur, præsens est; Assessores verò Ordinum, à quibus constituti sunt, vice funguntur: Et ita hoc Judicium, quoad causas judiciales, Comitiiis, seu universum Imperium repræsenterat.

Atqui in Camerâ similiter plurium suffragiis statatur, nec Præsides Judicii, nisi unicum, & postremum votum habet. (b) Ergò idem in Comitiiis obtinet.

Nec credendum est, Imperatorem, in particularibus his Deputatorum Collegiis,

D id

(a) d. Ordin. Regim. tit. das Regiment mag die sechs Chur-Fürsten. vers. Vnd wir kommen & tit. wie der Churfürst vor außgang seines Vierthel Jahrs / in fine. & tit. wie das Regiment etlichen Râthen erlauben mag.

(b) Ordinat. Cameræ de Anno 1495. tit. wie das Cammer-gericht mit Richtern. vers. 5. Vnd was die Sechszehen.

IV.

id sibi eripi passum; quod in universali omnium Ordinum Conventu, jure suo usurpabat. I V. Fortius adhuc à Conventu Deputatorum, in specie sic dicto, Deputationstag / qui Comitiorum universalium vicem obtinet, & in quo eadem penè forma ac modus, qui in Comitibus universalibus observatur, (a) argumentari licet.

Quamvis enim Paurmeister asserat, (b) hodie introductum esse, & ita observari, ut universi Deputati in duas Classes, Electorum, scilicet, ac Principum concedant, & ita perinde, ac in Comitibus, procedatur: Principes tamen, Comites, ac Civitates, inter selectos paria esse ferendorum suffragiorum jura, ita, ut omnes ac singuli viritim sententias dicant, adeoque, quod majori parti placuerit, spectari debere, jam olim contenderunt. (c) Cujus sententiæ fundamentum in ipsis Imperii Reecessibus (d) reperimus.

Ex quibus textibus simul constat, quod Imperator non dimidiam concludendi facultatem habeat; sed, si paria sint dissentientium inter se Ordinum vota, autoritate demum suâ rem componat, Soll alles in gesamtten gemeinen Rath / auch in beysein Unserer Keyserlichen Commissarien / verrichtet / decidiret / und beyhm mehrern gelassen werden. Sollten aber paria vota, in einer oder mehrer sachen / über verschens fürtauffen / deren man sich ja nicht vergleichen könnte / da dan dasselbige an Uns / durch Unsere Keyserliche Commissarien gelangt / seind Wir des Gnedigsten erobico

(a) Paurmeist. d. c. 2. n. 120. edit. poster.

(b) d. loco. (c) Idem ibid. (d) Recess.

Imperii de Anno 1582. §. Da dan die sachen, Recess. Imper. de Anno 1594. §. eod.

bietens / Unsere Keyserliche resolution dar
über zueröffnen.

Idem ergo in Comitibus dicendum est: A-
lioqui pauci quidam Ordines in Conventu
Deputatorum, majore Libertate, quam uni-
versis simul, in Imperii Comitibus congregati,
gaudebunt.

V. Si jus omne Imperii pro dimidiâ par-
te penes Imperatorem est, nec eo absente,
nec contradicente, quicquam decerni potest:
Imper. enim, Ordinibus omnibus exaqua-
tus, quicquid illis visum est, aut contradi-
ctione sua annullat, aut absentia suspendit.

Atqui, ab Ordinibus procedi potest, et-
iam absente Imperatore, si is non compa-
reat: Wir kommen in der selben zeit / oder
nicht; soll nicht desto minder / durch die Churs
Fürsten / die zwölf obgedachte Fürsten / und
des Reichs Rath forgegangen werden. (a)

Quod, in particulari Ordinum quorun-
dam deputatorum Conventu constitutum,
in universalibus Comitibus multò magis ob-
tinebit.

Similiter etiam, dissentiente Imperatore,
ab Ordinibus concludi potest. Ut Anno
1524 Noribergæ accidit: Ubi contra Cæsaris
voluntatem, qui VVormatiense Decretum
strictim observari, per Johannem Haunar-
tum, Legatum suum, postulabat, ab Ordini-
bus aliud, & diversum, à VVormatiensi,
Decretum factum est. Quod quidem Caro-
lus V improbasse, graviterque eapropter Or-
dines incussasse legitur: (b) Recusare tamen
non potuit, quin consensu & sigillo suo illud
firmaret. (c)

D 2

Plus

(a) *Ordinatio Regimenti de Anno 1500. tit. das*

Regiment mag die sechs Chur Fürsten / &c,

(b) *apud Sleidan. lib. 4. hist. (c) Recessus*

Imp. de Anno 1524. S. Daranf so gereden.

Plus ergò in Comitibus Ordines Imperii possunt, quam Imperator.

VI.

VI. Etiam in ipsis Comitibus, existente casu, quo, non secundum Classes, sed votorum numerum concluditur, & Imperator cum Ordinibus in concludendo concurrat, nunquam illi plus, quam unum votum, conceditur.

Exempli gratiâ; quandò Decreta Imperii in Recessum rediguntur, ac Deputatis Imperii publicè in eum finem præleguntur, ut emendent emendanda, & corrigenda corrigant. Tunc enim in Ordinum Deputatis, eadem ferè proportio, quæ in consultatione observatur: Ut Electorum quidem Senatus sex suffragiis polleat; Principum totidem; (hæ enim duæ Classes sibi invicem potentiâ æquales sunt) Civitatum, duobus tantum; (secundum quam proportionem hæc Classis, etiam reliquis, potentiâ & auctoritate, cedere videtur) Imperator tandem, cujus eadem in corrigendo, quæ in concludendo ac decernendo potestas esse debebat, per Commissarios suos, votum conclusivum habet. (a)

VII.

VII. Et ultimò, quod dimidia Comitiorum potestas perperam Imperatori adscribitur, ex eo firmamus: Quia licet absentibus quibusdam, legitimè tamen vocatis, Ordinibus, præsentibus nihilominus cum Imperatore concludere possint, Decretaque præsentium ligent absentes; (b) sive planè ad Comititia

(a) Autor des wahrhaftigen Berichts / wie es heutigs Tags auf Reichsversammlungen gehalten wird / quem refert Linnaeus l. 1. de jure publ. c. 1. n. 195. (b) Recess. Imp. de Anno 1542 §. wir auch Churfürsten. & s. seqq. Recessus Imp. de Anno 1541. §. und daß aber in disem.

mitia non venerint, sive ante finita Comitia recesserint: (a) Ne paucorum absentia, sive necessaria, sive fortuita, debilitet, quod à majore parte salubriter fuerit constitutum; (b) Attamen regula ista, quod absentium nulla habeatur ratio, non simpliciter, verum ita accipienda; si major, scilicet, Ordinum pars in Comitibus praesentes sint: Tunc enim minoris non habetur ratio.

Quod si magna, vel maxima pars Ordinum absit, Imperatori, cum paucioribus praesentibus, in absentium, sed plurium, praesudicium statuere, nequicquam licet.

Ita Anno 1546. evenit Ratisbonæ: Ubi Carolus V expressè confessus est, Daß er / auß mangel der abwesenden Churfürsten / Fürsten / und Stände / und daß auch etliche Fürsten / auß ihren ehehaften / und notdurften / mit seinem vorwissen / und gnädigen bewilligung / und darneben auch der Protestirenden Churfürsten / Fürsten und Stände Botschaften / gar nahe alle / ohne sein vorwissen und Erlaubnis wiederum anheim gezogen / an seinen / und des Reichs obliegen / und sachen / mit den übrigen gegenwertigen Fürsten und Ständen / und der abwesenden Räten und Botschaften / mit nutz und frucht fernher nicht verfahren und handlen habe mögen. (c)

Quam potestatem utique haberet Imperator, si totius potestatis dimidia pars ejus propria esset: Junctis enim praesentium, licet pauciorum, Ordinum suffragiis, cum dimidia sua parte, jam plus haberet, quam dimidiam potestatis partem; & absentes

D 3

Or-

(a) Reink. lib. I. cl. 5. c. 8. n. 77. (b) l. 46. C. de decurion. lib. 10. (c) Recessus Imperis de Anno 1546. §. Die weil wir aber.

Ordines, præsertim contumaciæ reos, licet numero plures, pondere ac autoritate superaret.

S E C T I O V.

Propositis sententiæ nostræ fundamentis, ordo quoque postulat, ut rationes, quibus communis, & contraria Doctorum opinionis nititur, examinemus.

Communis opinionis fundamentum primo respondetur.

Illa autem unica hæc ferè est: Quod Constitutiones Imperii, jure contractus fiant, seu per modum conventionis, inter Imperatorem & Imperii Ordines; ad quam conventionem utriusque consensus necessarius sit.

In Legumlatione conventio adhiberi consuevit.

Sed meminerimus, in publicis rebus, præsertim Legibus rogandis, & nunc, & olim, formam contractus, dicis causâ, adhiberi solitam: Nec ex eo tamen statim præsumi, aut argui, divisam Legum ferendarum potestatem.

Sic, adhuc hodie in Poloniâ, Regni Constitutiones per conventionem fieri dicuntur: (a) Nec tamen ideò, Regis potestatem, & Ordinum exæquatam esse, quisquam Polonorum dixerit, opinor.

In Republ. Romanâ, Leges olim & Plebiscita, per stipulationem, quæ & ipsa conventio est, perficiebantur. Rogabat enim Magistratus Populum, aut Plebem; vellet, juberetve, Legem, vel Plebiscitum ita fieri? Quæ rogatio omnium Legum fons, caput, & origo dicitur. (b) Cui Populus, vel Plebs respondebat. Unde Lex Reipublicæ sponso

ap-
(a) Statuta Regni Poloniæ à Joh. Herburto de Fulstin edita sub tit. Constitut. (b) Gellius lib. 10. noct. attic. c. 20. (sic. pro Cecinnâ. Alex. ab Alex. lib. 6. genial. diæ. cap. 23.

appellatur, (a) hoc est, stipulanti, vel interreganti facta promissio. (b)

Nec tamen ex hac causa Magistratus, cum Populo, aut Plebe, in Legum ferendarum aequali temperamento concurrisse, dicendus est.

Pari ratione, quod per modum contractus, seu conventionis, inter Imperatorem & Ordines, Constitutiones Imperii fieri dicuntur, intelligendum est.

Imperator enim, si quid è re publicâ esse existimat, proponendo rogat Ordines: Hi verò, si Imperio utile id existimaverint, consentiunt & concludunt.

Si quis tamen hanc utroque citroque obligationem nimis urgeat, illi respondemus: In conventionem isthac Imperatorem Ordinibus omnibus opponi quidem, non verò, ut universis, seu, unum corpus constituentibus, sed ut singulis. Ut ita Imperator, si ex oppositione isthac aequalitatem colligas, non plus, quam singuli Ordinum, potestatis, habiturus sit.

Ordines autem omnes, ut singulos, in hac conventionem potius, quam, ut corpus aliquod considerari, ex eo patet, quod in antiquioribus Imperii Recessibus, sub ista conventionem, seu synallagmate, ab uno latere ponatur, Imperator non verò eo tantum respectu, quo Imperator est, sed etiam, quo tanquam Dux Austriae consideratur: Imò Imperator ac Domus Austriaca. Ab altero latere, reliqui Imperii Ordines. *Verbins den / verpflichten / versprechen / für Uns / und Unsere Nachkommen am Reich / auch Unsere Erben und Erbliche Lande / solche ordnung / &c. fest zuhalten / &c. Dessen zu urkund haben Wir / als Römischer König / und Erbs*

D 4

Hers

(a) lib. 1. de Legib. (b) lib. 2. c. 3. de Sponsal.

Herzog zu Oesterreich / Unser Königlich In
 sigel an diesen brief thun henccken. Vnd Wir
 von Gottes Gnaden Berchtold / &c. (a) Item
 Hierauf gereden und versprechen Wir König
 Maximilian, für Vns / und Unsere nachkom-
 men / Römische Keyser und König / und auch
 Unser Erben und Nachkommen / Erz-Herzo-
 ge zu Oesterreich / diese obgeschriebene Ord-
 nung / &c. getrewlich und festiglich / so viel Vns
 als Römischen König und Erz-Herzogen zu
 Oesterreich berührt / und berühren mag / zuhal-
 ten / und Wir Churfürsten / Fürsten. (b) Ite-
 rum versprechen Wir / so viel Vns / als Röm-
 ischen Keyser / auch Vns und Unsern lieben
 Sohn Carolen / König zu Hispanien / &c. daß
 Wir Vns hierin mächtigen / als Erz-Herzo-
 gen zu Oesterreich / und Herzogen zu Bur-
 gund / berührend / zuvornziehen / ohn alle ge-
 fährde ; Des zu urkund / haben Wir / als Er-
 wehltter Römischer Keyser / und auch als Erz-
 Herzog zu Burgund / Unser Keyserlich In-
 sigel an diesen Abschied gehangen. (c)

Idem adhuc semel à Carolo V factum est ;
 (d) postea semper omissum ; Licet eadem
 formula , sequenti tempore , in medio Im-
 perii Recessu (e) reperiatur , Haben Wir /
 samt den obgemeldten Keyserlichen Commis-
 sarien im Namen der Römischen Keyserlichen
 Mayt. und für Vns selbst / für Ihrer Keyser-
 lichen Mayt. und Unser Erbthand / Vns mit
 Chur Fürsten / Fürsten / und Ständen / ver-
 glichen / und vereinigt.

Jam,

- (a) *Ordin. Regim. de Anno 1500. §. fin. Recess. Imper. de Anno 1512. §. fin.* (b) *Recess. Imper. de Anno 1500. in fin.* (c) *Recess. Imper. de Anno 1518. §. fin.* (d) *Ordin. Regim. de Anno 1521. §. fin.* (e) *Recess. Imp. de Anno 1542. §. würde sich aber niemand.*

Jam, ut ad propositum nostrum hæc applicemus, si in hac conventione Ordines Imperii ut corpus aliquod consideremus, Domum Austriacam, ut membrum, à corpore suo divelli, imò corpori suo opponi, necessum est: Quod ne fiat, melius est, ut Imperatorem, & Domum Austriacam, tanquam singulos, Imperii Ordinibus, ut singulis, opponi, dicamus.

Quin &, si conventio isthæc Legum ferendarum potestatem æqualiter dividet, inter eos, qui hinc inde se obligarunt, & synallagma, seu ultrò citroque obligationem inter convenientes constituet; sequitur, quod dimidia illa potestatis pars, quam Imperatori vulgò tribuunt, non ad solum Imperatorem, quæ Imperator est, sed & quæ Dux Austriæ, imò ad Imperatorem ac Domum Austriacam pertineat: Quodque Imperii Ordines universi, non solum Imperatori, verum Domui quoque Austriacæ, per hanc conventionem obstringantur.

Quæ certè hujus Domus insignis, præ aliis, etiam Electorum, Familiis, esset præ-eminentia: Imò videretur, ex hoc fundamento, aliquid hæreditarii juris sibi vindicare posse, in Imperatoriam dignitatem.

Sed postèrius falsum est: Nec Austriaca Domus plus, quam aliæ Familiæ, autoritatis & potestatis, in Imperio, de jure, aut habet, aut hucusque unquam habuit.

Ergò nec prius necessariam inducit consequentiam: Adeoque illud, ex mutua conventionem, & hinc, inde contracta obligatione, imbecille ac verè stramineum argumentum est.

Quod verò Ordines, inter se concordés, Constitutiones, statim promulgandas, pro

Respon- jure suo ac Imperio, Imperatori non injun-
detur gant, sed ubi, quod Ordinibus placuit, Im-
Secundo peratorum per se lectos expositum est, tam diu
Funda- replicando, duplicando, triplicando, qua-
mento, druplicando, &c. procedatur, donec tandem,
 hoc modo, res, velut amicam quadam com-
 positione, transigatur; &, vel Imperator in
 Ordinum, vel hi in illius sententiam conce-
 dant, atque ita, quod in commune placuit,
 Decreti demum Comitialis, ac Legis habeat
 vigorem: (a) Id non ad antiquæ tantum Ma-
 jestatis imaginem (quam ubivis Imperatori
 Ordines reliquerunt) conservandam, ne, nu-
 do saltem ministerio Imperatorem fungi,
 manifestò cuivis appareat; sed etiam, ut,
 Imperatore in contrariâ, aut diversâ ab Or-
 dinibus, opinione existente, proposita ma-
 teria, per rationes, pro & contra decidendi,
 hinc inde ventiletur, sique forsan quid ab
 Ordinibus nondum satis adhuc perpensum
 aut perspectum fuerit, melius declaretur, ac
 si opus sit, emendetur, fieri dicimus.

Quod si, unanimiter ac perseveranter,
 non obstante Imperatoris dissensu, Ordines
 inter se consentiant, Imperatorem ipsorum
 voluntati repugnare non posse, sed, quæ ipsi
 promulganda decreverunt, promulgare te-
 neri, firmiter nobis persuasum habemus.

Si quid tamen ex hoc amico, inter Impe-
 ratorem ac Ordines, tractatu, præjudicii
 Imperio ortum hucusque sit, aut imposte-
 rum oriri possit; id ex hac ipsa communi
 Legistarum, vim Comitiorum non satis ca-
 pientium, opinione initium traxisse videtur.
 Quâ etiam Ordines Imperii persuasi, fœ-
 daque Status sui ignorantia decepti, Austria-

ca

(a) Paurmeist. d. lib. 2. de jurid. c. 2. n. 50. edit.
 poster. Reink. d. lib. 1. cl. 5. c. 8, n. 55.

cæ Familiæ, jam longè ultra seculum in Imperatoriâ dignitate pedem figente, plus, quam oportebat, indulserunt; & ut alia multa, ita hanc etiam consuetudinem, suæ Libertati, ac Comitiorum dignitati exitiosam, induci passi sunt.

Stat ergò nobis fixa sententia, contra communem omnium, siue opinionem, siue errorem: Ordinibus solis, in Comitiiis competere, & consultandi, & decernendi potestatem; Imperatorem verò, quæ Imperator est, aliud nil de jure habere, quam deliberationis, seu consultationis directorium, & ultimum decisivum votum. Id quod tanti momenti non est, ut, aut Ordinum potestati multum detrahat, aut Imperatoris Majestati multum addat.

Nam aliis in Comitiiis, & apud alios gentes, Regis Majestas in eo potissimum elucet; cum potest, quæ cujusque sententia in Senatu melior, non numero, sed pondere judicare. (a) Quod in nostris Comitiiis locum non habet.

Quare pessimè isti faciunt, qui consueta Germanorum Comititia, ex illorum, quæ tempore Romuli, & antiquorum Regum Romanorum haberi solita sunt, Comitiorum jure metiuntur: Et cum antiquo Romano Senatu, ac Consilio Imperatorum Romanorum, hodiernos Imperii Ordines comparare, præsumunt.

Quia, ut isti pars corporis sui, à Justiniano dicitur; (b) ita etiam Imperator hodie cum Imperii Proceribus corpus unum constituat. (c) Itaque, ut quondam, per

D 6

ista

(a) Bodin, lib. 3. de Republ. c. 1. (b) l. 5. pr. C. ad L. Jul. Majest. (c) Recessus Imperii de Anno 1512. in princ.

ista Comititia ac Senatium, Regum seu Imperatorum Majestati nihil fuerit detractum; ita ne hodiè quicquam derogari, aut mutari.

Et, quemadmodum in domestica vita Patrum familias, licet ex Uxoribus consilio familiarum Leges præscribat, eamque participem gubernationis faciat, & cum filiis operetur in commune bonum, attamen se non spoliat sua autoritate: Sic Imperatorem, inquit, (a) quamvis communicato consilio Procerum omnia agat, non propterea se exuere omni potestate, aut cum ipsis communicare potestatem.

Nam similia hæc planè dissimilia esse, & toto cælo distare, ex iis, quæ in medium hucusque protulimus, manifestum est.

C A P U T V.

De soluta Legibus potestate.

S E C T I O I.

JAM, excusso Comitiorum jure, ad ipsa Majestatis Jura, quæ universis Ordinibus Imperii, quatenus illi in Comititiis unum corpus constituunt, competunt, specialius explicanda, facimus transitum: Inter quæ, duo præcipua sunt, in quibus ipsa Majestatis essentia potissimum consistit; nempe, Legibus esse solutum, & Civibus, seu Subditis Leges ferre.

*Legibus
soluta
potestas
Majestatis
propria.*

Hæc duo indubiè ejus propria sunt, qui principem in Republ. locum obtinet: Is enim Leges dat, non accipit, nisi à summo DEO. (b)

Et

(a) Bernh. Zicritzius in not. ad Caroli V Constit. crimin. ad præc. vers. cum Electoribus, Princip. & Statib. &c. (b) Clapm. lib. 1. c. 11.

Et fanè Principem Legibus solutum esse, imò Legem animatam in terris, cui & ipsas Deus Leges subjecerit, antiqua Jura apertè docent. (a)

Nec segniter ad Imperatorem nostrum ista applicant legicrepæ nostri Politici; qui nefas esse putant, (b) asserere, quod Imperator noster Legibus solutus non sit. Imò, ex Plenitudine Potestatis, eum, supra Jus, extra Jus, & contra Jus, omnia facere; eique, cur ita facis, nec dici, nec opponi quicquam posse, contendunt: (c) Atq; ejus potestatem ita esse anomalâ, ut nullis Legib. frenetur. (d)

Communitè hodie Imperatori tribuitur.

Sed si accuratiùs in ista inquiras, tanta ferè animorum & sententiarum, quanta cerebri varietas apparet.

Sed quomodo.

Jus quidem divinum, naturale, ac Gentium, uno penè omnes ore excipiunt: Cum enim id ab hominibus, nec constitutū sit, nec mutari possit, (e) sed à superiore aliquo, nempè, Deo Opt. Max. originem trahat; nullus hominum, nec Princeps, nec alius quipiam, ab ejus observantiâ jure se eximet.

varia opiniones sunt.

Circa Jus positivum, alii, inter vim coactivam, & directivam distinguunt: Alii, quod cum eodem ferè coincidit, Leges, non de necessitate, sed de honestate tantum, Imperatorem ligare, statuunt.

Cum digna sit vox Majestate Regnantis, Legibus alligatum se profiteri; & majus Imperio, submittere Legibus Principatum. (f) Decet namque tantæ Majestati, eas servare

D 7

Le-

(a) l. 31. de Legibus Nov. 105. c. 2. (b) Reink l. 1. cl. 3. c. 12. n. 3. (c) Ex Pruckmanno Matth. Stephani lib. 2. de jurisd. parte 1. c. 1. membro 1. n. 11. (d) Baldus consil. 327. col. 5. lib. 1. Marcus Mantua loc. comm. lib. 1. c. 2. (e) § penult. Inst. de jure nat. gent. & Civ. (f) l. 4 C. de Leg.

Leges, quibus ipse solutus videtur. (a) Unde Severus & Antoninus quoq; rescripserunt. (b) Licet Legibus soluti simus; attamen Legibus (ex honestate scilicet) vivimus. Idque factum est, salvâ Majestatis reverentiâ, quod Imperatores spontaneo motu, non dedignati sunt, sibi, cum privatis, jus esse commune. (d)

Principem tamen, ut Dei ministrum (qui, ex aphorismo Theologorum, omnia posse dicitur, quæ vult, & velle potest) ad Dei voluntatem optimè se conformare, scribunt: Justitiæque plenum, id demum velle, præsumi, quod jura volunt; nec censeri, illud sentire, quod permissum non est, aut injustitiam importat.

Sed jam id in quaestione haud est; utrum Princeps velit servare Leges, aut in dubio præsumatur? Verum, si apertè contra Leges nitatur; num ejus voluntas intra Legum repagula coërceri possit?

In quo casu superior cessat præsumtio: Nec in apertis ullus locus est amplius conjecturis. (c)

Itaque alii iterum ab initio Leges fundamentales hic excipiunt: Et legibus, merè privatis, circa privatorum jus, seu privata negotia, occupatis, Imperatorem demum solutum esse, volunt.

Quam assertionem quidam rursus, in illis Legibus, quæ ratione, vel æquitate naturali nituntur, sublimitant & restringunt; hisque eum solutum, negant.

Ut ita plenitudo ista Potestatis Imperatoriæ, quam hi Autores, plerique omnes, indi-

stin-

(a) l. 23. de Legat. 3. (b) § ult. Inst. Quib. mod. testam. infirm. (c) Imp. Theodos. & Valer. in fin. C. Theodos. de appel. (d) l. 237. § 2. de Verb. oblig.

stinctim crepant, multimodis exhausta, vix semiplena, imò penè vacua relinquatur.

S E C T I O II.

NOS, nullâ inter Leges factâ differentiâ priori sententiæ, quæ inter directivam, & coactivam vim, seu inter necessitatem & honestatem distinguit, ratione antiquorum Imperatorum, sanè ad stipulamur: Qui id sibi usurpârunt, quod antè, Civium Romanorum datum est nemini, ut soluti Legibus esse dicerentur; hoc est, omni Legis necessitate liberati, nec iis, quæ scripta sunt, subjecti. (a)

*Nostrâ
senten-
tiâ anti-
qui Im-
perato-
res Le-
gibus so-
luti fue-
runt;*

Nam, qui & ferendarum, & universaliter abrogandarum Legum potestatem habuerunt; quidnî illi, in particularibus actibus, Legibus præjudicare potuerint? Et, quomodo illos Legibus adstringemus, qui suprâ omnes Leges fuerunt?

Decorum quidè, boni exempli causâ, (cum ad Principis exemplum totus sese componat Orbis) Imperatoribus fuisse, non injuriâ arbitramur, etiam merè civiles, & suasmet servare Leges: Sed si illis, extra Legum limites evagari, libuit, nemo fuit, qui eos coerceret; nec enim rationem actionum suarum ulli reddere tenebantur, nec ulli iudicio erant obnoxii.

Hactenus itaque admittimus, quod adhuc de Friderico Imperatore Poeta scripsit: (b)

*— Nihil, ut verum fatear, magis esse decorum,
Aut regale puto, quam, Legis jure solutum
Sponte tamen Legi sese submittere Regem.*

In Imperatore autem nostro omnia secus sese habent. Is enim, non tantum honestate exigente, Legibus obsequitur, sed ad Legum obsequium, præcisâ necessitate adstrictus est.

*Impera-
tor hodi-
ernus nõ
est.*

Nec

(a) Dion. l. 53. (b) Gunt. Ligurin, in ejusdè vitâ.

Nec fundamentalibus tantum Imperii Legibus, inter quas eminent Cæsarea Capitulatio, sed integris Imperii Recessibus (in quibus, præter Leges fundamentales, multa etiam, quæ privatorum negotia concernunt, continentur) jure contractus, ut inter omnes cõvenit, perinde ac ipsi Ordines singuli, obligatur,

Imperatori certus modus in Capitulatione præscriptus.

Et sane, quod Leges fundamentales ac Capitulationem attinet, iis Imperator quam arctissimè sub juramento astringitur, adeo, ut etiam coërcitioni Procerum Imperii subjectus sit; qui hos illi cancellos præscripserunt.

Quorsum notabilis ista Electorum, Saxonis & Brandenburgici, protestatio, de anno 1623, quæ omnem, Legibus solutam, potestatem ab Imperatore removet, spectat.

Cum enim ceteri Electores ac Principes adulatoriâ nimis loquendi formulâ in Conventu Ratisbonensi, dicto anno habito, uterentur, Man wäre zwar nicht gemeinet/Ihrer Keyserlichen Mayt. gewalt zu disputiren / hielte sich aber darneben gänztlich versichert / daß Sie / dasjenige in obacht zu nähmen / geneigt/was Sie in Ihrer/den Chur Fürsten übergebenen Capitulation allergnädigst zugesaget / Welches alles man / ohne Maßgaben / gegen Ihrer Keyserl. Mayt. wegen der Chur Fürsten præminenz und autoritet, in untertänigkeit zu referiren/zusagen/ und zu erinnern/sür nichts wendig und gut geachtet: (a) Hi duo Electores cordatè, eo tempore contra senserunt, (b) Weil das wörtlein / ohne Maßgebung / in jüngster

- (a) Chur und Fürsten resolution auf Keyserliche proposition zu Regenspurg $\frac{2}{3}$ Jan. d. anno apud Lundorp. tom. 1. act. publ. lib. 6. cap. 152. p. 1008.
 (c) Chur und Fürsten relation über etliche puncten der Keyserlichen proposition *ibid.* 17. Febr. d. an. apud Lundorp. *ibid.* c. 154. p. 1077.

ffer/also untertänigster/relation, darzu gesetzet/können Ihre Churfürstliche G. Gn. solches nit nachgeben/ sondern tähten es widersprechen/ in deme/das (ohne maßgabung) und die Capitulation nicht beisamen stehen könnten. Dan worzu Ihre Keyserliche Mayt. durch die Capitulation verbunden / das wäre derselben ohne maßgabung nicht heimzustellen/würde auch dadurch die Churfürstliche Hocheit / præminentz/ und Würde nicht conserviret.

Notanda autem hic in super est, Capitulationum in aliis Regnis, ab Imperii nostri Capitulatione, differentia.

Licet enim nullam ferè ita bardam, ac stupidam gentem esse, fateamur, quæ non Regem suum, ad fidem & tutelam Regni, sub certis conditionibus jurandam, sub initium regiminis adigat: (a) Ejusmodi tamen Leges, ut Petrus Gregorius notat, (b) à Populo Regi dictæ, non valdè tutæ sunt, quando post fundatum & stabilitum Regnum, innovari possunt; etiamsi in eas, ab initio, nuper in locum demortui subrogatum, Regem jurare cogat Populus.

Idque, tum quia Status Monarchiæ repugnet; quæ non patitur sibi dari Leges, alioqui summa ei non est potestas: Tum etiam, quod illud axioma sit Regnantium; penes eos esse potestatem, penes quos armorum jus est.

Exemplum Margareta, trium septentrionalium Regnorum Domina, nobis præbet. (c) Quæ cum, in Sueciâ, contra Capitulationem multa tentaret; Proceres, jusjurandum illi objicientes, haberentne diplomata conven-

(a) Ex Hotomanno Reink. lib. 1. cl. 3. c. 9. n. 20.

(b) lib. 7. de Republ. c. 19. (c) Iohannes Magni lib. 21 histor. Suec.

ventionum, interrogavit: Illis autem, se habere, & quidem probè asservare, respondentibus, ait. Suadeo ego vobis, ut literas datas diligenti custodiâ observetis: Nos autem Castra, Civitates, & omnes Regnorum nostrorum partes, diligentius observari, faciemus.

Quod verò Capitulationes istæ lubricæ sunt, hoc eâ de causâ provenit, quia in solâ Principis religione, ac conscientia fundantur; nec, in vero Regno, harum Legum, & Capitulationis, ulli sunt custodes.

Impe-
rium no-
strum
habet
Capitu-
lationis
custodes.

In Imperio nostro longè diversâ hujus rei ratio est, nec illi ipsi Legum fundamentaliū, ac Capitulationis custodes desunt: Custodes enim hi sunt, cū omnes Electores simul; tū in primis, eorundem Electorum primicerius, Comes Palatinus Rheni.

& Judi-
cem.

Quapropter Imperator, sive Rex Romanorum, toti Electorum Collegio, nomine Imperii, ad rationes actorum reddendas, ut supra monuimus, adstringitur: Et, in specie, Comitum Palatinum Rheni, Sacri Imperii Archidapiferi, Electoris Principis, judicio est obnoxius; coram quo, super causis, pro quibus impetitus fuerit, habet respondere. (a)

Ut ita hodie Imperatori de se gloriari non liceat, quomodò Antonino olim Philosophicavit: (b) Nemo, nisi solus Deus, Judex Principis esse potest.

Quia autem alium, præter Deum, Judicem pati cogitur Imperator, certissimum indicium id est, non habere eum Legibus solutam potestatem: Quippe nullum alium Judicem habent, sed in propria causâ Judices esse possunt, quibus ab immortali Deo, rerum

(a) *Aurca Bulla c. 5. §. fin.* (b) *Xiphil. in ejus vita.*

rerum omnium arbitrium, Legibus solutum, conceditur. (a)

SECTIO III.

UT autem de Electoris Palatini hoc privi- *Iudi-*
legio paucis quoque agamus; sunt, qui *cium*
Domus Austriacæ, aut Imperatoriæ po- *hoc Pa-*
tentia nimum studiosi, controversiam de *latini*
eo Palatino moveant. (b) Quibus clarum *firma-*
Aureæ Bullæ textum nos opponimus. *tur.*

Textum hunc antagonista nostri (c) ne-
quicquam in alium sensum detorquere co-
nantur: Quod nempè Aurea Bulla haud ul-
lum jus Palatino tribuat, sed consuetudinem
istam, cujus mentio fit, in medio relinquat;
&, si quod jus ex illâ Palatinus habet (id
quod Lex neque affirmet, neque neget) ex-
tra Aulam Casaream usum ejus adimat.

Sed, ut ut verba textus, de istâ consuetudi-
ne, dubitanter ac relativè concepta sint, (*sic-
ut, de consuetudine introductum, dicitur*) attamen,
quicquid, eo tempore, dubitationis su-
peresse poterat, per Aureæ Bullæ sanctio-
nem, & expressam hanc dubiæ consuetudinis
confirmationem, sublatum est.

Clarissimis enim verbis sancitur: Quod Impe-
rator, sive Rex Romanorum, super causis, pro
quibus impetratus fuerit, habeat, id est, te-
neatur, sicut de consuetudine introductum
dicitur, coram Comite Palatino Rheni, Sacri
Imperii Archidapifero, Electore Principe re-
spondere.

Cum Aureâ Bullâ concordat Speculum
Suevi-

(a) Bodin. lib. 3. de Republ. c. 6. (b) Autor
Iusticiæ Casareæ propos. 18. Christian Gott-
lieb von Friedberg im neuen Calvinischen
Model des heiligen Römischen Reiches.
(c) *dd. locis.*

Suevicum, (a) Wan die Fürsten den König wollen belagen/ das sollen sie tuhn vor dem Pfaltzgrafen.

Nec ipsi, è Domo Austriacâ, Imperatores id inficiati sunt. Nam Fridericus Imperator, ejus nominis III. privilegia Helvetiorum rata habere noluit, sed causam, aut arbitris decidendam, aut, si mallent, coram Præfecto Prætorii Rhenani, ubi omnes Imperatoris causa controversæ decidi soleant, tractandam, dixit; ut Gerhardus de Roo, Austriacarum rerum Scriptor, autor est. (b)

Imperator coram Palatino Latino convenitur, tanquam Imperator.

Ab eodem Palatinus aliquando appellatus.

Palatinus ejus Iudex est, etiam in causâ malè administrati Imperii, & in

Et quidem convenitur Imperator coram Palatino, ratione officii, tanquam Imperator; si Status aliquis Imperii, judicialiter, aut extrajudicialiter, ab ipso gravatus fuerit: Non, tanquam Archi-Dux Austriæ, aut alius Imperii Princeps, ut adversarii nostri sentiunt. (c) Hoc enim respectu etiam in Camerâ citari, ac conveniri potest; nec singulari hoc judicio est opus. (d)

Itaque legimus, ab Imperatore ad Palatinum fuisse provocatum: Quemadmodum Fridericus, Burggravius Noribergensis, à sententiâ Caroli IV Rupertum Palatinum appellavit; qui etiam appellationem suscipit, sententiamque, ab Imperatore latam, reformavit, (e)

Neque, in civilibus tantum, & pecuniariis causis, ut quidam autumant, (f) sed & si de Statu, vel malè administrato Imperio ratio exigatur, & de Imperatore deponendo agatur,

(a) lib. 2. c. 43. § 6. (b) l. 5. hist. Austr. (c) Autor Iustitiæ Casaræ Imperialis d. loco. (d) Reink. lib. 1. cl. 2. c. 2. n. 103. & cl. 4. c. 5. n. 3. (e) Besdenten/ ob die Churfürstl. Pfaltz/ in causis gravatoris des Keyseris Richter sein töñe. (d) Gilhaus. in arb. jud. c. 1 p. 1. § 1. n. 9. Reink. d. c. 5 n. 5.

tur, Palatinus, competens Imperatoris Judex *puncto*
esse videtur. *deposi-*

Ita, in remotione Adolphi Imperatoris, *tionis.*
Moguntinus Pontifex, Saxonix atq; Branden-
burgij Præsides, Legati Regis Bohemix,
Regulum Saxonum, arbitrum honorarium
(quippe Rudolphus, Præfectus Prætorio
Rheni, Rectorque Bojariæ, *cujus munus est,*
veluti de querimoniis, adversus Casarem delatis,
cognoscere, jusque dicere, sententiam pronunciare,
venire recusarat) ceperunt, tribunali impo-
suerunt, Adolphum accusarunt, deinde Se-
natus consulto in ordinem redegerunt, & à
fastigio deturbarunt. (a)

Ita, cum tempore Alberti Austriaci, qui-
dam Electores Imperii, præcipue Ecclesiasti-
ci Principes, ob diversa discidia, in eundem
Albertum Regem, varias conjurationes ac
simultates attentarent, dicentes; Adolphum,
Dominum suum in bello peremisse, ideoque
regiâ Albertum dignitate indignum cense-
rent: Eam ob rem, ceteri Principes primarii,
in Regno Germaniæ, Rudolphum, Palati-
num Rheni, Imperii Iudicem statuerunt; ut
deinceps, futuris temporibus, suâ industriâ,
hoc officium peragere deberet, *Ex quâ con-*
suetudine Reges Romanorum, moverentur, ne
aliquod malum, vituperatione dignum, in Regno
molirentur, ac indigni Imperio judicarentur: Ut
Hartmannus Schedel, Noribergensis, scri-
bit. (b)

Eisdem penè, sed Germanicis verbis,
Hartmannus conterraneus, Georg Ut/ re-
ferente Goldasto, (c) Darum sâzten die ans-
dern fürnehmsten Fürsten / teutscher Nation,
Hertzog

(a) Avent. lib. 6. Annal. Boj. (b) In historiâ 4
mundi ætatum, ætate 6 sub Alberto Rege. (c)
in rationali Constit. Imper. p. 99.

Herzog Rudolphen / Pfaltzgrafen bei Rhein / zu einem Richter des Römischen Reichs / also / daß Er hinfüro / zu künftigen zeiten / aus seiner Tapfferkeit / dasselbe Amt sollführen sollte: Auf daß die Römischen Könige bewegt würden / nichts üfels / oder scheltung würdigs im Reich fürzunehmen / dadurch sie der Römischen Königlischen Hohenheit unwürdig geschätzt werden mögten.

Ad eundem sensum quoque, Henricus Monachus Rebsdorffensis, (a) Albertum Austriacum, ad Rudolphum, Comitem Palatinum Rheni, delatum, Electores depoeni petierunt; eligentes ipsum pro Iudice Regis, asserentesque, id muneris ad Comitem Palatinum pertinere: *Quod sit officium Palatinae dignitatis, ex quadam consuetudine, de causis cognoscere, qua ipsi Regi moverentur.*

*Illud tamen
tamen
solus, sed
in Comitibus,
&
pleno
Senatu.*

Illud tamen in hoc Iudicio observatum dignum est, quod Comes Palatinus, non alibi, quam in imperiali Curia, ubi Imperator, seu Rex Romanorum praesens existerit, id exercere possit. (b) Hoc est, ut nos explicamus, in ipsis Imperii Comitibus, & pleno Ordinum Imperii confessu.

Nam Imperialis Curia, aliquandò quidem, Aureae Bullae stylo, Aulam Imperatoris denotat: Unde ministri Imperatoris (die Hofdiener) vocantur, Imperialis, vel regalis Curiae quotidiani ministri; (c) & Officiales Imperialis seu regalis Curiae; (d) ejusque aulicus Cancellarius, dicitur Cancellaria.

(a) In Chron. quem refert Iustus Aferius in exam. Comit. Ratisbon. Anno 1636. (b) Aurea Bulla d. cap. 5. § fin. (c) tit. 25, § sicut autem. (d) tit. ult. § 1 & 2.

cellarius imperialis Curia; (a) ejus Aula Magister & Mareſchallus, Imperialis ſive regalis Curia Magiſter & Mareſchallus. (b)

Frequentius tamen in tota antiquitate Germanica, & ipſa Aurea Bulla, Imperialis Curia deſignat Comitia, ſeu omnium Ordinum ſolemne, cum Imperatore Conventum.

Hinc aliquandò ſimpliciter dicitur Curia; ut Curia Metenſis, der Hof zu Metz / (c) celebrare ac habere Curiam, einen Hof hatten: Aliquandò, Imperialis, ſeu regalis Curia, Keiſerlicher und Königl. Hof / des heiligen Reichs Hof: (d) Aliquandò, ſolemnis Curia, hochzierlicher / hochzeitlicher Hof; (e) quandò, nempe, actus aliquis ſolemnis, adhibitis Imperii inſignibus. expediendus venit.

Et, in hoc poſteriore ſignificatu, etiam hic accipi, putamus.

Ex quo jam inferitur, quod non ſolus Elector Palatinus, hanc cognitionem ſibi vindicet, ſed omnium Ordinum ea propria ſit, & judicium, in Imperiali Curia, hoc eſt, Imperii Comitibus, ac pleno Ordinum Senatu peragi debeat: In quo tamen Palatinus, tanquam primarius Elector, vice Cæſaris, (qui aliàs Comitiorum Præſes eſt, ſed, in præſenti caſu, tanquam in propria cauſa, Judex eſſe nequit) Judicis perſonam, ex antiquâ conſuetudine, & Aureæ Bullæ privilegio, repræſentet.

Unde ſolvitur eorum argumentatio, qui,
absur-

(a) tit. 25 § Ingreſſo verò. (b) tit. ult. § prædicatorum & duobus ſeq. (c) rubr. tit. 24. (d) tit. 3. 4. 6. 21. 22. 25. § regreſſo verò. & § ſicne autē. & § quancocunq; tit. ult. § præterea. (e) in præm. & tit. 12, tit. 24. § ult. tit. 25. rubra

absurdum, putant, (a) Imperatorem Palatini subire iudicium; qui ipse Imperatore inferior, ejusque Vasallus sit.

Non enim solus Palatinus, sed universum Imperium, seu omnes Ordines, praesidente solum & dirigente Palatino, iudicium exercent: Imperium autem Imperatore superius esse, jam supra ostensum est.

Instantia ad-versariorum eneruat-ur.

Nec est, quod exemplis Regum Galliae, & aliorum Monarcharum, qui sponte, iudicio suorum officialium, sese submiserint, & quod iudicatum fuit, efficaciter contra se executioni mandari passi sint, Imperatoris Majestatem tueatur Reinkingius. (b)

Nam, in Imperatore nostro id merae voluntatis esse, haud ipsemet, opinor, Reinking dixerit: Et quicquid, aut ille, aut alii dicant, certe Aureae Bullae textus reclamat.

Palatinus non est arbiter, aut lude-rogatus.

Adeoque dici non potest, Palatinum jus dicere in Imperatorem per jurisdictionis prorogationem, aut tanquam electum Commissarium, & arbitrum.

Nam, etsi forsitan Palatini hoc privilegium ex prorogatione ortum traxerit, Es mögen sich etwan alte Teutsche Keyser erboten haben/ wan imand von Ihnen beschweret zu seyn vermeinte / daß Sie ihnen nicht zu wider sein lassen wollten/ daß solcher seine Klage/ bei seines Palatii Comite, oder Hof Gerichts Praesidenten vorbrächte / und daß Sie / was derselbe vor recht und billig erkennen würde/ gültig seyn lassen/ und vollziehen wollten. Es lasse sich aber ansehen / daß zu folgenden Zeiten/ nachdem die Reichs Aemter / und unter denselben auch

(a) per c. sollicita de major. & olea. Autor Iustitiae Caesaricae Imperialis d. loco. (b) lib. I. cl. 4. c. 5. n. 4. & cl. 2. c. 2. n. 221.

Comitis Palatini, oder Keyserlichen Hoff-
Richters Ambt / denen / die Sie inne hatten/
von den Keysern / für sie und Ihre Nachkom-
men / zu Lehen gegeben / und erblich gemas-
chet worden / die jenigen / so Palatini Co-
mites Rheni waren / die alte Gewohnheit /
der Untertanen Klag / wider den Key-
ser / anzuhören / als eine Gerechtigkeit prä-
tendiret, und etwan auch / wan sie am Key-
serlichen Hof zugegen gewesen / durch der
Keyser gutwilligkeit / erhalten und geübet. (a)
Nam etsi hoc, inquam, largiamur, post con-
suetudinem tamen hanc, Aureâ Bullâ con-
firmatam, prorogata amplius jurisdictio vo-
cari non potest.

Multò minùs arbitrii seu compromissi le-
ges & regulæ hic locum reperiunt: Cum
arbitrium, & prorogatio jurisdictionis
partium consensu fiant, & in singulis tan-
tum causis; unâque finitâ, ipsum quoque
arbitrium, & prorogata jurisdictio extin-
guantur. Elector verò Palatinus, ex anti-
quis moribus, Aurea Bulla confirmatis, ad-
versus Imperatorem, quotiescunque is im-
petitus fuerit, fundatam habet jurisdictio-
nem; & nolens, volens, coram illo respon-
dere habet, sive tenetur Imperator. Quæ
non exigua est Domus Electoralis Palatinæ
excellencia. (b)

Concludimus tandem ex his omni-
bus: Imperatorem, cum non in leges Impe-
rii tantum juret, & ad observantiam Re-
cessuum Imperii, jure contractus, obligetur,
sed etiam rationem perperam gesto-

E rum

- (a) Christian Gottlieb von Friedberg in d.
tractatu. (b) Thomas Hubertus Leodius
in vitâ Friderici II. Palatini lib. I. circa
fin.

rum reddere teneatur, adeò ut, non coërceri tantum, sed & planè exauctorari possit, & denique Judicio Imperii Palatino præfidente, sit obnoxius; tam quoad vim coactivam, quam directivam, tam de necessitate, quam honestate, Legibus esse subjectum, adeò, ut verè Legibus solutus dici, nullo modo possit.

CAPUT VI.

De Legum ferendarum potestate.

SECTIO I.

Legum ferendarum potestas Majestatis propria. **A**lterum, præcipuum & essentialè, Majestatis proprium est, Subditis Leges ferre universales, & latas iterum abrogare.

Non enim æquum modò est, sed etiam necessarium, Leges in Principis arbitrio perinde esse, ut in potestate gubernatoris, navis gubernacula; quæ essent inutilia, nisi, ad omnem cœli faciem, & opportunitatem, moveri ac converti possent, quomodò Sextus Cæcilius rectissimè dicere solebat: Ne ipsa navis cum gubernatore prius naufragium patiatur, quam vectores consuli possint. (a)

Hinc apud Gallos, in fine Legum omnium, ac edictorum, subjecta est clausula, *Quia sic nobis placuit*: Ut ab omnibus intelligatur, Leges, tametsi justas, ab unius Regis voluntate pendere. (b)

Ea antiquorum Imperatorum fuit. Id-ipsum Romanorum etiam Imperatorum Majestas olim sibi vindicavit: Nam constituto Principe, datum est ei jus, ut, quod

(a) Bodin, lib. I, de Republ. c. 8. (b) Bodin, d. loco.

quod constituisse, ratum esset, (a) & quod Principi placuit, Legis habuit vigorem; (b) imò, soli Imperatori, Leges condere, eo tempore concessum fuit. (c)

Quam potestatem, condendi Legem generalem, ut & reliqua sua reservata, Imperatorem, nequidem, si voluerit, transferre in alium potuisse, scribunt. (d)

Hæc verò omnia in hodiernum Imperatorem non magis quadrant, quam si exiguo *Hodie non Im-*
pedi ingentes aptes cothurnos. Is enim, nec, *perato-*
sine Procerum consensu, ulla Leges ferre, *ris, sed*
nec, ulla, nisi contrariâ eorum, quorum au- *Imperii*
toritate lata sunt, mutare, aut abrogare po- *est.*
tis est.

Quare Imperii, & non Imperatoris Recessus dicuntur, Reichs Abschiede / & gemeiner Reichs Beschluß / aut Recessus Imperatoris ac Imperii, Unser und gemeiner Stände Abschied / (e) Unser und des heiligen Reichs constitutionen und Ordnungen. (f)

Nec ipsemet defunctus Ferdinandus, quamquam de facto contrarium ausus, tam effrons fuit, ut verbis id negaret.

Ita enim Legatis Circuli Franconici Anno 1629. 28 Augusti respondit, Es erin-
nern sich Ihre Keyserl. Mayt. daß in denienis-
gen sachen / da man newe Gesetz und Constitu-
E 2 tiones

(a) l. 2. §. II. de orig. juris. (b) l. 1. pr. de constit. Princ. §. 6. Inst. de jure natur. gent. & civ. (c) l. ult. §. 1. C. de Legibus. (d) Lancelot. in templo omn. Ind. lib. 2. c. 1. §. 4. vers. Legem generalem condit, quem refert ac sequitur Ioach. (luten in sylloge rer. quotid. 21. lit. q. (e) Recess. Imperii de Anno 1564. §. haben sie in fine. (f) Recess. Imper. de Anno 1567. §. aber doch da sie,

tiones auffrichten wolle / dem im Reich herkommen nach / solches auff gemeinen Reichs-Versamlungen constituiret werden solle. (a)

Quare cum Elector Saxoniz, literis de dato 28 April. Anno 1629 ad Cæsarem datis, multis rationibus ostenderet; Religionis negotium, ab exorti diffidii primordio, in Comitibus Imperii publicis tractari solitum, ac proinde totam, ferventem eo tempore, Edicti causam, illuc esse rejiciendam: Jussu Imperatoris responderunt Consiliiarii aulici, *Neue Gesetz könne Ihre Mayt. nicht machen / ohne consens der sämtlichen Reichs-Stände / man versire aber dismahl nicht in terminis Legis ferendæ, sondern Justitiæ administrandæ, (b)*

Hinc, si quod placitum sanctionis publicæ vim & effectum habere debet, inter alia requiritur, ut 1. deliberatio non in Aula Principis, sed in Consilio Imperii, instituat, &, quæ aguntur, ad Acta ac Protocolla Imperii referantur.

2. Decretum, non in Cæsarea vel Regia, sed Moguntinensi; tanquam Sacri Imperii Romani ArchiCancellaria concipiatur.

3. Non solius Cæsaris, sed junctim, Cæsaris & Ordinum nomine.

4. A Cancellaria Moguntina in mundum redigatur, & à Statibus præsentibus, absentiumve Legatis subscribatur.

Porro 5. non à Cæsare modò, sed certis Ordinibus, omnium Ordinum nomine signetur. (c)

Cum

(a) Thomas Manlius in *Epistolâ Iconismo Aquila Romana annexâ*. (b) *Ibid.* (c) Burchardus parte 3. auton. c. 37. & ex eo Paurmeist. lib. 2. de jurisd. c. 2. n. 52, edit. poster.

Cum ergò Leges universales, non, nisi in Comitibus, condi. & rursus abrogari possint: Ex iis, quæ de jure Comitiorum paulò antè differuimus, cuiam Legum ferendarum potestas adscribenda sit, in propatulo est.

SECTIO II.

SEd hic iterum inter ceteros Reinkingk ^{Rein-}
 (a) omnem movet lapidem, ut ostendat: ^{kingii}
 Procerum consensum tanti non esse, qui ^{objectio-}
 Majestatem Imperatoris absorbere pos- ^{nes.}
 sit.

Nam I. Consilium Procerum, & Plenitudo Potestatis Imperatoriæ, ut comparabilia, ponuntur, (b) *Uß Vnser Keyserlichen Macht / Vollkommenheit / und mit gemeiten Vnserer gehorsamen ChurFürsten / &c. gemeinem zeitigen rath und willen.*

II. Proceres suffragia sua, cum contestatione subjectissimæ observantiæ, interponunt: *Stände haben Vns zu freundlichem unterthänigem gefallen bewilliget / (c) Haben Vns / zu aller unterthänigstem gehorsam / verglichen / entschlossen / &c. (d) Haben / in Vnterthänigster gehorsam / Vns gebeten / und höchstes fleßes ersuchet / (e) Haben sich Vns / zu aller Vnterthänigstem gehorsam / eingelassen. (f)*

III. Imperator, in Legibus ferendis, po-
 E 3 tio-

(a) *lib. 1. cl. 2. c. 2. n. 109. & seq.* (b) *Recess. Imperii de Anno 1530. §. Vnd meinen.* (c) *Recess. Imperii de Anno 1521. §. Vnd dieweit wir.* *Recess. Imper. de Anno 1524 § und erstlich.* (d) *Recess. Imper. de Anno 1567. §. haben sie.* (e) *d. Recess. §. darauff auch von wegen.* (f) *Recess. Imper. de Anno 1566, §. wies wol dan ferner.*

tiores obtinet partes; Ideoque illi, Legum ferendarum potestas, meritò soli ascribitur.

Ipsius enim est, Comitia habere, ac convocare Ordines: Ipsius est, deliberationis capita proponere: Ipse Procerum placita confirmat: Et denique, ipsius nomine Leges promulgantur; quæ promulgatio præcipuum robur, & auctoritatem iis conciliat.

*Nostra
ad illas
respon-
siones.*

*Recessus
Imperii
sæpè
haud ac-
curatè
loquun-
tur.*

Et hæc eorum summa est, quæ Reinkin-
gius, pro Imperatore in medium profert:
Nec, juncta inter se, tanti tamen sunt,
ut à sententia nostra, quæ firmo Comitio-
rum fundamento nititur, nos dimoveant.

Id quidem lubentissimè fatemur: Reces-
sus Imperii interdum minùs accuratè; im-
primis autem, ubi de Plenitudine Potesta-
tis, Imperatoris Majestate & dignitate agi-
tur, quoad ipsum Imperatorem, longè ma-
gnificentius, & speciosius, ac res ipsa requi-
rit; respectu verò Ordinum, magis serviliter
& demissè loqui, quam auctoritas eorum
patitur, aut admittit.

Sed hoc aut parasitastrois istis Legistis, Re-
cessuum concinnatoribus, imputandum
est: Aut communi seculi nostri vitio, & de-
pravato Germanici idiomatis stylo; qui, hu-
jusmodi nugamentis, ac inanibus ceri-
moniis, titulorumque ampullis, ad nau-
seam usque scatet.

Nam, si verborum tenorem sequamur,
inficiari non possumus, ab Imperatoris par-
te mera præcepta esse, & imperia; ab Ordini-
um verò, meram obedientiam, & preces:
Cum tamen, rei veritate inspectâ, Impera-
tor, absque Ordinum consensu, ne hilum
quidem possit; & Ordinum, si non major,
certè,

certè, ex omnium sententia, par, cum Imperatore, in Comitibus, sit potestas.

Nobis Bartolum hic audire lubet, qui, si non quoad verba, quoad mentem tamen eleganter dixisse fertur: (a) De verbis non curat Jureconsultus.

Nec veritatem rerum indaganti, verba & curialia hæc, sed ipsa rerum momenta ponderanda sunt: Alioqui, si verborum cortici mordicè inhæreamus, nucleum ipsum, aut corrumpemus, aut planè amittemus.

Plenitudini Potestatis & Procerum consilio, optimè inter se convenire credimus: Si tamen, in Imperio nostro, nudum tantum Proceribus consilium est, & non major quæpiam autoritas.

Quemadmodum veterum Imperatorum Majestati nihil decessit, eò, quod Leges omnes, Senatus consilio fieri jussæ sunt: Quippè humanum est, si quid emerferit, quod formam generalem, & antiquis Legibus non insertam, exposcat, id in Senatu tractari; (b) hoc est, humanitatis, non necessitatis, ut Baldus interpretatur. (c)

Sed aliud est ultrò ac spontè Senatum adhibere in consilium: Aliud, ad id faciendum teneri.

Quinimò licet insuper quis, de realiquâ consilium habere, seu alios ad deliberationem vocare, jure obligatus sit; attamen, habito consilio vel tractatu, à consulenti mente recedere, ei licet: (d) Consilium enim non obligat eum, cui datur;

E 4

sed

- (a) teste Ludow. Vive lib. I. de corrupta discipl.
 (b) l. 8. C. de Legibus. (c) ad d. l. 8. quem refert Bodin. lib. I. de Republ. c. 8. (d) c. cum olim. de arbitr.

Sed res ipsa potius, quam

verba attendenda.

Plenitudo Potestatis, & consilium,

compatibilia quidem sunt.

sed, an id expediat, necne, cuique apud se explorare, liberum est. (a)

Hinc, qui Legis ferendæ consilium dat, ipsemet eam tulisse, aut constituisse non videtur: (b) Nec ista Legum & Edictorum probatio, & publicatio, quæ in Curia, vel Senatu fieri solet, arguit, Imperii Majestatem, in Senatu, vel Curia inesse, sed autoritatis speciem; sine qua, vel in rebus à Senatu judicandis, vel mortuo Principe, Leges, ab eo latæ, in dubium revocantur. (c)

Ordines
verò im-
perii
plus,
quam
dandi
consilii
jus, ha-
bent.

Longè ab his diversa Ordinum Imperii ratio est: Illorum enim, non consilium modò, sed consensus insuper, & voluntas, imò permissio, & acceptatio, in Legum sanctione requiritur, der Stände ermessen und bewilligung / (d) rath und zuthun / (e) einmütiger zeitiger rath und wille / auch zugeben und annehmen. (f)

Ideoque Imperator diversum ab eo, quod illis visum est, statuere nequit: Consilium enim quis non tenetur sequi, sed bene consensum. (g)

Nec Ordines Imperii Senatus tantum vice funguntur, seu nudi Consilarii sunt; qui

(a) l. 2. §. ult. Mandati. l. 77. §. 24. de Legat. 2. (b) l. 1. §. 3. quando appell. sit. (c) Bodin. lib. 1. de Republ. c. 8. (d) Recess. Imper. de Anno 1559. §. damit dan hinsfüro. (e) Recess. Imper. de Anno 1570. §. weiters nachdem. (f) Ordinatio Regimenti de Anno 1500. in princ. Declaratio Pacis profane d. Anno in princ. Ordinatio Regimenti de Anno 1521. in princ. Recess. Imper. de eod. Anno in princ. Declaratio Pacis profane de Anno 1522. in princ. (g) Pe-
224 de potest. Princ. c. 72. quest. 3. n. 24.

qui nullam potestatem & imperium in Republica habent, quorumque sententiam, vel sequi, vel repudiare, liberum est iis, quibus Respubl. regenda commissa est: (a) Sed Archontum loco sunt; qui ipsimet de potestate participant, & clavum Reipublicæ unâ cum Imperatore, tenent.

Quare nil, istis invito, decernere Imperator potest: Imò, si quid è re communi visum sit, Ordines, invito Imperatore, decernendi facultatem habent.

Unde sequitur, quod, in Legibus ferendis, Plenitudo Potestatis Imperatori verbis potius & de facto tribuatur, quam ut re ipsa, ac de jure competat.

Nam necessarius iste aliorum, in ferenda Lege, consensus, Plenitudinem Potestatis, & Majestatem planè infringit: (b) Qui, si Superiorum sit, eum, qui Legem fert, alterius esse subditum; si æqualium, Imperii socios habere; si inferiorum, seu Senatus, seu Populi, summo Imperio vacare, arguit. (c)

Quemadmodum ex eo, quod Sigismundus Poloniae Rex, Anno 1548 sibi imponi passus est Legem, se nunquam commissurum, ut non, communicato cum Senatoribus consilio, ullâ de re quicquam statuat; (d) in hac ipsa quaestione, contra Regem, secundum Poloniae Regnum pronunciamus.

Porrò, Imperatorem potiores in Legum

E 5 con-

(a) Paurmeist. lib. I. de jurisd. c. 3. n. 10.

(b) Idem lib. 2. c. 2. n. 62. edit. poster.

(c) Bodin. lib. I. de Republ. c. 10. (d) Statuta Regni Polonia à Joh. Herberto de Fulzbin. edita tit. Senatorum ordo.

In Le-
gumla-
tione
Impera-
tor non
obtinere
potiores
partes.

Convo-
cationi-
bil huc
facit,
Nec pro-
positio:

quata-
men ipsa
parum
quoque
attendi-
tur.

constitutione obtinere partes, id est quod penitus negamus.

Nec enim convocatio Ordinum hoc importat: Etsi vel maximè; ea tamen, non in solius Imperatoris, sed omnium simul Electorum, potestate est.

Nec propositio huc quicquam facit: Nisi eodem modo dicere velis, in Lege, aut Plebiscito, constituendis, insigniorem fuisse Consulibus, Tribunibus, quam ipsius Populi aut Plebis, olim auctoritatem; quia illis interrogantibus, ac, si quid è re publicâ futurum existimarent, proponentibus, Leges & Plebiscita, à Populo ac Plebe constituebantur. (a)

Non enim ad propositionem, sed ad conclusionem spectandum est, Monarchiæ si certum velimus metiri pondus. (b)

Imò, propositio ista Imperatoris quam parum attendatur, ex eo constat: Quod Ordinibus Imperii à propositionis ordine recedere licet, si perspiciant, causam graviolem, & ad Imperii salutem magis spectantem, alteri in propositione fuisse positam. (c)

In quo puncto, Ferdinandus defunctus, nondum Imperator, sed Imperatoris Commissarius, jam tum, Anno 1608, novi aliquid juris quasiit, & pretendit, Es sey von alters iederzeit herkommen / gebräuchlich / und billig / daß in berathschlagung der Reichs-Tags propositionen, die Articul / in der ordnung / wie sie von Ihrer Keyserlichen Mayt.

(a) §. 4. Inst. de jure natur. gent. & civ. (b) Limnaeus lib. 1. de jure publ. c. 10. n. 43. (c) Reccessus Imper. de Anno 1555 §. so ist durch die Stände. Limnaeus lib. 9. de jure publ. c. 2 n. 153.

Mayt. bestimt und gesetzt sein / tractirt und gehandelt werden. (a)

Sed quorundam Electorum & Ordinum Legati contradixerunt, Weil sonderlich die Haupt-resolution, von Ihrer Fürstlichen Durchleuchtigkeit in modo procedendi dahin gerichtet / daß den Ständen die Libertet besonnen / bey vorkommenden Reichs-Versammlungen / die proponirte Puncten / nach gestaltten dingen / und befundener nothdurft / nicht eben in der ordnung / wie sie gesetzet / vorzunehmen: Dahero / ein Theil der Churs Fürsten Råthe / eine nothdurft befunden &c. Unterthånigst zubitten / daß Ihre Genådigste Herren / über herkommen / sonderlich in angeregtem modo procedendi, nicht so verbindlich möchten astringiret, noch gefährret werden. (b)

Et, illâ quidem vice, ordinem propositionis servatum iri, communiter conclusum fuit: Additâ tamen protestatione, & reservatâ Ordinibus, propositionis ordinem, alio tempore mutandi, facultate, Ist vergelichen / die ordnung der proposition zuhalten / in hoffnung / Keyserliche Mayt. werde dasselbe nicht so hoch erkündlich anzihen und aufnehmen / daß sie hernächst / zu andern vorkommenden gelågenheiten / sonderliches bedencken tragen sollten / wan es des heiligen Reiches unvermeidliche Nothwendigkeit / also erfordern thåte / in der Stånde gutachten soviel Allergendigste zugehølet / daß / bey der gleichen allgemeinen Reiches-Versammlung / etwan ein Punct

E 6

dem

(a) Neben proposition zu Regenspurg de Anno 1608. 21 Ian. (b) Protocollum Comitiorum de Anno 1608. die 5 Februar. qui fuit dies.

dem andern vorgezogen würde. Wie dan sonderlich obbenanter ein Theil / im künfftigen Reichs Abschiede zugedencken vor nötig erachtet / daß dieser modus procedendi dismat / als obgemeldet / und nicht ex necessitate fürgenommen / sondern den Ständen / zu andern begebenen gelegenheiten / sich des modi halben mit Ihrer Mayt. zuvergleichen / vorbehalten sein sollte. (a)

Confirmatio Ordinũ, non Imperatoris, est. Confirmationem quod attinet, licet ea in Reecessibus Imperii Imperatori verbis tribui videatur, re tamen ipsa Ordinum est: Ut patet ex requisitis Constitutionis publicæ, quæ Franciscus Burchardus, Cancellarius Colonienſis, Ferdinandi I declarationem oppugnans, ordine enumerat. (b)

Inter quæ, confirmationes à parte Ordinum, expressa, à parte verò Imperatoris, nulla fit mentio: Requiritur enim, ut Decreta Imperii, antequam publicantur, Ordinibus prælegantur, & ab iisdem approbentur.

Sed posito, quod confirmatio hæc Imperatoris sit, illa tamen id, quod Reinkingius intendit, haud operatur.

Nam, quod confirmans, eam autoritatem circa confirmatum nanciscatur, ut confirmatum suum dicat, (c) etiam Jure civili, quicquid Interpretes quidam ac Glossæ dicant, perspicuè falsum est.

Confirmans confirmatum suum non facit. Mandatam ab homine jurisdictionem Lex quidem confirmat; sed tamen potior hominis mandantis, quam Legis confirmantis respectus habetur: Exspirat enim mandata

(a) d. Protocoll. (b) parte 3. auton. c. 37. & ex eo Paurmeist. lib. 2. de jurisd. c. 2. n. 52. edit. poster. (c) ut tradit Reink. lib. 1. cl. 2. c. 2. n. 124.

data jurisdictio, nondum exerceri cœpta, morte hominis mandantis; non attento eo, quod Lex confirmans, in pristino vigore suo duret. (a)

Prætorem, vel Consulem, tutorem testamento datum, Lex XII Tabularum confirmat: (b) Et tamen testamentarius is, non dativus tutor est.

Similiter, testamento minùs legitimè tutor datus, & à Prætore confirmatus, perinde habetur, ac si ex testamento datus esset: Hoc est, ut satisfactio ei remittatur. (c)

Hæreditates testamentariæ Lege XII Tabularum confirmantur; quare, Lege obvenire hæreditates, non improprie quis dixerit, eas, quæ ex testamentis deferuntur: (d) Potior in illis nihilominùs est causa testatoris, quam Legis; unde successio, seu hæreditas hæc testamentaria, & altera ista legitima, ab invicem separantur. (e)

Nam, qui confirmat, dat quidem; sed non principaliter. (f)

Et multò magis locum id habet, quando confirmatio, non ex mera confirmantis voluntate, sed ex necessitate proficiscitur: (g) In quibus terminis etiam hic versamur.

Nam, quemadmodùm Imperator, si postulatis ejus Ordines, certis de causis, assentiri nolint, non habet, quod eos inobedientiæ accuset: Ita, si iidem Ordines, antiquas

*Præfer-
tim si
confir-
matio ex
necessi-
tate fiat,
Ut hinc*

E 7 Leges,

(a) l. 6. de jurisd. (b) l. 20. §. 1. de testam. tut. (c) l. 3. de confirm. tut. (d) l. 130. de Verb. sign. (e) l. 70. de acquir. vel omitt. hered. (f) Gothofr. ad d. l. 6. de jurisd. (g) Hillig. ad Donell. lib. 3. comment. c. 5. lit. D.

Leges, aut in totum abrogare; aut ex parte mutare, & alias novas ferre, è re Imperii esse, putent in eoque unanimiter consentiant, ac constanter perseverent; Imperatorem illis reluctari non posse, sed consensum suum necessario præbere oportere, aut Ordinibus, non obstante ejus dissensu, concludendi ac decernendi esse facultatem, intrepidè asseveramus.

Ita namque Anno 1524 accidit, ut supra quoque attigimus; quo Decretum VVormatiense, invito, & per Legatum suum contra protestante Casare, alio Decreto sublatum est: (a) Quod Decretum posterius in tantum valuit, ut etiam sigillo suo id approbare Casar, invitus teneretur. (b)

De Imperatore ergò Germaniæ idem dicere licet, quod, de Rege Poloniæ, Stanislaus Orichovius scripsit: (c) Rex Poloniæ nihil aliud est, quam OS quoddam Regni vestri, vobiscum conjunctum, libero ac legitimo vestro suffragio; ut is prorsus nihil agat, nihil moliat, ac ne loquatur quidem, nisi id, quod ex intimo sensu vestro publicè sit profectum.

Pro-
mulga-
tio ali-
quando
Ordi-
num
quoque
nomine
fit

Quod, ultimò, solius Imperatoris nomine, Leges promulgentur, id certè perpetuum non est: Nam sapiùs etiam in promulgatione Ordines, cum eo, pari passu procedunt. Unde ista in Recessibus Imperii verba, Haben / mit samt Unsern / und des heiligen Reichs ChurFürsten / Fürsten und Ständen / und gemeiner Versammlung / gesetzet / und

(a) Sleidan. lib. 4. histor. (b) Recessus Imperii de Anno 1524. §. darauff so gereden. (c) in orat. ad Procures de Legibus Polonia, quem refert Vent. de Valent. in part. litig. lib. 2. cap. 2. n. 17.

geordnet / (a) Haben / hier auff gegenwertigem Reichstag versamlet / fürgenommen / und beschloffen / (b) Haben / samt Churs Fürsten / Fürsten / und Ständen / zu einer reformation, &c. im heiligen Reich folgende Ordnung aufgerichtet. (c) Idemque ex novissimâ Camera ordinatione clarescit, welche mit Rath / zuthun / und vergleich / der Churs Fürsten / Fürsten und der Stände / durch eine sondere Constitution, in das heilige Reich publiciret worden. (d)

Et notabile est, quod etiam nomina Electorum ac Principum, unâ cum Imperatoris titulo, Receptui aliquandò præfixa legantur. (e) Wir Maximilian / von G. D. Its Gnaden / Römischer König / &c. und Wir / von denselben Gnaden / Berchtold zu Mainz / Herman zu Cölln / Johan zu Trier / Erzs Bischöffe / &c.

Sed, ut concedamus, Leges promulgari, solius Imperatoris nomine, ne id quidem adeò magni erit ponderis.

*Nec ipsa
tamen
multum
operatur.*

Nam, apud Venetos quoque totius Consilii Decreta, & Leges, tum etiam publica literæ, sub nomine & autoritate Ducis, procedunt: (f) Nec ideo is, in condendis Legibus, aut administrandâ Republ. & decernendis his, quæ publicè utilia visa sunt, potiores obtinere partes, à quoquam, qui sanæ mentis fuerit, dicetur.

Olim

(a) *Ordinatio & Constitutio super vino de Anno 1497 in princ.* (b) *Ordinatio Regimenti de Anno 1500 in princ.* (c) *Reformatio politica de Anno 1530. in princ.* (d) *Ordinatio Camera de Anno 1555 in proœm.* (e) *Constitutio vom gemeinen Pfening de Anno 1495 in princ.* (f) *Contar. lib. I. de Republ. Venetâ, Arnif. lib. 2. de Republ. c. 6. n. 92.*

Olim quoque in Galliâ, ante Legem Caroli V Regis, Leges, Edicta, ac Rescripta, jussâ denique omnia, nomine, manu, ac sigillo Regentum Regni sanciebantur: (a) Nec tamen Regentum ideò, in ferendis Legibus, major & magis eminent, quam ipsius Regis, fuit potestas.

SECTIO III.

*Impe-
rium
verè Le-
gibus so-
lutum,
& supra
Leges
est*

EX dictis nos concludimus, Imperatorem nostrum hodiernum, nec Legibus solutum, nec Legum autorem rectè dici. Ad Ordines autem universos junctim in Comitibus, velut unum corpus, consideratos (à quo tamen corpore, Imperatorem, si aliquis existat, non excludimus) utrumque hoc Majestatis requisitum optimè applicari potest: Quapropter illis Majestas Imperii potius, quam soli Imperatori tribuenda est.

*etiam
funda-
menta-
les.*

*Ordines
in Co-
mitibus
etiam
Statum
Imperii
mutare
possunt.*

Nulli enim dubitamus, quin Ordines universi, in Comitibus congregati, omnibus Legibus soluti, & supra omnes Leges, etiam illas, quas fundamentales vocant, sint; easque, velut constituerunt, ita, si è re Imperii videatur, abrogare, aut mutare, aliasque novas introducere possint.

Et, quemadmodum apud Athenienses, post Codri Regis mortem, in Rempubl. mutatum fuit Regnum, administratioque Republicæ annuis Magistratibus permittitur. (b) Qualia in Poloniâ quoque, mortuo Stephano Batorio, agitata consilia sunt: Repetendi, nimirum, antiquis seculis usitatum morem, ut regia autoritas omnibus, vel nonnullis ipsorum Senatoribus, aut

(a) Bodin. lib. 2. de Republ. c. 8. (b) Justinus lib. 2. hispan.

aut Palatinis; amoto Regis nomine, plerisque exoso. (a)

Ita, in nostro quoque Imperio, si Ordines utilius existimaverint, Rempubl. non monarchicè amplius, sed aristocraticè gubernari, per certum quoddam Regimentum nullo jure tenebuntur, aut cogentur, imposterum habere Imperatorem.

Nam licet Electores, mortuo Imperatore, ad eligendum, intra certum tempus, alium, fidei suæ virtute, qua sacrum prosequi tenentur Imperium, obstricti sint: (b) Id tamen (ut omne aliud juramentum) intelligendum est, rebus in eodem Statu permanentibus; causa verò de novo superveniente, à jurejurando, sine crimini perjurii, recedere licet. (c)

Si itaque Ordinibus Imperii, diversum ab eo, quod in Aurea Bulla cautum est, placuerit; Electores non ulterius, ad eligendum Imperatorem, obligabuntur: Quin nec eligere poterunt.

Ex quo porrò deducimus; quod Imperium, siquidem communi consensu ita videatur, Electores, ob rem malè gestam, vel reformare, & alios eis adjungere, vel eam, quam habent, eligendi Imperatoris potestatem, in totum adimere, & ad omnes Ordines revocare possit: non attentâ illa, quam velut idolum quoddam ac vitulum Aaronis, plerique Scriptorum hucusque adorârunt, Aureâ Bullâ.

& Electores,

non attentâ
Aureâ
Bullâ.

Hæc enim, non fecus ac omnium Principum,

(a) Horatius Spanochius de interregno Polonia. (b) Aureâ Bullâ tit. I. §. cum autem ad hoc. (c) l. ult. Qui satisd. cog. c. cum inter. de renunciat. c. quemadmodum De jurejur.

cupum, & Ordinum, consensu ac approbatione, suo tempore, Noribergæ facta est, commodo publico, tunc temporis id flagitante: Ita, contrariâ eorum voluntate, si illam Imperio noxiam esse, judicent, tolli, & alia Lex fundamentalis in locum ejus substitui potest. (a)

Cum, secundum Philosophos, eadem principia destructionis, quæ constructionis sint: (b) Nihilque tam naturale, quam eodem modo quid dissolvi, quo colligatum est. (c)

CAPUT VII.

De Homagii, & Fidelitatis receptione.

PRÆTER duo isthæc Majestatis Jura, seu propria, quæ velut generalia sunt, & reliqua ambitu suo comprehendunt, plura sunt, adhuc magis specialia: Inter quæ primò occurrit, Receptio Homagii & Fidelitatis.

Nam Homagii præstatio, ex parte recipientis, est fundamentum superioritatis. Ex parte verò præstantis, fundamentum subjectionis. (d) Nec Homagium præstare, aliud est, quam subjectionis & obedientiæ juramentum subire: (e) Hujusque exactio

*Receptio
Homa-
gii Ma-
jestatis
est.*

ac
(a) Protestatio Electoris Saxonie & confœderatorum contra electionem Ferdinandi I. apud Sleidan. lib. 7. histor. Hortled. tomo 1. de Bello German. lib. 4. c. 9. n. 176. (b) Limnaus libro 1. de jure publ. c. 11. num. 116. (c) l. 35. de Reg. juris. (d) Ex Cravettâ, Rolando à Valle, & aliis. Reink, lib. 1. cl. 2. cap. 2. n. 86. (e) Ex Gailio, & aliis, Idem n. 88.

ac præstatio, de necessitate subjectionem arguit. (a)

Præstant autem Principes ac Ordines Imperii Homagium, non soli Imperatori, sed etiam Imperio, Schweren / dem Römischen Keyser / und dem Reich / treu / hold / und gewärtig zu seyn: Ut patet ex formula juramenti, à Reinkingio adductâ (b)

Homagium præstatur Imperatori & Imperio,

Si ergo Homagium ac juramentum Fidelitatis illi tantum præstatur, quem, ut Magistratum ac Principem agnoscimus; sequitur, Ordines Imperii, non solius Imperatoris, sed Imperatoris & Imperii simul, esse fiduciarios.

Id quod Recessus Imperii ultrò confitentur: in illis enim scribitur, bey den Eynen und Pflichten / damit ihr Uns / und dem heiligen Reich zugethan / und verwandt seyt. (c)

Et hinc, non solius Imperatoris, sed Imperii quoque Subditi dicuntur, Unsere / und des heiligen Reichs Chur / Fürsten / Fürsten &c. Unsere / und des Reichs Untertanen und Getrewen. (d)

Si quoque, ut oportet, Majestatem ex hac metimur Superioritate; certè illa Majestas, non solius Imperatoris, sed Imperatoris ac Imperii simul est.

Et notandum primò hic, quod non (ut in Monarchiâ, tum singuli Cives, tum universi,

Homagium præstatur à

(a) ex Zasio, Sixtino, & Gilmanno, Idem lib. I. cl. 5. cap. 4. n. 4. (b) d. cl. 2. c. 2. n. 202. (c) Constitutio contra Anabaptistas de Anno 1529. §. des gleichen. & passim. (d) Ordinatio Pacis profana de Anno 1521. in princ. Recessus Imperii de Anno 1542. §. hierum. & passim.

singulis Ordinibus, non sis simul;

verſi, jurant in fidem unius Principis, qui, poſt DEUM immortalem, obligatur nemini (a) univerſi Ordines, in Comitibus congregati, fidelitatem jurent: Verùm ſingulantiùm, nimirùm, ut ſinguli; ratione Imperii, cujus primus Princeps, ac velut caput Imperator eſt.

Nam univerſi Ordines, collegialiter, ut unum corpus, conſiderati, Imperatori fidelitatem non debent, ſed Imperator illis: Quia ipſimet Imperatore ſuperiores ſunt.

Nec ſoli Imperatori, ſed Imperio ſimul. Notandum ulterius, quod in aliis Regnis, ubi Majeſtas, ſeu Superioritas, penes unum, ſine controverſiâ, reſidet, in juramento fidelitatis, nulla Regnorum, ſeu ditionum fiat mentio: Quemadmodum etiam, tempore Caroli Magni, alium adhuc de eo fuit ſilentium.

Huic enim Principes juramentum præſtiterunt, ſequenti formulâ: Promitto, me Domino meo Carolo, & filiis ejus, fidelem futurum in totâ vitâ, &c. (b)

Conſimiliter in Germaniâ, quando Superioritas ſimpliciter unius propria eſt, in omni Homagio, in der Huldigungs-pflicht id omittitur: Jurant enim ſubditi, omiſſâ ditionum, ſeu terrarum mentione; ſibi curâ fore, vitam, corpus, honorem, & commodum Domini, demſelben getreu / hold / und gehorſam zu ſein / und zuleiſten / was ein getreuer Landſaſſe / und Unterehane / ſeinem Lands Fürſten zuthun / ſchuldig iſt. (c)

Diverſum, ut diximus, in Imperio noſtro obtinet: Quare Imperator ſimpliciter,

(a) Bodin. lib. 1. de Republ. c. 8. (b) apud Goldaſt. tomo 1. Conſtit. Imper. p. 16.

(c) Reink. lib. 1. cl. 5. c. 4. n. 27.

ter, & solus, Majestatem, seu Superioritatem, sibi vindicare nequit. Id quod ipsemet Reinkingius tandem inficiari non audet. (a)

Sed in eo scrupulus superest, cui principaliter istud Homagium praestetur, Imperatorine, an Imperio? Ut potentius ad se trahat minus potens: (b) Et illi potissimum praestari dicatur homagium, quò potissimus, in ejus praestatione, habetur respectus.

Jam verò Imperio principaliter, & directò; Imperatori verò secundariò, ac in consequentiam, ratione ac intuitu Imperii, quatenus nempè Imperator est, fidelitas praestatur. (c)

Quia ergò, propter quod unumquodque tale est, illud magis tale est, semperque inspicendum, cujus contemplatione ac intuitu quid fiat; (d) Imperio magis ad fidelitatem Ordines obstringuntur, quam Imperatori: Et Imperio quidem semper, ac ubique fidelitas servanda est; Imperatori verò illo demùm respectu, quo illi fidelitas praestita est, quatenus, nempè, Imperator est, & pro Imperatore se gerit.

Considerari enim Imperator potest dupliciter: Vel absolutè, seu simpliciter: vel respectivè, quatenus Imperator est, boni Imperatoris vice fungitur, ac Imperio ritè, secundum Leges, praescriptumque modum, praest. (e)

Ab-

- (a) l. 1. cl. 2. c. 2. n. 202. (b) l. 10. de Statu hom. (c) Deductio nullitatum in proscriptione Friderici Palatini apud Lundorp. tomo I. actor. publ. lib. 10. c. 33. p. 1463. (d) Surdus de aliment. t. 9. qu. 30. n. 20. & sequ. (e) Carpzov, de Capitul. Caesar. c. 6. n. 18.

Absolutè Imperatori fidelitas nulla præstatur; alioqui juramentū fidelitatis aliquandò contradictionem involveret; Cum Imperator, Imperatorē exuens, contra Imperium quid moliri, & ita utrique fidelitas simul servari non possit; nisi quis, contra Salvatoris nostri præceptum, (a) duobus contrariis Dominis servire, in animum inducat.

Sed præstatur Imperatori fidelitas respectivè, habito ad Imperium respectu: Itaque Imperator, & Imperium, velut nunquam sibi contraria, in Homagio conjunguntur.

Et ad hoc textus Recessuum Imperii ponderandi sunt: Qui ita loquuntur. (b) Befehlen euch / bey den Eyden vnd Pflichten / die ihr Vns / von des Reiches wegen / insonderheit gethan / (ergò, ratione Imperii, & propter Imperium, Imperatori fidelitas præstatur) und bey der Gehorsam / die ihr Vns / als Römischen König / oder Keyser / (ergò, ut Cæsari, & non simpliciter, obedientiam illi debent Ordines) schuldig seyt.

Idque hodierni etiam Cæsareani aperte facti sunt: (c) Fidelitatem, nempe, præstari Imperio & Cæsari, ut Cæsari; idque tantummodò, respectu Majestatis, & officii Cæsarei.

Hinc, quia Imperii potior ratio habetur, quam Imperatoris, Princes Feuda sua, non

*Imperii
potior,
quam
Impera-
toris ra-
tio ha-
betur.*

(a) Matth. c. 6. vers. 24. (b) Pax publica de Anno 1495. tit. welche um Friedbruchs willen. S. vnd darauff befehlen/quod reperitur in Pace publica de Anno 1521. tit. cod. (c) Autor Iustitiæ Cæsareæ Imperialis propos. 15.

non ab Imperatore, sed Imperio tenere, dicuntur; in Principum Imperii, de Anno 1200, diplomate: (a) Cujus verba sunt. Nos Principes, qui jam dictum Dominum in Regem elegimus, Feuda nostra, quæ ab Imperio tenemus, à manu ipsius recipientes, dominium sibi fecimus, & fidelitatem juravimus.

Nec Feuda hæc aliter ad Imperatorem pertinent, quam *ratione Imperii*: Ut disertè loquitur Rupertus, (b) in Constitutione, de Vicariatu Imperii Germanici.

Imò aliquando, ubi juramenti ab Ordinibus præstiti mentio fit, solum Imperium, omisso Imperatore, exprimitur. Ich ermahne euch bey des Reichs hunden / inquit Imperator Sigismundus, in reformatione suâ, de Anno 1436. (c)

Et noviores Imperii Recessus alicubi, (d) bey den Pflichten / damit sie dem heiligen Reich verwandt.

Id quod in Imperatore, omisso Imperio, factum esse haud memini: Qua nempe, Imperium in fidelitate principales sibi vindicat partes.

Ex quibus omnibus infertur, quod juramentum fidelitatis aliquando, respectu Imperatoris annullatum, respectu Imperii nihilominus suas obtineat vices. (e) Id quod ali-

(a) §. 2. apud Goldast. tomo 2. Const. Imper. p. 288. (b) §. 4. apud Goldast. d. tomo 1. p. 382. (c) c. 21. apud Goldast. der Reichs Constitution, Reformation, Ordnungen vnd außschreiben. p. 195. (d) Reformatio morum de Anno 1530. tit. von Zigeunern. & Reformatio de Anno 1548. tit. eod. (e) Limneus lib. 2. de jure publ. c. 9. n. 68.

Fideli-
tas Imi-
peratori
præstita
quando

annulla-
tur,
Si is Ty-
rannus
evadat,

quod fit, si Imperator personam Imperatoris exuat, contra datam ac juratam fidem Tyrannus existat, & contra Imperii Majestatem, Libertatem utilitatemve quid attenter.

Eo enim casu, juramentum, illi præstitum, non stringit amplius: Sed, cum Imperio, Ordines singuli, semper, & in omnem casum obligati sint, ac maneat; pro ejus tuitione, adversus Imperatorem, qui Tyrannum, non Imperatorem amplius agit, insurgere, non modò possunt, verum, vi quoque præstiti juramenti, obligantur.

Sic Johannes Fridericus Saxonæ Elector, & Landgravius Hassiæ, Carolo V fidelitatem renunciârunt: Salvâ istâ, quâ Imperio obstricti erant, fide, Haben ihm ihr Eynd und pſlicht / damit sie ihm verwandt gewest / auf-geschrieben / und aufgekündigt / doch dem Heitigen Reich in allweg / nicht allein unnachtheilig / sondern auch / zu erhaltung desselben wohergebrachten Liberteten und Freyheiten. (a)

Eodemque modo, erga defunctum Tyrannum se gessisse oportuit: sed præpostera Electorum ac Principum nostrorum, seu scientia, seu conscientia (qui cum inimicis sunt, ac camelos deglutiunt; in minimis scrupulosi sunt, maxima verò rerum momenta insuper habent, saniora consilia impedivit, & eam, quæ ante oculos est, Germaniæ nostræ intulit, cladem.

De denunciat-
tione
Belli
Ferdinandando
faciendâ
obiter

Ut enim obiter illud hic moneamus, firmiter sanè credimus, & audacter dicimus: Non minimam hanc sinistra nostræ fortunæ causam fuisse; quod Principes nostri,

(a) apud Hortled. tomo 2. de Bello German. lib. 3. c. 24. n. 22.

ftri, cum, Ferdinandum II esse Tyrannum, Leges Imperii fundamentales, Capitulationem, & juramentum, super illis præstitum, multimodis violantem, liquidò cognoscerent, & ipsimet vividis Tyranni coloribus eum depingerent, seu metu, seu vanâ quadam Cæsarei nominis reverentiâ abs-territi, illi, tanquam Perduelli & Hosti, Bellum apertè indicere distulerunt.

Nec pueriles istorum ineptias mirari satis possumus, quibus, in hoc passu, religio esse videtur, Imperii Status tam audaciter agere, quàm quos Fata Imperii aliunde huc pertraxerunt. Quoniam illis Conscientiæ teneritas dicitur, se recognoscere tale Caput, quod adhucdum, saltem eorum opinione, pro hoc ita se gerat, ut ipso jure (quod nostri ajunt) absque ullâ declaratione, & sententiæ dictione (quanquam unde Gentium hæc initium capere, medium tangere, nedum finem assequi, sueto jure possit, vel debeat, distractis utrinque tam Electorum animis, equidem videre non liceat) illud ipsum suspendi, & deponi vix mereatur; cui etiam nihil unquam hostilitatis in frontem promptam, solenni Romanorum more, obnunciatum fuerit, licet facta diversum probaverint: Ut nugivendus quidam, nec eleganter, nec latinè admodum, sed, mentetenus ac verbotenus, insulsè satis ac insipidè scripsit. (a)

Si enim Ordines Imperii causâ satis & affatim habuerunt, quare Imperatori, armatâ manu, sese opponerent, eumque ferro, flamma, ac reliquis Belli incommodis,

F

ut

(a) Sylvester zum Wrenthel in Iconismo Aquila Romana collat. 10. sect. 2.

ut Hostem, persequerentur: Quidni, eundem Hostem appellare, & pro Hoste declarare, aut potuerint, aut debuerint?

Namque, aut iusti Imperatoris Hostes; aut Rebelles dici, meruerunt: Tertium dari nequit.

Quod si iusti ejus Hostes reverà existerunt: Quidni Hostem illum vocare licuerit?

Cum nomine quidem Hostis abstinere, factis verò hostilibus non abstinere, perquam absurdum: Imò impossibile sit; alterà manu gladium fringere, & necem intentare, pileum detrudere alterà, ac, venerabundo gestu, Dominum salutare, Imperatorem. Sed hæc obiter.

CAPUT VIII.

De Jure Sacrorum seu Religionis.

Alterum speciale Jus Majestatis, est, Jus rerum Sacrarum, seu Religionis.

Jus Sacrorum olim Imperatorum fuit.

Quod antiquorum quidem Imperatorum, sine controversiâ, fuit: Nec falsò de Tiberio dictum, aut scriptum; DE ÆM munere, summum Pontificem, summum hominem esse. (a)

Neve in ethnicis exemplis tantum immeremur, Zosimi, Chomateni, Balsamonis, & aliorum autoritate constat, Principes omnes Christianos, antequam Imperium invasisset Pappia tyrannis, Pontifices fuisse Maximos, & Pontificalem vestem à Pontificum accepisse Collegio. (b)

Quemadmodum etiam novissimè, Henricus, Angliæ Rex, Anno 1534. projecto Papatu, se Pontificem Maximum, & Ecclesia-

(a) apud Tacit. lib. 3. annal. (b) Vide Goldast. in epist. dedicat. tom. 3. Constit. Imper.

clesiarum suarum Caput, à Christo proximum, pronunciavit. (a)

In Imperio verò nostro, non Romano modò Praesuli, per Lutheri dogma, sed & Imperatori, per Pacem Religionis, Pontificatus hic abrogatus est, ac Imperatori omne jus praecisum, in Religionis negotio, causisque illi annexis, quicquam statuendi, ordinandi, aut innovandi, Keyserliche Mayt. sollen keinen Stand des Reichs / von wegen der Augspurgischen Confession, und derselben Lehr / Religion und Glaubens haben / mit der that / gewaltiger weise / überziehen / beschädigen / vergewaltigen / oder in ander wege / wider seine conscientz, wissen / und willen / von dieser Augspurgischen Confessions Religion, Glauben / Kirchen-gebreuchen / Ordnungen / und Cerimonien, so sie aufgerichtet / oder nochmahls aufrichten möchten / in ihren Fürstenthumen / Landen und Herrschafften tringen / oder durch Mandat, oder in einiger anderer gestalt beschweren / oder verachten; sondern bey solcher Religion, Glauben / Kirchen-gebreuchen / Ordnungen / und Cerimonien &c. ruhiglich und friedlich bleiben lassen. (b)

Hodie,
propter
Pacem
Religio-
nis, non
est Im-
perato-
ris.

Cui non contravenire, sub quocunque pratextu id fiat, sanctissimè promisit Imperator, Sollen und wollen es / bey Keyserlichen / und Königlichen Würden und Worten / für sich / und ihre Nachkommen / stet / fest / unverbrüchlich / und aufrichtig halten / und vollziehen / dem stract und unweigerlich nachkommen / und geleben / und darüber itzt / oder künfftiglich / weder aus vollkommens

F 2

heit /

(a) Sleidan. lib. 9. histor. (b) Recessus Imperii de Anno 1555. §. und damit solcher Friede.

heit / oder unter einig andern schein / wie der namen haben möchte / nicht fürnehmen / handeln / oder aufgehen lassen / noch jemand anders zuthun / gestaten. (a)

Imperator, in causâ Religionis, ipse pars est,

Nam Imperator, in puncto Religionis, non, ut Caput Imperii seu Director, verum, ut pars consideratur: Quia, conjungendo se cum Catholicis, eorum causam suam fecit, So sollen die Keyserliche Mayt. Wir auch Chur Fürsten/ Fürsten / und Stände des heiligen Reichs / keinen Stand des Reichs von wegen der Augspurgischen Confession &c. überziehen &c. dargegen sollen die Stände / so der Augspurgischen Confession verwandt / die Römische Keyserliche Mayt. und Chur Fürsten/ Fürsten / und andere / des Heiligen Reichs Stände / der alten Religion anhengig &c. bey Ihrer Religion &c. unbeschweret bleiben lassen. (b)

Nec Ordinibus Superior.

Et Ordines Imperii, præsertim à parte Evangelicorum, in causâ Religionis, Superiorem nec illum, nec alium ullum recognoscunt (c)

Controversia ex causâ Religionis, per arbitros decidenda

Hinc, si controversia quædam, Religionem, aut à Religione dependentia, concernens, inter Ordines oriatur, nullæ Imperatoris partes sunt: Sed Assessores, utriusque Religionis, certo numero, in hujusmodi casibus, ad litem decidendam, constitui oportet, die Parteyen sollen sich etlicher Schiedspersonen (deren ieder Theil ein oder zwo zubenennen / und da sich dieselbige nicht vergleichen könten / einen unparteyischen Obman zuerwählen / die nachmals mit ihnen den

(a) d. Recess. § solches und jedes. (b) d. Recess. d. §. und damit solcher Friede. & §. sequ.

den zusehen / die sache zuentscheiden) verglei-
chen. (a)

Quod si dubium quoddam circa sensum Imperator
Legis incidat ; Imperatori eam declarandi, aut interpretandi, nulla competit fa-
cultas, Solt / dargegen / keine declaration, Religio-
und etwas anders / so den Friedstand ver- nis de-
hindern oder verändern möchte / nicht gege- clarare
ben / erlangt / noch angenommen ; oder / ob es aut in-
schon gegeben / erlangt / und angenommen terpre-
würde / dennoch von unwürden und unträf- tari ne-
ten sein / und darauff weder in / noch auffer quit.
rechtens nichts gehandelt / oder gesprochen wer-
den. (b)

Quare, dubio è Pace Religionis suborto, Sed hoc
non ad Imperatorem, sed tota Comitum olim estormitio
recursum fuit. Ordinum.

Ita Johannes, Marchio Brandenburgensis, Imperatoris, in causa Abbatis Fuldensis, contra Sachsen / Monasterium Ullendorff concernente, Commissarius, dubium illud de bonis ecclesiasticis mediatis, von den gemittelten Clöstern / Anno 1558 per interlocutoriam, ad Comitum rejecit. (c)

Judex quoque Camerae, orta controversia, utrum Clerici isti, qui 1. nec ipsi immediati Imperii Ordines, nec 2. alicui Ordinum mediatè subjecti, & 3. à jurisdictione Ordinariorum exempti sunt, sed 4. solum Pontificem superiorem recognoscunt (quales Ordinum Monachalium Provinciales sunt) sub §. als den Ständen / conti-

F 3

nean-

(a) d. Recess. Imperii §. und ob solcher. (b) d. Recessus §. und soll alles das. (c) Anonymi cujusdam informatio in causâ der 4 Clöster sachen. Petrus Denaysius in Consilio de Pace Religionis, in specie super d. causâ der 4 Clöster sachen.

neantur, & ita beneficio Pacis Religiosa frui, necne, debeant? Anno 1566. Conventum Imperii, non Imperatorum consultum ivit. (a)

Quo de eodem dubio Elector Moguntinus ad Caesarem scripsit, (b) Daß solches zu Keyser Ferdinandi Deputation Abschieds resolution gestellet worden: es besinde sich aber in erschung der Deputations-Handlung zu Speyer im Jahr 1557 gepflogen/ daß zwar solches dubium movirt, und hernach darüber consultiret; schliesstich aber in gemein / als daß man sich per Deputatos nicht darüber resolviren könte / dergestalt ausgesetzet worden/ daß es auff künfftigem Reichs-tag gemeinen Ständen fürgebracht werden solle.

Eandem ob causam Maximilianus II. cum, ex capite Religionis, quaedam inter Ordines controversia suscitarentur, earum cognitionem sibi non arrogavit, sed ad universos eam Ordines pertinere, Anno 1576 die 25 Aug. & 24 Sept. expressè confessus est, (c) daß diese Irrsaten / vor die gesamte Reichs-Stände gehörig: Sintemahlt Ihre Keyserliche Mayt. wol gesehen / das es doch auff eine declaration, so in Religion Frieden/ cum clausulâ annullatoriâ verbotten/ außlauffen wolte.

Nec itaque malè, cum Truchsessio, de Electoratu Colonienfi, Pontificii quaestionem & bellum moverent, Electores seculares

- (a) d. Informatio, & Petrus Denaysius itid.
 (b) de dato Mainz 13 Augusti Anno 1604.
 (c) Propositio Legatorum Electoris Saxoniae ad Caesarem facta 13 Maji, Anno 1630.

res censuerunt: (a) Eâ de re, non Imperatoris, sed omnium Imperii Ordinum esse noticiam: die sache sey für sich selbst also beschaffen/ daß deren cognition und erörterung/ neben Ihre Mayt. für alle Reichs-Stände gehörig.

Nec malè Evangelici Capitulares Episcopatus Argentoratensis, Senatu Aulico recusato, ad utriusque Religionis Arbitros provocârunt: Eò, quod cognitionem hujusmodi rerum, & declarationem Pacis Religiosæ, Evangelici Ordines Imperatori nunquam concesserint, Weil die Evangelische Churfürsten/ Fürsten und Stände/ Keyserlicher Mayt. oder deroeselden Reichs Hoffrâthen die cognition dieser sachen / als welche ohn mittel den Religions-Frieden concerniret / niemahls eingerâumet/ oder gestendig gewesen. (b)

Ex his patet, Imperatori, ne minimum quidem, in Religionem, & Sacra, jus esse: Ordines Ordinum autem omnium, sive totius Imperii arbitrio, etiam Pax ista Religionis subja- Penes
Ordines
est Ius
Sacro-
rum. cet.

Si enim Ordines, vel per viam generalis Concilii, vel aliâ quâdam amicâ compositione, inter se, de Religione, ejusve exercitio, convenerint, cessabit ista Pax Religionis: Quæ usque ad hanc conditionem, & non, ut ulterius duret, sancita est, Wo die Vergleichung/ durch die wege des General-Concilii, National-Versammlung / collo-
F 4 quient/

(a) *Instructio Legatorum trium secularium Electorum de dato 6 Mart. Anno 1583. qua exstat in Rescripto Casimiri Palatini hac de re edito inter Documenta N. 1. (b) in literis ad Cesaris Commissarios, de dato Strasburg. / 3 Octobr. Anno 1602.*

quien, oder Reichshandlungen nicht erfolgen würde / soll alsdan nichts desto weniger diese Fried: Stand / in allen oberzehlten Puncten und Articulis / bey kräften / bis zu endlicher vergleichung der Religion und Glaubenssachen / stehen und bleiben. (a)

*Pax religiosa
ab aliis
Imperii
Legibus
differentia.*

In quo tamen puncto apprimè observandum est: Pacem hanc Religionis ab aliis Imperii Legibus ac Constitutionibus, ut in modo constituendi, ita in modo quoque abrogandi seu mutandi, quam maximè esse differentem.

Aliæ enim Leges, Rogatione solenni ac publica, acclamantibus, vel universis Ordinibus, vel majore eorundem parte, constituuntur ac publicantur: Pax verò Religionis, non per modum re: & correferendi, in Comitibus consuetum, confecta, ut erroneè putarunt Saxonix Electoris Legati; (b) sed per viam transactionis ac amicabilis compositionis, nullâ habitâ ratione votorum, tam in prima massa, Noribergæ, Svinfurti, Spiræ, Ratisbonæ, & ultimo Passavii, quàm post Anno 1555 & sequentibus annis (ubicunque dubia inciderunt, & tractatus super illa habiti sunt) sancita ac renovata est. (c)

Aliter ergò, quam per hanc amicabilis compositionis viam, tolli, aut reformari nequit.

Qua de re, in ultimis Comitibus, Ratisbonæ

(a) d. Recessus Imp. de Anno 1555. §. und nachdem eine Vergleichung. (b) Relatio D. Ludovici Camerarii ad Elect. Palat. de dato Fuldæ 24. Jul. Anno 1608. qua exstat apud Lundorp. tomo 2. actor. publ. lib. 2. tract. 5. pag. 541. (c) d. Informatio in puncto der 4. Clöster sachen.

na Anno 1613 habitis, Protestantium Legati, multis cum Casare egerunt, (a) Es können / wider den Religion- Friedens- und zu dessen extension oder einziehung / keine majora gelten / und geben es nicht allein die Passawische verträge / auch die darauff im Jahr 1557 zu Augspurg gepflogene handlungen / daß man durch überstimmen einander nicht gefährden sollen / noch wollen: Wie auch hernacher in den Jahren 57 und 59 / ein ebensmäßiges fleißig in acht genommen worden. Dan einmahl der Religion-Friede / durch theidigung / tractation und vergleichung / und also nicht per majora, aufgericht. Das exempel, Anno 1594. da der Magdeburgische session-streit auff der bahn gewesen / sey noch in frischer gedächtnus: In deme damals von den Römischen Catholischen Ständen eine starcke separation gemacht / und im fall man ohne sie verfahren würde / zum zierlichsten dargegen protestiret worden; wie die Reichs-Protocolla mit sich bringen. Auch habe / im Anno 1603 vorgewesenen Reichs-Tage / der ander theil selbst / in denen damals fürgefallenen / den Religion-Frieden-betreffenden / sachen / im Fürsten-Rath / in kein votiren einzulassen / sich unterstanden / sondern derselben stim / meinung sey / ex uno ore, den Evangelischen Ständen vorgetragen / und erdffnet worden. Und da bey der letzten Reichs-versammlung / ein wißdriges eingefuret / und behauptet werden wolten / sey solches / im Namen aller dreyer Chur Fürsten / und anderer Evangelischen

F 5

Fürsten/

(a) In supplicatione quam gravaminibus suis adjunxerunt die 10 Aug. de Anno 1613. & in Responsione ad Casaris resolutionem de dato 20 August. Anno eod.

Hürften / und Stände / in gemein / zum stärcksten contradiciret und verworffen worden.

CAPUT IX.

De jure Belli indicendi, Pacisque & Fœderum faciendorum.

SECTIO I.

Jus Belli, Pacis & Fœderum, Majestatis est:

Tertium speciale Jus Majestatis est, Jus Belli indicendi, Pacis ineunda, & fœderum faciendorum: Nam Belli suscipiendi autoritas, ad effectum supremæ jurisdictionis, & summæ potestatis refertur. (a)

Ordo naturalis, & mortalium, Paci accommodatus, hoc poscit, ut suscipiendi Belli autoritas, atque consilium, apud Principes sit, inquit Augustinus; (a) Hoc est, apud illos, qui Principem in Republ. locum obtinent; sive unus, sive plures sint.

Idemque in fœderibus obtinet: Jus enim Belli & fœderum, pari passu ambulant; (c) nec minùs, jus contrahendi fœdera, quam Belli indicendi, ac supremam Majestatem, & eos, qui ejusdem jura habent, non alios, pertinet. (d)

Olim quoque Imperatoris fuit Et olim quidem, bellandi ac pacificandi potestas, indubitato Imperatoris fuit; (e) Unde læsæ Majestatis reus dicitur, qui, injussu Principis, Bellum gesserit, delectum habuerit, exercitumve comparaverit; (f) nec ulli, Imperatore in scio. ac inconsulto, quorum

(a) Reinking lib. 2. cl. 3. cap. 1. n. 11. (b) c. quid culpatur 23. qu. 1. (c) Reink. d. cl. 3. cap. 3. n. 25. (d) Warem. ab Erenb. parte 1. de fader. c. 2. n. 28. & sequ. (e) Nov. 105. in princ. (f) l. 3. ad L. Jul. Maj.

rumlibet armorum inovendorum copia tributa est. (a)

Nostri verò Imperii motibus, Jus Belli indicendi, ac Fœderum faciendorum, Imperatori, cum Ordinibus simul, meritò adscribimus; (b) pro eâ, scilicet, proportionè, quâ, aut ad illum, aut hos, Comitiorum jura ac potestatem pertinere, suprà exposuimus: Ut, Imperatoris quidem nomine, Bellum proponatur, decernatur, indicatur, fœdera item contrahantur; ipsâ verò decernendi vis penes Ordines consistat.

*Hodiè
non, sed
Imperii
est.*

Et jam olim, tempore Heinrici I Ordinum consensum adhibitum legimus: Is enim in Quedlinburg Curiam suam celebravit; ibidem, Principibus convocatis, ipsisque singulis & universis id ipsum assentientibus, Poloniam & Bohemiam, cæterasque Slavorum adjacentes regiones, quia nondum CHRISTI fidem receperant, debellare disposuit. (c)

Itidem Henricus III Imperator, cum Aba, Rex Hungariæ, Austriam & Bavariam hostiliter vastasset, Colonia Conventum habens, hanc injuriam Principibus exposuit: Quâ gratiâ conclusum est, ut contra Hungaros se vindicaret. (d)

Sic quoque Anno Domini 1108, Francofurtia convenerunt Principes & Imperator, deliberâruntque de Bello suscipièdo contra Polonos, qui tributum, Imperatori debitum, dare recusabant, Regemque sibi elegerant, ipsique Coronam imposuerant. (e)

F 6

De

- (a) *Lun. C. ut armor. usus in scio Princ. interd. sit. lib. 11.* (b) *cum VVarem. ab Erenb. d. cap. 2. n. 30.* (c) *Sigfridus Presbyter Misnensis in epit. lib. 2.* (d) *Naucler. vol. 3. chronogr. gener. 35.* (e) *Hier. Mutius lib. 16, Chron. German.*

De Friderico I cum primis notatu dignum est, quod Ungaris bellum indicere, ipsoque ad Monarchiæ apicem reducere voluerit. Sed cum assensum super hoc Principum, quibusdam de causis latentibus, habere non posset, ad effectum tunc perducere ea, quæ volebat mente, non valens, ad opportuniora tempora distulerit. (a) Ex quo colligere licet, dissentientibus Proceribus, jam tum eo tempore, Imperatorem nemini bellum indicere potuisse.

Superiori seculo, frequentissima in Hungariam, nunquam non Ordinum consensu decretæ, expeditiones, de eodem testantur: Quarum quædam, adhuc eo tempore, fuerunt susceptæ, quo illa nondum erat Austriae ditionis. (b)

Nec Carolus V nomine Imperii, Anno 1544 aliter, quam Procerum consensu, Gallia Regi bellum inferre potuit, Haben sich Chur-Fürsten / Fürsten / und Stände / und der abwesenden Råthe und Botschaften entschlossen / sich gegen den König in Frankreich / nicht allein mit Worten / sondern auch mit der That zu erklären. (c)

Olim
quoque
Regi-
menti.

Penes Ordines ergò maximè fuit Belli Pacisque arbitrium; & penes illos quoque, qui universos Ordines repræsentarunt: Ut olim, cum in vigore suo esset, penes Regimentum.

Quare, absque ejus mandato, Dux Imperii generalis nemini bellum movere potuit, Sol niemand überziehen / und keinen Krieg

(a) Ottho Frising. lib. 2. de gestis Frider. 1. c. 6.

(b) Recessus Imperii de Anno 1526. §. weis

ter als Königlische Würde. (c) Recessus Imperii de Anno 1544. §. so achten wir, vers. und demnach.

Krieg fürnehmen / es sey dan zuvor durch Vns
(nam Imperator ordinarius Regimenti Præ-
ses fuit) oder den / so an Vnser stat sitzen wird/
und Vnser / und des Reichs-Regenten / zu thun
befohlen. (a)

Et in supplicum, seu deditiorum rece-
ptione, necessum fuit, ut Regimentum illi
autor fieret, Ob sich iemand an das Reich
ergeben / oder sich dem Reiche zinsbar machen
wolte / soll der Hauptman in demselben anneh-
men / sich des mas oder gedings solches anneh-
mens / an des Reichs Regiment erlernen / und
sich darin ihres willens und Bescheids ver-
halten. (b)

Denique, si quoad Jus Belli, Pacis, ac
Fœderum, Imperatorem ipsum seorsim, &
Ordines singulos, similiter seorsim confi-
deres; non plus de eo Imperator sibi arro-
gare potest, quam singuli Ordinum.

*Impera-
tor hic
singulis
Ordini-
um æ-
qualis
est
tum ins-
poten-
tia,*

Quemadmodum enim nullus Ordinum,
privatâ autoritate, bellum movere potest,
aut debet: Ita Imperatori a quæ, ac singu-
lis Ordinum, absque communi omnium
Ordinum, aut certè hodiè Electorum, con-
sensu, id facere prohibitum est, Es sollen/
und wotten Ihre Mayt. kein gezäncke / sehdte/
noch Krieg inn- oder aussershalb des Reichs/
von desselben wegen anfahren / oder vorneh-
men / ohn vorwissen / rath und bewilligung
der Reichs-Stände / zum weinigsten der sechs
Chur-Fürsten. (c)

F 7

In

(a) *Recessus Imperii de Anno 1500. tit. der
Hauptman soll ohn befehlt. (b) Ibid. tit.
Ob sich iemand an das Reich ergeben wolte.
(c) Capitulatio Caroli V. apud Sleidan.
lib. 1. hist. Ferdinandi I. obligatio de Anno 1558
apud Goldast. parte 5. der Reichshändel. tit. 1.
Capitulatio Ferdin. II. §. es sollen und wotten.*

In quo passu Imperator, cum singulis Ordinibus parificatur, seu equiparatur: Sollen Wir / und Unser geliebter Sohn Erzherzog Philips / auch Unsere Churfürsten / Fürsten / und Stände des Reichs / ohn wissen und willen jährlicher versammlung / keinen Krieg / oder Fähdte anfahen: (a) Nec Imperatori plus juris, quam uni illorum relinquitur.

zum po-
destate.

Vice versâ, ut Imperatori, ita etiam Ordinibus Imperii ad defensionem & tutelam suam, arma ac tormenta bellica fabricare, (b) armandias seu armamentaria, Zeug und Rüsthäuser / haben, (c) munimenta ac fortalitia extruere, (d) & dilectum è subditis suis agere, eosque armis exercere, (e) licet.

Ut Imperatori, si ipse, vel Imperium Bello petatur, uti licet quibuscunque præsidii, Wo Ihre Mayt. von des Reichs wegen / oder das Heil. Römische Reich angegriffen / und bekrieget würden / alsdan mögen Ihre Mayt. sich dargegen aller hülfte gebrauchen: (f) Ita etiam cuilibet Germaniæ Procerum, ex antiquissimo Libertatis prætenso, in propriam, & aliorum salutem, militem cogere, inconsulto Imperatore, servato tamen eo, quem Constitutiones Imperii præscripserunt, modo, concessum est. (g)

Un-

- (a) *Confirmatio Pacis publica de Anno 1495.* S. auch sollen wir. (b) *Recess Imperii de Anno 1555.* S. und demnach ein Kriegs-volck. *Recess. Imper. de Anno 1570.* S. sintemacht auß hochbewegenden. (c) *Reink. lib. 1. cl. 5. c. 6. n. 18.* (d) *lb. n. 19.* (e) *Recess. Imper. de Anno 1564.* S. ferner dieweit. (f) *dd. capitulationibus.* (g) *Recessus Imperii de Anno 1526.* S. darauß / & passim.

Unde Bavarus Unitorum Legatis respondit, (a) Er wisse nicht / daß die absonderliche werbung / wider des Reiches und Errenses verfassung / oder herkommen sey; Weit dieselbe keinem Stand in eusserster gefahr verboten / sondern / auff gewisse maß / zugelassen sey.

Nec ab injuria abversus offendentem, sese modo tueri; sed & , acceptâ injuriâ , in continenti se vindicare licet, dem beschâdigten / samt seinen verwandten und heiffern / soll jegen den thâtern / und Friedbrechern / &c. seine gegenwehr und verfolgung zu thun / zu frischer that / oder / weñ er seine Freunde und heiffen haben mag / &c. unbenommen / nicht verboten / sondern gänzlich fürbehalten sein. (b)

Et, quod magis est, si subditi alicujus Principis, inobedientes, contumaces, refractarii ac rebelles sint; non cogitur is, Imperatoris primò auxilium implorare, sed potest Bello, ac manu armata eos subigere: Adeo, ut hoc casu, Superioris, seu Imperatoris, avocatio locum non habeat. (c)

Ultimò, singulis Ordinum, Confœderationes ac Ligas, super generali Pace Provinciarum & terrarum, wegen gemeinen Lands Friedens / formare licet. (d)

Ordines
fœdera
contra-
here possunt.

Imò, in genere, nullis iis fœderibus interdicitum est, nisi quæ in Imperii damnum vergunt, Sollen einige bündnus oder eintzung nicht machen / die dem Reiche zu schaden / nachtheil / oder zu wider sein möchten. (e)

Nec

- (a) ad eorum Replicam Monarchii 29 Decembr. Anno 1619. (b) Ordinatio Pacis Publicæ de Anno 1521. tit. die pœn aller Friedbrecher. (c) Reink. lib. 2. cl. 3. c. 1. n. 23. 24. (d) Auræ Bullâ tit. 15. (e) Confirmatio Pacis Publicæ de Anno 1495. S. auch sollen wir.

Nec illud, quod in Sigismundi Imperatoris Aureâ Bullâ (a) reperitur, daß hin für niemand / wer der sey / einig bündnus oder einigung machen / oder angehen solle / ohn des Reichs wissen / gunst/ urlaub und willen/à sententiâ nos dimovet; Aut, quod ex Friderici III reformatione, de Anno 1441 (b) affertur, daß im ganzen Römischen Reich/ nun fürbas kein bündnus / vereinigug &c. sollen aufgerichttet / auch die alte alle abgethan werden.

Nam istos Imperii Recessus, seu Leges, & imprimis illam ipsam Reformationem, cum in hoc articulo, tum in aliis quam plurimis, nunquam in usum, aut plenam observantiam venisse, ipsa Experientia, optima rerum Magistra, testis est: Nec ante hanc modò Reformationem, sed & post eam, quam plurima, in Germaniâ, fœderum exempla occurrunt.

Sic, cum res Germaniæ, sub multitudine Principum, Friderici II Heinrichi Cæsaris filii Augusti, Conradi, Heinrichi Catti, VVilhelmi Batavi & factione Romanorum sacerdotum, distraherentur, sexaginta ferè, Rheno contiguæ, urbes fœdus inierunt; Quibus etiam Ludovvicus, Bavarix Dux, & Palatinus Rheni, conjunctus est, & vicinos Principes ad fœdus coëgit. (c)

Mortuo Imperatore Rudolpho, Conradus, Archimistres Salisburgensis, Ottho, Ludovvicus, & Stephanus, Fratres, Bojaria secundæ Procuratores, fœdus inierunt; (d)

Eodem-

(a) c. 7. von bündnussen apud Goldast. der Reichs Constitution, reformation, ordnungen/ und ausschreiben p. 169. (b) tit. 12. apud Goldast. in Reichs-Satzungen p. 167. (c) Avent. lib. 6. annal. Bojar. (d) Avent. ibid,

Eodemque tempore Ludovicus, Comes Palatinus Rheni, Alberto Austriaco, atque Manardo Tirolensi, fœdere junctus, memoratur. (a)

Cum Adolphus quoque Imperator illi infestus esset, idem cum Alberto Austriaco, Episcopo Argentoratensi, & plerisque aliis societatem iniit, fœdus icit: Hocque facto melius de se sentire, atque excusationem suam Adolphum recipere coëgit. (b)

Tempore Ludovici Bavari, quia, ob ejus, cum Friderico Austriaco, discordiam, latrocinia passim invalescebant, Argentina, Spira, VVormatia, Moguntia, fœdere coierunt, & communibus impensis conduxerunt equites ac pedites, qui vias tutas redderent & servarent. (c)

Eodem namque tempore multis modis vexabatur Germania, nec erat, qui opem ferret: Quod cum intelligerent quidam cordati Principes & Civitates, inter se fœdera fecerunt, ut conjuncti tranquillam agere possent vitam. (d)

Ita Johannes, Dux Bavarix, cum Ludovico Agnato suo, qui, jus suum consequi non posse, conquerebatur, adversus Ernestum & Heinricum, itidem Bavarix Duces, fœdus iniit. (e)

Post Friderici vetò Reformationem sese offert Fœdus Suevicum, der Schwäbische Bund; quod vocatum quoque fuit Societas clypei S. Georgiani, die Gesellschaft S. Jörgen Schilts: Nam omnes, qui eâ com-

pre-
(a) Ibid. (b) Ibid. (c) Hieron. Mutius lib. 23. Chron. German. (d) Mutius ibid. (e) cujus formula exstat apud Lunderp. tomo 2. actor. publ. lib. I. tract. 2. p. 19.

prehendebantur, debebant gestare Clypeum S. Georgii, modò ex nobilitate essent. (a)

Huic fœderi Principes nonnulli, & vicinæ Civitates subscripsere: Idque per multos annos tenuit, mutuis auxiliis & consiliis adeò firmum, uti, & suis præsidio, & exteris terrori esset. (b) Nec Imperator, nec ipsi Imperii Recessus id improbârunt. (c)

Succedit deinde Fœdus inter Electorem Saxonix Johannem, Bavaros fratres, & Landgravium Hassiæ, Anno circiter 1531 initum. (d)

Mox fœdus Smalcaldicum: (e) Fœdus sanctum, à Pontificiis Noribergæ initum, & Smalcaldico oppositum. (f)

Fœdus Noribergensium cum VVurtzbergenfi, & Bambergensi, Episcopis, Anno 1553 adversus Albertum Marchionem, contractum. (g)

Fœdus Landspergicum, Anno 1556 ab Alberto Duce Bavarix, institutum: In quo Civitates Imperiales, Ratisbona, Augusta, & Noriberga, comprehensæ sunt. (h)

Nostro verò tempore, adhuc in recenti memoria sunt, Unio Protestantium &

(a) *Crusius parte 3 annal. Suevic. lib. 9. c. 1.*

(b) *Gerhard. de Roo lib. 10. histor. Austr.*

(c) *Recessus Imperii de Anno 1526. §. ob auch jenuer in sine Recess. Imper. de Anno 1529. §. und als im abschied. Recessus Imp. de Anno 1533. §. und als im abschied.*

(d) *Sleidan. lib. 8. histor. (e) Idem l. 7. &*

II. histor. (f) Idem lib. 12. histor. (g) Idem

l. 24. histor. (h) D. Hieronymus Schleich

Advocatus Reipubl. Ulmensis. in discursu de fœderibus Anno 1608 confecto.

Pontificiorum Liga, Fœdus Lipsiense, & Heilbrunnense, &c.

Nullum enim horum Fœderum, ob inhabilitatem personarum contrahentium, improbari posse, statuimus: Etsi unum, alterumve, ob abusum & perperas intentiones, quibusdam forsan impugnetur. Rectèque Elector Saxonix ad Moguntinum scripsit, (a) Wie die neue aufgerichtete Union der Catholischen Stände zur defension angesehen: also werde man die Evangelische Stände nicht verdenken / was sie eben zu dem ende / das jenige vor die hand nehmen / was ihnen die gebührliche billigkeit zulasset.

Quid multis? Res hæc, non ex aliâ, quam antiquissimæ observantiæ, regulâ dijudicanda est. Sæpè autem tales confœderationes, quas Ligas, vulgaliter Bund / appellabant, non solum inter Civitates, sed etiam inter Principes, juratas confirmatasque legimus quotidie similiter videmus: Quæ verba Trithemii Abbatis Spanhemienfis sunt. (b)

Nec est, quod Cæsaris consensum ac confirmationem, ad hoc, ut fœdera Ordinum licita sint, necessaria existimemus: Ut quidam sentiunt, qui perniciosum genus monopolii esse putant, quando Civitates, Comitatus, Principes, qui habent unum Superiorem, inter se fœdera & Ligas faciunt, sine autoritate Superioris. (c)

Qua in sententiâ etiam Henricus Julius,
Dux

(a) de dato Dresden 23 Febr. An. 1623. apud Lundorp. tomo 1. actor. Publ. lib. 6. c. 161. p. 1085. (b) in Chron. Hirsaug sub Anno 1366. (c) post Innocentium & Bartolomæum Stohard. in l. un. C. de monopol. n. 6.

etiam
absque
Imperatoris
consensu,

Dux Brunsvvicensis, fuisse apparet, (a) daß die Römische Keyserl. Mayt. darum noch nicht ersuchet / viel weniger Ihre Mayt. special consens und ratification darzu gegeben / daß der gleichen Uniones oder Ligæ gemacht werden sollen: Welches dan allerselts / als ein special / und das fürnemste requisitum, hierzu erfordert würde.

Id quod Monarchiam sapit, & ex vulgato errore originem traxit: Sed Libertas Germanorum olim ita se constringi passa non est. Utut enim Cæsares in fœdera, hoc juris sibi aliquandò arrogare voluerint; illis tamen contradictum fuit.

Evidens hujus rei exemplum prostat in bello, quod Tigurini cum Alberto contracto Austriaco, Anno 1354 gesserunt: In quo Carolus IV fœdera, à Tigurinis cum vicinis facta, improbavit, dicens: cum Imperio addicti essent, nec rectè, nec ordine ab ipsis factum, quod, se inconsulto, fœdus cum quoquam fecissent. Fœdera ejusmodi irrita esse debere, seque, pro suâ autoritate, ab omni fœdere, & jurisjurandi sacramento liberos eos pronunciare. Tigurini tamen, non se Fœdus contra Imperii jura, sed ad justam & necessariam sui defensionem fecisse, affirmabant. Et obtinuerunt Tigurini: Pax enim postea, Anno sequenti, salvis his fœderibus, inita est. (b)

Fœdera itaque hæc, etiam se inconsulto inita, tanquam licita, admittere, Carolus IV Imperator compulsus fuit, Adeoque Ger-

(a) in discoursu super Unione ac turbis Iuliacen-
sibus ad Electorem Saxonie de dato Prag 15,
25 Decemb. Anno 1610. (b) Gerhard. de
Roo lib. 3. histor. Austr. & Hieron. Mutius lib.
25. Chron. German.

Germanis nostris, absque consensu Imperatoris, fœderibus inter se jungi, permissum est.

Non verò tantum inter sese fœdere coire Ordinibus licet, sed etiam cum extraneis Regibus ac Principibus: Modò id sine Imperii Germanici fraude fiat. (a)

etiam
cum Ex-
teris,

Quemadmodum, jam suo tempore, Principes Germaniæ, cum solis Galliæ Regibus quadraginta septem fœdera percussisse, testatur Bodinus. (b)

Quod si qui, Legibus Imperii, cum extraneo Principi fœdera contrahere, prohibitum esse putent, falluntur sanè: Nec enim prohibitum id reperitur; nisi in Imperii detrimentum vergant ista fœdera, die Stände sollen keine Bündnus / oder Einigung / mit fremden Nationen oder Gewäldten machen / die dem Reich zu Schaden / nachtheit / oder zu wider sein möchten. (c) Ergò, à contrario sensu, si Imperio noxia non sint, licita judicantur.

Sic Saxo, Heflus, VVilhelmus & Ludovicus, Bavari Fratres, Libertatis Germanicæ tuendæ causâ, clam fœdus icerunt, cum Francisco Galliarum Rege; qui centum aureorum millia in eam rem apud Bavaros deposuit: Ut in promptu essent, si quid inopinati accideret. (d)

Id quod jure factum esse, Protestantium Capita, Saxo & Hassus, exemplis Majorum propugnant, (e) Sie seind von den Churfürsten und Fürsten des Reiches die jenigen nicht gewest /

(a) Bodin. lib. 1. de Republ. c. 7. (b) lib. 1. de Republ. c. 9. (c) Confirmatio Pacis Publicæ Anno 1495. §. auch sollen wir. (d) Thuan. lib. 2. histor. (e) apud Hortled. vol. 2. de Bello Germ. lib. 3. c. 19. n. 3.

gewest / die von ersten schutz und defenkif
Bündnus / mit auswertigen Christlichen Köniz
gen und Potentaten gemacht / und auffgericht.
Zweiffeln auch nicht / da ein ieder Chur-Fürst
und Fürst / in seinen Briefverwahrungen um-
suchen lassen / so werde er dergleichen auffgert-
te alte Verstandnus / darin nit weiniger / dan
sie / befinden.

Smalcaldici foederis socii, & Gallia, &
Anglia Regibus, societatem certis conditio-
nibus obtulerunt. (a)

Nec Elector Mauritius peccavit, quod
cum Henrico, Gallia Rege; (b) nec hodie-
rus Elector Saxoniae, & alii Principes ac
Ordines, in Leges Imperii impeerunt, quod
cum Regibus, Sueciae primum, deinde, ex
parte, Gallia quoque, sese junxerint.

quibus
princi-
palior
in foede-
re locus
ali-
quando
relictus.

Idque adeo non prohibitum esse, duxe-
runt Germani Principes, ut etiam Exteris
directorium foederis, ac principaliores par-
tes committere, non duxerint esse nefas.

Ita protestantes, Smalcaldici foederis pa-
trocinium ac defensionem, Anglia Regi ob-
tulerunt. (c)

Foedere Chambortico, Henricum, Re-
gem Gallia, Germani Principes superiorem
agnoverunt, ejusque Majestatem comiter
observare, sponponderunt, ac Belli gerendi
Ducem communibus suffragiis creaverunt;
Siquidem Bodino credimus. (d)

Nupero quoque foedere Heilbrunnensi,
Regina ac Regno Sueciae directio foederis
relicta fuit: Quod magna quidem petulan-
tia infectatus est Saxoniae Elector, cum ta-
men

(a) Sleidan. lib. 9. & 10. histor. (b) Sleidan.
lib. 24. histor. (c) Sleidan. lib. 10. histor.
(d) lib. 1. de Republ. c. 7.

men ipse Regiæ Suecorum Majestati, glorioſæ memoriæ, belli reliquiſſet directio-
rium. (a)

Imò, non tantùm contra tertium quemvis, *Imò etiam*
ſed & contra ipſummet Imperatorem, Capi- *iam*
tulationi ac Conſtitutionibus Imperii con- *contra*
travenientem, fœdera Principum ſeu Ordinum Imperii juſta ſunt, & excuſantur. *Imperatorem:*

Si quis enim Romanorum Regum, vel Imperatorum, Statutioni & ordinationi Imperii contravenire voluerit, aut eam retractare, aut alio quovis modo violare præſuſerit, extunc, tam ipſi Electores, quam cæteri Principes, eccleſiaſtici & ſeculares, Prælati, Comites, Barones, Nobiles, ac Communitates Sacri Imperii, univerſi & ſinguli licitam habent, ſine rebellionis aut infidelitatis crimine, reſiſtendi & contradicendi iis in perpetuum Libertatem: Ut ad verbum ſonat Jodoci Moravi Imperatoris, de Anno 1410 ſanctio. (b)

Imperator quidem in fœderibus plerumque expreſſis verbis excipitur, & excipiendus eſt: (c) Ut olim Proteſtantes, ad fœdus à Gallia Rege ſollicitati, eum excipiendum dixerunt, adverſus quem nihil ſibi faciendum eſſet; (d) & in tractatibus cum Rege Angliæ, ſimiliter, Imperium & Cæſarem, cui fide atque jurejurando erant obſtricti, claris verbis exceperunt. (e) *non quidem regulariter*

Quare Everhardus, Comes de VVirttemberg, cum An. 1360 Ligam cum Ducibus Auſtriæ,

(a) Electoris obligatio de dato Torga 1. Sept. Anno 1631. (b) apud Goldaſt. tomo 3. conſtit. Imper. p. 424. (c) §. ſin. 2. FF. 55. (d) Sleidan. lib. 9. hiſtor. Thuan. lib. 2. hiſtor. (e) Sleidan. lib. 10. hiſtor.

strix, sine exceptione Imperatoris fecisset, eam postea inter concordia leges cassare, eique renunciare, coactus est. (a)

Imò Imperator, ipsâ juris provisione exceptus censetur: (b) Adeò ut inferior, qui foedus adversus supremum Principem percussit, crimen læsæ Majestatis incurrat. (c)

Quorsum etiam pertinet insignis textus in Landrecht: (d) Wo Fürsten und Herren zusammen schweren/ sie scheiden dan den Keyser und das Reich daraus / so haben sie wider das Reich gemishandelt.

Attamen non Judaicè, verùm civiliter hoc accipiendum est: Quatenus, nempe, ut supra quoque diximus, Imperator est, Da ein Keyser seiner autoritet ordentlich und nicht gewaltbar gebrauchet; Ut exceptionem istam in pacto confraternitatis positam, Protestantium Capita olim explicarunt. (e)

Quam explicationem licet, eo tempore, in dubium vocarint, Johannes & Albertus Marchiones Brandenburgenses, (f) Sie seind solcher gesuchten und erkügelten meinung/verstand und deutung inen nicht gestendig: Quantoperè tamen iidem, nescio cui pravo affectui hac in re indusserint, ex eo liquet, quod præfatus Albertus, successu temporis, cornua adversus Cæsarem erigens, hunc ipsum causæ suæ velandæ prætextum arripuerit, (g) Das in solchem wert er Ihre M. ant. Ihrer

- (a) Naucler. vol. 3. chronogr. gener. 46. Hieron. Mut. lib. 25. (Chron. German. (b) c. venientes De jurejur. (c) CL. Pastoralis in princ. de sent. & re judic. (d) lib. 2. art. 1. (e) apud Hortled. vol. 2. de bello Germ. lib. 3. c. 17. n. 1. (f) apud Hortled. d. cap. 17. n. 11. (g) apud Hortled. d. vol. 2, lib. 5: c. 5. n. 1.

sed si potestate sua abutatur.

Ihrer Person/ Amt/ und dignitet haben / als Römische Keyser und König / nicht gemeinet/ noch wider dieselben getahn / sondern allein das habe handeln und widerfechten helfen / das dem heiligen Reiche zuwider/ auch ihm / samt andern Chur-Fürsten / Fürsten und Ständen des Reichs/ billig zu ändern / und wider zu bringen gebühret / nachdem er Ihrer Majestet fürnemlich allein / zu des Reichs wolffahrt / aber darwider gar nicht zugetahn. Et alibi, (a) daß er in solcher Krugesübung / die Römische Keyserliche Mayestet / als Römischen Keyser/ ausgesprochen.

Nam Imperium simpliciter & perpetuò excipitur : Hinc, Anno 1360 in compositione, cum Duce Austriae initâ, rectius & apertius, quam in transactione cum Everhardo VVirtembergensi factâ, cautum est; quod Dux omnem Ligam, in quâ non esset exceptum Sacrum Imperium, deberet abolere, (b) Imperator verò hastenùs excipitur, quatenùs se gerit, uti Imperatorem decet.

Si nempe potestate suâ minimè abutatur : Si nihil contra Religionem, si nihil contra Capitulationem, quam juramento confirmavit, si nihil contra Libertatem & Leges Patriæ fundamentales, aut ipsum Reipubl. Statum molitur. (c)

Quod si ejusmodi quid attentet, ne quidem Imperatoris, seu Caesaris nomine dignus est : Imò Caesaris nomen ei, antequam Bello petatur, abrogari, multimodis expedit.

G Rectè

(a) apud eundem lib. 6. cap. 2. num. 3. (b) Nauclerus & Mutius d. loco. (c) Bernh. Zieritzius in discursu apolog. pro fœdere Smalsaldico th. 100.

Rectè enim, quisquis fuit, Protestantibus adversus Carolum V. consultum ivit, (a) Es sei von nöhten/das sie ihm den Keyserlichen Titul abstricken / und er genant werde / Ein König in Hispanien / und das sie lasen des Reichs Baner fliegen / und nennen ihren Krieg/des Reichs Krieg / und das zu beschützen / für dem unbilligen fürnehmen des Königs aus Hispanien. Was sie ihm disen Titul nähmen würden / alsdan würde er geschwächt um zehen tausend Mann / und er / und seine Rähte / und Volk / darab ein erschrecken haben.

Unde Saxonix Elector, sub initium Belli Smalcaldici contendit, eidem Carolo V non esse tribuendum Cæsaris cognomen; alioqui cum eo belligerari non licere: Et obtinuit, ne Cæsar, sed qui se pro Cæsare gerit, Carl / der sich den fünften Römischen Keyser nännet / König in Hispanien / in denunciatione belli appellaretur. (b)

Tale fœdus fuit inter Electorem Saxonix, Bavaros fratres, Landgravium Hassix, & Regem Galliarum, pro Patriæ Libertate, & Aurex Bullæ defensione initum, contra Carolum V & Ferdinandum I ejus fratrem: Cum Carolus, ut Imperium in Familiâ suâ firmaret, Ferdinandum, Regem Romanorum, Colonia renunciari curasset. (c)

Tale Fœdus Smalcaldicum etiam, ex eventu fuit. Ex eventu, inquam; Nam ex primâ contrahentium intentione merè fuit defensivum. Quapropter tabulis fœderis,

Fœ-

(a) apud Hortled. vol. 2. de bello German. lib. 3. c. 26. n. 3. (b) Sleidan. lib. 17. histor. Hortled. d. lib. 3. c. 28. n. 1. (c) Sleidan. l. 8. hist. l. 2. Thuan. histor. Bernhard. Zieritz, d. discoursu thes. 99.

Fœdus hoc, non adversus Cæsaream Ma-
statem, vel ullum Imperii Statum, sed tan-
tum ad conservationem Christianæ verita-
tis & Pacis, & propulsationem injustæ vio-
lentix, in casu necessariæ defensionis, sanc-
tum esse, Confœderati expressè testati
sunt. (a)

Tale etiam Fœdus à Mauritio ac Alberto,
cum Heinricho II Gallix Rege, adversus Ca-
rolum V ictum est, pro Libertate communi
conservandâ. (b)

Talia etiam moderna Fœdera exstiterunt,
quibus defunctum Tyrannum impugna-
mus: Quæ satis justâ de causâ, & legitimo
modo quidem inita, sed levitate, & incon-
stantiâ hodierni Saxonis Electoris, parum
constanter servata sunt.

Et tantum quidem de jure Fœderum, sin-
gulis Ordinibus competente: In quo puncto
arctioribus cancellis ipsius Imperatoris,
quam cujusvis, ex Ordinibus, potestas con-
clusa videtur.

Illud enim, quod Imperator paris in hoc
passu conditionis cum Imperii Ordinibus
sit, & Fœdera, modò in Imperii præjudicium
non tendant, perinde ac singuli Ordinum,
inire cum aliis possit, (c) per Capitulatio-
nem Cæsaream correctum, & hac quoque
facultas illi adempta est.

Quippe illâ cavetur, quod Imperator nul-
lum, neque cum Exteris, neque cum indige-
nis, absque Electorum consensu, Fœdus ini-
re possit, Ihre Mayestet solten und wolten
kein Bündnis / oder Einigung / mit frem-
den Nationen / noch sonsten im Reich mach-
en / sie hätten denn zuvor der sechs Chur Fürsten
G 2 willen

(a) Chytraeus lib. 14. Chron. Saxon. (b) Sleidan.
lib. 24. hist. (c) per d. § auch sollen wir.

*Impera-
tori in
jure fœ-
derum
minor
potestas,
quam
singulis
Ordi-
num esse
videtur.*

willen sämtlich / oder des mehrertheils aus ihnen erlangt. (a)

Quoad Ordines verò Imperii, antiquum hoc privilegium nusquam sublatum reperitur, adeoque salvum, & in suo vigore adhuc durare, præsumitur.

Quod enim non mutatur, quare stare prohibetur? (b) Quodque specialiter Lege non expressum est, id veterum Legum, Constitutionumque regalis, relictum intelligitur. (c)

SECTIO II.

Rein-
kingii
objectio-
nes.

CONtra isthæc quæ diximus, Reinkingius astruere nititur: (d) Quod solus Imperator habeat jus guerræ, seu Belli publici, pro Imperii totius salute, indicendi, gerendive; sed tamen ex consensu & suffragio Procerum.

Imperatorum quidem, antequam Bellum indicat, convocatis Imperii Ordinibus, de eo deliberare, &, cum eorum consensu, bellum indicere debere: Non tamen id ejus Majestatem imminuere.

Nam I. non imbecillitatis hoc, sed prudentiæ esse argumentum, quod Bella, quæ communi periculo, & communi sumtu geruntur, etiam communi consensu suscipiantur: Quò ad Hostem, tanquam commune incendium arcendum, alacriores Cives concurrant. Quod si Imperator, neglecto Procerum consensu, Belli facem accenderet, postea, invitis canibus, difficile ipsi foret, ire venatum.

II Or-

(a) *Capitulatio Ferdinandi II, § Ihr Mayt. solten und wolten.* (b) *l. 27. C. de testam.* (c) *l. 32. § ult. C. de appellat.* (d) *lib. I. cl. 2. cap. 2. n. 129. & seq. & cl. 5. c. 6. n. 123.*

II. Ordines Imperatori consentire, non tanquam superiores, vel æquales Dominos, sed tanquam pia membra ejusdem Capituli, cum humillimâ quadam subjectionis contestatione. Unde in Recessibus Imperii verba ista, *Stände haben / zu einer eilenden hülfe / untertäniglich bewilliget / (a) Haben Uns / und Unserm lieben Bruder / zu untertänigstem gefallen / eine eilende hülfe bewilliget / (b) Haben bewilliget sich aller untertänigen / getrewen / Christlichen Gehorsam und gebühr zu erzeigen / und zu halten / (c) Haben der Keyserlichen Mayestet und Uns / zu untertänigem gefallen / gutwillig und gehorsamtlich sich in die hülfe eingelassen. (d)*

III. Idem in Galliâ, Angliâ, Poloniâ, & aliis Regnis, quæ tamen Monarchiæ Majestatem ob id non amittant, fieri, Reinkingius sibi persuasum habet.

Sed nos ad primum illud respondemus, distinguendo ea, quæ Reinkingius confundit: Utile, nempe, & honestum à necessario. *Respon-*

Alia enim quaestio est; Utrum Procerum consensus de honestate tantum, an verò de necessitate requiratur? Utrum solummodo utilis sit, ut tamen, eo omisso, actus in suo robore nihilominus persistat; an verò ita necessarius, ut, eo omisso, actus vitietur?

In omni, etiam monarchico, Statu, ad Bellum indicendum Subditorum adhibere

G 3

con-

- (a) *Recessus Imperii de Anno 1541. § darneben.*
 (b) *Ibid. § Und wiewol ChurFürsten.* (c) *Recessus Imperii de Anno 1542. § Und wiewol dise.* (d) *Ibid. § seq. & Recessus Imperii de Anno 1566. § über voriges haben Uns.*

so no-
stra ad
pri-
mam.

hibere consensum, consultum ac utile est: Imò & honestum.

Nam cum ii, non modò facultates omnes, verùm etiam vitam & sanguinem in Bella profundant, aequissimum est profectò, ut, priusquam suscipiatur bellum, ejus rei consilia cum ipsis communicentur. Deinde, quando Reges, de communi Populi consensu, rem gerunt, & sunt potentiores, & ab Hoste magis metuuntur: (a) Populique voluntate & assensu interveniente, creseit robor ac potentia Regum, & major est ipsorum autoritas, ac feliciores progressus. (b)

Sed ejusmodi cum Subditis deliberatio, Majestatem Principis nil quicquam immittit.

Aliud longè est, si dicamus, consensum Procerum ad Bellum esse necessarium, ita, ut Principi manus planè victæ sint: Hæc enim res vim Imperii & Majestatem ipsam concernit. Nec prudentiæ solum, sed & imbecillitatis argumentum est in Imperatore nostro, quod is Ordines Imperii, super indicando Bello, necessariò consulere debeat; ac, sine eorum consensu, Bellum non tantum suscipere non possit, sed &, quicquid illi statuerint, nolens volens sequi teneatur.

Illud namque negamus, & pernegamus, Ordines Imperii ejusmodi esse canes, quos Imperator, etiam invitos, venatum ducere possit; & talia membra, ac velut caudas, quæ, etiam inconsulta, Imperatorem, tanquam Ca, ut, quocumque is antecedit, sequi teneantur.

Ad se-
cum-
dam.

Ad secundum respondemus; totum conceden-

(a) *Cominus lib. 10. Comment.* (b) *Idem lib. 5. Comment.*

cedendo argumentum : Siquidem verba ipsimet rei, & Germanici styli idioma Ordinum juribus præjudicare potis est.

Quinimò ex verborum tenore, absolutum Imperatori dominatum largimur : Cum in Recessibus Imperii, & communi scribendi stylo, Ordines, ultra modum, serviliter sapius sese dimittant, ac Imperatorem, quasi aliquem in terris DEUM, absolutâ potestate, venerentur.

Sed, quomodocunque verba sonent, consensus iste, ex naturâ Comitiorum judicandus est : Quæ precarium nil tolerat.

Nec, tertio, aliorum Regnorum exempla nos movent.

Nam Parlamenta à Regibus quidem consuli ; & causas Belli, utrumne satis prægnantes, sint, annon, ab iis, discuti ; quo, cognitâ justâ Belli causâ, Populus, ad onera Belli suscipienda, eò promptior & alacrior sit, non diffitemur.

Ad tertiam.

Ita Carolo V Regi Francorum, illi, qui Sapientis nomen adeptus est, Optimatum ac Populi, quorum opibus utendum erat, auctoritate & consilio, Bellum adversus Anglos geri placuit : Itaque universos in Curiam Parisiorum convocari jussit, testatus, se eorum consiliis & sapientiâ opus habere, ut, quæ à se minus sapienter gesta fuissent, eorum animadversione castigarentur ; Bellumque, eo consilio decretum, felici exitu confectum est. (a)

Sed consensum hunc Parlamentorum ita necessarium esse, ut Regum, in Bellum ruentium, impetus ab illis refrenari possit, his locis, quæ ex Cominæo Reinkingius citat, quæq; de honesto & utili tantum loqui, ipse cõtextus docet, haud unquã persuadebimur.

(b) Bodin. l. 3. de Republ. c. 1.

G 4 Et

Et certè, quod ad Galliam attinet, tempore Caroli IX Senatusconsultum, in familiarî, seu privato Regis consilio factum est, quo Cuius Parisiorum prohibetur, Edicta, quæ deinceps à Principe publicanda mitterentur, in dubium revocare. (a)

De Poloniâ tamen libenter concedimus: Nam in Poloniâ Rex, Senatu inconsulto, neque Bellum cuiquam facit, neque fœdus publicum cum quoquam icit: Imo Lege cautum est, quod non liceat Regi bellum facere sine Comitibus, & assensu amplissimi Consilii. (b)

Sed ejusmodi potestatem, qualem in Poloniâ Rex habet, Imperatori Romanorum non invidemus: Illa enim angustis admodum circumscripta est cancellis; &, re penitus inspectâ, Aristocraticum in Polonia regimen esse, sed, ratione administrationis, monarchico temperamento ex parte mixtum, verius est.

C A P U T X.

De supremâ jurisdictione.

SECTIO I.

Quartum speciale Jus Majestatis est suprema Jurisdictio, & extrema Provocatio: De qua utraque maximè dubium; Imperione, an Imperatori attribuenda sit?

Et in hac quidem controversia, si veterum Legum normam, si plus, quam decretoria Legistarum placita sequamur, indubiè illam Imperatori ibimus assertum.

A principe enim appellare fas non est:

Cum

(a) Bodin. d. loco. (b) Cromerus l. 2. in Poloniâ, Statuta Polonia à Ioh. Herburto à Fulstin. edita, tit. Bellum.

Suprema Jurisdictio, ex Legistarum opinione, Casaris

Cum ille sit, qui provocatur. (a) Imperator, *propria est.*
 ex illorum opinione, fons est omnis digni-
 tatis & jurisdictionis, ex quo solo omnis
 potestas territorialis, superioritas & jurisdic-
 tio pullulat, profuit, & promanat, ad eun-
 demque refluit. (b)

Quam ad rem, cui oleum & operam per-
 dere placuerit, innumera penè ex Doctori-
 bus cumulare liceat: Nam in hoc funda-
 mento, quod suprema Jurisdictio Imperato-
 ris propria sit, omnes convenire credideri-
 mus.

Sed si paululum evagemur, & exactius in
 materiam hanc supremæ Jurisdictionis in-
 quiramus, atque ad specialia progrediamur;
 (prout materiæ hujus ubertas & difficultas,
 si rectè, & ex fundamento eam cognoscere
 velimus, non suadet modò, sed urget) variè
 eos sentire, & valdè inter se dissentire, com-
 periemus.

Nam, communiter quidem Doctores, post
 Cameram (quæ, sine controversia, supremum
 Imperii tribunal est) constitutam, concur-
 rentem, cum eadem, Imperatori jurisdictionem
 tribuunt; & asserunt: Quod causæ ad
 Cameræ jurisdictionem pertinentes, non
 hoc ad eam modo pertineant, ut necessariò
 ibi tractari debeant; sed quod etiam, coram
 Imperatore, & Senatu ejus aulico, dem
 Reichs Hofrath proponi ac ventilari pos-
 sint, quodque per præventionem, & Aula
 Cameram, & hæc illam, excludat.

quæ
 & con-
 curren-
 tem ha-
 bet cura
 Cameræ.

Potissimum eorum fundamentum est:
 Quod suprema Jurisdictio ipsius Imperato-
 ris propria est, &, ante Cameram constitu-
 tam, indubitato propria, neque unquam

G 5

ab

(a) l. 1. § 1. à quibus appell. non lic. (b) ex Bal-
 do & aliis, Reink. lib. 1. cl. 5. c. 2. n. 3. 4.

ab Ordinibus in controversiam vocata, omnesque causæ in Aulâ Imperatoris, beim Reichs Hofrath/dijudicata fuerint. Sed postea ab Imperatore Maximiliano I, anno 1495 cum consilio Electorum & Ordinum, Judicium Camera institutum, eique potissimam jurisdictionis Casarea partem esse concessam. Id tamen non alio, quam mandati, jure factum.

De mandatâ autem jurisdictione jus vetus, quo nimirum concedens jurisdictionem, non totam à se abdicasse, sed ita communicasse intelligitur, ut non tantum summâ potestate privatus esse, non censeatur; sed etiam cum iis, quibus mandata est jurisdictio, sive anticipando, sive concursu, & avocatione concurrere possit, etiam hoc tempore obtinere.

Quinimò Magistratum, mandando jurisdictionem, etsi velit, jurisdictionem prorsus à se abdicare, & eam amittere non posse: In specie verò Imperatorem, potestatem, quam habet, à sese abdicare non posse, sed communicare saltem; assumendo alios in partem sollicitudinis. (a)

Nam & Cameram assumtam à Maximiliano in partem laboris & sollicitudinis, non constitutam in plenitudinem seu extinctionem potestatis; nec idè, ut Imperatoriæ Majestati derogaretur, sed ut molestiarum judicialium sarcina illi minueretur, introductam. (b)

Nec sanè sentire aliter possunt, qui de Imperatore, ut vulgò, adèdè magnificè sentiunt: Nec enim video, inquit Heigius, (c) si constare

(a) Paurmeist. lib. 2. de jurisd. c. 6. n. 72. & seq.

(b) Autor Relationis Donaverdicæ pag. 96.

(c) illustr. quest. parte 1. quest. 92.

stare Imperatoris auctoritatem volumus, quomodo, sine violatione ejusdem, aliud (quam quod Imperator adhuc supremam & concurrentem, cum Camerâ, jurisdictionem habeat,) dici queat?

Quo eodem modo Saxonici Legati Dn. Camerario responderunt, (a) *Was Ihre Mayestet nur in zwey oder drey conservatis casibus, zu judiciren hätten / was es für ein Keyser seyn würde? Dan es were ja ein Keyser / nicht Ehrenhalben allein / sondern das Haupt im Reich / und hätte den Ständen zu gebieten / und sie zu entscheiden.*

Notoriam, præter hæc, observantiam imprimis allegant: Ex quâ quæstio hæc merito decidenda sit.

Hinc, cessante Camerâ, quemadmodum Anno 1500, (b) & pluries deinceps, factum, Judicia in Aula Cæsarea exercita esse, tradunt: Id quod fieri haud potuisset, si Imperator jurisdictionem planè à se abdicasset.

Et, ad hanc observantiam probandam, præter innumera alia Rescripta ac præjudicia, maximè urgent Maximiliani I rescriptum quoddam, ad Ordines Imperii de Anno 1500 in causâ Capituli Trevirensis, contra Comitem de Biernburg; deinde textum è Recessibus Imperii de anno 1512 & transactionem denique Passaviensem.

Communi huic, de concurrentia jurisdictionis, Doctorum opinioni, alii quidam, pauciores tamen, directò refragantur:

G 6

Alii

(a) *ut ab eodem relatum est ad Electorem Palatinum de dato Fuldâ 24 Jul. anno 1608. Lundorp. tomo 2. actor. publ. lib. 2. tract. 5. pag. 541.* (b) *Ordinatio Camera de anno 1500 in princ.*

Alii Cæsaream indignationem veriti, quia hæc, circa offensam Aulici Senatus, fundamentaliter examinari vix posse videtur, calculum suum suspendunt. Sed hi eo ipso, quod sententiam suam explicare non audent, negantibus propiores sunt: Quibus etiam nos, quanquam ex diverso ab his fundamento, inferius accedemus.

Præter hanc verò quæstionem, in aliis adhuc articulis, circa jurisdictionem Camerae, Doctoribus Juris non satis convenit.

Camera an à solo Cæsare, vel eo & Ordinibus simul, jurisdictionem habeat, dubium. Sunt enim, qui asserant, quod Jurisdictio Camerae à solo Imperatore, & non conjunctim ac simul, ab ipso & Ordinibus tributa fit. (a) Mox verò Camera hanc, tam ab Ordinibus Imperii, quàm à Cæsare esse constitutam, & adhuc continuari, ajunt: (b) Neque à solo Cæsare, jure Majestatis vel Potestatis Regiæ, sed à Cæsare & Ordinibus conjunctim, usitatâ conventionis viâ, accepisse jurisdictionem. (c) Et ideò, non Principis tantùm Consistorium esse, sed totius Imperii: (d) Nec solum Imperatorem representare, sed omnes Imperii Ordines. (e) Id quod verius esse, suo nos quoque loco ostendemus.

Ultrius plerique Camerae jurisdictionem ordinariam esse scribunt; Alii mandatam, seu delegatam illi assignant.

Et

(a) *Paurm. lib. 2. de jurisd. cap. 6. num. 18. & sequentib. in poster. edit.* (b) *Gail. lib. 1. obs. 42. num. 4.* (c) *Paurm. l. 2. de jurisd. cap. 5. num. 19. edit. priori.* (d) *Ex Iob. Titem. de Benig. Paurm. lib. 2. de jurisd. cap. 6. num. 252. edit. poster.* (e) *Gilman. decis. 46. num. 94.*

Et nobis quoque Jurisdictioni Camerali, *Camerae* mandata melius, quam ordinariae jurisdictionis propria & requisita, convenire videntur: Non tamen, ut ea à solo Imperatore, sed à toto Imperio, & omnibus Imperii Ordinibus, Camerae mandata intelligatur.

Nam, mandatâ jurisdictione, non ipsum jus & possessionem jurisdictionis à se abdicat mandans; sed tantum administrationem, & exercitium ejus alteri confert. Et is, cui mandata est jurisdictione, dicitur quidem habere jurisdictionem; (a) non suo tamen jure, sed alieno beneficio: (b) Dicitur, jurisdictione uti; sed ejus, qui mandavit: (c) Jurisdictionem exsequi; sed alienam: (d) Fungitur vice ejus, qui mandavit, non sua; (e) nec pro suo Imperio agit, sed pro eo, cujus mandatu jus dicit. (f)

Sic quoque Camera ac Camerales, non suo jure, sed Imperii beneficio, jurisdictionem universalem habent; Imperii vice funguntur, ac Imperium totum representant: Ut paullo post latius videbimus.

II. Qui suo jure, non alieno beneficio, jurisdictionem habet, mandare eam alii potest: (g) Is verò, cui mandata est jurisdictione, id ipsum non potest. (h)

Atqui Camerae, nec universum jus, sibi tributum, alii mandare, nec vel unius, vel aliquot causarum integrum judicium delegare, permissum est: Sed actus tantummodo

G 7

dò

(a) l. 4. §. fin. de off. Proconf. (b) l. 5. de jurisd.
 (c) l. 1. §. 1. de off. ejus, cui mand. est jurisd.
 (d) l. 3. eod. (e) l. 16. de jurisd. (f) l. 3. de off. ejus, cui mand. est jurisd. (g) l. 5. de jurisd. (h) l. 1. pr. & l. ult. pr. de off. ejus, cui mand. est jurisd.

dò quosdam iudicii particulares, ad probationem pertinentes; quales sunt, testium examinatio, instrumentorum ac privilegiorum transumptio, ocularis locorum inspectio, &c. (a)

III. Jurisdictio ordinaria ad nutum concedentis revocari non potest: Mandata verò jurisdictio, pro lubitu mandantis, revocatur.

Quemadmodum Camerae quoque jurisdictio, non quidem ad nutum solius Imperatoris, sed universi Imperii arbitrium, in totum, vel pro parte, est revocabilis. (b)

IV. Quia ab eo, cui mandata est jurisdictio, non appellatur is, qui eam mandavit; (c) ne ab eodem idem appelletur: (d) Rectè quoque à Camera ad Imperium interdicta est appellatio.

Quod si Camerae ordinariam & propriam tribuamus jurisdictionem; aut ea inferior sit Imperii jurisdictioni, eique subiaceat, necessum est: Et tunc à Camera perinde, atque ab alio Judice ordinario, sed inferiore, concedetur appellatio. Aut par & æqualis; & sic ab Imperio revocari non poterit: Quia par in parem non habet Imperium. (e)

SECTIO II.

Atque hæc, quasi præambuli loco, non eo modò sine adduximus, ut appareat, quam variè Doctores in materiâ hac sentiant,

(a) Paurmeist. l. 2. de jurisd. d. c. 6. n. 258.

(b) arg. l. 58. de judic. Paurm. c. 6. n. 257.

(c) l. 1. §. 1. Quis & à quo appell. (d) c. non putamus. de Consuet. in 6. c. Romana in princ. De appellat. in 6. (e) l. 4. de rec. arbitr. l. 13. §. penult. ad Sc. Trebell.

tiant, quamque parum (cum sibi metipſi non conſent) illorum auctoritati, ac approbata communitè opinioni, tribuendum ſit: Verùm etiam ideò, quia non parum luminis, ad obſcuram hanc materiam, in ſubſequentibus ſubinde illuſtrandam, collatura nobis videntur.

Jam, ut ſine ulteriori circuitu rem ipſam aggrediamur, ſuperiora, quæ de ſupremâ in Imperio juridiſtione, & Imperatore, tanquam fonte omnis juridiſtione, ex Legiſtis adducta ſunt, ſi Legum antiquarum, ſeu Juris Civilis tenorem, ac Imperii, ſub Latinis Græciſque Imperatoribus, Statum, qui verè monarchicus fuit, reſpiciamus, haud malè dici; ſed ad noſtrum Imperii Statum perperam applicari, remur.

Nam Imperatores iſti à noſtris, de quibus fermo jam eſt, & antiquum Imperium à noſtro, toto cœlo diſtant.

Antiqui iſti Auguſti, ſine dubio, ſons omnis juridiſtione appellari merentur: Ad-
eoque, cuicumque juridiſtione concederunt, illis, non modò æqualem, ſed & ſuperiorem retinuerunt juridiſtione; nec tantum per præventionem cum his concurriffe, dicendi ſunt, verùm lites quoque ſemel cœptas ab iis avocare, imò univerſam illis rursùs adimere juridiſtione poterunt.

Suprema juridiſtione antiquorum Imperatorum fuit.

Quantumcunque enim ſit Imperium, quod alteri tribuitur, minus tamen eo eſt, quod, jure Majestatis, Princeps ſibi reſervavit: Nec unquam ſpoliatus ſumma poteſtate cenſetur; quin earum rerum, quas Magiſtratibus, Curatoribuſve attribuit, cognitionem, ipſe, ſive anticipatione, ſive concurſu, ſive evocatione ſuſcipere, omnem-

omnemque potestatem, Magistratibus concessam, eripere iis suo jure possit. (a)

Id quod ad nostros Imperatores applicare, mali exempli foret: Quam differentiam Uniti Principes Casari Rudolpho rectè in memoriam revocarunt. (b) Es sey sich / dis orts / mit der jurisdiction und Rechten / wie sie die Lateinischen Keyser gehabt (welche / dero gutachten und gelegenheit nach / und pro suo arbitrio, Leges & Constitutiones, Gericht / Jurisdictiones, Commissiones, avocationes, geordnet / geändert) allerdings nicht aufzuhalten / alldieweil Keyserliche Mayt. zu wissen habe / daß es mit dem Teutschen Reich / dessen stand / gliedern / und unterthanen / eine große Ungleichheit / gegen den alten Lateinischen habe / und haben solle.

Etiã Antiquorum tamen Augustorum vestigiis, etiã Germanos nostros Imperatores, quamdiu hæreditarium Imperium, & per successionem delatum fuit, instituisse, negandum non est.

in Germaniã, durante successione; Sed, postquam Majestas Imperii, deficiente stirpe, quæ successorio jure eam sibi vindicaret, ad Ordines Imperii, tanquam vacans, delata est, & illi, per electionem, *introducã* Caput, sive Imperatorem, imposterum constituendum esse, decreverunt; accidit, id *verò electione,* quod, in ejusmodi casu, plerumque accidere solet: Ut, quæ ante monarchica & penè illimitata erat potestas, eam Proceres pro *Casarum potestas immunita,* lubi-

(a) ex Alexandro, Panormit. & Felino Bodino lib. 1. de Republic. cap. 3. (b) in literis ad eundem in puncto gravaminum de dato Schwäbischen Hall. Anno 1609. & in Propest. Christiani Principis Anhaltini factâ Praga 8 Jul. Anno eod.

lubitu coarctarent; &, cum in ipsorum arbitrio esset, Imperatorem eligere, quemcunque vellent, eidem etiam Leges præscriberent, quascunque vellent.

Hinc factum est, ut Majestas illa antiqua paulatim imminueretur, & potissima Majestatis Jura, tractu temporis, ab Imperatore ad Imperium ac Imperii Ordines, qui Imperatori, à se electo, quantum ipsis lubitum erat, tribuere, ac, quantum è re sua visum, sibi reservare poterant, facerent transitum.

Inter quæ, supremam etiam Jurisdictionem, Imperatori ademptam, Imperioque reservatam, audacter asseverarim.

Cum tamen de omnibus, etiam parvi momenti, causis cognoscere, fastidiosum Imperii Proceribus videretur, imò & molestum ac onerosum nimis esset, judiciorum privatorum causa, frequentius solito convenire, magnosque facere sumtus, Judicium autem ejusmodi continuum (quale ante seculum, & quod excurrit, sapientissimè constitutum est) nondum esset excogitatum; Jurisdictionem quidem generaliter Imperatori mandavit Imperium: Nobilior tamen ejus pars, quæ ipsam Majestatis vim continet, & secreta Imperii tentat, nempe, Judicium de causis illustres Personas, seu Principes, concernentibus, illibata apud Imperium & Imperii Principes permansit.

Hinc duplex in Imperio ortum est Judicium. Alterum de causis & rebus vulgariarum personarum: Alterum de causis, illustres Personas, seu Principes, concernentibus.

Prius illud jam olim quoque vocitatum fuit,

*Majestas
status
jura,*

*&, in
specie
suprema
Jurisli-
ctio Ca-
sari ad-
emta.*

*Vulgaris ta-
men ju-
risdictio
eidem ab
Imperio
iterum
mandata.*

*Hinc
duplex
Judicium.*

Prius fuit, das Cammer-gericht / (a) ejusque Praes-
vulga- ses, ut nunc, ita olim quoque dictus, der
rium Cammer-Nichter.

persona- Nam Carolus IV jam tum in Aurea Bul-
rum, das la (b) sanxit, quod partibus liceat, ad Impe-
Cam- riales duntaxat Curiam, & tribunal, seu
mer-ge: Judicis, immediatè, in Imperiali Curia, pro
richt. tempore praesidentis, audientiam appellare,
dass sie am Keyserlichen Hof-Gericht / oder in
des Cammer-Nichters officio audientz und
Berhör / sich zubetlagen haben.

Judicium autem istud antiquitus non
semper patuisse, nec continuum, sed certis
& statis tantummodò temporibus, & ple-
rumque in Comitibus fuisse celebratum, Pau-
meisterus statuit. (c) Sed malè: Uti ex ve-
tusta Friderici Imperatoris constitutione,
Anno 1236 facta, (d) apparet; qua cautum
est, dass der Reichs-Hof-Nichter / solle alle tage
zu gericht sitzen / ohn den Sonntag / und die heil-
ligen tage.

quod
Impera-
tor ex-
ercuit.

Et, in hoc quidem Judicio, Imperatoris
solidam fuisse cognitionem, eumque, quos
vellet, Assessores, etiam ignobiles, adsciscere

po-
(a) Vt in literis Frider. Imper. ad Henric. Du-
cem Bavariae de dato New Stadt an S. Bar-
tholomaeus abend / Anno 1448. apud Lun-
dorp. tomo 2. actor. publ. lib. 1. tract. 2. p. 17. in
sententia, ab eodem Anno 1472 lata, apud Au-
torem inform. Donaverd. parte 1. inter Docu-
menta n. 12. In ejusdem constit. & ordin. Pacis
publicae ad quadriennium de Anno 1471. §. 9.
apud Goldast. der Reichs-constitution, refor-
mation, ordnungen und aufschreiben. p. 221.
(b) tit. 1. (c) lib. 2. de jurisd. c. 6. n. 22. edit.
poster: (d) c. 24. apud Goldast. der Reichs-
constitution, reformation, ordnungen und auf-
schreiben. p. 84. & Lundorp. d. 1. p. 18.

potuisse, nec hos alio, quam propriè dictorum Assessorum, munere functos, hoc est, consilio tantum suo instruxisse Imperatorem, forsan evincant isti, qui pro Cæsaris autoritate tantoperè moliantur.

Sed quanquam Imperator, de omnibus *Jurisdic-* istis causis (vi, nempe, mandata sibi jurisdic- *ctio ta-* dictionis) solus cognosceret; Jurisdic- *men Im-* tionis, eo quoque tempore, non solius Imperatoris propria dicta est, sed Imperatoris & *perii* Imperii. *fuit.*

Unde appellationes, non ad Imperatorem tantum, sed ad Imperatorem, & Sacrum Imperium interpositæ leguntur. (a) Ad Imperium quidem principaliter, absolutè, & suo jure; ad Imperatorem verò minùs principaliter ac respectivè, tanquam, scilicet, Imperatorem, respectu & beneficio Imperii: Nam ita hæc duo, quotiescunque conjunguntur, semper explicanda veniunt,

Alterum Judicium circa causas, Illustres *Alte-* Personas, seu Principes, concernentes, oc- *rum, lu-* cupatum fuit: Quod dicitur, das Fürstens *dicium* Recht / (b) ein Deutsch Recht / und mit Deut- *Princi-* schen Fürsten besetzt. (c) *pum,*

Idque Judicium diversum planè: à Judi- *das* cio Camerali, seu aulico, olim quoque fuit? *Fürsten* Ut antiqua Friderici Imperatoris ordina- *Recht.* tio (d) aperte tradit; qua cavetur, daß der Hof

(a) in Const. Imper. Ruperti, de Vicariatu Imperii Germanici, §. 4. apud Goldast. tomo I. constit. Imper. p. 332. (b) in sententia Imperatoris Sigismundi de Anno 1431. apud Autorem Informat. Donaverd. d. l. inter documenta n. 21. & Lundorp. d. l. p. 16. (c) In secunda ejusdem sententiâ Constantiæ An. 1417 lata apud Lundorp. d. l. p. 12. (d) apud Goldast. d. l. & Lundorp. d. l. p. 18.

Hof-Richter solle die leute richten / die ihm klagen / von allen leuten / ohne Fürsten / und andere hohe leute / wo es gehet an ihr leibe / oder an ihr recht / oder an ihr erbe / oder an ihr ehre / das wollen Wir selber richten.

Imò adeò nihil id commune cum Judicio aulico antiquitùs habuit, ut etiam Praeses Judicii aulici in eo egerit Procuratorem. Ita enim Constantia, Anno 1417, coram Sigismundo Imperatore factum, stund im gerichte / der Edel / Graf Günter von Schwarzenburg / Herz zu Rams / Königlischer Hofgerichts Hof-Richter / Herzog Ludwigs / der auch gegenwertig daseibst stund / fürsprach / und sprach von desselben Herzog Ludwigs wegen. (a)

Ut verò Judicium hoc locum habeat, duo junctim necessaria sunt.

I. Ut ii, qui conveniuntur, sint Germani Principes, Imperio subjecti, daß es Teutsche Fürsten seyen / und zum Reich gehören. (b)

II. Ut causa concernat eorum vitam, famam, aut bona feudalia, daß es antreffe ihr leib / ehre / oder die Lehen des Fürstenthums: (c) Bona enim non quavis, sed feudalia tantum, in Germaniâ sita, huic privilegio locum faciunt, daß die sache um des Reichs Lehen sey / die in Teutschen Landen gelegen. (d)

Quod

(a) In primâ ejusdem Sigismundi sententiâ Anno 1417 lata apud Lundorp. p. 12.

(b) Ejusdem secunda sententia Constantia Anno 1417 lata apud Lundorp. d. loco.

(c) Constitutio Electorum ac Principum Basilea cum Imperatore Sigismundo facta apud Lundorp. d. l. p. 22.

(d) Sigismundi Imperatoris secunda sententia Anno 1417. lata apud Lundorp. d. loco.

Quod si ex pecuniario debito, vel alia causa Principes conveniantur, cessat hoc eorum privilegium, Wäre/ ob man einen Fürsten fürsüde/ um spruch / es were um geldschuld / oder um güter / die nicht Lehen weren: Da mag man ihm das Fürbot schicken / bey einem Grafen/ Ritter oder Knecht. und wan ein Fürst also fürgefodert wird / um spruch / geldschuld / oder um güter / die nicht Lehen sind / so ist man ihm nicht schuldig mehr / dan ein Fürbot/ zuschicken. Es mag auch unser Herz Keyser darum niedersetzen / seine Grafen / Herren / Ritter oder Knecht. (a)

Ipsæ verò Processus ut validus sit, sequentia in illo servanda sunt.

Requisita Processus in hoc Iudicio.

I. Princeps, qui reus sit, ter citandus, primaque citatio per alium quemdam Imperii Principem insinuanda est, Man soll ihm drey stund verkünden / und das erste Fürbot schicken bey einem Fürsten / er sey Heistlich oder Weltlich/ oder bey einem gefürsteten Abt: Die andern zwee Fürbote mögen ihm antworten / ein Graf / Herr / Ritter oder Knecht / des Reichs Man ist / und auch sein tag verkünden / als recht ist. (b)

Ita, ad instantiam Henrici Palatini, Ludovicus à Sigismundo Imperatore citatus est, per Marchionem Badensem, Haben ihn/ von klage wegen des Hochgebornen/ Heinrich / Pfaltz Grafen bey Rhein / &c. mit Unserm Lad = brief / mit Unserer Königlichem Mayt. Insiget versigetten / und ihm durch den Hochgebornen / Bernharden / Marggrafen zu Baden / geantwortet / für Uns / in Unserm Rb.

(a) d. Constitutio Electorum ac Principum apud Lunderp. d. loco. (b) Eadem Constitutio apud Lunderp. ibid.

Königlichen Hof / nächst geladen / und fürgeheischen. (a)

Et hoc est, quod dicitur, Die Fürsten des heiligen Reichs fürfordern / und laden / als solcher Fürsten / Fürstenthum / Regalia, und des Reichs recht ist. (b)

Unde citationis, non legitima facta, exceptio: Qua Henricus, Dux Bavariae, usus, in iudicio respondere recusavit, Es sey eine gerechtigkeit / auch mit löblicher gewohnheit in dem Reich herkommen / daß / wer mit Fürsten zuschicken habe / und sie vor Ihre Mayt. dem Keyser rechtfertigen wolle; Nennlich in sachen / die ihre Land / Leute / Fürstenthum / und Königliche Lehenschaft / oder ihr leib / oder ehe an betreffend sein: Daß dieselben Fürsten durch keine andere Personen / dan durch ihre genossen / zu Rath gefordert / geladen / und ihnen Ihre Mayt. Königliche Ladung verkündigt werden solle. Daß aber der Hoch-geborne Fürst / Herzog Albrecht / nicht angesehen / sondern habe die zwei Ladung von Ihr. Keyserlichen Mayt. wider Herzog Heinrich bewerben / nicht durch Ihr F. Gn. Genossen / sondern durch viel und mittels geringer Personen antworten lassen: Dadurch Herzog Heinrich vermeint / auf solche Ladung / zu diesem mahlt antwort nicht pflichtig / noch schuldig zu seyn. (c)

Et huc dubio procul referendum est, quod de lite, inter duos Henricos, de Ducatu Norico

(a) Sigismundi Imperatoris sententia, in causa, vertente inter Henricum & Ludovicum Bavaria Duces, Anno 1417 lata apud Lundorp. d. l. p. 15. (b) Extractum ex Friderici Imperatoris literis de dato Grätz 11 Decemb. Anno 1455. apud Lundorp. ib. p. 18. (c) Extractum ex Henrici Ducis instructione apud Eundem d. l. p. 22.

rico orta, Ottho Frisingensis (a) scribit: Ambos quidem ad Curiam, VVormatiæ celebratam, venisse; sed altero, quod legitime vocatus non fuerit, pretendente, debitum finem negotium ibi habere non potuisse. Iterumque Spiræ, altero de legitima vocatione se excusante, rem protelantam.

II. Imperator ipsemet in persona, tanquam Imperator, majoris autoritatis & dignitatis gratia, præsit, necessum est, *Sol selbst zu Recht sitzen / als ein Römischer König.* (b)

Nisi aut impeditus sit, aut ipse partis vices sustineat: Quibus casibus Princeps quidam, ab ipso delegatus, Judicis vice rectè fungetur.

Ita Sigismundus Imperator ea de causa Moguntinum aliquando substituit, weil er mit ander der Christenheit geschäfte so ferr und so treffentlich beladen / daß er zu solcher entscheidung nicht süglich mögen zeit und weil haben / und auch des nit wol mögen auswarten / und / nemlich / auch darum / daß ihm das nit gebühret / nachdem und er auch meine / Recht zu demselben Niderland zuhaben / und in seiner eignen sache nit Richter gesein möge. (c)

III. Assesores Judicii non alii, quam Germani Principes ut sint, requiritur, es sol sein ein Recht / mit Teutschen Fürsten besetzt.

Quam-

(a) *lib. 2. de gestis Friderici I. c. 9.* (b) *Secunda Imper. Sigismundi sententia Anno 1417. Constantiæ lata apud Lundorp. d. l. p. 13.*

(c) *In rescripto ad Moguntin. de dato Pliinsdenburg Anno 1426 apud Lundorp. d. l. p. 21.*

(d) *in d. secundâ Sigismundi sententiâ apud Lundorp. ibid.*

Quamvis enim Assessorem regulariter nullus Judex assumere cogatur; (a) & Dominus Feudi in Judicio feudali Assessorem assumere, quem velit, possit, etiam non habentem feudalem seu regalem qualitatem, aut dignitatem: (b) Attamen hoc fallit, quando per consuetudinem, vel expressam constitutionem aliud introductum est. (c)

Et quidem Principes, Judicii hujus Assessores, debent esse non suspecti: Alioquin à parte recusari possunt.

Unde Imperator Sigismundus, cum aliquando ejusmodi suspectæ personæ in Judicium irrepere vellent, rescripsisse legitur, (d) *Als Herzog Ludwig spricht / daß er daran beschwert sey / als die Chur-Fürsten und andere Fürsten des Reiches / die leicht seine entsagte feinde seyn / sollen an dem Rechten sitzen / und urtheilen : darum sprechen Wir / daß Wir ihm recht thun wollen; und Wir seyn darzu nicht pflichtig / dieselben Chur-Fürsten und Fürsten / seine feinde / darzusetzen.*

IV. Judicium hoc in Germaniâ habendum est, in Teutschen Landen / (e) intra fines Alemanniæ: ubi de causis & quaestionibus Principum Alemanniæ, ex stylo Imperii, convenit judicare. (f)

Nec itaque Princeps ad locum extra Germaniam, etiam si sub Imperio sit, citan-

- (a) *c. Statutum §. Assessorem. ubi Dd. de rescript. in. 6.* (b) *Schrad. de feud. parte 10. sect. 13. qu. 1. &c.* (c) *Idem ibid. sect. 3. qu. 2.* (d) *de dato Passau / Anno 1421. apud Lundorp. d. l. p. 21.* (e) *d. secunda Imper. Sigismundi sententia apud Lundorp. d. l.* (f) *Sigismundi Imper. protestatio contra Concilium Basiliense de Anno 1434. apud Lundorp. d. l. p. 11.*

tandus venit: Aut citatus comparere non tenetur. (a)

V. Denique causa Germanicè tractari, ac peragi debet, secundum Germaniæ consuetudines, beyde theil sollen mit Teutschen Fürsprechern fürgestanden / und ihre sachen nach Teutscher rechtens gewohnheit / fürgelegt werden: Auch was iglicher theil fürlegen wil / es sein briefe / worte / oder andere redliche kundschafft / soll er das in Teutsch / und nach Teutscher rechts gewohnheit / durch seinen Fürsprecher thun und fürlegen. (b)

SECTIO III.

SEd, inter hæc requisita, tertium, quod nempè Principes Imperii, tanquam Assessores, necessariò in hoc Judicio adhiberi debuerint, nec alii, quam Principes, adhiberi potuerint, maximè ad propositum nostrum facit: Cum itaque non desint, qui, Cæsari supparasitantes, id negent, (c) in eo probando paullo fusiores erimus.

Probamus autem id sequentibus rationibus.

I. A vetustissimâ observantiâ & exemplis: Ab his enim legitimum sumitur argumentum ejus, quod fieri judicariue debeat, (d) maximè, si quid, in eodem genere, & ad eundem effectum, longo retrò tempore factum est; (e) nec ea, quæ longa consue-

H tu

(a) Vnitorum Principum literæ ad Electorem Saxoniam de dato Schwäbischen Hall. 31 Ian. Anno 1610. (b) d. secunda Imper. Sigismundi sententia apud Lundorp. d. loco.

(c) ut Reink. lib. I. cl. 4. c. 19. n. 20. & seqq.

(d) Bartol. ad l. nemo [de sentent. & interl. omn. lud. (e) Felinus in c. causam qua I.

de testibus.

Probat-
tur, in
hoc lu-
dicio re-
quiri, ut
Impera-
tor assis-
mat As-
sessores,
Princi-
pes Im-
perii.

I.

tudine comprobata sunt, ac per plurimos annos observata, velut tacita Civium conventio, minùs, quam quæ scripta sunt jura, servantur. (a)

Quod si antiquitatem excutias ac revolvas, ejusmodi controversias nunquam non Principum autoritate ac præsentia, sopitas fuisse, reperies.

Etiam, tempore Heinrici IV hanc Jurisdictionem Principum, das Fürstenrecht/ in pleno fuisse vigore, ex eo apparet, quod in Legibus Pacis, inter ipsum & Saxones sanctæ, cautum fuit; ut Imperator Duci Otthoni, Ducatum Bajoariæ reposcenti, intra anni spacium, juxta Principum jurisdictionem, satisfaceret. (b)

Nec multò post, Saxones, se, juxta jurisdictionem omnium Regni Principum, de omni injuriâ, qua se læsum diceret, paratos, ei ad votum satisfacere ostenderunt. Quibus Imperator respondit: *De tanto*, tamque atroci negotio, præcipitanter *sententiam ferre, nec velle, nec debere, donec Principes Regni in unum convenirent, &c.* Se Principibus suis, in expeditionem, coadunandi Exercitus diem XI Cal. Novembr. constituisse in Gerstingur. Si eos patriati facinoris revera pœniteret, eò venirent, accepturi, *quamcunque Regni Principes equam judicassent, sententiam.* (c)

Sic quoque, cum magna esset contentio inter Heinricum Ducem Saxonie, & Guelphonem Fratrem ex una parte, ac Heinricum, Luipoldi Marchionis Austriæ fratrem, ex

(a) l. 35. de Legibus. (b) Anonymus Monachus Herveld. in Chron. histor. German. sub Anno 1073. (c) d. Monachus Herveldensis ibid.

altera, pro Ducatu Norico; Fridericus Barbarossa, *consilio Principum*, litem hoc modo sedavit: Ut Henricus de Saxoniam Ducatum Bavariæ reciperet, Henricus verò de Austria, in Ducum numero referretur; inquit Nauclerus. (a)

Copiosius verò, & luculentius Aventinus. (b) Cum Henricus Leo vitricum suum, Henricum Decimum, Bavariæ Ducem in jus traheret, & *sententiâ Imperatoris*, amitini sui, *decretoque Principum* se statutum promitteret; Imperator Reginoburgii, in Conventu celebri, eos disceptantes audivit, causamque diligenter cognovit. Interfuerunt, cum aliis pluribus, Proceres, Dynastæ, Tetrarchæ, Episcopi, Bojorum, Narischorum, Vindelicorum, Noricorum, &c. hisque, *consilio illorum*, hoc pacto composita est. Vitricus Bojariæ Ducatu, privignus Austria, uterque juri suo perpetuò cessit. Deinde, *sententia superiorum Principum*, Regio supra Anasium, divulsa occidentali Bojariâ, orientali, sive Austriae conjuncta est. Austriacus ergo Ducatus, *ex decreto Consilii*, Henrico Decimo, vitrico, occidentalis Bojaria, Henrico II privigno, amitino Imperatoris, in tutelam commissus est.

Ottho Frisingensis, in Curiâ, Goslariæ celebrata, id factum, & *judicio Principum*, Henrico, Saxoniam Duci, Bajoariæ Ducatum adjudicatum, scribit: (c) Et postea Henricum hunc, qui jam (ut dictum) Bajoariæ Ducatum, *judicio Principum*, obtinuerat, Ratisbonæ in possessionem missum. (d) Et ita Ratisbonæ prænomina-

H 2

tus

(a) *volum. 3. chronogr. gener. 39.* (b) *lib. 6. annal. Bojar.* (c) *lib. 2. de gestis Friderici*
I. c. 10. (d) *Ibid. cap. 28.*

tus Henricus possessionem suam, Patrum-que suorum recepit sedem. (a) Ratisbona quoque, non multò post, amica ista transactio, inter utrumque Henricum, & avulsio Austriæ supra Anasum à Bojoriâ facta est. (b)

Unde supradicti autores, Judicium Principum, quod antecessit, cum amicâ hac transactione, quæ subsecuta est, confudisse videntur: Ottho autem Frisingensis, Friderici Imperatoris & utriusque Henrici coartaneus, qui etiam, tanquam testis, posteriori transactioni affuisse legitur, (c) accuratius ista digessit.

Sub eodem Friderico, cum Henricus Leo forum in Bergen/ in villam München violenter transfulisset, super illâ causâ, à Principibus Curia, requisitâ sententiâ, judicatum est: Quod præfati Henrici factum temerarium in irritum ducere, Imperialis deberet auctoritas. (d)

Ubi notandum, sententiam ipsam Principibus ascribi; executionem verò Imperatori hæc ipsa sententia esse commissam: Id quod ineptum foret, si sententia Imperatoris potius, quam Principum fuisset; idem enim sibi ipsi executionem mandasset.

De eadem Austriâ, & vicinis ditionibus, cum inter Ottocarum Bohemiæ Regem, & Rudolphum I Imperatorem controversia esset orta, tandem, Anno 1277, Pax in has condiciones facta est. Ottocarus Rex, Austriâ, Stiriâ, Carinthiâ, aliisque locis vicinis,

(a) *Ibid.* c. 29. (b) *Otho Frising.* d. lib. 2. c. ult. (c) *In formulâ transactionis apud Lundorp.* d. l. p. 14. (d) *sententia Ratisbonæ anno 1180. 3 Idus Julii hac de re lata apud Lundorp.* *ibid.*

privata potestate occupatis, cederet: Cognitionem de illis *Cæsari*, & *Principum Senatui* permetteret. Quare Rudolphus, eo tempore, his Provinciis certos Mareschallos præfecit, qui rebus præessent; deinde, Anno 1281. filium suum Albertum, Austriæ & Stiriz Præfectum, Imperiique ibidem Vicarium creavit: Quoad, suo & *Principum decreto*, aliud de his statueretur. (a)

Unde etiam, anni sequentis initio, Comitibus Augustæ habitis, cum Henricus ac Ludovicus, Fratres Germani Bojorum, Austriam, Stiriam, Charios, easque regiones sibi reddi postularent, quæ quondam Majoribus suis ablata fuissent; atque illi, eadem loca primùm Romanis, deinde Hunnis pulsatis atque excisis, postremum Venedis atque Ugris perdomitis, suo Marte & sanguine peperissent, in Germaniam transfulissent, colonias ibi Bojorum, atque popularium suorum deduxissent: *Cæsar*, *Senatu Imperii convocato*, retulit, quid fieri placeret de hisce Provinciis, quas interim precariò filio commisisset. Tum Austriaci, Stirii, Alberto & Rudolpho, filiis Cæsaris traditi, Chariones, Carni, Liburni, Histri Manardo Tirolio commissi sunt: Idque ex *Senatusconsulto*, *Consiliique decreto*. (b)

De quo eodem superioris Austriæ Ordines alicubi testantur, (c) daß zwar auf dem an-

H 3

ges

(a) *Gerhard. de Roo l. I. hist. Austr.* (b) *Avent. lib. 7. ann. Bojor.* (c) Im bericht/ wie es von Bhratter hero / auf absterben und verendes rung des Landsfürsten / &c. bis zu wärclicher antretung folgenden ErbHerrens/ und geleisteter huldigung / mit administration des Landes gehalten worden / apud Lundorp. tomo I. actor. publ. lib. 4. c. 17. p. 43. l.

gestellten Reichs-tag zu Augspurg / die Herzoge auß Bayern gesamt erschienen / und begehret / ihnen die Oesterreichische Lande zu Lehen zu verleihen / &c. Es sey aber ihnen solches der ursachen abgeschlagen / das aus Oesterreich eine Votschaft / gleich damahin auch / auf dem Reichs-tag erschienen / mit gehorsamen anruffen und bitte / ihnen Albertum zu ihrem ordentlichen Herrn zugeben / welche gute affection Chur- und Fürsten zu gemäch gefasset / und Alberto vor Bayern die Lande verlihen.

Nec illorum Antagonistæ id diffitentur, (a) sed, Aventinum pressius secuti, adhuc clarius asserunt, Das bey dieser Reichs-Versammlung / die Herzogen auß Bayern / Oesterreich / Steyer / Kärnten / welche ihren Voreltern abgenommen worden / stark wiederum begehret haben: und sey erst damahs durch die Reichs-Fürsten verabschiedet worden / das solche Lande Alberto, Keyser Rudolphi des ersten Sohn / und Mainhardo, Grafen zu Tirol zugehören / und zuverleihen seyn.

In eodem Concilio, sive iisdem Comitibus, Augustæ celebratis, Pacis Leges, Rudolpho Archimystæ Salisburgensi, Henricoque Bojo dictæ sunt. (b)

Adolphus quoque Imperator, Anno 1293. de insulis, in Rheno flumine natis, munitionibus in alterius territorio non extruendis, & aliis capitulis, ad requisitionem Rainaldi, Comitibus Gelrensis, decretum

(a) Ihm gegenbericht / auf obigen der Ständ de bericht apud Lundorp. *ibid.* c. 18 .p. 436.

(b) *Avent. d. lib. 7.*

tum Noribergæ fecit, per communem Principum sententiam. (a)

Eodem modo Carolus IV Anno 1353. Spiræ, assidentibus Electoribus, Moguntino, Coloniensi, & Palatino, Judicium exercuit, & Judicem egit. (b)

Hicque ipse controversiam inter Palatinum ac Bavarum, de Electoratus dignitate, in Comitibus, ac pleno Electorum consensu, examinavit ac decidit, Ist mit allen Chure Fürsten / Geistlichen und Weltlichen / und sie mit ihm / mit gemeinem Rath / einmütiglich zu Rath worden / und übereinkommen / daß Pfaltz Graf Ruprecht der Elteste / vor Pfaltz Graf Ruprecht dem jüngern / zu allen Chure Fürstlichen berathschlagungen / als ein Chure Fürst / zulassen sey. (c)

Hujus filius, Sigismundus Imperator Constantiæ, unâ cum Principibus, in causa Henrici, & Ludovici Palatinorum Rheni, Ducumque Bavarix, judicium exercuit, Ist zu Gericht gesessen / und bey ihm etwa viel seiner / und des Reichs / Geistlicher und Weltlicher Fürsten. (d)

Idem, hoc ipso tempore ac loco, causam vertentem, inter Archiepiscopum & Civitatem Coloniensem, ac Ducem Montensem, super erectione novi telonii, & exstru-

H 4

ctione

(a) Goldast. tomo I. constit. Imper. p. 315.

(b) Ejusdem sententia Anno 1353. lata apud Autorem Inform. Donavert. parte I. inter documenta n. 13. (c) Ejusdem sententia de Anno 1555. apud Freher. de legit. tut. curaque Palatini c. de occasione leg. seu sub lit. B & Goldast. in Reichssatzungen.

(d) Ejusdem dua sententia Constantia Anno 1417. lata apud Lundorp. d.l.p. 12 & 13.

Ratione novarum munitionum ad Rhenum, assumtis in consilium multis Episcopis, Principibus, & aliis Optimaribus, decidit. (a)

In alia quoque controversia, inferiorem Bavariam concernente, hic Sigismundus ad Electorem Moguntinum rescripsit. (b) Demnach Wir trefflich betaden / und der entscheidung nicht wol mögen aufwarten / und nemlich auch darum / das Vns nicht gebühret / nach dem Wir auch vermeynen recht zu denselbigen Landen zuhaben / und in Vnserer eigenen sache nicht wol Richter gesein mögen / und die sache des heiligen Reichs treffliche Lehen anrühret: Haben Wir Fürsten / Grafen / und Räte darum gehabt / und meinen / das billig sey / das die sache von des heiligen Reichs Mannenaus getragen werde. Darum begehren Wir von deiner L. und gebieten dir / &c. das du andere deine Mit-ChurFürsten / zu einem tag und stadt / die deiner L. bedüncken wird / besenden / &c. und alle / die recht zum Niderland meinen zuhaben / denselbigen tag und stadt zerkünden / und darauf heischen wollest / das iederman käme / oder seine mächtige Botschaft sende mit seinen Rechten / das er vor dir / und andern Chur-Fürsten / und Fürsten / die des Reichs Man sind / meine zugentessen.

Iterum Sigismundus sententiam de Electoratu Palatinatus à Patre Iaram, Anno 1433 & 1434. tam ecclesiasticorum, quam secularium Principum Sacri Romani Imperii Electorum consilio & consensu accedente, aliorum etiam Principum plurimorum, ecclesiasticorum, & secularium, Baronum, Nobilium &

(a) Goldast. tomo 1. const. Imper. p. 394.

(b) de dato Plindenburg Anno 1426. apud Lundorp. d. l. p. 21.

& Procerum suorum, ac Imperii Sacri fidelium, maturè communicato consilio, confirmavit. (a)

Rurfus sub eodem, Friderico, Marchione Misniae, & Erico Lavenburgensi, de Electoratus Saxonici dignitate disceptantibus, *Illustres Archi-Principes Electores*, perpensis maturisque consiliis, causam biennio ferè digesserunt, tandemque *Fridericum in Collegium & Senatum suum acceptarunt*: Erico prælibato renitente, ac successionem & investituram similiter prætendente. (b)

Sic etiam Fridericus Imperator, Anno 1440. ad Ludovicum, Bavariæ Ducem, cui cum proprio filio erat controversia, rescripsit, (c) *Wir wollen die sache mit samt Uns fern und des Reichs Chur-Fürsten/ und andern Fürsten vor Uns nehmen / und euch zu beyders seits / mit der freundschaft / oder mit dem Reich ten entscheiden.*

Sub Maximiliano tandem, Anno 1504. cum Rupertus Palatinus, ac Albertus & VVolfgangus, Bavariæ Reguli, de Georgii, Bavariæ Principis, cognomento Divitis, hæreditate contenderent, Rupertus quidem, tanquam contumax, unà cum Patre proscriptus est: Tandem tamen Maximilianus à Bello illis inferendo destitit, & reliquis Principibus, idem uti facerent, imperavit; *quoad, proximis Imperii Comitibus, de*

H 5

totà

(a) *Ejusdem Bulla de jure & successione Electorum Palatinorum §. 3. apud Goldast. der Reichs-constitution, reformation, ordnungen und außschreiben. p. 144.* (b) *Imperat. Sigismundi protestatio contra Concilium Basiliense apud Lundorp. d.l. p. 11.* (c) *apud Lundorp. d. l. p. 20.*

totâ illâ controversiâ statueretur. (a) Idque factum est: Nam in sequentibus Comitibus, Colonia Agrippinæ, Anno 1505 habitis, Pacis & concordiæ Leges illis dictæ, &, sub gravissima læsæ Majestatis pœna, observari jussæ sunt. (b)

II.

II. Ne verò, non exemplis, sed Legibus judicandum, (c) Adversarii dicant, & spontaneo Imperatorum motu, non de necessitate, in superioribus exemplis Principes adhibitos esse, asserant, ut vulgò asserunt; in confœderatione Johannis & Ludovici, Bavarix Ducum, Anno 1408 inita, scribit dictus Johannes: (d) Quod cognitio ista, non ad solum Imperatorem, sed, ad Imperatorem & Principes Imperii simul pertineat, daß sein Vetter keines rechtens nit bekommen möge / um sein Väterlich Erbe / und auch um andere spruch / &c. vor dem Römischen König / und vor den Fürsten / da solche sachen bilig für gehören.

Quando autem plura conjunctim requiruntur ad esse alicujus rei (ut hic, Imperator, & Principes) alterum adesse non sufficit. (e)

Superiori seculo, cum Carolus V non attento hoc privilegio Principum, deditione Cattorum, adversus Landgravium tulisset sententiam, Mauritius Saxonix Elector, alique Imperii Principes, Cæsaris hunc processum adedò non approbarunt, ut publico po-

(a) Gerhard. de Roo lib. 10. histor. Austr.

(b) Ibid. (c) l. 13. C. de sent. & interloc. omn. Jud. (d) apud Lundorp. d. l. p. 19.

(e) l. 3. §. 13. de init. actusque priv. l. 7. §. 2. Quibus ex causa in poss. eatur. Everh. in topic. loco. ab effectu eorum, quæ simul requiruntur ad esse.

potius scripto impugnaverint, Haben es die
 löbliche Fürsten / Churfürst Moriz zu Sachs-
 sen / Marggraf Albrecht zu Brandenburg /
 und Landgraf Wilhelm zu Hessen / löblicher
 Bedechtnus / durch öffentliche gedruckte aus-
 schreiben / für unteidentlich gehalten. (a)

Imò, illa ipsa sententia per transactionem
 Passaviensem rescissa, & causa ad Principes,
 de integro tractanda, remissa est. (b) Id
 quod fieri haud debuerat, si sententia eo-
 jure, & eo, quo oportebat, modo lata fuisset.

Et adhuc sub Rudolpho Imperatore, in
 lite Urbis Trevirensis, contra eundem Ele-
 ctorem, in qua definitiva, Anno 1580. 18.
 Martii lata, & Urbs provincialis esse, decla-
 rata est, causa, ex conventionione partium, non
 coram solo Casare, sed omnibus Electori-
 bus, acta ac peracta est, Haben die theil sich
 eines sonderlichen schleunigen rechtlichen aus-
 trags / auf Keyserliche Mayt. als / ohne das /
 ihren Obristen Richter / und rechten ordina-
 rium, auch die drey Rheinische und die andere
 zwey / des heiligen Römischen Reiches Chur-
 Fürsten / verglichen. (c)

Novissimè, controversiâ de Ducatu Ju-
 leacensi, & annexis regionibus, suborta,
 Brandenburgicus, & Neoburgicus, Princi-
 pes, cum minacia, ab Imperatore, ejus-
 ve nomine, mandata ipsis insinuarentur,
 non solum Imperatorem, sed Electo-
 res etiam, ac Ordines Imperii implora-

H 6

runt.

(a) Vniti Principes in literis ad Electorem Saxo-
 nia de dato Schwäbischen Hall 31 Jan. Anno
 1610. (b) Sleidan. lib. 24. histor. Passa-
 wischer vertrag S. es sol auch die Keyserliche
 Mayt. (c) in dictâ sententiâ.

runt. (a) Haben sich beruffen / vor die Römische Keyserliche Mayt. auch für alle friedliche / rechtsliebende / und unparteyische Chur-Fürsten und Stände / des Heiligen Römischen Reichs / Teutscher Nation, oder / wo sonst die sachen / ihrer art und eigenschaft nach / hin gehörig / in meynung solche appellation, wo sich von Rechts / und der Teutschen Chur: und Fürsten *libertet*, und herkommen wegen / gehührt / zu prosequiren / und vor Aller-höchst-gedacht Ihrer Keyserlichen Mayt. oder auch unparteyischen Chur: Fürsten / und Ständen / des ordentlichen Rechtens zu sein.

Eidemque in publico scripto, hac occasione edito, notanter scripserunt, (b) Es werde sich in der sächlichen Oberrichten observantz und herkommen anders nicht befinden / dan / daß die regierende Römische Keyser und König / in dergleichen controversiis, nach der sachen / und der personen würdigkeit / etliche unparteyische Chur: und Fürsten / als *Pares (uria)*, zu sich gezogen / dasselbe auch / vermöge der Fürsten Recht und herkommens / zu thun schuldig gewesen; Vnd haben die Teutschen Chur: und Fürsten / à multis retro seculis, diese prerogativ hergebracht / die auch folgends / durch Keyserliche / und Königliche urtheil approbiret worden / daß sie / in sachen / ihre Fürstenthum Lehenenschaft / Leib und Ehr betreffend / niemand / als den Römischen Keyser / oder König / neben einem Zusatz / von Chur: und Fürsten / und nicht von geringern

(a) in instrumento appellationis interposita Duffeldorpii 15 Jul. Anno 1609. (b) Publicum eorum rescriptum in causa Iuleaensi.

(c) in literis de dato Edln an der Spren 6. Novemb. 1609.

gern Stands Personen / zum Richter gedulden-
dürfen.

Ad quam formam solus quoque Elector Brandenburgicus ab Imperatore postulavit, (a) Da er einem oder andern zu antworten sollte schuldig sein / das Gericht / durch Chur- Fürsten / und Stände des Reichs / deren der Keyser eines teils / eines teils aber auch er zubenennen haben möge / wie das bei Zeiten seiner Vorfahren am Reich / in dergleichen Fällen / und sachen / löblich und herkomens gewesen / zubesitzen.

Idemque Principum privilegium Uniti Principes, eo tempore, junctim propugnarunt, (b) Es sey der Teutschen Chur- und Fürsten Recht und Hohheit / daß wan es um Fürstentum zu thun / alsdan die sache für niemand anders / als für einem Römischen Keyser und König gehandelt / und zu Besizern / oder / wie es die alten Teutschen genant / zu Urteiltern / keine andere / als gleiches Standes / oder Würden / und Genossen / nemlich / Chur- und Fürsten / gezogen werden sollen.

Et gravaminibus suis postea in Comitibus inseruerunt, (c) Sie zweifeln nicht / daß die Keyserliche Mayestet in hoch und wichtigen sachen / die etwa gantze Fürstentum / Graf- und Herrschaften betreffen / nach dem exempel dero hochlöblichen Vorfahren am Reich / und wie vor diesem es gebräuchlich gewest / mit Raht und zuzihen Chur- und Fürsten / zu handeln / Ihr nicht entgegen sein lassen werden.

III. Quæstio hæc, quod Feuda regalia,

H 7

à Si-

(a) v. pag. præcedent. (b) d. literis ad Saxoniam Electorem de dato Schwäbischen Hall 31 Jan. Anno 1610. (c) Gravamina anno 1613. in Comitibus Cesari tradita.

à Sigisfredo Imperatore expresse decidit est: Qui in causâ Erici, Ducis Lavvenburgensis, contra Fridericum, Marchionem Misniae, Electoratum Saxoniae concernente, Anno 1434 rescripsit. (a) Quod, cum principatus officium ac jus, ab Imperatore ac Imperio in feudum immediatè descendant, ac, secundum juris communis dispositionem, nec non usum, morem, stylo, & consuetudinem Sacri Romani Imperii, feudalis contentio per Dominum Feudi, ac Pares Curiae terminanda sit; liqueat, hinc quaestionem, ad suam, & illustrium Archi-Principum Sacri Romani Imperii pertinere notionem: Et, quod iustitia hac aliter expediri nequeat, nisi Parium Curiae arbitrio, respectu Feudi memorati; quos utique Pares, legitimè requisitus, promptus sit, in ore Imperialis Majestatis, intra fines Alemanniae, vocare, ubi de causis & quaestionibus Principum Alemanniae, ex stylo Imperii, convenit judicare.

Idemque Sigisfredus ulterius agnoscit, quod causa hujuscemodi, ad suum, & Parium Curiae, respectu ipsius Feudi, examen pertineant: Quapropter, Synodum se requisiturum, profitetur, quatenus causam ipsam à se penitus abdicet, & ad forum suum remittat; more, stylo, & consuetudine, Imperii, & Parium Curiae, terminandum.

Ejusdem tenoris est, quod hic ipse Sigisfredus in eadem causâ Concilio Basiliensi respondit. (b) Ericum Lavvenburgensem, causas, ad examen Imperialis Majestatis, & Procerum immediatè spectantes, ad alienum

(a) in protestatione contra Concilium Basiliense apud Lundorp. d. l. pag. 18. (b) Anno eod: feriâ quartâ post Jacobi. apud Lundorp. d. l. pag. 11.

num forum producere conari; seque, in Aulâ Cæsareâ, super his habitâ diligenti Episcoporum, Abbatum, ArchiPrincipum, Principum, Comitum, Baronum, & aliorum Procerum & Ducum Sacri Palatii, examinatione, esse protestatum: Quod, cum ArchiPrincipatus, ArchiMareschallatus, & jus eligendi Romanum Principem, ab Imperatore, & Sacro Romano Imperio immediatè descendant, ac in feudum dependant; cumque, juxta formam juris, & stylum ac observantiam Sacri Imperii, feudales quæstiones, coram Dominis Feudorum, & Paribus Curiarum suarum, respectu Feudi, de quo agitur, decernendæ sint: *Hoc etiam jus in Cæsareâ Majestate, & Sacro Imperio, & Paribus Curia, respectu Feudi talis modi meritò debeat illasum conservari.* Quinimò se, quandocunque ipse, vel alius justitiam poposcerit, esse paratum, Pares Curia evocare, & causam, juxta stylum Imperii, definire, &c.

Et hoc quoque sensu (quod, scilicet, Imperator in his causis Judex sit, certo tamen & consueto modo, nec solus, sed unâ cum Paribus Curia) accipienda & interpretanda est Friderici II de anno 1236 Constitutio; (a) cujus verba sunt: *Wo es an einen Fürsten Leib oder Ehre gehe / das wolle oder solle der Keyser selber richten / auf die weis / wie es dem heiligen Reich / von uhralten zeiten hertomen: Nempe in confessu Principum & Electorum.*

IV. Legimus, Judicium hoc aliquando in aliud tempus, ob Principum absentiam dilatum: Quo certè opus haud fuit,

nec

(a) *ex mente Electoris Brandenburgici, & Neoburgici Principis, in publico Rescripto super causâ Iuleacensi.*

ne hac, tanquam justa differendi causa, allegari potuit, si eorum praesentia non praesens necessaria existimata est, sed Imperatori soli, absque iis, in Judicio procedere licuit.

Ita accidit in lite Heinrici, & Alberti, Bavariae Ducum anno 1448. Viennae, die Sabbathi, ante Dominicam Laetare: Ubi cognitio ideo suspensa est, quod Principum Imperii copia haberi non poterat, *Ist geschoben und erstreckt / gebracht halb Unser und des Reichs Fürsten / deren Wir / zu diesen Zeiten / bequemlich bey Uns nicht haben mögen.* (a)

V. Quod alii, quam Principes Imperii, Assessores hujus Judicii esse nequeant, nec Camera Imperialis (quae olim idem fuit cum Judicio aulico) & hoc Judicium confundenda sint; patet ex Rescripto Imperatoris Friderici, de Anno 1448 ad Heinricum Bavariae Ducem. (b) Cum enim is-ipse Dux scrupulum ex eo concepisset, quod ad diem, quo Judicium Camerale celebrari debebat, citatus esset, auf den Gerichtstag des Königlichlichen Cammer Gerichts; quasi huic se subicere deberet: Imperator eundem illi exemit, scribens, *Ist Unser meinung nicht gewesen / und noch Unser meinung nicht / daß solch Recht (nempe causa ipsum, tanquam Principem, concernens) in Unserm Cammer Gerichte / daß Wir mit nidern Personen von Fürsten / um sachen / die Unser / und des Reichs Fürsten Ehr / Leib / oder Lehen nicht berühren / besetzen / zwischen euch sol oder sollte ausgetragen werden / sondern allein vor Unser Mant. und Unsern / und des Reichs Fürsten / die Wir zu Uns setzen werden.* Et

(a) *Exstat apud Lundorp. d. l. p. 20.* (b) *apud Lundorp. d. l. p. 17.*

Et hic ipse Henricus Legatis suis in mandatis dedit, ne iudicio se subicerent, nisi quatenus Principum privilegia id seu permitterent, seu postularent, In solch Gesichte nicht ferner zu verwilligen / dan als viel er / als ein Fürst des Reichs / schuldig seyn zu thun. (a)

Si, nimirum, Judicium id constare, legitimis personis, qui de ejusmodi Regalibus judicare possent, Wan das Recht besetzt werde mit denen / die über solche hohe Fürsten-Regalia zu sprechen haben: Ut verba Ludovici habent, (b) qui Henrici superioris erat adversarius.

Personæ autem hæ dignitate pares sint illis, necessum est, inter quos causa veritur, dan es mag niemand über des Fürsten Würde erkennen / dan sein Genos: Ut, eo tempore, scripsit Albertus, Marchio Brandenburgensis. (c)

Idemque in hac causâ, inter Henricum & Ludovicum, Baviaræ Duces, vertente, inferioris gradus personas à judicandi munere excludi, expressè censuit, (d) Es wisse man niglich / daß Grafen / Herren / Knecht und Städte / die mit den Churfürsten / und Fürsten / in seinem / Herzog Ludwigs / Recht vermenget seyn / um / was sein Ehr und Regalia berührt / nicht zu sprechen haben.

Imò assessura in hoc iudicio, videtur esse specialis quædam Principum præ eminentia, & privilegium. Idque elucescit ex eo, quod,

cum

(a) Extractum ex Instruktionem Ducis Henrici ap. Lundorp. d. lib. 18.

(b) Extractum ex Ludovici Ducis propositione Regali Camera factâ apud Lundorp. d. l. (c) apud Lundorp. d. l. p. 19.

(d) in literis de dato Nürnberg Anno 1466. apud Lundorp. ibid.

cum Carolus IV Burggravius Norimbergenses crearet Principes Imperii, dedit iis, inter alia, potestatem, cum Imperii Sacri Principibus, adinvenire, definire, & dare juris sententias, super omnibus causis & negotiis, sive corpus, sive res conspiciant vel honores: Et hoc in Imperiali Curia, vel alibi, ubicunque contingit Principes praesidere iudiciis, vel loco Scabinorum. (a)

Unde colligere licet, fuisse quaedam in Imperio iudicia, in quibus non alii, quam Principes, Judices, aut Scabini esse, poterunt: Nempe haec ipsa, ni fallor, Principum honorem, personam, ac feuda concernentia, das Fürstenrecht. Nam speciali isthaec concessione, Burggraviis Norimbergensibus facta, opus haud fuisset, si alii, quam Principes, Judicum, aut Scabinorum munere, in iudiciis istis, de quibus Imperator loquitur, fungi potuissent.

VI. Jus Principum hoc etiam, ut supra probavimus, peculiare habuit, quod è trinà citatione, prior, non, nisi per Principem aliquem Imperii insinuari debuit.

Si ergò Princeps Imperii in causis, corpus, honorem, ac feuda ejus concernentibus, ab alio, quam Principe Imperii, ad iudicium vocari non potuit: Quantò minus ab aliis iudicari debuit?

Ex his omnibus evidenter colligimus, quo sensu textus isti, quibus cognitio de Feudis Principum, etiam in recentioribus Imperii Constitutionibus Imperatori reservata est, quosq; pro unico fundamento contrariae sententiae assertores habent, intelligendi sint, Ob sachen vor stellen/Fürstentum/Hertzogtum/&c, belangend/ so vom Reich zu Lehen.

(a) apud Goldast. tomo I. Constit. Imper. p. 371.

Lehen rühren / so einem theil gänztlich und end-
lich abgespröchen werden sollten / derselben er-
kants ist Ihr Keyser. Mayt. vorbehalten. (a)

Cum enim posteriores Leges ad priores
pertineant, nisi contrariae sint; (b) nec anti-
qui juris correctio, nisi nominatim & ex-
pressè fiat, præsumenda sit: (c) Etiam novissi-
ma ista Legum dispositio ita explicanda ve-
nit, ut, non Pares Curia, seu Principes, qui à
multis retrò seculis, Judicio adhiberi con-
sueverunt, (non enim de iis quicquam nomi-
natim cautum est) sed Regimenti, Camera
Imperialis, & Austregarum cognitionem,
tantum excludat. (d)

Quod si, superiore textu ob id, quod in eo
folius Imperatoris mentio fit, Principes Im-
perii à cognitione exclusos, dicere poteris,
quia is scripsit. Causam, inter Fridericum &
Ericum, de Electoratu Saxoniae, ad Forum
suum pertinere: (e) Suamque decere solertiam
in primis, quaedam Imperii jura servare; quin-
imò, juxta possibilitatem suae facultatis ad-
augere, prout ex debito sacramenti sit adstri-
ctus; id quod rectè facere conspiciatur, si
causas ad examen Culminis Imperialis pertinen-
tes, sub sua jurisdictione conseruet.

Aut quia is jactitavit, Daß solche sachen
rechtswegen für ihn (den Keyser) gehö-
ren / wann die des Reiches Lehen antref-
fen /

(a) *Ordinatio Regimenti de An. 1521. § ob auch
sachen. Ordinatio Camera de An. 1555 parte 2.
tit. 7. (b) l. 28. de Legibus. (c) l. 27. C. de test.
l. 23. § fin. C. de appell. (d) Elect. Brandenburg.
& Neoburgicus Princeps, in publico rescripto su-
per causâ Iuleacensi. (e) in epistolâ ad Conci-
lium Basiliense apud Lundorp. d. l. p. 11. (f)
In protestatione contra Concilium Basiliense a-
pud Lundorp, d. l. p. 11.*

fen/ (a) Iterumque, Daß er gesprochen habe/ mit seinem Königlichem Spruch und Urteil/ und dan kraft des Briefs zum recht/ als recht ist.

Cognitio in hoc Iudicio Caesaris est, sed non solius. Cognitio enim & sententiæ latio, ut textus isti asserunt, Caesaris quidem est; nec nos id inficias imus: Non verò absolute solius Caesaris, sed certo modo; cum consensu, scilicet, Parium Curia.

Nam haud verosimile est, Principes Imperii, Imperatorem in superiori Recessu Iudicem agnoscendo, privilegio suo, & singulari præminentia renunciare voluisse: Nec tanti juris renunciatio, per præsumptionem, aut subauditum intellectum induci debet. (c)

Responsio ad secundam objectionem.

Ulteriùs malè quis objecerit, (d) neque in Aureâ Bullâ, neque ullâ aliâ Imperii lege, Iudicii hujus, des Fürstenrechts/ fieri mentionem; adeoque commentitium illud meritò argui: Quemadmodum Saxonia quoque Elector, ad Unitos Principes rescribens, (d) fecit, Er wisse von solchem Fürstenrecht nichts/ habe auch nicht erfahren können/ an welchem ort dasselbe beschreiben/ oder auf welcher Reichsversammlung ein solch Recht inahls gefast/beschreiben/publiciret/und authentifizet.

Nam Jus hoc Principum primitùs quidem, non certâ aliqua Lege, sed moribus & consuetudine, ut alia multa, in Imperio sensim

(a) In primâ sententiâ Constantia anno 1417 lata, apud Lundorp. d.l.p. 12. (b) Eiusdem sententiâ Noimberga anno 1431. lata apud Lundorp. d.l.p. 16. (c) Uniti Principes in literis ad Electorē Saxonie de dato Schwäbischen Hall. 31 Ian. anno 1610. (d) Reink. lib. 1. cl. 4. c. 19. n. 35. (e) de dato Dresden 10 Febr. an. 1610.

sim ac cum tempore inductum, receptumve videtur.

Falsissimum tamen id esse, quod nullâ Imperii Lege ejus mentio fiat, ex Constitutione Basileæ factâ, *der Ehur, Fürsten und Fürsten Gesetze zu Basel mit Keyser Sigismunden gemacht* / *cujus tenorem*, quoad hunc articulum, Lundorpius (a) refert, tum aliis quoque antiquitatis monumentis, quæ alii in lucem eruerunt, & nos in superioribus subinde allegavimus, liquidò apparet.

Quamvis autem Constitutio ista Basiliensis, hodie, inter Recessus Imperii impressa non reperiatur: Majorem tamen apud nos fidem merentur, indubitata hæc, & veneranda antiquæ Germanæ dignitatis rudera, quam novellæ omnium assentatorum aulico-Imperatoriorum opiniones. Quippe, qui nil magis in votis hucusque habuerunt, quam ut dignitas ac Libertas Germaniæ unam haberet cervicem; quò, non carptim, sed uno ictu illam detruncare ac extirpare possent.

Coronidis loco circa Jus hoc Principum notare lubet, quod nec nostra, nec aliorum, ut opinamur, unquam mens fuerit, Consiliarios Imperatoris & Principum penissimè à Judicio excludere. Quem crasum errorem errat Saxonæ Elector, & hinc, Jus illud Principum calumniandi seu traducendi, satis pueriliter ansam arripit. (b) *Er könne nicht berichtet werden / daß einiger Ehur oder Fürst im heiligen Reich jemahls einem andern citation, oder dergleichen proces infidui-*

Consiliarii Imperatoris ac Principum nõ penitus ab hoc judicio excluduntur,

(a) Eod. l. p. 22. (b) In responsò ad Vnitorum Principum literas de dato Dresden 10 Febr. anno 1610.

nuiret/viel weniger / daß Chur- oder Fürstens
 Recht gefäffen / und neben der Keyserlichen
 Majestet (ohne zuziehung Ihrer allerseits
 Rähte / wie mans haben wil) einigen proces
 formiret / protocolliret / vota colligiret / Ur-
 tel concipiret / und alles andere verrichtet /
 was der ordo processus disfalls erfordert. I-
 demque in accentibus de Casare scribit, Er
 sehe nicht / wie Ihre Keyserliche Majestet des
 ro Rähte / und andere Officianten excludi-
 ren können: man wolte es dan davor halten/
 daß Ihre Majestet selbst in propria perso-
 nâ, alle labores Cancellariæ allein auf sich
 nähmen / und Chur- und Fürstliche Personen/
 die proces insinuiren / und exsequiren sol-
 ten. Welches wärtlich dem heiligen Römis-
 schen Reich / Chur- und Fürsten eine schlechte
 reputation, Würde und Höhheit causiren
 mögte.

Nam, quod ad citationem attinet, illa pri-
 mâ vice, propter insignem Principum Ger-
 manorum dignitatem, & ut ea, non Impera-
 toris tantum, sed etiam Imperii nomine fie-
 ri intelligatur, à Principe aliquo insinuanda
 est: Quod autem nullum ejus produci pos-
 sit exemplum, vel unico isto exemplo Mar-
 chionis Badensis, supra adducto, notoriæ fal-
 sitatis convincitur.

Consiliarios verò, tantum abest, ut ab hoc
 Judiciopentüs excludamus, ut Cancellariæ
 labores eos potiùs sustinere, & Imperatori
 ac Principibus suis consilio operâve adesse
 velimus: Modò tamen ipsi Principes cum
 Imperatore præsentibus sint, & in suffragia
 eant, ac sententiam definitivam, unanimiter,
 aut per majora, forment ac ferant.

Imò (quoniam delicatuli hodiernorum
 Principum mores, Judiciis in personâ inter-
 esse,

esse, nimis laboriosum, imò & probrosum, sibi ducunt) adhuc tolerandum esset, si per Consiliarios, seu Delegatos tantum suos cognitioni assisterent, aut, totâ Processus directione, usque ad sententiam definitivam Consiliariis Imperio aulicis relicta, ipsi vel in persona, vel per suos, in sententia saltem hac formanda, partes suas obirent. Ne tota rei summa in solius Imperatoris manibus ac arbitrio consisteret.

Ita adhuc novè factum, in lite Electoris, contra urbem Trevirensis: In quâ à Consiliariis Imperatoris, usque ad definitivam processum; sententia verò definitiva, non à solius Imperatoris, sed omnium unâ Electorum Delegatis lata est, Haben die Ehurs Fürsten ihre hierzu gevollmächtigte anschnliche Rächte auf die bestimmte zeit verordnet; und ist denselben vollkomene und eigentliche / der gerichtlichen eingetommenen acten, communication beschâhen. Darauf sie neben den Keyserlichen / hierzu insonderheit deputirten Hof Rächten und Commissarien / dieselbe acta alles fleißes vertesen / erwogen und berahtschlaget / auch endlich / nach gelegenheit aller umstände / sich mit denselben einer einhelligen meinung / den acten / rechten / und billigkeit gemäß / verglichen. (a).

SECTIO IV.

Atque hæc, antiquis temporibus, ita observata sunt, ut causas, Principum corpus, famam, ac regalia concernentes, Imperator ac Principes quidam Imperii, reliquas vero Imperator solus, vel ab eo cõstitutus Judex, adhibitis, quos veller, Imperator, Asses-

(a) *Sententia inter Electorem & Civitatem Trevirensis lata Praga 18 Martii Anno 1580.*

Assessoribus, vi mandatae sibi ab Imperio jurisdictionis, examinaret ac decideret: Idque ad Maximiliani usque tempora; quando Majores nostri arma magis, quam Leges tractabant, & magna litigantium raritas erat, Processusque judicarii, praesertim appellationum, ferè incogniti.

Crescente verò paulatim hominum malitia, & Legistarum increbescente multitudine, cum ipsa quoque lites crescerent ac multiplicarentur, imprimis autem beneficium Appellationis litigatoribus magis, magisque innotesceret, varia coeperunt oriri incommoda: Cum ex eo, quod Aula Principis, quam litigantes sequi tenebantur, non eodem semper loco erat, & plerumque in extremis Austriae finibus; tum imprimis ex eo, quod Judicium hoc certa forma, certisque, ad id destinatis, ac idoneis, personis carebat, & forsitan ab Imperatoribus ad id Deputati (ut hodie saepius facere arguuntur) ita olim quoque, corrupti muneribus, aut affectibus seducti, sequiores ferebant sententias.

*Maximiliani
tempore
mandata
Imperatori
jurisdictione
revocata.*

Hinc Ordines Imperii, de causis omnibus, communiter, ad notionem suam revocandis, certoque aliquo ac melius ordinato Judicio instituendo, cogitationes susceperunt: Quibus urgentibus, tandem, in Comitibus Francofurtensibus, Anno 1489 habitis, decretum est, (a) *Das die Königl. Mayestet unverzogenlich/ bei der Keyserlichen Mayestet getrewen und nützlichen fleis ansehren solle/ das seine Keyserliche Gnade/ auf die Ordnung und Articul / auf vorgehaltenen Tügen zu Frankfurt/ und Nürnberg/ auf das Keyserliche Cammer-Gericht begriffen / und*

(a) quod refert Autor informat. Denaverd. p. 111.

und seiner Keyserlichen Gnade übergeben / das Cammer-Bericht / mit Cammer-Richter / Besizern / vnd auch dero Wahlstadt / und andern / laut derselben Ordnung / zwischen hie und Weyhachten nechst auffrichten / und zum Besten ordnen / und bestellen wollen.

Tergiversante tamen dubioprocul Imperatore, & variis aliis impedimentis interuentibus, res dilata, usque ad Annum 1495. Quo summum illud Imperii tribunal certo aliquo loco, & in commodâ Civitate, commorari iustum est. (a)

Idque ideò, ut, sine magno incommodo quisque jus suum consequi posset. Hic enim instituta hujus Camerae finis fuit, Das Keyserliche Cammer-Bericht ist anfänglich / damit männiglich mit wenigster beschwerung zu seinem Rechten geholffen werden möchte / geordnet / und auffgerichtet. (b)

Cum autem paulò post, ex variis defectibus, cursus hujus Judicii sisteretur. Anno 1500 restitutum illud est in pristinum vigorem. (c)

Cumque mox iterum cessaret, Maximilianus ad priorem consuetudinem redire, jurisdictionem rursus exercere, ac in Aulâ supremum Judicium celebrare voluit; quapropter quosdam, quibus inter se controversia erat, Anno 1502 & 1503, ad se evocavit, Hatt sich fürgenommen / ein Cammer-Bericht zu Regenspurg / außserhalb der gesch

I

dachs

(a) *Ordinatio Camerae de Anno 1495. tit. wo das Cammer-Bericht gehalten werden soll. Confirmatio Pacis publicae eod Anno tit. Das Cammer-Bericht an einem stäten ort zu halten.* (b) *Recessus Imperii de Anno 1566. S. nachdem der gemeine.* (c) *Ordinatio Camerae de Anno 1500. in princ.*

dachten Ordnung zuhalten: Sed Imperii Ordines, quia mandata suprema Jurisdictionio jam Imperatori semel adempta, inque Camera translata erat, contradixerunt. (a)

Quâ ipsâ, & aliis secutis contradictionibus, id effectum est, ut Camera deinde iterum Anno 1507 in integrum restitueretur. (b)

Ex quo tempore, licet circa Ordinationem Camerae multa acciderint, eaque sensim in melius reformata fuerit; attamen pristinus ejus vigor, autoritas, ac jurisdictionio in corrupta, & non interruptâ serie, ad nostram usque ætatem continuata permanserunt.

Hucusque quicquid differuimus, ex ipsis antiquitatis Germanicæ ruderibus, ac fragmentis, erutum ivimus: Unde tamen cuivis, opinamur, pensiculatè rem examinanti, obviam fiet; Jurisdictionem, ne quidem ante Maximiliani I tempora, Imperatoris, sed Imperii potius propriam fuisse.

Tantum abest, ut, post Camerae, sub Maximiliano, certâ ordinatione constitutam, eidem assignanda, aut attribuenda sit.

Ante Ordinationem quidem Camerae, Anno 1495 factam, res intricatior & difficilior videtur; eâ de causâ: Quod Imperator in omnibus ferè causis, jurisdictionem solus exercuerit, exceptis tantummodò his causis, quæ Principum corpus, famam, ac regalia concernunt; adeoque proprio potius jure, quam alieno beneficio eam exercuisse, præsumi debeat.

Unde isti, qui Imperatori supremam jurisdictionem

(a) Deputatorum litera ad Casarem de dato Rainz Anno 1503. apud Autorem informat. Donaverd. parte I. inter Documenta. n. 24. (b) Ordinatio Camerae de Anno 1507.

jurisdictionem propriam faciunt, proculdubio, directò contra nos asseverabunt: Principes Imperii, quicquid de jurisdictione, & olim participarunt, & nunc participant, id ipsos potius Imperatori, tanquam omnis Jurisdictionis fonti, quam hunc illis, quicquid habuit & habet, acceptum ferre debuisse, & debere: Imperatoremque, partem aliquam suæ jurisdictionis, seu, ejus exercitium ex parte, spontaneo motu communicasse Principibus.

Attamen in hoc casu, quo è duabus, vel pluribus, quisque in Jurisdictionis possessione pro parte constitutus est, & dubitatur, cujusnam Jurisdictio propria sit, ac uter alteri Jurisdictionis partem, seu speciem mandaverit? nobilior ac honoratior, minusque onerosa, sive pars, sive species Jurisdictionis, ejusque exercitium, maximoperè attendenda sunt: Ut penes eum, qui istud habet, Jurisdictio tota originaliter residere, isque alteri ignobilioris Jurisdictionis exercitium concessisse, intelligatur.

Ex nobilioris Jurisdictionis exercitio de Jurisdictionis proprietate judicandum.

Nam absurdum est, ut is, qui juris dicendi, & quam velit, Jurisdictionis partem, sive speciem, alteri mandandi, potestatem ac liberam facultatem habet; nobilioris quidem ac minus onerosæ Jurisdictionis exercitium alteri mandet seu communicet, vilioris verò & magis onerosæ, sibi soli referret.

Unde, apud Venetos, licet antiquissimâ Lege Ducariâ sancitum fuerit, solum Ducem præesse, eumque æquo moderamine Populum gubernare, & jus atque potestatem habere, Tribunos & Judices constituendi, qui in privatis causis æquabiliter jura tribuerent; ita tamen, quod gravatis quando-

cunque liceret Ducis remedium implorare; Suprema nihilominus juris dicendi potestas, non Ducis propria facta, sed exercitum tantum ejus, à Populo illi, hac Lege Ducariâ mandatum, exinde colligitur; quod nobilissima Jurisdictionis pars Reipubl. reservata est, & in magis arduis causis (nimirum, de fortunis, & capite Civium) Optimatum atque Populi, ceu liberi, judicandi jus fuit. (a)

Pari modo in Imperio nostro, cum ignobilioris Jurisdictionis exercitium antiquitus solus habuerit Imperator; excellentioris vero, cum Principibus ipsi fuerit commune, adeoque totius Imperii; Imperium dici potius debet, aliarum causarum, Principes non concernentium, cognitione, suâ sponte se abdicasse, Imperatori illam demandasse, eique judicandi, aut juris dicendi onus imposuisse: Quam, ut Imperator, cum ipsius esset propria, & velut ossibus ejus, ut loquuntur, inhaereret, suprema Jurisdictio, Imperio, ejusque membris, nobilius juris dicendi officium, & quod ad Regiam Majestatem quam proximè accedit, communicârit; viliori, contemtibili, ac magis tædiosâ Jurisdictionis parte, seu specie, sibi reservatâ.

Obje-
ctio.

Rursus oggeret hic nobis aliquis; eo, quod Principes Judicii hujus Assesores fuerint, Imperatori non ademtam Majestatem, nec ejus, tanquam Judicis, imminutam, aut cum Principibus communem illi factam esse jurisdictionem: Quippe Assesores Jurisdictionis participes non sunt.

Quorum Elector quoque Saxonix collimat,

(a) Nicol. Grassus innotis ad Lammott. & Contar.
no. 15.

mat, (a) In allen gemeldten Fällen haben die Römische Keyser urtheil geben / und also ihre jurisdictionem, und cognitionem, gebraucht und erhalten.

Nam respondemus, distinguendos esse ab invicem Assessores: Qui in duplici noscuntur esse differentiâ. *ad eam- que re- sponso.*

Alii, secundum antiqui juris tenorem, ipsi Judices non sunt, sed Judicem tantum instruunt, seu consilio suo administratores juvant. (b) Unde Consilarii vocantur, (c) & Consiliorum participes. (d) Et hi de jurisdictione haud quicquam participant, nec eorum consilium, licet aut omnes, aut maximam partem inter se consentiant, Judex necessario sequi tenetur, sed nihilominus ex sua mente sententiam ferre potest. (e)

Alii verò Assessores sunt, ad quorum omnium, vel majoris partis suffragia, Judex, in ferenda sententiâ necessario astrictus est: Et hi Jurisdictionis participes sunt, unâ cum Judice Jurisdictione funguntur, nec Judici tantum assident, sed juris quoque dicendi, ac decernendi potestatem habent. (f) Nam jure municipali, vel consuetudine induci posse, ut Assessores habeant jurisdictionem, certum est. (g)

Hi verò magis Judices, quàm Assessores dici merentur; Licet unus aliquis Judicis nomen, ac titulum gerat; directionem,

I 3

pro-

- (a) *in d. responso ad Vnitorum Principum literas* 5. (b) *l. 7. C. de assessoribus.* (c) *l. 5. de officio Asses.* *l. 1. 10. 11. 12. C. eod. Nov. 60. c. 2. Nov. 80. c. 2.* (d) *l. 1. C. eod.* (e) *arg. c. cum olim de arbitr.* (f) *Paurmeist. lib. 2. de jurisd. c. 6. n. 46. edit. poster.* (g) *Schrad. de feudis sect. 13. qu. 3.*

processus ac Judicii habeat, vota singulorum exquirat, colligat, numeret; &c., si ea paria sint, controversiam calculo suo in alteram partem decidat.

Nam nominatenus quidem unus hic Judex est: Vis tamen ipsa juris dicendi, decidendi ac sententiam ferendi, non est penes unum, sed penes omnes; sententiaque, ac quicquid decernitur, à toto Collegio, & omnibus junctim, proficitur.

Principes in
Fürstlichen
recht jurisdic-
tionis par-
ticipes
sunt.

Ejusmodi Assessores hodiè Camerales quoque sunt, in causis vulgarium personarum: Et in causis, Principum corpus, famam, aut regalia concernentibus, ut olim, ita hodiè adhuc, de jure, isti, de quibus jam nobis sermo est, Imperii Principes.

Hinc, in antiquis Decretis, non Assessores, sed Judices, *Brtheiler* / appellantur; (a) ipsaque sententia illis valdè notanter ac emphaticè adscribitur.

Ita enim in primâ sententiâ Constantiæ An. 1417. latâ legitur, (b) *Als wir auff den Mittwoch zu Gericht fassen / und bey Uns aber / Unser und de Reichs Fürsten / und Wir die / um Brtheit und Recht hieren zu sprechen / mahneten / da sprach aus von Ihrer aller wegen / der Ehrwürdige Birich Bischoff zu Verden &c. zum Rechten also: Syntemahl &c. die sache zu aussprachen kommen ist / bez däncket meine Herren / als mich / und sprechen zu Rechten.*

Et in alterâ sententiâ, primæ confirmatoria, (c) eodem anno lata, quinquies ista formula repetitur, *Dass die Fürsten zu*

Recht.
(a) *ut notant Vniti Principes in literis ad Electorem Saxoniam de dato Schwäbischen Hall / 31 Jan. An. 1610.* (b) *apud Lundorp. d. l. p. 13.* (c) *Ibid.*

Rechten gesprochen / daß von den Fürsten einhelliglich zu dem Rechten gesprochen.

Denique, in tertia sententia, eadem occasione Anno 1431 lata, (a) Sprechen Wir alle/ die hernach geschrieben sind/ zum Rechten/ &c. & paulo post, Dis vorgeschrieben Recht und Brtheit haben gesprochen / der Ehrwürdisge / Johannes, Bischoff zu Rige, &c. So haben sie auch vor Uns im Gerichte öffentlich bekant / daß der Ehrwürdige / Johannes, Bischoff of zu Chure / in dem vorgeschriebenen Brtheit / und Rechte / eins mit ihnen sey/ und der auch also gesprochen / und ihn die auszusprechen / seine Bollmacht gegeben hatt. Vnd dieselbe Brtheit und Recht sind gesprochen / und Wir vorgeanter König Sigmund haben / das vorgeschrieben alles / zu Brkund dieser Briefe / versigelt / mit Unser Königlichem Mayt. Insigel.

Ex quibus omnibus apparet, quam parum, aut nihil, autoritatis ac juris, in sententiis hujusmodi concipiendis, Sigismundus sibi arrogarit: Quippe, qui directionem tantum Processus seu Judicii sustinuit, sententias Principum exquisivit, definitivamque, per majora conclusam, sigillo suo, ad majorem fidem, roboravit.

Novissimè quoque ejusmodi sententia, per usitatam in Comitibus conventionis viam, decreta reperitur: In causa, nempe, Electoris contra Urbem Trevirensis, Haben sich der Chur-Fürsten Bevollmechtigte ansehnliche Rätthe / mit den insonderheit darzu deputirten Reichs-Hof-Rätthen und Commissarien einhelligen meinung verglichen. (b)

I 4

Si

(a) apud Lundorp. d. l. p. 16. (b) Sententia hac in causâ Praga lata 18 Mart. Anno 1580.

Si quis ergò ex jure & natura Comitio-
rum, hoc Judicium affimet ac judicet, haud
credo, planè erraverit.

SECTIO V.

ET hoc quidem modo, ante ordinationem
Camerae, Justitia in Imperio administra-
ta fuit: Post Camerae autem ordinationem
adhuc clarius est, & omni dubitatione ca-
ret, quod supremæ Jurisdictionis exerci-
tium, etiam quoad personas non illustres,
Ordinibus & Imperatori commune sit.

Camera Imperii, non Imperatoris judiciū est. Camera enim ista, quam sine controver-
siâ, ac unanimi consensu, pro supremo tri-
bunali hucusque agnovimus, non à solo
Imperatore, sed ab Imperatore, & Ordini-
bus Imperii junctim, accepit jurisdictionem: Nec Imperatorem tantum repræsen-
tat, sed totum Imperium, & omnes etiam
Ordines.

De quo in Ordinatione Camerae de An-
no 1555 expressus textus est, (a) Daß die
Besitzer / von der Keyserlichen Mayt. auch
Chur- & Fürsten/ und Ständen des heiligen Röm-
ischen Reichs/ an solche hñhe Justicien geord-
net/ und an Ihrer stat sitzen.

Et in Memoriali de Anno 1570. (b) Daß
sie / die Besitzer / neben dem Herrn Cammers
Richter / die Keyserliche Mayt. Chur- & und
Fürsten/ und alle Stände/ des heiligen Reichs
repräsentiren.

Itemque in Replicâ trium secularium Ele-
ctorum,

(a) parte 1. tit. 8. (b) Ex Cisnero refert Au-
tor der Kurzen ausführung/ daß Chur- und
Fürsten nicht schuldig / in allen und ieden sa-
chen / am Keyserlichen Hofe zu Recht zusteh-
en/ ratione secundâ.

etorum, ad Imperatoris resolutionem Anno 1590. (a) Das Cammer-Richter und Beysitzer ihre jurisdiction von Keyserlichen Mayt. auch Chur-Fürsten / und allgemeinen Ständen des Reichs / samentlich haben.

Hinc extrema provocatio, quando fit ad Camera, ad Imperium fit, & non ad solum Imperatorem: Quemadmodum etiam in Polonia, non tam ad Regem, quam ad Conventus Regni terminatur. (b)

Nam, ut in Poloniâ tota Respubl. ex suo corpore constituit sibi Judices, qui causas ultimæ instantiæ iudicent, ac definitiva sententia lites dirimant: (c) Sic quoque Camera, supremum Imperii nostri Iudicium, non ab Imperatore, sed toto Imperio constituitur.

Quod

probat

l. ab e-

jus con-

stitutio-

ne.

Initio quidem Imperator, & Præsides, & Assessores constituit; sed consentientibus tamen Imperii Ordinibus, mit rath/ und willen der Chur-Fürsten/ Fürsten und der samentlich: (d) Atque ita sanctione publicâ, seu Imperii decreto.

Deinde, cum Iustitiæ hoc modo non satis esset consultum, præsentatio Iudicum in certum ordinem redacta, & inter Imperatorem ac Ordines ita divisa est: Ut Imperator Iudicem quidem, seu Directorem Iudicii in locum proprium ordinaret, Assessores vero omnes ab Ordinibus præsentarentur. (e)

Sed Carolus V huic Iudici postea, duos

I 5

Comi-

(a) apud Lundorp. tomo 2. actor. publ. lib. 1. tract. 4. p. 59. (b) Statuta Regni Poloniæ tit. Appellatio. (c) Stanislaus Sarnicius l. 8. annal. Polon. (d) Ordinatio Camera de Anno 1495. tit. wie das Cammer-Gericht mit Richter / &c. (e) Ordinatio Camera de Anno 1507. in princ.

Comites, sive Barones, quorum alteruter, ubi opus esset, Judicis vice fungeretur, adjecit, & insuper, duos Assessores Ordinibus ademit, sibi que vindicavit: (a) Ut ita, præter Judicem, ac duos istos Comites, sive Barones, octava pars Assessorum (sedecim enim eo tempore erant) ab ipso, tanquam Imperatore, dependeret.

His deinde alii sex Assessores adjecti sunt; quos tamen Ordines nominarent: (b) Id quod novissima Ordinatione Camera confirmatum est. (c) Ut ita duodecima tantum Assessorum pars ab Imperatore constitueretur.

Ut autem numerus Assessorem postea sæpius auctus sit, quemadmodum in primis An 1570 factum, quo ad quadraginta unum excrevit: (d) Ita tamen semper id factum est, ut maxima pars Assessorum ab Ordinibus dependeret, & præsentaretur.

Quicquid reliquorum ministrorum, præter Assessores, in Judicio hoc supremo requiritur, eorum constitutio pertinet ad Electorem Moguntinum: (e) Qui utique, non Imperatoris, sed Imperii Archi Cancellarius est, per Germaniam. (f)

Et ne quidem, antequam hoc munus Electori

(a) *Ordinatio Camera de Anno 1521. tit. nennung Cammer-Richters und Besitzer.*
 (b) *Recessus Imperii de Anno 1530. §. dieweil nun Unser.* (c) *parte I. tit. I.* (d) *Recessus Imperii de Anno 1570. §. dieweil das von wegen.* (e) *Ordinatio Camera de An. 1555. parte I. tit. 26. Reccessus Imperii de An. 1557. §. und soll die Cantzley. Reccessus Imperii de Anno 1570. §. in Unser Cammer-Berichts Cantzley.* (f) *Auræa Bullæ*

tori Moguntino in jungeretur, Imperatoris, circa ejusmodi minutiora officia, libera omninò dispositio fuit: Protonotarium enim & scribam, qui ab Imperatore præsentatus erat, ab Ordinibus rejectum, inque ejus locum alium substitutum, legimus. (a)

Ex quo constat, in supremo hoc Camerae Judicio, etiam quoad inferiores ejus personas, Ordinibus fuisse potestatem supra ipsum Imperatorem.

Cum ergo surrogatum induat naturam ejus, in cujus locum surrogatio facta est; (b) sed Camera maximam partem ab Ordinibus constituatur, inque eorum locum surrogata sit: Exinde concludimus, quod Ordines etiam potissimum repræsentet.

Et, quia à potiori fieri debet denominatio; (c) meritò absurdos eos putamus, qui Camera, in cujus constitutione Imperatori minima competit portio, Imperatoris Judicium nuncupant: Cum Imperii melius & convenientius dicerent.

Quin ulterius, si Judicium hoc solummodo ab Imperatore dependet, inspectionem ejusdem, & reformationem, in potestate quoque Imperatoris esse debere, naturalis suadet ratio.

II.
à reformatione.

Quomodo Judicii Rotvveilensis, quia id solius Imperatoris proprium est, reformatio ac visitatio ad solum Imperatorem spectat.

(d)

I 6

Jana

(a) Ordinatio Camerae de Anno 1507. in fine.

(b) l. 10. § 2. si quis caut. l. 68. §. fin. & l. sequ. de usufr. & passim. (c) l. 10. de Statu hom.

(d) Maximiliani Reformatio iudicii Rotvveilensis parte 3. tit. 20. Recessus Imperii de Anno 1570. §. und nachdem Uns fürkommen.

Jam verò notum est, quod omnes Ordines, eo nomine, certos commissarios deputare soleant; eaque reformatio, non, si annuatim tantum & ordinariè, (a) sed, si extra ordinem (b) quoque fiat, Imperatoris & Ordinum nomine simul, suscipiatur.

Quemadmodum etiam inspectio in Camera antiquitus Regimento competiit: (c) Et coram Regimento, Camera conveniri potuit; quomodo id sententiam aliquando ferre jussum est, in causa Herzog Wilhelm und Herzog Ludwig von Beyern / contra Cammer Richter und Veystzer. (d)

Regimentum autem Imperium totum, non Imperatorem solum representavit.

Similiter, quando pars, per sententiam Camera se gravatam, existimat, causa, per Revisionis & Syndicatus remedium, ad eosdem Visitatores, & non ad Imperatorem devolvitur: (e) Quod utique esset in-

con-

- (a) Ordinatio Camera de Anno 1507. §. das mit sich Unser Königlich. Ordinatio Camera de Anno 1521. tit. wie das Cammer Bericht visitiret, &c. Item de Anno 1533. in princ. & de Anno 1555. parte I. tit. 50.
 (b) Ordinatio Camera de Anno 1531. in princ. ibi als Wir von & S. demnach setzen / und ordnen / ibi im namen / & in fine, ibi thun Wir hiemit. Recess. Imperii de Anno 1542. §. und als das Cammer Gericht vers. und seynd von gemeinen Ständen.
 (c) Ordinatio Regimenti de Anno 1521. §. es soll Unser. (d) Recessus Imperii de Anno 1524. §. item als etwan. (e) Recessus Imperii de Anno 1532. tit. Cammer Gericht betreffend. §. und damit Unser Cammer Richter. Ordinatio Camera de Anno 1555. parte 3. tit. 53. in princ.

conueniens, si Camera Imperatori soli, & non toti Imperio jurisdictionem suam ferret acceptam.

Ita in executione quoque rei judicatae, semper ad illum, à quo Judicis ac Judicii auctoritas dependet, recurritur: (a) Et is sententiam exequitur, qui eam tulit, aut ferre jussit.

117.
ab executione.

In Camera verò Judicio, si vis major aduersus contumacem requiratur, res ad Ordines Imperii, non ad Imperatorem deferretur.

Et olim quidem Regimenti erat executionis. (b) Hodie, unius, duorum, aut plurium Circulorum Praefectis res permittitur; nec Imperator, nisi extremo casu, ac in subsidium imploratur: Non quidem, ut ipse executionem, pro arbitrio suo, ad effectum perducatur; sed ut, secundum tenorem der Executionensordnung / (c) tanquam Imperii Caput, laborantibus membris, majoribus Imperii viribus, idque, si opus sit, indictis Comitibus succurrat. (d)

Cum ergò executio rerum à Camera judicatarum ad Ordines pertineat, Judicium ipsum quoque Ordinum esse, exinde colligimus.

Tandem ultimò, si à solo Imperatore Camera accepit jurisdictionem, ab eodem

IV.

à jurisdic-

I 7

solo dictionis

(a) l. 15. pr. de re judic. (b) Declaratio Pacis revocata publica de Anno 1500. tit. von des Regiments Macht und Gewalt. Ordinatio Pacis publica de Anno 1521. tit. ult. vers. Vnd ob sich begäbe. Ordinatio Camera eod. Anno tit. Execution der urtheil belangend. S. und nachdem. (c) Ordinatio Camera Anno 1555. parte 3. tit. 48. S. Vnd ob die Obristen. & tit. 49. S. nemlich in diesem. (d) Recessus Imperii de An. 1555. S. Vnd so abermahls.

folo jurisdictione quoque privari posset. Nam, ut Legistæ tradunt, quilibet Monarcha, potest tollere omnes jurisdictiones, si velit, ac reducere ad jurisdictiones regales, (a) Inque concernentibus superioris jurisdictionem, etiam sine causa, factum revocare, ac de novo facere. (b)

Posterius verò per se notoriè falsum existit: Nec ergò prius admitti, aut potest, aut debet.

A. objectio.

Nec pro contraria opinione admodum stringit, quod Camera summi Principis consistorium vocetur, das Keyserliche Cammer Gericht / (c) der Nidmischen Königlischen Mant. Cammer Gericht. (d)

Responsio.

Nam regulariter ejusmodi, à nudo nomine petita, argumenta, ad simulacra potius, quam vim ipsam Majestatis, spectant, ac referenda sunt.

Eadem formula, licet in Polonia reverà ad Conventus Regni appelletur, Sigismundus quoque Rex Petricoviæ, An. 1523 usus, ad Regiam Majestatem, tanquam jurium omnium Dominum superiorem, pro Justitia consequenda appellari jactavit. (e)

Fit autem illud, ut credimus, in Imperatoris, qui & Imperii, & hujus Judicii Caput est, honorem; Licet in effectu, ac re ipsa, non Imperatoris tantum, sed Imperii quoque Judicium esse, reperiat,ur,

Unde aliquando magis appositè indigitatur ab Imperatoribus, Unser und des Heiligen

(a) ex Chassanao Petrus Gregor. lib. 9. de Republ. c. 1. (b) ex Felino Idem ibid. (c) Recessus Imperii de Anno 1545. §. und wiewol. Rubr. Ordinationis Camera de Anno 1555. & passim. (d) Rubr. Ordinationis Camera de Anno 1495. (e) Statuta Polonia tit. Appellatio.

ligen Reichs Cammer-Richt / (a) der Key-
fertichen Mayt. und des Heiligen Reichs höch-
ste Jurisdiction und Gerichts-zwang. (b)

Cætera quoque, quæ alii objiciunt; scilicet, *II obje-
ctio.* quod Processus omnes, ac Decreta Cameralia
solum Imperatoris nomine ac sigillo expedi-
antur, (c) & mandata omnia in eâ forma
emanent; (d) quodque Imperator solus Ju-
dicii hujus Caput, seu Judicem, den Cam-
mer-Richter / constituat: (e) Ejus momenti
non sunt, ut potissimam hujus Judicii par-
tem ad Imperatorem trahant.

Nam nomine quidem Imperatoris, tan- *Respon-
sio*
quam summi Præsidis, seu Directoris hujus
Judicii, utuntur Camerales: Nec inde tamen
plus juris Imperatori, in summæ jurisdic-
tionis exercitio, assignare possumus, quam Du-
ci Venetorum, sub cujus nomine & auto-
ritate totius Consilii decreta promulgan-
tur. (f)

Judicem, sive Judicii Directorem, licet
Imperator constituat; id tanti tamen non
est, ut Imperatori, in supremo hoc Judicio,
eximium quid, præ Ordinibus Imperii tri-
buat.

Fatemur sanè, Judicis maximam ha-
bendam esse rationem, & omnem Judicii
vim, seu Jurisdictionem, ab ipso depen-
dere, si insignis aliqua in controversiis deci-
dendis, & decretis faciendis ejus esset pote-
stas:

- (a) *Ordinatio Camera de An. 1495. in princ.
Constitutio vom gemeinen Pfening. Anno
eod. tit. ult.* (b) *In memoriali Vistat. An-
no 1556. §. und nachdem.* (c) *Ordinatio Ca-
mera de Anno 1555. parte 3. tit. 12. §. Vnd
so solche.* (d) *Reink. lib. 1. cl. 2. c. 2. n. 160.*
(e) *Ibid. n. 155.* (f) *Arnif. lib. 2. relect.
Polit. cap. 6. n. 97.*

stas: Et is, perceptis Assessorum suffragiis, liberè, pro suo arbitrio, sive secundum, sive contra Assessorum mentem, sententiam ferre possit.

Tunc enim Imperatoris, qui Judicem hunc constituit, sola, sine dubio, suprema foret Jurisdictio: Assessoribus, qui Ordines repræsentant, nudo Consilio relicto.

Sed Judicis Cameralis non ad eò insignis est autoritas, nec per se, sine scitu & consensu Assessorum, ordinandi, decidendi, imò ne votandi quidem jus habet; sed aliorum tantum votis assistendi. (a) Si tamen Assessores inter se discrepent, ac pares numero sint, suffragio suo in alterutram partem controversiam decidere potest, Ob die Beysißer spännig / und außiglichem teil gleichwären / welchem dan der Richter einen Zufall thut / darbey soll es bleiben. (b) Nec ergo plus, quam unicum votum habet, nec majore, in decidendo, potestate pollet, quam singuli Assessorum.

Hinc ipsi etiam Assessores, Judices, Richter / appellantur; (c) quippe, qui ipsius jurisdictionis participes sunt, æquè ac Præses Judici, der Cammer Richter: Nec videmus eà de causâ, quæ Imperatori inde, quod is Judicem hunc constituit, præ eminentia tribui, omnibus Ordinibus, simul junctis, possit.

Alia longè ratio aliorum est Regum, qui Procerum, aut Parlamenti consilio, jus dicunt; ut Regis Gallia.

Hic

(a) Ventura de Valend. in parthen. litig. lib. 2. c. 14. n. 3. (b) Ordinatio Camera de Anno 1495. tit. wie das Cammer Bericht mit Richtern &c. §. ob sie. (c) Ordinatio Camera de Anno 1555. parte 3. tit. 53. §. ob sich aber.

Hic enim, Cancellarium quidem singulorum sententias exquirere, tumque ad se referre jubet: Non tamen, ut eas numeret, quomodo sit in Judicium decuriis; sed ut, arbitrio ac voluntate suâ, ponderare possit. Ac tamen si sapius eam sententiam probet, quæ suffragiorum numero vincit, ut tamen intelligatur, non Magistratum, aut Judicium, sed Principis solius decretum esse, nec ceteros Magistratus imperium ullum habere; Cancellarius non pronunciat, Judicibus ac Curia, hoc aut illud videri, sed, clarâ voce, his verbis utitur; Rex vobis dicit. (a)

Breviter, in Judicio Camerali, si numerum votorum, seu suffragiorum, in quibus tota Judicii hujus energia ac vis consistit, colligamus; quinque tantum vota (nam duo ista, quæ Domui Austriacæ, ratione Austriæ ac Burgundiæ competunt, his connumeranda non sunt) Imperatori assignata, reliqua omnia Ordinibus Imperii relicta, comperiemus.

Ex quibus liquidò constat, quanta pars Camera Imperialis ab Ordinibus Imperii, quantula verò ab Imperatore dependeat: Et pro quâ parte Camera Imperatorem, pro quâ verò parte Ordines Imperii repræsentare, dici debeat.

SECTIO VI.

Porrò præter hæc, quæ adduximus, sententiam nostram argumento, à Rotveicensi Dicasterio, desumpto, firmare possumus.

Illud enim solius Imperatoris est, qui solus, tanquam Imperator, ex antiquo jure

*Jurisdictionem
supremam*

ac

(a) Bodin. lib. 2. Republ. c. 1.

ac privilegio, de ordine ejus, formaque constituit.

non esse
Imperatoris, ulterius
probatur.

Hinc dicitur, Das Keyserliche Hof-Gericht zu Rotweil / Keyserlicher freyer Stuhl zu Rotweil: (a) Eiusque ordinatio vocatur, der Römischen Keyserlichen Mayt. Keyserliche Hof-Gerichts-Ordnung.

Et tamen Judicium hoc, nec universalem jurisdictionem habet, sed in certo tantum & limitato districtu; (b) eumque, ne consentiente quidem Imperatore, ipsi transgredi licet: Nec supremam; ab eo enim appellatur ad Cameram. (c)

Quod si in Imperio nostro, universalis & suprema Jurisdictio Imperatoris propria est; is eam perinde, ut Camera Imperiali, quæ Spiræ est, communicavit, ita huic etiam Dicasterio communicare potuit, & adhuc poterit. Et, quemadmodum, ex vulgatâ opinione, per Cameram, Senatume aulicum hodiè illam exercet; ita etiam per Judicium hoc Rotvveilense eam exercere, liberum ipsi relinquitur: Adeoque Rotvveilensis Dicasterii jurisdictionem ultra præscriptos terminos extendere, & ex particulari universalem facere, ex inferiore supremam potest.

Id quod neminem, nisi qui cerebrum in calcaneo habet, & peponem loco cordis, asferturum credimus: Nec quisquam, qui à

Judicio
(a) *Recessus Imperii de Anno 1570 §. und nachdem bis her.* (b) *Ordinatio Conradi Imperatoris apud Goldast. tomo 1. der Reichs-Satzungen. p. 6. Privilegium Maximiliani I Anno 1496 concessum, quod refert Limnaus lib. 9. de Jure publ. c. 3. n. 9.* (c) *d. Recessus Imperii de Anno 1670 §. und nachdem Uns fürkommen.*

Judicio Rotvveilensi exemptus est, etiam si vel maximè Imperator annuat, illi se subjugari patietur.

Firmiter ergò ex his omnibus concludimus, quod universalis ac suprema in Imperio nostro Jurisdictio, postquam, introductâ electione, Majestas Imperatorum valdè minui cœpit, cum aliis Majestatis Juribus ab Imperatore ad Imperium transferit; & hodiè, non Imperatoris, sed totius Imperii, & omnium Ordinum, quatenus illi, vel cum Imperatore, si aliquis existat, vel sine eo unum corpus constituunt propria fit.

*Summa
nostra
sententia.*

Antiquitùs tamen Imperatori ab Imperio, Jurisdictionis exercitium generaliter demandatum fuit: Exceptis Principum personis, causisque, Principum corpus, famam, ac Regalia concernentibus; quarum cognitionem, ut nobilissimam Jurisdictionis partem, Proceres sibi reservarunt.

Sed, cum Imperatores, crescente litium multitudine, Jurisdictionis exercitio non sufficerent, nec mandatæ sibi Jurisdictioni satis idoneè forsan præssent; Imperium, Maximiliani I temporibus, mandatam eam jurisdictionem revocavit, & illud, quod adhuc hodiè exstat, Spiræ instituit Justitiæ dicasterium.

SECTIO VII.

Posito jam hoc fundamento, communis illa Doctorum opinio, de concurrentia Jurisdictionis Cameralis & Imperatoris, sine difficultate convelli ac destrui potest.

*Concurrentia
Jurisdictionis
imperialis*

Nam ut aliorum, qui in ipso principio à nobis dissident, argumenta aliquam multa

omit.

omittamus, nec ante Maximiliani I tempora, nec post, Jurisdictio universalis ac suprema Imperatoris propria fuit: Quanquam, ante Annum 1495 Imperatores eam, ab Imperio sibi mandatam, in causis vulgarij personarum exercuerint. Ergo hodie cum Imperium mandatam hanc Jurisdictionem in Cameram Spirensis transtulerit, Imperator solus & seorsim ab Ordinibus, nec jure proprio, quo illam non habet, nec vi mandati, quod revocatum est, exercere poterit.

*Et contraria
argumenta
refutatur.*

Eademque facilitate ad contraria respondere licet.

Id enim argumentum, in quo contrariae opinionis principalis cardo vertitur, falso nititur principio; Imò petitio est principii. Nam quod suprema & universalis in Imperio Jurisdictio, ad Imperatorem pertineat, id ipsum maximè in quaestione est: Et nos constanter illud negamus, ejusque nostrae sententiae fundamenta, pluribus supra exposuimus.

Si quis tamen vulgatâ ista Doctorum theoricâ (quod Superior, Jurisdictionem concedens, cumulativè eam concessisse, & æqualem, vel majorem penes se retinuisse censeatur, quodque omnis communicatio ita intelligenda sit, ut in ipso communicante major remaneat potestas, illa, quæ communicata est) uti velit; eum statuere oportet, non solum Imperatorem, sed omnes concedentes, Electores, Principes, ceterosque Ordines; atque ita totum Imperium, quod Camerae jurisdictionem concessit,

cessit, concurrentem cum Camerâ, imò superiorem habere jurisdictionem. (a)

Nam Judicia etiam in Comitibus exerceri posse, quamvis perrarò id fiat, & non servato solenni juris ordine, adeoque Imperium cum Camerâ in jurisdictione concurrere, ipse Paurmeisterus autor est. (b)

Imò Imperium Camerâ superius, proque lubitu de ea, vel usque ad revocationem Jurisdictionis disponere posse, jam antè audivimus.

Lubentissimè quoque concedimus, Cameram ab Imperio assumptam in partem laboris, non constitutam in plenitudinem seu extinctionem potestatis; nec, ut Imperii Majestati derogaretur, sed ut molestiarum judicialium sarcina illi minueretur, introductam.

Quod verò de Majestate Imperatoris, quæ per nostram sententiam valdè minuat, scrupulum nobis injiciunt Antagonistæ nostri; parum nos remoratur: Nam de hoc ipso nos conquerimur, quod Imperatores eam, quæ toti Impetio de jure competit, in hoc, & aliis plerisque articulis, sibi penè soli asserant, Majestatem.

Illud verò, ab observantia deductum, argumentum, firmissimum quidem est, & si nostra, aut Patrum nostrorum tempora respicias, invictum: Nec nos hodiernam observantiam, aut diffitemur, aut diffiteri possumus.

Constat tamen, concurrentiam illam, à non-

(a) Autor der Kurzen ausführung / daß Chur: und Fürsten nicht schuldig sein / in allen und ieden sachen am Keyserlichen Hofe zu Recht zustehen / in quartâ ratione. (b) lib. 2. de jurid. c. 2. n. 30. edit. poster.

nonnullis, haud obesæ naris, Principibus, tanquam quæ Imperii Libertati ac Constitutionibus contraria esset, semper in dubium vocatam.

Ita, in causa des Stifts Brücksel contra Odenheim & Rohrbach am Gûßûbel/ Elector Palatinus expressè asseruit, (a) Daß die/ von den Keyserlichen Hof, Râthen/ über/ und wider sein/ und anderer/ Chur, Fürsten/ und Stände/ ausdrückliches und beharrliches widersprechen und protestation, und ohn ihres eines besondere prorogation, angemasete proces, wider das alte herkommen/ Teutsche Freyheit/ und des Reichs wolbedachte und hochbetourte Ordnung und verfassung/ als ex defectu jurisdictionis, unbündig.

Quapropter ex hac observantia, non, Imperatoribus jure competiisse ac competere concurrentem hanc jurisdictionem (id quod, per superius adducta, falsum esse patet) sed, Imperatores de facto eam, sibi usurpasse, adfirmimus.

Ac, si vel maximè concedamus, Principes, hac in re, Imperatori præbuisse consensum suum: Hos tamen ipsos Principes, per incitiam, socordiam, ac negligentiam, instinctu Pseudo-politicorum suorū Consiliariorum, plura, quam parerat, concessisse Imperatoribus, & Libertatem suam, ac semet prodidisse, nemo non videt, qui in Jure publico Imperii nostri, planè hospes non est.

Incidimus enim, proh dolor! in ista tempora, quibus, ut prudentissimi Historici verbis utamur, (b) Principes, quod ipsi usum literarum non habeant, suis familiaribus

(a) in literis ad Casarem de dato Heidelberg
7. April. Anno 1610. (b) Cominus lib.
3. comment.

ribus & necessariis omnem actionem committunt; ac deinde, nulla probabili adducta ratione, cur ita loquantur, totos sese dedunt voluptatibus. Habent autem sibi plerique familiares aliquot Jurisperitos, & quosdam, qui longiori vestri discernuntur ab aliis. Et rectè quidem, cum sunt Viri boni; sed periculosè admodum & magno cum detrimento, quando sunt vitiosi. Cujuscunque rei sermo inciderit, illicò Legem aliquam aut historiam afferunt, plerumque & sæpenumerò præter rem, dum ad suum sensum & affectum omnia detorquent; idque eò crebrius faciunt, & audacius, quum Princeps ipse nullam habet rerum cognitionem; qui, si vel ingenio valeret, vel, librorum lectione, quæsitam haberet aliquam prudentiam, non temerè circumveniri posset, nec sic ludificationibus aliorum esset expositus.

Hactenus ille, de sui seculi Principibus: Quæ ad nostros, longè meliore jure, applicare liceat.

Sed nihilominus, de antiquissimis istis Rescriptis, textibus, ac præjudiciis, quæ in contrarium adducuntur, si, exercitii causa, velitari cum adversariis paulisper lubet, adhuc scutum reperiemus, quo aciem eorum excipiamus.

Nam I cessante Camera, licet à Maximiliano I partes in Aulam evocatas, imò Judicia ibidem exercita, largiamur; nulla tamen ibi fuit Imperatoris cum Camera in Jurisdictione concurrentia: Quippe, cum Camera cessantis, & in rerum natura non existentis, nulla esset, aut esse posset Jurisdictio; nec itaque Jurisdictionis concurrentia.

Sed Maximiliani intentio fuit eo tempore,

im-

impeditâ & cessante Camerâ, Jurisdictionis suprema exercitium ad se iterum revocare: Quod tamen, contradicentibus Ordinibus, effectum dare non potuit. Adeoque exempla ista infringunt potius, quam confirmant, Imperatoris jurisdictionem, ejusque, cum Camerâ, concurrentiam.

In quod Uniti Principes quoque animadverterunt, ac Rudolpho Casari objecerunt, (a) Daß/ als damals/ vor hundert vnd weinsger Jahren/ am Keyserlichen Hofe/ gerichtliche proceß vnd rechtfertigungen eingeführet werden wollen/ sich. Chur: Fürsten und Stände / dessen der Zeitbeschweret / und die / damals regirende Keyser / auff der Keyserlichen Mayt. und des Heiligen Reichs Cammer Gericht / und dessen Ordnung / deren sich Ihre Mayt. und die Stände verglichen / und verpflichtet / erinnerlich gewiesen.

II. Rescriptum ejusdem Maximiliani, de Anno 1505. in causa Capituli Trevirensis, contra Comitem de Biernburg / ad verbum ita sonat, (b) Wir geben euch zu vernehmen/ daß Wir Probst/ Dechant/ und Capitel des Thumstifts zu Trier gebeten haben / die rechtfertigung / damit sie den Edlen / Unsern/ und des Reichs lieben Getrewen / Philips/ Grafen zu Biernburg zu Rom sürgenommen/ abzustellen / und sich gebürtliches Rechts/ vor Unserm oder Unser / und des Heiligen Reichs Cammer. Richtern / als seinem ordentlichem Gericht / begnügen zu lassen.

Ubi

(a) In literis, in puncto gravaminum de dato Schwäbischen Hall. Anno 1609. In propositione Christiani Principis Anhaltini Pragæ Anno eod. 8. Jul. factâ. (b) quod refert ex Antonio Bonbellonâ de Godemisis Paurmeiss. lib. 2. de jurisd. c. 110. 122.

Ubi advertendum est, particulam istam disjunctivam, oder / non, ut communiter, alternativè, seu disjunctivè poni, inter diversa eundem effectum habentia, sed correctivè, subaudita vocula, potiùs, viels mehr/explicandam videri: Ut sensus sit, Causam istam coram nostro, aut potiùs, nostro & Imperii Judice tractandam.

Idque sequentibus Rescripti verbis firmatur, ubi unius tantum Judicii, in singulari numero, mentio fit: Nam si duplex tribunal innuere, aut denotare his verbis Imperator voluisset, non dixisset, an seinem ordentlichen Gerichte; sed in plurali numero, an seinen ordentlichen Gerichten sich begnügen lassen.

Ad textum è Recessibus Imperii, (a) respondere possumus, quod de amicâ solum transactione loquatur, & quod multæ causæ ad Imperatoris Curiam delatæ sint à Partibus, non ut Imperator judicialiter de illis cognosceret, sed ut ipsius autoritate inter Partes (qui sumtus, in Processum judicium faciendos, formidabant) faciliùs amicè transigeretur.

Ita enim habet textus, Nachdem täglich der Parteyen handel / und sachen / aus dem Reich / an Unsern Keyserlichen Hof wachsen / die man zur zeit mit freundschaften / und gutem willen / in der erste / wol abtneimen und richten / auch aufferhalb des Cammer Gerichts / so die Parteyen etwan selbst / des verzugs und kostens halben schewen / vertragen möchte / &c. De judiciali verò cognitione verbum nullum existat.

Ex eo potiùs, quod amica de lite transactione in Aula Imperatoris, etiam extra Camera-

K

ram

(a) de Anno 1512. S. zum dritten nachdem.

ram, fieri posse, dicitur, à contrario sensu colligimus: Si transactio illa non procedat, causam ad Cameram, tanquam ordinarium Judicium, discutiendam, remitti debere.

Argumentum enim, à contrario sensu, fortissimum est: (a) &, de quo à contrario sensu constat, de eo apertissimè constare videtur: (b) Idque eo præsertim casu, quo dispositio in casu directo superflua, vel nullius efficaciam est; tunc enim à contrario sensu ratiocinari omninò licet, quamvis correctio juris inde resultet, ut Legistæ tradunt, (c)

Ut hic quoque verba ista, auch aufferhalb des Cammer-Berichts / omninò superflua sint, nisi ita explicentur: Quod tantummodò amica transactione, non verò legitima juris via, in Aula Cæsaris, extra Cameram, privatorum lites decidi possint.

Idipsum in fine quoque paragraphi innotuit istis verbis, daß keine Partey dadurch / wider ihren Willen in gefährliche handlung / von ihren Rechten gedrungen / oder daran verhindert / oder aufgehalten werden solle.

Quæ clausula supervacanea videretur, si non modò transigendi, sed & litigandi gratiâ, causæ à Partibus in Aulam Imperatoris essent delatæ; & Commissarii Cæsaris (ut hodiè assolent) deficiente amica transactionis medio, illas ad Consilium aulicum, per sententiam judicariam decidendas, remittere potuissent.

Non tamen inficiamur, ut in alium quemvis, ita etiam in Imperatorem ejusve Consiliarios,

(a) l. 1. pr. de offic. ejus, cui mand. est jurisd.

(b) l. 57. in fine de manum. testam. (c) Hieron. de Cavallos in comm. opin. 2. concl. 336.

n. 5. Carolus Molin, in consuet. Paris, tit. 1.

§. 2. gl. 2 n. 4.

filiarios, partes litigantes, suâ sponte, compromittere, aut, per jurisdictionis prorogationem, eidem se subicere posse: eoque casu, ex voluntariâ & propriâ conventionem, Imperatorem legitimum habere Judicem.

In quos duos casus, amicæ compositionis, aut spontaneæ subjectionis & hic Recessus, & alia antiquiora exempla, si qua fortè occurrunt, in quibus, tempore isto, Imperator, solus per se, litem decidit, referenda sunt.

Ultimus textus, è transactione Passaviensi, (a) primo intuitu, majus negotium nobis facessere videtur: Is enim expressè disponit, *Dasß der Keyserlichen Mayt. Hof. Râthe/so des Heiligen Reichs und der Stände/gemeine / oder sonderbare sachen / berathschlagen/ und erledigen / also statlich mit Teutschen Râthten besetzt / auch die teutsche sachen / durch die Teutsche gehandelt werden sollen / daß darob männiglich einbilliges genügen tragen/und haben werde.*

Et hoc, è transactione Passaviensi, liquidem esse testimonium, quod Casar ejusve judicio aulico Jurisdictionem cum Camera communis sit, scribit Hortlederus. (b)

Sed probè notandum est, quod, in hoc textu, publica privatis jungantur, gemeine oder sonderbare sachen / & pari passu ambulent; Quodque in uno illorum, id etiam in altero dispositum sit.

Si itaque, ex his verbis, omnium privatarum causarum decisionem Senatui Aulico assignamus; necessum est, ut etiam omnimodam publicarum rerum dispositionem, eodem modo, illi tribuamus: Id quod

K 2

ab-

(a) S. demnach soll die. (b) *tomo 2. de Bello German, lib. 5. c. 14. n. 6.*

absolutam inducit Monarchiam, & omnes Imperii Leges, Comitiorum imprimis jura, avitamque Libertatem, uno ictu subvertit.

Cum verò leges civiliter intelligendæ, ac ita interpretandæ sint, quo absurditas evitetur, (a) & utcunque generaliter ac indefinitè loquantur, restrictionem nihilominus recipiant, ex habilitate subjectæ materiæ; (b) nec generalis locutio, ob medium inhabile, operetur, nisi in quantum potest: (c) Sensus istius textus è transactione Passaviensi, nostrâ opinione, hic est. Quod natione Germani esse debeant isti Aulici Imperatoris Consilarii, qui Imperii ac Ordinum, publica sive privata negotia, expediunt & tractent: Non quidem omnia (nam de eo, licet generaliter & indefinitè loquatur textus, nihil expressè cavetur) sed ista, scilicet, quæ ex aliorum Legum tenore, & antiquâ Imperii observantiâ, Imperatoris cognitioni ac arbitrio relicta sunt.

Atque hæc de vetustioribus istis præjudiciis ac textibus, quos pro contrariâ sententia alii inducunt, exercitii causa, paucis dicta sunt. Quamvis, si acriter quis institerit, concurrentiam illam Jurisdictionis, ab Austriacis Imperatoribus præsertim Regimento sublato, & Consilio aulico magis, magisque cristas erigente, sensim, contra Imperii jura introductam esse, incicias ire, nec velimus, nec possimus.

Hucusque, de universali ac suprema, in Imperio nostro, jurisdictione, quantum res requirere videtur, egimus: Circa quam

(a) l. 13. §. 2. de Excus. tut. l. fin. C. de autor. tutor. (b) l. 1. §. 1. de muner. & honor.

(c) Everhard. in topicâ legali loco à generalitate.

materiam, vulgus Legistarum, inani Imperatorii nominis splendore decepti, in alia omnia à nobis eunt. Nos verò, nequicquam eos morati, falsam Cæsari Majestatis larvam detrahere, ac Imperio, Ordinibusque suum sibi jus, jurisdictionem, autoritatem, ac Majestatem asserere, operæ pretium esse duximus.

CAPUT XI.

De Proscriptione, seu Banno Imperiali.

SECTIO I.

EX suprema hac Jurisdictione Banni oritur irrogatio, sive Proscriptio: Quam ipsam quoque, ut & à Banno absolutionem, Imperatori adscribunt, qui ejus Majestati ac potentia student. (a)

Sed, siquidem in privatis causis, ob contumaciam, altera Pars Banno plestenda veniat; eo casu, velut causarum cognitio, ut supra docuimus, ad solam Cameraam pertinet, ita etiam sententiæ executio, ad quam Banni hæc irrogatio refertur, ad illam solam pertinere debet.

In causis privatis, proscriptio solius Cameraæ est.

Sin ob fractam Pacem, aliudve delictum, delinquens, ipso jure, Bannum incidat, distinctione rem expedimus.

Aut enim notorium, actu permanens, delictum est, quod ita publicè committitur, ut celari, aut negari nequeat, quodque nullo colore palliari & excusari potest: Quale est, privatus militum, seu potius prædonum & erronum concursus; si quis privatus Statum Imperii, & Pacem publicam collecto

In delictis, si factum notorium sit, non est opus citatione, aut sententiâ.

K 3

mi-

(a) Reink. lib. I. cl. 5. c. 6. n. 147. & sequ.

milite sceleratè perturbet; (a) aut si quis à jure cudenda moneta suspensus, eo non attempto, monetam cudere pergat, &c. (b)

Et hoc casu, ne quidem sententia declaratoria opus est, sed ab executione statim fieri initium potest, Ist deshalben weiter fürförderung / oder einiger weiter erklärung / oder Urtheil nicht noth. (c)

Quodnam hic notorium dicitur crimen.

Probè tamen hic cavendum est, ne notoria dicamus, quæ non sunt, & quæ dubia, pro notoriis habeamus, ut Alexander I II. Pontifex Archi-Episcopo Toletano rescripsit: (d) Vix enim quicquam ita notorium est, quin præsumatur adversus id competere aliqua defensio, vel excusatio.

Itaque si aliqua defensio concipi, vel fingi potest, quam reus ad sui tuitionem adducere queat, saltem levis & apparens, citari & audiri debet.

Et cum nullum maleficium tam notorium sit, quod non possit regulariter aliquas excusationes, seu circumstantias occultas excusantes habere; imò vix dici possit, quod constet, nullam reo competere defensionem, nisi eo monito & audito: Ideò isti Imperii Recessus, qui in notorio crimine, citationem & declaratoriam sententiam minimè necessariam esse, ajunt, quam strictissimè acci-

(a) Recessus Imperii de Anno 1559. §. und dies weit Wir. (b) Recessus Imperii de Anno 1566. §. auff den fall. Recessus Imperii de Anno 1576. §. da aber einiger Obrister. (c) Confirmatio Pacis publica de An. 1495. tit. finali. Recessus Imperii de Anno 1559. §. dann dann hinsüro. d. Recessus de Anno 1566. d. §. Gail. lib. 1. observ. 3. n. 9. & lib. 2. de Pace publicâ c. 3. n. 16. & 18. (d) c. consult. 1. de appellat.

accipiendi, nec ad alios casus, præter eos, qui expressi, extendendi sunt.

Nam à dolo, etiam in crimine læsæ Majestatis, quævis injusta, levis, irrationalis, fatua, temeraria, imò planè bestialis, ac quoquomodo colorata causa excusat.

Quapropter præsumitur competere posse defensio, & factum esse excusabile; actusque, quando dupliciter geri potest, ita gestus intelligi debet, ut dolus & delictum, evitetur: In tantum, ut quamvis actus notoriè sit de genere prohibitorum, si tamen aliquo casu licitè fieri possit, pro excusabili haberi debeat; ad id, ne quis incognitâ causâ damnetur.

Quæ omnia Duces Megapolenses in Apologia suâ (a) ex Legibus, ac Legistis, prolixè & juridicè deduxerunt.

Hinc, istâ ratione, cum Mediolanenses Friderico I. Imperatori rebelles essent, sapientes & Legum periti eidem persuaserunt, illos, licet improbos, & vulgatâ rebellionē infames, Judicis tamen officio, per legitimas inducias citandos esse: Ne violentia iis illata, vel, contra jus, in absentes, prolata sententia videretur. (b)

Sic nuper quoque Bavarus, antequam ipsi, rejecto Palatino, Electoratus insignia pari præcipitantiâ conferrentur, Processum Bohemorum, Cæsaris ministros, defenestantium, ex hoc ipso fundamento impugnavit, (c) Dasß doch so gar / den grossen Ubelthãtern solche beneficia juris naturalis unbenom-

K 4

ment

(a) c. 3. n. 40. & seqq. multis. (b) Radevicus in continuatione Otthonis Frising. de gestis Friderici I. lib. 3. c. 27. Sigon. lib. 12. de Regno Italia, (c) In resolutione Bohemorum Legatis datâ 24. Jul. Anno 1618.

men / und keiner sentiiret / oder exquiret werden könne / er sey dan zuvor gehört / und legitimè condemniret / wan gleich eine sache an sich selbst offenbar ist.

Et regulariter, si quis taliter, qualiter factum suum excusare possit, defensionemque alleget, id ad hunc effectum jam desinit esse notorium: Nec sufficit, si Imperator notorium esse, dicat.

Potest enim Imperatori id evenire, quod Alexandro VI Pontifici accidisse, memoratur. Is, nimiam indulgentiam & amore erga filium naturalem, Valentinum Cæsarem Borgia, Ducis Urbini & Confœderatorum defensionem, pro enormibus læsæ Majestatis criminibus, & quidem adeo atrocibus reputavit, quæ planè essent inexcusabilia, & nullam tergiversatione celari possent: Cum tamen, si oculo Justitiæ & Veritatis benè advertatur, ne delicta quidem, multò minùs atrocia, aut notoria fuerint; ut scribit Jason. (a)

Unde rectè & egregiè Decius (b) hoc in passu cum Andrea de Isernia sentit. Quod Imperatori bannienti non credatur, dum in narratis asserit, quod talis fuerit proditor suus, & contra eum commiserit crimen læsæ Majestatis: Et, quod valdè absurdum esset, stare verbis, vel literis Imperatoris, in præjudiciam alterius, præsertim procedentis absque citatione, & causæ cognitione; quia hac ratione posset aliquem privare jure suo, ex sola assertione.

In hoc ergò notorio requiritur, non modo, ut factum ipsum notorium sit, sed ut omnes facti qualitates ac circumstantiæ notoriæ

(a) *consil. 86. in fine princ. volum. 3.* (c) *consil. 606. n. 6. 7. & seqq.*

toriae sint, nec ulla delinquenti competere possit defensio, vel excusatio.

Quod ipsum defuncto Ferdinando Albertus, Megapoleos Dux in memoriam revocavit, (a) sed furdo fabulam cecinit, Es sey nicht gnug / factum aliquando pro notorio, und ad condemnationem sufficiente, anzuziehen / dafern es nicht verè notorium, noch seine qualitates auch notoria seind / deswegen / cum facillimus in eo sit lapsus, sey billig iederman zuhören / und zu seiner defension zugestatten: in betrachtung / daß / wie es sonst mit manchem Menschen / der / ad sui defensionem, der gegenwehr sich gebrauchet / und einen andern entleibet / sehr übel stehen würde / daß er darum / daß das factum, seu homicidium ipsum notorium, als bald ungehöret / ob es dolosè, oder cum moderamine inculpatæ tutelæ, oder auch excessu moderationis, geschehen sey / oder nicht / verurtheilet / und zur straffe gezogen und geführet werden sollte. Also auch / ob zwar notorium, daß er (Herzog von Mecklenburg) sich zu der Nieder Sächsischen Creys-verfassung verstanden / geschehe ihm dennoch gleichfalls ungütlich / daß er / ehe und bevor er gehöret und überwiesen / ob dasselbe dolo malo, & destinata animi voluntate, proposito- que laedendi sacram Cæsaream Majestatem, bey ihm geschehen / oder nicht / sey verurtheilet / und des seinigen entsetzet worden.

Quod si itaque delictum non ita notorium fit, sed excusationem admittat, licet, eo quoque casu, violator Pacis publicæ, ipso jure Bannum incidat, sollen mit der that von Recht / zusamt andern poenen / in Buss und des heiligen Reiches Recht gefallen sein. *In non notorio facto sententia declarato-riâ opus*

K 5

(a) In literis de dato Lübeck 20 Octobr. Anno est:

1629, d. Apolog. inter documenta. n. 43.

sein. (a) Citatio tamen requiritur, & summaria causa cognitio, ac sententia declaratoria, muß mit vorgehender citation, oder fürheischung / in die Acht gefallen zu sein / declariret und erkläret werden. (b)

In quâ Banni declaratione, ut in ipsâ jurisdictione, circa hunc articulum, Imperator cum Camera concurret. (c)

Executio verò Banni, neutro casu, pro Imperatoris libidine fieri potest, sed servanda est, etiam ab Imperatore, in Recessibus Imperii præscripta, Executionis ordinatio: (d) Ad quam Imperator jure contractus se obligavit, nec minus, quam Ordines Imperii singuli, eam servare adstrictus est.

Quod ipsi Protestantes Imperii Ordines Imperatorem aliquando monuerunt, (e)

Lex.

(a) *Pax publica de Anno 1495. tit. die pœn der Friedbrecher. Pax publica de Anno 1548. tit. eod.* (b) *Ordinatio Pacis publica de Anno 1521. tit. die pœn aller Friedbrecher. d. Pax publica de Anno 1548. tit. eod. Recessus Imperii de Anno 1555. §. und nach dem zu erhaltung. Ordinatio Camera de Anno 1555. parte 2. tit. 9. §. so temands. vers. so bald. Capitulatio Ferdinandi 11. §. Ihre Mayt. solten und wolten auch fürkomen.* (c) *Recessus Imperii de Anno 1512. §. und ob iesmands. d. Ordinatio Pacis publica de Anno 1521. tit. vom auffgerichtem Land. Frieden. d. Pax publica de An. 1548. d. tit. & zit. vom auffgerichtem Land. Frieden. §. fin. & tit. sequ. Ordinatio Camera d. tit. 9. §. und daß zegen. & §. wo aber der. & tit. 12. in fine. tit. 13. in fine. & tit. 14. in fine.* (d) *d. Ordinatio Camera parte 3. tit. 48. & 49.* (e) *in literis de dato Regenspurg 8 Febr. Anno 1608. apud Lundorp. tomo 2. act. publ. lib. 1. tract. 3. n. 10. p. 45.*

Es bestehe solche Exsecutions Ordnung/so wol/ als alle andere Reichs constitutiones einzig darauff / und haben in dem ihre krafft und würtung / das sich iederzeit regierende Keyser mit den Ständen des Reichs also verglichen/ und zu derselben observantz , sich festiglich mit einander verbunden.

Aliquando sanè , certis de causis , Pacem publicam concernentibus (ut ad securitatem publicarum viarum) Imperator Ducem aliquem militatem creare potest , einen sondern Hauptman zu sondern sachen: (a) Nihilominus ejus officium , & mandatum , feu commissio , eousque extendi non debet , ut per illum exsecutio , quæ fit per Duces Circulorum adversus Bannitos , impediatur , Soll solcher Hauptman aller handlung / so durch die Creys Hauptleute und Rätthe/nach vermöge der Exsecutions Ordnung/ sürgenommen soll und mag werden / keine ver hinderung thun / noch gebähren. (b)

Id quod certè fieret , si Imperator per Ducem hunc suum , præteritis Circulorum Ducibus , qui ad hoc , vi ac tenore der Exsecutions Ordnung/deputati sunt , Bannum exsequi liceret.

Id tamen non diffitemur , Banni illam executionem Ordinum voluntate in Imperatoris arbitrium aliquando fuisse collatam. (c)

Sed illud ipsum argumento est , eandem regulariter in ejus arbitrio non esse positam , ipsumque Imperatorem , præscripto

K 6

der

- (a) *Recessus Imperii de Anno 1512. §. Und als eben zu derselben.* (b) *Declaratio Pacis publicæ de Anno 1522. tit. ob ein sonder Hauptman.* (c) *Recessus Imperii de Anno 1566. §. demnach im 46 Jahr.*

der Exsecutionsordnung/ præcisè esse alligatum.

SECTIO II.

Limitatur, id quod dictum est, notabiliter, in Personis illustribus: Quas, nec Camera, nec Imperator solus, propria auctoritate, in Bannum declarare potest.

Et in Camera quidem facilè nobiscum consentiunt Legistæ: (a) Cæsari verò degradandi Principes, Feudisque regalibus privandi potestatem largiuntur; cum consilio nihilominus Ordinum id fieri, consultius putant. (b)

Imperator solus non potest Principem Imperii proscribere,

Nos, quicquid Cæsarum asseclæ, sublimitati ac dignitati Principum invidentes, sentiant, ac contra differant, imò quicquid Cæsaris ipse scribat, quasi nulla inter Principes ac alios Imperii subditos sit differentia, Das unter Chur-Fürsten/ oder andern des heiligen Reichs Gliedern/ und Vnterthanen kein unterschied gemacht werde; (c) id negamus, & pernegamus: Nec Imperatorem nostrum pro lubitu, inconsultis Proceribus, in Principem Imperii Bannum stringere posse, statuimus.

Quod probatur
I.

Nam I. si antiquos Germaniæ annales revolvamus, Imperatores jam olim, cum nondum ita arctis, quam nostro seculo, cancellis, circumscripta esset eorum potestas, non,

(a) Petrus Heigius quæst. illust. lib. I, quæst. 9. n. 4. Paurmeist. lib. 2. de jurid. c. 6. n. 266. edit. poster. Matth. Steph. lib. 2. de jurid. parte 1. cap. 1. membro 2. num. 213. & 214.

(b) Matth. Steph. d. loco. n. 85. (c) Declaratio Regis Dania Legatos Vienna 7 Jun. Anno 1621. apud Lundorp. tomo I, act. publ. lib. 6, c. 36. p. 645.

non, nisi Principum suffragiis adhibitis, id ausos fuisse, reperiemus.

Sic Henricus III. Merseburgi in Saxonia, Conradum, Bajoariæ Ducem, cui jam prius infensus erat, incusatum, *quorundam Principum judicio*, Ducatu privavit. (a)

Sic Otthone, Bojorum Regulo, rebellonem moliente, Henricus IV eidem, Goslarum ad se vocato, spectante populo, in corona Principum, illud exprobat; deinde Legem Salicam, qua capitale est, in Principem conjurare, recitari jussit, & *universos confestim jurisjurandi*, quo cuncti pro salute Reipubl. atque Principis astricti erant, *admonuit, sententiamque rogavit. Omnes in sententiam Legis pedibus (ut ajunt) iverunt: Factum est Senatusconsultum; Ottho hostis judicatus, & proscribitus; bona ejus confiscata; prædia publicata; Bojaria Cæsari adjudicata.* (b)

Sive, ut brevius Nauclerus, (c) privatus est Ducatu per sententiam Saxonum.

Nec Lambertus Schaffnaburgensis, (d) eumque secutus anonymus Monachus Herveldensis, (e) quamvis aliàs in Otthonem affectu valdè proni sint, eumque, præcipitata sententia, absque discussione legitima, damnatum, scribant, in hac circumstantia variant. Tradunt enim, *quod Rex Principes Saxonia sententiam super eo rogaverit, qui eum, tanquam manifesti criminis deprehensum, reum Majestatis judicaverint, & si caperetur, capitali in eum sententia, animadvertendum fore decreverint.*

K 7

Idem

- (a) *Hermannus contractus in Chronico sub Anno 1052.* (b) *Avent. lib. 5. annal. Boj.* (c) *vol. 3. chronogr. gener. 34.* (d) *de rebus Germ.* (e) *in Chron. hist. Germ. sub An. 1070.*

Idem accidit Heinrico, Duci Lotharingia, tempore Henrici V. *in frequenti Principum Conventu, (a) Iudicio Optimatum, & ex Consilii decreto. (b)*

Pariter, sub Conrado III. Henricus superbus, Dux Bavariae Herbipoli, *judicio quorundam Principum, proscriptus, & Ducatibus suis privatus est; secundum Nauclerum. (c)*

Aut, secundum Aventinum, *(d) cum quo alii plures (e) conspirant VVirtzeburgiis, in frequenti Senatu, reus quidem factus, & laesa Majestatis condemnatus; sed, post haec demum, in Saxonia, Gossaria, ab administratione utriusque Ducatus, sententia Principum submotus, edictoque proscriptus est.*

Idem Henrico Leoni sub Friderico I accidit. Illi enim Caesar Augustus, cum in Bojariam Reginoburgium se contulisset, diem dixit: Cum vero nec appareret, nec Legatos mitteret, Imperator omnes undique Optimates, Praefectos, Duces, Praefides, *omnes Senatorii Ordinis, quibus jus dicendi sententiam in Senatu (aureo esse solet, accersivit. Dumque illi frequentes convenissent, atque, uti mos est, concedissent, Imperator Henrici facinora commemoravit, & sacramenti eos admonens, deinde sententias rogavit. Tum uno ore omnes Henricum laesa Majestatis condemnarunt, utroque Ducatu summo-vendum decreverunt. (f)*

Cy-

- (a) Hieron. Mutius lib. 16. Chron. Germ.
 (b) Abbas Ursperg. in Chron. sub An. 1106.
 Naucler. d. vol. 3 gener. 37. Avent. lib. 6.
 annal. Boj. (c) d. vol. 3. gener. 38.
 (d) d. lib. 6. annal. Boj. (e) Abbas Ursperg.
 in d. Chron. sub Anno 1139. Ottho Frising lib. 7.
 rerum aborig. mundi gest. c. 23. Sigonius lib.
 11. de Regnol. (f) Avent. lib. 6. annal. Boj.

Cyriacus Spangenberg/ (a) Gollariæ id factum memorat; in modo tamen procedendi non variat: Ita enim habet, *Es würd im ganzen Reiches Rath einmütiglich erkant/ daß sich der Herzog gar zu gröbtlichen allenthalben versehen / crimen læsæ Majestatis begangen/ an der Hoheit Keyserlicher Mayt. sich zu vielfaltig vergriffen / und also aller seiner Lande und Leute sich verlustig gemacht hette.*

Sed plures Curias, sive plures Conventus, diversis in locis, hac de re, maximi momenti, habita, apparet ex iis, quæ prolixè & accuratè præ aliis Arnoldus Lubecensis, in supplemento derelictorum ab Helmodo, (b) tradit: Nam Helmoldus omnia hæc quodam silentio præterit, & pro clarissima veritatis luce, nescio quem fucum offundere maluit. (c)

Verba autem Arnoldi hæc sunt. Imperator Curiam indixit apud VVormatiam, Ducemque Heinricum ad audientiam illuc citavit, responsurum querimoniis Principum. Quod intelligens Dux, eò venire dissimulavit. Imperator autem aliam ei Curiam indixit in Magdeburg; ubi Theodoricus, Marchio de Landsberg/ duellum contra eum expetiit, imponens ei quasdam traditiones, contra Imperium factas: &c. Dux autem, hoc animadvertens, venire noluit. In Haldesteben tamen constitutus, per internuncios colloquium Domini Imperatoris expetiit. Imperator itaque ipse exivit ad

(a) in der Sächsischen Chronica. c. 230.

(b) lib. 2. c. 29. quem per omnia sequitur Crantzius in Saxoniâ lib. 6. c. 38. (c) Reinerus Rineccius in præfat. super d. Chron. Helmoldi & Arnoldi.

ad eum, ad locum placiti: Quem Dux verbis compositis lenire studuit. Imperator autem 5000 marcarum ab eo expetiit; hoc ei dans consilium, ut hunc honorem Imperatoriae Majestati deferret, & ipso mediante, gratiam Principum, quos offenderat, inveniret: Illi autem durum visum, tantam persolvere pecuniam; &, non acquiescens verbis Imperatoris, discessit. Exinde Imperator tertiam ei Curiam Goslariae præfixit: Nec minùs ipsam supersedendo neglexit. Imperator itaque procedens in concionem, sententiam adversùs eum proposuit, quærens, quid super hoc justitia decernat; qui, tertio legitime vocatus, judicium declinaverit, &, per contemptum, ad audientiam suam venire noluerit. Cui, ex sententiâ Principum, responsum est: Quod, justitiâ dictante, omni sit honore destituendus; ita ut, proscriptione publicâ dijudicatus, & Ducatu, & omnibus beneficiis careat, & alter in ejus locum confurgat. Confirmatâ itaque sententiâ, Imperator id adjudicavit fieri. Quartam tamen Curiam adhuc, rogatu Principum, ei indixit, ad quam, cum non venisset, fecit, ut superiùs ex sententiâ Principum instructus erat, & Bernhardum, Comitem de Anhalt/pro eo Ducem constituit, &c. & bona ejus publicari præcepit. Unde, acceptâ occasione, quidam de suis abalienati sunt ab eo. Dux autem injustè de se judicatum esse, affirmabat, dicens, se de Sueviâ oriundum; & nullum proscriptione damnari posse, non convictum in terrâ nati-vitatis suæ.

Cum autem idem Henricus postea Luneburgum ad Imperatorem, impetrato salvo conductu, veniens, eidem supplex fieret; Imperator Curiam apud Quindelingeburg

ei præfixit: *Vt ibi inter Principes, quid de ipso fieret, justitia mediante, decerneretur.* Aliam deinde Curiam hanc ob rem Erpifordiam indixit: Sed utramque incassum. *Nec enim absque consensu Principum Imperator restituere illum poterat, quem omnium consensu ditionibus suis privarat.* (a)

Proscriptus itaque, damnatusque hic Henricus est decreto Imperii, unanimi Principum ac Procerum Imperii assensu, ut ex Arnoldi verbis rectè colligit Johannes Isaaci Pontanus. (b)

De eodem quoque Antonius Episcopus Florentinus testatur, (c) quod Henricus de crimine læsæ Majestatis ab Imperatore Frederico convictus, & *universorum Principum Imperii judicio condemnatus, à Ducatu ipso rejectus sit.*

Ita Hieronymus Mutius quoque scribit. (d) *Fridericus, ubi in Germaniam venit, conventus Principum convocato, causam suam contra desertorem suum Henricum agit; accusat eum proditionis, & læsæ Majestatis crimine reum facit. Dux læpè citatus non venit ad Comitiam, defendens se quadam lege, quam ipse confinxerat: Dicebat enim, quod Imperator Ducem condemnare non posset, vel eum privare ditione sua, nisi hoc decerneret, adhibitis etiam Judicibus ex condemnandi Principis ditione. Contrà, respondebat Imperator: Posse ad tribunal Cæsaris vocari Principem, conventu justo Principum coactò ritè, in quemcunque locum, in finibus Imperii. Quà ex lege, cum non veni-*

(a) *Arnoldus & Crantz. dd. locis.* (b) *lib. 6. rerum Danic.* (c) *3 parte historiali tit. 19 c. 2. in princ.* (d) *lib. 18. Chron. German.*

re vellet Henricus, responsurus Imperatoris objectis, *condemnatus est unanimes sententiâ, omnium Principum, qui synodo presentes aderant.* Quare ejus ditiones & facultates omnes aliis dedit Imperator.

Abbas Urspergensis, (a) eundem ab Imperatore frequenter evocatum ad Curiam, ait. ad objecta responsurum: Curia autem trito antiquorum significatu, ut supra monuimus, (b) frequentius Conventum Procerum sollemnem, quam Imperatoris Aulam denotat.

In eo tamen hic singularis est, quod exceptionem istam fori, non ipsi Henrico assignat, sed aliis Principibus & Baronibus, Ducis fautoribus: Qui more Teutonicorum, sine lege & ratione voluntatem suam pro jure statuantes, contra Imperatorem hoc jus tenere volebant; ut Imperator Ducem condemnare non posset, vel terras suas abjudicare, nisi infra terras Ducis placitum statueret. Porro, quendam Nobilem exsurrexisse, in medium, proposuisseque Lege duellionem, se hoc velle obtinere, contra quemlibet, secum pugnare volentem; quod Imperator quemlibet Principem posset evocare, pro justitiâ ad locum, quemcunque vellet, intra terminos sui Imperii existentem, Cumque nullus isti se afferret ad pugnam, edicto Imperatoris præfatam sententiam pro jure perpetuo esse statutam.

Urspergensem in hac circumstantiâ sequuntur Sigonius, (c) ac Martinus Crusius. (d)

Miramur verò non sine causâ, quod ita impudenter, ac sine fronte, Autor Justitiæ
Cæsa-

(a) in Chron. sub Anno 1175. (b) c. 5. sect. 3.

(c) lib. 14. de regno Italie. (d) parte 2.

Annal. Suevic. lib. 1. c. 2.

Cæsareæ Imperialis, (a) mentitus sit; dum, Fridericum Imperatorem, ex Italiâ in Burgundiam venientem, Heinricum hunc, in itinere, nullo Ordinum Concilio indicto, imò dissentientibus etiam Principibus quibusdam, qui præsentibus erant, damnasse, ac ditionibus suis exuisse, tradit.

Sigonius certè, quem is citat, malè & malitiosè ad id, quod Autor hic intendit, probandum citatus est. Nam Sigonius, non, quod Fridericus, ex Italiâ in Burgundiam veniens, in itinere Heinricum damnârit; sed, quod ex Italiâ in Burgundiam, multis afflictatus incommodis, transierit, inde verò transgressus in Germaniam, Heinricum, de Majestate reum, coram jufferit adesse, scribit. Id verò, non in itinere, sed in Comitibus, solenniter aliquoties indictis, factum; ex supra allegatis Autoribus, apparet.

Pergit autem ex Urspergensis Sigonius. Quosdam Principes negasse, Heinricum Ducem, nisi in finibus suis, judicari ab Rege posse: Et nunc surrexisse Nobilem quendam, qui, quocunque Imperii in loco iudicium de eo constitui licere, asseruerit, idque singulari se certamine probaturum, denunciârit. Nemine verò sese certamini offerente, Fridericum, sententiâ latâ damnasse Heinricum, ac Ducatum ejus Noricum Otthoni, Saxonie Alberto attribuisse.

Dissentierunt ergò, secundum Sigonium & Urspergensem, quidam Principes, non tam in ipsâ sententiâ, seu pœnâ, quam in modo, seu formâ, & circumstantiis quibusdam sententiæ ferendæ: Ubi tamen, adversus horum dissentientium Principum opinionem, Imperatoris sententia, isthoc, cujus Sigonius & Urspergensis meminerunt,

Nobili, manu eam, vetusto Germanorum more, propugnare parato, prævaluit.

Et hæc, de Heinrico Leone, ideò fufius explicavimus, ut apparet falſitas & impudentia illius Impoſtoris, qui injuſtam illam Juſtitiam Cæſaream Imperialem conſarcinavit: Pergamus ad alia exempla.

Ottho IV Imperator, Auguſtæ Vindellicorum, *Conventum Principum convocans, Otthonem Comitem Palatinum de Wittelsbach / Philippi Imperatoris ſicarium, & Heinricum Marchionem de Underſche/cum complicitibus, juxta Legem Bojoariorum de Patriâ proſcripſit, eoſque omni beneficio, dignitate, & bonis cunctis, per imperiale decretum privavit. (a) Arnoldus autem, (b) Curiâ in Frankenevorde indiçtâ, id factum, & ad voluntatem omnium, Dominum Regem proſcriptione publicâ damnaffe homicidam illum, ſcribit.*

Fridericus II. filium ſuum, Heinricum, jam Cæſarem designatum, parricidii accuſatum, *ſententiâ ſeptuaginta Principum condemnavit, & in vincula conjeçtum, in Siciliam relegavit. (c)*

Sub eodem, & quidem in Italiâ abſente, *Principes Imperii, Otthonem, Bojariæ Ducem, qui Pontifici contra Imperatorem adhaſerat, contra Rem publ. feciſſe, crimine perfidiæ, prodiçæ Majæſtatis accerſendum eſſe, ſtatuerunt. (d)*

Sub Rudolpho I. Anno 1275. in Comitibus Augu-

- (a) *Naucler. d. vol. 3. gener. 41. Hier. Mutius lib. 19. Chron. German. (b) in ſupplemento derelictorum ab Holmoldo lib. 7. c. 16. (c) Avent. lib. 7. annal. Boj. Cruſius parte 3. annal. Suevic. lib. 1. c. 10. (d) Avent. ibid.*

Augustanis, *rogati sententiam Principes*, Otthocarum, Regem Bohemiæ, & Heinricum Ducem Baviariæ, cum aliquoties ad Conventum Imperii citati essent, contra Rempubl. facere, videri, Hostes Imperii esse, bellumque in eos *decreverunt*. (a)

Ubi notandum est, quod Ludovicus, Præfectus Prætorio Rheni, Bojorum Regulis primò, deinde cæteri *rogati, sententiam dixerint*.

Anno 1296. Ludovicus, Ottho, Henricus, Fratres, Manardi, Athesinorum, Charionum, Noricorum Rectoris, filii, crimine læsæ Majestatis, in *Concilio Principum* condemnati, exauctorati, in ordinemque redacti sunt: Cæsarque Adolphus ad eos literas dedit, quibus *sententiam Principum* renunciavit, nobiles à Tyrolio appellavit, nec Ducis cognomen nominibus eorum, uti mos est, adscripsit. (b)

Ubi notare operæ pretium est, quod sententia Banni declaratoria, Principum, non Imperatoris dicatur.

Sigismundus quoque Imperator, Ludovicum Angilostadiensem, Baviariæ Ducem, ut hostem Reipubl. Carolinâ Lege judicatum, declaratumque, *Senatus decreto*, movere meditabatur: Sed Ludovicus veniam supplex petiit, & impetravit. (c)

Idem Sigismundus, cum, Anno 1415. Fridericus, Austria Dux, & Johannes Papa è Concilio Constantiensi aufugerent, in frequenti Principum confessu, accusavit ea propter Fridericum, Ducem Austriae. Citatur ergò, ad causam suam dicendam, Fridericus Dux, publicè edicto edito ab Imperatore:

Sed

(a) *Avent. d. loco. Gerhard. de Roolib. 1. histor. Austr.* (b) *Avent. d. lib. 7.* (c) *Avent. ibid.*

Sed non comparente Duce, publico Principum iudicio condemnatus, privatur omnibus feudis & possessionibus suis, & omnia eius occupanti conceduntur, subditique à debitâ ei obedientiâ absolvuntur. (a)

Fridericus denique III Imperator, Anno 1463. in Comitibus Ratisbonæ habitis, de Principum ac Statuum Imperii consilio & consensu, publico edicto, Fratri Alberto aqua & igni interdixit, omniaque commoda, quæ ab Imperio habebat, omnesque tam intrâ, quam extra Austriam, ditiones ademit: Unde Albertus ab Imperio proscriptus, dicitur. (b)

Et hic idem Fridericus, Anno 1474 in Senatu Principum, Fridericum Palatinum, Ludovici Cæci filium, quod ab obitu Ludovici Pii, fratris, pro tutore filii ipsius, Philippi, se gerens, Regalia, quæ vocant, à Cæsare accipere neglexisset, proscripsit. (c)

Patrum nostrorum ætate, Maximilianus II. Antecessoribus & Successoribus suis longè modestior, cum, in turbis Grumbachianis, Bannitorum receptatorem, Principem Imperii esse intelligeret, declarationem Banni, communi Imperii, & Ordinum decreto, renovavit, Ist die unterschiedliche/erfrischte / und geschärfte Acht / und Exsecutions mandat, zu gebührender Ihr. Keyserlichen Mayt. und gemeiner Reichs. Stände / einträchtigen beschlus publiciret / und mit rath/zuthun / der Chur. Fürsten / und Stände erneuert. (d)

In controversiâ Juleacensi, licet Rudolphus

(a) Naucler. d. vol. 3. gener. 48. & Mutius lib. 27. (Chron. Germ. (b) Gerh. de Roo lib. 7. histor. Austr. (c) Idem lib. 8. (d) Reccessus Imperii de Anno 1567 S. wie auch Darauß,

phus Imperator atrocibus mandatis & comminatione Banni, in Electorem Brandenburgicum, & Neoburgicum Principem subinde fulminaret; ad declarationem nihilominus procedere ausus non fuit: Recteque Henricus Julius, Dux Brunsvicensis, iudicavit, (a) id fieri non posse, nisi consentientibus, ad minimum, Electoribus, daß/ da die declaration Banni geschehen sollte/ solches auff einem Reichs-tage/ consentientibus Electoribus, vollbracht werden müste.

Non injuriâ itaque, in Conventu, Anno 1623 Ratisbonæ habito, Elector Saxoniae, Ferdinando Antecessorum suorum exempla objecit, (b) Die vorige Römische Keyser/ seynd darinnen (in proscriptione scilicet Principum) so behutsam gegangen/ daß sie nicht allein die Chur- und Fürsten/ sondern auch das ganze Reich hierunter zu Rath gezogen/ und darauff die Acht/ und deroselben execution angeordnet; Wie solches ohnzähllich viel exempel, sonderlich die Magdeburgische Acht (welche doch nur eine Stadt betroffen) und Gothische execution (deren eine Anno 1551 die ander Anno 64 und 66 auff denen zu Augspurg gehaltenen Reichs-tägen/ bey lebzeiten Caroli V. Ferdinandi I. und Maximiliani II. beschloffen worden) ausweisen.

In quo articulo iterum impensè improbus & mendax est, Autor Justitiæ Casareæ Imperialis, & ab ipso Electore Saxone refellitur, dum scribit (c) Quod ab eo tempore, quo constitutum est Judicium Camerae,

nimi-

(a) In literis ad Electorem Saxoniae de dato Prag 15. 25. Decembr. Anno 1610. (b) In voto suo ibid. die Sabbathi 11 Febr. apud Lundorp. tomo 2. actor. publ. lib. 6. tract. 24. p. 1161. (c) d. propof. 19.

nimirum ab Anno 1495 in nullis Conventibus Ordinum Imperii, ulla Banni fuerit facta declaratio.

Denique, ut exemplorum hanc farraginem, recenti aliquo & notabili, quod ipsimet vidimus, concludamus, contra immaturam ac præcocem, Palatini Electoris, in Bannum declarationem, ipse Elector Saxonix serio primùm protestatus est; (a) Quam tamen postea, tum ipse, parùm sibi constans, Pactis Pragensibus absolurè, ac, sine ullà conditione, approbavit: (b) tum Brandenburgicum vicinum, ut approbaret, compulit.

Qualem verò opinionem, seu existimationem, apud omnes, inconstantia suâ meruerint, ac sibi comparaverint, ipsimet, conscientia, suâ & propria confessione vincuntur: Ita enim antehac ad Cæsarem scripserunt, (c) Sollten Wir das jenige alles approbiren / und besteben / was vorgangen / (proscriptionem, scilicet, Palatini, & Electoratus translationem) würden Wir das durch alle Unsere wolgegründete vota und angezogene motiven retractiren / und männiglich zuverstehen geben Wir / hetten unsers vorbrings keinen beständigen grund gehabt / nur mehr verbitterung und weiterung gesucht / und Ewer Keyserlichen Mayt. und andern Chur: und Fürsten unnötige mühe und unkosten gezogen / oder Unsere dahin abgefertigte Gesandten das jenige nicht in mandatis gehabt / was sie vor und anbracht / welches uns nicht allein verweistlich und schimpflich / sondern auch

(a) in literis ad Moguntinum de dato 23. Febr. Anno 1623. (b) Pacta Pragensia §. in der Pfälzischen sache. (c) de dato Unneberg 12. Mart. Anno 1623 apud Lundorp. tome 1. alt. publ. lib. 6. c. 164. p. 1089.

bey andern hohen und großen Potentaten in- und außershalb des Reiches/ sonderlich den jeni- gen / so gleichmäffiger meinung mit Uns ge- wesen / und noch / verkleinertlichen sein würde. Wir wüsten auch nicht / wie Wir es gegen Unserer posteritet , oder andern Fürsten und Ständen des Reiches verantworten köns- ten.

Exempla, quæ idem Autor in contrarium affert, (a) nullius nostro judicio ponderis sunt.

Nam, circa Heinrici Leonis proscriptionem, Sigonius Autor Justitiæ Casaræ Imperialis, aut planè non inspexit, aut mali- tiosè allegavit, aut perperam intellexit; ut supra ostendimus.

Reliqua, è Sigonio adducta, exempla, non de proscriptione Germanorum Principum, quorum dignitatem & privilegia nos præcipuè hic propugnamus, sed quarundam Italiæ Communitatum, loquuntur; quæ, eo tempore, fuerunt quasi proprium Imperatoris patrimonium: Quare nihil ad propositum nostrum faciunt.

II. Imperator in Capitulatione suâ juratò promisit; se nihil, quod magni momenti esset, absque Electorum consilio expediturum, Das er in wichtigen sachen/ so das Reich betreffen / bald anfangs der Chur Fürsten Raths und bedenkens / sich gebrauchen wolle. (b)

Ad proscriptionem ergò Principum Imperii, si non omnium Ordinum, certe Electorum, consensus requiritur: Quin

L enim

(a) d. propof. 19. (b) Capitulatio Ferdinandi 11. S. Ihr Mayt. solten und wolten auch des Heiligen Reichs, vers. in wichtigen sachen.

enim ea res magni momenti sit, totumque Imperium, ac ejustranquillitatem concernat, nemo, credo, dubitaverit.

Sed hunc Capitulationis textum, Cæsar, & Cæsareani, in alium sensum detorquere conantur: Quod, nempe, per, Wichtige sachen / intelligantur, non, quorum finis modo arduus est, sed &, quorum media dubia, nec expedita sunt, Welche nicht allein bis zu ihrem zweck wichtig; sondern/welche auch einen wichtigen zweifelhaften modum hetten/ auch welche weise sie expediret / und verrichtet werden müssen: Worin des Heiligen Reichs Satzungen und Abschied nicht selbst verordnung thun / und mase geben. (a)

Hoc verò non obstante, rectè nos eundem huc applicamus: Ita enim ab ipsis Electoribus, optimis verborum suorum ac Capitulationis interpretibus, explicatur, & huc applicatur; tum seorsim à Saxone & Brandenburgico, tum junctim à toto Electorum Collegio, qui hoc ariete Electoris Palatini proscriptionem impugnarunt.

Saxo quidem Elector ita eâ de re sentit, (b) In des Pfaltz-Gräfens Nachts-proces hätte billig ein ander modus procedendi gehalten / und die Churfürsten des Reichs / inhalt der Capitulation, als in einer schweren/wichtigen / weit-aussiehenden sache / daraus die ruin des heiligen Reichs / wie die erfahrung und der augenschein bezeuget / erfolget / hierum besfraget werden sollen.

Aut

(a) In resolutione Danicis Legatis datâ Vienna 7 Jun. Anno 1621. apud Lundorp. tomo 1. act. publ. lib. 6. c. 36. p. 946. (b) In vota suo Ratisbone Anno 1623. die Sabbathi 11 Febr. apud Lundorp. tomo 2. act. publ. lib. 6. tract. 24. p. 1161.

Aut ergò valdè lubricus & inconstans Saxo fuit, aut apertè falsus est Ferdinandus Imperator, quando scripsit, (a) Er habe/ aus seines Gesandten/ relation, so viel verstanden/ daß Chur-Sachsen nunmehr/ wegen der Nichts erklärung/ auff keinen Chur-Fürstlichen Conventum dringen/ und selbst-bekennen/ daß man hierzu izmahls füglich nicht gelangen könnne/ auch hierzu viel zeit verlieren würde.

Consimile Brandenburgicus suffragium tulit, (b) Man könte nicht befinden/ wie von dieser so wichtigen sache (darauff des gantzen Reichs wolstand/ oder aber endliche ruin beruhete) die Chur-Fürsten hetten können aufgeschlossen werden: und da auch keine Capitulation da/ were es dennoch eine solche sache/ da der Chur-Fürsten bedencken und gutachten zuvernehmen gewesen/ Solches aber um so vielmehr/ weilndis hochbetheurliche Capitulation, darinnen versprochen/ daß in wichtigen sachen/ bald anfangs/ der Chur-Fürsten bedencken und rath eingeholet werden sollte/ darzu kömt.

Idem duo Electores junctim, (c) Die Capitulation were hierin klar/ und es erfodere dis fundamental Gesetze/ welches ein unbeweglich grundfest/ mehrers nicht/ dan würtliche observantz: daher also hierüber keine mehrere stimmen zumachen/ noch dis Gesetz in weitere consultation zustellen.

L 2.

Nec

- (a) *ad Electorem Saxoniae de dato Wien 29. Aug. Anno 1620. apud Lundorp. d. tomo 2. l. 5. tract. 20. n. 7. p. 896.* (b) *d. loco & tempore apud Lundorp. d. tract. 24. p. 1163.* (c) *Relatio Electorum & Principum super quibusdam articulis Casareae propositionis Ratisbonae de dato 17. Febr. Anno 1623. apud Lundorp. tomo I, act. publ. lib. 6, c. 154. p. 1077.*

Nec minùs apertè , universi Electores ac Principes , Ratisbonæ congregati , textum Capitulationis ad sensum hunc accommodârunt , (a) Daß in dem Pfälzischen Recht proces , umb der sachen wichtigkeit willen / als welche ein Chur-Fürstenthum des Reichs / und also auch ein mitglied des Chur-Fürstlichen Collegii betreffe / daraus entweder des Reichs ruhe und wolstand / oder wol gängliche zerrüttung und ruin entstehen / und erfolgen könte / billig mit vorbewußt des Heiligen Reichs Chur-Fürsten / nach inhalt Königlichlicher Capitulation , welche pro Lege fundamentali Imperii zuhalten / verfahren werden sollen.

III.

III. Eâdem Capitulatione expressè provisum est , quod Cæsar rixam , bellum , aut turbas , Imperii nomine movere non debeat , absque Ordinum , aut ad minimum , Electorum consensu , Solle kein gezänck / Fâhde / noch Krieg inn / oder aufferhalb des Reichs / von desselben wegen anfangen / oder vornehmen &c. ohn Vorwissen / Rath und Bewilligung der Reichs Stände / zum weinigsten der sechs Chur-Fürsten. (b)

Jam verò proscriptionis individuus Comes est , bellicus tumultus: Cum is , qui per sententiam Banni declaratoriam , bonis ac dignitate exuitur , mox armis ac viâ militari iisdem exuendus sit ; nec enim sponte suâ quisquam iis cedit.

Prohibito ergo , seu destructo consequenti , in quo stat ratio antecedentis , prohibetur , & destruitur antecedens ; si modò con-

(a) *Responsum Electorum ac Principum ad Cæsaris propositionem de dato 20. 30. Ian. Anno eod. apud Lundorp. d. lib. 6. c. 152. p. 1068.*

(b) *Capitulatio Ferdinandi II. S. es solstent und wolten Ihre Mayt.*

consequens illud necessariò sequitur ad antecedens. (a)

Quâ ratione similiter Elector Saxonix Ratisbonæ usus est, (b) Daß solche Exsecutiones ohne Kriegsmacht nicht vorgenommen/ und dadurch dem Reiche/ und den gehorsamen Ständen leichtlich grosse gefahr zugezogen/ auch zwiespalt oder mishälligkeiten / unter den Ständen causirt, und angerichtet werden könte/ Inmassen die Pfälzische Exsecution daselbe gnugsam zuerkennen geben.

IV. Si Imperatori soli, ubi Principum Imperii, corpus, fama, aut regalia in controversiam veniunt, cognitio interdicta est, multò magis Banni declaratio erit interdicta, in quâ de omnibus his tribus simul, ac unâ eademque operâ agitur.

Atqui prius in superioribus abundè demonstravimus: Ex quo necessariò sequitur, Imperatori, cui soli in corpus, famam, ac regalia Principum, nil juris est, nec Banno in eos grassari licere.

V. Principes Imperii nostri, quos tamen dignitate, libertate, & privilegiis, aliarum Nationum Proceres anteire, vulgò jactitamus, illis longè deterioris evaderent conditionis, si Imperatori soli, in eorum capita ac fortunas, Banni fulmen vibrandi potestas esset.

Nam, in Gallia, olim quidem Parium Curix præsentia ad hoc fuit necessaria. Veluti, cum Dux Alenzonius, Carolii VII. Regis propinquus, perduellionis reus esset, Senatus Regi consulenti respondit: Judicium istud, nec constitui, nec terminari

L 3

pos-

(a) Everhard. in topicis, loco, à destructione consequentis ad destructionem antecedentis.

(b) in dicto voto apud Lundorp. d. loco.

posse, nisi à Paribus Franciæ, Rege ipso præ-
sente. (a)

In Poloniâ Rex de Nobilium capite ac
famâ, non, nisi in Comitibus, cum Senatu ju-
dicare potest. (b) Quemadmodum, Anno
1585 sub Stephano Rege, Christophorum
Sborovium Regni Senatus læsæ Majestatis
reum, ac infamem, per Regni Marescallum
pronunciavit. Iisdemque Comitibus, terrarum
Nuncios, contra Samuelis Sborovii suppli-
cium, extra Regni Comitibus de illo sumtum,
protestati, & privilegia Nobilitatis, ac Li-
bertatem Reipubl. atrociter violatam, que-
sti sunt: Quibus cum Rex respondere ex
voto differret, interpositâ protestatione, ne
legitimis Comitibus hujus Conventus acta
ascriberentur, ac ne quicquam, quod hic
concluderetur, ratum esset, discesserunt. (c)

Sigismundus quoque, non ita pridem de-
functus Rex, Anno 1616 feriâ quartâ post
festum inventionis S. Crucis proximâ, VVar-
saviæ, in Conventu Regni generali, cum
Senatoribus Regni, in Conventu congre-
gatis, & lateri suo assidentibus, VWilhelmum,
Ducem Curlandiæ, titulo Ducali Curlandiæ
& Semigalliæ, tum etiam beneficio eorun-
dem Ducatum privavit.

Et hoc Polonorum exemplum Elector
Brandenburgicus, in Conventu Ratisbo-
nensi, Anno 1623. contra Cæsarem inpr-
mis urfit, (d) Es wârde/ auff diese weise/ ein
Chur-Fürst/ und andere Stände des Reichs/
weit deterioris conditionis, als ein Edelman
in

(a) Bodin. lib. 4. de Republ. c. 6. (b) Cromerus
lib. 2. in Polonia. Neuge Paur. lib. 1. histor.
Polon. (c) Chytraus lib. 27. Chron. Saxon.
(d) In d. voto suo apud Lundorp. d. loca.

in Polen sein/dan derselbe nicht/als auff offnenem Reichstage/proscribiret werden könne.

His tamen omnibus non attentis, cum defunctus Ferdinandus pro lubitu, ac suo quasi jure, evulsisset ac plantasset, ligasset ac absolvisset, Electores Imperii nuperrimè, quasi piscatores icti, sapere cœperunt; & memores illius, quod, quæ notabiliter fiunt, nisi specialiter notentur, videantur quasi neglecta (a) in Capitulatione hodierni Ferdinandi (ut vocant) III articulum hunc de Banno, seu proscriptione, in sequentem, formam variasse, mentemque suam aperitissimè declarasse, scribuntur, (b) Ihr Mayt. solten und wolten auch fürkommen / und keines weges gestaten/ daß nun hinsüro iemand/hohes oder niedriges Stands / Chur-Fürst / Fürst / oder anderer/ ohne Besach/ auch unverhöret/und ohn vorwissen / Rath/ und verwilligung der Chur-Fürsten / welche sich des werks nicht theils hafftig gemacht / in die Uche und Oberacht ge than / bracht / oder erkläret werde : Sondern in solchem ordentlicher proces, und des Heiligen Römischen Reichs vorauff gesetzte Sazung/ nach ausweise des Heiligen Reichs / im gemelten 55 Jahr / reformirten Cammer-Berichts ordnung/ und dar-auff erfolgter Reichs abschiede/ in dem gehalten und vollzogen werde/ doch dem beschädigten seine gegenwehr/ vermög des Land-Fridens unabbrüchig. Were es aber sacht / daß die that an ihm selbstem ganz notorisch und offenbar / der friedbrecher auch in seinem verbrechen beharrlich und thätlich fortsühre / ob wol es alsdan nicht eines sonders

L 4

bahren

(a) l. 15. §. de injur. (b) In manifesto hodierni Electoris Palatini, controversiam de Palatinatu concernente sub finem.

bahren processen von nöhten ; so wollen Wir doch auch in diesem fall / mit zuziehung obgedachter des Heiligen Reichs obgemelter massen uninteressirten Chur-Fürsten / ehe und zuvor wir / zu der würtlichen Aechts erkldrung schreiben / communiciren / und verfahren.

Ex dictis his luculenter patet , quod , licet in causis fractæ Pacis , tam Imperatori , quam Camera , Bannum in delinquentes stringere liceat ; id tamen cum grano salis , & hac moderatione intelligendum sit , ut illustrium Personarum , sive Principum proscriptio toti Imperio reservata maneat.

Ut ergo à potiori fiat denominatio , Bannum , cujus principalior & nobilior , sive pars , sive species , penes Ordines residet , meritò Ordinum , seu totius Imperii potius , quàm solius Imperatoris esse , dicimus.

CAPUT XII.

De jure Collectarum seu Tributorum.

SECTIO I.

Collectatio , sive collectæ generalis impositio , Reichssteuer / Reichsantage / Reichshülffe / est de Regalibus ; & quidem potioribus , seu majoribus. (a)

*Tributi
indictio
totius
Imperii,
non Im-
perato-
ris est.*

Ea verò in Imperio nostro , non ab Imperatore imponitur , & à reservatâ supremâ , ac semper , atque perpetuò apud Imperatorem residente potestate descendit , Ordinibus nudo saltem exactionis & collectionis ministerio permissò & concessò ; ut fabulantur isti , (b) quibus Cæsaris favor magis , quam

(a) Reink. lib. 1. cl. 5. c. 4. n. 171. (b) quos citat , & , pro more , sequitur Reink. d. c. n. 204. & sequ. & c. 6. n. 124.

quam Patriæ Libertas cordi est: Sed à toto Imperio, eo, quo Ordinibus placuerit, modo instituitur, nec ulla, nisi in Comitibus, eorum consensu indici potest. (a)

Quare cum Matthias, Ungariæ Rex, Anno 1609. ad tuendos ejusdem Regni fines, subsidia ab Electore Saxoniam peteret, res ab eodem ad Comitibus rejecta est, (b) hac ratione, Es müsse nicht vor einen Stand des Reiches allein/sondern auff allgemeiner Reichs Versammlung/ hierin gehandelt werden.

Ita quoque Rudolphus Imperator, à proprio fratre Regnis ac ditionibus exutus, cum in Electorali Conventu Anno 1611. Noribergæ habito, sumtus, ad sustinendum Imperatoriam dignitatem, postularet, Electores rem ad universos Ordines rejecerunt, (c) Ihre Mayt. werde selbst Aller-gnädigst er-messen können / daß solches hohe begehren / bey des Reichs Chur-Fürsten allein nicht zuerheben / sondern / bey aller Stände resolution stehen werde.

Idem adhuc, Anno 1623. in Conventu Ratisbonensi, ab illis factum: Ubi, cum Imperator, ad tuendos Ungariæ fines, contributionem postularet, (d) Sie möchten Ihrer Mayt. mit treuhertzigem rath und that zu handlen geben / wie Ihre Mayt. an der Turckischen Grentz unterhaltung / mit einer ertliedlichen hülffe / für dismahl / ohne eine Reichs Vers-

L 5

sam-

(a) Paurmeist. lib. 1. de jurid. c. 4. n. 40. edit. poster. (b) in literis ad Regem Matthiam de dato Mersburg 10. 20. Febr. Anno 1609. (c) Responsum Electorum ad Imperatoris propositionem de dato 17 Sept. Anno 1611. (d) Casaris propositio de dato 7 Jan. Anno 1623. apud Lundorp. tomo 1. act. publ. lib. 6. c. 151. p. 1066.

sammlung / umb der anzug hangender gefahr
 willen/succurreret werden möge; ab Electoribus
 responsum est, (a) Ihre Keyserliche Mayt.
 werde sie / daß sie deroßiben / wie sie sonst
 gerne wolten / in diesem ihrem suchen/dißmahl
 nicht entgegen gehen können / Aller Gnädigst
 vor entschuldiget halten / und ihr nicht zuwider
 sein lassen / dieses an die sämtliche / des Hei-
 tigen Reichs Stände / durch herkommene belei-
 bige wege / gelangen zu lassen.

Et gaudet quidem, hoc in articulo, Im-
 perator pari, cum Rege Polonia, privile-
 gio: Nam apud Polonos quoque, non, nisi
 in Comitibus, tributa sciuntur, ac decer-
 nuntur; & quidem consentientibus Consi-
 lialiis pariter, ac Nunciis terrestribus.

(b)

Licet
 Impera-
 toris no-
 mine si-
 as.

Nec movet nos, quod Imperator tributa,
 ab Ordinibus decreta, suo velut nomine in-
 dicat.

Hoc enim ideò fit, quia Imperator est;
 hoc est, summus Imperii Princeps, & Sacri
 consilii, seu Senatus Imperialis, des Reichs
 Raths / Director.

Nam indictio, per se, magni momenti
 non est: Cum indicens operam tantum su-
 am adhibeat, quam format ac informat con-
 sensus Procerum Imperii. (c) Idque in tan-
 tum, ut, ne digitum quidem transversum,
 ab eorum consensu Imperator recedere pos-
 sit.

Hinc

(a) *Electorum & Principum relatio de quibus-
 dam articulis Casarea propositionis de dato 17
 Februar. Anno 1623. apud Lundorp. d. lib.
 6. cap. 154. p. 1075.* (b) *Cromerus lib. 2. in
 Polonia.* (c) *Limnaeus lib. 1. de jure publ. c.
 10. n. 31.*

Hinc si Ordines Imperii in Collectam, Imperator, ne quidem terminum quidem solutionis mutare & coarctare potest: Sed, ubi necessitas id exigere videtur, adhibendus est Ordinum consensus. Prout factum Anno 1567. Isti der dreyjährigen / zu Augspurg verabschiedeten / beharrlichen hülffte wegen / sich das hin verglichen / entschlossen / und bewilliget / daß dieselbe ermeldte dreyjährige hülff in eine zweyjährige bracht werden solle. (a)

Contributionum ergo præcipuum requisitum est, voluntarius Ordinum consensus; hæcque non minima pars Libertatis nostræ hucusque fuit: Quam, ut sartam tectam sibi conservarent Ordines, sæpè etiam, acceptis ab Imperatore reversalibus, sibi prospexerunt. Die contributiones seind jetzt / von dem Höchsten Haupt für freywillig acceptiret / etwan auch / weil es für das einzige Kleinod der freyen Teutschen Nation geachtet / reversales darüber erhalten / und auffer einer gesamter Bewilligung / wies der einen einzigen Stand / nie durchgedrungen worden. (b)

Nec Reinkingii instantia negotii nobis quicquam faceffit; quod consensus hic Procerum Majestatem Imperatoris non evacuet: Cum nemo Principum jus habeat, vel teruncium unum exigendi à suis, præter constitutum annuum censum, nisi populus assentiatur. (c) Quem ad finem aliorum

L 6

Regum

(a) Recessus Imperii de Anno 1567. §. und demnach zu schutz. (b) Instructio Legatorum Reipubl. Noribergensis ad Ducem Bavaria de dato 10 Octobris, Anno 1621. (c) Comin. lib. 10, comment.

Regum exempla ex Bodino ac aliis adducit. (a)

Respon-
sio.

Nam, ut alibi, ita & hic, in generalitate terminorum ludit: Distinguere enim primum debebat, inter honestatem, utilitatem, & necessitatem.

Cum hæc quæstiones toto inter se cœlo differant: Utrum Principes rectè & justè faciat, seu utrum è re Principis sit, si, in tributis indicendis, Populi, seu Subditorum, adhibeat consensum? Et; utrum Princeps Subditorum consensum necessariò adhibere teneatur, ita, ut eo deficiente, Subditi impositum sibi onus recusare possint?

Si enim asserat, Principem, & rectè, & ordine facere, quod Populi adhibet consensum, imò in DEUM ac Justitiam peccare, quando Populum pro lubitu, absque justa causa, tributis exhaurit; pedibus in ejus sententiam descendimus.

Si item asserat; è re & exiustimatione Principis esse, ut id faciat: Similiter eidem assentimur.

Quod si ulterius pergat; in omni Regno, etiam quod reverà monarchicum est, & ut ad speciem descendamus, in Galliâ (de quâ Cominaus disserit) consensum Subditorum necessariò requiri, ita ut illi, non requisiti, tributa, ex solius Principis placito imperata, tenuere possint: Jam illi amplius assentiri non possumus.

Cominaus, in sequentibus, satis se mentemque suam explicat, quando pergit. Sunt Principes, quibus hoc frequens est in sermone, ut dicant, habere se privilegia, ut, quan-

(a) Reink, l. 1. cl. 2. c. 2. n. 143. & cl. 5 c. 4. n. 208. & sequ.

quantum velint, exigant à Populo. Certè Galliarum Rex omnium minimè causam habet, ut istud de se jactet: Nec enim vel ipsi, vel cuivis alii id licet. Qui verò comparandæ gratiæ causa, potestatem hanc illi tribuunt, ii certè parùm liberaliter agunt, & providè. Quid enim finitimorum voluntates alienare magis possit, quam ejusmodi vox atque licentia? Verùm, si Rex ad hunc modum diceret, habere Populum fidelissimum, qui libenter imperata faciat, qui nullum onus recuset, qui patientissime quidvis toleret, qui damnum acceptum moderatissimè ferat, majorem sanè laudem ex eo fit habiturus, quam si prius illud dicat, suumq; privilegium sibi diligenter servandum esse, contendat.

Hucusque Cominæi verba: Ex quibus, præsertim posterioribus, ad quem scopum intendat, luculenter videre est.

Sed jam, non de boni ac prudentis Principis officio, verùm, si Princeps debiti sui ac Prudentiæ fines transilire velit, de Subditorum potestate, quæstio nobis est: In qua alia Regna, cum Imperio nostro, Reinkingius nequicquam comparaverit.

Nam, quod ad Galliæ Reges attinet, solent quidem Comitia, quando de novo tributo indicendo agitur, in Gallia haberi: Non ideò tamen, ut Populus arbitretur, ex ejus nutu, Monarchicam ac Regiam potestatem pendere; nam, & sine consensu Populi, potest, jure suo, Princeps tributa imponere & exigere: Sed ut paternè Subditos moneat, causam necessariam esse, ex qua cogatur, propter utilitatem publicam, ab illis subsidia petere. (a)

Hinc Carolus, Ludovici IX Pater, mo-

L 7

rem

(a) Petrus Gregor. lib. 24. de Republ. cap. 5.

rem hunc non servavit, sed primus omnium, sine consensu Populi, pecuniam, pro suo arbitrato, imperavit. (a) Qui, etsi malè hoc ipso, ac imprudenter fecerit, Populus tamen ei repugnare, imperataque tributa recusare non potuit.

Carolus quoque IIX in animo, sub finem vitæ, habuisse fertur, remittere plurimum de tributis, neque amplius, quam Proceres Regni decrevissent, extra ordinem imperare. (b) Quod ipsum nullius fuisset ponderis, neque notatu dignum, nisi Regi Galliarum, absque Procerum decreto, tributa imperare liceret.

Longè diversa Imperii nostri ratio est, in quo consensus Procerum præcisè necessarius, & de substantiâ indicendi tributi, inò potissimum ejus fundamentum est: Adeò ut Proceres, de eo non consulti, ad id persolvendum non teneantur.

Hæc autem necessitas consensus in tributo indicendo, Majestatem ingreditur, ejusque pars est, ac potestatem illius, qui tributum indicit, penitus infringit, ac enervat.

SECTIO II.

Imperatoris non est pecunia collecta dispositio.

Sed, quemadmodum in indictione tributorum Imperator nihil, aut parum juris habet: Ita quoque in dispositione collectarum pecuniarum.

Non enim pecuniæ collectæ in fiscum Imperatoris coguntur, verum ab ipsis Ordinibus custodiuntur, werden unter den Ständen selbst verwahret. (c)

Et

(a) *Comin. lib. 9. comment.* (b) *Idem lib. 5. de Bello Neapol.* (c) *Recessus Imperii de Anno 1548. S. ferner haben Wir.*

Et initio quidem à singulis Ordinum in
 cujusque territorio pecuniæ colliguntur:
 Quorum unusquisque suos habet Quæsto-
 res, Vnter: und Obereinnehmer. (a)

Deinde collectas pecunias, aliquando à *Asser-*
 singulis Ordinum, eousque donec ad desti- *vatur*
 natum usum impenderentur, asservatas legi- *enim illa*
 mus: Ut Anno 1518 factum, ac decretum *vel à*
 est, (b) Daß das jenige / was ieder Obrigkeit *singulis*
 gefallen wird / daseibst bey derselben Obrigkeit / *Ordin-*
 in guter gewisser verwahrung behalten werden *num;*
 solle / bis so lange der Zug für genommen / und an-
 fang gewinnt.

Eodem modo in Recessu de Anno 1544
 (c) cavetur, Daß die anlag des gemeinen
 Pfennings / hinder eines ieden Chur-Fürsten/
 Fürsten / und Stands / verordneten Oberein-
 nehmern / in ihren Truhen verwaret / und behal-
 ten werden soll / bis auff Ihr Keyserlichen Mayst-
 und gemeiner Reichs-Stände fernere verglei-
 chung und bescheid.

Aliquando à singulis Circulis: Ut factum *Vel à*
 Anno 1542, quo Circulorum Quæstores pe- *singulis*
 cuniam collectam penes se retinuerunt, ac *Circulis.*
 militi persolverunt stipendia, Haben die ge-
 ordnete Creys-einnehmer / von dem zusammen
 gebrachten Gelde / der Chur-Fürsten / und Ge-
 meiner Stände / davon sie geordnet sind / deffes-
 ben ihres Creyßes aufgenommen Kriegs-Volk
 besoldet und unterhalten. (d)

Regi-

(a) Recessus Imperii de Anno 1542. S. damit
 nun dieser Christlicher. & seqq. (b) Recessus
 Imperii de Anno 1518. S. und nemlich die-
 ser meinung. (c) S. und damit nun dieser.
 vers. ferner soll und wil. (d) d. Recessus
 Imperii de Anno 1542. S. wir setzen / ordnen
 und wollen auch,

*Olim à
Regi-
mento.*

Regimento in vigore suo durante, illius commissa fuit custodia collectarum pecuniarum. Ita Anno 1500. ist das Geld des Reichs Rath/ durch die Fürsten/ Grafen/ und Herren geantwortet worden. (a) Et Anno 1525 ad earundem administrationem, quatuor è Regimento deputati sunt. (b)

*Sapius
in pu-
blico
arario,*

Aliquando, & quidem sapius, publicum ararium erectum fuit: Idque, vel in una Imperii Civitate; ut Anno 1495 Francofurti: (c) Vel in pluribus; ut deinceps semper factum est. (d)

*Sub cer-
eis Qua-
storibus.*

Huic autem arario unus, vel plures Quæstores, Zahl oder Pfeningmeister/de jure præficiendi sunt: Quales, An. 1495 septem constituti; eorumque unus tantum à Casare, reliqui sex ab Ordinibus denominati sunt. (e)

*Qui ab
Imperio,
non solo
Impera-
tore de-
pendent.*

Nec hi Quæstores ab Imperatore solum, sed & ab Imperio ac Ordinibus, & quidem potissimum dependent: Quapropter non Imperatori modò, sed Ordinibus quoque juramento obstringuntur.

Sic eodem Anno 1495 Haben die Schatzmeister nicht allein König Maximilian/ sondern auch den Chur-Fürsten/ Fürsten/ und Stän-

(a) Ordinatio Regimenti de Anno 1500. tit. von Goldnern/ wie die aufgesetzt/ &c. & tit. von der Steuer der Geistlichen &c. & tit. von der Steuer Frey- und Reichs-Städte &c. (b) Recessus Imp. de eod. Anno. §. weiter als Königlich Würde. vers. und fürter diesen hernach genanten. (c) Constitutio des Gemeinen Pfennings de An. 1495 tit. von den sieben Schatzmeistern. (d) Recessus Imperii de Anno 1512. §. item haben Wir und gemelte. Recess. Imp. de An. 1522. §. es soll auch ein ieder/ & passim deinde. (e) Constitutio vom Gemeinen Pfening, tit. eod.

Ständen / von des Heiligen Reiches wegen /
pflicht und end / thun sollen. (a)

Imò, si quis eorum speciali juramento,
aut Imperatori, aut uni alicui Ordinum ob-
strictus erat, necesse fuit, ut illo solveretur:
Quò ita absque ullo, seu Imperatoris, seu al-
terius cujusdam particulari respectu, soli Im-
perio esset obnoxius, Dieselbe Schatzmeister/
und Commissarien / seyn / in diesem handel / und
befehl / allein / aller getübd und end / damit sie dem
König Maximilian / oder de Chur / Fürst / Fürs-
ten / und Ständen / verbunden oder verstrickt
gewesen / gänzlich ledig ge / ählet worden. (b)

Similiter An. 1541 Ordines, communi con-
sensu Quästorè ejusmodi constituerunt, Has
ben gemeine Stände einen Pfeningmeister vora
genommen und geordnet / der in seinem einneh-
men und ausgeben / und allen andern sachen / ge-
meiner Stände nutzen fordern und suchen soll. (c)

Et isti Quästores rationes suas, non Im-
peratori, sed Imperio & Ordinibus reddere
jubentur, Des Heiligen Reichs Versammlung /
Chur / Fürsten / Fürsten und Ständen. (d) Olim
autem, existente Regimento, eidem Regi-
mento, nomine Imperii, Sollen Statthalter
und

*Imperio
quoque
rationes
reddant.*

(a) *Ibid.* (b) *Ibid. tit.* wie die Schatzmeister als
ter anderer Pflicht ledig sein sollen. (c) *Recess.*
Imp. de An. 1541. §. und damit gemeiner Stände
de. (d) *Constitutio* vom gemeinen Pfening de
An. 1495. tit. von den sieben Schatzmeistern.
Recessus Imperii de Anno 1524. §. diweil auch
solche hütffe. *Recessus Imperii de Anno 1526. §.*
weiter als Königliche Würde. *vers.* die auf
gebürtliche. *Recessus Imperii de Anno 1529. §.*
und damit ein solche. *in fine. Recess. Imp. de An.*
1541. §. und damit gemeine Stände. *in fine.*
Recessus Imperii de Anno 1542. §. und solch
vorgenommen. & §. hierum und damit.

und Regiment ehrbare rechnung thum / we lche
 rechenſchaft fürter den Reichs Ständen über-
 antwortet werden ſoll. (a)

Et ſe- Non enim ad nutum ſolius Imperatoris, ſed
cundum ex Ordinum decreto, concreditam ſibi pecu-
Imperii niam adminiſtrare debent, Sollen ſolch Geld
decre- zumahl / oder eines theils / niemand / was Wirs
tum pe- den / Stands oder Weſens der were (& ſic ne
cuniam quidem Imperatori) geben / oder folgen laſen /
admini- zuſagen / oder verwilligen / daſ nichts davon
ſtrant, nach geſaſſen / folge gegeben / oder zugeſaget wer-
 de / dan allein denen / oder an die end / dahin ſie /
 auff die jährliche Verſammlung / klärlch beſchieden

Impe- werden. (b)
rator pe- Hinc Imperator pecuniam, in certos uſus
cuniam collectam, in alios, ac quorſum deſtinata eſt,
collecta uſus convertere nequit: Niſi id fiat, acceden-
pro lu- te Ordinum conſenſu. (c)

bitu uti Qua pecunia, ſi, deſiciente cauſa, quæ
nequit. contributionem ſuadebat, haud opus ſit,
 illa lucro Imperatoris minimè cedit; ſed aut

Si illa Ordinibus, qui eam contribuerunt, reſti-
opus non tuenda, So man der ehlenden hülffe nicht not
ſit, Ord- dürfftig / oder gebrauchen wird / ſoll einem jeden
nibus ea Stande ſein ausgelegtes Geld / widerumb gege-
reſtitu- ben werden; (d) aut ad ſimiles neceſſitates
enda. af-

aut ad
ſimiles
neceſſi-
tates af-
ſervan-
da eſt.

(a) *Receſſus Imperii de Anno 1522.* S. und ſoll
 demnach ein geſchickter. (b) *d. Conſtitutio vom*
Gemeinen Pfenning. d. tit. Receſſus Imperii
de Anno 1512. S. und damit obangezeigter.
in ſine Receſſus Imperii de Anno 1544. S. und
 damit nun dieſer verſ. und ferner ſoll und wil
 ich. (c) *d. Receſſus Imperii de Anno 1622 in*
princ. d. Receſſus Imperii de An. 1524. S. item
 als auff gegenwertigen. *Receſſus Imperii de*
Anno 1570. S. erſtlich die weil noch. (d) *Receſ-*
ſus Imperii de An. 1524. S. item ſo der Turk. *Re-*
ceſſus Imperii de An. 1526. S. es haben ſich auch.

affervanda est, Da der Feind / von seinem hochlästigem gewaltigen Vorsatz abgetrieben / oder in was wege abgewendet wird / sol die Geldhülffe beyssammen in den Leg. Städten / bis zu andern / gegen den Türken / nothwendigkeiten behalten / und zu andern sachen nicht gesbrauchet werden. (a)

Licet autem circa dispositionem collectarum pecuniarum variè, & non uno modo actum, ex dictis appareat, quocunque tamen rem vertas, Imperator penè semper ab ea exclusus fuit: Ut ita Venetorum Duci in hoc non absimilis videatur; qui circa pecuniam publicam dispensare non potest, ne quidem de obulo, absque assensu Civium suorum. (b)

Nec illud ultimò nobis prætereundum est, quod Imperator, veluti tributo onerare Ordines in ipsius potestate non est, nec à tributo, communi Ordinum consensu Imperator, immunitatem, uni, alterive concedere possit, in reliquorum præjudicium. (c) Sed, si Ordines quidam in Imperio existant, quibus, certis de causis, immunitas concedenda videtur, communi Ordinum placito id fieri debet. Prout, Anno 1542, Civitatibus, Goslar / Müshausen / Northausen / Wangen / & Zell im Hammersbach tributum fuit remissum. (d)

Nam, ut vectigalia ac tributa imponere, ita & immunitatem eorum nemo, nisi is, qui

(a) Recessus Imperii de Anno 1566. §. und soll solche Geldhülff. (b) Tiberius Decianus responsa 19. n. 127. vol. 3. (c) Gail. lib. 2. obs. 59. n. 1. Matth. Steph. lib. 2. de jurisdictione. parte 1. c. un. membro 1. n. 107. Schonborn. lib. 5. Polit. c. 12. (d) Recessus Imperii de Anno 1542. §. und wiewol die Städte.

Imperator solus non potest à collectis immunitatem concedere.

qui summam Reipubl. potestatem habet, largiri potest. (a)

CAPUT XIII.

De Iure creandorum Magistratum.

SECTIO I.

AD Majestatis quoque Jura refertur Jus creandorum Magistratum inferiorum. (b) Nam ad curam Principis Magistratum creatio pertinet, non ad favorem Populi, ut Modestinus ait: (c) Hacque ipsa creatio maxima pars est muneris Imperatorii. (d)

Quod si verum est, Imperator noster hodiernus maximam muneris sui parte privabitur.

Et, ut ad speciem progrediamur, inter Magistratus primum, procul omni dubio, locum sibi vindicat Vicarius Imperii, qui vivente, sed absente Imperatore, constituitur.

Palatinus Rheni est ordinarius Imperii Vicarius, absente Imperatore.

Is autem, etiam eo casu, est Elector Palatinus Rheni: Quod Rupertus Imperator aperte testatur; dum scribit. (e) A divinis Romanis Imperatoribus, & Regibus, Prædecessoribus suis, hactenus existisse observatum, ac etiam de jure Comitatus Palatinatus Rheni fuisse, & esse, quod cum Romanus Imperator, vel Rex, ultra montes Italiam ingressus fuerit, in ipsius absentia, Vicarius Imperii in Germaniam, Galliam, & Regno Arelatensi, ad Comitem Palatinum Rheni pertinerit, & pertineat.

Quod

(a) Bodin. lib. I. de Republ. cap. 10. (b) Reink. lib. I. cl. I. c. 2. n. 20. (c) l. un. Ad L. Iuliam ambitus. (d) Zonaras. (e) In Constitutione de Vicariatu Imperii Germanici in absentia Imperatoris data Augusta Anno 1401. apud Goldast. tomo I. const. Imper. p. 381.

Quod domesticum, è Palatinâ Domo nati Imperatoris, testimonium, si quis forte rejiciat; certè clara privilegii antiqui, à Carolo V VVormatiæ confirmati, verba (a) non refellet, So ein Römischer Keyser / oder König / über Berg zeucht / oder auß dem Reich ist / gebühret / und stehet zu / einen iedem Pfaltz Grafen / der Chur Fürst ist / die verschung und verwaltung desselben. Wie Wir dan dasselbe / auch seine hergebrachte Freyheit / und privilegium, hiervon / confirmiret / und bestätiget.

Unde Electore Palatino invito, alius Vicarius ab Imperatore constitui nequit. (b)

Ita Ludovicus Bavarus, cum ad iter in Italiam se accingeret, Rudolpho, nepoti ex fratre, Praefecto Pratorio Rheni, res Germanicas commisit. (c)

Et cum, Anno 1473 inter Fridericum III. ac Carolum Audacem, Burgundiæ Ducem actum fuisset, ut hic Vicarius in Imperio constitueretur, nihil peractum fuit: Quod Imperator, sine Assensu Principum Electorum, nihil super his rebus posset constituere. (d) Petitiones Caroli improbæ videbantur, scribit Austriacus Autor, (e) & ad quas, non, nisi de communi Principum Electorum, & omnium Ordinum consilio, responderi deberet.

Exempla, quæ in contrarium adducuntur, aut tunc acciderunt, cum Palatinus privile-

(a) quæ ex Frehero refert Limnaus lib. 3. de jure publ. c. 12. n. 36. (b) Limnaus d. c. 12. n. 35. & alii, quos citat. (c) Avent. in. lib. 7. annal. Boj. (d) Crantz. lib. 13. Saxon. c. 11. Autor Paralipom ad Abbatem Urspergensis p. 450. (e) Gerharus de Roo l. 8. histor. Austr.

vilegium hoc Vicariatus nondum obtinuit, aut cum ejus consensu.

Potest enim, & solitus est Palatinus, de jure suo interdum aliquid remittere; integrum tamen sibi illud, acceptis reverfalibus, reservans: Quarum exemplar exstat apud Goldatum. (a)

Archi-
cancel-
larii cer-
ti & or-
dinarii
sunt.

Inter Magistratus Imperii secundum locum obtinent Archi-Cancellarii Imperii: Qui, ex antiquis Imperii moribus, tres sunt; Principes Electores ecclesiastici.

Nec verò in horum creatione, Imperator quicquam juris habet: Statim enim, ac ritè à Capitulo electi sunt, Imperator eos, nolens, volens, de Electoratu, cui Archicancellariatus hoc munus connexum est, investire, & quoscunque Capitulum elegerit, pro Imperii Archicancellariis agnoscere, tenetur.

Idemque, de quatuor secularium Electorum officiis, quæ hæreditaria sunt, judicium esto.

Quæsto-
res ab
Imperio
crean-
tur.

Huc etiam pertinent Quæstores, seu ararii Præfecti, Reichs-Schatzmeister/ Reichs-Pfenningmeister: Quorum creatio, ut paulò antè ostendimus, ad Imperium de jure, non Imperatorem spectat.

Regi-
mentum
ab Impe-
rio con-
stitutum
est.

Regimentum, quod suo tempore (cum omnia publica ipsius dispositioni subjacerent) summus in Imperio Magistratus appellari meritò potuit, ab Ordinibus Imperii constitutum fuit; nec Imperator initio plus, quam Præsidem, tractu temporis, duos Affessores creandi, jus habuit: De quo latior infra erit differendi campus.

Camera
est ludi-
cium
Imperii.

Si quoque supremum Camerae Judicium huc referre lubet, illud maximam partem

ab

(a) tomo I. der Reichs-Satzungen. p. 243.

ab Ordinibus dependere, adeoque Imperii magis, quàm Imperatoris esse, supra exposuimus.

Consilium verò illud aulico-Imperatorium, *der Reichs Hof Rath* / quod Leguleji Camera vulgò æquiparant, & Consilium Imperatoris secretius, *der Keyserliche Geheimne Rath* / quod Regimento, cum extrema avitæ Libertatis internecone, substituitur, nova sunt, & illegitima, Austriacæ Domus, contra Imperii Leges ac jura, in principium Ordinum, communisque Libertatis tendens, machinatio.

Tandem integrum Imperii Senatum quod attinet, fatemur sanè, Imperatorem creare Principes ac Duces: Nec inde tamen infertur, eundem posse aliquem cooptare, inconsultis Principibus, in Principum Senatum.

Aliud enim est, vocari titulotenus Principem seu Ducem: Aliud, in Comitibus inter Principes jus habere sedendi, ac suffragium ferendi. Nec, qui Principes Imperii nominantur, & titulo ac honore Principum gaudent, illicò Ordines Imperii sunt, ac suffragio sessioneque Principum in Comitibus potiuntur: Id quod ipsemet quoque Reinkingius (a) inficiari nequit.

Ut ergo quis, tanquam summi Magistratus pars, administrationem Imperii unà cum aliis Ordinibus in Comitibus capeffat, & ad hunc effectum Imperii Princeps fiat, Imperatoris creatio non sufficit, sed requiritur aliorum Principum assensus: Nec enim Cæsari in illis, quæ sessionem, ac suffragia Principum concernunt, innovandi quippiam, aut mutandi, & imprimis suffragia multiplicandi ulla est potestas.

Unde,

(a) lib. I. cl. 4. cap. I. num. 34.

Consilium
aulicum
& secretum
Imperatoris
non sunt
legitimus
magistratus.

In Senatum
Imperii
nemo, nisi
Ordinum
consensu,
recipi potest.

Unde, tempore tractatum Passavien-
 sium Mauritius inter gravamina Imperii re-
 censuit, Daß in der Fürsten / und gemeiner
 Stände Råthen / in sachen die Erblande bes-
 langende / allerley practiquen sollen gemacht
 werden umb die meisten stimmen zuerlangen/
 Dadurch / was man begehret / zuerhalten / auch
 daß von den Erblanden / und temporal Stådt-
 ten / der angezogenen Bisthumen / leichte und
 unterschiedliche Personen untergesetzt werden/
 der stimmen desto mehr nach gelegenheit zuma-
 chen. (a)

Quod si, pro lubitu, quoscunque in sub-
 fellia Principum adsciscere, aut admittere,
 Imperatori largiremur, posset is omnes fi-
 duciariorum suos, Clientes, ac jurata mancipia
 Principes Imperii facere, Senatui Principum
 obtrudere, ac, cum in Comitibus vota non
 ponderentur, sed numerentur, (b) multitu-
 dine eorum votorum, reliquos Principes vel-
 uti obruere, aut certè eorundem auctorita-
 tem labefactare; adeoque concludendi po-
 testatem, per hos, qui ab ipsius ore toti de-
 pendent, obliquè ac per indirectum ad se tra-
 here, cum directò id ipsi præcisum sit.

Hinc etiam antiquitus, cum novi homi-
 nes in Senatum Principum reciperentur,
 factum id aliorum Principum assensu.

Sic Fridericus II, cum consilio, assensu &
 assistentiâ Principum, Civitatem Brunsvi-
 censem, ac Castrum Lunenburgense univit,
 ac creavit inde Ducatum. (c)

Et Carolus IV cum Anno 1363 Burggra-
 vium Norimbergensem Principem Imperii
 crea-

(a) Hortled. tomo 2. de Bello German. lib. 5. c.
 13. n. 17. (b) Reink. lib. 1. cl. 5. c. 8. n. 61.

(c) Historische Braunschweigische Händel
 parte 1. p. 29.

crearet, fecit id, accedente Principum, Comitum, Baronum, & Procerum Sacri Imperii consilio. (a)

Illud tamen concedimus, si quis de novo in Ordinum numerum (legitimè, scilicet, & Ordinum consensu (cooptatus, nec adhuc in Comitibus locum, seu sessionem consecutus sit, Cæsari incumbere, ut eidem de loco opportuno prospiciat; citra Imperii, alteriusve præjudicium. (b)

S E C T I O II.

ET hi quidem omnes togâ Patriæ præcipuè intersunt: Quod si Bellum gerere oporteat, Imperatori facultas non est, declarandi aliquem generalem Belli Ducem; sed illud ipsum quoque fit, & fieri debet communi Ordinum suffragio.

*Dux
Belli ab
Imperio
creatur.*

Ita Albertus, Comes Palatinus Rheni, & utriusque Bavariæ Dux Anno 1500 generalis ac summus Belli Dux creatus est, Ist von der versammlung zu einem Hauptman des heiligen Reichs/ erwählet. (c)

Similiter Anno 1530. Hat sich N. auf Unserer/ auch Churfürsten/ Fürsten/ und Stände ersuchen/ der Hauptmanschaft unternommen. (d)

Isque Dux ab Imperio, & Regimento (quod tunc temporis Imperium representabat) dependet, ejusque jussu stare jubetur.

M

tur:

(a) Goldast. tomo I. const. Imp. p. 371. (b) Recessus Imp. de Anno. 1570. §. nachdem auch noch etliche Reink. lib. I. cl. 4. c. I. n. 35.

(c) Recessus Imperii de Anno 1500. tit. des Reichs Hauptman betreffend. (f) Recessus Imperii de Anno 1530. §. und damit solte er ersuche hülff.

tur: (a) Unde in juramenti, quod præstat, formulâ continetur, Daß er ohn des Reichs Regenten bescheid nichts fürnehmen wolle. (b)

Eidem Et, quemadmodum communi Ordinum
resignat. consensu constituitur; ita etiam, si resignare velit, non Imperatori, sed Regimento, & omnibus ad Regimentum deputatis Principibus, resignare debet, Der Hauptman hat macht sich der Hauptmanschaft zuentladen: Doch also / daß er solches / wo er innerhalb des Reichs Teutscher Nation, Uns / oder dem / so an Unser stat sitzen wird / darzu den Churfürsten / Fürsten / und des Reichs verordneten Regiment / so dan / zumahl / auf des Reichs ersorderung / bey einander versamlet weren / aufschreibe. (c)

Et ab eodem remove-tur.

Idemque est, si, certis de causis, dimittendus sit, Wan Wir / und die gemeidte Regenten / solch aufschreiben / oder abtünden / aus redlichen und beweglichen ursachen thun wollen / so sollen Wir / und die Regenten / die sechs Churfürsten / auch die zwölff Geistliche und Weltliche Fürsten / des Reichs Regiments zu Uns erfordern / und alsdan mit Unserm rath / wissen und willen / solche abtündung und aufschreibung thun. (d)

Nihil enim tam naturale, quam eo unumquodque modo dissolvi, quo colligatum est. (e)

Id

(a) *Recessus Imperii de Anno 1500. tit. der Hauptman sol ohne bescheitlich / &c. & tit. mo der Hauptman allzeit sein sol / &c. ibi nach bescheid des Reichs Regenten.* (b) *Ibid. tit. des Hauptmans End.* (c) *Ibid. tit. Wie der Hauptman urlaub nehmen sol.* (d) *Ibid. d. tit.* (e) *l. 35. de Reg. Juris.*

Id sanè diffiteri non possumus, constitutionem summi Ducis militaris, ab Ordinibus libera voluntate, Cæsari, sub certis conditionibus, fuisse concessam; Ut Anno 1541, (a) Anno 1542, (b) & pluries deinceps factum. Cæsarem quoque ipsum, pro se, ac liberis suis, hoc officium, tanquam propriè Imperatorium, impetrasse ab Ordinibus. (c)

Sed id Ordinum juri præjudicare minimè potest: Nam ex eo forsan, Austriacos primam occasionem, Ordinum jura, hac parte invadendi, sumfisse, quis dixerit.

Ut autem de summo Exercitus Duce fideamus, etiam Consilarii Bellici, certo numero ab Ordinibus & Imperatore simul, *Vom Keyser und der versamung* / (d) Duci adjunguntur; quorum consilio omnia gerat.

Imò, Anno 1542. cum constitutio summi Ducis, Imperatoris arbitrio committeretur, econtrà decem eidem Consilarii, à decem Imperii Circulis, & solis Ordinibus designandi, illi adjuncti sunt, *Seind dem Obristen Hauptman zehen Kriegs-Räthe zu geordnet / welche auß den zehen Creysen des Reichs erwehlet / und geschicket werden solten / also daß ein ieder Creys einen geschickten / und der Kriege erfahrenen Mann / nach*
M 2
sein /

- (a) *Recessus Imperii de eodem Anno, §. Vnd dieweil uns ChurFürsten.* (b) *Recessus Imperii de eodem Anno, §. als nun aber.*
 (c) *Recessus Imperii de Anno 1557. §. als dann ferner eines.* (d) *Recessus Imperii de Anno 1500. tit. Von sechs Rätzen. Recess. Imperii de Anno 1530. §. denselbigen Hauptman. Recessus Imperii de Anno 1541. §. denselben Obristen.*

sein / des Creyffes / gefallen / erkiesen / und schickten sol / und mag. (a)

Et particulares Particulares quoque Exercitus Duces, quorum ductu singulorum Circulorum auxilia contra Turcam militant, ab iisdem Circulis constituuntur. (b)

Duces ab Imperio creantur. Et hæc de illis, qui sago Patriæ inserviunt, dicta sunt.

Duces quoque Circulorum ab Ordinibus eliguntur. Utroque, tam sago, quam toga militant, singulorum Circulorum Directores; qui olim, *Unter-Haubtente in den Birken* / postea, *Creys Fürsten* / & *Creys Obristen* appellati sunt.

Horum constitutio & ipsa Ordinibus ejusque Circuli competit: (c) Licet, ubi plures in electione sunt, nec Ordines de eo inter se convenire possunt, ad Regimentum, eoque non existente, ad Casarem recursus sit. (d)

Ex his omnibus, quæ in medium hæcenus allata sunt, constat, Imperatorem in constitutione eorum Ministrorum, seu Officialium, qui res Imperii, domi, militiæq; administrant, aut nihil, aut parum certè posse: Quo in puncto Rex Poloniæ, licet in aliis plerisque etiam exigua valdè potestate poleat, Imperatore nostro longè regalius est.

Et si

(a) *Recessus Imperii de eodem Anno, §. und dieffsen Obristen.* (b) *d. Recessus de Anno 1530. §. damit aber dennoch in fine.* (c) *Recessus Imperii de Anno 1512. §. Vnd als hiebevör. Declaratio Pacis publ. de Anno 1522. tit. Welcher gestalt durch einen igtlichen Creys. Recessus Imperii de Anno 1555. §. Vnd damit obgesetzte.* (d) *d. Recessus de Anno 1512. d. §. d. Declaratio Pacis Publica tit. Wie ein Creys mit erwählung des Hauptmans.*

Etsi enim in Poloniâ Magistratus Regni non, nisi in Comitibus renunciantur; Palatinos tamen & Castellanos, & reliquum omnem Senatum Regni, Princeps legit: (a) Sique Rex in aliquo ceteris excellit, id potissimum consistit in conferendis, suo arbitrio omnibus his dignitatibus, officiis, ac gubernationibus. (b)

C A P U T XIV.

De jure cudendæ & ordinandæ monetæ,
Legatorum quoque mittendorum &
audiendorum.

S E C T I O I.

I Nter Majestatis Jura similiter censetur, *Ius cudenda*
Jus cudendæ monetæ nomine proprio, ac *Monetæ*
cura, seu inspectio rei monetariæ.

Quare Perennium familiarem, à Commodo, pœna capitis affectum legimus, quod *Majestatis*
nummos publicos sua imagine signasset: (c) *est.*

Quod de Rege Persarum Herodotus quoque refert; qui hanc ob causam Ariandrum, Ægypti Præfectum, securi percussit.

Hoc idem jus, à Ludovico XII Galliarum Rege, tanti habitum est, ut, cum cetera Majestatis Jura Genuensibus, à se devictis, concederet, unum hoc sibi reservavit, ac publicos nummos alterius, quam sua imagine, cudi vetuerit; quo, absolutum in eos se Imperium habere, declararet. (d)

M 3

Apud

(a) Cromerus in Poloniâ lib. 2. Guagnin. in descript. Polonia. (b) Horatius Spanochius de Interregno Polonia. (c) Herodianus in Commodo. (d) Guicciard. l. 7. histor. Bodin. l. 1. de Republ. c. 10.

Apud nos ordinum est; Apud nos verò Jus istud cudendæ monetae, omnes Imperii Ordines, & multi etiam Imperio immediatè non subjecti (ut, Urbes quædam provinciales) vel antiquæ concessionis, vel longissimæ præscriptionis titulo sibi arrogant.

Nec dici potest, Cæsaris nomine id fieri, à quo jus hoc, tanquam speciale quoddam privilegium, Ordines Imperii, & alii, qui in possessione sunt cudendæ monetae, die Münz-Herren / recognoscant.

quid nec ab Imperatore solo habent; Si enim primam hujus juris concessionem respiciamus, ea non à solo Imperatore fit, sed Electorum consensus, ut infra monebimus, necessariò adhibendus est: Ut in Polonia quoque Rex illud subdito concedere nequit.

Cum enim Sigismundus id, beneficii specie, Prutenorum Duci permisisset, Senatus, Populusque, Jus illud Majestatis, à Rege subdito ac beneficiario tribui non potuisse, publico decreto sanxit (a)

nec Imperatoris nomine exercent. Quod si ipsum juris exercitium spectemus, in illo, ex Salvatoris nostri præcepto, (b) icones & inscriptiones præcipuè considerandæ veniunt: Ut ejus, cujus nomen & imaginem præ se fert, moneta, ac Regale hoc monetae cudendæ, esse intelligatur.

Atqui olim, sub Imperatore Sigismundo, provisum est, (c) Daß die Münz in allen Städten / an einem theil / des Reichs zeichen haben sol; an dem andern / des Heyrn / oder der Stadt Zeichen. Regale ergo istud, ex præfata re-

(a) Bodin. *ibid.* (b) Matth. cap. 22. vers. 20.

(c) In seculari reformatione de Anno 1436. c. 29. apud Goldast. *der Reichs constitution, reformation, ordnungen/und außschreiben.* p. 199.

regulâ, non Imperatoris, sed Imperii, eo tempore, iudicatum fuit.

Hodiè quoque (exceptis Civitatibus Imperialibus, quæ, cum immortales sint, ac nunquam mutantur, ad circumstantiam, ut opinor, temporis denotandam, Cæsaris nomen nummis suis præfigunt) reliqui Ordines principaliores, seu Principes Imperii, nulla Imperatoris facta mentione, sua imagine monetam signare solent: Ut experientia probat, ad quam hic meritò provocamus.

Hinc dicitur, Regale hoc Electorum ac Ordinum esse, *der Chur-Fürsten / und anderer Stände Berechtigkeit / und Regalien der Münz.* (a)

Quinimò, cum Carolus V sua, non Principum effigie, monetam signari à Principibus, vellet, pro insigni publicæ Libertatis gravamine id habitum ab Ordinibus fuit. (b)

Porro, tametsi, contrà Leges, nummi percipiendi potestatem Princeps cuiquam dederit; nummorum tamen, quos ipsi cuderint, vis ac potestas à Principe pendet. (c)

Sed nec hæc Imperatori relicta est. Nam cura & inspectio rei monetariæ, sine controversia, olim Regimenti erat: De quo insignitè cautum, (d) *Das Reichs Regiment hat vollkommene macht / und gewalt / lim Reordnung und sâzung einer beständigen güldnen*

M 4

Cura quoque & ordinatio monetæ, Majestatis est; qua Regimenti und fuit.

(a) *Recessus Imperii de Anno 1524. §. dergleichen hat.* (b) *Alberti Marchionis scriptum apud Hortled. tomo 2. de Bello German. lib. 5. cap. 5. n. 12.* (c) *Bodin. d. lib. 1. c. 10.* (d) *Recessus Imperii de Anno 1500. tit. von der Münz wegen. vers. darauf dan Wir / & seqq.*

und silbern münz / von feinem gold und silber
ohn allen Zusatz / durch das ganze Römisch
Reich fürzunehmen / zumachen / und zuschließ
sen.

*hodie to-
rius Im-
perii est.* Eadem potestas pluries illi tributa est. (a)
Post Regimentum sublatum, cura rei mo-
netariæ ad Ordines revoluta est; quod to-
Imperii Recessus, in quibus de emendatione
monetæ, irrito plerumque conatu actum, te-
stantur: Ex quibus apparet, Imperatorem
vel circa minutissimam monetam, ganz
und halbe batzen / pfenning und heller / sola Im-
peratoria autoritate, statuendi, nullam ha-
bere potestatem. (b)

* SECTIO II.

*Ius Le-
gatorum
in parti-
culari
negotio
habent
Ordines
perinde,
ac Im-
perator.* Legatos mittere, ac missos audire, ultimo
L loco ad Jura Majestatis pertinet: (c) In
quo ipso nulla autoritate, præ Ordinibus Im-
perii, pollet Imperator.
Nam in particulari negotio, non Impera-
tori modò, sed etiam cuilibet Ordinum Ju-
ra Legatorum competere, in propatulo est:
Qui etiam in Comitibus, ubi de publica re a-
gitur, Legatorum nomine indignantur.
Hinc in Recessibus Imperii mentio sæpiùs
fit,

(a) Recessus Imperii de Anno 1524. S. dergleichen hat der Münz. & Recess. de Anno 1526 S. als auch hiebevör. (b) Recessus Imperii de Anno 1524. S. item nachdem die Batzen. Recessus Imperii de Anno 1551. S. nemlich als sich bishero vers. das auch neben. Recess. Deputatorum de Anno 1571. S. und dieweil viel Lande. Recessus Imperii de Anno 1576. S. derhalben auch beschehen. Recessus Imperii de Anno 1582. S. nachdem auch albereit.
(c) Clapmar. lib. I. c. 13.

fit, der abwesenden Rätthe / Botschaften / und Gesandten. (a)

In re verò communi, & totum Imperium concernente, Legati, non nisi omnium Ordinum, & totius Imperii autoritate, mitti possunt, aut debent: Adeoque instructio, & fines mandati, intra quos continere se debent, à toto illis Imperio præscribendi sunt.

Olim, stante Regimento, eidem hæc potestas communicata quoque legitur. Ita, Anno 1500 Legatis, ad Papam destinatis, injunctum est, zu handlen alles / nach laut eigner instruction, so Unser verordnet Regiment / in vollkommlicher form / wol wird wissen notdürftiglich zustellen. (b)

Sublato ergo Regimento, eadem ad Ordines omnes reversa, meritò censetur.

Licet autem Imperator solus sibi aliquando arrogaverit hoc: Velut, Anno 1570. Legato, in Moscoviam destinato, mandatum fuit, Die Legation, laut einer sondern instruction, bey der Reichshof Cammer zu versassen / zuverrichten. (c) Attamen hoc, eo tempore, Ordinum forsàn permissu, in re non adeò arduà, factum fuerit.

Nam, sequentibus annis, cum Legatio, ad componendas in Belgio turbas, decerneretur, instructio, non à solo Imperatore, sed simul à Deputatis ad id, ex Ordinum numero, vi mandati, à toto Imperio suscepti,

M 5 con-

(a) *Recess. Imperii de Anno 1500. tit. wie man mit etlichen Ständen des Reiches / &c. Recessus Imperii de Anno 1555. § damit aber, & §. wiewol Wir nun & §. in solcher. Reinking. lib. 1. cl. 5. c. 6. n. 50. (b) d. Recess. de Anno 1500. tit. wie man mit dem Pabst Handlen sol. (c) Recess. Imper. de eodem Anno, §. und dieweil in fine.*

*In pu-
blica re,
non solus
Impera-
tor, sed
Imperi-
um id
habet
& olim
Regi-
men-
tum.*

concipi debuit: Ita enim scribitur, (a) Wir
seind urbietig / mit den zugezogenen Chur Für-
sten / Fürsten und Ständen / trafft gemeiner
Reichs- versammlung aufgetragenen gewalts/
fürderlich zur berathschlagung zu greiffen / wie
und worauf die instructiones der Pacifica-
tion, und Friedenstractation zurichten.

Eademque instructio cum de novo corri-
genda, & sub limam revocanda esset, non
ex solius Imperatoris, sed Deputatorum
quoque arbitrio, id faciendum fuit, Die
verglichene instructionen / wie auch die cre-
dentialen / und andere hievor / dieser Lega-
tion halben / gemachte preparatoria, stehen
wiederum zuerschen / und / mit gutachten der
Deputirten / genzlich abjuren / und schliesslich
zuvergleichen. (b)

*Ius au-
diendi
Legatos
totius
Imperii
est.*

Velut autem nullos, de re communi, Le-
gatos Imperator solus mittere potest: Ita
nec missos privatim solus audire debet; sed
in publicis Imperii Conventibus. Quâ in re
Regimenti quoq; insignis fuit autoritas; de
quo legitur, (c) Daß die Könige von Hungern
und Poland / durch das Regiment beschriben/
und erfordert werden sollen / ihre Botschaft ge-
gen Nürnberg zu gemeindtem Reichs Regiment
zuschicken: Die alsdan ihre Botschaft / bericht /
und anschläge hören / und mit ihnen weiter
handlen / rathschlagen / und beschliessen sollen.

*Conclu-
sio.*

Atque hæc, quæ hucusque recensuimus,
potissima Majestatis Jura esse, nemo sanæ
mentis diffitebitur: Quæ, omnia, ac sin-
gula,

(a) Recessus Imperii de Anno 1594. §. diereit
dan vorangezeigt. (b) Recessus Imperii de
Anno 1603. §. nichts desto weniger doch.

(c) Recessus Imperii de Anno 1500. tit. wie
man mit den Königen zu Hungern und Pos-
land / etc.

gula, Imperium, seu Ordines Imperii, tanquam unum aliquod corpus considerati, sibi administranda reservarunt.

Ut autem in his omnibus Imperator cum Ordinibus concurrat, imò pleraque Imperatoris, tanquam Directoris, & præcipui Principis, nomine peragantur; non tamen idcirco illa Imperatori, sed Ordinibus potius assignanda sunt. Propter jus ac vim Comitiorum, quæ superius latè deduximus.

Imperator enim Princeps Comitiorum, ac velut Caput est Optimatum, quod eos in unum corpus, & Reipubl. colligit eandem: Non tamen in eo Imperii Majestas, sed in Optimatum consensu inest. (a)

Quinimò Ordinum potiores, in his omnibus, partes esse eorumque potius consensum, quam Cæsaris voluntatem attendi, ex eo manifestò constat: Quod ipsorum consensus semper ac præcisè necessarius sit; Cæsaris non item.

Cæsar enim, absentibus & dissentientibus Ordinibus, nihil effectum dare potest: Ordines verò, si evidens Reipubl. utilitas id suadeat, etiam absque Cæsaris consensu, imò contra Cæsaris voluntatem, decernere possunt.

C A P U T X V.

De his, quæ, excluso reliquorum Ordinum Senatu, à Cæsare, & Electoribus simul, aut à solis Electoribus expediuntur.

S E C T I O I.

SEquitur nunc, ut de iis agamus, quæ aut Electoribus peculiariter sunt, aut Electoribus

M 6

bus

(a) Bodin. lib. 2. de Reipubl. c. 6.

bus & Imperatori communia : Hoc est, quorum expeditio, aut solis Electoribus competit, aut in quibus Imperator, tanquam Director, & summus Princeps, cum solis Electoribus concurrat; excluso reliquorum Ordinum Senatu.

I. Inter priora ista primum meritò locum obtinet Imperatoris electio : Ea enim, cum omnium olim Principum esset, hodie ad solos Septemviros sine dubio pertinet.

I. Electio Imperatoris, Septemvirorum est. De origine autem Electorum varia variorum sententiæ sunt : Quas hic jam percernere, nostri instituti non est. Credimus tamen firmiter, eorum initium nulli certæ Legi, aut expressæ Constitutioni, sed tacitæ consuetudini adscribendum : Quæ, conniventibus aliis Imperii Principibus, sensim introducta, & deinde, boni publici causa, sub Carolo IV omnium Procerum consensu accedente, expressa sanctione confirmata fit. (a)

Sed Imperii ratio, ratione & respectu. Electio ergò ista licet à solis Septemviris peragatur, à toto tamen Imperio, & omnibus Ordinibus, ut Elector Moguntinus oratione, in renunciatione Caroli V habita, testatur, (b) qui illis tantæ rei curam solis commiserunt, originem trahit; nomine Imperii fit; istique Electores, in hoc electionis actu totum Imperium repræsentant. Nec aliter habenda est, ac si à tota universitate Principum, & Populi, à quibus in ipsos ea potestas translata est, facta esset: (c)

Ad-

- (a) *Aurea Bulla pe. tot. Limneus lib. 3. de Iure Publico c. 1. n. 7.* (b) *cujus verba ex Philippo Melanchthone refert Paurmeist. lib. 2. de Iurisdictione cap. 2. n. 102. edit. poster.* (c) *arg. l. 6. §. 1. Quod cujusque univers. nom. Paurmeist. d. l. n. 103.*

Adeoque, ut rectè ritéque fiat, totius Imperii, omniumque Ordinum non parum interest.

Rectè namque Fridericus, Elector Palatinus, ad Electorem Saxoniam scripsit, (a) Ob wol die election, an und vor sich selbst / bei den Chur-Fürsten allein stehe / seind dennoch die übrigen Stände des Reichs darbey / wan die freye wahl gleichsam coarctiret / oder wol gar / zum höchsten præjudiz des Reichs / und derselben Stände libertet, vernichtet werden sollte / nicht weniger interessiret.

Et ad Archiepiscopatus Magdeburgensis administratorem, (b) Die wahl stehe zwar allein des Reichs Chur-Fürsten zu: es erfodere aber ihr Amt / bey der wahl / auch des Reiches / und aller derselben Stände libertet, Wolsfahrt / und gedeyliches aufnahmen in gebührende obacht zu nähmen.

Pertinet huc II Capitulationis Imperatoris præscribendæ facultas: Quam Electores sub Electionis prætextu, tractu temporis sibi arrogarunt.

Sed cum Capitulatio hæc inter Leges Imperii fundamentales merito recensetur, imò ceteras Leges fundamentales omnes, & ipsum Imperii statum, ambitu suo completatur; hoc ipso, Legis, & quidem fundamentalis, condendæ potestatem, Electores sibi solis sumfisset, ac Comitiorum, Imperiique Jura penitus infringere, quis non videt? Et, cum has Capitulatione, Imperatoris potestas, & arctius constringi, & laxius ampliari possit, ut vel amplissima, vel modica, vel nulla sit; totius Imperii summam, per

II.
Capitulationis
præscribendæ
facultatem
Electores
sibi arrogarunt,
contra
Imperii
jura.

M 7

con-

(a) de dato Heilsbrun 10 Jul. anno 1619. apud Lundorp. tom. 2. actor. publ. lib. 2. tract. s. p. 607. (b) de dato Heilsbrun 16 Jul. anno eod.

consequens, ad Electores rediisse apparet.

Capitulationes ergò istæ, in quibus totius Reipubl. salus, & omnium Legum integritas vertitur, non, nisi in Comitiiis, concipi debuerunt: Nec Electoribus solis, formandi & reformandi illas facultas, ullo modo concedenda fuit.

Quod autem id factum est, reliquorum Ordinum inertia & negligentia factum, merito conquerimur.

Non tamen latet nos, Principes quosdam prudentiores, post mortem Rudolphi hoc olfecisse: Quando quaestio ista à quibusdam mota, scribitur, (a) *Ob die Ehr- Fürsten be- mächtigt / inconsultis reliquis Imperii Stati- bus Casari eine neue Capitulation vorzu- schreiben / weil die alte compactata, cum con- silio Statuum, aufgerichtet? Und hat man apud istos davor gehalten / daß Electores, in tra- ctandis Imperii negotiis, etwas zu weit lauffen / und ihre facultet, die allein auf die election re- stringiret / viel zu weit extendiren wöllen.*

Et hic quidem cupidè istud amplectimur, quod Casareani, contra Electorum, ipsas Imperii constitutiones, pro lubitu, per Capitulationem suam reformantium, conatus alicubi, sed alio longè fine, adstruunt, ac inferunt. (b) Constitutiones Imperii de Pace publicâ, & alia jura, in iis approbata, per talem Capitulationem mutari non possè. Pax enim publica, secundum hodiernam Imperii Rempubl. constitui & mutari debet in Comitiiis, seu Conventibus Imperii generalibus: De placito & consensu Imperatoris inprimis, & postea omnium quoque Imperii

(a) apud Lundorp. tomo 2. actor. publ. lib. 3. tract. 2. pag. 639. (b) Autor justitiæ Casaræ Imperialis propos. 11.

rii Statuum. Et sic non sufficit, ex parte Statuum, Conventus Electorum: Sed reliquorum etiam æquè principaliter interest; & omnes, quoad hoc, æquale jus habent. Fieret igitur præjudicium aliorum absentium juri, & tantoperè decantata Libertati Germanica, quæ in hac Reipubl. formâ potissimum consistit: Atque illi meritò hac de re protestarentur.

III. Nonnulli huc referre videntur Imperatoris exauktionem: Ut eorundem, quorum est constituere seu eligere, etiam removere sit Imperatorem.

Sed verius est, eam ad totius Imperii, & reliquorum quoq; Ordinum pertinere notionem: Nec adeò absurdè Baldus scripsit; (a) Electoribus tantum eligendi, non deponendi potestatem esse datam.

Jus enim eligendi, à toto Imperio, ac omnibus Ordinibus, juri suo renunciantibus, seu cedentibus, ad tumultus evitandos, in Electores collatum, ideoque strictissimè interpretandum; nec ad exauktionem, ab uno casu ad alium, extendendum est: Cum omnis renunciatio odiosa sit, & strictam, non extensivam, recipiat interpretationem; secundum ea, quæ vulgò Legistæ tradunt.

Hinc Imperatoris Venceslai exauktionis, nomine quidem Electorum, non à solis tamen Electoribus, sed post multos variosque tractatus, consultationesque, tum inter Electores, tum etiam cum aliis Principibus, & Optimatibus Sacri Imperii, seriò habitas, præsentibus multis Principibus ac Dominis, & ad superscripta vocatis atque rogatis, facta esse legitur. (b)

(a) in l. Barbarius de Offic. Præs. (b) In sententia exauktionis §. 7. apud Goldast. tomo I. constit. Imper. p. 380.

III.
Exauktionem
Imperatoris
omnium
Ordinum,
non Electorum
tantum
est.

SECTIO II.

Jus Fœderum & Belli Electores sibi solis arrogaverunt.
INter posteriora Jura, quæ Electoribus cum Imperatore seorsim, exclusis reliquis Ordinibus, aut commissa sunt, aut illi sibi metipsi, per Capitulationis medium arrogaverunt, I. recensemus, Fœderum faciendorum, & Belli decernendi jus.

Nam in Capitulatione Cæsaris articulos, qui hoc Majestatis Jus specialiter concernunt, ad suæ potestatis incrementum, sequenti modo formarunt Electores, (a) Ihre Keyserl. Mayt. solle und wolle / für sich selbst / als erwählter Römischer König / in des Reichs händlen keine Bündnis oder Einigung machen / sie hätte dan zuvor die sechs Chur Fürsten / deshatben / an gelegene Mahlstadt zu zimlicher zeit / erfordert / und ihren willen sämtlich / oder der mehrertheits aus ihnen erlangt. Solle und wolle auch kein gezant / fehde / noch Krieg / inn: oder aufferhalb des Reiches / von desselben wegen anfahen / oder unternehmen / noch einig fremdes Krigesvold ins Reich führen / ohne vorwissen / rath und bewilligung der Reichs Stände / zum wenigsten der sechs Chur Fürsten.

Et in hoc passu Electores, cum sibi usurparent potestatem, formandi ac reformandi Capitulationes Cæsareas, reliquis Ordinibus, per inscitiam, seu socordiam, non advertentibus, Jus hoc Majestatis, quod maximi momenti est, derogare, sibi que arrogare voluisse videntur. Id quod verba ista, ohne vorwissen / rath und bewilligung der Reichs Stände / zum wenigsten / der sechs Chur Fürsten / non ob-

(a) Ferdinandi II Capitulatio § Ihr. Mayt. solten und wotten auch für sich selbst. & Ses solten und wotten Ihre Majestet.

obscurè innunt: Quibus Electores confidentur quidem, ad Bellum indicendum, de jure antiquo omnium Ordinum consensum esse necessarium; & nihilominus, dummodò soli Electores de eo consulti fuerint, satis esse, contendunt.

Ut ita ipsimet Electores, cum falcem suam in communem Imperii messem miserint, non injuriâ, nec minùs, quàm Imperator, malè administratæ rei, & suppressæ publicæ Libertatis, à reliquis Ordinibus infimulari ac incusari possint.

Idemque juris, II. in magnum aliorum Ordinum, & totius Imperii præjudicium, circa Collectarum, seu Tributorum indictionem Imperio Electores præceptum, sibi que assertum, isse, videntur.

Et tributorum, ut videtur, indictione.

Cautum enim est eâdem Capitulatione, (a) Ihr Mayt. solte/und wolle auch in zugelassenen fällen/die Steuer/Anstalt/&c. ohne wissen und willen der sechs Churfürsten nicht ansetzen/noch ausschreiben.

Si ergò à contrario sensu argumentemur, cum eorundem Electorum consensu collectam rectè imponet Imperator: Et ista, quæ de universorum Ordinum decreto ad id requisito, superiùs differuimus, ad Electorale Collegium, hac Capitulationis dispositione, restricta, videri alicui possent.

III. Quod Electores cum Imperatore peculiariter sibi vindicant, est concessio monetæ cudendæ.

concessionem quoque monetæ cudendæ.

Quamvis enim Regale monetæ cudendæ aliis Ordinibus non minùs, ac Electoribus, cum Imperatore, commune sit, & dispositio circa rem monetariam, non nisi in Conventu totius Imperii, institui debeat; ex quo se-

qui

(a) Desg'eichen sie die Churfürsten.

qui videtur, cum omnium Ordinum interfit, etiam omnium consensum, in facultate eundem moneta concedendam, explorandum esse. Quamvis item, in veteribus Imperii constitutionibus, toti Imperio hoc Regale adscribatur; ut in Reformatione Friderici II. Imperatoris, de Anno 1236. (a) cujus verba sunt, *Alle die Münze / die seid unsers Vaters tod / Keyser Hainrichs gemacht sind / die sollen gare abe syn / er bezüge dan von dem Riche / der sy da hatt / das er sie zu recht haben solle*: Attamen Electores hoc quoque jus sibi quasi appropriarunt, ac in Caesarea Capitulatione, reliquis Ordinibus exclusis, cave- runt, (b) *Keyserliche Majestet solle / ohn vorwissen der sechs Chur-Fürsten / niemands / wes Stands / oder Wesens er sey / mit Münzfreheiten begaben / oder begnadigen / sondern die seine / welche dasselbe regal, nicht mit der Chur-Fürsten bewilligung erhalten / dessen ganz priviren / und / ohne vorwissen der Chur-Fürsten / darzu nicht restituiren.*

Utcunque autem erga Imperium hic Electores sese gesserint, respectu Imperatoris, nihilominus certò constat, quam falsò hic Regale istud sibi soli adscribat, & tanquam de beneficio aliquo, quòd à se solo proficiscitur, gloriatur; quando ait, (c) *Unser Keyserlich Regal, so die Münz-Stände / aus Unserm sondern vertragen / &c. brauchen sollen.* Nam Imperator, in beneficio hoc conferendo, nihil amplius ad summum potest, quam singuli Electorum.

I V. Hu-

- (a) c. 14. apud Goldast. *Der Reichs-constitution, reformation, ordnungen und ausschreiben* p. 82. (b) § Ihre Mayt. sollten und wollten auch hinsüro. (c) *Recessus Imperii de Anno 1570.* § alsdan auch die Münzgerechtigkeit.

IV. Hujus ordinis, est vectigalium concessio, vel institutio. quæ, licet non omnium Ordinum, certè Electorum consensum, & ipsa hodiè necessariò postulat, Ihre Majestet kan und mag keinen Zoll von neuen aufrichten/ oder erhöhen/ ohn besondern rath/ wissen/ willen/ und zutafen der sechs Churfürsten/ (a) auch können solche Zoll Regal, und privilegia, allein von Römischen Keysern/ und Königen/ mit bewilligung der sechs Churfürsten/ im Reich ertheilet/ und gegeben werde. (b)

Vectigalium tandem institutionem,

Quare incassum ii laborant, qui solum Imperatorem nova vectigalia erigere, vel aliis per modum privilegii, erigendi vectigalia licentiam concedere, nostroque adhuc tempore, vectigalia ad jura Imperatoris pertinere, statuunt. (c)

Certè vetustiores Imperii Constitutiones Imperio hoc assignabant: Ita enim in dictâ Friderici I I reformatione scribitur, (d) Wir setzen und gebieten/ daß alle die Zolle/ die sieder unsers Vaters tod/ Keyser Hainrich aufgesetzt/ auf Wasser / und auf Land / von Weme sie gesetzt sind / daß sy gare absyn: Es sy dan / der yne bewerren möge von dem Riche/ als er von recht solle.

Et quicquid recentiores Imperii Recessus alicubi jactitent, (e) concessio hæc de Imperatoris reservatis, in rei veritate, non est: Quia Electores in illâ cum Imperatore concurrunt. Quare eodem ipso loco, (f) non Cesaris tantum, sed Electorum quo-

(a) d. Capit. § 3. Mant. sollten und wollten auch insonderheit. (b) § Und wäre es sache/ daß in solchẽ. (c) inter alios Reink l. i. cl. 5. c. 6. n. 125. (d) c. 10. ap. Goldast. d. loco. (e) Recessus Imperii de Anno 1576. § dardurch dan nicht. (f) d. §. & § seq.

quoque reputatio, in vectigalium erectione, versari dicitur.

Tantum autem abest, ut liberam hac in re, dispositionem Imperator habeat, ut nulla potius propositio ipsi relicta sit, & ne quidem unius. seu postremi voti jus competat: Per quod, scissâ in æquales partes Electorum voluntate, alteri parti, suâ accessione, aliquod possit addere momentum, ac rem per majora decidere.

Imperator in hisce ne unum quidem Suffragium habet.

Tenetur enim Imperator (id quod apprime notandum est) hæc, quæ ipsi, & Electoribus communia sunt, cum plurium Electorum consensu peragere, muß der Churfürsten willen sämtlich/ oder des mehrertheils aus ihnen erlangen. (a) Non itaque sufficit, si trium Electorum suffragiis, ipse, tanquam quartus, adstipuletur.

Idque, propter verba ista, wie vor und oft gemeltdt/(b) quæ ad superiorem paragraphum se referunt, etiam in præsentis nostri casu, ubi de vectigalium concessione agitur, indubie obtinet.

V Quod hodiè huc pertinet, est Comitiorum indictio, ausschreiben der Reichstage.

Comitia olim ordinaria & annua erant.

Quam rem ut paulò altius repetamus, sciendum est: Comititia olim fuisse ordinaria & annua, semperque in antecedentibus, certum locum ac tempus, proximè celebrandis Comititiis, communi Ordinum consensu, præstitutum, Haben sich betragen/ Tag und Mahlsstadt/ des negstzukünftigen jährlichen zusammensomens. (c)

Quod

(a) d. Capitul. § Ihre Majestet sollten und wolten auch für sich selbst. (b) d. § Ihre Majestet sollten und wolten auch insonderheit. (c) Confirmatio Pacis publica de anno 1495. in fine princ.

Quod si, extra Ordinem, Ordinum Con-
 ventu opus erat, non modò Imperatori, sed
 etiam Judici Camerae Imperialis, facultas
 convocandi Ordines, data est, So der handel
 mit überzug / oder sonst dermaßen gestalt seyn
 würde / das der jährlichen Versammlung / aus
 nohtdurft / nicht zu erwarten wäre / ist dem Cam-
 mer-Richter macht gegeben gewesen / den Key-
 ser / und die Chur-Fürsten / Fürsten / und Stän-
 de des Reichs / fürderlichen / an gelegene Mahl-
 stadt / zubeschreiben. (a)

Quæ potestas ad Regimentum, illo paulò
 post instituto, transiisse videtur. (b)

Ordinariis deinde istis Comitibus sublatis,
 & Regimento quoque expirante, jus indi-
 cendorum Comitiorum, ad Cæsarem & Ele-
 ctiores devolutum apparet: Et Cæsar qui-
 dem, suo nomine ea indicit; sed ea indictio
 Electorum consensu fieri debet, mit zeitigem
 vorgehenden Rath / wissen / gutachten / bewillig-
 ung der Chur-Fürsten / Geistlicher und Welts-
 licher. (c)

Quare cum, Anno 1555, Electorum quo-
 rundam Legati defectum mandati obtende-
 rent, Wie etliche der Chur-Fürsten verordnete
 Räte / in einen künftigen Reichstag / mit be-
 stimmung gewisser zeit und mahlstadt / nicht ab-
 gefers

(a) Pax publica de anno 1495. tit. Von der
 Überfahrer des Friedens enthaltung. (b)
 Ordinatio Regimenti de anno 1500. tit. Das
 Regiment mag die sechs Chur-Fürsten / &c.
 (c) Recessus de anno 1541. § darzu haben
 wir. Recessus de anno 1557. § weil wir aber
 Chur-Fürsten. Recessus de anno 1576. § als
 haben wir mit rath. Recessus de anno 1582. §
 derhalben zu nohtwendiger. Recessus de anno
 1598. § als aber darzwischen. Ferdinandi II
 Capitulatio. § dergleichen sie die Chur-Fürste.

Extra-
 ordina-
 ria in-
 diceban-
 tur et-
 iam à
 Iudice
 Came-
 rali,

& post
 regi-
 mento.
 Hodie
 ab Im-
 peratore
 atq; E-
 lectori-
 bus.

fertiget / und derhalben / ausmangel ihres gewalts/darin nicht willigen können : Imperator, per Legatos, specialiter ad hoc missos, absentium Electorum voluntatem se explorasse, testatus est, Habe/von wegen haltung eines Reichstags / zu dem Chur-Fürsten seine eigne Gesandten abgefertiget / und / auf derselben beschehene werbung / von denselbigen so viel vermerkt / und in antwort empfangen / das er sich nicht versehen / das ihrer einer ihme/die bestimmung und ansetzung gewisser zeit und mahls fiat / zu solchem Reichstage/ zu wider seyn lassen werde. (a)

Et stylus Curiae hic est, ut antequam diem futurorum Comitiorum edicat Imperator, Electores singulos, per literas, de eo consulat, (b) hique sub autographo suo, ac sigillo consensum suum praebeant.

Unde Epistola Caesarea, quibus Ordines ad Comitia vocantur, in hunc tenorem concepta leguntur, (c) Haben zu anstellung solches allgemeinen Reichstags / dem Hertomenach / des heiligen Reichs Chur-Fürsten consens und einwilligung begehret / so Uns Ihre L.L.L.L.L. samentlich und einhelliglich überschicket.

Ita novissima Comitia, Anno 1613, adhuc, praevio Electorum consensu, esse indicta, Imperator ipsemet testatur, (d) Er habe sich / wegen haltung einer allgemeinen Reichs-Versammlung/ noch zu Frankfurt / alsbald nach fürgegangener Wahl und Erönung / mit den daselbst angewesenen Chur-Fürsten / wie auch dem

(a) d. Recess. de An. 1555. S und wiewol etlicher.

(b) Paumeist. l. 2. de jurisd. c. 2. n. 19. (c) Indictio Comitiorum An. 1597. de dato Prag 23.

Aug. Anno eod. (d) in propositione 3. 13. Aug. Anno eod, habitâ.

dem Administratore der Chur-Pfalz/ und dem Chur-Fürstlichen Brandenburgischen Abgesandten/ verglichen / und dieselbe hernach / auf vorgangene absend- und ersuchung / auch dar- über allerseits erfolgte betribung / in der Stade Regenspurg/ &c. ausschreiben lassen.

Electores ergo in hac indictione Comitiorum, cum Imperatore concurrunt: Imò Electores in illâ longè plus autotitatis sibi vindicant, quam Imperator.

Huic enim aliud nihil relictum est, quam ut causas, quare Comititia indicenda putet, Electoribus intimet, eos consulat, eorum sententiam exquirat, ac placitum sequatur.

Itaque, si Electores, universalem Ordinum *Impera-* Conventum haberi, è necessitate aut utili- *tor con-* tate Imperii haud esse putaverint, Cæsar, *tra vo-* contra eorum voluntatem, nihil attentare, *luntat-* nec Conventibus, non necessariis, Electores *tem Ele-* ac Ordines onerare potest, Soll die Chur- *ctorum* Fürsten/ und andere Reichs-Stände / mit den *Comitia* Reichs-tägen unnohtdürftiglich/ und ohne red- *indicere* liche tapffere Ursachen nicht beladen noch bes- *nequit:* schweren. (a)

Econtrariò, si Electores certis de causis, *Sed, si E-* Comititia indici, è re Imperii esse, judicent, *lectores* etiam si Imperatoris voluntas sit in contra- *velint,* rium; is tamen Electorum judicium sequi, *ea indi-* eaque indicere, ratione officii sui, tenebitur. *cere te-* *netur.*

Ad quod induci potest textus è Receßibus Imperii de Anno 1555. (b) ubi scribitur, Das Kaysertliche Majestet / da es auf anzeigen und gutachten der Chur-Fürsten/ die nohtdurft erfordert solt/ ohn allen Verzug / eine gemeine Reichs-Versammlung habe fürzunehmen. und auszuschreiben.

Ubi

(a) Ferdinandi Capitulatio § desgleichen sie die Chur-Fürsten. (b) § und so abermals. in fine.

Ubi, primùm, postrema ista verba observanda, habe fürzundhmen und auszusprechen/ qua, vi Germanici idiomatis, imperativa sunt, & liberum arbitrium faciendi, vel non faciendi, Imperatori adimunt.

Deinde notanda ista verba, ohn allen Berszug/qua id important, quod Imperator, ad Electorum beneplacitum, statim indicere Comitia debeat, nec moras neccere, aut tergiversari illi liceat.

Aut ipsi Electores, ex officio, convocare possunt.

Imò, si Imperator refragetur Electoribus, aut officio suo desit, & negligens sit, ipsorum Electorum esse credimus, providere, ne quid Respublica detrimenti capiat, ac universalem indicere Ordinum Conventum.

Idque, exemplo Regimenti, quod olim potestatem habuit, in rebus majoris momenti, non omnes modò Electores, & duodecim ad Regimentum deputatos Principes, sed alios quoque Imperii Ordines, quotquot necessitas requireret, convocandi, nicht als lein die sechs Chur-Fürsten / auch die zwölf geistliche vnd weltliche Fürsten / sondern / ob es die größe der sache erfordert / auch andere / des Reichs Fürsten und Stände / zu ihnen zu berufen; (a) & ita, per consequens, universalia Comitia indicendi.

Sive autem venisset Imperator vocatut, sive non venisset, Regimentum & convocati Principes, concludere ac decernere poterunt, (b) Wir tomen/ oder nicht/ sol nicht desto minder fortgangen werden / und dem/ so durch den mehrerntheil beschlossen wird / folge beschehen.

VI Ali-

(a) *Ordinatio Regimenti de Anno 1500. tit. das Regiment mag die sechs Chur-Fürsten, 2c. in fine.* (b) *d. Ordinatio Regimenti d. tit. vers. und wir tomen.*

VI. Alienationem Redituum Imperii, modo cum consensu Electorum facta sint, & fiant, in Capitulatione approbari, non sine stupore, ac dolore animadvertimus, Nachdem das heilige Römische Reich fast und höchlich in abnehmen und ringerung komen / so solten und wolten Ihre Majestet neben andern die Reichssteuer und gefäll / so in sonderer Personen handen gewachsen / und verschrieben / widerum zum Reich zihen / &c. und nicht gestatten / das solches dem Reich / und gemeinen Nutz / wider alle recht und billigkeit entzogen werdet / Es were dan / das solches mit rechtmessiger bewilligung der sechs Chur Fürsten beschehen were. (a)

*Alienationem
redituum Imperii Electores sibi arrogarunt.*

Et, aut fallor, aut proprio suo commodo hic indulserunt Electores, ac, ne profusissima ista, à Carolo IV, quo filio suo Venceslao suffragia Electorum nundinatus est, facta largitiones, revocari possent, sibi, suisque Successoribus prospexerunt.

Denique VII. & ultimo, generalis ista clausula, Keyserliche Majestet solle / und wolle / in wichtigen sachen / so das Reich betreffen / bald anfangs / der Chur Fürsten raths und bedenkens sich gebrauchen / (b) quicquid alicujus momenti est, ad Electorum Collegium trahit. Quâ, nostro tempore, iidem Electores frequentissimè, & ad nauseam usque usi sunt: Cum de universorum Ordinum, seu totius Imperii jure ac Libertate, altum, semper & ubivis, apud illos fuerit silentium.

Et omnia, que alicujus momenti sunt.

N

CAPUT

(a) Capitulatio Ferdinandi II. § und nachdem das heilige Römische Reich. (b) d. Capitulatio § Ihr. Majest, solten und wolten auch des heiligen Reichs, vers. in wichtigen,

CAPUT XVI.

De his, quæ soli Imperatori, in administratione Imperii relicta sunt.

IAm, quod restat, contemplari lubido est, insignia illa (si Diis placet) Majestatis Jura, in quibus tota Cæsarea Majestas, & Plenitudo Potestatis, quam Legistæ nostri tantoperè crepant, consistat, necessum est.

Hæc autem illa sunt, quæ solus Imperator, per se, liberâ suâ voluntate, absque Ordinum & Electorum necessario consensu, expedire potest.

Plenitudo enim Potestatis est, liberrimum arbitrium, sive omnimoda potestas, nulli necessitati subjecta, nullisque regulis limitata. (a)

In his ergò, in quibus Imperator cum Ordinibus ac Electoribus concurrat, Plenitudini Potestatis nullus planè locus est. Imperatoris enim potestas non omnimoda est, nec liberum, nedùm liberrimum ejus arbitrium, sed consensui Ordinum ac Electorum præcisè alligatum: Quorum voluntati Imperator in tantum obnoxius est, eamque ita stricte servare tenetur, ut nec latum ab eâ unguem discedere possit. Adeoque nihil ferè habet, nisi quod inane nomen ejus, & titulus, omnibus Imperii decretis præfigatur.

Hæc ipsa, quæ Imperatori soli competunt, & liberæ ejus dispositioni relicta sunt, Reservata vulgò Imperatoris vocant.

Malè,

Reservata Imperatoris an, & quomodo dici possint.

(a) secundum Baldum in lib. 2. C. de Servit. & aquâ. Thom. Smith. lib. 1. de Republ. Anglor. c. 8. Besoldus 1. Polit. 2. § 36, n. 2.

Malè, si ita explices, quod Imperator illa sibi reservaverit: Imperator enim, cum tantam, quanta pro lubitu Procerum in electione illi defertur, potestatem suscipiat, nihil, sibi reservare, dici potest.

Eo tamen respectu, vocem istam tolerare licet, si ab Ordinibus Imperatori ad majorem splendorem conciliandum, reservari, & in eum conferri dixeris: Unde relinqui melius, quam reservari, & relicta potius, quam reservata, inde appelles.

Inter hæc verò, principem & præcipuum, sine controversiâ, locum obtinet, Investitura de Feudis majoris dignitatis, quæ Fahnen Lehen vulgò appellantur: Hæc enim investitura, die Bezeichnung der Lehen und Regalien derjenigen / die sie unter den Fahnen öffentlich / mit solenniteten / pflegen zu empfangen / zu verteilen / Imperatori, vel Regi Romanorum specialiter reservata est. Nec illa Feuda à Provisoribus Imperii, tempore interregni conferri possunt: (a) Nec à Regimento olim conferri potuerunt. (b)

Investitura de Feudis Regalibus, solius Imperatoris est.

Et sanè, res non exigui momenti hæc esset investitura, si Plenitudo Potestatis, saltem aliquatenus, in illa sese exsereret, ac Imperatori aliquantillum liberi arbitrii, aut voluntatis, in deneganda, vel conferenda investitura esset relictum.

Sed, nec Imperator petentibus, legitimo tempore ac modo, Principibus, investituram denegare; imò nec, abjecto pacto, illam quovis modo alterare, aut onerare potest, Ihre Majestet sollen und wollen des heiligen Reichs ChurFürsten / Fürsten und

Sed eam Imperator petentibus conferre cogitur.

N 2 Stän.

(a) Aurea Bulla tit. 5. (b) Ordinatio Regimenti de Anno 1621. S und behalten uns.

Ständen/ ihren Lehen-brief / nach dem vorigen tenor, unweigerlich widerfahren laßen. (a)

*Aper-
to verò
Feudo,
alii con-
cedere
nequit.*

Nec, deficiente Successore feudali, Feudum Imperio apertum, pro arbitrio suo, alteri conferre, Imperatori licet; sed, vigore Capitulationis Cæsareæ, (b) ad publicum patrimonium id referre tenetur.

Textum hunc quidem Capitulationis Bocerus, (c) non de apertis Imperii Feudis, sed de bonis vacantibus accipit: Sed, quod salvo ipsius honore dixerim, bonus iste hic dormitavit Homerus, &, Legistarum more Capitulationes Cæsareas perfunctoriè tantum pensiculavit.

Nam verba earundem de apertis Imperii Feudis regalibus, sine ullâ distinctione, expressissimè loquuntur, *Wan Lehen dem Reich heimfallen / so etwas merklichs ertragen/ als Fürstentuhm/ Graffschaften/ &c. die sollen und wollen Ihre Majestet ferner niemand lehen/ auch niemand einige exspectantz, oder anwartung darauf gäben / sondern zu unterhaltung des Reichs / Ihrer und Ihrer nachkomender Könige und Keyser behalten/ einziehen/ und incorporiren.*

Ex eodem Capitulationis articulo, circa translationem Electoratus ac Palatinarum ditionum in Bavarum, contra Cæsarem Elector Brandenburgicus rectè conclusit, (d) *Ihr Keyserliche Majestet vergäbe kein Lehen/ auch keine Stadt/ so sich erledigt / ohne vorbeswust der Chur-Fürsten / und Stände des Reichs:*

(a) *Ferdinandi II Capitulatio* § *Ihr Majestet sollten und wolten auch des heiligen Reichs. vers. denselben.* (b) *§ wan auch Lehen im Reich.* (c) *c. 2. de Regalibus. n. 61.* (d) *In voto suo Ratisbona Anno 1623. 11 Febr. apud Lündorp. tomo 2. act. publ. lib. 6. tract. 24. p. 1164.*

Reichs: Umb wie viel mehr / da eine Chur-
Fürstliche Würde / und so vornehme Reichs-
Lehen/solten conferiret werden/wolte von nö-
then seyn/ daß es mit vorbewußt und consens zu-
ginge.

Licet autem dubium sit, utrum Elector
Brandenburgicus antiquam Friderici III
concessionem, Domui Saxonicae, de Ducatu
Juleacensi, Anno 1483 factam, jure impu-
gnet ex hoc capite, (a) Daß bey allen disen
concessionen/ kein Chur-Fürstlicher consens,
der aber in allwege hierzu erheischt und erfor-
dert wird/ zu befinden sey; nam quod articu-
lus hic, ante Caroli V tempora, Capitula-
tioni jam insertus fuerit, nobis liquidò non
constat: Christianus tamen II Elector Sa-
xoniae, ex affectu, prætensionis suae firman-
dæ causâ, non attento hoc Capitulationis
textu, nimium imperatori indulgit, & falsissi-
mè, si nostras respicias tempora, scripsit,
(b) Das ein Römischer Keyser oder König/
jure creationis & electionis, summam &
plenissimam in temporalibus potestatem
überkome / also daß er nicht allein die jenigen
Lehen und Regalien / so ihm und dem Reiche
heimgefallen / sondern auch den anfall an Für-
sten/uhnen / Graf- und Herrschaften / in ca-
sum mortis possessoris ultimi, absque here-
dibus masculis, seinen eigenen / oder des letzts
verstorbenen Bluts-Freunden / oder andern
Fürsten und Herren / &c. in Lehen zu reichen/
und zu Lehen zuverschreiben / gantz wol befus-
get/und berechtet sey.

Cum ergò nec in deneganda, nec in con-

N 3

feren-

(a) in literis ad ducem Pomerania de dato 12
Martii Anno 1610. (b) In deductione In-
rium, quæ Domus Saxonica in Ducatum Ju-
leacensem, &c. prætendit.

ferendâ hac investiturâ Imperator quicquam possit, sed nudâ tantum conferendi solennitate fungatur, videtur hoc, simulacrum potius, quam Jus esse Majestatis: Quod externâ quidem specie magnificum, re tamen ipsâ parum potestatis in se continet.

Ius primariarum precum Imperatoris est.

Alterum, quod Imperatori soli competit, est jus primariarum precum. Nam Imperator jure, & approbatâ consuetudine, ex coronationis suæ solennis ad Romanorum Regum impletione, habet potestatem, in quolibet monasterio & Collegio, in Imperio constituto, unam tantum, virtute primariarum precum, ad beneficium ecclesiasticum promovendi personam. (a)

Privilegiorum concessio Imperatoris est;

Tertiò succedit privilegiorum universalium concessio: Quæ antiquitus indubitato Imperatori competiit, (b) &, secundum communem opinionem, adhuc hodiè relicta est: Solusque Imperator dat ac confirmat privilegia. (c)

Non tamen absolvent.

Limitant tamen & constringunt alii hanc potestatis plenitudinem, ut non procedat, aut locum habeat, si privilegia ista tendant in magnum Reipubl. detrimentum, (d) aut in tertii præjudicium. (e)

Privilegia magni momenti Imperator solus concedere nequit.

Imò etiam tunc, quando de magni momenti re quæstio est, Ordinum consensum adhibitum fuisse, legimus.

Sic Ottho I in constitutione, de locatione & privilegio Camerae Imperialis Magdeburgensis, se ista privilegia, cum scitu & consilio

(a) *Caroli IV Rescriptum de primariis precibus ap. Goldast. tomo. 1. Const. Imp. p. 343.* (b) *l. 1. § 2. de const. Princ.* (c) *Reink. l. 1. cl. 3. c. 12. n. 47.* (d) *VVachmann. in discursu de Privil. conclus. 13.* (e) *Ludov. Carbo de Leg. lib. 9. disp. 6. & disp. 7. n. 5. Vultej. lib. 1. jurisprud. c. 12.*

filio Principum Imperii, dedisse, affirmat. (a)

Fridericus I cum Marchiam Austriam in Ducatum commutaret, & eidem certa quaedam privilegia largiretur, fecit id de consilio & iudicio Principum, Vladislavo, illustri Duce Bohemiae, sententiam promulgante, omnibus Principibus approbantibus. (b)

Rudolphus I in confirmatione privilegiorum, quae Austriaco Ducatui antiquitus concessa erant, Electorum consensum adhibuit: Ita enim in illâ legitur, (c) Seind für Uns kommen die hochgeborne Fürsten/ un̄ Unsere getreue liebe Söhne/ Albrecht und Rudolph/ Herzogen von Oesterreich/ &c. und mit ihnen die besten ihrer Landsleute / die erschienen vor Unser Königl. Höfe/ als Liecht und Wolken / in lauter treuen / und baten Uns demütiglich / daß Wir zubestaten geruheten / die Briefe / die den vorgeantten Landen / günstiglich gaben waren / und daß Wir ihnen auch darüber gewonnen / bestätigung der ChurFürsten. Et paullo post. Das haben Wir getahn/ und haben bestätigt/ und Besten auch alle die Briefe/ und Freyheiten/ und Gnad in denselben Briefen/ mit wilsen und gunst der ChurFürsten / deren namen seind diese: Wenzeslaus / König zu Böhaim/ &c.

Carolus IV cum Anno 1355 constitutionem fecisset, de incorporatione Ducatum, Poloniae & Silesiae, quod Regno Bohemiae perpetuo & indivisibiliter deberent esse comiti, paulo post, in Conventu No-

N 4

rim-

(a) apud Goldast. tomo I. constit. Imper. p. 216.

(b) apud Lundorp. tomo 2. actor. publ. lib. I. tract. 2. p. 14. (c) de dato Reinsfeld durch

hand Meister Heinrichs des obristen Schreiers
vers 11 Jun. Anno 1283.

rimbergensi, super eâ re Electorum obtinuit confirmationem : Quæ à Gerlaco, Archiepiscopo Moguntino, Germaniæ Archicancellario, concepta est. (a)

Idem, licet Regni Bohemiæ privilegium (quod nulla persona ejusdem Regni extra Regnum citari debeat) autoritate Imperiali, & de Imperiali Potestatis plenitudine, ex certâ scientiâ se innovasse, & etiam confirmasse, pro more Imperatorum, ac stylo ipsis consueto, jactitet : (b) Attamen, Ordinum Imperii consensum accessisse, ex ejusdem Archiepiscopi confirmatione apparet, cujus verba sunt. (c) Judicata recognoscimus de nostro consilio, & pleno processisse consensu : Ratificantes, ac singula ea omnia rata habentes, & grata, benevolum eis adhibemus consensum, ex certè scientiâ, pariter, & assensum.

Quod si consensum hunc ex eo, quem in aliis, Rempubl. concernentibus negotiis, adhibere Imperator tenetur, metiri volueris; Imperator etiam privilegiorum concessione, & hoc reservato, magnam, & insigniorem quidem, partem excidet.

Nec tamen opus est, ut in antiquitatem procul, hanc ob rem, inquiramus; Nam, tenore Capitulationis Cæsareæ, & textus, & eâdem supra adducti, in omnibus, magni momenti, negotiis, atque adeò etiam in privilegiis magni momenti concedendis, Electorum, ad minimum, requiri consensum, in propatulo est.

Et huc reliqua omnia pertinent, quæ Imperatori passim tribuuntur, quæq; , ut in speciem majestatica, ita re inania pleraq; sunt; nec

Reliqua
Imperatoris
juris
va.

(a) apud Goldast. d. tomo 1. p. 350. (b) Auræ Bullâ tit. 8. (c) apud Goldast. ibid. p. 351.

nec ad summam Imperii vim quicquam faciunt, aut Reip. statusq; essentiã ingrediuntur.

Talis est, Academiãrum fundatio, (a) Nundinarum institutio, (b) concessio veniã ætatis, (c) Legitimatïo, (d) Natalium restitutio, (e) Nobilitatïo. (f) Concessio juris stipularum, die *Staffel* & *gerechtigkeit* / (g) & cætera hujus farina.

Horum quãdam, non postrema, Principibus hodiẽ ac Ordinibus Imperii, perinde ac Imperatori, licent.

quorum quãdam etiam

Sic remissio pœnã capitalis, olim solius summi Principis erat: (b) Hodie etiam Ordinibus Imperii competit. (i) Jus quoque restituendã famã, Ordinibus hodiẽ communicatum existimatur. (k)

Ordinibus cõpetunt.

Alia ab ipso Cæsare tam exigui momenti judicantur, ut ea passim aliis, nempe, Comitibus Palatinis, den *Reichs Hof Grafen* / ut vocant (inter quos aliquandõ personã vi-
lioris notã occurrunt) mandet ac indulgeat: Ut est, creatio Doctorum bullatorum, notariorum, legitimatio, &c.

quãdam ab ipso Cæsare aliis delegantur.

Postarum quoque institutio inter hæc numeratur. (l) Postas tamen intellige genera-
les, quã *Reichs Posten* dicuntur: Nam Or-

Postarum institutio an solius

N 5 dini-

(a) *Ordinatio Camera de Anno 1555. parte 1. tit.*

Cæsaris sit?

3. § *desgleichen sollen. vers. in Universtiteten.*

(b) *l. un. c. de nundin.* (c) *toto tit. C. de his qui ven. ætat.* (d) *Nov. 74. c. 2. Nov. 89. c. 9.* (e)

l. 1. 2. & ult. C. de natal restit. (f) *Reink. lib.*

1. cl. 5. c. 10. n. 13. (g) *Limner. lib. 9. de jure publ. c. 9. n. 129.* (h) *l. 4. in fine l. 9. § 11. in*

fine l. 27. & l. 31. de pœn. l. 10. & toto tit. C. de

sentent. passis & restit. (i) *Recessus Imperii de*

An. 1526. § es sol sich auch. Reink. l. 1. cl. 5. c.

6. n. 27. (k) *Schonbörn. lib. 5. Polit. c. 24.* (l)

Schonb. d. l. 5. c. 17. Reink. l. 5. cl. 5. c. 6. n. 134.

ditionibus Imperii, in suis cuique ditionibus, Postas, quas Landposten vocant, habere permillum est. (a)

Regale tamen hoc, quantumcunque est, quidni Ordinum quoque Imperii esse asseramus? Ex eo, quod alicubi scribitur, (b) *Gemeine Stände sollen ordnung gäben / daß eine Post an gelegene Mahlstat gelegt / unterhalten werde.*

Referunt huc etiam, creationem Regum, Ducum, Principum, Marchionum, Comitum, & similium.

Imperator quomodo Principes creare possit. Et sanè, quod ad Principes Imperii, totà die videmus, titulum hunc multis musteis suis creaturis ab Imperatore tribui. Ut pleno tamen jure Princeps Imperii quis fiat, & in Principum Senatu, sessione ac voto potiat, nudum Imperatoris diploma non sufficere, suprà monuimus.

De Regum creatione quid statuentium sit. Regum verò creationem quod attinet, vulgaris quidem traditio est, Imperatorem habere jus inaugurandi Reges omnes; (c) plura quoque ejus rei exempla, antiquos Annales scrutanti, obviam fieri non negamus.

Sed imprudenter eos fecisse, qui summam potestatem habentes, ab Imperatore, vel Pontifice Reges salutari voluerunt, nec juris, sed facti hæc esse, atque ex vanâ persuasione fluxisse, non nemo respondet. (d)

Nam, si de nudo Regis nomine quæstio sit, palam est, istud ab Imperatore etiam illis, qui summam Majestatem non habent, aliquandò tributum: Ad exemplum veterum Romanorum; qui, vetere ac jampri-

(a) Reink. d. c. n. 138. (b) Recessus Imperii de Anno 1542. S und damit man auch. (c) gl. inc. venerabilem de elect. (d) apud Goldastum parte 3. Polit. Imper. disc. 3. p. 631.

dem receptâ consuetudine, habuerunt instrumenta servitutis & Reges. (a)

Ita regis ornamentis Austriae Dux à Friderico II Imperatore auctus est: Eâ lege tamen, ut in perpetuâ Germanici Imperii fiducia, in quâ tunc erat, ac semper fuerat; perstaret. (b) Sed cum ab Imperio, violatâ fide, defecisset, duodecimo post anno, regiâ appellatione & dignitate spoliatus est. (c)

Genuenses quoque Fridericum Imperatorem rogarunt, ut, quatuor millibus marcarum acceptis, novum Regni Sardiniae titulum institueret, & Barisonem, Arborea, quae pars erat Sardiniae, Judicem, appellaret Regem. Qui Bariso Rex, in Sardiniam vectus, cum pecuniam solvere non posset, quam à Genuensibus, ad regium fastigium emendum, mutuo acceperat, ab iisdem Genuam est reiectus, atque in custodiam, donec penderet, traditus. (d)

Miser verò Rex, qui, propter hunc titulum, ad carcerem redactus est! Et is tamen Rex, nomine tenus fuit.

Quod si eiusmodi verborum ludibria attendimus, Imperator solus, de Regibus à se creatis, neglorietur, Galliae Rex obstat, qui & ipse Regem sub se habet; illum nempe, qui Roy d' Ivetot, dicis causa, appellatur: Quod Regnum Anno 536 à Rege Childberto, ad satisfaciendum haeredibus cuiusdam nobilis Viri, quem immeritò Rex occiderat, institutum est. (e)

N 6

Sed,

(a) Tacit. in vita Agric. (b) Hieron. Mutius lib. 20. Chron. German. Crusius parte 3. annalium Suevic. lib. 2. cap. 2. (c) Bodin. lib. 2. de Republ. cap. 3. (d) Sigon. libro 13. de Regno Italia. (e) Beuh. lib. 27. Chron.

Sed, velut Quintilianum Rhetorem Aufonius (a) scribit, consularia ornamenta sortitum, honestamenta nominis potius, quam insignia potestatis habuisse: Ita & de Regibus judicandum, qui, cum potestati alterius subjecti sint, regium titulum usurpant. (b)

Quod si de re ipsâ quæstio est, is tantum Rex dici meretur, qui summam potestatem habet, nullius Principis imperio inferiorem, Et, ut Martialis alicubi scribit,

Qui Rex est, Regem, Maxime, non habeat.

Nostroque sanè is stultus iudicio fuerit, qui regali potentiâ præditus, sublimique Regum axiomate gaudens, nec Imperio ullatenus obnoxius, titulum Regis, cujus dignitatem jam ante, per se, possidet, ab Imperatore prius emendicare velit.

Quasi verò illi soli, qui ab Imperatore id impetrarunt, & non omnes potius, qui regiâ potestate præditi sunt, hoc nomine insigniri, & possint, & debeant.

Quo propter Boleslau, (c) ux Polonia, rectam institit viam, qui, absque Cunradi Imperatoris requisitione, nomen sibi regium imposuit. (c)

Idem de Premislao Cromerus refert: (d) Eum scilicet, cum ad summam potestatem Regni Poloniae venisset, Pontificis, aut Imperatoris scriptum non expectasse, sed suâ auctoritate diadema sumsisse.

Nec malè Dux Litthvania, regiam potestatem, quam ipse sibi pepererat, ac titulum, Sigismundo Imperatore offerente, coronamq; ac sceptrum mittente, repudiavit: Ne istâ ratione potestatem, ac imperium, Germanis acceptum ferre, videretur. (e)

Econ-

(a) *in grat. act. ad Gratian.* (b) *Arniseus in Pol. l. 1. c. 8.* (c) *Nauclerus vol. 3. chronog. gen. 35.*

(d) *l. 11. hist. Polon.* (e) *Bodin, l. 1. de Rep. c. 9.*

Econtra, à Petro Daniae Principe, quem Fridericus Imperator eâ lege, ut fiduciarium se Imperii Germanici profiteretur, fidelitateque & hominio Imperatori obligaretur, regio nomine ornavit, (a) enormiter peccatum est; quod & talium ornamentorum illecebris, quæ ab Imperatore acceperat, suæ Majestati detraxit, & sempiternâ servitute, non modò seipsum, sed etiam posteros constrinxit: Qui tamen, detectis fraudibus, ab Imperio defecerunt. (b)

Denique Jus Civitatis concedendæ catalogo Reservatorum (ut vocant) Imperatoris, communiter inserunt. (c)

Circa quod, illum nos meritò nodum tangimus. Num Imperatori Jus Civitatis extraneo concedere liceat, ad omnem juris effectum, ut in omnibus, ac per omnia, Germano, in Germaniâ nato, par habeatur: Et quia cautum est, ne ad certa officia alius, nisi Germanus, promoveatur, *Ihr Mayt. solten und woltten / Ihre Königluche / und des Reichs Nemter / und sonst am Reich / mit keiner andern Nation, dan gebornen Teutschen bestellen /* (d) num talis quispiam etiam horum officiorum capax sit?

Id quod admitti certè nequit: Cæsar enim aliàs Legem hanc pro lubitu eludere, ac, falvis verbis Legis, sententiam circumvenire, & quoslibet extraneos, in Civitatem primùm receptos, muneribus his admove- vere, isto modo possiet. Id quod in frau-

N 7

dem

(a) *Otto Frising. l. 2. de gestis Friderici I. c. 5.*

(b) *Bodin. lib. 2. de Republ. c. 3.* (c) *arg.*

lib. 1. C. de metrop. Beryt. Schonbörn. lib. 5.

Polit. c. 24. (d) *Capitulatio Ferdinandi II*

S sie solten und woltten auch ihre Königluche,

*Jus Ci-
vitat-
is
conce-
dendæ,
non est
Impera-
toris, ad
omnem
effectum.*

dem fieret Legis, ac contra ejus voluntatem. (a)

CAPUT XVII.

In quo nostra sententia breviter proponitur.

HAftenùs Jura Majestatis, quæ toti Imperio competunt, deinde ea quoque, quæ Electorum tantùm, aut Imperatoris ac Electorum dispositioni simul subiecta sunt, tum denique ista, quæ Imperatori, in signum præminentia, relicta, prolixè satis deduximus.

Prior, de Imperii nostri Statu, opinio. Ex quibus manifestum apparet, quam valdè, aut ipsi imponant aliis, aut sibi imponi patiantur multi, dum Imperatori nostro Majestatem, ac Jus Imperii assignant, eumque merum Monarcham, statumque Imperii nostri merè monarchicum, qui tamen, quoad administrationis formam ac modum, speciem quandam referat aristocraticam, faciunt. (b)

Posterior opinio. Modestiores sanè sunt, & propiùs ad scopum ferunt, qui mixtum ex Monarchia & Aristocratiâ Statum ejus esse, scribunt; (c) eâ ducti ratione: Quia Imperator solus Jura Majestatis non habeat, sed illa ad Ordines Imperii, ut universos, non singulos, unà cum Imperatore, pertineant; iisque universi, quasi Collegium aliquod, seu Universitas, verè fruuntur.

Ex horum ergò mente, Majestas Imperii penes Imperatores, Electores, & omnes Imperii

(a) l. 29. & 30. de Legib. (b) Reink, lib. 1. cl. 2. c. 2. n. 242. (c) Syring. de Pace religionis conclusion. 14.

perii Ordines simul, residet: Pro rata, scilicet, & secundum proportionem, qua Jura Majestatis, aut ab Imperatore, aut Electoribus, aut universis Ordinibus exercentur.

Cumque pleraque, imò omnia Jura Majestatis, universis Ordinibus communia sint, nuda Comitiorum directione, & unico forsitan voto (quale quilibet Ordinum habet) Imperatori relicto: Majestatem Imperii etiam penes universos Ordines esse potissimum, adeoque aristocratiam multis modis in Imperio nostro præcellere, secundum hos Autores, dicendum est.

Nos verò, ut paulò accuratiùs mentem nostram aperiamus, primùm, administrationem Reipubl. ut supra quoque à nobis factum, duplicem facimus: Aliam essentialem; aliam accidentalem.

Essentialis administratio, quam proprio jure ac nomine quis usurpat, inseparabiliter cum ipsa Majestate ac Reipubl. Statu coheret: Accidentalis autem, quam alieno beneficio quis habet, & ab alio sibi commissam agnoscit, infinites, pro lubitu ejus, penes quem rerum summa residet, variare potest.

Jam, si administratio in Imperio nostro attendatur, illa varia & diversa esse apparet: Et partim quidem monarchica, respectu scilicet Imperatoris; partim quoque aristocratica. Aristocratica autem duplici ratione. Primò, respectu Electorum, qui seorsim ab aliis Ordinibus in ea sibi quid vindicant: Deinde, respectu universorum Ordinum, in Comitiiis congregatorum, quibus reliquarum rerum omnium cura, præter ea, quæ Imperatori, & Electoribus, specialiter relicta sunt, incumbit,

*Nostra
sententia.*

*Administratio
Reipubl.
duplex
est.*

*Administratio
Imperii
nostri
varia.*

Verus Status quaestio- nis. Illud autem hic in quaestione est. Utrum ne administrationis pars, quae aut Imperatori, aut Electoribus, aut toti Imperio, seu universis Ordinibus competit, singulis his proprio jure competat: Ita, ut nec Imperator illam Imperio, Electoribusve, nec Imperium & Electores Imperatori, eam acceptam ferant? Vel, utrum penes Imperatorem essentialis sit Imperii administratio; qui, Electores, & alios Imperii Ordines, spontaneo motu in partem curarum assumerit? Vel denique, utrum penes Electores omnesve Ordines ea sit; qui Imperatori administrationis partem commiserint?

Nam, priori casu, mixta erit Reipubl. forma: Cum administratio essentialis, adeoque ipsa Imperii Majestas, in Imperatorem, ceu Monarcham, ac Electores, Ordinesve, ceu Optimates, dispersa sit.

Posterioribus casibus, siquidem Majestas Imperii penes Imperatorem esse, ab eoque administratio accidentaliter in Proceres collata dicetur, Monarchia erit aristocratica: Hoc est, quoad modum administrationis, rationibus aristocraticis temperata.

Quod si, e converso, Majestatem Imperii penes Proceres residere, statuamus, qui Imperatori administrationem Imperii ex parte concesserint, evadet Aristocratia monarchica, seu monarchicè administrata.

Administratio essentialis totius Imperii est. Nos totum Imperium (in quo tamen cum aliis Ordinibus, tam Electores, ut primaria ejus membra, quam Imperator, ut Caput ac Director, includuntur) proprio jure ac nomine, Electores vero & Imperatorem, quicquid illis, ex Legibus ac moribus Imperii, separatim ab aliis Ordinibus competit, Imperii beneficio administrare; adeoque

que Majestatem Imperii, non Imperatori, *ergò ipsa*
 aut Electoribus, sed toti Imperio, & univer- *quoque*
 sis Ordinibus, quando illi, in Comitibus, seu *Maje-*
 universali Conventu congregati, unum cor- *stas.*
 pus constituunt, adjudicandum esse, confi-
 denter asserimus.

Imperator quidem, quicquid habet, ab *Admi-*
 Imperio habet; & imprimis ac evidenter, *nistra-*
 ab Electorum (qui hoc in passu totum Im- *tionem*
 perium repræsentant) Collegio, jure liber- *verò ac-*
 rimæ electionis; Habet autem administra- *cidenta-*
 tionem tantum; ut ipsemet non semel con- *lem ha-*
 fessus est. *bet Im-*
perator.

Ita enim Fridericus Barbarossa, jam suo
 tempore, ad Proceres apertè inquit. (a) Im-
 perium, cujus apud nos administratio, apud
 vos verò, qui Optimates Regni estis, auto-
 ritas residet.

Ita Ferdinandus quoque (proprie, & ad
 nostrum sensum alicubi scripsit, (b) *Haben*
Uns mit der bürde der administration, und
verwaltung des heiligen Reichs anhangender
dignitet, Hoheit / Regierung / Titul / scepter
und Cron / des Römischen Keyserthums belas-
den lassen.

Hinc Imperator dicitur Minister Imperii,
 qui Imperii partibus fungitur: (c) *Qui* au-
 tem alterius partibus fungitur, proprio jure
 ac nomine quid facere, haud dicendus est.

Electorum verò potestas ipsa quoque à *Et Ele-*
 toto Imperio dependet: Adeoque velut mo- *tores.*
 ribus

(a) *apud Radevicum in continuat. Otthonis Fri-*
sing. de gestis Friderici I. lib. 3. c. 27. & Sigon.
lib. 12. de Regno Italia. (b) Recessus Im-
perii de Anno 1559. in princ. (c) In sen-
rentiâ exauctorationis Wenceslai apud Gol-
dast. tomo I. constit. Imper. p. 379.

ribus primùm , & tacito aliorum Ordinum assensu invec̃ta , deinde expressa sanctione roborata est ; ita contraria omnium Ordinum voluntate antiquari rursus , aut alterari potest .

Ad Imperium itaque totum , seu universos Ordines , in Comitibus congregatos , tota rerum summa redit : A quibus & ille , & hi dependent , omnemque suam potestatem ac auctoritatem mutuuntur .

Imperium in possessione essentialium Jurium Majestatis est. Denique , quod Imperator & Electores Imperio potius , seu universis Ordinibus , quam hi , aut Imperatori , aut Electoribus , aut his & illi junctim , potestatem ac administrationem suam acceptam ferant , ex eo adstruimus : Quod nobiliorum ac essentialium Majestatis jurium possessio , seu exercitium , penes totum Imperium sit ; leviuscula verò quædam , & quæ ad speciem magis faciunt , quam rem ipsam concernunt , Imperatori soli ; denique pauca Electoribus solis , aut Electoribus cum Imperatore competant .

Nam (ut hoc argumento , in anterioribus , de suprema jurisdictione , usi quoque sumus) quicumque certa quædam jura in sua manu ac potestate habet , quorum partem sibi retinere , partem alteri concedere , seu demandare vult ; is non ea , quæ nobiliora sunt , ac Statui suo magis utilia , sed ea , quæ viliora , minusque sibi noxia , proculdubio alteri concedet ac committet . Dignus enim judicaretur , qui Anticyram navigaret , ac helleboro cerebrum purgaret , si quis secus faceret .

Ergo Majestas propria Imperii est. Quia ergò nobilissima , imò omnia Majestatis Jura , quæ essentialiam Majestatis constituunt , eorumque possessio , ac exercitium , penes

penes totum Imperium, hoc est, penes omnes Ordines in Comitibus, Imperatore (si aliquis existat) præsidente, congregatos, hucusque fuerunt: Hinc à posteriori colligimus, quod Imperium, seu universi Ordines, Imperatori ac Electoribus, eorum, quæ ipsis constitutionibus & usu Imperii relicta intelliguntur, administrationem potius concesserint; quam ut Imperator, seu Electores, universis Ordinibus, de potestate sua quicquam communicaverint.

Cumque totum Imperium, sive universi Ordines, administrationem, quam habent, proprio jure habeant; Electores verò & Imperator, quicquid habent, toti Imperio debeant, & ab eodem meritò recognoscant: Majestas quoque totius Imperii propria erit; cujus tamen administratio, ex parte Imperatori, & ex parte Electoribus, ab eodem demandata est.

Quod si jam ipsum Imperium, & Imperii Comitibus, quæ unica basis nostra sunt, exactè contemplerur, mixtionem aliquam in Republica nostra inveniri, nemo sanè negaverit: Sed mixtionem, non tam ex Monarchiâ & Aristocratiâ, ut alii putant, quam ex diversis diversarum Aristocratiarum formis.

Ad Imperatorem quidem, dimidiam Comitiorum partem, & integrum potestatis semissem vulgò trahunt: Sed quam erroneum hoc sit, pluribus suprâ docuimus. Ex quibus apparet, quod Imperatori perpusilla in Comitibus potestas competat; adeo ut, etiam si mixtionem aliquam ex Monarchiâ & Aristocratiâ admittamus, illa attendi vix debeat.

Ipsorum verò Ordinum non est æqualis
in

in Imperio potestas: Unde mixtiones plures, ex diversis, diversarum Aristocratiarum, formis, oriuntur.

Status Imperii aristocraticus est, sed mixtus. Soli enim & pauci Electores, integram classem constituunt; quæ classis toti Principum classi æqualis est: Ut ita singuli Electores singulos Principes potestate notabiliter excellant.

Rursus, in secunda classe, Principes hi, Prælatos, Comites, ac Barones, autoritate longè superant: Illi enim viritum, hi curiatim suffragia ferunt; inque magno numero tantum habent suffragia.

Denique Civitates Imperiales (quamvis istas à jure ferendorum suffragiorum, priorum duarum classium conspiratione, hodiè exclusas, probare nitatur Paurmeisterus (a)) tertiam classem, ab aliis distinctam, constituunt; quæ classis reliquis classibus inferior est: Et Civitates hæ, Prælatos quidem, Comites, ac Barones, potestate antecire, Principibus autem cedere videntur. Quam ob inæqualitatem in tertiam hanc classem conjectasunt.

Hinc vulgò quoque, licet non per omnia exactè scribunt. (b) Electorum ad singulos Principes ferè triplam; ad Prælatos, Comites, & Barones, non adeò magnam; ad Civitates, plus paullò, quam triplam esse proportionem.

Abstrusa quidem & intricata hæc res est, in quo Delio natatore opus sit, nec, quod sciamus, ab ullo satis animadversa aut explicata: Sed tamen, si verum Imperii Statum exuere velimus, nullatenùs prætereunda.

Qua-
(a) lib. 2. de Jurisd. c. 2. n. 46. & seqq. edit. poster. (b) ex Wehnero Reink. lib. 1. cl. 5. c. 8. n. 51.

Quadruplex enim inde mixtio colligitur: Nimirum, ex Aristocratiâ Principum; Aristocratiâ Prælatorum, Comitum, ac Baronum; & denique Aristocratiâ Civitatum.

Utut autem, quoad Ordines, inter sese mutuo respectu consideratos, obscurissimi sint Imperii mores, quoad Imperatorem tamen res satis luculenta est: Quippè, qui non minùs, quam singuli Ordinum, pars hujus corporis, & quidem, si ad totum corpus respicias, perpusilla existit.

Unde rectè Thuanus scribit. (a) *Quantvis Imperator primùm, deinde reliqui Principes, ac postremò Civitates liberæ, suas quæque ditiones, jura, consuetudines, subditos, in quos ipsis jus vitæ & necis est, habeant: Tamen, quia simul omnes Imperio subditi, & ipse Cæsar, Imperii Caput, Imperii Legibus est obnoxius, universi Reip. unius speciem exhibent.*

Et, si ex Jure Comitiorum, ut illud supra explicavimus, rem totam metiamur, Aristocratiam in Imperio nostro eminere, ac validè præponderare, Monarchiæ autem tenuissima tantum superesse vestigia, sole meridiano clarius apparet.

CAPUT XVIII. & ultimum.

In quo Reinkingii, pro Monarchiâ prægnantis, argumentis respondetur.

JAM ut Reinkingii argumentis, superiùs ab initio statim adductis, paucis occurramus; prius illud, de quatuor Monarchiis, seu summis Imperiis, ridiculum est, & tanto viro, qualis hic sibi videretur, indignum.

Nam,

(a) *lib. 2. histor.*

Preludium de quatuor Monarchiis. Nam, si vulgatam istam visionis propheticæ interpretationem, quam nihilominus in controversiam vocant alii, nos, hoc non obstante, tanquam authenticam, seu apodicticam admittamus; non ex illa tamen sequitur, Quatuor ista summa Imperia vulgò, omnium ferè consensu, dicuntur quatuor Monarchiæ: Ergò, non aliud, quam monarchicus & regius, est in illis Status.

Monarchia vox tripliciter sumitur. Monarchiæ quippe vocabulum, non uno modo sumi, notant acutiores hujus rei Censores. (a) Aliquandò propriè ac Politicè, pro illa Politia, seu Reipubl. specie, in qua unus aliquis absolutè imperat. Aliquandò theologicè & vulgariter, ut hic; pro isto Imperio, cujus non modò, inter reliqua mundi Regna, singulis temporibus, insignis est autoritas, sed &, cui Populi DEI, Ecclesiaque Status magis, quam aliis, obnoxius est. Denique, aliquandò etiam abusivè à multis, pro universali totius Orbis Imperio.

Ut autem objectionem hanc, de quatuor, seu Monarchiis, ut vocant, seu summis Imperiis, solidè & ex fundamento refutemus, duo præcipuè attendenda nobis veniunt. I. Notæ, seu *xpithera* horum quatuor Imperiorum, ex quibus dignoscuntur, ac judicari debent. II. Tempus, quo Græcorum monarchia seu Imperium finem, & Romanorum accepit initium.

Quatuor summorum Imperiorum nota. Notæ horum Imperiorum duæ sunt. Quarum prior est, quod dignitate, & splendore, alia sui temporis Imperii præcellere debeat: Altera, quod vera DEI Ecclesia sub illo domicilium habeat, seu stationem suam.

Nam

(a) *Arniseus lib. 2. relect. Polit. c. 2. sect. 3. n. 2. Goldast. parte 13. per. discursu 3. p. 631.*

Nam Spiritus Sanctus, in hoc Danielis vaticinio, non absolutè mundana, & merè Politicum futuri mundi regimen respicit, sed ad Ecclesiam inprimis collinat: Idque unicè agit, ut ostendat, quis Status, & quæ futura sint flagella, militantis in his terris Ecclesiæ; cujus historiam ita persequitur, quatenùs illa historiæ, & fati, præcipuorum mundi Regnorum, implicatur. (a)

Et inde colligimus, quod unumquodque horum Imperiorum tum incipere & definire dicendum sit, quandò Ecclesiæ fata, aut illi conjuncta, aut ab illo separata fuerunt.

Quod ad finem Græcæ Monarchiæ, & *Initium* initium Romanæ attinet; illud quidam à *Monar-* Julio Cæsare faciunt, quandò is, civili Bello victor, perpetuam dictaturam sibi sum- *chiæ Ro-* sit. (b) *mana*

Sed, hoc ipso, monarchicus iste Status, in quarta Monarchiâ destruitur. Post mortem enim Julii, res ad plures rediit: Et tempore celebris istius triumviratus, Oligarchia, non Monarchia fuit; donec Augustus solus rerum potiretur. *quod-*
nam a-
lii fa-
ciant.

Alii Græcorum Monarchiam usque ad mortem Cleopatæ extendunt: Quasi Romani extinxisse, & ad se transtulisse summum Imperium, propriè dici non possint; antequam ultimam ejus partem, Ægyptum subegerint. (c)

Sed huic opinioni repugnat, tum dignitas, requisita in his quatuor Imperiis. Jam enim, tempore Cleopatæ, sub potestate
Ro-

(a) Goldast. d. loco. (b) Bucholzerus in *indice Chronol. pag. 98.* (c) Helvicus de *quatuor summis Imperiis th. 72. & 73. apud Goldast. parte 8. Polit. Imper. disc. 3.*

Romanorum erat Ægyptus: Sed Julius Cæsar, victor, Regnum illud Cleopatæ, fratrique ejus minori permiserat; veritus provinciam facere, ne quandoque, violentiorem Præsidem nacta, novarum rerum materia esset. (a)

Indignum ergò videtur Majestate tanti Imperii, si illud in unius meretriculæ, & quidem Romanorum beneficiariæ, ac precario velut regnantis, sinu conquievisse, dixerimus.

Deinde repugnat etiam Status Ecclesiæ: Judæam enim, ubi tunc unica erant veræ Ecclesiæ cunabula, jam olim Cn. Pompejus domuerat, templumque jure Victoriæ erat ingressus; (b) ut ita Ægypti Regno, aut Regibus, nihil ampliùs in illam esset juris.

*Nostra
sententia.*

Nobis itaque Romanorum seu Monarchiam, ut vocant, seu Imperium tunc exordiri lubet, quando Romani manus, ac potestatem suam, ad veram DEI Ecclesiam extendere cœperunt.

Id quod factum primitùs, sub Judæa Maccabæo, quando Judæa, Successorum Alexandri M. sævitiem exosa, in Romanorum protectionem sese recepit: (c) Eo enim tempore, ad summum culmen, Romanorum potentia, ac gloria, jam tum erat evecta.

Licet autem Status Reipubl. tunc indubiè nondum fuerit monarchicus: Attamen, ut ante diximus, in quatuor his summis Imperiis, non Status Reipubl. sed Status Ecclesiæ DEI, & eorundem Imperiorum dignitas ac præ eminentia, consideranda veniunt.

Ulti-

(a) Sueton. in Julio Casare. (b) Tacit. lib. 5. histor. (c) I. Maccab. c. 8. vers. 10, & seqq.

Ultimò, ne ista quidem instantia, quam ipsemet Reinkingk (a) nobis suggerit, de nihilo est, quod post Augustum, Imperio Romano plures, simul & semel aliquoties præfuerint: Nam ex eo necessariò concludimus, Monarchiam aliquandò cessasse, Duarchia in ejus locum substituta.

Nec illud, quod sub communi Imperio nomine publicarum rerum administratio manserit, ita ut unum magis Imperium, quam duo esse viderentur, (b) nodum hunc solvit; quin Monarchiam planissimè potius destruit.

In Monarchia enim penes unam personam, summam Reipubl. potestatem esse debere, ipso vocabulo satis significatur: Nec ad essentiam ejus sufficit unitas regiminis, sed requiritur unitas personæ imperantis. Alioquin quavis Reipubl. species Monarchia dici posset, cum in quavis Republ. unum tantum sit regimen seu Imperium, licet per plures, & plurium nomine res gerantur: Et ita confunderentur ea, quæ, ex omnium sententia, distingui debent.

Quod si duobus Regibus Civitatis ejusdem Imperium summum detur, neuter Rex est, neuter sine alterius consensione imperare potest; sed utriusque est summa potestas, quæ Duumviratus, sive Duarchia, Aristocratix quædam forma, dici possit: Idque multo magis, si trium, vel plurium sit summa potestas. (c)

Cum ergò in Imperio Romano, non rarò plures personæ æqualiter, & pro indiviso regimine potiti sint, sub istis Monarchiam, à natura sua, in Aristocratix speciem de-

*Impe-
rii Sta-
tus et-
iam post
Augu-
stum,
ali-
quando
fuit non
monar-
chicus.*

(a) lib. 1. cl. 2. n. 17. (b) Ibid. n. 15. (c) Bodin. lib. 2. de Republ. cap. 2.

generasse, dicendum est: Ad quam tamen paulò post, Duarchiâ iterum sublatâ, rever-
sa sit.

Et ita tela ista monarchica, quam in Im-
perio nostro Reinkingius texere laborat, et-
iam in medio cursu, abrupta, & interrupta,
apparet.

Respon-
sio ad
alia
Rein-
kingii
argu-
menta.
Adl.

His ita, de quatuor summis Imperiis, ad
Reinkingii exemplum, præambuli loco
præmissis, nunc ad alia ejus argumenta or-
dine, sed breviter, & tribus verbis, respon-
debimus.

Jura I. Majestatis, & summæ Potestatis
penes Imperatorem nostrum esse, falsissi-
mum, superiùs ostendimus.

Quod autem Legem Regiam, ad fidem
assertioni suæ faciendam, adducit; siquidem
de antiqua illa, qua Populus in Imperato-
rem omnem potestatem contulisse, scribitur,
(a) sentit, certè scholasticum id pulve-
rem magis, quam juris publici palæstram sa-
pit: Cum eâ enim nihil amplius nobis est
commercii.

Nam quicumque in æde Johannis Late-
ranensis, vel Capitolio antiquorum Roma-
norum, Legis Regiæ formulam sollicitè ad-
huc perquirunt, aut Cæsaris nostri potesta-
tem, ad tenorem obsoletæ Legis, perpen-
dunt, & æstimant: Næ illi, non modò ope-
ram, oleumque suum inutiliter consumunt,
sed etiam perinde faciunt, atque

*Cervino capiti cervicem pictor equinam
Iungere si velit.* (b)

Planè si, ut alibi sentire videtur, (c) ho-
diernæ

(a) §. 6. *Instit. de jure nat. gent.* (b) *Hortl. in
excerptis ex Sleidano quæstion. pro fæderato-
rum bello th. 6. apud Goldastum parte 3 1. po-
lit. Imper., disc. I. (c) lib. I. cl. 3. c. 2. n. 24*

diarnæ Constitutiones seu Recessus Imperii, & Casarea Capitulatio: vice Legis Regiæ ipsi sunt, facile cum illo transigemus: Ex his enim, quantum potestatis Imperatori relictum, quantum verò detractum sit, per se, absq; ullo mutuatio lumine apparet.

Illa verò communis opinio, quod Lex Regia, nec mutata sit, nec mutari potuerit, falsa & absurda planè est: Quot enim mutationibus, post antiquorum Imperatorum tempora, Imperium nostrum, cujus Statum Lex ista Regia formasse dicitur, obnoxium fuerit, res ipsa ostendit.

Nec videmus, quare Populus liber dominio & regimini alicujus sese submittere possit; prout Populus Romanus, per Legem Regiam, fecisse arguitur; Vacante verò, & ad se iterum delato regimine, illud penes se retinere, vel, cui voluerit, conferre, atque ita Statum Reipubl. ac Leges ejus fundamentales mutare non possit,

Præsumtio ista, de præterito in præsens; quod talis quisque hodiè videatur, qualis fuit tempore præterito, & quod rem, quam quis ante habuit, eam non amiserit, in dubio casu locum sanè reperiet: Ubi vero de contrario certò constat, præsumtionibus ejusmodi ac conjecturis nullus locus est. (a)

Jam verò Imperii nostri Statum, post latam antiquam Legem Regiam, sapiùs & in multis mutatum esse, nemo ambigit: Ut ita ridicula sit, & vana, ab antiquâ Lege Regiâ ducta, argumentatio.

II. Communem opinionem contra nos stare, libenter quidem fatemur: Sed, non ex multitudine Autorum, quod meliùs & æquius, judicandum est; cum possit unius

O 2

forfitan

(a) l. 137. §. de verb. oblig.

forſitan & deterioris ſententia, & multas & majores in aliqua parte ſuperare. (a)

Itaque communis opinio attendenda non eſt, quando eſt evidentè falſa, vel convinci poteſt evidentibus rationibus. (b) Nec multitudo errantium errori parit patrocinium; quia, communem errorem jus facere, communis error eſt. (c)

Si quis autem futili, nudæ communis opinionis, vinculo ſe alligari patiat; non injuria aſſimilabitur ſtultis illis, quos cuſtos, aut Magiſter alligabat ſtraminis, vel exigui fili nodo: Atque illi ſtabant, quaſi ferro aut vera compede devincti, immobiles. (d)

De eo verò, quod omnes Populi, tam fideles, quam infideles, Imperatorem Monarcham ſalutent, & pro Monarcha, ſtrictè, proprièque loquendo, agnoſcant, dubitare, non ſine cauſa, licet. (e)

Illud quidem concedimus, Imperatorem noſtrum, ſummum dignitate, etiam à Turca, æſtimari, inter Chriſtianos Principes: Sed hoc, & huic ſimilia omnia, de dignitate ſolum, ſeu primo gradu, quem in Chriſtiano orbe Imperator, ratione Imperii, obtinere fertur, non verò de Imperii Statu accipienda eſſe, verba ipſa ſatis evincunt.

Nam ſceptra quidem, regale ſolum, pretioſiſſimæ veſtes, Coronæ, antecellio ſubſequentibus Chriſtianis Regibus, imaginem Regiæ Majæſtatis habent; rem non habent. (f)

III. Quod

(a) l. 1. §. 6. C. de vet. jure enucl. (b) Ex Joh. Andreà & aliis Everhard. in topic. loco ab Authoritate. (c) Hillig. ad Donell. enucl. l. 1. comment. c. 6. lit. A. (d) Lipſius lib. 1. de constant. c. 9. (e) Limnaus lib. 1. de jure publ. c. 10. n. 46. (f) Bodin. lib. 2. de Republ. c. 6.

III. Quod Imperator nullius Imperio teneatur, nec alium, nisi DEUM, & enses superiores recognoscat, verbis magis asseritur, quam re ipsâ probari potest: Imperium enim Imperatore superius esse, ex eo, quod Imperium ab Imperatore rationes actorum exigit, eumque indignum, de solio deturbare possit, jam antè docuimus.

Decreti Septemviralis, Anno 1338. facti, verba, ne huic obstant, eo respectu, & ad eum finem intelligenda sunt, ad quem proferuntur; ad eamque rem restringenda, super quâ proferuntur. (a) Intentio autem Electorum alia non fuit, quam excludere injustam Pontificis prætensionem; qui superioritatem in Imperium & Imperatorem simul, sibi arrogabat.

Cum ergò limitata, ex certâ causâ, confessio, non nisi limitatum producit effectum; (b) etiam hoc Decretum, ultra causam & finem suum, extendi non debet: Nec enim verba captare oportet, sed, qua mente quid dicatur, animadvertere convenit. (c)

Caput quoque Imperii rectè dicitur Imperator; non ejusmodi verò Caput, cujus cerebrum, pro arbitrio suo, reliqua corporis membra gubernare queat: Sed quia primus ac præcipuus in Imperio Princeps est.

Nec magis Imperatorem inde, quia Caput Imperii dicitur, Monarcham esse astrues, quam Ducem Venetorum; quia is consimiliter Caput ejus Reipubl. à nonnullis vocatur.

Dux enim Venetus, ut Josephus Matthea-

(a) Ex Cravettâ & Surdo Reink. lib. 1. cl. 2. c. 2. n. 192. (b) l. 16 de acqu. rer. dom. Reink. d. loco. n. 195. (c) l. penult, ad exhib.

cuius scribit, (a) numerari potest summus inter Reges, non solum, cum *Caput* existat *eius Reipubl.* quæ Domina est Provinciarum & Regnorum, atque Sinus Adriatici, liberæ originis, armis, prudentiaque sui conservatrix; verum etiam cum caractere sit insignitus, ornatus splendore & ornamentis regis positus in actu residentia suæ inter Consiliarios purpuratos, & cohonestatos, publicis in ceremoniis, assistentia Nuncii Apostolici, & Legatis Imperatoris, Regis, aliorumque Principum. Alia, inter Reges, & ipsum, differentia non est, quàm quod, non hæreditaria successione, sed propria virtute legatur: Nec sit tantum subditis superior, verum & *Caput & Princeps parium*; non voluntatem, sed Legem pro norma habens.

Quod tandem omnes Imperatori teneantur reddere rationem, quamvis de omnibus, ut singulis, particulariter seu separatim consideratis, concedamus, Monarchiam inde tamen exstruere non licet: Nam omnes collectivè, ut Universitas, seu corpus quoddam summi, tantum abest, ut rationem Imperatori reddant, ut rationem gestorum ab eodem potius exigant.

Et hinc sequitur erroneum esse, quod *Ad IV.* IV loco Reinkingius inferre vult: Imperatorem, de Plenitudine Potestatis, non singulis modo Ordinum, sed etiam universis, collectivè consideratis, sub pœna amissionis privilegiorum, Banni, & vitæ, imperare; ejusque mandatis, non singulos modo, sed & universos parere debere.

Nam contrarium superius abundè probavimus, ac ad textus, quos Reinkingius huc inducit, respondimus.

V. &

(a) *Ragionamento Polit.* I.

V & VI, Reinkingii argumentum, talia *Ad V.*
sunt, ut ex iis, quæ longâ ferie, in superiori- *& VI.*
bus deduximus, per se refutari possint: Ea
enim in solis verbis, ac scribendi formulis
consistunt.

Ex titularum verò splendore, de Majestate
judicandum non est: (a) Nam, quo plus
alieni servatur honoris, eò plus sæpè adimi-
tur potestatis. (b)

Imò, ea est Aristocratix benè constitutæ
ratio, ut quò plus honoris, eò minus Im-
perii tribuatur: Et, qui plus imperio pos-
sunt, minus honoris adipiscantur. (c) Quo
quidem arcano nullum ferè majus est, nec
ad tuenda Optimatum, & popularia Impe-
ria, utilius. (d)

Dominum Imperatorem vocari, non ne-
gamus quidem: Quemadmodum quoque,
apud Florentinos, Magistratus isti, qui ab
initio Priorum nomine insigniebantur, non
magno post intervallo, etiam Domini, Ma-
jestatis causâ audire cœperunt. (e)

Nominetenus igitur Imperator Dominus
esto; sed reverà eundem esse Dominum, ne
Reinkingk quidem asseverat: Quippè, qui
vix ullum Dominatum, præter Turcicum
& Moscovicum, in Europâ reperiri, rectè
putat. (f)

Augustus quondam, cum reverà, plurium
regimine expulso, Monarchiam sibi vin-
dicasset, Domini tamen appellationem,

O 4 ut

- (a) Scipio Ammir. lib. 1. dissert. in Tac. disc.
1. (b) Arnif. lib. 2. relect. Polit. c. 6.
sect. ult. n. 9. (c) Bodinus libro 2. de Repu-
blicâ c. 6. (d) Idem lib. 3. de Republ. c. 6.
(e) Marchiavellus libro 2. histor. Florent.
(f) lib. 1. cl. 2. n. 94.

ut opprobrium & maledictum, semper exhorruit. Cumque, spectante eo ludos, pronunciatum esset à Mimo, o Dominumque & bonum! ac universi, quasi de isto dictum, exultantes comprobassent: Statim manu, vultuque indecoras adulationes repressit, & insequenti die, gravissimè corripuit edicto; Dominumque se posthac appellari, ne à liberis quidem aut nepotibus, vel seriò vel joco passus est, atque hujusmodi blanditias etiam inter ipsos prohibuit. (a)

Tiberius quoque, à quodam Dominus indigitatus, rogavit, ne se, contumeliæ causa, ulterius ita appellaret. (b)

Mansit autem Populo Romano hoc vestigium, & quasi umbra quædam antiquæ Libertatis.

Nostro tempore, vice planè in contrarium versa, & Monarchia in Aristocratiam iterum mutata, Domini nomen adhuc Imperatori tribuitur; cum tamen re ipsa, nihil minus, quam Dominus sit; Mansitque Imperatori hoc vestigium, & quasi umbra quædam antiquæ potestatis.

Nam, ut rectè Paschalius scribit. (c) ipsa Imperatoris ditio, autoritas, ac potestas, hodiè est umbra, nomenque Imperii, non Imperium.

Nobis verò res ipsas magis, quod inter laudes Aloysii XI, Caroli IX Patris, Guicciardinus ponit, (d) quam rerum umbras sectari lubet: Et de re ipsa, non quid simulatione fiat, exquirendum est. (e)

Sunt

(a) Suetonius in Augusto. (b) Idem in Tiberio. (c) in opere coronario lib. 9. cap. 20. in fine. (d) lib. 1. histor. (e) Bodin. lib. 2. de Republ. cap. 1.

Sunt enim hæc mera Imperii simulacra quorum, ut pulchrè Clapmarius scribit, (a) magna quidem species; cæterum, non ad eò magna, ut Reipubl. Statum, vel constituent, vel immutent: Non enim ex simulacris Respublica definienda est; sed penes quos sunt summa illa Imperii capita, secundum illos de forma Reipubl. statuendum est. Rationem tamen gubernandi non nihil variant; ut hæc Respublica, propter varia simulacra, magis videatur popularis, quam illa; & illa magis regia, quam hæc: Ratio enim gubernandi nonnunquam in his simulacris consistit; at forma Reipubl. in ipsa vi Imperii.

* VII. & IIX. quæ Reinkingius in medium affert, manifestò falsa sunt: Fidelitas enim non præstatur Imperatori solùm, sed Imperatori ac Imperio. Et quidem, ut suprâ docuimus, Imperio principaliter ac absolutè: Imperatori verò minùs principaliter ac respectivè, quatenus Imperator est. Ad VII.
& VIII.

Quare Imperio præstita fidelitas, potentior est & prævalet. Huic enim semper & ubique fidelitas servanda est; Imperatori verò non aliter, quam si ita erga Imperium se gerat, uti bonum Imperatorem decet.

C O N C L U S I O P R I M Æ P A R T I S.

CUM itaque, concussis columnis, corruat ædificium, (b) & Reinkingii argumenta, partim falsa, partim heterogena,

O 5

nea,

(a) lib. 6. c. 15. (b) c. qualiter & quando de accusat.

nea, partim ambigua & imbecilla appareant, meritò contra eundem concludimus. Statum in Imperio nostro Romano Germanico aristocraticum esse, ex diversis Aristocraticis mixtum: Administrationem verò aristocratico-monarchicam; in quâ tamen ipsâ quoque administratione, Monarchiæ vestigia valdè exigua sint, quæque, cum Aristocratiâ collata, attendi vix debeant.

Quædam enim, & pauca, illaque non jura, sed simulacra Majestatis, Imperatori relicta sunt: Quædam Electoribus solis, aut Electoribus ab Imperatori simul competunt: Plurima autem, & potissima Majestatis Jura, omnium Ordinum interventu ac autoritate, expediuntur.

Hinc Imperii nostri administratio, duplici ratione, respectu scilicet omnium Ordinum, & respectu solorum Electorum, qui aliquantò plus, quam alii Ordines, sibi vindicant, Aristocratica, respectu verò Imperatoris, monarchica dici, ac, exemplo Reipubl. Venetæ, (a) cum pyramide componi potest; basi quidem latiori præditâ, sed, ubi assurgit, in arctum semper coëunte, quoad, in punctum quoddam terminata, desinat.

Basis quidem hujus Pyramidis Comitatus sunt, seu Ordines Imperii omnes, qui sessionem & suffragium in Comitibus habent: In hoc enim fundamento & basi, tota Reipubl. moles, & reliquæ omnes ejus partes conquiescunt.

Mox Pyramis arctari incipit, & fastigiatur in Electoribus; qui, in quibusdam cæteros Imperii Ordines supereminet. Unde

(a) *Donatus Iannottus de Republ. Venetiâ.*

de dicuntur, Die fördersten und fürnehmsten glieder des heiligen Römischen Reichs / (a) Ihr Mayt. innerste glieder / und Hauptseuten des Reichs / (b) palmites imperiales, & membra ejus propinquiora. (c)

Tandem fastigium Pyramidis absolvitur in Imperatore, cujusdam turbinis instar acuminati: Is enim primus ac præcipuus in Imperio Princeps, per liberam electionem ad hanc dignitatem evehctus, & in summo ac omnium conspectu positus.

Quia autem in hoc fundamento omnes hodierni Politico-Legista, qui pro Monarchia Imperatoris, tanquam pro aris ac focus pugnant, toto cælo errarunt, & Principes suos, quibus consilio adstiterent, ut eandem errorum viam secum ingrederentur, induxerunt: Quid mirum, quod etiam in Ratione Status, formanda ac firmanda, utriusque enormiter à vero deflexerint; &, non attentâ Imperii ac Ordinum libertate, Patriam nostram, in istam, in qua jam, nisi melior aliquis genius laboranti succurrat, sine spe liberationis hæret, præcipitaverint, servitutis ac malorum abyssum?

Error enim, & confusio Rerum publ. inter cætera, nascitur ex ignorantia speciei Reipubl. quam curandam Principes, vel Rectores susceperunt: Nec una species, unave natura est omnium. Sunt morbi, sunt

(a) *Ferdinandi II Capitulatio*. §. und in allweg solten und wolten / & §. insonderheit auch demnach die Chur-Fürsten. (b) *dietæ Capitulatio* §. dieweil Ihr Mayt. auch sonderlich. (c) *Aurea Bulla in princ.* & tit. 2.

324 *De Ratione Status Pars I. C. XII X.*
temperamenta convenientia, singulis speciebus Rerumpublicarum: Imò origo, vita, finis, & pleraque alia, diversa saepe & contraria existunt; quæque remedia proficiunt in una, in alia possunt afferre interitum. (a)

(a) *Petrus Gregor. lib. 10. de Republ. c. 6.*

P A R S

P A R S I I.

De vera, sed, magno cum
Patriæ ac communis Liberta-
tis detrimento, hucusque negle-
ctâ, in Imperio nostro Ro-
mano-Germanico,

STATUS RATIONE.

CAPUT I.

De primâ STATUS RATIONE,
qua consistit in studio concordia.

Rirma ergò ac fixa nobis stat.
sententia, quod Imperium no-
strum Romano Germanicum,
in eo statu, quo Majorum no-
strorum memoriâ fuit, & no-
stro etiam tempore, de jure,
esse debebat, consideratum, reverà aristo-
craticum sit, & incidat in illam Aristocratia
speciem, quam Principatum Bodinus vocat.
Quia Imperatorem, qui liberâ electione ad
eam dignitatem evehebatur, tanquam di-
gnitate præcipuum ac primum Principem,
supremumque quodammodo Caput, Ordines
Imperii agnoverunt, Comitiorum, in
quibus tota imperandi summa consistit, di-
rectionem illi eidem tribuerunt: Vi tamen
ipsâ jubendi, vetandi, aut quippiam ordi-
nandi, sibi semper reservatâ.

In hac verò Reipubl. formâ, ante omnia
ratio habenda est concordia, ut illa facta te-
sta inter Ordines conservetur; neve harmo-
nia ista, quâ singuli suaviter inter se conspi-
rare debent, aut intensione, aut depressione

*Concor-
dia stu-
dendum.*

unius alteriusve nimia corrumpatur: Sed exclusâ omnium suspicionum intemperie, æquabilis fit melodia ac omnium vocum velut consonantia.

Et factiones
vitan-
da.

Maximè in
plurium
regimi-
ne.

Factiones itaq; inprimis præcavendæ sunt: Quæ fuere, eruntque, pluribus populis magis exitio, quam bella externa, quam famines, morbive, quæq; alia in Deum iras, velut ultima publicorum malorum vertunt. (a)

In omni quidem Rerumpublicarum genere, illa valdè noxiæ reperiuntur: Ubi tamen penes plures vis ac summa Reipubl. est, discordia Ordinum maximè venenum est Reipublicæ; (b) & bella civilia extremè perniciofa sunt, nec, nisi cum convulsione ac mutatione ferè ipsius status, sedari possunt.

Nam, seditione semel irritati, ac mutuis injuriis laceffiti Cives, vix ac ne vix quidem prius conquiescunt, quam parte unâ ab alterâ prorsus exstinctâ. (c) *Le guerre civili, se non s'accordano ne' principii, non hanno mai fine, se non con l'esterminio d'una delle parti, o con la rovina dello stato*, Italus quidam scribit. (d)

In Monarchico quidem statu, ubi, uni alicui, reverentiam & obedientiam, omnes ac singuli debent, hic ipse, suo consilio, auctoritate, & imperandi ac prohibendi maiestate, res turbidas componere, subditos coercere, aut bonorum ac fortium Civium, quò improbis obsistere valeant, partes tueri potest. In Democratia verò, & Aristocratia, nemo futurus est, qui universis imperare possit; nisi maxima pars Civium (quod rarissimè accidit) à factione remota, simul-

(a) Liv. lib. 3. histor. (b) Idem ibid. (c) ex Thucyd. libr. 4. Danaus aphor. Polit. 6. (d) Cinuzzo lib. 2. della disciplina militare antica & moderna pag. 245.

mulque coacta , seditiosos ac rebellantes parere cogat. (a)

Hinc, ubi semel mutuo odio inter se flagrare cœperint Cives , effervescentibus irâ animis , ac , cum omnes æquales sint , nemine alteri vellatum unguem concedente, vix ullus remedio locus est, nisi re ad unum delatâ: Neque , ut Cicero ait , (b) alius discordiarum exitus , inter claros ac potentes Viros , nisi aut universus interitus, aut victoris dominatus & Regnum.

Quia tyrannidis mater sunt.

Cum enim in bellis civilibus semper scindatur Populus, ac Duces partium armati inter se concurrant, nemini dubium est , quin, cui victoria obtigerit, armis ac potentiâ fretus, Imperium , vel cupiditate laudis accensus , vel , ut suæ securitati consulat , retinere velit. (c)

Hac de causâ , Scriptor quidam Gallicus, hujuscemodi bella civilia , ex Plutarcho , appellavit dolores, sive, ut Græci vocant, *odivas* Republicæ parturientis magnum aliquod Regnum. (d)

Exemplum nobis præbet Respubl. Romanorum : In qua factio primùm Mariana, & Syllana , mox Pompejana & Juliana , Urbem, camposque cruore inundârunt. Successit brevi, ex his pullulans , celebris iste Triumviratus : Donec tandem Augustus eam discordiis civilibus fessam, nomine Principis, sub Imperium accepit. Nec discordantis Patriæ aliud remedium fuit, quam si ab uno regeretur. (e)

Quantò itaque magis communis Libertas, sub

(a) Bodin. lib. 4. de Republ. cap. ult. (b) de Ausp. respons. (c) Bodin lib. 4 de Republ. c. 1. (d) refert Clapmar. lib. 2. c. 14. (e) Tacit. lib. 1. annal.

*Nobis
itaque
maximè
concor-
dia stu-
dendum
fuit.*

sub factionibus, discordia, ac civilibus bel-
lis periclitatur: tantò magis Ordinibus Im-
perii elaborandum fuisset, ne subortæ inter
eos discordiæ, in publicas primùm factio-
nes, ac particulares coitiones, deinde aper-
tum quoque bellum prorumperent: Cum
Constitutionibus Imperii, Paceque reli-
giosâ, ac profanâ, sufficiens modus esset præ-
scriptus, quo, si quid difficultatum, aut si-
multatum oriretur, id amicè, absque tumultu,
aut seditiosâ ac inordinatâ coitione,
componi posset.

*Et ab
utraque
parte al-
teri con-
ceden-
dum.*

Et quamvis hinc inde, à parte tam Prote-
stantium, quam Pontificiorum peccatum
fuerit, (quemadmodùm in corruptâ homi-
num naturâ, ultimaque præsertim hac muni-
di fece, omnia, strictim, & ad libellam exa-
minari non debent) satius tamen erat tole-
rare defectus istos, qui non, nisi magno cum
motu, corrigi possunt, Pacis & Reipubl.
conservandæ causâ; quam per vehementia,
& aspera nimis consilia, everisionem & dissi-
pationem totius Reipubl. procurare, cum
communi omnium rerum dispendio. Melius
enim est, aliquam, quamvis debilem, habere
Rempublicam, quàm planè nullam.

Illos verò in totum abominamur, qui, ad
scopum suum consequendum, civiles motus
idoneos arbitrati sunt: Nec placet nobis,
noxium istud, Viri cuiusdam, nostro se-
culo, Politici, & Practici non postremi,
axioma; (a) ad obtinendam religionem,
& intentionem nostram, opus est nobis se-
ditiunculâ.

*Secus
tamen
factum.*

Fata tamen, aut fatua potiùs Procerum
nostrorum consilia, secus censuerunt, ar-
misque

(a) Refertur in discursu quodam scripto, de rebus
Gallicis & Hispanicis pro Imperio.

nisque potius & vi, quam Pacis viâ inter se experiri voluerunt.

Et, hoc in passu, non Pontificiis modò culpam impingimus, qui famosum istud (ut ipsi probrosè vocârunt) compositionis negotium, præpostero ac intempestivo zelo rejecerunt: Sed Protestantibus quoque & nostræ Religionis Ordinibus, qui omisso compositionis medio, belli aleam subire maluerunt.

Sic enim, si Anhaltinæ Cancellariæ credimus, (a) Anspacensis & Anhaltinus, ad Electorem Palatinum scripserunt. *Es sey dahin in Teutschland kommen / daß alles libelliren / oder tractiren hinsüro vergebens / und salus Patriæ in weitem nichts / als in den armis, und derselben guter anlegung und gebrauch zusuchen.* Et Comes Salmensis, magnus Aula Palatinæ Magister, (b) *Es sey mit den gravaminibus ad extrema kommen / der gestalt / daß man sich nichts guts / zu keiner composition, zuversehen: Dannenhero via facti, als der sicherste Weg / andie Hand zunehmen / aussershalb dessen man aus dem garbuglio nimmermehr gelangen werde: Man solle sich ferner auff keine vertröstung mit worten verlassen / sondern negst Gott / alle Hoffnung dans les armes, das ist / auff das Faustrecht stellen.*

Quicquid sit, Austriacâ de gente Cæsares motus hos in privatum commodum vertent, & quia

Idque Austriacis instigantibus.

Est captu facilis turbatis piscis in undis.
in turbidâ hac aquâ solertissimè piscati sunt: Cumque per bella civilia, viam sibi, ad Monarchiam suam Hispano-Austriacam, introducen-

(a) apud Lundorp. tomo 2. actor. publ. lib. 2. c. 28. p. 203. (b) d. Cancellariâ apud Lundorp. d. loco p. 241. & 242.

ducendam ac stabilendam, sterni cernerent, suspiciones & diffidentiam, inter Ordines, non tantum non removerunt, sed callidis suggestionibus suis foverunt, nec commune incendium extinguere laborârunt, sed exardescenti camino oleum strenuè suffuderunt.

Rectè enim & verè Zacharias Geizkoffler/ Imperatoris quondam Consiliarius, alicubi scripsit, (a) Es sey die Haupt discordia im Römischen Reich / so die Catholischen wider die Evangelischen / wegen restitution der Geistlichen Güter erregen / gewißlich anders nichts / als von den Hispanico Jesuitern, ein vergiffter / und untergesteckter Samen / dar durch die Fürsten und Stände des Reichs / an ihrer Macht / Land / und Mannschaft / Geld und Gütern / einander schwächen / und ausmatten / und dem Spanier desto bessern und sichern Paß / zu seiner lang berathschlagten / und allbereit angespinnenen impressa machen und eröffnen sollen.

In quo quidem, Philippi hi, & Philippides, astutè imitati sunt, veterem istum Philippum Macedonem, omnium technarum artificem summum.

Is enim, velut è specula quadam, Libertati omnium insidiatus, dum contentiones Civitatum alit, auxilium inferioribus ferendo, victos pariter, victoresque subire regiam servitorem coëgit. Ita Græciæ Civitates, dum imperare singulæ cupiunt, Imperium omnes perdididerunt: Quippe, in mutuum exitium sine modo ruentes, omnibus perire, quod singulæ amitterent, non, nisi oppressæ, senserunt. (b)

CA-
(a) In discursu vom Reichswesen / de Anno 1614. (b) Iustinus l. 8. histor.

CAPUT II.

De secundâ STATUS RATIONE,
 quæ in eo consistit, ne summus Ma-
 gistratus, seu Principatus, in
 unâ Familiâ nimis con-
 tinuetur.

SECTIO I.

SECUNDÒ in Principatu, sive aristocratico Imperio, in quo tamen unus aliquis, tanquam primus ordine ac præcipuus Princeps, directorium obtinet, maximè attendendum est, ne in una quadam familia, per aliquot vices, summus is Magistratus continuetur: Alioquin ea familia paulatim plus juris, quam alii habent, sibi in Imperio arrogabit, & libera electione delatum, principatum, in hæreditarium vertet dominatum; nec semel adeptam, & longiùs continuatam Imperii quasi possessionem (tanquam jam non parendi ampliùs, sed imperandi assueta) facilè extorqueri sibi patietur.

Legimus Romæ olim M. Rutilium Censorinum, iterum Censorem creatum, Populum ad concionem vocasse, gravissimaque oratione corripuisse; quod eam potestatem bis sibi detulissent, cujus, quia nimis magna videretur, tempus Majores arctandum judicassent: Quare eodem, ut Plutarchus refert, censente, lata Lex est, ne cui bis eum Magistratum ambire liceret. (a)

Si in censoria dignitate, (quæ tamen temporalis est) periculosum antiquitus visum, ut ibidem bis eandem dignitatem obtineret: Quanto majore cum Libertatis discrimine, in Imperatoria dignitate, quæ per-

petua

(a) Clapmar. l. 2. c. 10.

Princi-
 patus in
 unâ fa-
 miliâ
 non diu
 continu-
 andus.

petua est, ac facilius in tyrannidem degenerare potest, id fiet, si, ex eâdem familiâ, plures personæ, continuatâ, eam serie possideant?

Leone X Pontifice, qui ex Medicæorum familiâ oriundus erat, mortuo, cum Julianus Medicæus Pontificatum ambiret, multis Cardinalibus, defuncto Pontifici alium, ex eâdem familiâ subrogari, ut quod, quasi hæreditario jure in Pontificatu succedendi, exemplum foret, valdè perniciosum videbatur. (a) Nec tamen ex eo metuendum fuit, Pontificatum fieri posse hæreditarium.

Quantò magis nobis præcavendum fuerat, ne in eâdem Domo pluries continuaretur Imperium? Quod olim hæreditarium ac Monarchicum fuit, facilèque ad pristinam naturam suam reverti posse, præsumitur.

Hinc certè prudentissima, nec flocci-facienda est, Innocentii III Pontificis, circa Philippi, Ducis Sueviæ, electionem, consideratio (b) Quod, si prædictus Dux Imperium obtineret, Libertas Principum in electione periret, &, Imperium obtinendo de cætero, cæteris fiducia tolleretur. Nam si, prout olim frater dicti Ducis Patri eorum, sic Dux ipse fratri suo succederet, videretur Imperium non ex electione, sed ex successione deberi: Et in præjudicium Principum redundaret, si non, nisi de Domo Ducis prædicti, videretur aliquis ad Imperium assumendus.

Nec de nihilo est, quod Guicciardinus, ex Francisci Galliarum Regis mente, hac de re scripsit. (c) Id, quod jam uni, jam alteri, suffragiis tribuendum erat, in eâdem stirpe

(a) Guicciard. lib. 14. histor. (b) in cap. venerabilem §. insuper 51. De elect. (c) lib. 3. histor.

stirpe ferè hæreditario jure permanere cepisse, eumque eligendi modum, quo à proximis, ex defunctorum stirpe recedere non auderent, successionem appellari posse. Sic ab Alberto Austriæ Imperio ad Fredericum, ejus fratrem; à Frederico in Maximilianum, ejus filium, venisse; & nunc de eo, à Maximiliano in Carolum nepotem transferendo, agi.

Hæc, eo tempore, Franciscus Galliæ Rex, quæ Guicciardinus literis consignata reliquit. Quid verò, aut ille sentiret, aut hic scriberet, si Caroli ambitu Ferdinandum, fratrem, post electum, si eundem Carolum, mox facti poenitentem, audisset, omnem movere lapidem, quò Fratrem, præstitâ aliâ competenti satisfactione, amice ab Imperio amoveret, idque in filium suum continuaret. (a) Si denique Ferdinandi posteros, ad hunc usque diem, sceptro imperiali potiri vidisset?

Quod periculum, Libertati suæ, ab hæc Austriacorum Principum continuatione imminens, cum eminens præviderent Protestantes Principes, in conditionibus, quas, de Rege Romanorum creando, proposuere, postularunt: Ne ex eadem Principum familia tres Reges ordine crearentur, vitandæ causæ præscriptionis, (b) Daß aus keinem Fürstlichen Hause / drey Könige nacheinander erwålet / oder genommen solten werden / damit die Freyheit der wahl der Personen halben / nicht in eine verirrung / oder Gerechtigkeit geföhret möchte werden. (c)

Sed

(a) Thuan. lib. 6. histor. & Laurentius Surius in continuat. Naucleri. (b) Sleidan lib. 8. histor. (c) Actum & productum Surveinsurti Anno 1532. regiam Electionem concernens apud Goldast. parte 2. Politischer Reichs-handel / tit. 4.

*Sed id
ab Ele-
ctoribus
nostris
negle-
ctum.*

Sed Electorum nostrorum stupore & socordiâ, an malitiâ dicam, factum est, ut, nec nos meminerimus, nec Patres, aut Majores nostri, ab aliis, quam Austriacis, imperatum esse, meminerint.

Quasi Domus Austriaca, sola, Imperialis se culminis dignam hucusque præstiterit, alię verò Principum familiæ, Imperatoriarum virtutum expertes, Imperiique minùs capaces sint: Cujusmodi (si parva licet componere magnis) Norimbergæ, familiæ quadam, Patritiæ quidem, sed ad Senatoriam dignitatem inhabiles, reperiuntur.

Mortuo Romulo, Sabini, sui corporis Regem creari, volebant: Ne, quia post Tatii mortem, ab suâ parte non erat regnatum, in societate æquâ, possessionem Imperii amitterent. (a)

Nonne, apud nos, & in nostro Imperio, alias Principum familias, à quarum parte tot annos regnatum non est, jamdudum Imperii possessionem amisisse, dicendum est.

*Objeçtio
Electo-
rum.*

Scimus hic obtendi, Imperii reddituum tenuitatem, quæ non passâ sit, aut patiatur, alium eligi Imperatorem, quàm, qui suis sumtibus Majestatem Imperii tueri possit: Et tales solos esse Austriacos; qui, ditiorum amplitudine, reliquos omnes Germaniæ Principes antecellant.

*Respon-
sio ad
eandem.*

Sed, si Imperator propriis sumtibus Majestatem Imperii tueri debet, jam actum est de Libertate: Habet enim Imperator, quod Imperio imputet; ac ratione impensorum sumtuum, plus juris sibi in Imperio arrogare potest, quam ex primâ electione ipsi competit.

Prudentiùs Electores fecissent, si, Majorum exemplo

(a) *Liv, lib, I. histor.*

exemplo, insignem semper virtute Virum, licet mediocriter potentem, aut divitem, summæ rerum præfecissent. neve necessaria, ad dignitatem Imperii conservandam, illi deessent, ordinario aliquo tributo, Ordinum concessu, quotannis indicto, certam summam ad Imperatoris sumtus deputassent: Reliquâ pecunia, in communes usus, asservatâ.

Aut si Electores hi, quod audiunt, Patriæ Patres, ac velut Columnæ proceres, sacrum Imperii ædificium, circumspectæ prudentiæ, solerti pietate sustentantes (ut Carolus IV (a) eos vocat) reverà esse voluissent; istos Imperii reditus, quos idem Carolus IV, ut Venceslaum suum, monstrum illud hominis, ad summam Imperii dignitatem eveheret, in ipsos turpiter abalienavit, (b) & ipsi turpiter, malaque fide adhuc possident, restituere Imperio, ad sustinendos communes ejusdem sumtus, & Imperatoris personam, pro dignitate, competenti modo sustentandam, debuissent.

S E C T I O II.

NEC Austriaci in arripiendo, velut per modum hæreditatis, Imperio, segniorum, quàm Electores, in deferendo, prони ac faciles existiterunt. Vivi enim adhuc plerique in Domo suâ successorem quæsi-verunt: Ne, ipsis defunctis, alteri forsân familiæ, ad imperatorium nomen ullus pateret aditus.

In monarchico quidem, ac hæreditario Imperii seu Regiminis statu, solenne & utilissimum esse, haud diffitemur, ne successor

in

(a) *Auræ Bullâ c. 3.* (b) *Aeneas Sylvius c. 3, hist. Bohem.*

in incerto sit: (a) Sic enim pravæ aliorum spes cohibentur. (b)

Quemadmodum Tiberius Drusum, vivus, summæ rei admovit: Ne, si extra Domum Augusti Successor quæreretur, memoria Augusti, nomenque Cæsarum in ludibria verteret. (c)

In aristocratia verò Reipubl. forma, ubi unus aliquis præcipuus Princeps est, ac directorum gerit, periculosum id, & mali exempli, existimatur.

Hinc, cum Dux Venetorum, Mauritius Galbius effecisset, ut filius sibi in principatu Collega daretur, dicitur, id fecisse pernicioso, ad posteros, exemplo: (d) Et Dominicus deinde Flabonicus, Legem, Reipubl. utilissimam, rogavit; ne posteris Ducibus, Collegam sumere in Imperio, quod superiores plerique fecerant, jus porro esset: (e) Quod imposterum, ut Reipubl. salutare, servatum est. (f)

Vivo
Principe
Successor
non est
eligendus.

In Poloniâ, cum à Sigismundo Rege id tentaretur, intercessit Senatus: Ac tametsi è Republ. esse videretur, ut seditionibus occurrì posset; id tamen Poloni metuerunt, ne creatio Regum Senatui, Populoque, perpetuâ hujusmodi successione, eriperetur. (g)

In Bohemiâ quoque & confœderatis eisdem ditionibus, serò sapuerunt Phryges, quando, ultimâ confœderatione, (h) expres-

(a) Tac. l. 33. ann. (b) Ibid Scipio Ammir. l. 1. disert. in Tac. disc. 2. (c) Tac. l. 5. annal. (d) Leander Albertus in Urbis Venetæ descriptione. (e) Idem ibid. & Donatus Iannottus de Republ. Venetâ. (f) Sigon. l. 8. de Regno Italia. (g) Bodin. lib. 2. de Republ. cap. 3. (h) inirà Praga 13. Jul. Anno 1619.

hac de re, sibi prospexerunt, Es solle ins künfftige bey lebzeiten eines regirenden Königs / kein ander designiret, viel weniger zum Könige erwählt oder gekrönet werden / es sey dann daß die Unirten Lande / es selbst vor eine Nothdurft crachten und begehren würden.

Quaestio ista quidem, de libera Bohemorum electione, variè disceptata, & adhuc indecisa sub Judice lis est: Austriacis successio- nem prætententibus; illis è contrà electionem adstruentibus.

Nec posteriores hi rationibus suis, & ipsorummet Austriacorum testimonio, quonullum fortius argumentum est, destituuntur.

Nam, ut Ferdinandi Imi recognitionem, (a) qua is se à Bohemis ex sua liberâ, & bonâ voluntate, juxta Libertates Regni, non ex aliquo debito, in Regem electum, factus est, omittamus; quia illam Ferdinando, in publica dicta, Anno 1545 redditam, aliasque literas, diversi tenoris, huic substitutas, adversarii auferunt: (b) Non minùs aperte Rudolphus Imperator scripsit, (c) Haben berührte Stände des Königreichs Böhmen / nach gehabter fleißiger / und unterthäniger berathschlagung dieses / von uns ihnen gethanen fürtrages / gedachten unserm geliebten Brudern / auff unseres / des Königs zu Böhmen / gnädigstes ersuchen und bewilligen / aus gutem freyen Willen / ordentlich für einen Exspectanten, oder anwarter der Cron Böhmen und künfftigen König angenommen.

P

Idem-

(a) de dato Viennâ 13. Decembris Anno 1526.

(b) Lundorp. tomo I. actor publ. 2. c. 17. &

18. (c) In summaria & ultima resolutione,

ArchiDuci Matthia, & Ordinibus Moravia

datâ die Martis post Iohannis Baptista Anno

1608.

Idemque electionem hanc vocavit, (a) eine freywillige Wahl.

Consimili verborum formulâ Matthias usus legitur, (b) Daß die Stände ihn / aus ihrem guten und freyen Willen / zum Exspectanten des Königreichs Böhmen erwöhlet. Item, daß ihnen solche freye Wahl / an dero Rechten / Ordnungen / Privilegien, &c. zu keinem nachtheit / und schaden gereichen solle.

Nec prius, quam cum defunctus Ferdinandus Regno obtruderetur, electionis nomen usurpari desitum, reperitur.

Sed quaestio isthac hujus loci non est, nec nos eam nostram facimus: Si quod tamen Bohemis, liberè eligendi jus fuit, quin, hoc procedendi modo, paulatim labefactarint, penitus tandem obliterari siverint, nullatenus dubitamus.

Quia libera electio impeditur per Principem.

Nam summus iste in Republ. Princeps, si, illo vivo, successor designetur, his quibus eligendi jus est, sese admiscet; officium eorum, quò minùs liberè eligere possint impedit; vota seu suffragia, ambitu ac largitionibus, prece preciove expugnat; &, ut in filios suos, aut propinquos, qualescunque isti sint, dignitas continetur, manibus pedibusque allaborat. Unde sensim erepta suffragia Populis, oblivione sepeliuntur: (c) Quemadmodum in Imperio nostro septem Germa-

(a) In obligatione Bohemia Ordinibus datâ Praga Die Saturni post corporis Christi Anno eod. (b) In obligatione Bohemia Ordinibus datâ in Castris die Martis post Iohannis Baptista Anno eod. apud Lundorp. d. loco. c. 24. (c) Bodin, lib. 2. de Republ. cap. 3.

Germaniæ Procerum suffragationem penitus obsolescere, jam olim Jovius scripsit. (a)

Tentatum id jam olim, à Rudolpho Habsburgico; qui Conventum Principum solennem celebrans in Francofordiâ, multis precibus, promissionibus, viis & modis, Principes conatus est inducere, ut filium suum, Albertum Ducem, in Regem eligerent: Quod facere Principes omninò recusabant, dicentes, se jam habere Regem, nec duos posse nutrire Regnum, cum uno satis admodum Respublica videretur esse gravata. (b)

Tentatum id iterum, in nostro Imperio, à Friderico III. & Maximiliano I. filio ac Patre, deinde à Carolo V. & Ferdinando I. Fratribus, & quidem, ob Principum nostrorum inscitiam, feliciter.

In Imperio nostro tamen factum.

Elector quidem Saxonie posterioribus his, icto, cum aliis aliquot Principibus, pro Libertate, ac Aureâ Bullâ tuendâ, fœdere, restitit; sed stulto reliquorum Electorum ac Principum consensui, ipse, cum consortibus, cedere tandem coactus fuit.

Quamquam autem, prætextu necessitatis, electio Ferdinandi I. palliaretur, ac idè facta diceretur, ut Ferdinandus, in Fratris sui (qui, ob variorum Regnorum administrationem, præsens semper in Imperio esse non poterat) absentia provideret, ne quid Respublica caperet detrimenti: Absque tamen hoc prætextu, Ferdinandus I. & Maximilianus II. idem, nec irritò conatu, moliti sunt. Licet enim in Imperio semper præsentibus essent, vivi tamen, uterque, filios suos, indubitatos, dignitatis Imperatorie successores viderunt.

P 2

Mat-

(a) lib. 5. Elogiorum in Maximiliano Imo.

(b) Abbas Trithemius in Chronico Hirsaug. & Spanheim. sub Anno 1291.

Matthias Imperator quæ animo consilia volutarit, ex fratris Maximiliani discursu patet, sive consilio, (a) quod eo collimat; non modò, vivo Imperatore successorem eligi, sed & designationem ejusdem Successoris, Imperatori relinqui debere, daß in allwege Ihr Keyserlichen Mayt. die designation, salva electione, heimgestellet werde. Quod quid aliud est, quam verbis electionem liberam relinquere, re verò ipsa, ad hunc vel illum eligendum, Electorum vota astringere?

Sed hoc consilium cum propalatum, non ab aliis modò Ordinibus, verum ipso quoque Saxonix Electore in sinistram partem acciperetur, daß solches der gùldenen Bulla, der Churfürsten Hoheit und præeminenz/ und dem herkommen zu nahe gehe: (b) Maximilianus per Legatum se excusavit, suumque esse negavit.

Qua in legatione versipellem Austriacæ Domus genium notare lubet.

Legatus enim hic ad id, ut scrupulum istum Electori eximeret, specialiter missus, Discursum istum sive consilium, prout ab Electore ipsi erat exhibitum, pro Maximiliani non agnoscebat, seque authenticum exemplar communicaturum, ultrò offerebat. Mox cum, post audientiam, id ab eo peteretur, Secretarii sui incuriâ domi relictum, ridiculè satis conquestus est, pollicitusque simulac eò reverteretur, illud iri transmissum.

Post

(a) Cæsari tradito Prage 19 Februarii Anno 1616. quod exstat apud Lundorp. tomo 1. actor. publ. lib. 2. c. 1. (b) Responsum Electoris Saxonix ad propositionem Domini de Westernach / datum Dresdæ 8 Octobris Anno 1616 apud Lundorp. tomo 2. actor. publ. lib. 3. tractat. 3. pag. 639.

Post longas tamen moras promissi fides nusquam apparuit: Et adhuc hodie, num illi satisfactum sit, incertum est. (a)

Ita Maximilianus hic quoque, moderati alias, ut ferunt, ingenii Princeps, per ambitionem, Austriacæ Domui insitam, ad electionem, juraq; Imperii, consiliis suis infringenda, cumq; id animadverteretur, ad consilia sua illaudatis fallaciarum technis ac fute-lis convelanda, dilapsus est. Sed hæc obiter.

Tandem, quid defunctus nuper Ferdinandus, jam tum Anno 1630. in Collegiali Electorum Conventu molitus, quidve tandem ultimo, Anno 1636. Ratisbonæ habito conciliabulo, emolitus sit, nemini obscurum est.

Hinc evenit, ut facilè credamus, inquit Jovius, (b) augustam hanc Romani Imperii dignitatem, ad Austriacos Principes fatali quodam jure pervenisse: Quando jam pridem abolita sit militaris acclamationis consuetudo, qua Imperatores olim in castris apud Exercitum fiebant; & ipsa etiam septem Germaniæ Procerum suffragatio penitus obsolescat. Toto scilicet, hoc honore, per manus præpotentium Cæsarum, legitimè tradito, confirmatoque, qui tam altas jecit radices, ut in unâ familiâ, non dubiâ hæreditatis intercisâ serie, decentius atque stabilius efflorescat.

Vnde Imperium hodie hæreditarium videtur.

Quod si, jam Jovii tempore, certum aliquod jus in Imperio habere, Austriaci visunt: Quantò magis nostro? Quo, per continuam successionem, novem quinque Imperatorum,

P 3

torum,

(a) *Responsio ad Cancellariam Anhaltinam parte 2. cap. 5. apud Lundorp. d. tomo 2. lib. 2. tractat. 1. part. 338.* (b) *lib. 5. Elegiorum sub Maximiliano I.*

torum, aut *sex*, decem si hodiernum Ferdinandum III his annumerare voles, idipsum stabilitum est.

Obje-
ctio.

Dicat hic aliquis, continuationem istam Imperatoriae dignitatis in Domo Austriacâ per modum liberæ electionis factam; salvo ac integro manente semper Imperii jure: Nec in ultimâ istâ Ferdinandi III electione Patrem ipsius id negare ausum, Sic enim scribit, (a) Ihre Churfürstliche Gnaden und Durchl. sollen nicht dafürhalten/ daß Ihre Keyserliche Mayt. durch diese Handlung und beförderung (scil. des Sohns zur Römischen Cron) dem heiligen Reich/ die freye Wahl/ Libertet, Hoheit/ und reputation, oder Ihr Churfürstlichen Gnaden und Durchl. an ihrer præeminentz/ Würden/ und alten löblichem herkommen und Gerechtigkeit/ nichts im wenigsten zu schmählern/ oder abzubrechen/ besondern viel mehr bey solchem allen getreulich zuerhotten und handzuhaben gedencken/ dann sie sich ihrer Wahl Capitulation Gnädigst wohl erinnern/ und seind disfalls nichts anders vorzunehmen/ und zu handeln bedacht/ Dann was andere ihre löbliche Vorfahren/ in dergleichen fällen gethan haben/ und dem heiligen Reich an seinen Liberteten/ Freyheiten/ und alten guten gewohnheiten unabbrüchig gewesen ist.

Respon-
sio.

Sed constat sanè ex his, antiquam illam eligendi libertatem, verbotenus adhuc hodiè, Imperio ac Electoribus esse salvam: Electionis enim nomen, imago, ac titulus ubivis pratenduntur, & solennia sunt.

De re tamen ipsâ valdè est, quod ambigamus: Cum Domus ista tam altas, perpetua

(a) In propositione habitâ Ratisbonæ Anno 1636.
15 Septembr.

turæ successione, in Imperio radices egisse videatur, ut non sine magno motu, & publicæ rei incommodo, convelli possit. Quod tunc demùm apparebit, si Electores periculum faciant, quam liberum ipsis eligendi superfit arbitrium,

Nulli enim dubitamus, quin divina, humanaque mixtura sint Austriaci, ima summis permutaturi, ac extrema quæque ausuri, priusquam admittant, ut alius, quam ex hac familiâ, Imperator eligatur: Norunt enim fastigium suum declinare, si eripi Domui suæ Majestatem Imperii patiantur. (a)

CAPUT III.

De tertiâ STATUS RATIONE, quæ consistit in eo, quod communi omnia consilio peragi debeant; ubi in specie, de Comitibus.

SECTIO I.

Tertiò in ejusmodi Reipubl. formâ, de qua in præsentiarum agimus, apprimè eo laborandum est: Ut, si uni principales demandare partes placuerit, cujus officium sit, moderari ac dirigere cujusque, functionem, ad commune bonum, & ad Reipubl. unionem (quemadmodum de Venetorum Duce Contarenius (b) scribit) Proceres tamen ac Optimates, capulum ipsimet in manibus semper retineant, & ea, quæ Reipubl. summam concernunt, non per illum unum solum, sed communi omnium consilio, expediuntur.

P 4

Nam,

(a) Daniel Eremita in itinere Germanici descriptione Anno 1609. (b) lib. 2. de Reipubl. Venet.

Nam, sicut in Monarchia ea conditio est imperandi, ut non aliter ratio constet, quam si uni reddatur: Ita, econtrario, vis principatus planè resolvitur, si cuncta ad Senatium vocentur. (a)

Comitia
olim or-
dinaria
& an-
nua.

Huic rei summè idonea sunt Comitia, in Imperio nostro quotannis olim celebrari solita: Unde vocantur, (b) Die jährliche versammlung der Chur-Fürsten / Fürsten / Prälaten / Grafen / Herren / Stände und Botschafften.

De quibus constitutum, quod, ad minimum, mensem totum durare debeant, Sie sollen / auff's weinigste ein Monat beyeinander bleiben. (c) Et, in quibuslibet Comitibus, certum tempus, ac locus, futurorum Comitiorum, præstituta sunt, die Stände haben sich betragen / Tag und Mahlstat / des nechst zukünftigen jährlichen zusammentommens. (d)

Quorum
origo an-
tiqua;

Quod ipsum, ex antiquissimis Constantini, Pipini, & Caroli M. institutis, originem traxisse videtur: Licet, quoad potestatem, ista Comitia cum nostris comparanda non sint.

Constantinus enim, jam tum Anno 411. Comitia annua, in Urbe Arelatensi celebranda esse, voluit. (e)

Pipinus quoque, singulis penè annis, placitum suum habuisse legitur. (f)

Et

(a) Tac. lib. 1. anal. (b) Pax publica de Anno 1495. tit. von der überfahrer des Friedens enthaltung / Confirmatio Pacis publicæ de eod. Anno tit. daß ein Reichstag sol ein Monat wehren. (c) d. Confirmatio Pacis Publicæ d. tit. (d) d. Confirmatio in fine princ. (e) Goldast. tomo 3. constit. Imper. p. 1. (f) Regino lib. 2. chronico.

Et Carolus M. constituit, ut semel in anno placitum teneretur, in quo generalitas universonum Majorum, tam Clericorum, quam Laicorum conveniret: Ac per hoc placitum ordinabatur status totius Regni, ad anni vertentis spatium: Quod ordinatum nullus eventus rerum, nisi summa necessitas, qua similiter toti Regno incumberebat, mutabat. (a)

Originem ergò, ut diximus, horum annuorum Comitiorum, ad Caroli M. tempora referre quidem licet; quâ de causâ Ludovicus Pius, ejusdem Caroli filius, administrationis partem, jam suo tempore, apud Proceres Imperii esse, confessus est: (b) Processu vero temporis, Procerum potestas, in Comitibus sensim magis, magisque aucta, adeò in immensum excrevit; ut, qui antiquos istos Conventus, qui ab arbitrio ac nutu Imperatorum toti dependebant, hodiernis nostris Comitibus æquiparare velit, is muscam comparet elephanto.

Sed non potestas

In his ergò annis Comitibus, quicquid Pacem publicam, sententiarum latorum executionem, commune bonum, & Imperium ipsum concernebat, tractabatur, *Was die Christenheit / das heilige Reich / gemeinen Nutz / und anders betreffen thut.* (c) Adeoque Patrum memoriâ omnis ferè Imperii administrandi vis ac potestas, penes Comitibus fuit. (d) P 5 Nec

(a) *Hincmarus, Rhemensis Archi-Episcopus epist. 3. c. 29. quem refert Goldast. d. tomo 3. in prolegom. (b) Capit. l. 2. c. 2. vide Lehman in Spenrischer Chronicâ lib. 2. cap. 4. (c) d. Confirmatio Pacis publica in princ. Ordinatio Regimenti de Anno 1500 tit. von dem zwanzigen. (d) Paurmeist. lib. 2. de jurid. c. 2. n. III. edit. postea.*

*Ali-
quando
etiam
extra-
ordina-
ria.*

Nec intermedio tempore, Imperator, absque Ordinum consensu, de rebus publicis, ullo modo, statuere potuit. Si quæ enim inrereà emergebant, in quibus periculum erat in morâ, nec futurorum comitiorum tempus expectari poterat, Ordines Imperii, eâ de causâ, extra ordinem convocandi fuerunt, So der Handel dermaßen gestalt seyn würde / daß der jährlichen versammlung aus Nothdurft nicht zuwarten were / geben wir hiemit Macht unserm Kammer-Richter / von unsert wegen / uns / und die Churfürsten / Fürsten / und Stände des Reichs / fürderlichen an gelagene Mahstat zubeschreiben / dahin wir und sie / oder unser und ihre Anwälde / treffentlich kommen / oder mit Macht schicken wollen / und sollen / davon zu rathschlagen / und mit Macht zu handeln. (a)

Quibus extraordinariis Conventibus haud fuisset opus, si Imperatori soli, absque Procerum consensu, in casibus novæ emergentis necessitatis, publica negotia expedire licuisset.

Quia autem ejusmodi negotia, in quibus periculum erat in morâ, multi incidebant quotidie, & annui isti Ordinum conventus nimios sumtus exigebant; adeò ut Ordinibus valdè essent onerosi, nec, hac tamen viâ, communi bono satis prospectum: Ideò, annua ista Comitia, subrogato in eorum locum Regimento, abrogata, (b) Regimento verò post expirante, Anno 1512 de novo intro-

(a) *d. Pax publ. de Anno 1495. tit. von der überfahrer des Friedens enthaltung / &c.* (b) *d. Ordinatio Regiment. d. tit. & Declaratio pacis publ. de Anno eod. tit. von des Regiments Macht wider die Friedbrecher.*

introducenda sunt. (a) Donec, restituto à Carolo V Regimento, iterum tollerentur. (b)

Nihilominus, ubi de rebus magni momenti agendum erat, extra ordinem Comitia indici, in more mansit: Quæ potestas Regimento olim competiit, post, ut diximus, in Imperatorem ac Electores translata est.

Extraordinaria tantum in usu

Quod si illud Politicorum verum est: Comitatus sublatis, nullam esse Libertatem; (b) sed, econtra, Comitia frequentissima in Rebus publ. omnino liberis, vel saltem mixtis reperiri, parciora sub Monarchis, nulla sub Tyrannis. (d) Libertatem nobis nullam reliquam superesse, & Ferdinandum defunctum Tyrannum existisse, quis negaverit?

mansere A Ferdinando, ut, tyranno plane intermissa sunt.

Comitia enim, ad Ferdinandi usque tempora, frequentissime habita, ab eodem Ferdinando plane intermissa sunt.

Eodem modo idem ipse Ferdinandus, vivo adhuc Matthiâ, Rex Bohemorum designatus, eorundem privilegia labefactare aggressus est: Unde, inter alia, non postrema presentium turbarum origo.

Cum namque sollicitus esset, quo pacto Domui sui Regnum Bohemiarum mancipari posset, visum fuit optimum ac compendiosissimum factum, Conventibus publicis, sive Comitibus, annuatim celebrari solitis, quam longissimè Ordines arcere: Gnarus enim erat, hoc pacto, privilegia propemodum

P 6 omnia

(a) *Recessus Imperii de Anno 1518. item haben wir und die Stände.* (b) *Constitutio Pacis publ. de Anno 1521. tit. vom des Regiments Macht wieder die Friedbrecher.* (c) *Guicciard. lib. II. histor.* (d) *Heiderus in system. Polit. capite 1. p. 428.*

omnia à stirpe recidi; Libertatis verò campum coangustari posse. (a)

Respon-
detur ad
Ferdinandi
excusa-
tionem.

Nec injuria nostrorum temporum, & bellicorum motuum, qui universalem Ordinum Conventum vix unquam permiserint, eum excusabunt, daß Ihre Keyserliche Mayt. mit großer Mühe / bey der im Reich bisher geschwebten verderblichen unruh und Kriegen / nur einen oder zwen particular Convent, eines allgemeinen Reichstags zugeschweigen / erhalten können. (b)

Si enim non prius, certè post Danicum bellum, Anno 1629 transactione Lubecensi, sopitum, publicæ res satis in tranquillo constiterunt, nec quisquam refractarius ferè amplius aut rebellis, (ipsius opinione) qui aliquarum esset virium, in Imperio reperiebatur. Ac tum, per universalia Imperii Comitata, publica Libertas, publica salus, & vacillans adhuc, post tot bellorum tumultus, publica tranquillitas communi consilio, melius stabiliri potuisset: quàm per istud, quod Ratisbonæ Anno 1630 habitum est, solorum Electorum, & quorundam (qui Ferdinandi jurata erant mancipia) Principum conciliabulum.

SECTIO II.

Causa
princi-
palis in-
termis-
sorum
Comitio-
rum Im-
perato-
res sunt.

Causa ergò prima ac principalis ejus, quod Comitata in desuetudinem venerunt, fuerunt ipsimet Imperatores. Nullorum enim magis, quàm Imperatorum, Comitata intermitteri, interfuit: Ut, sub colore boni publici, ac communis necessitatis, administrationem Imperii paulatim, exclusis Ordinibus, ad se traherent.

Hinc

(a) Thomsonius de causis mota Bohemia. (b) Replica Caesaris in Conventu Ratisbonensi Anno 1630 de dato 20 Jul.

Hinc iidem in id semper omne studium suum callidè intenderunt, ut Ordinibus odiosa redderentur Comitia, eoque nihili ab illis penderentur, nec eorum (in quibus tamen communis Libertatis summa consistit) magno tenerentur desiderio: Et ideò curarunt, ut & infructuosa ea, & onerosa Ordinibus semper essent.

Infructuosa facta sunt, per novorum subinde gravaminum cumulationem: Ob quam Ordines Imperii in unam sententiam convenire nunquam potuerunt.

Hæc autem, tantum abest, ut Imperatores sustulerint, aut tollere laboraverint, ut studio ipsimet potius auxerint, &, in hunc usque diem, remedium illis adhibere, sub certarum excusationum prætextu, malitiosè distulerint: Aliquâ tamen semper, quâ Ordinum animos lætarent, sed incertâ spe, eâ de re factâ.

Discussio equidem ista gravaminum, & relevatio ab iisdem, reverà, & jure suo, ad Ordines ipsos pertinet, ac pertinere debet: Gravamina enim, non privatam tantum rem, & particulare cujusque interesse, sed sapius, imò ut plurimum, publicum Imperii statum, communemque Libertatem concernunt.

Adeoque difficultates hinc inde emergentium gravaminum, ab Ordinibus ipsis expediendæ sunt; ne, hæc talia mero Imperatoris arbitrio subiacere, statuamus.

Unde rectam olim viam, Anno 1530 instituerunt Ordines Imperii, quando ipsi de gravaminibus inter se transfegerunt: Cæsaream transactionem postea in formâ Constitutionis promulgante, Haben Geistliche und Weltliche / solche irrung / mangel / und gebreche

Qui Comitia infructuosa reddiderunt, per ommissam gravaminum decisionem.

Discussio gravaminum reverà Ordinaria est.

gebrechen zusammen getragen / sich deren hin und her unterredet / und derselben unter einander freundlich und gütlich verglichen / vereiniget / und vertragen : Welche vergleichung wir / als ein Römischer Keyser / von ihnen angenommen / in Form einer Constitution stellen / und öffentlich haben ausgehen / und verkündigen lassen. (a)

Imperator tamen inter Ordines mediator esse potest.

Imperatorem tamen in illis, quæ personam illius concernunt, inter Ordines contententes mediatorem esse posse, non negamus: Quorsum, Anno 1613 collimarunt Protestantium Legati, (b) Ihr Keyserliche Mayt. wolle / nach dem exempel dero löblichen Vorfahren / Römischer Keyser und Könige / auff eine förderliche interposition, in den / wider den andern theil / habenden beschwehrungen / mit zuzuhung friedfertiger Stände / von beiderley Religionen / Aller gnädigst bedacht seyn / darauff unterhandlung / und endlich / mit allerseits wissenden dingen / eine vergleichung treffen.

Idemque adhuc novissime, Anno 1619 urserunt, (c) Ihre Keyserliche Mayt. möchte friedfertige / und unpassionirte Stände des Reiches zu interponenten verordnen / welche unparteyische Handlung pflegen / und wo möglich / billigmässige vergleichung treffen solten.

Hodie Imperatores eam sibi arrogarunt,

Sed, ut alia multa, ita hoc etiam Imperatores ab Ordinibus, de religione dissidentibus, ac inter se æmulis, nec, quanti ea res esset momenti, advertentibus, extorsisse videntur.

(a) *Recessus Imperii de eod. Anno* § weiter nach dem die Geistliche. (b) *In responso ad Casaris resolutionem de dato Ratisbona 20 Aug. Anno 1613.* (c) *In responso ad Casaris propositionem de dato Norimberga 18 Novembr. Anno eod.*

dentur. Et hic perniciosus diversarum religionum fructus fuit.

Imperatores verò, postquam tanta potestas ab Ordinibus ultrò illis delata est, facilimos semper se præbuerunt, celerem expeditamque gravaminum discussionem, ac restitutionem benignis verbis promiserunt.

*Sapius-
que pro-
misse-
runt.*

Ita in transactione Passaviensi (a) Ferdinandus I. Damit der Chur-Fürst von Sachsen / und seine Mitverwandten / sich nicht zu besorgen / daß diese handlung ersitzen / und nicht zu gebühlichem fürderlichstem ende gelangen möchte; so sollen wir / auch obgedachter unser geliebter Sohn / König Maximilian, auch Chur-Fürsten / Fürsten und Stände des heiligen Reichs / die angebrachten beschwerden für handen nehmen / Ihre Keyserliche Mayt. fürtragen / und darauff befördern / dieselbe / so viel / der billigkeit nach / gegründet befunden / auch angesehen (wie sich gebühret) die gülden Bulla, und andere / des heiligen Reichs / ordnungen / und alte löbliche hertommen / der Teutschen Nation zu guter erledigung zubringen / &c. Und ist die Keyserliche Mayt. des gnädigen miltenerbietens / was Ihre Mayt. selbst / insonderheit / betreffen mag / sich in demselben / aus gnädigem guten willen / dermaßen zuerzeigen und zuhalten / daß gemeine Stände augenscheinlich spüren sollen / daß Ihre Mayt. zum höchsten begehre / alle sachen nach der gebühr zurichten / auch den gemeinen nutz / ihrem eignen bey weit vorzusetzen / und alle sachen der gestalt fürzunehmen / daß alle Stände sich desselben / der billigkeit nach / ganz wol sollen haben zusehnen.

Simi-

(a) § Damit der Chur-Fürst.

Similiter, Anno 1594 promisit Imperator, (a) Ihr Mayt. wolle / was zu abheffung der Stände billigen gravaminum und Beschwerungen dientlich / an förderlichster erledigung / nichts ermangeln lassen.

Et Anno 1603. (b) Es solle Ihr Mayt. angelegen seyn / wegen der Reichs Stände / hiebevorn / ihr anbrachter und noch schwebender schwerungen / über das / so bishero / &c. geschehen / auch künftig zu erledigung derselben / dasjenige zubefördern / was dem Keyserlichen Ambt gebühret / des Reichs Rechten und constitutionibus gemäß / und nach befindung der Sachen gestalt / verantwortlich / wenigstens nichts / zu erhaltung innerlicher Ruhe / guter verträglichkeit unter den Ständen / und alles Wohlsstands / auch gleichmäßiger Justitien im Reiche dientlich seyn wird.

Non
praestite-
runt.

Quis verò neget, quin aurea isthæc verba sint; sed verba: Quin speciosæ pollicitationes; sed inanes, & absque effectu, Qui in hunc usque diem nondum subsecutus fuit; & forsan, si in ipsorum arbitrio res sit, ante Calendas græcas non subsequetur.

Nam & Frater Rudolphi, Matthias, Fratris vestigia pressè in ultimis Comitibus secutus est: Quamvis Zacharias Geitzoffler / Vir insignis prudentiæ, eidem, sub Imperii sui incunabula, aurem velleret; ut officii sui melius, quam Frater, memor, gravaminibus, ante omnia, mederetur, (c) Solle färmemlich dahin sehen / daß / bey diesem ersten Reichstage / des Reichs beschwerden /

(a) Recessus Imperii de eod. Anno S. was dann wir samt. in sine. (b) Recessus Imperii de eod. Anno S. gleicher gestalt. (c) in Consilio sive bedencken wegen des künftigen Reichs tags Anno 1612.

den/ so viel immer möglich/ Hauptstücklichen ab-
gehoffen/ und nicht/ wie vor diesem geschehen/
und der teutschen Nation von fremden/ ohne
das/ zugemessen wird/ von einem Conventu
auff den andern/ unfruchtbarlich/ zu des Reichs
Ständen/ und ihrer Untertanen äussersten
Schaden/ remittiret und verschoben werde.

Ferdinandus autem defunctus, quomodo
Gordium hunc gravaminum nodum, non
solvere, sed, velut Magnus aliquis Alexan-
der, gladio concipere aggressus sit, luculen-
tè satis nostra docent tempora: Unde præ-
sens fundi nostri calamitas.

Hac verò solâ & unicâ de causâ, quod, *Hinc ir-
rita ple-
rumque
Comitia.*
gravaminibus Ordinum non submotis, sed
ab ipso quoque Casare, de novo semper
auctis, diffidentia & discordia mutua, de die
in diem cresceret, irrita antehac plerumque
fuere Comitia; & magno conatu, magnoq;
sumtu, magnæ hucusque nugæ actæ sunt.

Unde, meritissimò, de illis hucusque di-
ci potuit, quod Crantzius (a) jam olim
dixit: Germani diatam ex diatâ creantes,
magis distinent, quam finiunt res cœptas;
interque eos cœtus ex cœtu oritur, quasi
fœtus ex matre. Diatâ enim non est, quin
diatâ pariat, cum sit generis fœminini; le-
pidè iterùm & argutè, pro more, scripsit
Æneas Sylvius. (b)

SECTIO III.

PRÆTEREA quoque summâ diligentia labo- *Impera-
tores Co-
mitia*
rârunt Imperatores Austriaci, ut Comitia,
non nisi onerosa, Ordinibus Imperii essent.

Primus enim ac summus ferè semper arti- *onerosa
reddide-
runt, per*
culus ad deliberandum propositus de sub-
fidiis

(a) lib. II. Wandal. c. 7. & 35. (b) lib. I. conti-
epist. 92.

nuas ex-
actiones
ad bel-
lum
Turci-
1473

fidiis fuit contra Turcam conferendis: Unde, non verè minùs, quàm mordaciter, pecunia collationem adversùs Turcam, omnium plerumque Germanorum Comitiorum summam esse, Jovius, dixisse fertur. (a)

Et hunc quidem articulum magno semper fervore urserunt Imperatores, cum tamen Turca, vix semel, aut iterum Germaniæ fines attigerit, & principaliter cum Austriacis, ratione privatarum ditionum, (Regni nempe Hungariæ) res ipsi fuerit: Reliqua, quæ ipsius Imperii statum principaliter ac essentialiter concernebant, obiter saltem tractata, & sæpiusculè (modò prius illud obtineretur) in aliud tempus rejecta sunt.

Ita Rudolphus, Anno 1594 Imperii Ordines impensè rogavit, (b) Sie wolten nicht allein/ allen und ieden proponirten puncten den Türcken-articul vorsezen / sondern / da sich vielleicht izo nicht allerding / in einer türze/ die andern (scilicet, von handhabung des gemeinen Friedens/ vom Justitien, und Münzwesen / &c.) abhandeln tieffen / dieselben/ gar/ oder zum theil / auff eine künstige deputation, oder andere Versammlung bey seiten stellen/ und verschieben.

Quas tamen procrastinationes, & in alios Conventus, dilationes, haud è re Imperii esse, idem ipse Rudolphus noverat: Ita enim alio tempore parum sui memor, scripsit, (c) Stände wollen insonderheit dahin trachten / daß die berathschlagung der Justitz auff keinen neuen Conventum remittiret oder verschoben werde/ sintemahl die erfahrung

a) (Clapmar. lib. 6. cap. 13. (b) In propositione, in Conventu Ratisbonensi Anno eod. habitâ. (c) In propositione, in Conventu Ratisbonensi Anno 1608 habitâ.

zu erkennen gebe/ daß dergleichen verschlebung
auff Deputation, oder anderen Tagen/ we-
nig nütze/ sondern gemeinlich neben verlust der
Zeit und Geldes/ was vorhin böse geweest/ hiers
unter noch mehr verwirret/ und ärger wer-
de.

Unde Rudolphum, quando rejectis, de
Pace publica, Justitia administranda, aliis-
que articulis, sola subsidia Turcica tractanda
esse duxit, rem privatam prævertisse præ Re-
publ. nonnemo forsân arguet.

Et, hac quoque de causâ, Comitia Anno
1608 celebrata, ad nihilum reciderunt, Sols-
che Reichsversammlung hat sich hauptsächlich
an dem gestossen/ und ist derowegen unter and-
ern/ allerdings unfruchtbarlich abgelauffen/
daß der contributions-punct/ der allgemeinen
innerlichen Vaterlands Noth/ und andern viel
wichtig und hochnothwendigern vorgezogen/
oder/ wie man nicht obscure, aus mehrerhand
indiciis, und advisationen/ verspüren müssen/
gar allein tractirt; die übrige aber/ und das/ ins-
sonderheit/ fast überein hauffen ligende Justitz-
wesen/ an andere Ort und Zeit/ wie vormahls/
verwiesen werden wollen. (a)

Quinimò non desunt, qui Imperatores
Austriacos crimentur, quod, extorquen-
dæ causâ pecuniæ, aut ipsimet Turcam exci-
tarint, aut vires ejus nimio plus exaggerarint,
aut falsos etiam, de ejus invasione, sparsere-
runt rumores.

*Pecunia
aliquan-
dò sub
Turcicâ
belli
prætextu*

Quemadmodum de Clefeliî consilio,
quod, in futura Anno 1613 Comitia, cuderat,
rhythmicè nonnemo scripsit. (b)

*absque
necessi-
tate*

Das exacta.

(a) Autor Informationis in der vier Rlöster Sas-
chen in princ. (b) In satyricâ descriptione Comi-
tiarum Anno 1613 habitorum.

Das ist der Rath / man muß den Reichstag treiben fort/
 Vnd alle Fürsten gleich beschreiben an den Ort/
 Daß ieder in person sich dahin wolt begeben:
 Darnach muß man darauff fleißige achtung geben/
 Daß man den Türcken mög ein wenig muntern auff/
 Ob er sich regen wolt / das thut gar viel zum kauff.
 Dann unter diesem schein / kan man best mehr begehren/
 Vnd niemand kan mit fug dessen sich dann erwehren.
 Wil er nicht fort / so ist gar hoch daran gelegen/
 Daß man ihn irritir, so muß er sich wol regen.
 Noch ist es nicht genug / es muß dabey nicht bleiben/
 Sondern man muß hieraus gar böse Zeitung schreiben:
 Der Erbfeind komm sehr starck / mit achtzig tausend
 Mann/

Die vor-mauer des Reichs die wolt er greiffen an
 Viel fester ort hab er sehr kläglich ausgebrant/
 Lippa und Genna auch in gschwind er ent berant:
 Vnd dergleichen ding mehr kan man füglich erdencken.
 Was schadts? Ists gleich nicht wahr/ wer wil uns drum
 verdencken?
 Hierzu kan man / mit fug/ dreyhundert mont begehren
 Keiner ist so behertzt/ der sich des darf erwehren.

Deque eorundem Comitiorum continuatione, hic
 idem, in sequentibus, scribit:

Da der Wagen noch gar im toth wolt stecken bleiben/
 Da kam eben von Wien ein sehr gewünschtes schreiben:
 Der Türck sey nun recht böß / er ziehe nun starck an/
 Siebenbürgen sey weg. Wie wil man immer thun?
 Morgen gewinnt er Caschow / übermorgen Wien/
 Fliehn wir gleich in Pommern / so kömt er auch dahin.
 Ein kleines Vöglein kam gerad von Temeswar/
 Das bracht contrar zeitung/ es sey alles nicht war.

Hæc satyrica quidem & jocosa sunt, sed in seria
 ducere videntur: Nec ridentem verum dicere quip-
 piam vetat.

Nam.

Nam, prætextu hoc belli Turcici, ad ener-
vandos & opprimendos Imperii Ordines,
ufos fuiffe Auftriacos, ex illis apparet, quæ
jam tum de Carolo V Legatum Gallicum
retuliffè, Elector Saxonix & Landgravius
Haffix testati funt. (a)

Cum enim hic in belli, quod Carolus con-
tra Proteftantes meditabatur, incidiffet
mentionem, & diceret, permagnum effe,
quod moliretur; cogitaret fecum ipfe, quan-
ta Germanix effet potentia, & quanti res
periculi: Quod fi unus & alter forfan deli-
quiffent, iniri poffe rationem, quomodo
fine bello res componeretur. Ad ea fertur
Carolus respondiffe. Nihil opus effe com-
pofitione: Velle fe domare Germaniam, aut
de fortunis omnibus periclitari. Nam illius
vires non poffe jam effe tantas, ut fibi ma-
gnoperè fint extimescendæ: *Iam enim,*
amplius annos viginti, fundamenta fe jeciffe
huic rei. Sæpè illos auxilia fibi tuliffe, mul-
tis bellis, nuper etiam contra Regem i-
pfum: Feciffe maximos sumtus in crebris
Comitiis: Militum etiam manus, atque
robur amiffiffe diverfis bellis. Et hæc qui-
dem eò fe feciffe, ut viribus Germania deſtitue-
retur: Hoc igitur effe peridoneum rei geren-
dæ tempus.

Et Rudolpho quoque Imperatori, Unito-
rum Principum ac Ordinum Legatus, Prin-
ceps Anhalдинus in faciem ingeffit; (b)
quod Pacem cum Turcâ inire recuſaffet, imò
quod initam abrumpere voluiffet, &, quò
Ordines ulterioribus tributis exhauriret,
falfis

(a) apud Sleidan. lib. 18. hiftor. & Hortled.
tomo 2. de bello Germanico lib. 3. cap. 30.
num. 12. (b) In propofitione habitâ Prægæ
8 Jul. Anno 1609,

falsis narrationibus propositiones suas farci-
 isset, Als von etlichen wolmeinenden Churfür-
 sten / und Ständen / zu mehr mahlen ganz eif-
 rig und treulich gerathen worden / mit dem
 Turken einen Frieden zumachen / damit das
 teutsche Reich / und dessen Glieder / so auch vor-
 hin ihre Last haben / und inmittelst hin und wi-
 der beschweret werden / der langgewehrten con-
 tributionen dermahlzeins entledigt werden
 möchten / sey die Keyserl. Mayt. iederzeit hieran /
 mit ganz ungeremten ausfluchten und vor-
 wenden / als ob der Türke keinen Frieden hatte /
 verhindert worden / hetten auch Ihr. Keyserli-
 chen Mayt. Råhte / noch bey wenig Jahren /
 den allbereit zu Wien / Anno 1606. vergliche-
 nen Frieden / wider zurück ziehen / und nicht
 halten wollen / wie dann / zu fortsetzung des
 Kriegs / fernere Reichs contributiones bey der
 Stände letzter versammlung zu Regenspurg ge-
 sucht / und die / den Chur - Fürsten / und Stän-
 den / damahls vorgetragene proposition, zu sol-
 chem intent, mit vielen narrationibus, und auß-
 führungen were formiret worden / da sich doch
 die Sachen an ihm selbst / und aus denen her-
 nacher / ins Reich gethanen / Berichten / in der
 Geschicht weit anders befunden hetten.

*Turci-
 cum in
 Hunga-
 riâ bel-
 lum, per
 conse-
 quenti-
 am, non
 princi-
 paliter
 Imperi-
 um teti-
 git.*

Ut verò ad Hungaricas expeditiones re-
 vertamur, non sanè diffitemur, etiam Impe-
 rii nostri, per consequentiam, interfuisse,
 Turcarum progressus in Hungaria sisti; ne,
 ea subacta, nostros etiam fines totis tandem
 viribus irrumperent: Sed per consequentiam.
 Nam, principaliter in eo Imperii nostri sum-
 mam, cardinem, ac salutem versari, adeò
 ut reliqua omnia illi postponenda fuerint, id
 est quod penitus negamus.

Domus quidem Austriaca, ex eaque oriun-
 di Imperatores, Ordinibus Imperii, multis ali-
 quando

quandò persuadere conati sunt, auxilia hæc, contra Turcam præstita, directò ac principa-liter pro defensione Patriæ conferri, Daß unsere Vorfahren den Türken / und sein Vorhaben / für gar keine fremde / oder ausländische Feindsnoth und Gefahr / sondern für des heiligen Reichs eignes androhendes letztes Unheil / verderb / und untergang / geachtet / und angesehen. (a)

Sed novimus nos, quod Hungaria externum, per se, Regnum sit, Patriæque nostræ accensenda minimè veniat: Neque magis res Hungariæ nos urunt, quam Poloniæ aut Venetiarum, aut alterius vicinæ Reipublicæ si Turca illas invadat, & opprimere conatur.

Id quod rectè jam olim animadvertit Elector Palatinus: Cujus instructionem, seu mandatum, Legatis, ad Conventum aliquot Protestantium Principum, Francofurtum, mensè Decembri Anno 1598 missis, datum, ac in odium invidiamque ipsius propalatum, (b) nos in ipsorummet propalantium odium invidiamque vertimus, daß die Hülffe gemeint sey / pro defensione Patriæ, dabey müsse man sich erinnern / daß das Königreich Ungarn ein abgesondert Königreich / und für der Teutschen Vaterland gar nicht zu rechnen sey / etc. Und ob wohl gesagt werde / daß der Ungarische Krieg / consequenter, das heilige Reich mit angehe / dieweil es der Gefahr nahe / und das gemeine Sprichwort lautet / Res tua tunc agitur, paries cum proximus ar-

(a) *Cæsarea propositio in Conventu Ratisbonensi Anno 1603.* (b) *apud acta secreta, seu, der Unirten Protestirenden archiv inter documenta n. 2. apud Lundorp. tomo, 2. act. publ. lib. 2. tract. 5. p. 477.*

ardet : So wolle doch ein unterscheid in dem gemacht seyn / was einen per consequentiam, oder principaliter berühren thue / und daß er nicht in einem / wie im andern fall verbunden sey. Ein Exempel habe man mit dem Krieg / so der Türck mit den Benedigern gehabt / welcher auch / so zu sagen / das Reich consequenter mit angangen / es sey aber darum nicht schuldig gewesen / sich desselben anzunehmen.

Quin igitur Imperatores innumera potius Ordinum gravamina primò sustulissent, ac cum iis exortas inter Ordines simultates, diffidentiamque: Deindè, mutua inter Ordines sancita concordia, & Republica in sese tranquillata, extranea hæc atque accessoria tractassent, si bonorum Imperatorum officio fungi voluissent.

Nunc verò his, quæ ipsos, tanquam externorum Regnorum Dominos, principaliter concernebant, expeditis, ista, in quibus Imperii salus & summa consistebat, in super habuerunt.

Austriaci in bello Turcico, privatum, non Imperii commodum, quasierrunt.

Quàm enim, in hoc bello Hungarico, contra Turcam gesto, privatam rem egerint suam, & planè non publicum Imperii commodum seu incrementum intenderint, ex eo liquet: Quod immensa quidem auri vi Imperii Ordines hac via emunxerint; illorum verò, quæ ipsi Imperio eripiebantur, nullam aut perexiguam habuerint rationem.

Unde rectè de illis Elector Palatinus conquestus est, (a) Es sey den Römischen Keysern / welche alle vom Haus Oesterreich gewesen / über hundert Jahr hinaus / eine starke / übermäßige / grosse summa Gelds / und solches / nur allein dem Königreich Ungarn zu gutem /

(a) In dictâ instructione apud acta secreta & Lundsorps. d. loco. p. 483.

gegeben worden: Dann/ daß etwas davon dem
Reiche zu nutze wäre angewendet / das finde
man nicht; sondern sey demselben noch darzu/
Lieffland / Preussen / Metz / und anders entzo-
gen/ daß man also geschehen lassen / und nie be-
gehret worden/ zu recuperirung derselben/ichts
was zu contribuiren. Also daß das Haus Oe-
sterreich nur auff sich gesehen hat / wie sie das
Königreich Bngarn erhalten mögen.

Cum autem Ordines Imperii, in compen-
sationem tot exantlatorum laborum ac sum-
tum, Hungariam Imperio adjungi, & uni-
ri, æquum esse censerent, dieweil die Stän-
de/ nun etliche mahl/ihre mitleidentliche Hülffe/
zu rettung des Königreichs Hungarn/ gutwil-
lig erzeiget/und sich mit ansehnlichen contribu-
tionen beladen / an geld und leuten treulich zu-
gesetzt / &c. Da doch solche Landschaft / dem
heiligen Reich/ teutscher Nation in nichts nicht
verwandt / oder zugethan / sey es nicht unziem-
lich oder unbillig/ daß zu einer danckbarkeit/ ges-
meist Land zu Hungarn / da es durch Göttliche
milde Gnade von dem Feind errettet/ in etwas
aufnehmen / gedeyen / und zu kräften käme/ es
dem heiligen Reich zugewandt/ verbunden/und
zugethan werden sollte. (a) Imperatores Au-
striaci, loco realis ejusmodi gratitudinis, nil
nisi bona, & generalia honoris verba repo-
suerunt, (b) Sie hielten nicht für unziemlich/
da ihr Königreich Bngarn / zu seinem vorigen
stand / wården und wesen / wiederum gebracht
werden sollte / daß alsdann solch Königreich/
und desselben angehörige Stände/ sich herwis-
derum gegen dem heiligen Reich / desselben
Gliedern und Ständen / in vorfallenden noth-
fällen auch mitleidentlich / und dermassen erzei-

Q

ger

(a) *Recessus Imperii de Anno 1566. §. über
vorigs haben.* (b) *d. Recessu §. seq.*

ge / daher derselben nachbarlich dankbar Ges
mühte / im Werk erkennet werde.

De unione verò , seu incorporatione , ut
vocant, Regni, altum silentium : Quinimò,
re penitus introspectâ , negantibus propio-
res , sibi que, ac externorum regnorum suo-
rum Majestati, quæ tamen, quantulacunque
adhuc sunt, sanguini ac sumtibus Germano-
rum potissimum ferunt accepta, quam Imperio
magis fidi fuisse, videntur.

Dispares admodum à Sigismundo Impe-
ratore: Qui, etsi suo tempore, ratione Hun-
gariæ, Imperio, ob auxilia contra Turcam
præstita, non ita, ut hodiè Austriaci, esset
obstrictus, aut obnoxius; at tamen magno-
perè in eo laboravit, ut Ordines Hungariæ
cum Germanis reuniret. Itaque in Recessibus
Imperii, sub eo factis, ArchiEpiscopi, &
Episcopi Hungariæ subscripsisse inter Ordines
Imperii, leguntur. (a)

SECTIO IV.

*Electo-
res que
que in-
termis-
sorum
Comiti-
orum
causa
sunt.*

ET hoc quidem modo Comitibus Ordini-
bus tædiose reddidere Imperatores.
Quod si exactius rem contemplemur, non
Cæsaris modò, & Dominationis Austriacæ,
Comitia intermitti, interfuit, sed & Electo-
rum; Qui non difficulter Cæsari assensi, &
Comitia in desuetudinem venire, passi
sunt: Quò hoc suam potestatem pacto magis
magisque auferent, ac reliquos Ordines,
à Republica administrandâ, sensis ex-
cluderent.

Hi enim, ut suprâ docuimus, non pauca
paulatim sibi usurparunt, quæ de jure, & an-
tiquis Imperii Legibus, Moribusve, totius
Imperii

(a) apud Goldast. in descriptione Ordinum
Imperii ante tomum I. Constit. Imper.

Imperii propria sunt : Et cum primis, in crebris nuperis Conventibus suis, controversarum, in quibus totius Imperii tranquillitas ac salus vertitur, decidendarum potestatem, sibi solis arrogarunt ; quas merito ad totius Imperii cognitionem, & universalem omnium Ordinum Conventum, referre debuissent.

Nec sanè injuria, Septem Viros nostros hodiernos, cum antiquis Romanorum Decem Viris comparaveris : Qui & ipsi, ut Senatui omni potestate denudarent, morem consulendi Senatui intermiserunt. (a)

Tandem, à parte Ordinum remoram Comitii inprimis iniecit, exitiale religionis diffidium ; quo in mutuam perniciem hucusque grassati sunt.

Protestantes enim, multitudine votorum à Pontificiis superati, cum rem suam nequicquam rationibus agerent, nec æqui quippiam impetrare possent, de Comitii haud admodum solliciti fuerunt : Quod si inter eos aliqui oculatiores exstiterent, eorum nulla habita est ratio.

Pontificii, econtrà, à protestantibus, ut potè præpotentibus, ne concludere in Comitiiis cum effectu quicquam possent, impediti, Cæsaris (qui rebus suis favebat) arbitrio ac voluntati stare, ejusque jussibus per omnia morem gerere, quam cum adversariis diu, sine fructu, altercari maluerunt.

Ita Germaniæ Libertas Imperatoribus prodita, & Austriacus Dominatus paulatim introductus est.

Q 2

CAPUT

(a) Liv, lib. 3. histor.

CAPUT IV.

De REGIMENTO, quod, post Comitiam,
alterum Germanicæ Libertatis
fulcrum fuit.

SECTIO I.

Regi-
mentum
Comitiis
substitu-
tum, &
quare.

POST Comitiam, in sine Libertatis stabili-
mentum fuit, si modò perpetuum fuisset,
Regimentum Imperii: Sub Maximiliano I. Anno 1500 institutum, ac in locum annuorum Conventuum, qui nimios sumtus exigebant, & re aliquando subitum remedium exigente, expectari non poterant, substitutum, Weit die Stände des Reiches langsam und beschwerlich / auch mit mercklicher mühe / arbeit / kostung / und darlegen / zusammen gefordert werden / und kommen mögen: Vnd dann zu zeiten / merckliche sachen / der Christenheit / und dem Reich zusallen / denen der verzug fast nachtheilig und schädlich ist / und die der eyl bedürfen / dadurch dan zu zeiten den oberührten / und andern mercklichen obligirten sachen der Christenheit / und des Reichs / mehr versumnis und hinderung / dann förderung und ausrichtung erwachsen mag. (a)

Cum enim, prætextu hujusmodi negotiorum, subitum aliquod remedium exigentium, Maximilianus, jam tum, plus potestatis, quam per Leges licebat, ibi forsan usurparet; jam enim, Anno 1495 insimulatus est, quod nihil cum consilio ageret Principum: (b) Ordines Imperii hunc ejus licentia velut obicem posuerunt.

Regi-

(a) *Ordinatio Regimenti de Anno 1500. tit. von den zwanzigen.* (b) *Naucerus vol. 3. chronogr. gener. 50.*

Regimentum hoc constabat viginti personis, ex singulis Ordinum Classibus certâ proportione delectis: Quibus vel ipsemet Imperator, vel Comes quidam, aut Baro, tanquam Imperatoris Vicarius, præsidebat, Haben zu uns/ oder/ wo wir/aus andern mercklichen sachen und geschâfften / versöhnlich darbey nicht seyn würden / zu dem / so wir an unser stat setzen werden / der zum wenigsten ein Graf oder Freyherr seyn soll/ zwanzig Personen/ aus dem heiligen Reich / teutscher Nation, zu unserm und des heiligen Reichs Rath / sürgenommen und verordnet. (a)

Regi-
menti
persona

Ne verò præsidatus solius Imperatoris esset, isque inde eximium quid, præ Imperio, sibi arrogaret; eidem, aut ejus Vicario Electorem adjungere visum est, qui, unâ cum Imperatore, Regimento præsideret. Nam & is Consilio huic præesse, dem genanten Rath sürgen / dicitur: (b) Ejusque solius Imperatoris subscriptione firmata sunt Regimenti decreta. (c)

Et Præ-
sides.

Cui quidem Regimento, Consilium electorum apud Græcos, qui *προβουλοι & προσηλυτοι* dicebatur, comparari ex parte potest.

Hi enim ipsi quoque arcana Reipubl. ac, rebus urgentibus, per se ipsi, maxima quaque, pro Reipubl. procurabant, quibusque de rebus in Senatu deliberari, quid item ad Populum ferri oporteret, prospiciebant. Alioqui, Senatum cogere, sententias rogare, disceptare, decernere, nec facile est, nec, nisi temporis diuturnitate confici potest: Dum interim rerum, benè ac utiliter gerendarum, momenta fluunt ac labuntur. (d)

Q 3 S E C T I O

(a) d. *Ordinatio Regimenti d. tit.* (b) *Ibid. tit. seq.* (c) *Ibid. tit. wie alle sachen bey dem Rōd nig/ &c.* (d) *Bodin. lib. 3. de Reipubl. c. 1.*

SECTIO II.

Regimentum autem illud, ab Imperatore solo institutum, eidemque imperialem, seu imperatoriam potius ad Imperatorem, potestatem tributam, statuunt Consilarii Imperatoris Aulici: (a) Ut, hoc medio, omnem Imperii administrationem, ad suum molendinum trahant.

Hinc enim colligunt; Quod ante Regimenti ordinationem, Imperator eandem potestatem habuerit, quam postea habuit Regimentum; quodque extincto Regimento eadem illa potestas, ad Imperatorem, unde orta fuerat, ejusque Consiliarios, reversa sit.

Regimentum ab Imperio, non solo Imperatore institutum, Imperiumque representare, probatur.

Sed opinionem hanc parasitorum aulicorum, quæ Libertatis avitæ jugulum manifestè petit, falsam & erroneam esse, facile apparet, si modò consideremus I. Hanc ipsam unicam instituendi Regimenti causam fuisse, quod nullum in Imperio, pari potestate præditum, periebatur Caput, seu Regimen continuum: Quia, si quando tale quid, quod moram usque ad futura annua Comititia non ferret, occurrebat, ad extraordinaria Comititia habebatur recursus (b)

Quod si Imperatori eadem, quæ postea Regimento competiit, ante institutum Regimentum, competiisset potestas, certè, & convocatio ista Ordinum extraordinaria, ante institutum Regimentum, & post, Regimenti ipsius institutio fuisset supervacua: Quippè Imperator, non vices modò Comitiorum, sed & Regimenti, melius, ac minore impensâ, supplere potuisset.

II.

Deinde II. Regimentum, ordinario, seu annuo

(a) *Autor Relationis Donauverdicæ parte 2. p. 163.* (b) *Tax publica de Anno 1495 tit. von der überfahrer des Friedens enthaltung.*

annuo Ordinum Conventui (qui per hoc abolitus) surrogatum est: Et quicquid olim ad cognitionem hujus Conventus referri, necessum erat, id postea ad Regimenti examen referri debuit, durch das verordnete Reichs Regiment ist die jährliche versammlung abgestellt / und soll alles hinfüro an das verordnete Reichs Regiment bracht werden / und gelangen / in aller maßen / wie vor an die versammlung geschehen seyn solte. (a)

Atqui Conventus iste annuus, non Consilium nudum Imperatoris, eo tempore fuit; sed eodem, quo nostra Comitia, jure usus est. Itaque etiam Regimentum, quod illi Conventui successit, universa Comitia, & totum Imperium, non solum Imperatoris personam, repræsentavit: Ne surrogatum diversæ naturæ, ab eo, cui surrogatur, esse statuamus.

III. Si personas, ex quibus Regimentum constituit, contemplemur, ex iis solus Præses, ab Imperatore, Assessores vero omnes ab Ordinibus constituti sunt. (b)

Et hi, non ab Imperatore solum, sed à toto Imperio dependere jussi: Ideoque, non solum Imperatori, sed Imperatori ac Imperio, juramento obstricti fuisse, leguntur, haben geschworen / daß sie der Königlischen Mayt. und dem heiligen Römischen Reich getreu seyn wollen / die notdurft / ehre / wårde / und nutz der Königlischen Mayt. und des Reichs / betrachten / fürnehmen / rahten / heiffen / und handeln. (c)

Q 4

Ea-

(a) *Declaratio Pacis publicæ de Anno 1500. tit. von des Regiments macht wider die Friedbrecher / &c.* (b) *d. Ordinatio Regimenti tit. wie zwanzig personen.* (c) *ibid. tit. des Regiments Råhte end.*

III.

Eâdemque de causâ, non Imperatoris, sed, usitato Recessuum stylo, Imperatoris ac Imperii Consilium, seu Regimentum appellatum est, Unser und des heiligen Reichs Rath / (a) Unser und des heiligen Reichs Regiment. (b) Et aliquandò simpliciter, Imperii, des Reichs Rath / des Reichs Regiment: (c) Scilicet à potiori: Quia Imperio potestatem suam potissimum referebat acceptam, ab eoque maximam partem constituebatur.

IV. Quin etiam, tantùm abest, ut, principaliter ad Imperatorem, respectum aliquem habuerit Regimentum, ut personæ potius, ad id deputatæ, si fortè ante speciali aliquo juramento Imperatori obstrictæ fuerant, eo ipso solutæ sint, sollen die Personen des vorgemeldten Rathes / allein in diesem Rath und Befehl / aller Gelübde und Eyd / damit sie uns / oder ihnen verbunden / und verstrickt wâren / gantzlich ledig seyn. (d)

Idque ideò proculdubiò, ne particulari hoc respectu, seu devotione, erga Imperatorem, aut alium quemvis Ordinum publica consilia corrumpentur.

V. Accedit, quod in ipso Imperii hoc Consilio, Imperator non habuit, nisi unicum suffragium, nec statuere quicquam potuit, nisi pluribus Consiliariis in suam sententiam

(a) *Ibid.* tit. von den zwanzigen / &c. & passim. (b) *Recessus Imperii de Anno 1500.* tit. des Reichs Râhte sollen hinfûro Regimenten / &c. geheissen werden. (c) *d. Ordinatio Regimenti* tit. wie die Chur-Fürsten auff jede Fronfasten / &c. *d. Recessus Imperii* tit. von des Reichs Regiment / Macht und Gewalt / & passim. (d) *d. Ordinatio Regimenti* tit. des Regiments Râthe sollen aller Pflicht ledig sein / &c.

tentiam deductis, mit verwilligung des mehrertheils des Reichs Raths. (a)

Nam in Regimento, sive praesens Imperator, sive absens fuit, votorum numerus semper obtinuit, Wir kommen/oder nicht/so soll nicht desto minder fortgangen werden/und deme/so durch den mehrertheit beschloffen/solte ge beschehen. (b)

SECTIO III.

EX quo iterum altera ista, non minus servilis, quam prior, opinio, falsitatis convincitur: Quod Regimentum, in absentia demum Imperatoris, potestatem, sibi commissam, exercuerit; praesente vero Imperatore, fasces submiserit, ac, velut radiis majoris splendoris obscuratum, delituerit. (c)

Successit enim I Regimentum, ut diximus, in locum annuorum Conventuum: Qui ipsi Conventus, non minus praesente, quam absente Caesare, vim suam exeruerunt.

Nec II. soli Imperatoris Vicario, sed & ipsimet Imperatori, viginti isti Consilarii adjuncti sunt: Ita enim scribitur, (d) Haben wir zu uns/oder wo wir/ &c. persöhnlich dabey nicht seyn würden/zu dem/so wir an unser stat setzen werden/zwanzig Personen/aus dem heiligen Reich/teutscher Nation, zu unserm/und des heiligen Reichs Rath/sürgenommen und geordnet: Die auch/mit samt uns/

Regi-
men-
tum, et-
iam
praesente
Impera-
tore, po-
testatem
suam
exer-
cuisse
proba-
tur.

I.
II.

Q 5 oder/

(a) d. Ordinatio Regimenti tit. wie der Churfürst vor ausgang seines Vierteljahres/ &c. & tit. wie das Regiment etlichen Rächten erlauben mag. (b) Ibid. tit. das Regiment mag die sechs Churfürsten. &c. (c) Autor relationis Donawerdica d. parte I. p. 164. (d) d. Ordinatio Regimenti tit. von den zwanzigen/ &c.

oder / &c. mit dem / so wir an unser stat setzen werden / unser / und des heiligen Reichs Rath seyn / oder genant werden sollen.

Imperator ergò, si præsens sit, non minùs, quam in ejus absentia, Vicarius Imperatoris, pars Regimenti est.

III. Hinc III. querelæ, non ad solum Imperatorem, sed ad eundem & Regimentum, conjunctim deferri dicuntur, ob iemands solcher handhabung / &c. Friedens und Rechts / &c. schade begegnet / und solches von denselben an uns / und des heiligen Reichs Regiment bringen wird. (a)

IV. Et IV. Imperator, non solus, verùm unà cum Regimento, consulit, decernit, ac concludit, würden merckliche sachen fürfallen / &c. so wollen wir / oder / so wir persöhnlich darbey nicht seyn würden / der / so wir an unser stat setzen werden / mit samt den obbestimten zwanzig personen / &c. solcher an unser sechs Chur Fürsten bringen / die dan bey uns / und gemeynten unserm und des Reichs Rath persöhnlich erscheinen / und weiter handlen und beschliessen sollen. (a)

Imperator autem cum Regimento non, sed solus Vicarius conjungi deberet; si, eo præsente, suspenderetur Regimentum, ac solius Imperatoris esset decernendi potestas.

Quod verò textum attinet, qui ad hoc inducitur, (c) Autor relationis Donavverdicæ, modò veritati prævaricetur, ac Casari supparasitetur, manifestum sese præbet falsarium.

(a) *Declaratio Pacis publica de Anno 1500. tit.* ob iemand durch handhabung des Friedens schaden empfinde / &c. (b) *d. Ordinatio Regimenti tit.* das Regiment mag die sechs Chur Fürsten / &c. (c) *Ibid. tit.* wie alle sachen bey dem König.

farium. Verba enim non, ut ipse citat, sonant; daß die händel und sachen an keinem andern ende / dann bey uns (dem Keyser) und / in unserm abwesen / bey dem Regiment / sed hoc modo, daß sie an keinem andern ende / dan bey uns / und in unserm abwesen / bey dem / so wir darzu verordnen werden / und dem vorgemeldten / und des Reichs Rath / gehandelt werden sollen.

Et hic quidem textus, quoad Cæsarem & vicarium disjunctivè, prout sonat, rectè intelligitur: Veritati enim ac rationi consentaneum est, ut, absente demùm Cæsare, Vicarius locum habeat, & præsens Cæsar eundem excludat, ipseque, in Regimento, Præsidis officio fungatur. Perinde ac, quolibet præsentè Electore, Assessor, ab eo deputatus, voto seu suffragio, quamdiu Dominus ipsius affuerit, caret, wann der Chur Fürsten Rächte einer persöhnlich / oder durch einen andern Chur Fürsten und Fürsten bey dem Rath sein soll / alsdann soll desselben Chur Fürsten Rath / der in des Reichs Rath von ihm verordnet ist / so lang derselbe Chur Fürst bey dem Reichs Rath sein wird / keine Stimme im Reichs Rath haben. (a)

Sequens verò copula, quæ Regimentum cum antecedentibus connectit, non ad proximam tantum personam, sive Vicarium restringenda; sed conjunctivè, ad utramque tam Imperatoris, quam Vicarii personam, in casu nempè præsentia, vel absentia Imperatoris, referenda est. Nam Regimentum quoque cum Imperatore conjungi, paulldò antè probavimus.

Nec is hujus textus sensus est, quod negotia

Q 6

tia

(a) *Ibid. tit. wie die Chur Fürsten auff ieder Fronfasten / &c.*

tia Imperii tractari debeant, vel coram Imperatore (scilicet solo, excluso Regimento) vel coram ejus Vicario, & Regimento. Sed hic verus ac genuinus sensus est: Quod, vel coram Imperatore & Regimento, in casu præsentiæ, vel coram Vicario ejus & Regimento, in casu absentia Imperatoris: Quia in priori casu ipsemet Imperator; in posteriori, ejus Vicarius Regimento præsidet.

Quo eodem modo alios quoque textus, sicubi forsan sint, qui simili loquendi formulâ utantur, (a) accipi oportet.

SECTIO IV.

His ergò falsis ac absurdis Parasitatorum Aulico-Imperatoriorum opinionibus, quibus isti patriam Libertatem, quasi per cuniculos oppugnant, omnemque potestatem ad semet seu Imperatorem suum rapiunt, & traducunt, explosis; restat, ut de potestate Regimenti agamus.

Regi-
menti
potestas
amplissi-
ma fuit.

Amplissima autem, in omnium publicorum negotiorum administratione, tam domi, quam militiæ ejus fuit potestas, hat ges
habet Macht und Befehl / alle und ieder / des Römischen Königs / und des Heiligen Reichs Sachen / Recht / Friede / und ihrer beyder vollziehung und handhabung / auch widerstand gegen den Ungläubigen / und andern ansechtern der Christenheit / des Reichs / und das an dem Frieden / Rechten / ihrer handhabung / und dem Widerstand / obgemelt hanget / oder darzu dienstlich oder erschieflich seyn mag / antreffend / und wie die / von des Reichs Untertanen /
oder

(a) *Vt in d. Declaratione Pacis publica tit. von des Regiments Macht und gewalt / r. & tit. wie man den Kläger wider des Rechtsers schluß / r.*

oder andern an sie langen / oder entstehen werden / zu verhüten / vor sich zu fordern / zu handeln / mit fleiß zu betrachten / zurathschlagen und endlich zu beschließen. (a)

Nec in consulendo modò, ac concludendo, sed & in exsequendo ea, quæ à toto Imperio erant decreta, dafern etliche Stände / dem Reichs-schlus zu vollziehen / ungehorsam und lässig erscheinen / soll und mag des Reichs Regiment rathschlagen / handeln / und fürnehmen / solche widerwertige und ungehorsame Stände / zum gehorsam und vollziehung des Reiches auffgerichter Ordnung zubringen. (b)

Quin & generalis belli Dux ejus mandatis parere coactus, adeoque belli penes Regimentum arbitrium fuit. (c) Et Legatos, de re publica, tam audiendi, quam mittendi jus habuit. (d)

Breviter; tantundem Regimento licuit, quantum universis Imperii Ordinibus, annuatim congregatis: Cautum enim est, (e) daß alle Ordnung und articul, so auff die jährliche Versammlung gesetzt gewesen / in allermaßen auff dem Reichs Regiment stehen solten: Also / daß das verordnete Reichs Regiment alles und jedes darin zu handeln / zu thun / zu lassen haben solle / das die jährliche Versammlung / zuthun gehabt hat / oder halten sollte.

Q 7

Et

(a) d. *Ordinatio Regimenti tit.* von den zwanzigen / in fine. (b) *Recessus Imperii de Anno 1500. tit.* wie man mit etlichen Ständen des Reichs. (c) d. *Recessus tit.* der Hauptman soll ohne befehlig / &c. (d) *Ibid. tit.* wie man mit dem Pabst handeln soll / & *tit.* wie man mit den Königen zu Hungarn und Poland / &c. (e) *Ibid tit.* von des Reichs Regiments Macht und Gewalt.

Et hinc ob eximiam, quæ ipsi compete-
bat, potestatem placuit, non Consilium il-
lud amplius appellari, sed Regimentum: Per-
sonasque ad id ordinatas, non Consiliarios,
sed Regentes, der titul Reichs-Räthe soll ab-
sein/ und hinfüro unser und des heiligen Reichs
Regiment / auch die Personen desselben Regis-
ments/unser und des Reichs Regenten geheissen
und genant werden. (a) Ut, vel ex ipso no-
mine, constaret, non nudum Imperatoris es-
se Consilium, sed totam regiminis summam
in ipsorum manibus sitam.

Quare etiam, ut jam aliquoties monui-
mus, in Regimento per majora, numerando
vota, non ponderando, processum est: Nec
Imperatoris, aut ejus Vicarii major, quam al-
terius cujuscumque Assessoris, habita ra-
tio. (b)

Porro si res tanti momenti in deliberatio-
nem veniret, quam, per se expedire, Regi-
mentum sibi diffideret, non ipsum modò
Imperatorem, omnes sex Electores, & duo-
decim ad Regimentum deputatos Principes,
sed & alios quantolibet, prout, rei necessitas
exigere, visum ipsi fuerit, convocare potuit:
Quo casu, si Imperator, vocatus, non com-
pareret, eo non attento, perinde procedere
licuit, ac si aliorum convocatorum Princi-
pum quispiam abesset. (c)

Camera autem quin Regimento subsue-
rit, dubium nullum est: Cum, eâ de causa,
quod Regimentum inspectionem in Came-
ram habuerit, cautum reperiatur, (d)
quod

(a) Ibid tit. des Reichs Räte sollen hinfüro
Regenten &c. (b) d. Ordinatio Regimenti tit.
das Regiment mag die sechs Churfürsten
&c. (c) d. Ordinatio Regimenti d. tit. (d) Or-
dinatio Camera de Anno 1500. in princ.

quod utrumque eodem in loco consistere debeat, das Kammer-Gericht soll bey dem Regiment gehalten werden.

Et si Ordinum quispiam, in praesentatione Assessorum negligens esset, Regimentum debuit hunc supplere defectum, so iemand seu- nig sein würde / sollen alsdann Wir / oder der / so Wir an Unser Stat setzen werden / und das verordnet Regiment / nicht desto minder Macht haben / einen andern Assessorn, aus derselben Landschaft zuwehthen / und zunehmen. (a)

Unde & exsecutio sententiarum, in Camera latarum, eidem mandata est, das verordnet Reichs-Regiment / hat vollkommene Macht und Gewalt / wie / und welcher maß / mit execution oder Straffe / wider die / so sich der erkantten Urtheit und Geboten / des Kammer-Gerichts / oder der willkürten austräge / freventlich widersetzen / zu rathschlagen / handten / und fürs zunehmen sey / damit dieselbe zu gehorsam / und vollziehung der gesprochenen urtheit / oder gewillkürten austräge bracht / und gebührtlich / um ihren freventlichen Ungehorsam gestraffet werden. (b)

CAPUT V.

De modo, quo, post primum Regimentum sublatum, Imperium ad nostra usque tempora, administratum fuit;

Et, quâ viâ Austriaci omnem potestatem sensim ad se traxerint.

SECTIO I.

Cum autem Regimentum ad sexennium tantum fuisset institutum, & insuper

(a) Ibid. in fine d. princ. (b) Declaratio Pacis publica de Anno 1500. tit. von des Regiments Macht / &c.

per decretum, ut, ante sexennium finitum, Ordines cum Imperatore, quid impofterum è re Imperii effet, deliberaturi, convenirent: Nihilominus, utrum hoc factum, necne, & Regimentum, post sexennium istud, num expiraverit, an verò ulterius prorogatum fit, vel quo tandem modo Imperium, per aliquot annos, fuerit administratum, in Recessibus Imperii vestigium nullum apparet.

*Comitia
annua
iterum
introdu-
ta.*

Anno autem 1512. annua Comitia in usum iterum revocata sunt, haben Wir/ und die Stände des Reichs Bns miteinander vereiniget/ und vertragen/ das Wir alle Jahr zusammen kommen sollen/ und wollen/ und über ein Monat nicht beyeinander bleiben: und soll/ auff dem ersten zusammenkommen/ ferner/ der künftigen Reichstäg halben/ gerathschlagt/ und beschlossen werden/ wo die hinfürs durch uns/ und die Stände gehalten werden sollen. (a)

*Et Con-
siliium
quod-
dam au-
licum;*

Sed, præter hæc Comitia, aliud insuper Consilium, ad emergentes subitas, ni fallimur, necessitates, Imperatori ab Ordinibus adjunctum fuit; octo personis constans: Quorum, quatuor ab Electoribus, quatuor à reliquis Imperii Ordinibus denominabantur. (b)

*Sed ab
hodierno
diver-
sum.*

Quod Consilium, si Consilium Imperii aulicum, den Reichs Hof Rath/ dixeris, haud sanè aberraveris: Multis modis tamen ab hodierno Imperatoris Consilio, quale nunc monstrum horrendum, informe, ingens, sine Legibus, sine moribus nobis obtruditur, differens fuit.

In eo autem præcipua eorundem elucescit dif-

(a) Recessus Imperii de Anno 1512. § item haben wir und die Stände. (b) d. Recessus § item haben uns Churfürsten.

differentia, quod olim Electores, ac Ordines Maximiliano Consiliarios hos adjugebant, quos, non Imperatori deditos, sed sibi, Imperioque fideles esse, noverant: Hodiè autem Imperator, pro suo arbitrio, quoscunque vult, sibi asciscit ac legit.

Olim quoque, iidem illi Consilarii, omni alio nexu soluti, non Imperatori solummodò, sed Imperio simul, juramento obstringebantur, schwuren der Keyserlichen Majestät und dem Heiligen Reich / getreu / hold / und gewertig zu seyn / (a) und musste der Rächte keinen / einige andere Pflicht / oder Eynd / hindern noch irren in keine weise. (b) Hodierni autem isti Consilarii aulici, cum eorundem constitutio penitus ab Imperatore dependeat, num quippiam Imperio, aut debeant, aut debere velint, meritò ambigimus.

Ordinatio autem ista iterum ad sexennium facta est: (c) Itaque, cum ipso Maximiliano, exspirasse videtur.

SECTIO II.

Carolus V postea, cum ea, per Regimentum & Comitum annua, gubernandi ratio ab Imperio regio aliena ipsi videretur, de ea statim, initio Magistratus, cum prorsus abolere non posset, modificanda, ac re ad statum monarchicum reducenda, cogitavit: ut Paurmeisterus (d) notabiliter & aptè ad nostrum sensum scribit.

Carolus V. Regimentum restituit, sed longè angustiore potestate.

Itaque, Anno 1521. Regimentum Imperii restituit quidem; Sed, in quamplurimis articulis, seu reformavit, seu deformavit:

Ra-

(a) Ibid. § ich N. schwere. (b) Ibid. § sequ. (c) d. Recessus de Anno 1512. § und soll diese Ordnung. (d) lib. 2. de jurid. c. 6. n. 195, edit. poster.

Ratus, id quod res erat, tanrum suæ potestati accessurum, quantum Ordinibus Imperii, ac Regimento Ordines repræsentanti detraisset. Et ita Regimentum, hoc, oscitantibus ac conniventibus ad id Ordinibus, potentiâ & autoritate hujus Caroli, à primo instituto mutatum, ac labefactum est. (a)

*Difference
inter ve-
tus &
hoc Regi-
mentum*

1.

Nam primò quidem, non viginti, verùm viginti duos Assessores instituit; quorum duo ab ipso, tanquam Imperatore, crearentur: Ut ita, præter votum Præsidis, quatuor Assessorum suffragia (connumeratis his, quæ ratione Austriæ, & Burgundiæ habebat) ab ipso immediatè dependerent. (b)

Cujus rei alia reddi nequit ratio, quam amplificandæ propriæ potentiæ studium: Id enim Carolus intendit, ut plus, in Regimento & Imperii administratione, posset, quam Avus ejus, Maximilianus, ex antiquo Imperii instituto, potuit.

2.

Deinde, sub Maximiliano, in causis magni momenti, Cæsar à Regimento vocabatur, in eum locum, ubi commorabatur Regimentum, ward dem Keyser / wo Er nicht persöhnlich bey dem Reichs-Rath war / durch den / so Er / in seinem abwesen / an seine stat gesetzt / und den gemeldten Rath verkündet / und zeit gegeben / darinnen Er persöhnlich zu der Sachen kommen möchte. (c)

Carolus V econtrà, Regimentum ad se, in locum, qui sibi placeret, vocari à semet posse, decrevit, Wir mögen / alsbald wir in Oberteutschland kommen seynd / dasselbige Regiment oder Rath zu Uns fordern / in eine Reichs-

(a) Paurmeist. d. c. 6. n. 15. edit postea. (b) Ordinatio Regimenti de An. 1521. S nemlich wollen wir. (c) Ordinatio Regimenti de An. 1500. tit. Das Regiment mag die sechs Churfürsten / &c.

Rathsstadt / so Uns gefällig: (a) Et ita ad nudi Consilii, sive Senatus regulas, illud ipsum Regimentum revocavit.

Quippe Senatus Principi semper adesse, eumque sequi debet; Non verò, e contra, Principem domicilio Senatus affixum esse oportet: Quod à Principis majestate valdè esset alienum. Propter quod veteres, Palladem Jovi decumbenti assidere, sinxerunt, non Palladi Jovem. (b)

Sub Maximiliano, si Imperator, à Regimento vocatus, non venisset, eo non attempto, ut supra vidimus, procedi, & concludi poterat.

Carolus V verò prohibuit, ne quicquam, absque suo consensu ageret Regimentum, In künftigen Sachen sollen sie nichts handeln / ohn Unsern Rath und Willen. (c)

Quæ similiter nudi Consilii & Senatus natura est; quod, absente Principe, nil quicquam à Senatu geri possit, nisi id post à Principe ratum habeatur. (d)

Etiam, in notabili hoc casu, Carolus Regimenti fines arctavit; quod cum extraneis quidem Principibus tractare, nulla tamen cum illis, absque suo consensu, etiam in absentia suâ, fœdera contrahere, permisit, Sollen Macht haben mit andern Christlichen Ständen und Gewäldten zu handeln: doch soll durch Sie keine Bündnis gemacht werden / es beschehe dann mit Unserm Rath und Willen. (e)

In

(a) d. Ordinatio Regimenti de Anno 1521. §. und soll obgemeldt v. s. wir mögen aber. (b) Bodin. lib. 3. de Republ. cap. 1. (c) d. Ordinatio Regimenti d. §. (d) Bodin. d. loco. (e) d. Ordinatio Regimenti §. so auch der Statthalter,

III.

IV.

V. In primâ Regimenti institutione, Assesores juramento, Imperatori ac Imperio, junctim, sese obligârunt, der Königl. Mayt. und dem Heiligen Römischen Reich getreu zu seyn. (a)

Carolus verò V Imperii mentionem omisit: Juramenti enim formulâ solùm continetur, (b) der Keyserlichen Majestât getreu zu seyn.

Licet autem, in subsequentiis verbis, Imperium Imperatori jungatur; attamen, in primo hoc articulo, in quo præcipuum fidelitatis fundamentum ponitur, Imperatoris solius mentio, sine causâ, fieri non videtur.

VI. Et, ad eundem finem, illa, quæ in subscriptione apparet, tendit differentia. Nam in priori Regimenti ordinatione vocatur Consilium Imperii; (c) in posteriori, Consilium imperiale: (d) Quâ voce postremâ non ipsius Reipubl. sed Cæsaris solius consistorium, etiam hodiè, intelligitur. (e)

VII. Nec minor in isto tandem differentia est; quod, in prima institutione, Regimenti decreta solus Elector, nomine Imperii, subscripsit: (f) In secunda, non modò Elector, nomine

(a) *Ordinatio Regimenti de Anno 1500. tit. des Regiments Nâhte End.* (b) *Ordinatio Regimenti de Anno 1521. §. ich N. getobe und schwere.* (c) *Ordinatio Regimenti de Anno 1500. tit. wie alle Sachen gehandelt werden / &c.* (d) *d. Ordinatio Regimenti de Anno 1521. §. und dies weil wir.* (e) *Paurmeist. lib. 2. de Jurisd. c. 2. n. 106. edit. poster.* (f) *d. Ordinatio Regimenti de Anno 1500 d. tit. wie alle Sachen / &c.*

nomine Imperii, sed Praefes quoque, nomine Imperatoris. (a)

Ultimò, vel nomen ipsum Regimenti, quod, vi sua, aristocraticam Reipubl. formam quodammodò infert, & fulgore suo mentem Carolo praefringebat, nimis augustum illi visum est: Itaque noluit, in sua praesentia, illud deinceps vocari Regimentum; sed antiquum Consilii nomen, quasi postliminio, in usum reduxit, soll obgemelde Unser gesetz Regiment / in unserm abwesen stehen / und / zu Unser ankunft ins Reich / in Germanien den Namen eines Raths haben. (b)

VIII.

Ut ita superior adducta opinio, quod Regimentum, in absentia demum Imperatoris, potestatem suam exseruerit, & exercuerit, in posteriori hac ejus institutione, fundata esse videatur.

Et acutiùs textus, qui Regimentum Imperatori, ejusque Vicario conjungit, ac sub Carolo V concepti sunt, intuiti, Imperatorem eò collimasse, facile apparet.

Nam verba quidem penè eadem, in istis, quæ in vetustioribus Recessibus, reperiuntur: Sed hæc, inter utrosque, differentia est:

Quod in vetustioribus, Regimentum à Cæsaris Vicario, commate interjecto distinguitur, hoc modo, Wir / oder den Wir an unser stat setzen werden / und das verordnete Reichs Regiment: (c) Ut ita Regimentum non magis cum Vicario Cæsaris, quam cum Cæsare ipso cohæreat, & ad utrumque commodè referri possit.

In

(a) d. Ordinatio de An. 1521. d. §. und dieweil wir. (b) Ibid. §. und soll obgemeldet. (c) Declaratio Pacis publ. de An. 1500. tit. von des Regiments Macht und Gewalt / &c.

In recentioribus verò Recessibus, distinctionis notâ omisâ, Regimentum cum Vicario Cæsaris, immediatè & arctissimè connectitur; & contra, hæc duo, inter se juncta, per insertum comma à Cæsare disjunguntur, hoc modo, *Vns/oder/in Vnserrn abwesen / Vnserrn Statthalter und Regiment*; (a) Ut ita qualitatem hanc ad solum Vicarium restringi, verosimile sit.

Regi-
mentum
à Carolo V
subla-
tum.

Licet autem Regimento multa hoc modo à Carolo V detracta sint, attamen cum illud, quia continuum erat, omnibusque suis actionibus, sine intermissione, invigilabat, adhuc conatibus suis obstare cerneret; ut penitus obliteraretur, ac in desuetudinem veniret, procuravit.

Id quod accidit, circa Annum 1530. (b) crescente Caroli autoritate & potentiâ: (c) Quando, nempe, plerorumque Electorum vota ambitu suo expugnavit, ac Ferdinandum Fratrem, Romanorum Regem eligi fecit: (d) Quo ipso, Imperatoriæ dignitatis, in Familiâ suâ, quasi hæreditario jure, continuandæ, firmissimum jecit fundamentum.

Et causâ quibem sublatis ac destructi Regimenti, à parte Caroli Imperatoris fuit, affectatum Imperium monarchicum, cui in

(a) *Constitutio Pacis publ. de Anno 1521. tit. von der pœn der Vberfahrer/ &c. & tit. ob iemand des Friedbrechers §. und als fürter & §. ult. & tit. von der Vberfahrer des Fridens enthaltung. Ordinatio Camera de eod. Anno tit. Execution der Brtheit belangend §. und mag alsdann. & tit. ult. §. und wo ihm dasselbig.*
(b) *Reformatio Camera de An. 1531. §. item dieweil das Regiment.* (c) *Paurm. lib. 2. de jurid. c. 2. n. 114. edit. poster.* (d) *Sleid. lib. 7. hist.*

in aliis Regnis ac Provinciis hæreditariis affueverat. (a)

A parte verò Ordinum, diffidium è Religionè, circa ista tempora maximè invalescens, indeque nata diffidentia. Cui accessit, nescio, fatalis an fatua quædam, Ordinum focordia; ea, quæ Libertati, rei inæstimabili, (b) tuendæ inventa sunt, vilipendentium; & labores, sumtusque pro Patriâ subire, detrectantium.

*Causâ
Regi-
menti
sublati à
parte
Ordinum.*

Cum enim Magistratus hic inter omnes Principes ac Ordines non esset ambulatarius, sed certis quibusdam, ad eum deputatis, reliqui plerique, immunitate, ab hoc onere, gauderent: Hinc illos, qui ad Regimentum deputati erant, eò, quod soli hoc munus, Reipubl. causâ, sustinere, iniquum esse ducerent, abolitioni Regimenti, non facilius modò consensisse, sed etiam, ut id fieret, suasisse, ac procurasse, haud injuriâ suspicamur.

SECTIO III.

Regimento hoc modo sublato, duravit tamen adhuc mos convocandi universos Imperii Ordines, & in publicis Comitibus de rebus Imperii deliberandi, usque ad nostra ferè tempora.

Cum autem Ordines universi non, nisi magnis difficultatibus, ac sumtibus, in unum coire possent (quæ ipsa etiam Regimenti, primitus introducti, causa fuit) nova iterum Conventus species in Imperio exorta est.

Idque, vel in casu magnorum motuum, qui conjunctis quinque Circulorum viribus sedari nequeunt, So sich eine so große Empörung

Conventus Deputatorum, post sublatum Regimentum, introductus.

(a) *Taurmeist. d. l. 2. c. 6. n. 194. edit. poster.*

(b) §. 7. *Quibus ex caus. man non licet.*

pörung eräugete / daß des beschwerten Creys / und der andern vier angränzenden Creysse / bestimfte Hülffe / dargegen nicht fürträglich / oder starck genug / und dieselbe Kriegs Obristen ermessenn würden / daß aller Creys Hülffe von nöhten seyn wolte: (a) Vel si alias id efflagitet Reipubl. utilitas. Etiam tunc, quando proposita negotia in Comitiiis universalibus non omnia expediri potuerunt, Weil sie / wie die Notdurft wohl erfordert / bey dem Reichstag / aus eingewandten verhöndertlichen ursachen / nicht erledigt werden können. (b)

Et hic Conventus initio constitit e sex Electoribus, sex aliis Principibus, & duabus Civitatibus (c) Quibus postea quatuor adhuc Principes adjuncti sunt. (d)

Vocatur autem, ein deputations-tag / gemeinsner Reichs deputations-tag: (e)

Et Comitiorum vicem sustinet. Quare etiam Recessus hujus Conventus sunt ad instar Recessuum universalium Imperii: Unde isthæc formulæ, Haben der Deputirten beschluß / in diesen / als Bnsern / und gemeiner Stände abschied stellen &c. lassen. (f) Haben dasselbe /

(a) *Recessus Imperii de Anno 1555.* S. so sich dann abermahls. *Recessus Imperii de Anno 1559.* S. nach dem sich darneben. (b) *Recessus Imperii de Anno 1594.* S. was und so viel. & S. als wir dann für den vierten. (c) *d. Recessus de Anno 1555. d. S. & d. Recessus de Anno 1559.* S. auf daß nun disfalls. (d) *Recessus Imperii de Anno 1570.* S. und damit solche wichtige. (e) *Recessus de Anno 1570. d. S. & Recessus de Anno 1594.* S. was und so viel. v. s. immittelst aber. (f) *Recessus Deputatorum de Anno 1564.* S. haben sie die beratschlagung, & *de Anno 1600.* S. wann nun darauff,

dasselbe / als einen gemeinen Reichsbeschluss /
approbiret. (a)

Sed & hoc conventuum genus jam antiquatum est sub Austriacis : Cum ultimus Anno 1606, ante septem lustra, & quod excedit, sit habitus.

Nam Conventus isti, quos nostro tempore celebratos vidimus, & audivimus, Conventus Deputatorum appellari non merentur. Quippe ad quos non omnes Deputati vocati sunt : & quidam etiam, non Deputati, vocari meruerunt : Isti, nempe, quos Imperator Conventui interesse voluit, ut ipsemet Legato Anglico Baroni Dygbio, Anno 1621 confessus est, (b) hoc est, quorum suffragia jam ante sibi, Domuique suae mancipata noverat.

Hinc Elector Brandenburgicus, quia fortè, id temporis, adhuc cum Palatino, ex parte sentire videbatur, ad Conventum Mulhusianum minimè vocatus fuit: Quare, cum postea litera quaedam, magni momenti, nomine totius Electoralis Collegii concepta, à reliquis Electoribus subscriberentur, Brandenburgicus, quia in hujus Conventus Recessu fundata erant, manum retraxit, & subscribere renuit, weil sich dasselbe Schreiben fürnemlich gegründet auf das / was zu Mülhausen / auf dem damaligen Convent etlicher Chur- und Fürsten / ausgefertigt / und abgangen / und also davon geredet / als hätte auch er zu verfertigung / und aussendung solcher Schreiben alle mit Nahe und Lahe geholfen / welches aber

R
nie

(a) Recessus Deputatorum de Anno 1571. S. diweil wir dann, d. Recessus Imperii de Anno 1594. d. § 6. v. 5. (b) In secundà resolutione apud Lundorp. tomo 2. act. publ. lib. 6. c. 97.

nie geschehen, sondern er sey zu solchem convent niemahls erfordert. (a)

S E C T I O IV.

*Conventus
Electo-
rum.*

Ultima Conventuum Imperialium species est, Conventus sex Electorum; quem Collegialstag vocant.

Electo-ribus enim, non modò vacante per mortem Imperatoris Imperio, ad Regem Romanorum eligendum, sed extra hunc casum quoque, peculiariter concessum est; ut absque specialis veniæ impetratione, pro salute & incolumitate Imperii, conventicula habere possint, (b) mögen ie zu zeiten / nach vermög der Hülffenen Bull / und gelegenheit des heiligen Reichs / zu ihrer nohtdurft / auch / so sie beschwerliches obligen haben / zusammen komen / dasselbe zu bedencken und zu berathschlagen. (c)

*Nostro
ævo fre-
quentis-
simi, &
quare?*

Et hi Conventus, si unquam noti fuerunt, nostro certè ævo magis, quam ullo alio, innotuerunt.

Quo autem scopo, aliis Conventuum generibus oblivione sepultis, hoc solum frequentaverint Electores, facile olfacere potest, qui non obesæ naris est. Universis enim Ordinibus summa Reipubl. gubernacula, quæ jure ipsis debebantur, hac viâ sensim extorquere, sibi que, ac Collegio suo Electorali vindicare voluerunt.

Hinc jactabundæ istæ, de Collegio Electorum formulæ inoleverunt, Das Chursfürstliche Collegium sey das Hauptfundament, darauf / so wohl das Haupt / als die Glieder /

(a) *Vt testatus est literis ad Administratorem Magdeburg. de dato Cölln an der Spree 18 Febr. Anno 1622. (b) Aurea Bulla tit. 12. Reink. l. 1. cl. 4. c. 6. n. ult. (c) Capitalatio Ferdinandi II. S. Jhr. Mayt. lieffen auch zu.*

der / und also die gantze substantz des Reichs beruhe/und gegründet sey. (a) Auf der ergänzung des Churfürstlichen Collegii, beruhe vornehmlich/ die löbliche verfassung des Reichs/ (b) des gantzen Reichs Wohlstand beruhe auf der Einigkeit des Ober-Haupts/und der Hauptseulen/der Churfürste des Reichs unter einander. (c)

Sed, ut multis, etiam ante hæc tempora, Electores, permissa sibi potestatis limites excessisse, supra ostendimus: Ita, nostro imprimis tempore, in præteritis Conventibus, enormiter eos exorbitasse, meritò conquerimur.

Electoralium quidem Conventuum non est vilis autoritas: Non verò adeò sui valitura momento, ut, quæ commune bonum, ac universum Imperii statum concernunt, quæque antehac in Comitibus tractari solita sunt, ipsorum arbitrio subiacere debeant.

Nam, ut Imperator Matthias loquitur, (d) Sachen / so das ganze Reich angehen/ und von Ihrer Keyserlichen Majestet mit aller Churfürsten/ und Stände / gutem Rath abgehandelt werden sollen / könnenfüglich nicht/ als bey einem allgemeinen Reichstage erörtert werden.

Id ipsum, in Conventu, Fulda, Anno 1606 habito, Saxonici Legati agnoverunt, quandò talia negotia ad universalia Comitium rejecerunt, wie Ungarischem wesen / Nis

R 2 ders

(a) Elect. Moguntinus in literis ad Elect. Saxon. de dato 7. Oct. An. 1623. ut refertur in Manifesto Elect. Palatini hodierni. p. 40. (b) Idem in literis ad Elector. Brandenb. de dato 13 Febr. An. 1624 ut refertur in eodem Manifesto. p. 42. (c) Electorum resolutio ad Caesaris propositionem Ratisbona 20. 30. Jan. Anno 1623. data. (d) In propositione in Comitibus Anno 1613 habitâ.

Res, totum Imperium concernentes, non possunt in Electorum Conventibus expediri.

derland / und Justitz zu helfen / gehöre nicht vor Chur-Fürsten allein / sondern vor das ganze Reich / weil von selben / schon auf gemeinen Reichs-versammlungen / consultirt worden / und abschied erfolget ; und betreffen nicht allein Chur-Fürsten / sondern auch andere Stände. Ihr Herz hielte dafür / daß andern Ständen an allem so viel gelägen / als den Chur-Fürsten / daher er es deliberiren lassen / daß sie vor alle Stände gehörig : Erachte auch / daß die Chur-Fürsten in diesen Puncten sich wohl vorzusetzen / weil es andere auch betreffe. (a)

Palatinus quoque Elector , cum , Anno 1615. de componenda Pontificiorum ac Protestantium dissidio , ageretur , & Moguntinus , Collegialem Electorum Conventum habendum esse , censeret , rectè , hac ratione motus , dissensit , (b) Weil das Haupt-wert nicht allein die Chur-Fürsten / sondern die sämtlichen Stände des Reichs beträffe / welche auch ein solch exclusum hoch empfinden würden / und daß man zuvor / in diesen terminis , kein Exempet habe.

Nec minus rationis habet ejusdem , jam exsulis , ac in Bataviâ commorantis , ad hunc ipsum Moguntinum , de instanti , tunc temporis , Conventu Ratisbonensi , admonitio , (c) Er versehe sich / es werde den abwesenden / und nicht beschriebenen Ständen / kein anlaß gegeben werden / sich über dergleichen particular Conventus , und absonderliche conclusa , als ob dadurch gemeinen Ständen des Reichs vor-

(a) *Protocollum consultationis de die 19 Aug. ap. Lundorp. tomo 2. act. publ. l. 2. tract. 5. pag. 536.*

(b) *Zacharias Heitzkoffler in lit. ad Cleselium de dato Augspurg 24 April. An. 1615. (c) in literis de dato Gravenhage 1 Maji An. 1621. ap. Lundorp. tomo 1. act. publ. lib. 6. c. 21. p. 927.*

vorgegriffen / und präjudiciret / mit fug zu beschweren.

Cui suppar est illa censura, quâ Conventum illum Anonymus quidem (Everhardum à Weihe fuisse putant) in consultatione, de Ducis Brunsvvicensis itinere, ad eundem Conventum, perstrinxit, (a) So viel die amicitiam univesalem betrifft / sey solches werck nicht vor ettliche / sondern für alle gemeine Stände des Reichs gehörig / und wan es an die proposition komen solte / würde es in warheit ein wunderlich ansähen gewinnen / daß man solcher handel sich / ohne zutuhn aller gemeiner Stände unternehmen tähte : Es seind auch die allgemeinen gravamina Imperii also beschaffen / daß denen / auf einem solchen eingespannen Convent, nicht werde abgehoffen werden können / 16.

Nec ita pridem, in sigis quâdam Principum familia, cum de Electore Saxoniae conquereretur, quod, per transactionem Pragensem, sibi soli summisset, bello, Pacisque arbitrium, hoc argumento egregie usa est, scribens, (b) Ihr Churfürst. Durchl. wüßte sich zu erinnern / worauf die Verfassung des Reichs / und dessen ganzer Status gewiedmet / und beruhe; und das unsere löbliche Vorfahren / iderzeit es fästiglich dafür ermessen / daß der Fürsten Stand / ebenmäßig / in partem sollicitudinis atisciret sey / und gehöre : Dahero Fürsten und Stände / von solchen hochwichtigen / des gantzen heiligen Römischen Reichs / und dessen noch übrigen Wohlstand / concernirenden Sachen / und tractaten nicht auszuschliessen / sondern mit ihren einrähtigen Gedanken zu hören.

R 3

SE-

(a) apud Lundorp. d. tomo 2. act. publ. l. 6. tract. 22. p. 1632. (b) *Tota Domus Brunsvvicensis & Lüneburgensis in lit. ad Elect. Saxoniam dato Hildesheim 18 April. Anno 1637.*

SECTIO V.

EX his, quæ in medium adduximus, animadvertere licet, quomodo Austriaca familia, à Caroli V præcipuè tempore, paulatim plus juris, in administratione Imperii sibi vindicaverit, &, progressu temporis, magis magisque invaluerit: Donec, nostrâ astate, ruptis pudoris repagulis, in apertam planè prorupit tyrannidem.

Initio enim, quicquid è re communi videbatur, in publicam omnium Ordinum deliberationem veniebat; ideoque Comititia ordinaria & annua erant: Si quid autem subiti emergeret, quod moram non ferret, Imperatori, statuendi haud quicquam licentiæ concedebatur; sed ad Comititia, extra ordinem indicenda, habebatur recursus.

Quia autem creberrima hæc Comititia nimios sumtus exigebant, nec tamen communi bono hoc modo satis erat provisum, ideò annua ista Comititia abrogata, inque eorum locum, Senatus Imperii, seu Regimentum, cum amplissimâ potestate, ac in tali forma, ut, sine dubio, totum Imperium repræsenteret, substitutum fuit, ad sexennium.

*Primus
Austriaca
potentia
gradus,
licet exiguus.*

Cum deinde Regimentum exspirasset, Anno 1512 annua Comititia restituta sunt, & novum insuper quoddam Consilium ab Ordinibus Imperatori adjunctum est: Quod, in rebus subitis, Comitiorum, extra ordinem indicendorum, aut Regimenti vices quodammodo suppleret.

Et hic fuit primus Austriacæ potentia gradus; licet admodum exiguus, & vix sensibilis: Nam Consilio isto, ex quo hodiernum Consilium aulicum ortum forsân traxit, minus, quam Regimento, Imperii Libertati

pro-

prospectum erat. Manebant tamen in vigore suo annua Comititia, & Consilium quoque istud adhuc reverà Imperii erat Consilium, atque ad Imperium præcipuum habebat respectum; ita ut ab hodierno Consilio aulico, toto cœlo distaret.

Post obitum deinde Maximiliani Carolus V aristocraticum Imperii regimen planè destruere cupiens, (a) Regimentum quidem in usum reduxit, sed ita circumscripta potestate, ac in tali forma, ut antiquam ejus Majestatem, & augustam speciem, nullibi agnosceres.

Secundus Austriacæ potentia gradus.

Heu, Senatus hic Imperii

quantum mutatus ab illo

antiquo Imperii Senatu! Ex Regimento factus Consilium; Ex Domino, Imperatoris mancipium.

Et hic secundus gradus fuit; priori aliquantò altior.

Regimento tandem etiam hoc abolito, annua tamen Comititia in usum revocata non sunt; nec alius ullus Imperii Senatus, aut Consilium, quod rerum publicarum curam gereret, ut Anno 1512 factum, institutum est.

Tertius Austriacæ potentia gradus.

Cum itaq; ut in quavis Republ. ita in Imperio quoq; multa quotidie expedienda occurrerent, nec ordinarius aliquis esset Senatus, qui his rebus vacaret; multò minùs ad Comititia, quæ non annua amplius, sed extraordinaria & incerta erant, illa negotia remitti possent: Idcirco rem, aut ad anarchiam aliquam, & universalem confusionem, aut ad Monarchiam redire, Imperiumque ad unum tandem Cæsarem devolvi oportuisse, ipsa dicat ratio.

R 4 Et

(a) Paurmeist. lib. 2. de jurid. cap. 6. n. 196, edit. postea.

Et hic tertius gradus est, quem simulac affecti sunt Imperatores, Libertatem Germaniæ è suo fastigio deturbârunt.

Ex quo
ortum
Consi-
lium
Impe-
riale au-
dium.

Nam hac occasione Imperatores potestatem omnem ad se traxerunt, cumque oneri administrationis soli non sufficerent (magna enim negotia, magnis adjutoribus egent.) (a) Consilium illud imperiale aulicum, quod hodiè summo in flore ac vigore est, *der Reichs-Hof-Rath* / caput extulit, & rupto Libertatis aggere, totam Germaniam plenitudine suæ tempestatis inundavit.

Hodiè ergò, in hoc Consilio, deliberantur, consultantur, ac deciduntur simul, res Sacri Romani Imperii, publicæ & privatae, ex præscripto juris & Imperii Constitutionum, & ex observantiâ impertitorum, confirmatorum, & extensorum privilegiorum, & immunitatum, Sacri Romani Imperii Electorum, Principum, & Ordinum: Ut unusquisque in iis stabilietur, & tueatur, nec ullo modo contra præfata jura gravetur. (b)

Ut ita Consilium hoc, non modò Camere Imperiali, sed etiam antiquo Imperii Regimento, potentiâ & autoritate, æquiparari videatur.

Et ex
hoc, Cõ-
siliium
secretius
Impera-
toris.

Et ex hoc Consilio Imperiali aulico, nova iterùm Monarchiæ Hispano-Austriacæ, & proles, & nutrix, ortum traxit. Consilium nempe sanctius & secretius Imperatoris, *der Keyserliche geheimde Rath*. (c) In quod assumpti Consiliarii, reliquos Consiliarios dignitate antecedunt.

Huic Consilio, quicquid ad alia Consilia

prius

(a) *Vellejus Paterc. l. 2. histor.* (b) *Autor libelli, in quo Status particularis Regiminis Ferdinandi II describitur c. 9.* (c) *Reink. lib. I. cl. 4. cap. 19. n. 51.*

prius delatum, ab iisque deliberatum, conclusum, & cum votis ad Imperatoriam Majestatem remissum est, subjacet. Quæque cætera Consilia prius deciderunt, ea postea, vel mutat, vel aliter quandoque disponit, Consilium hoc Imperiale intimum: Unde ratificatio Cæsarea in omnibus expectanda est. (a)

In hoc verò Consilio aulico introducendo iterum gradatim processerunt Imperatores.

Nam cum initio Consilarii isti, Electori Moguntino, tanquam Imperii Archicancellario, juramento obstringerentur; (b) ut ita adhuc, magis Imperii, quam nudi Imperatoris Consilarii viderentur: Postea illud quoque intermissum est, *Ist nicht/wie etwa hiebevör geschehen/diser Racht den Reichs Ständen verwand worden/ut Protestantes jam olim conquesti sunt;* (c) nec usu id amplius servari, ex quibusdam Consilariis aulicis, ipsum certiorum se factum, Reinkingius scribit. (d)

Tandem, licet Austriaci hac viâ, ad absolutum dominatum, aditum sibi primò paraverint, ad eumque, quò lōgius, eo apertius grassati sint, universalia tamen Ordinum Comititia, & Deputatorum Conventus, adhuc, ad nostram usque ætatem sapius celebrata; inque iis, de rebus, ut plurimum minimi momenti studio Imperatorum, ac vecordiâ Ordinum, nequicquam altercatum est: Donec Ferdinandus II qui jam Anno 1608 antequam Cæsar esset, & Cæsarei Commissarii vice adhuc fungeretur, fatalis quædam Comitiorum pestis apparuit habendorum Comitiorum morem, longo in usu, abrogavit. R 5 Et

(a) Autor d. libelli d. c. 9. (b) Thom. Mich. & VVehnerus, quos refert Reink. d. c. 19. n. 46. (c) In gravaminibus de Anno 1594. nach dem Pfälzischen concept. (d) d. loco.

Et ita dilucidè constare putamus, quanto-
perè Imperii nostri interfit, ea, quæ statum
Imperii, & summam rei concernunt, omni-
um Ordinum interventu expediri: Quanto-
perè, & quàm sollicitè Majores nostri, ut id
fieret, tum habitis crebris Comitibus, tum in-
stituto Regimento, laboraverint: Quomo-
dò verò paulatim, ad nostra usque tempora,
Ordinibus Imperii, per propriam negligenti-
am, ab Austriacâ Domo detractum sit.

Qui si debitam status sui Rationem in
Consilio observare voluissent, ne unguem
quidem latum, Imperatoribus concedere
debuissent.

Imperatores enim, ab exiguis initium ca-
pientes, & sensim grassantes, ipsa tandem
Ordinum arcana invaserunt, & totam ferè
Imperii Majestatem, de facto, sibi vindicâ-
runt.

De quo, jam ordo postulat, ut specialius
agamus.

C A P U T VI.

*De quartâ STATUS RATIONE, quæ
in eo consistit, quod simulacra Majestatis
Principi relinquenda, Jura verò Reipubl.
reservanda sint: Et in specie; de simu-
lacris Imperatori relictis, aut
relinquendis.*

S E C T I O I.

Quartò, in Republ. seu Imperio nostro id
maximoperè attendendum fuit; Ut si-
mulacra quidem Imperii Imperatori relin-
querentur; vis tamen ipsa, ut Tacitus vo-
cat, (a) Imperii, sive Imperandi, ac Jura Ma-
jestatis, in Ordinum potestate manerent.

Simu-

(a) l. 2. annal.

Simulacra verò Majestatis ea dicuntur, quæ magnam quidem speciem præ se ferunt, ac inanis umbra, ut Plinius junior loquitur, (a) & sine potestate nomen sunt; parumque Imperii ac potestatis, in se, reverà continent. Unde, inania jubendi Jura, Jovius indigitat. (b)

Nam in Principatu, sive ejusmodi Reipubl. formâ, in quâ vis ipsa Imperii penes plures residet, unus tamen, præ cæteris, colitur, ac velut primum dignitatis locum obtinet, isthæc, exteriori specie splendida, uni huic, Principem agenti, majoris autoritatis conciliandæ gratiâ, relinqui, familiare ac usitatum est.

Sic, Dux Venetorum regiam præ se fert potestatem, cum regiam speciem habeat, ac gravitatem, dignitatemque Regis servet: Reliqui verò Cives regia veneratione eum prosequantur, (c) Nec ullus adeò rudis, tamque stupido ingenio est, quin ubi Principis nomen tantùm audit, ibi summam honoris amplitudinem collocatam intelligat: Adeoque in persona Ducis, positum est supremum Imperium Reipubl. Venetæ, in qua solus apparet rerum ipse Dominus: (d)

Sed, quamvis obtineat tantum amplitudinis; nulla tamen res est, in qua liberam, atque integram potestatem habeat. (e) Regis ubique speciem intueri possis, potestatem verò nusquam: (f) Nam Majestatem quidem Regis habet, autoritatem verò Civis. (g)

R 6

Hinc

(a) *L. I. epistol.* (b) *L. I. histor.* (c) *Contar. lib. I. de Republ. Venetâ.* (d) *Donatus Iannottus de Republ. Venetâ.* (e) *Iannottus ibid.* (f) *Contar. d. loco.* (g) *Trajano Boccalini in Parnasso cent. I. disc. 5.*

Hinc species ubiq; Regni ac Principatus, si quis altius rem non expendat, intuiti occurrunt, & nihil apparet, nisi magnificum, imò verò summum: Imperii tamen summam vim ipsam nunquam Dux habuit, sed imaginem tantum quandam & umbram Imperii, plus minusve, pro temporum varietate, (a) & repræsentat quodammodo, non re ipsâ obtinet, regiam potestatem. (b)

Pari modo, Rex Poloniæ, nomine quidem, extra controversiam, talis appellatur, eique Majestas attribuitur: Cum tamen res ipsa penitus à Rege exsulet, ejusque potestas, in Sacrum & equestrem Ordinem, ac utriq; subjectos homines atq; bona, angustissimis finibus circumscripta, ac penes equestrem Ordinem propemodùm sit summa Reipublicæ; sine quorum, aut certè Senatorum consensu, is nullam rem majorem, ad Rempubl. pertinentem, statuit aut facit. Imò, tempore Heinrici Regis, constitutum, ut in Aulâ regiâ sex, ad minimum, Senatores Regni assisterent Regi: & is nunquam, ipsis inconsultis, Regiam autoritatem exercere posset. (c)

Hinc Regnum, ut vocant, seu potius Republica Polonorum, à veteri Lacedæmoniorum, vel, hujus temporis, Venetorum Reipubl. Reipubl. ratione, non multùm differre, rerum Polonicarum periti scripserunt: (d) Et summum illud jus, ac autoritas Monarchiæ, ut Christina, Uladislai II. Regis Uxor, inquit, (e) in Poloniâ umbratilis est.

SECTIO

(a) Nicolaus Grassus in notis ad Iannot. & Con-
tar. n. 15. (b) Idem de formâ Reipubl. Ven. (c)
Hieron. Spanochius de Interregno Poloniæ. (d)
Cromerus lib. 2 in descript. Polon. (e) Idem lib. 6,
hîstor. Polon. Neuvgepaur lib. 3. hîstor. Polon.

S E C T I O II.

AD hæc autem simulacra in Imperio nostro ea omnia referimus, in quibus Juridico - Politici nostri, Cæsareæ Majestati communiter, ultra modum, addicti, opinionis suæ fundamenta pleraque ponunt.

Inter ista agmen ducit nomen Imperatoris Majestatis: Majestas enim Imperatori quotidie tribuitur, & totus eum hoc nomine mundus salutatur.

Ad simulacra pertinet titulus

Sed de re ipsa, non de nomine jam quaestio est: Nec quomodo vocetur Imperator, verum cujus in manibus Majestas consistat Imperii.

Majestatis.

Externarum harum rerum, & inanium titulorum specie, nos decipi non oportere, rectè monet Hugo Grotius: (a) Nam insignia regis Majestatis, & nomen, in liberis quoque Civitatibus quibusdam, tribui Principibus, solita sunt.

Nomen Regis aliquando sine re, & è contræ.

Ita Lacedæmoniorum Regibus Lycurgus nomen regium reliquit, prætereà nihil aliud, quam ut belli Duces essent: Neque, præter Regium nomen ac speciem, quicquam eis reliquum mansit; cætera Senatui ac Populo concessa. (b)

Ita veteres Germaniæ Reges, Tacitus, præfuisse, ait, (c) autoritate suadendi magis, quam jubendi potestate.

Econtra, Romani Imperatores, licet palam, & sine ulla controversiâ, Regnum liberè tenerent; Principes tamen, usitato sub Libertatis vocabulo, vocabantur. (d)

Et sanè, antiquum Romanum Imperium

R 7 cum

(a) l. 1. de jure belli c. 3. n. 10. (b) Bodin.

l. 2. de Republ. c. 1. (c) de morib. German.

(d) Grotius d. loco.

cum hodierno Romano Germanico comparantibus, diversæ, imò directò contrariæ, nobis occurrunt species, seu formæ.

In antiquo Romano Imperio res sine nomine fuit. Nam regium nomen, alibi magnum, Romanæ intolerandum erat. (a) Itaque, cum ante paucos, quam Augustus nasceretur, menses, prodigium publicè fieret, quò denunciabatur, Regem Populo Romano, naturam parturire: Senatus exterritus censuit, ne quis, eo anno genitus, educaretur. Verum ii, qui gravidas uxores habebant, quod ad se spem quisque traheret, curarunt, ne Senatusconsultum ad ærarium deferretur. (b)

Quod cum exploratum haberet hic ipse Augustus, Romanos speciem hanc, titulumque servitutis, magis, quam rem ipsam exhorrescere, ne Civium animos concitaret, regium titulum omisit, ac Principis assumpsit: Quo speciosissimo nominis tegumento, perinde ac si melle illitum absinthium propinaret, omnem, quam omisæ Libertatis memoria suscitasset, amaritudinem delinivit. (c)

Principem enim, etiam, Senatus in antiqua Republ. sibi adsciscere solitus erat: (d) Adeoque nomen hoc Romanis haud insolens videbatur.

Idem Augustus tribunitiam potestatem (quod populare maximè nomen erat) summi fastigii vocabulum reperit: Ne Regis, aut Dictatoris nomen assumeret, ac tamen, appellatione aliqua, cætera Imperia præmineret. (e) Reliquorum Magistratuum eadem quidem vocabula: Verso tamen Civitatis

(a) Scipio ap. Liv. l. 27. histor. (b) Sueton. in Augusto. (c) Scipio Ammir. dissert. in Tac. lib. 1. disc. 1. (d) Liv. lib. 27. histor. (e) Tacit. lib. 3. annual.

statu, nihil usquam prisca, aut integri moris; omnes exuta æqualitate, iussu Principis aspectare. (a)

Verbo enim Augustus Tribunus Plebis, re verò ipsa Rex fuit. (b) Sed hæc vestigia morientis erant Libertatis. (c)

Similiter Tiberius acerbè increpuit eos, qui divinas ejus occupationes, ipsūque Dominum dixerant: (d) Et adhuc Vitellius, mortuo Otthone, misit in Urbem Edictum, quo vocabulum Augusti differret, Cæsaris non reciperet; cum tamèn de potestate nihil detraheret. (e)

Ita antiqui hi Imperatores, cum potestatem omnimodam sibi usurparent, nomine tamen & inanibus titulorum abstinerunt.

Contrarium in Imperio nostro accidit: *In nostro nomen sine re.* Majestas enim, & quicquid splendorum titulorum fingi aut reperiri potest, Imperatori tota die cumulativè tributum est; vim verò ipsam Imperii, & potestatem omnem Ordines sibi reservarunt. Et hi ipsi tituli vestigia fuerunt, morientis antiqui Dominatus.

Nam quamvis Imperatorem, & Regem, & Dominum vestrum esse fateamini, inquit Æneas Sylvius ad Imperii Proceres, (f) precariò tamen ille imperare videtur; Nulla ejus potentia est: Tantum ei paretis, quantum vultis; vultis autem minimum. Libertas omnibus in communi placet.

Et, de sui ævi statu, Erasmus ad Campesium Cardinalem scripsit: (g) Cæsarex Majestatis nomen sic agnoscunt Germani, ut imperent veriùs, quam pareant.

SE -

(a) *Idem lib. 1. annal.* (b) *Bodin. lib. 4. de Republ. cap. 1.* (c) *Tacit. d. lib. 1. annal.*

(d) *Tacit. lib. 2. annal.* (e) *Idem lib. 2. hist.*

(f) *in Germ. c. 43.* (g) *ap. Sleid. l. 7. hist.*

S E C T I O III.

Ad si-
mulacra
quoque
pertinet,
Plenitu-
do Pote-
statis
Impera-
toria.

Pleni-
tudo Po-
restatis
tribui-
tur Im-
peratori
& Regi
Roma-
norum
simul.

Alterum, quod principem inter hæc si-
mulacra locum obtinet, est, Plenitudo
Potestatis Imperatoriæ, Römischer Keyser-
licher Mayt. macht und vollkommenheit /
Vollkommenheit Keyserlichen gewalts: Quæ
infinities ferè in Recessibus Imperii, & vul-
gò, Imperatori adscribitur.

Hanc autem Imperator, in verbis sibi u-
surpet, licet: Dummodò ultra verba non
procedat, & à re ipsa abstineat. Nam Pleni-
tudo hæc Potestatis, quæ Imperatori tribui-
tur, meritò ad ea refertur, quæ ex pristina
Reipublicæ forma remanere solent. (a)

Et hîc, ad meliorem hujus simulacri co-
gnitionem, ut id, merum simulacrum esse,
liquidò cognoscatur, notare operæ precium
est: Plenitudinem istam Potestatis, non soli
Imperatori, sed & Regi Romanorum, vivo
Imperatore, adeoque ambobus, junctim,
tribui, Wir setzen/ ordnen/ gebieten/ von Rös-
mischer / Keyserlicher / und Königlichem macht
und vollkommenheit. (b)

Hinc quoque Imperator & Rex Romano-
rum, uterque, Capita Imperii, die Haupter /
appellantur: (c) Nec Rex Romanorum, no-
mine tantum Imperatoris, sed & propriâ
auto-

(a) Arnif. l. 2. de Republ. c. 7. n. 5. (b) Re-
sus Imperii de Anno 1542. § würde sich aber
iemand. & § hierum und diereit. Recessus
Imperii Noriberg. de eod. Anno § und damit
aber das zuziehende. Recessus de Anno 1555.
§. wir setzen/ ordnen/ und wollen/ &c.

(c) d. Recessus de Anno 1555. § und im sal
Keyserliche Mayt. Recessus Deputatorum de
Anno 1564. § so unterschunden sich.

autoritate, für sich selbst / als Römischer Königin / discernere, dicitur. (a)

Et manifesti tamen juris est, quod Rex Romanorum non sit, nisi perpetuus Imperatoris Vicarius. Quamdiu enim Cæsar vitâ superest, & intra fines Imperii reperitur, omnibus penes ipsum est potestas: Absente autem illo, rei summa ad Regem quidem venit, sed tanquam nomine, & loco Cæsaris. (b)

Quod, quoad Regem Romanorum perspicue falsum.

Id ipsum, ex transactione Svinfurtensi, Anno 1532. inita, apparet, qua Carolus V cum Electoribus convenit: Ut, si quando Rex Romanorum crearetur, vivo Imperatore, non suo, sed illius tantum nomine, Rempubl. administraret; nec ullam sibi potestatem ac Imperium arrogaret; neque Principes, aut Ordines Imperii, ullâ fide, vel jurejurando adstringeret, nisi post mortem Cæsaris. (c)

Ad quod exemplum Rudolphus II Anno 1575. vivo Parente, Rex Romanorum designatus, promisit, (d) Er solle / und wolle sich keiner Regierung / noch administration. im heiligen Römischen Reich / weiter / oder anders unterziehen / dann / so viel ihm von der Keyserlichen Mayt. vergönnet / und zugelassen würde: Solle und wolle auch Ihrer Keyserlichen Mayt. die zeit seines Lebens / an ihrer

(a) d. Recessus de Anno 1542. § so haben dem allem nach. & § und damit solches alles. & § hierum und dierweil. d. Recessus de anno 1555. § so sich dann. (b) Recess. Imp. de anno 1542. § und damit die zeit. Ordin. Camera de Anno 1555. parte 1. tit. 1. § nemlich wollen die. Recess. Imp. de Anno 1557. § 1. ibi haben wir im Namen. Civit. Legati apud Sleidan. lib. 8. hist. r. (c) Sleidan. d. lib. 8. (d) in Capitular. § wir sollen und wollen uns.

Hohheit / und Würden / keine irrung oder eintrag thun.

Potestas ergò Regis Romanorum , vivo Imperatore, aut nulla, aut certè precaria, & talis est, quæ ex mera Imperatoris voluntate dependet: Eandem verò perfectam dicere velle, & plenitudinem illi tribuere, sana ratio non admittit.

*Et per
se absur-
dum.*

Et sanè, si consummatam, seu plenam, & absolutam ejusmodi potestatem, non titulo tenens, (nam de eo, nec dubium ullum, nec quæstio jam est) sed reapse, utrique, tam Imperatori, quam Regi Romanorum assignemus; magna inde oritur absurditas.

Regi enim Romanorum si ejusmodi potestas competit, illa aut privativè, ut Imperator eâ spoliatur, aut communicativè, ut utrique fiat communis, & ambo ejus participes sint, aut denique cumulativè, ut uterque eam habeat in solidum, in eundem confertur.

Non privativè, nec communicativè: Quia, ex omnium opinione, creato Rege Romanorum, Imperator, hoc non obstante, potestatem suam retinet illibatam, nec quicquam ei per hanc electionem decedit. Decederet autem, si, vel in communionem tantum, cum ipso veniret, creatus Rex Romanorum.

Nec cumulativè: Quia id impossibile est.

Ut enim duo eandem rem in solidum, ac pleno jure possidere, aut in dominio habere non possunt: (a) Ita nec plenam, absolutam, & quidem solidam in Republica habere potestatem; absurdissimumque in Politicis

(a) l. 5. §. 3. Commod. l. 3. §. 5. de acqu. vel amit. possess.

ticis habetur, duas superioritates constitue-
re in uno Imperio. (a)

Et quemadmodum in uno corpore phy-
sico, una anima, quæ imperat, non duæ; in
Mundo, unus Deus, qui illum ex arbitrio
moderatur: Ita pro monstro foret, imò im-
possibile, in una eademque Republ. duas
esse supremas potestates æquales. (b)

Quinimò, ex mente Alexandri Magni,
(c) nec mundus duos patitur soles: Nec Im-
perium, duos ejusmodi plena potestate in-
solidum præditos Principes, ac quasi bicipi-
tem aquilam, & biceps regale monstrum.

Nec illud emplastrum cicatricem huic
vulneri inducit, quod Reinkingius (d) appli-
cat: Exercitium nempe hujus potestatis,
actu secundo, Imperatore præsentem, & non
impedito, in Rege Romanorum, suspen-
sum quoddammodò esse, & delitescere.

Si enim suspenditur & delitescit Regis
Romanorum potestas, præsentem Imperato-
re, certè minor est Imperatoris potestate,
eique, tanquam superiori cedit.

Ita enim Senatus quoque autoritas, ac
omnium inferiorum Magistratum Imperia,
præsentem Principe, conquiescunt. Velut flu-
viorum vis & impetus, unà cum nomine,
absorbetur, cum ab ostiis in mare, confusi,
labuntur: Et siderum omnium, stellarum
tum errantium, tum non errantium lux nul-
la percipitur, cum primùm Sol exoriri cœ-
pit, quasi lumen acceptum Soli restituere
videantur. (e)

Sum-

- (a) ex Nattâ & Thomâ Michaële Reink. l. I.
cl. 5. c. 2. n. 16. (b) Petrus Gregor. l. I. de
Republica, c. I. (c) apud Arrian. in ejus
historiâ. (d) l. I. cl. 3. c. 14. n. 55.
(e) Bodin. lib. 3. de Republ. cap. 6.

Summa ergò, absoluta, perfecta, & plena, seu consummata dici nequit, cum alia ea superior & perfectior sit potestas: Perfectum enim & consummatum, seu plenum id demùm dici meretur, quod in summo gradu consistit; quod omnibus numeris absolutum est; & cui nihil ampliùs addi, quoque aliud perfectius, seu magis consummatum inveniri nequit.

Et hæc quidem eo fine adduximus, ut ostenderemus, quàm horum splendidorum titulorum, seu largi, seu prodigi potius, existant Recessus Imperii: Quotoperè vocibus istis, Majestatem Imperii aliàs denotantibus & inferentibus, abutantur; multaque verbotenùs jactent, quæ, rei veritate inspecta, nec ita se habent, nec per rerum naturam habere possunt.

Ex quo patet, quam parum fidei, lubricis his argumentis, ab exteriori verborum cortice desumptis, quæ suâ se absurditate, velut proprio telo, sapiùs jugulant, tribuendù sit.

SECTIO IV.

*Plura
Maje-
statis si-
mula-
cra, Im-
peratori
relictæ.*

HOrsum ulteriùs referendum est, quod omnia Decreta, Imperatoris nomine fiant, & mandata omnia sub ejus nomine emanent: Id quod ex Imperii Recessibus passim liquet.

Quemadmodùm Venetiis etiam cunctæ Epistolæ Reipublicæ sub nomine Ducis prodeunt, obsignanturque: Orator quivis, Prætor, Præfectus, aut quilibet alius, qui ad Senatum scribere voluerit literas, ad Principem eas destinat: Decretorum, Legum, ac Senatusconsultorum promulgationes nomine Principis fiunt. (b)

(a) *Bodin. lib. 3. de Republ. cap. 6.* (b) *Con-
tar. lib. 2. de Republ. Venet.*

Eodem pertinet, quod humillimè Ordines se demittunt, & in Comitibus, vota sua, cum contestatione subjectissimæ observantiæ, interponunt: Ex quo Reinkingius insignem Imperatoris præminentiam nequicquam colligit. (a)

Ad simulacra porro refertur, quod ea, quæ revera Imperii sunt, Imperatoris solius aliquandò esse dicuntur: Ut, *Keyserliche Constitution*, (b) *Keyserlichs Kammergericht* (c) *Keyserliche jurisdiction*; (d) & plura talia.

Illud quoq; in primis huc spectat: Quod, ubicunque Imperatoris ac Imperii simul mentio fit, Imperatoris nomen Imperio præponitur.

Exempli gratiâ, *Unser und des heiligen Reichs Acht* / (e) *unser und des heiligen Reichs Rath* / (f) oder *Regiment* / (g) *Unser und des heiligen Reichs Chur-Fürsten* / (h) *bey verlust aller Privilegien* / so ihr von Uns und dem heiligen Reiche habt / (i) *bey den Enden und Pflichten* / damit ihr Uns / und dem heiligen Reich zugethan / und verwandt / (k) *Unser / und*

(a) *lib. I. cl. 2. cap. 2. n. 136.* (b) *Recessus Imperii de anno 1444.* § nach dem auch die schädliche. (c) *Rubr. Ordinationis Camera de Anno 1555. & passim.* (d) *Ordinatio Camera de eod. Anno parte 2. tit. 27.* (e) *Pax publ. de Anno 1495. tit. 6. vœn der Friedbrecher.* (f) *Ordinatio Regimenti de Anno 1500. tit. von den zwanzigen / re.* (g) *Recessus Imperii de eod. Anno tit. des Reichs Kdehe sollen hinfüro Regenten / re.* (h) *Pax publica de Anno 1521. in princ. Recessus Imperii de Anno 1524. in princ.* (i) *d. Pax publica de Anno 1521. tit. fin.* § darauf besfehlen / re. (k) *Constitutio contra Anabapristas de Anno 1529.* § desgleichen.

und des heiligen Reichs ungnade / (a) Unser Fürst/ und des heiligen Reichs Glied/ (b) Unser / und des heiligen Reiches Stände und Glieder / (c) Unser / und des heiligen Reichs autorität/ reputation und hoheit. (d) Et multoties; imò toties, quoties hæc duo conjunguntur: Ut, ex quotidiano Germaniæ stylo, notorium est.

Nec inde tamen magis prærogativam aliquam Imperatoris præ Imperio colliges, quam si Venetorum Ducem, ex hoc ipso fundamento, Reipubl. Venetæ præferre velis: Nam & ibi Signoria Duci postponitur.

Sic Donatus Jannottus scriptum quoddam adducit, (e) quod incipit: Dominicus Maurocenius Venetias pervenit, & exposuit coram Duce & Dominatione.

Sic in tabulis fœderis, inter Pontificem, Regem Galliæ, Venetos, ac Ducem Sfortiam, Anno 1526, adversus Carolum V contracti, quas recenset VVaremundus ab Erenberg / (f) Dux Andreas Gritti, inclyto Venetorum Dominio, verbotenus, semper anterior est.

Quod si ex loco Ordinis firmum aliquod argumentum, ad Imperatoris præeminentiam stabiliendam, exstruere velis, necessum est, ut Imperium Christianæ fidei & Imperatorem, utrique, potiozem esse asseras: Imperator enim huic utrique, & Imperium

(a) *Recess. Imp. de Anno 1530. § und dieweil.*

(b) *Recessus Imperii de Anno 1544. in princ.*

(c) *Recessus Imperii de Anno 1555. in princ.*

(d) *Recess. Imp. de Anno 1566. § demnach*

im 64 jahr. Recess. Imp. de Anno 1567. § aber

doch da sie sich. Recess. Imperii de anno 1594.

§ dieweil dan vorangezeigt. (e) in libro de

Republ. Venet. (f) parte 2. de fæder. cap. 2.

rium Christianæ fidei alicubi præponitur, (a) das / der Römischen Keyserlichen Majestät / dem heiligen Reich / und unserm Christlichen Glauben / zu ehr / aufnehmen und woltsart gedenen möge.

Hæc, ac ejus farinæ, quamplurima, Imperii, seu Majestatis simulacra ex Imperii Recensibus, & vulgata styli Germanici observantiâ coacervari possunt: Quæ vulgò, apud Politico-Legistas nostros tanti momenti æstimantur, ut ipsam Imperii Majestatem, ex illis metiri, non erubescant:

Simulacra hæc vulgò maximè attenduntur.

Magis enim ea, quæ videntur, quam quæ sunt, hominum multitudo considerat: (b) Nec Populus solet res profundius intueri; sed, quæ videntur, & foris ita esse apparent, eas perinde, ac si revera ita sint, accipit. (c)

Eodem modo apud Romanos indulgentia Imperatorum fecit, ut nonnulli, ad externam tantum formam intenti, crederent, primorum Imperatorum Majestatem non fuisse regiam, vel absolutam, cum Principes tantum vocarentur, non Reges. (d) Unde de Caligula Suetonius, vulgari hac opinione imbutus scribit: (e) Parum abfuisse, quin diadema sumeret, & speciem Principatus in Regnum converteret. Quasi verò in diademate, & non potiùs in imperandi potestate, Regnum consisteret.

Nos verò, hac in parte, illorum potiùs Romanorum vestigia meritò sequimur; apud quos, ut Tacitus autor est, (f) jus Imperii valebat, inania transmittentur:

- (a) *Recessus Imperii de Anno 1525. in princ.*
 (b) *Scip. Ammir. lib. I. dissert. Pol. in Tacit. disc. I.* (c) *Macchiavell. lib. I. disputat. de Republ. c. 25.* (d) *Dion in Augusto.*
 (e) *in Caligulâ.* (f) *lib. 15, annal.*

tur: Et facilè inanem verborum pompam Imperatori remitteremus, modò Ordinibus Imperii sua sibi vis ac autoritas debita constaret.

Imperatores hodiè vim Majestatis habent, simulacris Imperio relictis. Quod si calamitosissimum hodierni Imperii statum intueamur, cum dolore agnoscimus, jam, ordine & modo planè inverso, Imperatores Austriacos, intra proximè elapsum seculum, omnia ferè Ordinum jura (illis, per inscitiam, seu inertiam, ad id coniventibus) prædonum more involasse, & Ordinibus vix inania quædam, pristina autoritatis reliquisse simulacra.

Ut hodiè de Germanis penè dicere liceat, quod de Macedonibus Curtius scribit: (a) Assuetos quidem regio Imperii, sed majore Libertatis umbrâ, quam cæteræ gentes.

Fuissent sanè Germanicæ genti, Libertati antehac insuetæ, si eam sartam tectam servare voluisset, eò omnia Consilia & actiones dirigenda, ut, nomine administrationis penes Imperatorem relicto, vim Imperii ipsimet Ordines complecterentur, ac Jura Majestatis, pro antiquo more, intacta sibi servarent.

Sed, Austriacâ de gente, Imperatores, longissimo isto tempore, quo, non interruptâ speciè, imperarunt, Augusti exemplo, (b) insurgere paulatim; munia Senatus, Magistratum, Legum, ad se trahere cœperunt: Nec unum quidem, è Juribus Majestatis, illibatum reliquerunt, quod non, aut aperta vi, aut subdolis molitionibus, & specioso aliquo prætextu, invadere ac occupare, conati sint.

De quibus, ordine, jamjam agemus.

C A -

(a) lib. 4, histor. (b) Tacit. lib. 4, annal.

C A P U T VII.

De singulis Majestatis Juribus, qua Imperium salva sibi reservare debuerat, sed Imperatores, Procerum negligentia, paulatim sibi arrogarunt.

S E C T I O I.

PRiora illa duo Majestatis Jura, in quibus maxima Majestatis pars, ejusque velut summa consistit, Legibus nempe solum esse, & Leges ferre, ac pro lubitu imperare Subditis, Austriaci sensim cum tempore, interque eos, defunctus cum primis Ferdinandus, nefario ausu sibi asseruerunt.

Constitutionibus enim & Legibus, Moribusque Imperii, pro re nata semper usi sunt. Et, siquidem commodum, utile, aut è re sua id visum est, eas optimè allegare noverunt: Ubicunque verò voluntati ac cupiditatibus suis resisterent, nullis se Legibus teneri professi sunt. (a)

Exemplum luculentum habemus in causa Donavverdica; in qua executionis Ordinatio neglecta est; Idque jure factum, nec ejus Ordinatione Cæsarem constringi, magno conatu propugnat Relator Donavverdicus. Et tamen post, ubi de Urbe hac, in libertatem restituenda, actum est, Imperatorem, Bavaro possessionem hujus Urbis relinquere, ex præscripto hujus Ordinationis teneri, donec de expensis ipsi satisfiat, responsum fuit, *Das die Stadt / vermöge der Reichsabschiede und Exsecutions Ordnung /*

Imperatores Legibus, & moribus Imperio, pro lubitu suo usi sunt.

S

Bay

(a) Ut testatur Autor Informationis Donavverdica parte 2. p. 390.

Bayern/ biß ihm die unkosten erstattet/ verhafet/ und inhändig verbteiben müße. (a)

Noster quoque Ferdinandus, ubicunque conducibile rei suæ videbatur, nihil, nisi Auream Bullam, Pacem religiosam & profanam, Leges & Constitutiones Imperii, denique antiquam observantiam crepabat: Ubi verò proposito, & actionibus suis incommodare poterant, Imperii Ordinationibus, aut antiqua observantia se teneri negavit, Es habe ihm/ weder des Reichs Ordnung/ noch auch das herkommen einige maß zu schreiben. (b)

Ita, Anno 1621, Pacis tractatus, Bruxellis coeptos, eo colore abruptit; quod res tanti momenti, absque communi Ordinum consensu, expediri non posset, Die Anno 1621 wegen der Pfälzischen sache/ zu Brüssel angefangene/ und vom Keyser vorgeschlagene tractation, ist/ re infecta, abrumpiret worden/ mit dem vorgeben: Dasi solche wichtige Reichs sachen/ nicht wohl auffer dem Reich/ und ohn der ChurFürsten und Stände zusammentunst könten tractiret und abgehandelt werden. (c)

Tractatum verò Pragensium, rei, non minus certæ, si non magis momentosæ, telam, quia è re sua esse videbat, absque Ordinum, Electorumve consensu, cum solo Saxone, pertexere, non est veritus.

Eidem, nostro tempore, soli, inconsultis Imperii Ordinibus, aut saltem Electoribus, Palatinum Electorem proscribere, nulla; at proscriptum restituere, multa & magna religio fuit: ita enim, circa hanc materiam

reli-

(a) Autor Donawerd. Relationis parte 1. p. 73.

(b) Replica Casaris in Conventu Ratisbonensi Anno 1530. de dato 20 Jul.

(c) Elector Palatinus in Manifesto suo p. 30.

religiosulum se simulavit, quasi nihil unquam, absque Ordinum consensu, inchoare in animum induxisset.

Cum, inquit, (a) hoc negotium tanti momenti & ponderis sit, totumque quasi Imperium concernat, in quo Majestas sua hactenus assistentiâ & consilio diversorum Principum uti solita, non equidem conveniens esse judicavit, resolutionem finalem capere, sine eorundem interventione & consilio: Quo majore autoritate & securitate, tractatio hæc subsistat, nec totum onus sibi incumbat.

Ita, cum violentis Cæsareanorum attentatis, privilegia sua, & Asschaffenburgensia Pacta Civitas Spirensis opponeret, illis responsum est, (b) die privilegia hetten ihren ort / und geschehe denselben durch Keyserliche verordnungen kein abbruch: die Wschaffenburgische vergleichung aber / sey nach den zeiten und teufften gerichtet / da dieselbigen in wandel und verenderung gerahen / habe es damit eine andere beschaffenheit; Item. Die Römischen Keyser hetten mit den gnaden / freyheiten / und privilegien ihnen selbst / in zutragenden sällen / die hand nicht gebunden / die andere (nemlich die Wschaffenburgische handlung) so nach das mahligen zeiten angesehen / hetten auch nunmehr ihre verenderung / und liesen sich der Keyserlichen Mayt. Vorhaben nicht in weg stellen.

Quid verò hoc aliud est, quam Imperatori, non obstantibus Legibus, privilegiis

S 2

aut

(a) In resolutione ad propositionem Baronis Dygbit Anno 1621. apud Lundorp. tomo I. act. publ. l. 6. c. 96. p. 1014. (b) Ut testantur die drey ausschreibende Städte in literis ad Electorem Saxonie de date 2 Octobr. Anno 1622.

aut propriis promissis & sincerationibus, quilibet audendi, Legesque ac Privilegia figendi pro lubitu, & refigendi, arrogare potestatem.

Ferdinandus inprimis Legum contemptor fuit. Sed Ferdinandus hic, ut si quis alius, vetus illud, Principem Legibus solutum esse, velut ab inferis reduxit; Ac ita liberrimè evagatus est, ita in Imperii, ac omnium Ordinum jura invasit, irruit, irrupit: Quasi nullis Fundamentalium Legum, ac Capitulationis repagulis constringeretur.

Libertas enim communis ab eo depressa, & pedibus conculcata: Constitutiones Imperii, & Capitulatio, ad quam observandam corporali juramento se obstrinxerat, violata: Pax religiosa, & profana, quæ adamantina velut fulcra sunt, quibus incolumitas & tranquillitas Imperii nititur, insuper habitæ; Et nihil non actum, nisi quod Tyrannum deceret.

Quod probatur multorum testimonio. Queritur de eo tota Germania: Quæsti nominatim sunt, Evangelici præcipuè Principes: Quæstus Elector Saxo, Evangelicorum hucusque Coriphæus: Quæsti omnes Electores, tam Ecclesiastici, quam seculares; tam Pontificii, quam Evangelici.

Evangelici quidem Principes ac Ordines apertè & verè scripserunt, (a) daß / die so teur erworbene / und so tapffer erhaltene teutsche Libertet / darin doch die ehr und würdigkeit des heiligen Römischen Reichs beruhet / betrübet / bedrucket / und geängstiget werde / die starcken und unbeweglichen fulcra des Religion- und profan-Friedens seynd merklich gesunken und geschwächt / so wohl die heilsame Reichs constitutiones, Erensvfassungen / und an-

dere

(a) In literis ad Casar. de dato Leipzig 18 Maji Anno 1631.

dere löbliche Ordnungen / und abschiede derselben verdunckelt / und von vilen zurück gesetzt / daß es das ansehen gewinnen wolle / als ob solche / mit so großer prudentz und fürsichtigkeit aufgerichtete sanctiones und abschiede gar ihren abschied hettten bekommen sollen.

Separatim quoque Elector Saxo, (a) daß alle wohl und heilsam gefaste und so hoch besourte fundamental gesetze / Reichsconstitutionen / und Erceys-Ordnungen also zerrüttet / und eine solche confusio rerum eingeführet / auch darbei solche exces verübet / die teutsche Libertet auch also gedrucket / daß dergleichen in historien nicht zu lesen.

Nec minus acriter in Ferdinandi actiones universi Electores, junctim, inveci sunt, (b) daß solche sachen vorgangen / so den fundamental gesetzen des Reichs zuwider lauffen / auch ohne dessen endliche convulsion, und zerrüttung nicht lenger geduldet werden können. Die ubralte löbliche verfassung des heiligen Römischen Reiches werde dadurch niedergewissen / und desselben kostbare / teurerworbene Freyheit / so gar unter die füße getreten.

Ut verò Legum potestatem minus extimesceret Ferdinandus, removere etiam in animum induxit præcipuum Legum Custodem: Electorem, nempe, Palatinum, Imperatoris Judicem, licentiæ imperatoris obicem.

Hujus enim privilegium, non in antiqua modò observantia, sed claris insuper Aureæ Bullæ verbis fundatum, in prorogatam aliquam jurisdictionem, imò, in arbitrium convertere, &, tanquam rem minimi momenti,

Idem Palatinus privilegium, de judicando Imperatore, per suos, in dubium vocavit.

S 3

(a) in lit. ad Cesar. de dato Zabeln 24 Augusti anno 1630. (b) In duplica, in Conventu Ratibonensi anno 1630. de dato 29 Jul.

menti, quantum pote, elevare, per mancipia sua, connisus est.

Inter quos Autor Justitiæ Cæsareæ Imperialis ita, contemtim, ac per ludibrium scribit. (a) Illam solere esse rusticorum simplicem & ridiculam superbiam: Qui, quando cum Viro Principe, etiam tantum locuti fuerint, multum singulares se esse putent, super reliquos sui pagi. Hanc autem presentem illam adhuc longè superare. Quia nullus rusticus esset tam simplex, qui si componeret lites, de finibus agrorum, inter Principem, & alios quosdam, tanquam Vir bonus, & rerum istiusmodi peritus; (uti satis fieri potest) Qui, inquam, propterea in tantum superbiret, ut putaret, se esse Judicem sui Principis, & ab eodem ad se, in quibuscunque causis provocari posse, & debere.

Quinimò consuetudinem istam, cujus in Aureâ Bullâ mentio fit, jam finem accepisse, nec in vigore amplius esse, idem asserit: Cum ea jam longa, & ultra centum annorum curriculum durante, desuetudine obsoleverit, nec ullum hujus Judicii exemplum nostro tempore dari possit.

SECTIO II.

Ferdinandus pro lubitu Leges tulit & abrogavit.

Alterum quoque illud ac præcipuum Jus Majestatis, Leges, nempe, ferre, & abrogare, proque lubitu imperare Subditis, quam liberè per omnia Ferdinandus sibi usurpavit.

Pro arbitrio suo omnia in Imperio disposuit: Pro ratione stetit ejus voluntas: Nec Principes ac Ordines Imperii, velut liberri- mos Principes ac Ordines tractavit, sed propria velut mancipia.

Nulla

(a) *propof. 13.*

Nulla Comitiorum, & publicorum, seu universalium Conventuum mentio: Omnia ipsius solius arbitrio acta & transacta: Nec quaquam de re Electores, ne quid de aliis Ordinibus dicam, consulti sunt.

Tandem hic Ferdinandus, unà cum solo Electore Saxone, particularem transactionem Pragensem, tanquam bellorum Civilium catastrophem, loco universalis alicujus Constitutionis, Imperio obruit, wann dieser Friedensschluß / von den andern Churfürsten / und Ständen / oder doch dem mehrtheil beliebt und beträffiget / (quæ ratificatio non voluntaria, sed necessaria, & coacta est) sol er / als eine gemeine Reichsbewilligung gelten / auch von Ihr Keyserlichen Mayt. dero Reichs. Hof. Rath / so wohl dem Keyserlichen Kammergericht / darauf iederzeit zusprechen anbefohlen werden. (a)

Idque inprimis in transactione Pragensi.

Et, quicquid in anterioribus Constitutionibus huic transactioni contrarium, nudà sui solius autoritate, & Electoris Saxonie consensu sustulit, was diesem Friedensschluß zuwider und entgegen / oder hinderlich und schädlichen seyn möchte / es habe auch Namen / wie es immer wolle / das sol / zu keiner zeit / von niemand angezogen oder vorgewendet werden / sondern alles und jedes / so fern und weit es diesem Friedensschluß / und dessen in sich haltenden puncten / articulis / und meynungen / nachtheilig / abbrüchig / und hinderlich seyn könnte / &c. gänzlich und zu grund aufgehoben seyn. (b)

Aquâ Passaviensis multum distat.

Nec verò Transactionem Passaviensem cum hac Pragensi, aut Ferdinandi I & Mauritii ausa, cum hujus Ferdinandi, & hodierni

S 4

Ele-

(a) Pragischer Friedensschluß § und wenn nun dieser. (b) *Ibid.* § was aber diesen.

Electoris Saxonis intemperie, rectè comparaveris.

Mansit enim transactio Passaviensis intra terminos privatæ alicujus compositionis, inter belligerantes utrinque partes: Quare ea quæ publicum Imperii statum concernebant, ad futura Comitîa rejecta sunt. (a) Nec transactio hæc nomen Constitutionis universalis sibi unquam arrogavit, aut Recessibus Imperii inserta est.

Falluntur ergò, qui in hac transactione Pacis religiosæ fundamentum quærunt: Cum illud potiùs in Recessu Comitiorum Augustanorum, Anno 1555 habitorum, investigandum sit.

S E C T I O III.

JAM ut ad alia specialiora progrediamur, in superioribus probavimus: Jus, circa Religionem, & ista, quæ Religioni connexa sunt, Imperatori nullum esse, nec Evangelicos Ordines ipsum, in his causis, agnoscere superiorem, nec penes illum, Pacis religiosæ declarandæ & interpretandæ esse facultatem.

Austriaci Pacis religiosæ declarationem sibi arrogârunt.

Hoc verò non attento, etiam in causis, religione connexis, jam Rudolphus, cum Consilio suo aulico, liberum sibi sumsit arbitrium: Qua re protestantes non parùm se gravatos senserunt, wusten / dero Mit-Ständen / und posteritet zum nachtheit / niemand einzureumen / wann zwischen den Ständen des Reichs über dem Religion-Frieden streit surs fallen / daß alsdann Ihr Mayt. Hof und Räthe / darüber zu cognosciren / denselben zu de-

(a) Transactio Passaviensis S was denn solgens die andere. Sleidan. lib. 25. histor.

declairiren / ihres gefallens zu extendiren oder zu restringiren / zc. zusehen und gebühren solte. (a)

Cujus rei exemplum exstat, Anno 1602. in turbis Argentoratensibus: Ubi Senatus aulicus absolutam sibi cognitionem arrogavit, & mandatis atrocibus, sub pœna banni, Euangelicos Capitulares jure suo destituere, ausus est.

Quo verò audaciæ defunctus Ferdinandus hoc in articulo non progressus est?

Edicto suo, 6 Martii Anno 1629 promulgato, contra expressa Pacis religiosa verba, eandem declaravit, & hanc declarationem, publicæ instar sanctionis, Cameræ observandam injunxit, hat dem Kammer Bericht befohlen / auf diese ertklärung (ut verba Edicti (b) sunt) ohn weiter disputiren / wann dergleichen fälle vorkommen / so in dieser resolution begriffen / zu judiciren und urtheil zu sprechen.

Qua quidem declaratione ejusmodi intellectus Paci religionis affinxit, ut ea, quantum ad Protestantes attinet, in effectu funditus subverteretur.

Papicolæ enim, & Dillingenses inprimis Legistæ, per Jesuiticas æquivocationes ac strophas, in alienam omninò sententiam Pacem Religionis sub id tempus detorserant: Ut Evangelicis Ordinibus, de bonis ecclesiasticis, nihil planè relinqueretur. Et hæc eorum scripta, Edicto illi restitutorio, Commentarii loco, succenturiata, (c) pro decisione habuerunt Imperator, ac Imperatorii Edicti Exsecutores, diese weit auffsehende / und

S 5

bes

- (a) Anbaldin. in propositione nomine Vnitorum Casari factâ Praga 8 Jul. anno 1609. (b) apud Luddorp. tomo 2. act. publ. lib. ult. c. ult. (c) Iustus Aſterius in deplor. Pacis German.

beschwerliche Schriften / darin der so hoch / ewigwehrende / beteuerte Religions-Friede / in ganz ungleiche / zuvor nie erhörte verständnis und meynung gezogen / fast alles disputirtlich gemacht / ja gleich mit allen kräften dahin gezogen / daß man die Stände Augspurgischer Confession, wann es nur möglich / desselben gar unfähig machen wolte / haben gleich pro decisione angezogen werden wollen. (a)

Et judi-
candi, in
his cau-
sis, mis-
sus.

Judicem vero competentem se esse in his causis, intrepidè & imprudentissimè Ferdinandus professus est, (b) Er könnte / als höchster Richter / auf der parteyen langwieriges / inständiges anrufen / weniger nicht thun / noch vorüber / sondern müste Justitiam vermehleins administriren / und denen beleidigten theilen / zu dem jenigen / worzu sie / rechts wegen / und kraft des Religions-Frieden / befugt / wieder verheiffen.

Ultimò, nuperâ Pacificatione Pragensi, cum Optione suo Saxone Electore, antiquam Pacem religionis reformavit Ferdinandus, &, subita quadam metamorphosi, in aliam formam transfudit: Inprimis verò munus judicandi, tanquam rem maximi momenti, expressis sibi verbis asseruit, (c) behalten Ihre Keyserliche Mayt. für sich / und dero nachkommen am Reich / als Ober-haubt / ihr / auf den fall der nicht vergleichung / oder weitem streitigkeiten / die hoheit und jurisdiction, und die streitige fälle / zwischen denen parteyen / so wohl am Keyserlichen Hof / als Kammer-gericht zuerörtern / &c. zuvor.

SE-

- (a) *Propositio Legatorum Electoris Saxonie ad Casarem Vienna habita 13 Maji anno 1630.*
 (b) *Resolutio Caesaris iisdem Legatis data. 26 Maji Anno eod.* (c) *Pragischer Friedensschluss S und behalten / &c.*

SECTIO IV.

Bellum indicere ac gerere, siue externum, siue internum, Pacem inire, ac foedera contrahere, sine omnium Ordinum, aut certe (ex Capitulationis tenore) sine Electorum consensu, Imperator nequit.

Ordinibus verò Imperii, non modò adversus extraneum Hostem sese tueri, sed & ipsummet Imperatorem, si contra officium suum se gerat, armis impetere; foederaque, non inter se modò, sed & cum extraneis iungere licere, jam antè demonstravimus.

Austriaci contra Imperatores, prius quidè illud sibi arrogarunt: Posteriùs verò, Ordinibus Imperii, quantum in se fuit, ademerunt.

Carolus V quin foedus cum Pontifice Romano, in Protestantium perniciem clandestinò pepigerit, dubium nullum est; (a) Hoc tamen licitum esse, dicebatur.

Contra vero Smalcaldicum foedus, quod Protestantium quidam, defensionis causa, inierant, vocari meruit, (b) *eine unziemliche und in rechten verbotene conspiration und meuterey*: Adeoque infame & exosum eidem fuit; ut Urbem ipsam, propter foedus ibi factum, solo æquare voluerit. (c)

Bellum, quod ipse, nulla præviâ publica deliberatione Evangelicis intulit, tanquam pro Majestate Imperii tuenda susceptum; justum, imò necessarium: Protestantium verò defensio illicita, & quasi rebellionis, aut seditionis species audiebat.

S 6

Hanc

(a) Hortled. vol. 2. de bello German. l. 3. c. 3. Sleidan. l. 17. histor. (b) In sententiâ Bannâ apud Hortl. d. vol. 2. lib. 3. cap. 16. n. 3. & 10. (c) Warem. ab Erenb. parte 1. de foeder. c. 2. n. 40.

Hanc enim Carolus V status sui maximam & regulam sibi finxit: Proceribus Imperii contra se, tanquam Imperatorem, insurgere, nullatenus, nec propter Religionem, nec alia quapiam de causa, fas esse.

Quare in proscriptione Electoris Saxoniae, & Landgravii Hassiae, hoc argumento praecipue usus est. (a) Quod nullo scripturae loco docere possint, ipsis licere, ut summo Magistratui sese, quocumque modo, pertinaciter opponant; diversum verò doceri posse, tum sacris literis, tum probatis historiis: Nempè, priscos illos doctrinae Christianae Professores, qui suam fidem, non verbis tantum, sed factis etiam atque morte comprobarunt, profanis quoque Regibus obtemperasse.

Verba absolutae Monarchae propria haec esse non diffitemur: Quae si concedamus, de Libertate Germaniae actum est; ire licet.

Sed nos iis reponimus, quae Proceres & Praesules Saxoniae Heinrico IV Imperatori, per Legatos suos, nunciarunt. (b) Se promississimo animo ei, sicut haecenus, servituros; eo tamen modo, quo ingenuos homines, atque in libero Imperio natos, Regi servire oporteret: Sin autem; Christianos se esse, nec velle hominis, qui fidem Christianam capitalibus flagitiis prodidisset, communione maculari. Quod si armis cogere instituisset, sibi quoque nec arma deesse, nec militaris rei peritiam. Se ei Sacramento fidem dixisse: Sed, si ad aedificationem, non ad destructionem Ecclesiae DEI Rex esse vellet; si justè, si legitimè, si more Majorum rebus

mo-

(a) apud Sleid. d. lib. 17. (b) Lampert. Schaffnaburg. de rebus Germ. & ex eo Monach. Herveld. in Chron. histor. German. sub Anno 1073.

moderaretur ; si, suam cuique ordinem, suam dignitatem, suas Leges, tutas inviolatasque manere, pateretur. Sin ista prior ipse temerasset, se jam Sacramenti hujus religione non teneri : Sed, quasi cum barbaro Hoste, Christiani nominis oppressore, justum deinceps bellum gesturos, &, quoad ultima vitalis caloris scintilla superesset, pro Ecclesia Dei, pro fide Christiana, pro Libertate etiam sua dimicatueros.

Defunctus Ferdinandus, quin, inconsultis Proceribus, bella suscepit, ac exteros irritaverit, lacesiveritque, ad invadendum Imperium, non dubitamus: Quippè Electores universi de eo non dubitant, sed hoc illi obijciunt, (a) *Das / durch die / im Reich aufgebracht / darinnen unterhaltene / und mit aller Bereitschaft versehene und instruirte / in Preussen / die Belau / wie auch Italien geschickte Armaden und succursen / man ein mehrers nicht erworben / als das unterschiedliche Potentaten / ohne noth irritiret / lacesiret / und dem Reich schwere Feinde auf den Hals gezogen worden.*

Et ante triennium, Ferdinandus Hispaniæ Infans, Inferioris Germaniæ, nondum liberæ, Dominus, promulgato 5 Julii Anno 1636 publicitus diplomate, Regi ac Regno Galliæ, nomine jussive Imperatoris, solenniter bellum indixit: Inconsultis Imperiî Proceribus ac Electoribus, nullaque eorum in diplomate factâ mentione.

Sed &, in præsentaneo civili bello, notius est, quam ut ulteriori probatione indigeat, quomodo Ferdinandus, sub Imperatorii nominis, & rebellionis, ac inobedienciæ colore, Minois semper larvam summæ injustitiæ

S 7

præ-

(a) *In duplicâ, in conventu Ratisbonensi Anno 1630, de dato 29 Jul.*

Inprimis Ferdinandus bella suscitavit extra imperium

Et intra Imperium.

*Pacem-
que so-
lus fe-
cit.*

prætexens, Ordines Imperii pedetentim ac successivè invaserit, subegerit, Libertateque ac fortunis spoliavit: Et quomodo tandem solus, pro lubitu, cum Electore Saxone solo, Pacem pepigerit, omni bello nocentior.

Haud memor ejus, quod Legato Regis Britanniaë, Baroni Dygbio antè responderat. (a) Cum ea, quæ pro genero suo Rex contendit, hujusmodi sint, ut summam Imperii, quadantenus, Pacem nimirum, bellumque concernant; equidem suæ Majestati persuasissimum esse, Serenissimo Regi non posse improbari id, quod absque dubio, in simili re ipse non omitteret: Nimirum, quod ad eorum potissimum consilium Majestas sua negotium hoc distulerit, qui ex Imperii Legibus, partim natura sua, partim ita communicatis cum Majestate sua periculis, meriti sunt, ut eorum consiliorum non debeant esse expertes.

Cum itaque Pax ista Pragensis, si non magis, certè non minùs, quam hi, quos Dygbius sollicitabat tractatus, summam Imperii, bellum, nimirum, Pacemque concerneret: Certè etiam hoc negotium Ferdinandus ac Saxo, ad eorum Consilium differre debuerant; qui, ex Imperii Legibus, partim natura sua, partim ita communicatis secum periculis, meriti sunt, ut eorum consiliorum non debuissent esse expertes.

*Ordinum
verò de-
fensionem illi-
citam
censuit.*

Econtra Ferdinandus hic, foedera, defensionis causa, inita, militem conscriptum, & bellum, ab Ordinibus, eadem de causa, gestum, injusta ac illicita censuit.

Hinc arrogans ista Tillii opinio, quod milites ab Ordinibus, absque consensu Cæsaris, con-

(a) In resolutione secundâ apud Lundorp. tome 1. act. publ. lib. 6. c. 27.

conferibi non possit, es erfordern / negst den Reichs-constitutionen / und Exsecutionsordnung / die itzige leufte und umstände im heiligen Römischen Reich / das weder der König / (zu Dennemarck /) noch der Nider-Sächsishe Creys / und einiger daselbst anwesender Stände / sich von Ihrer Keyserlichen Majestet ausdrückliches vorwissen und verwilligung / einigen Mann zu Ross und Fuß nicht mehr werben / noch in bestallung nehmen sollen. (a)

Cui tamen Ordines ejusdem Circuli rectè contradixerunt, (b) Gesante Fürsten und Stände werden dem Herrn General Lieutenant Tilli schwerlich einreumen / die Exsecutions Ordnung dahin zu interpretiren / als wan wegen itziger leufte / und umstände im Reich / der Creys / keinen einzigen Mann / zu Ross und Fuß zu seiner defension, zu werben befugt / da doch der Reichs-abschied de Anno 1555 im Buchstaben / das unvernemliche widerspiel ordnet.

Sed, hoc non obstante, Casareani in sua opinione perseverarunt: Quare, deinceps, postulatis suis, uterque, tam Tillius, quam Fridlandius, articulum hunc inseruerunt, (c) das der Nider-Sächsishe Creys dergleichen unzulässige / (ex ipsorum opinione) verdächtige Kriegswerbungen / ohne Ihrer Keyserlichen Majestet ausdrückliche verwilligung / einstellen solten.

Fœdus

- (a) *Propositio Legatorum Tillii in Conventu Brunsvicensi An. 1625 de dato 19 Aug. ap. Lundorp. tomo 2. act. publ. l. 8. c. 25. p. 1208 & apol. Duc. Megap. inter documenta n. 149.* (b) *Ordinum in dicto Conventu principalis resolutio Anno eod. de dato 30 Aug. d. Apolog. inter documenta n. 152.* (c) *apud Lundorp. d. tomo l. 8. c. 35. p. 1225. & 1226.*

Fœdus quoq; Lipsiacum Ferdinandus impro-
 bavit, ac vocavit, (a) eine schwere/ unver-
 antwortliche resolution: mit diser andeutung/
 daß er davor hielte / daß etwan kein Exempel
 im Reich / das wegen unümgänglicher Kriegs-
 molestien die Stände des Reichs / gleichsam
 wider ihren Römischen Keyser/und dessen exer-
 citium, eine verfassung/ und Verbündnis ge-
 machet.

*Qui
 Subdola
 quoque
 Pragē-
 sis am-
 nistia
 scopus
 est.*

Inprimis, in subdolâ istâ suâ, sive amni-
 stiâ, sive *ἀμνηστία*, hoc egit callidissimus
 Jesuitarum discipulus; ut jus istud, Impera-
 torem exorbitantem armatâ manu in ordi-
 nem redigendi, quod moribus iis antiquis
 competit, auferret Ordinibus Imperii.

Generalem enim amnistiam, sive, simpli-
 cem præteritorum oblivionem, ideò sancire
 noluit: Ne Ordines Imperii, qui arma ad-
 versus ipsum gesserunt, suo jure usi, ac per
 viam contractus, seu compositionis, in gra-
 tiam cum ipso venire viderentur.

Sed alios, quasi ex merâ gratia restituit:
 Ut eo ipso, deliquisse illos, appareret.

Exempli gratia, Duces Megapolenses:
 Quos, sub certis conditionibus, in gratiam
 recepturus, Pactis Pragensibus dicitur, (b)
 wolle sie widerum zu Keyserlichen Huden und
 Gnaden aufnehmen / und bey Land und Leuten
 ganz ruhig verbleiben lassen/ wofern sie den Frie-
 densschluß dankbarlich/und wirklich acceptiren/
 und sich solchem gemäß verhalten / auch deme/
 ihrenthalben sonderbar begriffenen/ memorial,
 gebührend nachkommen werden.

In quo memoriali, inter alios, articulus
 esse fertur, de multa centum millium Impe-
 rialium

(a) *Vt refert Elect. Saxonia in resolutione Casaris
 Legatis datâ Torgæ 20 Maji Anno 1631.* (b)
 Pragischer Friedensschluß wegen der Herzoge.

rialium persolvenda: Quos Episcopus Vienne-
nensis, ad reedificationem Aulae Episco-
palis, ab Imperatore jam dudum impetrave-
rit. (a)

Aliis plerisque, ab amnistia exclusis, spem
fecit; gratiam non defore, si supplices Cæ-
sari fierent, daß/ wann ein/ oder andere ausge-
nomene Person / sich bey Ihrer Keyserlichen
Mayt. unvorlängt anmelden/ und gnade begehr-
ren würde / Sie / nach beschaffenheit der Sa-
chen/ ihnen allen/ den Weg/ zu Ihrem Keyser-
lichen Gnaden-thron zu komen / nicht gesperret
haben wolten. (b)

Hæc conditio insidiosa veniæ, illecebra est
Austriacæ potentia: (c) Nam, qui, pro Li-
bertate se pugnare, profitebantur, jam per-
duellionis crimen fateri, & ejus veniam de-
precari, coguntur. (d)

Ex eoq; posteri discent, bella, contra Impe-
ratorem, & Domum Austriacum, (ab hac e-
nim nisi alius rerum status factus fuerit, Im-
peratorium nomen vix separabitur) quomo-
docunque se gerant, injusta, & fœdera illicita
esse: Nec licere Ordinibus Imperatori sese
opponere; sive privilegia ipsorum invadat, si-
ve Leges fundamentales, ac juramentum,
Imperio præstitum, violet, sive quidvis tan-
dem faciat, & ut verbo dicam, absolutum si-
bi dominatum usurpet.

Cum Majores ipsorum, qui Ferdinando, id
molienti, restiterunt, malè & injustè se fe-
cisse,

(a) Autor libelli, de statu particulari Regiminis,
Ferdinandi II c. 2. (b) d. Pragischer Frieden-
schluß S doch haben I Keyf. Mayt. (c) Iustus
Asterius in deplor. Pacis German. (d) Iesuita
cujusdam intercepta litera de dato, Colonia 20
Jan. 1635. qua Collationi Pirnensium & Pra-
gensium Pactorum lit. D. Autor adjunxit.

cisse, & rebellionis crimen incurrisse, confessi; nec tanquam suo jure, & per æqualem, hinc inde, malorum oblivionem, sed ex merâ gratiâ, pro Imperatoris beneplacito, tanquam malefactores, dignitati ac bonis, in totum, vel ex parte restituti fuerint.

SECTIO V.

*Jurisdictionem
supremam
Imperatores sibi
arrogaverunt.*

Jurisdictionem supremam jam aggredimur, circa quam luce meridiana clarius est, quod è Familiâ Habsburgicâ oriundi Imperatores, illam in solidum, & in omnes promiscuè sibi vindicaverint hucusque, & adhuc impudentissimè vindicent.

Nam quod de Tiberio Tacitus refert, (a) cum ipse quoque privata judicia sibi affereret; dum Veritati (seu Justitiæ) consulitur, libertatem corruptam: Hoc est, dum juri dicundo operam dat Tiberius, Imperium Populi Romani occupasse, & omnem Senatus reliquam potestatem ad se traxisse, sub obtentu Justitiæ administrandæ, (b) Idem de his Imperatoribus dicere jure possumus.

Cum autem, ut suprâ exposuimus, Jurisdictio, ex antiquâ observantiâ, in duas species dispescatur; nempe, judicium Principum, das Fürstenrecht/ & Judicium Camerale, das Kammer-Gericht: Harpyiæ istæ utriusque rapaces ungues suos injecerunt.

*Etiã
in Imperii
Principes.*

Nam Judicium, Principum corpus, famam ac Regalia concernens, jam Carolus V apertè sibi arrogavit, dum Anno 1548 litem, inter Landgravium Hassiæ, & Comitum Nassoviæ, de ditione Cattorum, solus decidit: (c) Quanquam sententia illa post rescissâ sit.

Ita-

(a) libro 1. annal. (b) Clapmar. libro 2. cap. 5.

(c) Sledan. libro 21. histar.

Itaque idem Legem istam, quâ Imperatori cognitio de Feudis Principum reservata est, studio, ac datâ operâ, obscuriùs, nullâque hujus juris factâ mentione, concepisse videtur: Ut supprimendi hujus privilegii ansam inde arriperet.

Successores deinde Caroli, potestatem hanc, de causis ejusmodi Principum cognoscendi ac judicandi, quasi minimè controversam, sibi usurpârunt.

Sic, cum inter Ducum Saxoniz, Vinariensis ac Altenburgensis Lineaz, Consiliarios, de jure primogenituræ quæstio oriretur, Rudolphus, Anno 1607 eam sententiâ suâ decidit, weil Ihm/ als regirendem Römischen Keyser/ und beyderseits / der zeit verpflegten jungen Herzogen zu Sachsen / obersten Vormund / und Lehen-Herren / solches einig und allein zu stehe. (a)

Id quod factum est, suffragante Christiano II Electore Saxoniz, qui rem hanc ad Casarem detulerat.

In causâ Juleacensi, Imperatori, idem jus sibi arroganti, restiterunt quidem uniti Principes: dum scripserunt, (b) daß die Hältsche Sache/ so drey Fürstentum/ und etliche Grafs und Herrschaften belangt / für die Keyserliche Hof-Rähte gezogen worden / sey der Teutschen Chur- und Fürsten Hoheit/ Rechten / und alter gewohnheit mit nichten gemâs / sondern zum höchsten widrig und abbrâchig: Sed, ut ex eventu colligitur, nequicquam.

Nam

(a) Imperiale decretum in eadem causâ de dato Prag 27 Septemb. Anno eodem. (b) In literis ad Electorem Saxoniz de dato Schwâbischen Hall 31 Januarii, Anno 1610.

Nam Christianus II Elector Saxoniae, quia fortè propitium se, præ aliis, quorum intererat, Judicem habiturum, augurabatur, proprio & reliquorum Saxoniae Ducum nomine, Casari assensus est; Privatiq; commodi spem, publico Principum privilegio prætulit: Ita enim scripsit, (a) daß der Keyserl. Majest. vermöge der beschriebenen Rechte / des heiligen Reichs constitutionen / der Kammer Gerichts Ordnung / und üblicher observantz im Reich / die cognitio, und decisio, als dem einzigen ohnzmittelbaren Richter allein zustünde / die könten und wolten sie Ihrer Mayt. als gehorsame / des Reichs Chur, und Fürsten nicht entziehen. Et iterum, Es erinnern sich Ihr. Chur und Fürstliche Gnaden bedächtlich / daß der Römischen Keyserlichen Mayt. wann über Fürstentum / und dergleichen Reichs Lehen / Streit und spaltungen vorfallen wollen / das erkänntnis nicht allein / vermöge der beschriebenen Lehenrechte / ohnzweifflich gebühre / und zustehet; sondern auch derselben / mit einhelligem schluß aller Stände des Reiches / in der Kammer Gerichts Ordnung / und sonst / reserviret / und vorbehalten worden / so gar / daß / ob sonst die Keyserliche Majestet cum Camera, und hinwiderum Camera cum Casare, in andern fällen / in jurisdictione concurrirret / gleichwol dises ein casus reservatus bleibe / darinnen Camera, viel mehr aber Paribus Curiae, die cognitio glat abgestricket / welche der Keyserlichen Mayt. zu entziehen / Ihre Chur, und Fürstliche Gnaden / Pflicht / Stands / und Gewissens halber / nicht wolle verantwortlich seyn.

Principum autem Imperii, tanquam Affello-

(a) In deductione Iurium, quae Domus Saxonica in Ducatum Iuleacensem, &c. præ-tendit.

fessorum, praesentiam, quam praecise necessarium esse, ad hujusmodi iudicium constituendum, supra firmavimus, idem Christianus Elector, arbitrio ac discretioni Imperatoris commisit, die Römische Keyserliche Majestet werde selbst die Wichtigkeit der Sachen gnädigst erwegen / den unglimpf allein auf sich nicht nehmen; sondern / auch ohne erinnern/etliche Chur- und Fürsten des Reichs / wie sie in viel geringern Sachen bishero zu tuhn gepflogen / consuliren / und an sich zihen / und sich also erweisen / wie einem hochlöblichen Keyser / und unverdächtigen Richter gebühret. (a)

Ejusdem opinionis fuerunt alii nonnulli, Caesareae potestatis potius, quam propriae Libertatis studiosi, circa id tempus Pragae congregati, Principes, Ihre Keyserliche Majestet werde sich nicht entgegen seyn lassen / vor Öffnung der Urtheil / zu concipirung derselben / und ad decisionem causae, etlicher unparteyischer Chur- und Fürsten Räthe / ihren Reichs Hof-Räthen beizuordnen: Wann allein des Reichs Hof-Raths jurisdiction, deren sich Keyserliche Majestet keinesweges begäben können oder mögten / nicht recusiret / sondern derselben rechtliche erkennenis / wie billig und recht / undisputiret bleibe. (b)

Hinc, posthabitis omnibus istis exceptionibus, & interpositis appellationibus, causa ista in Aula Caesaris recepta est: (c)
Et

(a) In responso ad Vnitorum Principum literas de dato Dresden 10 Februarii Anno 1610.

(b) Relatio quorundam Electorum ac Principum, ad secundam Caesaris propositionem de dato Prag 28 Maji Anno 1610. (c)

Reink. libro I. cl. 4. c. 19. n. 28.

Et Caesar, semel ac semper, mentem suam explicuit, (a) daß er/von seiner/ über angeregtem Gütlichſchen ſucceſſion-ſtreit/ gnugsam gegründter/un̄ interponirter Keyſerlichen juridiſtion, mit nichten auszuſetzen/ auch die durch ihn ergangene rechtmäßige / citationes, mandata, interlocutorien / und andere verordnungen/ geſtrats zu proſequiren / ja ſo weit ad ulteriora zu verfahren/ ſäſtiglich entſchloſſen/ bis allerſeits ſchuldige parition erhalten / und diſe prätenſiones, wie ſich eignet / und geziemet/ ordentlich und volnkomentlich / durch ihn / an ſeinem Keyſerlichen Hofe erörtert / beygelegt/ und entſchieden werden.

Cum verò, tranſactione Juterboceniſi, (b) Elector Saxonix voluntati tandem Electoris Brandenburgici ſeſe accommodaret, daß von Ihrer Keyſerlichen Majeſtet nebenſt unparteyiſchen Chur- und Fürſten des Reichs/ ein ausſpruch geſchehen / und zu dem ende / die drey Chur- und Fürſtliche teile / nemlich / ein jeder zweene annähmliche Chur- und Fürſten/ deren ſie ſich zuſorderſt ſelbſten unter einander/ ſalvâ recuſatione, zuvergleichen/ benennet werden ſolten: Imperator juridiſtionis ſux, quam prætendebat, longè, ac Principes ſux Libertatis, tenacior, id hac quidem vice admittit; additâ tamen proteſtatione, daß ſich ſonſten auf dieſen ſpecial-fall/niemandſ zu beſufen/ oder ſolches in conſequentiam zu ziehen habe. (c)

Unde quaſtionem hanc, de Judiciio Principum, vom Fürſtenrecht / iſt hac tranſactionis

Ju-

(a) In literis ad Electorem Brandenburg. de dato Prag 3 Martii Anno 1610. (b) qua inſta 22 Martii Anno 1611. (c) In confirmatione hujus tranſactionis de dato Prag 5 Decembris Anno 1611.

Juterbocensis confirmatione, esse decisam, seu hiedurch allerdings erseutert und decidiret/ Lunderpius putat. (a)

Et nos quidem illam, tanquam nodum aliquem Gordium, vi potius incisam, quam legitime decisam, agnoscimus: Quis verò, seu incidendi, seu decidendi potestatem soli Rudolpho contulerit, non immeritò dubitamus.

Similiter (ut ad alia exempla pergamus) in causa Hessen contra Hessen/ Marpurgensem successionem concernente, per aliquot annos, ex una parte, exceptio isthac fuit opposita, sed, in Comitibus Ratisbonensibus, Anno 1613 habitis, per Decretum Casareum 23 Octobris rejecta, litisque contestatio partibus injuncta. (b) Qua eadem in causa Darmstadenis (qui eò, quod Casarem sibi privatim summè affectum sciret, Principum hoc privilegium facilè contemserat) Anno 1623, 1 Aprilis, Ratisbonæ, à defuncto Ferdinando, sententiam, in omnibus articulis summè secundam, extorsit. (c)

In causâ quoque Lüneburg contra Braunschweig/ de Ducatus Grubenhagenensis successionem, Imperator Matthias solus definitivè pronunciavit. (c)

Ferdinandus defunctus etiam, in causâ hæredum Edovvardi fortunati, contra Georgium Fridericum, Marchionem Badensem, Anno 1622, 25 Augusti, sententiam solus tulit, & publicavit: (d) Rejecta appellatione, quam is, à Casare malè informato, ad eundem meliùs informandum, & ad Ordines Imperii, interposuerat.

Idem

(a) tomo 2. actor. publ. libro I. tract. I. p. 23. (b)

Reink. libro I. cl. 4. cap. 19. n. 28. (c) Reink.

ib. n. 29. (d) Idem d. n. 28. (e) Ibid.

Idem Ferdinandus, cum hodierno Saxone colludens, ac in plurium Principum, Magnatumve perniciem conspirans, in specificatione sua exceptorum ab amnistiâ, de eorundem corpore, fama, ac bonis, unâ opera, de plane, absque ullo iudicii strepitu, & causæ cognitione, imò absque citatione ulla, sententiam tulit.

Dolendum autem est, huc tandem, per focordiam nostrorum Principum, rem devenisse, ut, qui privilegiis ac Libertate, aliorum Regnorum Principes in tantum eminebant, quantum inter lenta viburna cpressi; nunc, hoc in passu, illis longè inferiores sint.

Nam in Francia Pares, non nisi coram Paribus Curix olim conveniri potuerunt: (a) Et, in Neapolitano Regno, Comites ac Barones in criminalibus, non, nisi per Pares Curix iudicantur. (b)

In Dania quoque, si Regi, aut Praefectis ejus controversia cum aliquo ex Nobilitate, sive is Senator Regni sit, sive non, incidat, eum coram universo Regni Senatu compellere debet; sive ea controversia sit de fundis, sive de aliis quibuscunque bonis, aut negotiis: Ut testantur Ordines Regni, in scripto publico, quo causas exponunt, cur renunciata Christierno Regni obedientia & fide, Fridericum Regem elegerint. (c)

*Jurisdictioni
Camerae
ralli
paulatim
magis
Imperatoris
sefe*

Altera jurisdictionis species, Jurisdictio nempe vulgaris, Principum corpus, famam, ac Regalia non concernens, olim quoque totius Imperii fuit, à quo illa Camerae Imperiali mandata est; ut superius probavimus.

In
(a) Ex Choppino, Bodino, & Hotomanno refert Reink. *ibid.* n. 13. (b) *idem ibid.* n. 14. (c) Chytraus in *Chron. Saxonia* l. 10.

In qua Camera, initio, ne tantum quidem juris Imperator habuit, ut Judicem solus, pro arbitrio suo, constituere posset: Quod tandem tamen sibi arrogavit.

Deinde Carolus V duos Comites, seu Barones, qui in absentia Judicis, vice ejus fungerentur, & duos alios Assessores judicio huic intrusit: Nulla alia de causa, nisi ut sensim, magis magisque supremæ jurisdictioni sese immisceret, Ordinumque potestatem labefactatum, suam verò auctum iret.

Præponderante tamen semper adhuc Ordinum jure, tandem præcipuus Austriacæ Domus fœtus, & insigne stabilimentum in lucem prodiit, Consilium nempe aulicum Imperiale, *der Reichs Hof-Rath*: Qui iterum concurrentiam istam jurisdictionis, inter Camera ac Imperatorem, enixa est.

Eaque concurrentia tantopere invaluit, ut si hodiernam observantiam respiciamus, Imperatoribus concurrentem cum Camera jurisdictionem competere, dubio planè careat. (a)

Ut autem alia multa, in Imperii præjudicium ab Austriacis introducta, ita quoque hæc concurrentia, ex religionis dissidio, ortum traxisse videtur.

Cum enim, sub initium Evangelicæ Religionis ac Reformationis Camerales importunè admodum erga Protestantes se gerent, & multa contra jus, fasque, odio Religionis, in illos statuerent, Protestantes Carolum Imperatorem, quem mitiorem sibi fore sperarunt, contemta Imperiali Camera, implorare cœperunt: Idemque à Pontificiis factum, qui, recusata à Protestantibus Camera, jure suo, & Judice se destitui, que-

T

rula-

(a) *Arnif. lib. 2, de Republ. c. 6. n. III.*

*admi-
scue-
runt.*

*Tandem
concur-
rentia
jurisdi-
ctionis
inventæ.*

*Quæ ex
dissidio
forsan
religio-
nis ortæ.*

rulabantur. Et hoc forsan modo concurrentiæ istius prima fundamenta jacta sunt.

Inde Heldus, Caroli V Legatus, ad Pro-
testantes, in Conventu Smalcaldicæ, Anno
1537 habito, Multas, ait, (a) incidisse cau-
sas, de quibus cum Camera Judices agere
vellent, ab ipsis & recusati sint, & a superiori-
bus etiam verbis compellati: Et ejus rei que-
rimonias ad Cæsarem esse delatas à Litigato-
ribus, qui suum jus consequi non posse di-
cerent.

*Successu
temporis
formata
ac fir-
mata.*

Mansit tamen partus hic infirmus quasi,
ac informis, donec, urforum more, lamben-
do, eum Imperatores, in istam, quam nunc
habet, redegerunt formam, ac solenni san-
ctione confirmarunt.

Primus Ferdinandus Imperator, ejus no-
minis I. certâ ordinatione, sub obtentu &
colore Justitiæ administrandæ, eum inclu-
sit. In quâ verba ista habentur, (b) *Ihr
Mayt. habe bisanhero / zu beförderung und
verrichtung der Justici, den Keyserlichen Hof-
Rath erhalten / und wolle denselben noch fern-
er erhalten und ersetzen / auch alle Justici und
Parteyenhandel dahin remittiren / und weisen.*

Matthias quoque certam huic consilio or-
dinationem præscripsit; in quâ amplissima
illi jurisdictione & potestas assignatur, in un-
serm Reichs Hof-Rath / inquit, (c) *und des-
selben jurisdiction, sollen alle und jede Sachen/
unser Keyserthum / das Heutige Römische
Reich / derselben Hoheit / Recht / Herrlig- und
Gerechtigkeiten / Pfandschaft / Losung / Res-
gallen / Hohe und Nider-Lehen / Privilegien,
indult, confirmation, und anders / wie sol-
ches*

(a) *Apud Sleidan. lib. II. histor.* (b) § *So
haben wir bisanhero.* (c) *In Ordinatione
Consilii aulici tit. 2. in princ.*

ches nahmen haben mag / so viel solche die Justici betangen / insonderheit alle und iede Partey sachen / die rechts gewohnheit / connexität, und consequentz halber / für unser Keyserlich Gericht gehören / oder von den ersten instantien / durch mittel der appellation, supplication, dictionem nullitatis, invocationes officii, oder in alle andere wege sich dahin wenden / fundirt und gehörig seynd / sollen allda angenommen / gerechtfertigt / darüber erkant / und die nothdurft expediret werden.

Imò Electores Imperii ; jurisdictionem hanc Aulae Caesareae dudum, solenniter agnoverunt ; Imperatori in Capitulatione legem praescribentes, (a) daß Ihre Mayt. sollen und wollen / ihren Geheimen / und des Reichs Hof-Rath / also bestellen / damit männiglich fehleunige unparteyische Justitia administriret werden möge. Quae clausula in Rudolphi II. nondum exstat, sed in Matthiae primum Capitulatione reperitur.

Hodie
indubie.

Saxo in primis, inter hos, Imperatoris potestatem valde sublimatum, Imperii verò Libertatem suppressum ivit, & Palatino, processus aulicos impugnantem, acriter restitit : Ut ex Legatorum Saxoniorum verbis colligere licet ; quibus Domino Camerario illi rotundè confessi sunt, (b) Ihr Herz könte und wolte Keyserlicher Majestät / ihre habende / und her-gebrachte jurisdiction nicht disputiren lassen : were einmahl an dem / daß dies selbe fons jurisdictionis, und daß alle exemptiones, privilegia, und austräge von

T 2

dero

(a) Capitulatio Ferdinandi II. § Ihre Mayt. sollten und wolten auch des Heiligen Reichs.

(b) *Vt is testatur in relatione ad Electorem Palatinum de dato 24 Julii Anno 1608. ap. Lunderp. tomo 2. act. publ. l. 2. tract. 5. p. 541.*

dero herkommen: Weren auch im beständigen herbringen/ und würden sich davon nicht treiben lassen. Er könnte die Hof- proces per se nicht fechten/ oder darbey Pfälzischer/ und anderer Stände meynung seyn.

Quin ergò Jurisdictio suprema Imperatoris propria, ab eoque cumulativè, non privativè, in Cameram ex parte collata, dici debeat (si ex præsentis rerum statu judicemus) extra controversiæ aleam positum est.

Unde Casar Electorum Legatis aliquandò respondisse legitur, (a) Ihre Keyserliche Majestet hätte dem Kammer-Gericht ihre jurisdiction in etlichen fällen communiciret/ aber sich dero selben darum nicht abdiciret noch begäben.

Et in Ordinatione Consilii sui aulici Matthias scribit, (b) Wir haben unserm Kammer-Gerichte concurrentem jurisdictionem zu mehrer beförderung der Parteyen/ und unser übertragung/mitgetheilet.

Itemque Pactis Pragensibus expressè cautum est, (c) Ihre Keyserliche Majestet habe sich reserviret/das sie ihr selbst/ und ihrem Keyserlichen Reichs Hof-Raht / in einigem stücke/ zumahl auch/ an handhabung und execution des Friden-schlusses/ ganz nichts wolle gesperret und entzogen haben.

Jurisdictione aulica magis privilegiata, quam Camera, Tum in processu;

Nec, parem, cum Camera, jurisdictionem sibi arrogasse, Imperatoribus satis fuit; sed & longè ampliorem, ac magis privilegiatam sibi vindicarunt.

Camera enim, non nisi formâ, in ordinatione ejus præscripta, procedit, aut judicat:

Ea-

(a) Trage 27 Jul. Anno 1590. apud Lundorp. d. tomo 2. l. 1. tract. 4. n. 3. p. 55. (b) tit. 2. § so wollen wir auch. (c) § den Keyserlichen Reichs Hof-Raht/ in fine.

Eâq; deficiente, solennitatibus, à jure communi requisitis, necessario adstringitur, Es sol / in allen und ieden fällen / die insonderheit / und ausdrücklich in der Ordnung / des gerichtlichen proces haben / übersehen / das gemeine Recht stat haben / und vermöge desselben gehandelt / und procediret werden. (a)

Consistorium verò summi Principis, sine ambagibus, sive formulis ordinariis, solâ veritate inspectâ, sine strepitu & figurâ judicii, levato velo, sententiam fert: (b) Nec ordinem judicarium, de jure positivo introductum, servare tenetur. (c) Nulla enim Lex potest Principis Curiam coarctare, cum illa sit Lex animata in terris; inquit Justinianus: (d) Quod ad hodiernam Imperatoris Aulam Legistæ haud segniter applicant. (e)

Imperator quidem Matthias, processum judicarium Consiliariis suis observandum injunxit: Sed tot additis limitationibus, & restrictionibus, ut, in effectum, res ad nihilum recidat, sollen / so viel möglich / (hæc prima limitatio) und die præeminenz dieses unsers höchsten Gerichts / unsers Reichs Hof-Raths / von rechts wegen erleiden mag (hæc secunda) desselben unsers Cammer-Gerichts / bevorab in großen Sachen / (hæc tertia) gewöhnlichen proces, termin, oder solenniteten gebrauchen / und dieselben observiren / ic. und in allweg / so viel die substanz eines gerichtlichen proces anlangt / sonderlich / da ein unwiderbringlich præjuditz zubefahren / (hæc quarta) von der

T 3

Ordo

- (a) *Ordinatio Camera de Anno 1555. parte 3. tit ult.* (b) *Autor Relationis Donauver dica parte 1. p. 33. Paurmeist. libro 2. de juris d. cap. 6. n. 259.* (c) *Reink. lib. 1. cl. 3. c. 12. n. 35. & seq.* (d) *Nov. 105. cap penult. in fine.* (e) *Reink. d. loco n. 41.*

Ordnung/wie sie im Keyserlichen Cammer-Gesicht eingeführet / ohne wol-gegründete Ursachen (hæc quinta) nicht abweichen : Hingegen wollen Wir sie (hæc sexta & summa limitatio) an andere accidentalische Gerichts solennia, dadurch dem Hauptwerck/und gnugsamer erkündigung der Wahrheit/nichts zu/oder abgehelt/ keines weges verbunden / sondern vielmehr auf den gemeinen Nutz und förderung der heilsamen Justici, gewiesen und verpflichtet haben. (a)

Rectè autem Deputati calamum censorium hic strinxerunt, & subdolas istas limitationes, per quas injustitiæ lata panditur fenestra, induxerunt.

Tum in causis ad eam pertinentibus.

Deinde quoque, Camera jurisdictionis in primâ instantiâ, ubi personæ, quæ conveniuntur, immediatè Imperio subjectæ non sunt, nisi in puncto denegatæ justitiæ, fundata non est, es soll das Keyserliche Cammer-Gesicht in erster instantz, oder rechtfertigung/ keine ladung erkennen/oder geben/ gegen denjenigen / die der Keyserlichen Mayt. und dem Reich/nicht ohn mittel unterworffen sind/ &c. (b) Aut ubi illæ immediatè quidem Imperio subjectæ sunt, sed privilegia Austregarum habent (c)

Jurisdictionis aulicæ privilegia primæ instantiæ non attendit.

Imperatores verò Austriaci, hæc etiam primæ instantiæ judicia pedibus conculcarunt.

Nam proximis annis, ut Autor Informationis Donavverdicæ (d) testatur, Ordinum & Imperialium inprimis Civitatum, subditos, per commissiones, citationes, ac mandata sua, ad Aulam Cæsaream, ac quidem

- (a) *In ordinatione Consilii aulici tit. 2. § so wolten wir auch.* (b) *Ordinat. Camera de Anno 1555. parte 2. tit. 1.* (c) *Ibid. tit. 2. 3, & 4.* (d) *parte 2. p. 122.*

dem sapius, sine ullâ expressione causæ, evocarunt : Et debitam ordinario Magistratui cognitionem , & subditis primæ instantiæ privilegia, ac remedia Appellationis , Revisionisque adimere tentantes.

Eodem modo , in personis , Imperio immediatè subjectis , privilegia Austregarum, quæ Cameræ jurisdictionem in primâ instantiâ impediunt, Aulæ Cæsareæ jurisdictionis dudum perripit.

Protestantes , jam Anno 1594. eâ de re conquesti sunt , (a) Es wollen allerhand Sachen / erstlich per modum verordneter Commissarien / und darnach zur decision , an den Hof-Rath / wider der Stände privilegia und hertommen/gezogen werden ; dadurch dann den Ständen das beneficium primæ instantiæ und revisionis entzogen wird.

Idemque Anno 1613. clariùs repetierunt , (b) die Reichs Hof-Räthe haben sich unterstanden / ganz beschwertliche commissiones ausgehen zu lassen / dahin gerichtet / daß in solchen commissionibus , die Commissarii, usque ad conclusionem causæ, procediren/ und hernacher die Sachen an den Keyserl. Hof/ zum endlichen ausschlag verschicken solten : welches aber nicht allein den Aussträgen zu absbruch/ sondern auch den Parteyen selbst/ zu nicht geringer beschwerung gereichen thut / und dann ihnen/ durch solche Wege / die/ sonst habenden/ beneficia Appellationis , derer doch ihres/ der Stände unmittelbare Unterthanen/geniessen/ und also melioris conditionis, als sie/ die Stände selbst/ seyn müssen / benommen werden.

T 4

Impe-

(a) In gravaminibus nach dem Pfälzischen und Brandenburgischen concept. (b) In gravaminibus de eodem Anno.

Imperator quidem Matthias privilegia primæ instantiæ, si personæ, immediate Imperio non subjectæ, conveniantur, Consiliariis suis observanda esse tradit, (a) da Unsern Reichs Hof-Räthen sachen und beschwerden fürkommen / darinnen / ie zu zeiten / die parteyen ihre nechst ordentliche Obrigkeit / auch Unsere vorgesezte Landfürstliche Regirungen überschritten und umgangen / sollen Unsere Reichs Hof-Räthe dieselben parteyen / erstlich / für bemeldte ihre ordentliche Obrigkeiten / Gericht / oder Regirungen / wohin sie dann gehören / weisen.

Sed mox subjungit, Es were dann / daß solche sachen und beschwerden / die ordentliche Obrigkeiten / Gericht / und Regirungen selbst berürten / oder sonst bewegliche ursachen vorhanden weren / die sachen in Unserm Reichs Hof-Rath anzunehmen: Darauf sollen und mögen Unsere Reichs Hof-Räthe / &c. nach gelegenheit der parteyen und sachen / wie es sich gebühret / handeln / und erledigung thun. Quibus verbis tota hæc res ad arbitrium Consiliariorum revocatur: & ita, quod una manu dedit, altera mox dolosè aufert Imperator.

Quâ de causa, totam hanc limitationem, seu declarationem, omnia antecedentia enervantem, Deputati cancellarunt.

Idem Matthias privilegia quoque Austregarum ad Judicium aulicum noviter extendisse, primo intuitu videtur, (b) der Reichs Hof-Rath solle nicht bloß allein / die Keyserliche Hoheit / sondern auch der Churfürsten / Fürsten / Grafen / Herrn / Stände / gefreyter

Ritz

(a) d. Ordinatione Consilii aulici tit. 2. § da aber Unsern. (b) d. Ordinatione Consilii aulici tit. 2. § wir befehlen.

Ritterschaft / und anderer / mittel und unmittelbarer unterthanen privilegia, aller gebühre nach / sorgsamlich in acht nehmen / niemands das wider beschweren / &c.

Sed, si pergas, mox, quod construxerat, diruit, &, per viam commissionum, omnia hac, Austregis è medio sublatis, ad se, in subsequenribus, trahit, weil der billigkeit nicht zuwider / sondern viel mehr an ihm selbst nützlich / und den parteyen / zu ersparung vieler zeit / und vergebenen unkostens fürträglich / auch bey allen wolgeordneten gerichten löblich herkommen / die streitigen sachen zu güttlicher handlung und vertrag zuweisen; so sollen unsere Reichs Hof:Räthe sich dessen / nach gelegenheit / sonderlich aber auf der parteyen / anrufen / zu gebrauchen / nicht aus acht lassen: Und weil darbey auch sehr gut / und dem herkommen gemäß / um besserer beforderung der Justitz, und abheffung der beschwerden willen / (es weren dann sonderbare ursachen das wider vorhanden) daß die clausul, in verbleibung der güte / was recht ist / zuerkennen / und aus zu sprechen / annectiret, und einverteilt wird: demnach sollen sich viel-bemeidte unsere Reichs Hof:Räthe / ins künftige dieses unterscheidts verhalten; wann nemlich / vermöge der austräge / und mit diesen ausdrücklichen worten / eine commission bey uns gesucht wird / daß solches keiner parteyen / wann anders die jurisdiction fundiret / abgeschlagen werde: Und stehet in diesem fal / vermög unserer Cammer: Gerichts Ordnung / den parteyen die appellation, von urtheilen der Commissarien / an Uns / oder Unser Keyserlich Cammer: Gericht bevor. (a) Et ita, si actori hac viâ experiri

T 5

libi-

(a) d. Ordinatione Consilii aulici d. tit. 2. § dies weil aber auch.

libitum fuerit, Commissarii Caesaris in locum Austregarum succedunt, à quibus rectà ad Aulam, aut Cameram, exclusis penitus Austregis, itur.

Hanc itaque integram clausulam, à verbis, und weil darbey auch / Deputati eliminarunt, aliamque eidem, in sequenti formà, substituerunt, dieweil diese clausul sehr beswerlich / und dadurch alle befreyete Auszüge zu grunde gingen / als were dafür zusetzen: Das / in verbleibung der Güte / Parteyen an den jenigen Richter / dahin sie eigentlich gehört / gewiesen / auch alsdann die appellation an gebührende Orte gebracht werden solle.

Tandem generalis quædam clausula à Matthiâ annectitur, per quam privilegia primæ instantiæ facile eludi possunt: Quippe, quæ ex certis fiunt ordinaria ac lubrici Aulicorum Consiliariorum substernuntur, weil auch ferner bey uns / von alters her / wol hergebracht / daß wir zu mehrer beförderung der Justitz, und rettung der bedrängten / sonderlich in Sachen / so ohne das in primâ instantiâ bey uns angebracht und erörtert werden können / oder / anderer umstände halben / solches für rathsam angesehen; oder da wir / als unmittelbarer Ober- und Lehens Herr angeruffen werden / oder sonst Bns / oppressorum & miserabilium anzunehmen / commissiones, zu verhörung der Sachen / allein ausgehen lassen / so fúrters zu unserm Keyserlichen ausspruch / an unsern Hof remittiret / und übersendet werden / thun wir unserm Reichs Hof Rath / in ob-specificirten sállen / dergleichen commissiones hinfúro zu erkennen / vorbehalten. (a) Et ita, quandoque id, ex circumstantiis, Consilio aulico visum fuerit, causæ, exclusis primis instan-

(a) *Ibid.*

instantiis, per viam Commissionum, ad Aulam Cæsaream derivari possunt.

Quod ut præcaverent Deputati, verba ista, oder anderer umstände/ &c. ut nimis indefinita, & generalia, dadurch allerhand unleidliche beschwerden eingeführet werden möchten/ similiter omittenda censuerunt.

Litispendentiam quoque interrumpere, & causas, in Camerâ jam motas, ac ex parte ventilatas avocare, Senatus hic Imperatorum aulicus conatus est.

Imperator litispendentiam interrupt.

Ira enim, jam tum, Anno 1590 conquesti sunt tres seculares Electores, (a) daß/ auff der Parteyen ungleich fürbringen dem Cammer-Gericht ie bißweilen inhibiret / demselben allbereit anbrachte Sachen entzogen / und am Keyserlichen Hof solche erörtert werden wollen.

Præsensque ab iisdem refertur exemplum in Civitate Erfurt / welcher / auff anhalten Chur Mainz / mit pœnal mandaten vom Keyserlichen Hof-Rath zugesetzt worden / ungeachtet der litis-pendentz am Keyserlichen Cammer-Gericht.

Et mox iterum, Anno 1594. daß auch avocationes à Camerâ, per rescripta geschehen seyn sollen / (b) daß vom Hofe an das Cammer-Gericht inhibitiones erfolgen / und die Sachen / dahin gehörig / nach Hofe gezogen werden. (c)

Deniq; clarius & expressius in ultimis Comitibus Ratisbonensibus, idem Protestantes Imperii Ordines repetierüt, (d) man habe sich

T 6

unters

- (a) In gravaminibus suis ap. Lundorp. tomo 2 act. publ. l. 1. tract. 4. n. 2. p. 51. (b) In gravaminibus nach dem Sächsischen concept. (c) in gravaminibus, nach dem Brandenburgischen concept. (d) In gravaminibus.

unterstanden / etwan in denen Sachen / so alle bereit am Camer-Berichte / auch Fürstl. Hof-Berichten anhängig gemacht worden / zu inhibiren / und / solcher litispententz ungeachtet / dieselbe an den Kaysert. Hof zuziehen / ja auch wol die jenigen Sachen / darinnen bereit die Brtheit gefasset / und nur auff der publication gestanden / dahin abzufordern.

Quod ipsum, quid aliud est, quam jurisdictione, pro lubitu ac lubidine sua, seu uti, seu abuti? Notissimos enim concurrentia terminos (qui intra solam praeventionem definiuntur) ista audacia quam longissimè excedit.

Nec defuere tamen, praefractae frontis, Leguleji; (a) qui istiusmodi enormibus ausis applauderent, eaque, velut optimo jure facta, comprobarent: Imperatorem cum Rege Franciae, quoad potestatem & jurisdictionem, quam uterque in Regno suo & Imperio habet, falsissimè æquiparantes (b).

Jurisdictione aulica Revisioni & Syndicatu non est obnoxia. In hoc quoque Jurisdictione aulica magis privilegiata est Jurisdictioni Camerae, quod si quis, lata per Camerales sententiâ, gravatum se existimet, supersit ei remedium Revisionis & Syndicatus (c): Quorum neutrum Aula Caesaris admittit. (d)

Tandem, quemadmodum in cognitione & judicio suo nullis Legum repagulis Imperatores coerceri voluerunt: Ita etiam rei judicatae executionem, pro arbitrio suo instituendam, sibi arrogarunt.

Nam Rudolphus Imperator, Anno 1617. die 2 Aug. in hunc modum rescribere ausus est,

(a) Berlichius decis. 158 per tot. (b) Berlich. d. decis. n. 34. (c) Ordinatio Camerae de Anno 1555. parte 3. t. penult. (d) Autor Informat. Donauverd. parte 1. p. 135.

est, (a) daß Ihre Mayt. weder in des Reichs Exsecutions- Ordnung / oder Creys-verfassung / noch sonsten dahin gebunden seyn / daß / zu exsequirung der Keyserlichen urtheit / sonsten kein mittel vorgenommen werden möge / dann allein bloß des jenigen Creys-Obristen zuthuung / darunter der condemnirte gefessen; sondern sie hetten / zu erhaltung rechtens / auch wohl auf andere maß / in alwege zuschliessen.

Coronidis loco, circa jurisdictionem super-
 premam, notare lubet; quod, in criminali-
 bus quoque, Rudolphus Imperator, Ordini-
 bus Imperii magnum præjudicium inferre
 conatus sit: Quando ex Aureâ Bullâ, & aliis
 Imperii Constitutionibus, malè intellectis, suo insti-
 tutionem ac cognitionem, de crimine
 Majestatis seu Perduellionis, præterito & dam sibi
 excluso ordinario inferiore, cui aliàs merum arroga-
 Imperium plenissimè competit, Magistratu, vit.
 sibi vindicavit.

In quo, ut in aliis multis, Saxonix Elector, Imperatoris pararium, ac stratorem, haud impigrum, iterùm se præbuit.

Cum enim is Elector, ex confessione quorundam assassinorum, Henricum de Thurnaw / & Laurentium Biederman / Johannis Georgii, Principis Anhaltini, & subditos, & non infimæ notæ ministros, vitæ suæ insidiatos esse, conquereretur; primùm, ut à foro ac Principe suo traducti, sibi sisterentur, minabundus intendit: Quod cum haud procedere videretur, rem totam, non attento eo, quod præfatus Dux justitiam tantùm non denegaret, sed & ambabus manibus offerret (ut ex fundamentali relatione, seu deductione, hac de causa edita, elucescit) rem ad Imperatorem detulit. Qui lictores suos

suos (seinen Hof, Profosen / mit etlicher Schützen / und seinem Amtknecht) non segniter eò misit, ut eisdem reos ad Aulam Casaream deducerent, & cognitioni sisterent; sub hoc colore, daß ihme (dem Keyser) amt und pflicht halber / solche schreckliche und hochsträfliche conspiration, utpote in necem Electoris Imperii facta, nach besfindung gebürtlich zu bestraffen obtige; auch kraft der güldnen Bullen/und anderer Reichsconstitutionen und satzungen / die perscrutatio, cognitio, & punitio hujus atrocissimi criminis, einig und allein zustehet. (a)

Exitum quoque forsan habuissent, ac vi perrupissent, Imperatoris hæc & Saxonis attentata, nisi alii Electores ac Principes, qui, mali hanc rem exempli, & periculosa esse consequentia, eminus prospiciebant, autoritate sua intercessissent.

Hi enim, quemlibet coram suo ordinario Magistratu conveniendum, Proceribusque & Ordinibus Imperii, in specie quoque Principibus Anhaltinis, inter alia Regalia, Jus meri Imperii, etiam in atrocissimis delictis, non excepto Majestatis, aut Perduellionis crimine, competere; Auream verò Bullam, non illum, quem Imperator eidem affingebat, (quod, nempe, de crimine Perduellionis, solus Imperator cognoscere possit, & debeat) sensum, nec à quoquam in eum sensum unquam intellectum esse, evidentè demonstrarunt.

SECTIO VI.

DE Banno, non opus est, ut prolixè differamus, cum vel præsens nostri temporis histo-

(a) *Literæ Electoris Palatini & Brandenburgicæ ad Cæsarem de dato 8 Julii Anno eodem.*

historia satis ostendat, quantum sibi, hoc in passu, ex Domo Austriaca oriundi Imperatores, etiam in ipsos Imperii Principes, juris sumserint.

Carolus V jam olim, Electorem Saxoniae, & Landgravium Hassiae, non auditos, imò non citatos, hoc fulmine percussit. (a) Et captum tandem, ad Mulbergam Electorem, tanquam rebellem, reumque laesae Majestatis, capitis damnavit, Wir haben ertant / erkläret / und gesprochen / (quæ formalia sententiae condemnatoriae (b) verba sunt) erkennen / erklären / und sprechen auch / aus Römischer Keyserlicher macht und vollkommenheit hier mit wissentlich / daß Hans Friderich der Richter / ihm zu bestraffung / und andern zu einem exempel / durch das Schwert vom Leben / zum natürlichen gerichte gebracht werden solle: Davs zu wir ihn dann / mit dieser urtheil / und ertklärung / condemniren und verurtheilen.

Rudolphus Imperator, erga Principes Imperii, nec comminatione, nec declaratione Banni parcus fuit: Ut, in turbis Argentoratensibus Anno 1602, ubi Vicario Decanatus, Christiano, Holfatiae Duci, & consortibus, Bannum comminatus est; quinimo, in eventum, eisdem in Bannum declaravit, hat / bey straf der acht / die aberetung derer Stifs-güter ihnen befohlen / und im sal nicht erfolgnder partition, an den Keyserlichen Hof / welcher enden der die zeit seyn wird / zu erscheinen / sie geladen / zu sehen / und zu hören / sich in vorbestimte poen der acht / gefallen zu seyn / mit Treheit und Recht zu erklären / zu sprechen / und darauf / mit der execution,

(a) Sleidan. lib. 17. histor. (b) apud Hortled. tomo 2. de bello German. lib. 3. c. 70. n. 2.

tion, ohn icmands respect, förderlichst zu verfahren. (a)

Quomodo idem quoque Rudolphus, in causa Juleacensi, contra insignes Imperii Principes, Banni comminatione fulminaverit, Edicta Casarea satis superque testantur.

Defunctus Ferdinandus nonne in personâ Palatini, Principis Anhaltini, & aliorum, qui Palatino adhæserant, idem ausus est: Hinc illâ in Imperio nostro lacrymâ: Hinc illa, non misericordia, sed miseria.

Proscri-
ptio Pa-
latini
non est
Mulhu-
sii decre-
ta.

Nam id, quod Ferdinandus nobis persuadere conatur, quasi proscriptio illa Palatini, Mulhusii in deliberationem venerit, ibidemque decreta, non à se solo profecta sit, daß er dero selben / vermöge der zu Mulhausen beykommen gewâssenen Chur- und Fürsten / ihm gegebenen gutachten / beschehenen zusag und erkântnus / wohl befugt sey: (b) Falsum esse, Elector Saxonix alleverat, eaque de causa ad acta Conventus provocat. Es sey wegen der angedeuteten Rechtsproces halber zu Mulhausen nichts geschlossen und verabschiedet worden / wie solches die / bey solcher Mulhausischen zusammentunft / gehaltene acta, mit mehrerm bezeugen. (c) Vnd sey anders nichts geschlossen / als Chur- Pfaltz / durch allerhand dienliche und wolgegründete motiven, zu bezwegen /

- (a) *Mandatum Casar. an die Brüderhöfischen Capitularen in Strasburg de dato Prag 5 August. Anno 1602.* (b) *Casar in literis ad Moguntinum de dato Wien 1 Jun. anno 1620 & ad Comitem Zollerensem, itemque Bavarum de dato 1 Jul. Anno eod. apud Lundorp. tomo 2. actor. publ. libro 5. tract. 20. n. 1. 2. 3. p. 891. 892. 893.* (c) *In literis ad Iohannem Bipopontinum de dato Torgano 9 Augusti Anno 1620. Lundorp. ibid. n. 12. p. 899.*

wegen / von dem occupirten Königreich Böhmen / und den incorporirten Ländern abzutreten / und dem rechtmässigen besitzer / &c. solche ein zu reumen / die Länder aber von ihrer widerseztigkeit und ungehorsam abzumahnen: mit dem anhang / da solches nicht erfolgete / die friedfertigen Chur- und Fürsten nicht lenger solchen unwesen zuschuen / und ihr erwehtes und getröntes Haupt despectiren / vieiweniger den siebenden Churfürsten / dafür Churpfaltz denselben selber erkennet / verlassen könten; sondern müsten auf mittel bedacht seyn / dadurch die autoritet des Hauts und Churfürsten / so wohl das Königreich Böhmen / als ein vornehm Lehen / bey dem Reich könte erhalten / und defendiret werden. (a)

Dehortatio ergò cum comminatione hoc Conventu decreta fuit, non verò Ferdinando indultum, ut ad Banni declarationem solus illicò procederet, es ist zu Rulhausen nur auf die hortation cum comminatione geschlossen / auch ein großer unterscheid zumachen / unter der straf des delinquenten selbst / und inter modum, wie und auf was maß zu solcher strafe zugelingen. Chur-Sachsen hat vor sich nie verneinet / daß der Pfaltz-graf gesündigt / und daher zu straffen; sondern allein dieses urgiret / daß die straffe mit vorbewußt des heiligen Reichs Churfürsten angeordnet / und vorgenommen werden solte / inhalt der Capitulation. (b)

Sed & rescissionem Banni, velut irrogationem, Ferdinandus sibi arrogavit.

Sic

(a) In literis ad Casimirum Ducem Saxonie dato Bautzen 13 Oct. Anno eodem. (b) Legatorum Electoris Saxonie votum in Conventu Ratisbonensi Anno 1623. 11 Febr. apud Lundorp. tomo I. act. publ. lib. 6. tract. 24. p. 1161.

Sic Christianus, Princeps Anbaldinus, Senior, 10. 20 Jun. Anno 1624. per Consilium Imperatoris aulicum, cassato solenniter Banno, in Imperatoris, ac Imperii protectionem & securitatem rursus receptus est. (a)

Idem Comiti de Høhentoe / & aliis accidit. (b)

Ulterius, quod de Banni declaratione diximus, Imperatorem scilicet universum hoc jus ad se traxisse, id ad executionem Banni merito etiam extendimus: Consilarii enim aulici etiam executionem Banni sub Imperatoris traxerunt arbitrium; eumque, aut secundum ordinationem Executionis, hanc Circulorum Ducibus mandare, aut alium certum Ducem ad exsequendum ordinare, &, pro lubitu suo, exsequi posse, contendunt.

Cum credendum non sit, quod Cæsar, per ordinationem Executionis semetipsum exsequendi facultate privarit: Et causa ista, propter quam Circulorum Ducibus executio Banni, à Camera irrogati, demandata est, (quæ est, quod Camera ipsa ad executionem sufficientes vires nullas habeat) in Cæsare cesset. (c)

Quo colore, executio contra Urbem Donavverdam, quam præterito Suevici Circuli Duce, Bavaro Cæsar commiserat, sub tempore excusata & palliata fuit.

SECTIO VII.

JAm ad contributiones & collectas, seu jus collectandi accedimus: In quo Austriacos, actis per obliquum cuniculis, plus, quàm
ipsis

(a) Reink, lib. 1. cl. 5. c. 6. n. 149. (b) Reink, ibid. (c) Autor Relationis Donavverdicæ parte 2. p. 170.

ipsis competebat, paulatim sibi vindicasse, haud obscurum est.

In colligendis quidem pecuniis, & contributionibus indicendis Imperatores, ante Ferdinandum II Ordinum jura aperte violare & subvertere nondum ausi sunt: Quædam tamen ab iis inita est ratio, per quam, *Novus, citra Comitia, colligendi pecunias modus.* ab Ordinibus pecuniaria impetrarent subsidia.

Cœperunt enim, pretextu magnæ necessitatis, quæ repentino opus haberet subsidio, in particularibus singulorum Circulorum Conventibus, partes suas agere, & flagitare pecuniam.

Id ipsum, post expugnatum à Turca Jaurinum, Anno 1594. & deinceps sapius, à Rudolpho, in omnibus, & imprimis in superioris ac inferioris Saxonie Circulis, tentatum est: Hoc, nimirum, colore, *weil die ansetzung und bestimmung / eines allgemeinen Reichs-tags/viel zu weitläufftig; sintemahl nicht allein die mitbewilligung der ChurFürsten eine geraume erhandlung bedörffe; sondern auch der tag/ damit denselben die weit-geseffene Stände erreichen mögen / gemeiniglich drey monat hinweg nehme / und was hernach der præparationen mehr seynd: so könne sich leichtlich auf die haupt-tractation, ehe dieselbe zu einhelligem abschiede befördert / etwa so viel weite und zeit verschliessen / das darüber wohl der ganze sommer verstreichen würde; zugeschweigen der teuren / merklichen / großen zehrung / die den Ständen gemeiniglich bey den Reichs-tagen so viel auf gehet / daß man hernach desto übler contribuiren kan. (a)*

Cum autem quidam Circuli (quia universalialia

(a) *Literæ Cesaris ad Administr. Electoratus Saxonici de dato Prag 21 Dec. anno 1595.*

falia Comitata expectari non posse, videbantur) saltem universalem certorum, ex omnibus Circulis deputatorum, Conventum urgerent, Rudolphus eodem prae-textu, iisdemque rationibus, id incommodum esse, duxit, es wäre in effectu auch / des gantz en Reichs zusammen-erforderung; und würde besorglich darauf nicht weniger / wo nicht mehr zeit / als einen Reichs-tag gehören: Dann ehe man zur general versammlung schreiten könnte / müßten zuvor in einem ieden Creys / particular und absonderliche Creys-tage angestellt / und daselbst die Kaysertliche proposition delibere- / auch die gewalt und volmacht bedacht / und verfasset / und alsdann erst der ausschus general convocation fürgenommen werden. Welche vorbereitliche Creys-versammlungen etliche monat / ehe man zum haubt-wert gelangen te / verzehrten. (a)

Ejusmo-
di ratio.

Vera autem hujus rei causa fuit, quod Imperator nulla (ut in Comitibus fieri assolet) in particularibus Circulorum Conventibus, desiderio suo oppositum iri gravamina, noverat.

Deinde, quia melius cum singulis Circulis, quam cum omnibus junctim, sese tracturum confidebat. Id quod Rudolphus adeo non dissimulavit, ut aperte potius falsus sit, (b) se hoc exigendi modo, eam de causa, uti, weil er nicht gewis wisse / ob im fat einer general versammlung / alle Creysse zu seinem vorgeschlagenen modo verstehen und einstimmen würden.

Tandem, quia uno modo Circulo in suam sententiam traducto, à reliquis, ad ejus ex-

em-

(a) d. Caesaris literæ ad Electoratus Saxonici Administratorem. (b) In d. literis.

emplum, tantundem faciliore opera, sese extorforum rebatur.

Quam verò communi Libertati noxium, & exitiosum fundamentum sit, super quo *Et perniciosum fundamentum.* nova & insolita ista collectandi ratio exstructa est, Rudolphus ipsemet testatur, dum scribit, (a) dieweit uns bey dieser eyl / und summo periculo moræ, fürnemlich obligt / die kürzesten / und allerförderlichsten mittel vorzunehmen / so der gemeinen noth / und dem heiligen Reich am aller fürträglichsten und erspriechlichsten seyn / so haben wir nochmahls keinen schicklichen weg hier zu gefunden / dann daß in iedem Creys / absonderlich / die notdurft / durch etliche Vnsere Keyserliche Commissarien proponiret / und erhandelt werde.

Nam si compendiosissima, & communi necessitati maximè accommoda, media eligere, in Imperatoris facultate esse, agnoscamus; ad eundem consequenter absolutum redibit collectandi arbitrium.

Itaque Ordines, semel iterumque Rudolpho obsecuti, tandem odorati, quod res erat, extraordinariâ hac collectandi ratione recusata, totum negotium ad Comitia rejecerunt.

Ita, Anno 1596. cum reliqui inferioris Saxonix Ordines Rudolpho Imperatori mille Equitum subsidium decrevisent, Ducum Brunsvvicensium, & Civitatis Northusii Legati perseveranter dissenserunt, haben sich gar in contrarium erkläret / daß in kraft ausdrücklicher instruction, und befehls / sie in nichts einwilligen sollten; es were dann sache / daß solche hülffe / auf gemeiner Reichsversammlung / bey allen Ständen / nach altem herkommen / gesucht würde: Was alsdann in gesamt deli-

(a) In d. literis.

deliberiret und beschloffen / auf den fat thäten ihre Herren und Obern sich dahin erbieten / von gemeinen beschluß sich nicht abzufondern. (a)

Quod ipsum proculdubio Ordines permovet, ut Recessui huic clausulam, modum hunc collectandi deinceps non admissum iri, annecterent, ist in gemein / aus sonderbarem habenden befelch beschloffen / und widerholet / daß forthin / dergleichen keine extraordinari und particular verwilligung / von desselben Creyßes Ständen beschehen solle. (b)

Quam mentem suam, sequenti anno Imperatori aperte significarunt, subsidium, quod flagitabat, hac de causa recusantes, weil solche gesuchte defensiv-hülffen nicht vor einzete / oder sonderbare Creyße / sondern für eine algemeine Reichs-versammlung / beydes ihrer eygenschaft / so wohl auch dem herkommen nach / ordinariè und præcisè gehörten / auch viel vornehme / sonderlich / der Ober-Keinische und Chur-Fürstliche Creys / sich bishero davon gänglich entzogen / und noch: Ungezweiffelt darum / dieweil es wider den alten brauch und herkommen im Reich lauffen / und eine newe / gegen der posteritet unverantwortliche einführung auf sich tragen thäte. (c)

Eandem hanc viam exigendorum tributorum, Matthias, Fratris Successor, orto jam Bohemico tumultu, iniit: Ab inferioris Saxoniae Ordinibus postulans, (d) einen algemeinen Creys-tag aus zu schreiben / dahin er seine Commissarien abfertigen / gemeine noch

(a) *Recessus Circuli inferioris Saxoniae de dato Braunschweig 2 April. anno 1596.* (b) *d. Recessu.* (c) *In literis ad Casarem de dato Braunschweig 7 Martii. anno 1597.* (d) *In lit. ad Ducem Brunsw. & Capitulum Magdeb. de dato Wien 25 Septembr. Anno 1618.*

in einem und andern proponiren, und den
 Erenß-Ständen bedencken lassen wolle/wie/und
 durch was mittel/die Christliche/abgekommene/
 und entblößete vestungen / und Grenß-Heuser/
 damit dieselbigen/ zu des heiligen Reichs sicher-
 heit / länger und beständig erhalten werden
 möchten/ in einen besseren und sicheren stand
 gebracht; darneben auch ihm / als einem der
 fürnemsten des heiligen Reichs mitglied / regis-
 rendem Könige und Chur-Fürsten zu Böhaim/
 wider seine ungehorsame und rebellen, mit
 noch wendigem widerstand begegnet werden
 möchte.

Et Ferdinandus, paullo post, similiter ab
 ejusdem Circuli Ordinibus flagitavit, (a)
 damit er desto balder dasjenige / welches ihm
 unrechtmessiger weise abgenommen worden /
 widerum völlig recuperiren / und des heiligen
 Reiches teutscher Nation vormaur / in Hun-
 garn / bey so schwerem und untrewen zustande/
 noch länger erhalten könne / mit einer ergiebigen
 contribution, ihm die hüffliche hand zubieten.

Hodiernus quoque, quem Ferdinandum
 III vocant, quid, non ita pridem, in Con-
 ventibus singulorum Circularum proponi
 fecerit, satis notum est.

Hoc ergo artificio, citra universalem Or-
 dinum Conventum, Imperatores tributa,
 & non contemnendas pecuniæ summas, car-
 ptim, ab hoc aut illo Circulo, pluries im-
 petrarunt: Dispositioni verò collectarum
 pecuniarum manifestius manus injecerunt.

Nam cum olim arario certi Quæstores *Impe-*
 præficerentur, postea illi aliquoties creari *ratores*
 desierunt; & pecunia in certas quasdã *admini-*
 Urbes, die Lege-Städte / congregata quidem *stratio-*
 est,

(a) in literis ad Ordines inferioris Saxonie de
 dato Wien 3 Novembr. Anno 1620.

nem a-
rarii
sensim
sibi ar-
roga-
runt.

est, sed Imperatores per proprios homines
illam administrarunt.

Velut, Anno 1544. decretum legitur, (a)
daß die Ley Städte die bewilligte Hülffe / des
Keyfers oder Römischen Königs verordneten
einnehmern / und befehls habern / gegen ge-
bürender quitung zu stellen / und folgen lassen
sollen.

Licet autem adhuc postea, ut Anno 1566
Quaestores constituti ab Imperio reperian-
tur; illi tamen, cum antiquitus à toto Im-
perio dependerent, eique rationes redderent,
ad solum Imperatorem respectum habere
iussi sunt, sollen die Pfenningmeister auf Uns
(den Keyser) bescheiden / Uns gehorsam und
gewertig seyn: und sol ihnen den Pfennigmeis-
tern / ohne Unsere bewilligung in ihren rais-
tungen nichts passiret werden. (b)

Ex quo tempore, jus creandi Quaestores,
& liberum de collatis pecuniis disponendi
arbitrium, Imperatores sensim sibi arrogasse
videntur.

Hinc illæ Protestantium querelæ, quod
collata, contra Turcam, pecunia Hispano in
manus tradita sit, daß viel Reichs contribu-
tionen, in Anno 1605. wie solches durch den
Reichs Pfenningmeister / Heitzkoffler entdeckt
worden / in seinem discurs an den Grafen von
Fürstenberg / in das Niderland verschickt / und
dem Könige dargethehen worden: So sey auch
in der Franckfurter Messe / dem Ambrosio
Spinola, durch etlicher vornehmer Kauffleute
wechsel / von des Reichs gelieferten contri-
butionen / eine ansehnliche summa übermacht /
und

(a) *Recessus Imperii de eodem Anno §.* und da-
mit nun solche. *in fine.* (b) *Recessus Imperii*
de Anno eodem. § gleicher gestalt sollen auch.

und von ihm in Holland im Hag ausgehen worden. (a)

Verum isthæc omnia, quæ hucusque in medium adduximus, ludus & jocus merus sunt, si cum ultimis Ferdinandi nostri conatibus comparentur.

Is enim per prædatorium, & sine Ordinum consensu conscriptum militem suum, solos Evangelicos Ordines, belli hujus curriculo, immensa auri vi emunxit, quanta, præteritis aliquot seculis, etiam extrema necessitate ingruente, à toto Imperio exacta & contributa non est, die qualitet, was in etlichen Jahren / von den Ständen extorquiret / und expresset worden / erstreckt sich auff viel millionen / und eine überaus große ungleubliche summa, daß das gantze Reich / in etliche hundert Jahren / auch in den euffersten nothfällen / so viel nicht contribuiret / ais nur in diesen letzten Jahren / die Evangelischen und protestirenden Stände haben herschieffen müssen. (b)

Adeo ut, in solo Electoratu Brandenburgensi, quemadmodum Ratisbonæ Imperatori publicè exprobratum est, brevi temporis spatio, ad viginti milliones auri à Subditis extorta sint. (c)

In unica quoq; ulteriori Pomeraniâ, sumtus hi ad decem milliones excrevissè, dicuntur. (d)

V

Civi-

(a) ut refertur in Discursu Pontificii, ut videtur, Autoris, cujus titulus, vertretliche communicationes allerley gefährlichen anschlâge im Reich / so wohl wider die Keyserl. Mayt. als auch andere gehorsame stände des Reichs.

(b) Ordin. Euangel. in lit. ad Casarem de dato Leipzig 18 Martii Anno 1631. (c) Elector. resolutio ad Casaris proposit. in Conventu Ratisb. Anno 1630. de dato 16 Jul. (d) Trienn. Pomeraniæ afflictiones inter Documenta n. 10.

Ferdinandus
tributa
pro lubitu
imperavit.

Civitates imperiales quomodo importunis & immodicis, imò immensis postulatis inauditum in modum, gravati ac exhausti sint, manifestum est, ex querulis earundem, ad Electorem Saxoniam, literis: (a) Ad quem, velut sacram aliquam anchoram, illae, in his tribulationibus, nequicquam confugerunt, ist mit solchen hohen postulatis, newertlicher / und / im H. Reich teutscher Nation, ohn herkommener weise / praeceptivè also in sie gesetzt / daß dergleichen in den höchsten / enstfertigten Reichs expeditionen, und Türkenzügen / ja auch durch ganze Reichs conclusa, gegen keinen der mächtigsten Chur- und Fürsten des Reichs / und um so viel desto weniger / bey einer einigen Stadt des Reichs beschehen.

Contra
Leges
Imperii.

Has verò exactiones Legibus, Juribus, & Libertati Imperii ac Ordinum directò contrariari in propatulo est, dann aus den Reichs constitutionen und fundamental Gesetzen offenbar / was vor ein modus im Reich / da man gleich mit auswertigen Potentaten Krieg zu führen / genöthigt würde / herbracht und vorgeschrieben: in gleichen männiglich wissende / daß / da der getrewen Chur- / Fürsten / und Stände des Reichs / mitleidende hülffe / auch in den Christlichen / gerechtigtsten kriegem / wider den erbfeind / den Türken / nötig gewesen / wie solche gesucht und erhandelt werden müssen / und were gewislich niemahls erhöret / würde auch in historien nicht zulesen seyn / daß solche praecepta weise / wie itzo / gleich als ob man darzu verbunden / und die Lande eigen wären / gefordert / und erzwungen würden / sondern es weisen die Reichs-constitutiones, und acta, auch fundamental gesetze viel ein anders. (b)

Ita

(a) de dato 2 Maji Anno 1622. (b) Propositio Legatorum Electorum Saxoniae ad Casarem facta Viennae 13 Maji Anno 1630.

Ita autem cum Ordinibus actum, quasi illi, pro Imperatoris lubitu, assiduis contributionibus onerari possent, ista assereret/ als wann der Chur/Fürsten / und Stände/ Land und Leute preis gegeben / und steter contribution unterwürffig seyn müssen: (a) Imò, quasi, non liberi Ordines, sed proprii homines, & glebæ adscripti essent, es hat fast wolten dahin kommen / als ob Fürsten und Stände des Reichs nicht besser geachtet würden / als der geringste Vnterthan. (b)

Cum tamen ab iis non, nisi per ordinaria, in Recessibus Imperii præscripta, media, pecuniam, com meatum, & similia, ab bellum necessaria, postulare, nec ditiones eorum militaribus stationibus onerare liceat, diehoch und endlich beteuere Königlische Capitulation, auch die kundbare Reichsconstitutiones (nach welcher form der Keyser / das Regiment führen zu lassen / zu gesagt / und bewilliget) geben gar nicht zu / von den Chur/Fürsten/und Ständen des Reichs/ geld/ proviant, und munitio zum krieg zufordern / oder dero Lande mit ein quartierung zu beschweren. (c)

Et hæc Ferdinandi insolentia in tantum excrevit, ut Pontificii etiam Electores illi connivere amplius non potuerint, sed de eâ junctim omnes, in Conventu Ratisbonensi, Anno 1630 graviter conquesti sint, (d) daß man die Patente/ ohne anritt/ lauff/ oder liefer/ geld ausgeben / und an dessen stat die

V 2

Obriß

- (a) d. Propositio. (b) Litera ejusdem Electoris ad Comitem Colaldo de dato Augustsburg anno 1628. apud Lundorp. tomo 2. actor. publ. lib. 8. tract. 56. p. 1406. (c) Litera ejusdem Electoris de dato Zabeln 24 Aug. anno 1630. (d) In duplicâ suâ Ratisbone eodem Anno de dato 29 Julii.

Obristen mit den sammel- und muster-plätzen / in das heilige Reich / auf gewisse Lande / und daß sie darinnen / was sie deswegen ausgelegt / von den Unterthanen selbst / wider erheben und ausbringen sollten / simpliciter angewiesen: Welches auch zumahl nicht durch die / im Reich herkommende / wege geführet / sondern von den Ständen meisten-theils / fort / durch schlechte commission, pro imperio geschehen. Sey auch solches geld / theils auf den köstlichen stand der Generaten und Officirer / theils aber zu schenkung / assignationen / und in privat vortheil verwendet / ja große summen, von viel tonnen Goldes / in fremde Lande verschaffet / ganz ohne / daß darüber einige rechnung geleistet.

Idque etiam Pactis Pragensibus factum.

Ultimò tandem, in Pactis Pragensibus, priores Ordinum contributiones non sublata, sed edicto publico stabilita, & (si Diis placet) ex stipendiis extra ordinem, facta sunt ordinaria. (a) Nam Ferdinandus, cum Saxone suo, privata autoritate, ingens tributum, von hundert und zwanzig monat / nach dem einfachen Römerzug / Ordinibus omnibus imposuit. (b)

Licet verò verbis valdè familiaribus utantur, ac, ut Plautus loquitur, precariò, leniter, dictis bonis, quasi petant, man verseehe sich/es werde kein Chur-Fürst/ oder Stand des Reichs / noch auch die freye Reichs-Ritterschaften/ oder AnSee-städte bedencken haben / stracks / mit und neben ihrer acceptation des Fridens schlusses / hundert und zwanzig monat / nach dem einfachen Römerzug / zubewilligen / und in sechs gleichen zieten zuerlegen:

At-

(a) Iustus Asterius in deplorat. Pacis Pragensis in proem. (b) Pragischer Fridenschluss 9 und weil ohnmüßlich.

Attamen, cum absque hujus contributionis onere, Paci sese accommodare, & securitatem nancisci nullatenus possint, rogare istud, revera, impèrare, est; nec censendi sunt Ordines id voluntariè facere, ad quod compelluntur.

Paria enim (ut à Legistis hoc mutuari liceat) sunt, facere aliquod coactè, vel metu coactionis. (a) Et is, qui scit, se posse compelli, dicitur coactus facere, licet dicat, quod spontè faciat, (b) aut animo lato, ac jucundo videatur facere: Cum multi fingant ridere, qui timent. (c)

Quia itaque Ordines, si Pacis capaces esse velint, placita Imperatori & Saxoni tributa, necessariò exsolvere tenentur, quibuscunque tandem verbis id postulent hi, perinde nobis est: Et veritas, ac res ipsa cordi curæve potiùs sunt, quam inania hujusmodi verborum ludibria.

Quinimò haud ingratum Imperatori forsitan fuerit, si Ordines contributionem hanc detrectaverint, & postulatis suis deferre noluerint; ut rescissis etiam Pragensibus, quilibus qualibus, Pactis, illegem potestatem in eos exercere possit: Nam, ex veteri dicto, quod Imperiales Civitates, Saxonix Electori, inter alia, in memoriam revocarunt, (d) armatæ preces denegari sibi petita gaudent, ut, in ultionem, duplum (vel totum) capiant.

V 3

SE-

(a) l. 7. §. 1. Quod falso tutore aut. Decius consil. 690. n. 8. 9. 10. Et Grammat. consil. 31. n. 43. (b) Decius d. consil. n. 10.
 (c) Hyppol. de Marsil. in practicâ crimin. § expedita n. 20. (d) in literis de dato 2 Maji Anno 1622.

SECTIO VIII.

AD Magistratus, quorum creatio juribus Majestatis annumeratur, suprâ retulimus, & adhuc meritò referimus, Senatores, seu Ordines Imperii, qui locum & suffragium in Senatu Imperii, seu Comitiiis habent.

In quo puncto, Imperatores quoque potestatis suæ septa validè extenderunt.

Imperatores, quosdam è Senatu Imperii exturbarunt, Nam, primùm quosdam è Senatu exturbarunt: Nempè, ecclesiasticos Principes, protestantium religioni deditos. Cui acriter quidem sese opposuerunt Evangelici Ordines; sed irritò conatu: Quia Pontificii, favore suæ religionis, per collusionem, Casari seu conniverunt, seu suffragati sunt.

Nuperus tandem Ferdinandus, in conjuratione, cum Saxonix Electore Pragæ inita, (a) huic rei plenissimam adhibuit medelam, apertisque verbis controversiam decidit, daß die sessiones und vota, bey den Reiches und Deputation, auch Camer: gerichtlichen visitation und revision tågen / deren sich sonst die Augspurgischen Confessions, verwandte Stånde / wegen der / in ihrer inhabung begriffenen / oder / kraft dieses Fridens, schlusses / wieder dahin gelangenden immediat stifte / hetten gebrauchen wollen / die vierzig jahr über beyseits gestellet / und dieselbe Conventus / und verrichtungen / nichts desto weniger / von der Keyseri. Mayt. und andern darzu gehörigen Reichs Stånden / respective, ausgeschrieben / fortgestellet / und verrichtet werden sollen.

Econversò, Imperatores alios quoq; in Senatum Imperii receperunt; qualis, in Principum Classe, Arnsbergius est, Gefürsteter Graf zu Arnberg: Qui cum, Anno 1582 ut Legatus Domus Burgundicæ, Comitiiis adesset,

(a) Santlangend die sessiones.

esset, sequentibus Comitibus, proprio nomine, Principum classi & Ordini insertus, legitur.

Idem de Duce Transylvania, & Vveivvoda V Valachia ac Moldavia, quod, nempe, ab Austriacis, non modo Principes Imperii facti, sed & votum ac sessionem in Comitibus consecuti fuerint, testatur Goldastus. (a)

In Comitum quoque, & Baronum serie, non paucos forsitan, hujus farinae, reperias: Inter quos, sine dubio, Fuggeri sunt: Familia è Gegginga pago, semimilliaro ab Urbe Augusta distante, à Johanne, qui, anno 1370 Civis Augustæ factus, exercere textoriam artem coepit, orta: (b) Mox verò illustris, & magnifica, ingentium opum Domina; in tantum evecta, ut tandem, insignibus in Austriacam Domum meritis, Comitum titulum, & in Comitibus locum, noviter ab iisdem Austriacis promeruerit. Noviter, inquam: Eorum enim nomen, in Recessibus Imperii, Anno 1582 primitus apparet.

Quod ad Prælatos attinet, Petrus Denaisius, Assessor Camerae Imperialis haud postremæ notæ, intra quadraginta annorum spatium, circiter sedecim, in illorum numerum de novo receptos, satis probatæ fidei testis nobis est. (c)

Ad idem Regale, seu Jus Majestatis spectat constitutio generalis Ducis exercitus, des Obersten Feld-Hauptmans / & distributio eorum ministeriorum, quæ ad bellicam administrationem pertinent; Quam ipsam

V 4

quo-

(a) In descriptione Ordinum Imperii ante tomum
1. Constitut. Imper. (b) Martinus Crusius
parte 3. annal. Suevic. lib. 5. cap. 9.

(c) in Consilio auf den Religion-Friden / in
Specie, die Eelster und anders betreffend.

Impera- quoque toti Imperio, de jure antiquo
tores jus competiisse, probavimus.

constitu- Et quanquam Carolus V, initio sui regimi-
endi ge- nis, Ordinum jura, in hoc passu, jam tum in-
neralem vasisse, ac labefactasse videatur: Cum enim
Exerci- Ordines auxilia illi decrevissent, Recessui si-
tus Du- mul insertum est, ut illa Cæsari, & quos
cem sibi Cæsar ad id ordinasset, parerent, dem Volk
vindica- sollen teutsche Hauptleute / und Kriegs-Räthe
runt. zugeordnet werden / die fürter auf Uns (den
Keyser) und Unsere Haupt-Äute / so auch teuts-
sche / und Wir / zu solchem unsern vornehmen
verordnen werden / aufsehen / und gewertig seyn
sollen. (a) Posterioribus tamen temporibus,
jus Ordinum, quibusdam præjudiciis adhuc
stabilitum est.

Et adhuc, Anno 1595 acriter, hac de re,
Ordines inter se disceptarunt. Saxo enim
Electo, Domus Austriaca, Bavarus, ac Pon-
tificii communiter, pro Cæsare, more solito
steterunt, das directorium müste man Key-
serlicher Mayt. nicht nehmen / sondern es solten
die Creys deroselben zehen Räthe zuordnen:
Protestantes verò contra senserunt, daß über
das teutsche Volk ein sonderbarer general Ob-
rister constituiret werden sollte. (b)

Et in- Ferdinandus verò noster, ut in aliis omni-
primis bus, ita etiam in hoc passu, fidei, à se data,
Ferdi- fines, uno impetu perripit, ac primùm, pro
nandus. lubitu suo, generalem Exercituum Ducem
in Imperio, VVallensteinium, sopitis jam
ferè publicis turbis, & discrimine omni sub-
moto creavit, hat / nach dem kein Feind fast
mehr vorhanden gewesen / allererst einen Felds
Haupt-

(a) *Recessus Imperii de Anno 1521.* S demselben
volt. (b) *ut testatur Albrecht Wakenitz
in literis ad Principem Pomerania, de dato Wis-
genspurg 3 Jan. Anno 1598.*

Hauptman/ ohne vorwissen und einwilligung der Stände/ oder aufs wenigste der Churfürsten / ins Reich verordnet. (a)

Deinde nuper, per proditoriam istam Pacem Pragensem, palàm, & sine ulla dissimulatione, hoc jus iterum sibi asseruit, universaleque Exercituum Imperium filio suo contulit: Qui tamen, ne initio res invidiosa nimis appareret, in quartam curarum partem Electorem Saxonem assumfit. (b)

C A P U T VIII.

De mediis & artificiis, per quæ Imperatores lura Majestatis sensim ad se traxerunt.

S E C T I O I.

Quid autem pluribus in hisce commorari opus est? Ex dictis satis liquidò apparet, quam hodiè parum absit, quin Austriaca Domus omnem Imperii Majestatem, omniaque Majestatis Jura, socordia nostrorum Principum & Ordinum, ad se traxerit.

Nec id tamen directò, & violento modo, seu uno impetu accidit; quod absque insigni Imperii commotione ac convulsione, forsànque proprià Domus Austriacæ ruina, fieri non potuisset: Sed lentè, paulatim, tractu temporis, & per cuniculos, seu obliquas quasdam artes; ita ut à securis, & vino, Veneri, venationique deditis Proceribus nostris, isthac mutatio animadverti haud facilè potuerit. Quibus accesserunt blanda, ac

Imperatores potestatem sensim, per occultas artes, ad se traxerunt.

(a) *Electorum duplica Ratiobona de dato 29 Jul.*

Anno 1630. (b) Pragischer Frieden-schluss.

§ zu dessen allen Nebenreces wegen der conjunction zwischen Keyser und Churfürsten.

byssina sapè honoris verba, quibus eosdem Proceres ad inertiam per se proclives, Austriaci Cæsares in soporem collocarunt.

Et hic inprimis notare, operæ precium est, quasdam artes, quibus illi potestatem suam paulatim auctum, Ordinum verò auctoritatem diminutum iverunt.

I. *Mutando precarium in debitum.*
 Quasdam enim, ad Majestatem totius Imperii pertinentia, ab Ordinibus, persuasis, & consentientibus, semel, iterumque, velut precariò impetrarunt, quæ postea, suo quasi jure, usurparunt.

Cujus rei exemplum habemus in constitutione Ducis bellici; quam, ex liberâ suâ voluntate, Imperatoris arbitrio, aliquoties, Ordines Imperii permiserunt: (a) Sed hinc Ferdinandus noster, postmodum, potestatem illam, quasi jus Imperatori debitum, impudenter sibi asserendi, occasionem arripuit.

Et quia Cæsar ipse, ejusque liberi hoc officium, ab Ordinibus impetrasse, leguntur: (b) Ferdinandus, quasi jure suo usus, filium suum, Ordinibus nullatenus consultis, generalem Exercituum Ducem, per totam Germaniam declaravit.

Adeo vel leviculis ejusmodi concessionibus,

(a) *Recess. Imperii de anno 1541. § und diereit uns. Recess. Imperii de anno 1542. § als nun aber. Recess. Imper. de anno 1566. § nach dem ferner. Recess. Imp. de anno 1591. § in gleichem gestalt auch. Recess. Imper. de anno 1594. § und wiewohl wir gern. Recess. Imper. de anno 1598. § und demnach uns. & § so haben sie jedoch. Recessus Imperii de anno 1603. § und demnach uns. Recessus Imperii de anno 1613. § und demnach uns. (b) Recessus Imperii de Anno 1557. § aldann ferner eines.*

bus, cohærent aliquandò maxima rerum pondera: Faciléque à gratuito pervenitur ad debitum, à precario ad necessarium.

Et hoc quidem medio tributa quoque, à gratuiti legibus in necessitatem, persapè degenerarunt: Quæque initio Principibus dono data, ut honestiùs beatiùsque familiam tuerentur, necessaria, temporum decursu, evaserunt.

Ita aurum coronarium veteres Romani moderatè, nec, nisi parta de hostibus victoriâ, gratificandi animo accipiebant: Posterius, tametsi oblationes appellarent, quasi ordinarium tributum exegerunt. (a)

Ita id, quod Hispani servitium appellant, olim ipsorummet Populorum voluntate, ut Regum suorum, inopiam sublevarent, cœptum, in debitum subsidium postea est reductum. (b)

Similia dona, antiquitùs Regi Francorum spontè oblata, hodiè, quasi tributa necessaria extorquentur. (c)

Prudenter itaque Polonici Episcopi egerunt, quandò, cum suscepturus bellum contra Lithuanos Ludovicus, subsidia ad tantum bellum contra barbaros peteret, nihil à se impetrari, passi sunt. Verebantur enim, ne munifica ac voluntaria ipsorum contributio in morem, & mox inde in legem abiret. (d)

Austriaci quoq; subsidia, in bellum Hungaricum & extructionem fortalitorum, finiumque custodiam, merè gratuita, sed semel, iterumque præstita, postea, tanquam rem debitam, in omnibus Comitibus flagitare non destiterunt.

V 6

Et.

(a) Bodin. lib. ult. de Republ. c. 2. (b) Guicciard. lib. 16. hist. (c) Bod. d. loco. (d) Stasmissaus Sarnicius lib. 7. annal. Polon.

Quod facile sit, & sapè fieri assollet.

Austri-
acis quo-
que in
privatis
ditioni-
bus usi-
tatum
est.

Et, ut, etiam in privatis eorum ditionibus, hoc artificio uti, haud insolens iis esse videatur, notare lubet, Civium Viennensium hac de re querelas, (a) wir haben / inquit, leider mit schaden erfahren / daß alles dasjenige / was von unsern Vorfahren / oder Uns / auch in der höchsten noth und mangel / aus pur lauterer gutthätigkeit / dem Landes Fürsten und Vaterlande zu gutem / erzeugt worden / hernach in consequentiam habe wolten gezogen / und ein recht daraus gemacht werden / &c.

SECTIO II.

II. *Rati-*
habitionem
Ordin-
um,
post ne-
gotium
demum
consum-
matum,
impe-
trando.

II. **U**bi, Imperii, & Ordinum præjudicium, quid moliti sunt Imperatores, illis inconsultis, & non requisitis, quicquid in animo habebant, statim, sine mora, executioni dederunt; postmodum verò, re perfecta, ratihabitionem demum Ordinum impetrare laborarunt: Rati, id quod res est, citius se, re jam ad exitum perducta, quam, re adhuc integra, consensum eorum impetraturos.

Difficilius enim est, actum consummatum rescindere, quam nondum coeptum impedire: Multaque negotium contrahendum impediunt, quæ contractum non dirimunt. (b) Ut, econtrà, melius est, intacta jura servari, quam post vulneratam causam remedium quærere: (c) Et melius, in tempore occurrere, quam post exitum vindicare. (d)

Ita Ferdinandus noster, cum, inconsulto Principum, & inprimis Electorum Senatu,

(a) in supplicatione ad Leopoldum Archiducem apud Lund. tomo 1. actor. publ. l. 4. c. 27. p. 462.

(b) c. quemadmodum de jurejur. (c) l. ult. in quibus caus. in integr. restit. necess. non est.

(d) l. 1. C. quando lic. unic. sine iud. se vind.

natu, Fridericum Palatinum proscriptisset, Bavarumque de hoc Electoratu investivisset, Electorum tandem, Saxonis ac Brandenburgici, ratihabitionem, seu consensum, ex postfacto, intercedente Moguntino, & aliis, emendicavit, certaue sub conditione impetravit.

Ita idem Pacta sua Pragensia, per ratihabitionem Ordinum legitimare, iisque vim Constitutionis publicæ, hoc medio attribuere voluit, wann der Friedenschlus / von den andern / Geistlichen / und Weltlichen / Chur- / Fürsten / und Ständen / oder doch dem mehrtheil beliebet / und bekräftiget / soll er um des boni publici willen / als eine gemeine Reichs-bewilligung / gelten. (a)

Licet autem ejusmodi ratihabitio, secundum juris privati regulas, retrotrahatur, & mandato æquiparetur (b): In publicis tamen negotiis, quæ magis ardua sunt, & secundum juris privati brocardica amissitari renunt, per requisitionem & consensum, re demum perfectâ accedentem, summæ rerum, & Reipubl. securitati, non satis videtur consuli.

Ratihabitio in jure publico mandato non æquivaler.

Nam, ut taceamus, quod antè monuimus, consensum ejusmodi, non simpliciter liberum, sed ad negotium, jam consummatum, magna ex parte, esse adstrictum; cum, ad vitanda magna incommoda, quæ multa intercedunt, negotium, jam ad exitum perductum, quam rarissimè rescindatur, aut retractetur: Insuper illi, qui potentiam aliquam in Republica affectant, ratihabitionis, quam initio adhibere consueverunt, tandem consultò oblivisci, eamque, velut minimè necessariam, negligere

V 7 so-

(a) Pragischer Friedenschlus. S und wenn nun dieser. (b) Per vulgata.

solent; & tractu temporis, accedente actuum frequentia, jus aliquod, seu titulum juris, in Reipubl. præjudicium, sibi fingunt, ac formant.

Ejus rei exemplum. Quod ipsum ut alio exemplo illustremus, Imperatores antiquos, jus suum, quod in creatione Romanorum Pontificum olim, sine controversiâ habuerunt, non aliâ de causâ dubium reddidisse, & mox totaliter amisisse, dicere aufumus, quàm, quod patientiâ sua, Populo, Cleroque Romano, vel semel tantum, licentiâ fenestram aperuerunt, ac requisitione, ex postfacto secutæ, acquiescentes, electum Romæ, sine autoritate sua, Pontificem, ex intervallo confirmarunt.

Nam, Anno 817 mortuo Stephano, Paschalis electus est: Qui, quod, nulla Imperatoris autoritate, Pontifex creatus esset, statim Legatos ad Ludovicum misit, ut ejus rei culpam in Clerum, & Populum rejicerent, & quod ab his coactus esset, Pontificatum suscipere. Accepta hac satisfactione, Ludovicus ratam electionem istam habuit; dissensum tamen suum testatus, respondit Populo & Clero: Majorum instituta & pacta servanda esse: caverent, ne deinceps Majorum læderent. (a)

Videbatur sibi pulchrè hoc modo prospexisse Ludovicus: Sed fructus ejus rei haud multò post sese exseruit. Ex eo enim Populus & Clerus, Romanus, potestatem eligendi Pontificis, excluso Imperatore, denuo sibi arrogarunt: Et plusculum, quam initio ausi, Imperatoris autoritatem, non de essentia esse electionis, sed confirmationem istam, dicis tantum causa adhiberi, sique Populus ac

Cle-

(a) Nauclerus volum. 3. chronogr. gener. 28. Hieronymus Mutius libro 10. German. Chron.

Clerus quem elegerit , ad ejus confirmationem Imperatorem præcisè obligari , contra Imperii jura, induxerunt.

Nam Adrianus II iterùm, non habita Imperatoris ratione , Pontifex creatus est ; Quam ob rem Legati Imperatoris indignati sunt, quod nusquam, ut par erat, interessè potuissent. Quibus hac ratione satisfactum est, quod dicerent ; Multitudinis voluntatem in tanto tumultu, moderari non potuissent ; Eos tamen rectè facturos, si Virum optimum , à Clero & Populo electum , Pontificem salutarent , ut Naucleri verba sunt , (a) Vel, ut Sigonius autor est, (b) Id factum, non regis autoritatis contemptu, sed ne expectatio regionum in legendo Pontifice Legatorum, novum jus, velut probato exemplo, Regi in posterum compararet.

Hinc tandem factum est , quod autoritas Imperatoris planè in contemptum , & confirmatio ista, tanquam supervacua, minimèque necessaria, in desuetudinem venerit. Donec Adrianus III ad Senatum, Populumque Romanum retulit : Ne in creando Pontifice Imperatoris autoritas expectaretur ; utque libera essent, & Cleri, & Populi suffragia, secundùm Nauclerum. (c) Sive, ut Sigonius scribit, (d) ut Pontifex designatus consecrari, sine præsentia Regis, aut Legatorum ejus posset.

Ita Imperatores isto jure suo, hac quidem vice, planissimè exciderunt.

Quod si prædictus Ludovicus, requisitione, ex postfacto secutâ , non contentus, Populi Clerique Romani temeritatem & præsum-

(a) d. volum. 3. gener. 19. (b) lib. 5. de Regno Italia. (c) d. volum. 3. gener. 30. (d) lib. 6. de Regno Italia.

Principiis hujusmodi obstantium.

sumtionem in primis incunabulis suffocasset, ac ista, quæ, præterito Imperatore, nec debito modo, facta erat, rescissa, aliam, legitimo modo, suæque autoritate interposita, celebrari jussisset Pontificis electionem, Clero, Populove Romano, aut similia, aut majora audendi, non fuisset patefactus aditus; Imperatoribusque ipsum secutis, jus suum sibi factum tectumque conservatum foret.

Ex quo discant, non Germani modò nostri, sed omnes, quorum in quaque Republ. interest, quod nunquam, ubi cœpit, desinat improbitas: Est enim, quod Pythagoras dicebat, infinita; Ideoque in nulla ejus parte connivendum: Quia gliscit semper, & neglecta serpit. (a)

Quapropter insignis quidam Gallicus Scriptor (b), cum crocodilo exigua ejusmodi initia comparat; qui ex ovo, anserini ovi magnitudine, prognatus, in septendecim, vel octodecim cubitorum magnitudinem excrescit, imò, ex multorum opinione, eo usque, dum vivit, crescere non desinit.

Nascenti itaque malo occurrant, si qui occurrere velint, & rerum novandarum materiam in prima herba succidant; rerumque novatores validè, in ipso principio, non verbis tantum, sed re ipsa, ac factis retundant, inque ordinem redigant.

Alioqui, si vel transversum digitum illis semel concesserint, palmae latitudinem isti sibi sument, & mox gradatim plus, plusque, imò totum tandem vindicabunt: Quantoque magis adolescere malum sinent, tanto majore cum incommodo medicinam adhibebunt.

Ob-

(a) Daniel Heinsius orat. 20. de civili sapientia.

(b) Petrus Matthæus in historiâ Henrici IV, lib. 2. narrat. 3. n. 5.

Obstemus potiùs principiis: ne fortè scintilla tenuis in flammam transeat destructivam, & morbus quidam, fistulare incipiens, non abscissus perveniat in medullas. Sæpè enim vix ferus ignis exstinguitur, & morbo Chronico salubris serò parabitur medicina; Scripsit Fridericus II. Imperator suprà depositione suâ, contra Papam & Cardinales. (a)

SECTIO III.

III. Imperatores, cum licentiùs, quam par erat, in Ordinum jura grassarentur, non solùm protestationem, facto suo contrariam, ab Ordinibus interpositam, admiserunt, ac tolerarunt, sed & ipsimet clausulam hanc, nihil per ea, quæ gesserant, Ordinum juri derogatum iri, actis inseruerunt, aut inseri passi sunt.

Sic Anno 1548. in gratiam Caroli V, cujus, tunc temporis, quod in armis esset, maxima erat autoritas, à jure Ordinum antiquo quodammodò recessum, quæ Paumeisteri (b) hac de re verba sunt, & ab Ordinibus admissum est, ut Carolus solus, sub prætextu maturandæ justitiæ, Assessores Cameræ constituere posset. Subnectitur tamen magnifica in speciem protestatio, (c) daß diese heimstellung ihnen / Churfürsten / Fürsten/und gemeinen Ständen / auch ihren nachkommen und Erben / an ihrem herkommen/ Freyheiten/ und Gerechtigkeiten kein nachtheil/ verhinderung/oder abbruch gebchren solle.

III.
Protestationem factam contrariam, vel admittendo, vel addendo.

Licet

(a) Apud Goldast. tomo 3. constit. imper. p. 372.

(b) Lib. 2. de jurisd. cap. 5. n. 20. edit. prior.

(c) Recessus Imperii de Anno 1548.

S doch meynen und wollen.

Licet autem Caroli hoc factum, & adjuncta protestatio, eâ ratione excusari possint, quod omne, quicquid factum est, Ordinibus consultis, eorumque consensu prævio, factum esse dicatur: Quo casu (si nempe, re adhuc integrâ, quis consultus, de jure suo spontè semel aliquantulum concedat) protestationes aliquid operari videntur; ut, nempe, aliâ vice, in simili casu, jus suum salvum sibi reservasse, is, qui protestatus est, censeatur. Defuncti tamen Ferdinandi longè major adhuc fuit impudentia, qui, consensu Ordinum non expectato, solâ hac protestatione, violentas suas, & injustas actiones, inconsultis Ordinibus susceptas, palliare voluit.

Ita spoliū istud, quo Fridericum Palatinum, absque Electorum consensu, Electoratu deturbavit, illique Bavarum substituit, Ferdinandus hic excusare annisus est, es sey ihm niemahls in Sinn kommen/ daß er hiemit dem Hochlöblichen Churfürstlichen Collegio, oder der Keyserlichen Capitulation, einiges præjudiciū zufügen wolte: sey auch des gnädigen und freundlichen erbietens / es dahin zu richten / damit der angezogenen Churfürsten præminenz / diffals / in einem und andern nichts verfänglichs entstehe / oder zugezogen werde. (a) Et mox iterum, (b) gleich wie seine intention, wille / und meynung niemahls ges
wes

(a) In replicâ, in Conventu Ratisbonensi Anno 1623. de dato 6 Februarii. (b) In ultimâ declaratione ad Electorum & Principum ulteriorem deliberationem in d. Conventu de dato 23 Februarii apud Lundenp. tomo 1. act. Publ. libro 6. cap. 157. p. 1081.

wesen/ hiemit/ weder der Churfürstlichen præminenz / noch seiner Königlich Capitulatio, der Bändnen Bullen oder andern Reichs-constitutionibus, im geringsten etwas zu derogiren / oder dawider zu handlen / als sey er nicht gemeinet / iemands hiedurch sein recht zu benähmen / und abzuschneiden.

Quâ declaratione Ecclesiastici Electores, juri Imperii, ac dignitati Electorali satisfactum rati, acquieverunt. Ita enim Moguntinus in suffragio suo (a) judicavit, Weil Keyserliche Majestet sich erkläret / daß sie nicht gemeinet gewesen / dem hochlöblichen Collegio, oder der Keyserlichen Capitulation (in dem sie mit den Chur-Fürsten / berührter Uchterserklärung halber/ nicht communiciret/nach deren rathes gepflogen hätte) einiges præjudicium zuzuziehen / werde sich daher nicht tuhn lassen/ dieselbe hierunter förters zu satagiren/und zu bescheligen.

Pariter Coloniensis quoque sensit, (b) wann gleich der modus procedendi so punctualiter nicht gehalten werden können: Weils dennoch Ihre Majestet sich erbieten / daß des Chur-Fürstlichen Collegii præminenz conserviret; so würde solches so hoch nicht zu achten seyn / daß wegen des modi anitzo zu retractiren / was sonst in justitiâ wohl fundiret / und den Reichs-constitutionen wohl gemäß ist.

Unde

(a) in d. Conventu die 11 Februarii apud Lundorp. tomo 2. actor. publicor. libro 6. tract. 24. pag. 1165. (b) in voto suo. d. Conventu die 13 Februarii apud Lundorp. d. loco. p. 1168.

Unde postea ille idem Moguntinus, quo, in corrumpe[n]do Saxone, mediatore Ferdinandus usus est, hoc eundem argumento, ad approbandam Palatini proscriptionem, & Electoratus translationem, inducere laboravit, (a) damit allen besorgenden præjudiciis (da ie hierunter einiges versiren thete) vorgebawet werde / wolte er verhoffen / es solte Ihr Keyserlichen Mayt. wie auch / da nötig / Chur-Beyern nicht zu wider sein / eine recognition von sich zugeben / daß diese vorgegangene translation, andern Chur- und Fürstlichen Häusern / an ihren habenden rechten / wie auch der disposition der gülden Bulla unschädlich seyn / zc. solte; Dadurch würden eines iglichen jura, insonderheit auch die Chur-fürstliche præeminentz salviret.

Et Saxo tandem Bavarum, sub hac ipsa conditione, pro Electore agnovit, wann von Ihr Keyserlichen Mayt. und Herzog in Beyern / ein schein ausgeantwortet würde / daß / was / wegen des Pfaltz-Grafen Rcht / und translation der Chur vorgangen / dem Chur-fürstlichen Collegio, dessen præeminentz / und Hoheit / disposition der gülden Bulla, Keyserlichen Capitulation, und andern Chur- und Fürstlichen Heusern / an ihren habenden rechten / erlangten beleyhnungen / und gesamter Hand unnachtheilig / unthätlich / und gegen dieselbe / zu einigem præjuditz nicht angezogen werden solle. (b)

Eandemque protestationem, sed adhuc in ampliori formâ, consensui suo adjunxit
Electo[r]

(a) In literis de dato 7 Octobris Anno 1623. cujus verba referuntur in Manifesto Electoris Palatini pag. 41. (b) In literis ad Moguntinum de dato Dresden 1. Martii An. 1624.

Electo Brandenburgico, (a) hat sich darbey dessen nachmahlt bedungen / daß er von dem jezigen / so er hiebevör bey gehaltenen Chur- und Fürstlichen Convent zu Regenspurg / und sonst / wegen geschehener Nichts-erklärung / wider den Pfaltz-Grafen / und darauf erfolgten translation der Chur / seinem gewissen nach / votiren / und anbringen / und ofmahls erinnern und bezeugen lassen / nicht zu weichen vermöge. Wolle auch / durch diese erklärung / am allerwenigsten / des Churfürstlichen Collegii präeminenz / und der disposition der güldnen Bullæ, Keyserlichen Capitulation, und andern herkommen des Reichs / hiedurch etwas begeben / oder andern Chur- und Fürstlichen Heusern / an ihren habenden rechten / erlangten befehungen / und gesanter Hand / einig präjuditz, oder gefährliche nachfolg / und consequentz zugezogen / oder eingewilliget haben.

Ex quibus omnibus constat, quantam vim ac efficaciam, verbalibus ejusmodi protestationibus tribuant Germaniæ nostræ Principes.

Idem Ferdinandus Imperator, Pragensia quoque sua Pacta, contra Imperii Libertatem, Ordinumque jura, inter ipsum, & solum Saxonem inita, hoc mantello convolvit, weil auffer eines gemeinen Reichs / oder zum wenigsten Deputationstages dergleichen / das gantze Reich betreffende hohe schlüsse nicht zumachen / ist sich demnach verwahrt worden / und klärtlich bedingt / daß der/dismahl / aus unumgänglicher nothdurft gebrauchte / modus, dem

(a) In Resolutione Legato Casareo, Carolo Hannibali à Donâ, datâ in Monte Regio 12. 22 Maji Anno 1627. cujus verba referuntur in manifesto Electoris Palatini p. 70.

dem heiligen Römischen Reiche / und dessen
sämtz oder sonderlichen Gliedern / sonsten zu
ewigen tagen / keine präjudicirliche conse-
quenz / oder beschwerlichen eingang bringen/
oder von jemand / vor ein Exempel / angezogen
werden solle/ (a)

Sed si protestatio ista , & huic similes infi-
diosam Ferdinandi , cum solo Saxone con-
tractam, Pacem, aliasque, Ordinum juribus
ac privilegiis contrarias, Austriacorum molitiones, excusare sufficientes sunt: Quis non videt, iterum, iterumque, ac quoties collibitum fuerit, jura Imperii & Ordinum eos involare, ac subvertere posse? Modò semper verbalem, & inanem ejusmodi protestationem., jura Imperii salva fore, subnectant.

Elusoria certè, hoc modo, Ordinum evadet autoritas: Quam, verbis quidem, & per protestationem, salvam illis relinquet; re verò ipsà, quoties voluerit, infringet Imperator.

Protestationes, in jure publico, nullius momenti sunt.

Quanquam igitur in foro, seu privatis litigiis, protestationes non parum operentur: In publicis tamen, & Rationem Status concernentibus negotiis, Legistarum hæ cautela, seu cavilla, nihili, & nullius momenti sunt; præsertim, si, re jam consummatâ, ac ad exitum perductâ, ex intervallo interponantur. Et quicquid nos dicamus, aut protestemur, illi, qui rerum potentes sunt, cum Cosmo, magno Hetruriæ Duce, sufficere sibi credent, ut possint facere. (b)

Ut autem exorbitans illud, quod superius adduximus, Ferdinandi factum, in proscribendo Palatino, & Electoratu transferendo,

huc

(a) Pragischer Friedensschluß S. 71. (b) Scip. Ammir. lib. I. dissert. in Tac. disc. I.

huc applicemus : Quid obstiterit, quò minus Imperator, hodie, vel cras, Saxonem aut Brandenburgicum, aut ipsum Bavarum, si Majores eum suos æmulari contigerit, Electoratu deturbare possit? Modò verbis asserat ac protestetur, se nihil facere, aut futurum esse in Imperii præjudicium.

Et, utcunque reliqui Electores contradicant, verbisque contra protestentur, is, quem Imperator voluerit, excluso altero, nihilominus, re ipsâ, erit ac manebit Elector: Quippe Bavarus eodem modo Elector factus est, &, non obstante hac protestatione, Elector mansit.

Nec hodie, aut Saxo, aut alius quispiam plus in Electoratu suo juris habet, quam Palatinus præterito tempore habuit.

Tolerando itaque hujusmodi injurias, provocabimus novas: Et Palatini proscriptio seu exclusio, utut hodie recens sit, inveterascet aliquandò; quodque hodie exemplis tuemur, inter exempla erit. (a)

Sed hæ sunt perverfæ Legistarum nostrorum, in Aulis Principum dominantium, subtilitates; quibus, inter alia, Libertatem Patriæ isti malè feriati pessumdederunt, & Austriacis tantùm non prodiderunt.

Similes stultæ isti hyenæ, quæ, modò is venator, qui, ejus vinciendæ causâ, in cavernam introepit, illam non adesse, subinde clamitet, se latere, nescirique, ex ejus sermone, putans, manet immota, donec sibi crus sine vinciat: (b) Nam & hi, etiam si, re ipsa, duro servitutis vinculo se innodari, ab Imperatore, sentiant, modò bona illis verba affatim det, sed mera verba, facto

con-

(a) Tiberius apud Tac. lib. II. annal. (b) Busbequius epist. I. Legat. Turcica.

contraria, acquiescunt, & rebus suis, communique Libertati pulchrè consuluisse, videntur.

*Vel ipso
Electore
Saxonie
teste.*

Certè ipsemet Elector Saxonie, cum aliquantò sanioris adhuc mentis esset, ejusmodi protestationes inutiles judicavit: Ut, cum de illà protestatione, quæ ob conjunctionem Electorum, & Principum, protocollo inserta est, scripsit, (a) die conjunctione Chur. und Fürsten sey wider seine Erinnerung vorgegangen / dergleichen Exempel nicht vorhanden / wann das Churfürstliche Collegium, wie bey diesem Convent, ergänzt gewesen / und lasse sich nicht wol / durch die allbereit gethane / und ad protocollum genommene / protestation, in deme es doch eine einföhrung machet / salviren.

Idemque Saxo de clausulâ ista, qua Imperator Palatini proscriptionem ac Electoratus transactionem coloraverat, daß es dem Churfürstl. Collegio ohne præjudicat sein soll / judicavit, (b) daß die protestationes, und beschene erklärungen geringen effects seyn / wann das factum contrarium.

SECTIO IV.

IV. **E**T ultimò tandem necessitas ac bonum publicum ubivis obtentui & velum illud sunt, quo crimina sua, in Imperium ac in Ordines commissa, occultare Imperatores hucusque consueverunt.

Et certè, ut ingenuè fateamur, quod res est, ipsemet Ordines, non satis cauti, aut providi, malo huic ansam dederunt.

*Cui occasione
Ordines
ipsi dederunt.*

Stante

(a) In literis ad Moguntinum de dato 23 Febr. Anno 1623. apud Lundorp. tomo 1. act. publ. lib. 6. c. 161. p. 1085. (b) In d. literis ad Moguntinum de dato 23 Febr. Anno 1623. apud Lundorp. d. loco.

Stante enim adhuc in vigore suo Regimento (quod totum Imperium repræsentabat) cum, Anno 1524. in translatione ejusdem Noribergâ Esslingam, exercitum ejus, ad festum usque Pentecostes suspensum, ac Assessores eousque essent demissi, Ordines Imperii permiserunt, ut, emergente interim necessitate, soli Præsidi, seu Imperatoris Vicario, res Imperii expedire liceret, daß wann die sachen groß eyt erfordern würden/ oder doch also geringschätzig und notdürftig sein / daß sie erfordern und ankunft der Fürsten nicht erwarten möchten/ solle und möge der Statthalter alsdann für sich selbst/ als ob die Regiments-Personen gar beyeinander weren / zum geschicklichsten und besten / vermöge der Regiments-Ordnung / und des Abschieds / darin handeln. (a)

Idque primo intuitu, forsitan exigui momenti visum, nec ab Ordinibus Imperii animadversum est: Quinimò, è re Imperii id esse, potiùs judicârunt.

Sed non exiguum pro Imperatore præjudicium fuit, confessionem hanc extorsisse ab Ordinibus: Possè Imperatoris Vicarium, in casu necessitatis, absque Ordinibus, seu eorum qui Ordines repræsentant, consensu, in rebus, Imperium concernentibus, disponere ac decernere, perinde ac si ipsimet, more consueto, præsentibus adessent.

Si enim Vicario hoc permiffum: Quanto magis ipsi Imperatori licebit? Et, si stante adhuc, sed suspensò, ad breve tempus, Regimento (quod tamen facilè convocari potuit) hoc licitum visum est: Quanto magis hodie,

X

(a) Recessus Imperii de Anno 1524. § doch ob sich zwischen.

diè, sublato penitus Regimento, cum Ordinibus quàm difficillimè congregari, ac Comitia haberi queant, idem licitum habebitur?

Per quam periculosam consequentiam, quàm ingens, potestatem omnem ad se trahendi, Libertatemque Patriæ, ac Ordinum autoritatem invadendi, opprimendive, fenestra, inexplebili Austriacorum dominandi libidini aperta sit, nemo non videt.

Strenuè autem, præ aliis, hoc prætextu defunctus Ferdinandus usus est.

Cum enim illi objiceretur, quod solus ad Friderici Palatini proscriptionem processisset, mox reposuit, (a) daß zu einem Churfürstlichen Convent, deliberation, und ausschlag/wegen aller Derter entstandener / oder doch besorgter Gefahr / entweders gar nicht / oder doch beschwerlich / oder erst nach langer zeit / welche der proscirbirte Pfaltzgraf / zu sterckung seiner rebellion, zu Ihrer Keyserlichen Majestät höchster gefahr und nachtheit gewonnen hette / zugelangen gewesen / und es / in hoc exorbitanti casu, wegen anstellung einer Persönlichen Zusammentunft / an Ihrer Keyserlichen Majestät guten Willen nicht gemangelt.

Quam excusationem Elector Colonienfis, (b) odio Palatini, seu amore potiùs fraterni commodi, eumque secuti alii Pontificii, non admiserunt modo, sed approbârunt, daß darüber / als in einer wichtigen Sache / mit dem Churfürstlichen Collegio keine vorgehende communication gepflogen / da sey genugsam kündig / daß Ihre Majestät der Churfürsten Conventum

(a) In replicâ, in Conventu Ratisbonensi Anno 1622. de dato 6. Febr. (b) In voto suo d. Conventu de dato 11. & 13. Februarii apud Lundorp. tomo 2. acter. publ. lib. 6. tract. 24. p. 1160. & 1168.

ventum gern vortengst gesehen / auch darzu Zeit und Mahlplatz zum andern mahl bestimmet / und ausgeschrieben ; derselbe aber / aus ihres gegentheils verursachen / und von denselben angestellten allgemeiner empörung verhindert.

Cum Ferdinando iterum vitio verteretur, quod, Electoribus inconsultis, arma hinc inde, in Imperio, & extra Imperium, circumferret, illico respondit, (a) Ihr Keyserliche Majestät wolte nicht unterlassen haben / mit den hochlöblichen Herrn Churfürsten nothwendige communication zu pflegen / und sich deroseiben hochvernünftigen Raths / in gnädigem und freundlichen vertrauen / jedesmahl zubedienen / da deroseiben / und des Heiligen Reichs Feinde / und dero widerwertige / listige Anschläge / an einem / oder andern Ort / nicht allemahl / also geschwind und unversehens herfürbrechen / und deren Macht und Stärke / auch durch unterschiedliche geheime / und öffentliche / Bündnissen / und adhaerentien / fast täglich zugenommen / daß sie sich / in solcher eyl und gefahr / dero gutachtens / in tempore, nicht erholen können / zumahl Ihr Keyserlichen Majestät nicht unbekant gewest / daß sich die Hochlöbliche Herren Churfürsten / in derogleichen Sachen / nicht pflegen absondertlich einzulassen / noch ihre meynung und gutachten / ohne der andern vorwissen / ad partem zueröffnen / &c.

Cumque iidem Electores, Ferdinando, militarium exactionum acerbiam exprobrarent, sine morâ regessit, (b) daß bey diesen leidigen innerlichen Kriegen / und hochgefährlichen zerrüttungen / die Reichs-constitutiones in allem / dero behuf nach / nicht so genau

X 2

als

(a) In replicâ, in Conventu Ratisbonensi Anno 1630. de dato 20. Iulii (b) dictâ Repl. 7. câ.

allerseits gehalten werden können / die einige Wurzel dessen sey / die unvermeidliche nothwendigkeit / sich den Feinden zu widersetzen.

Hæc enim necessitas vera Panacea est à parte Imperatoris, quæ omnibus vulneribus, morbis ac incommodis remedium affert, die Kriegsbeschwerden seynd der Zeit und leusten / auch inevitabili necessitati, bey so eyntends vorbrechenden / des Heiligen Reichs / Feinde / friedbrüchigen einfallen / da man zu solchen ordentlichen mitteln nicht gelangen können oder mögen / vornemlich zuzuschreiben. (a)

Nec alium, nisi hunc necessitatis, der unumgänglichen notdurft / (b) colorem habet, quem Placitis suis Pragensibus Ferdinandus, cum socio Saxone obtendat.

Sed necessitas hæc perpetuum, potentia enormioris est patrociniû; nec alio, quam indigentia communis, titulo, populationes militares exercentur: Violentia, quicquid coëgit, defendit; &, prætextu necessitatis, ex illicitis & turpibus, licita facit, ac honesta. (c)

A Mutiano, tempore belli civilis, locupletissimus quisque in prædam correpti: Quæ, gravia atque intoleranda, sed necessitate armorum excusata, etiam in pace mansere. (d)

Eandem aleam Patria nostra subit: Periculum enim est, ne gravia & intoleranda ista onera, quibus sub Ferdinandi tyrannide pressa, ingemuit, necessitate armorum hucusque excusata, etiam, armis cessantibus, in pace maneant.

Tri-

(a) Resolutio Cæsaris, Legatis Electoris Saxonie data Viennæ An. 1630 26. Maji. (b) Pragischer Friedenschluss § finali. (c) Iustus Aferius in deplorat. Pacis German. (d) Tacit. lib. 2. histor.

Tributa enim , quæ subditis difficillimo belli tempore imperantur , confecto bello sæpiùs continuari solent : Estque illud , inter arcana veterum Tyrannorum , nimis contritum , belli occasiones conquirere , ut tributis subditos , etiam confecto bello , semper urgeant. (a)

Magna quidem necessitatis privilegia sunt , utpotè , cui omnia privilegia cedunt ; nec necessitas ullam habet legem , sed ipsa sibi facit legem. (b) Ubi tamen aliquid permittitur ob causam necessitatis , requiritur , ut disponenti sit , in eum modum , permiffa potestas : Hoc est , ut ejus arbitrio subjaceat , judicare , utrum talis necessitas incumbat , necne , quæ ab ordinariis Legibus (c) recedere jubeat.

Id verò in Imperatoris arbitrium conferri non debet ; nec ulla ab eodem necessitas quantacunque sit , obtendi potest , ut sub hoc prætextu Leges Imperii , præsertim fundamentales , subvertere illi liberum sit.

Imperator , necessitatis prætextu , Leges , præsertim fundamentales , tolle-

Unde Elector Brandenburgicus Ratisbonæ rectè sensit , (d) in was großer gefahr das Heilige Reich gestanden / und noch / were für Augen ; aber doch hette man / umb derselben willen / von dem Lege fundamentali Imperii der Capitulation nicht abweichen sollen.

re nequit.

Et Saxonix Elector , sub idem tempus , ad Moguntinum scripsit , (e) Es wolle sich

X 3

mit

(a) Bodin. lib. ult. de Republ. c. 2. (b) c. remissionem v. sed notandum 1. qu. 1. (c) Petra de potestate Principis c. 32. quæst. 4. n. 30. (d) In voto suo , in Conventu Ratisbonensi Anno 1623. 11. Febr. apud Lundorp. tomo 2. act. publ. l. 6. tract. 24. p. 163. (e) de dato Dresden 23 Febr. Anno 1623. apud Lundorp. tomo 1. act. publ. lib. 6. c. 161. p. 1085.

mit der necessität nicht entschuldigen lassen / in dem die Capitulationes stricti juris, keine exceptiones admittiren ; die limitationes aber / und interpretationes derselben / bey dem sämtlichen Churfürstlichen Collegio beruhen.

Cumque Comes de Arnholt/contra Leges Imperii, imò contra speciales Caesaris affectationes, sub necessitatis obtentu, in Saxoniae inferioris Circulo nidulari vellet, Ordines ejusdem Circuli illi responderunt, (a) sie können sich nicht überreden lassen / daß die vorgewandte necessität, auff der benachbarten Fürsten und Stände Land und Leute / und so weit zu extendiren / daß dieselben darumb schuldig seyn sollten / durch einlagerung oder verpflegung / von Haab und Gütern sich vertreiben zu lassen. Fürsten und Stände haben des Heiligen Reiches Landfrieden / und Executions-Ordnung vor sich / insonderheit aber der Keyserlichen Mayt. Keyserliche starcke special zusage / und versicherung in handen / und halten dafür / es bestche der Keyserliche respect auch in dem / daß solchem unverbrüchlich gelebet / und sie durch keine herfür gesuchte distinction, umgestoßen und genüchiget werde: Sonsten dürfte es endlich dahin ausschlagen / daß unter dergleichen fürwand / zu erst habenden occasionen / Fürsten und Herren ihrer Land und Leute entsetzt zu werden / täglich gewarten müßten.

Idemque adhuc expressus, & directò in faciem ac barbam, Ferdinando ab Electoribus, præcipuè Bavaro, Anno 1630 ingestum est, es ist zu Regenspurg von den sämtlichen

(a) de dato Braunschweig 4. Mart. Anno 1624. exstat in Apologia Ducum Megapol. inter documenta n. 90.

den Churfürsten ansehnlich ausgeführet / und von Chur-Beyern / in dessen sonderbaren voto gesetzt worden / daß die Reichs-constitutiones, durch keine noth und gefahr / sie sey auch so groß / als sie immer wolle / nicht zu rück gestellet / und überschritten werden sollen: Sie seynd *planè immota*, und die norm und richt-schnur / darnach Chur- / Fürsten / und Stände des Reichs regiret werden sollen. (a)

Has enim Imperii constitutiones præcisè & ad unguem servari ratio suadet, si ipsum Imperii statum, ac communem Libertatem factam testam manere velimus.

Alioqui, sub necessitatis prætextu (qualis subinde novus fingi, & obtendi potest) poterit ab unico Imperatore pro lubitu id expediri, quod toti Imperio expediendum incumbit: Poterit ab unico Imperatore, hoc prætextu, Respublica, pro lubitu administrari; Libertas, jura Imperii, ac Ordinum privilegia negligi; potestas omnis ad Imperatorem solum trahi; denique, ut summatim dicam, electitium Imperium in hæreditarium Regnum, aristocratica Reipubl. forma, in monarchicum verti dominatum.

Quomodo Augustus quoque eodem respectu, tituloque, Romæ rerum potitus, à Tacito (b) scribitur, quod, omnem potestatem ad unum conferri, pacis interfuerit; nec discordantis Patriæ aliud repertum sit remedium, quàm si ab uno regeretur.

Unde circa ejusdem tempora Pomponius notat, (c) per partes, seu succedaneas mutationes evenisse, ut necesse esset, *Reipublica per unum consili.*

X 4

SE-

(a) Evangelici Ordines in literis de dato Leipzig 18. Martii Anno 1631. (b) lib. I. annal. (c) l. 2. § II. de orig. juris.

S E C T I O V.

EX his, quæ in medium adduximus, perspicuè, ut opinamur, intelligi potest, quantoperè è Familiâ Austriaca prognati Imperatores, Ordinum autoritati, proximo elapso seculo, derogaverint, sibi que solum pleraque omnia, quæ totius Imperii erant, variis coloribus conquistis, arrogaverint.

In quo Ordines, maximè verò Electores, si Patres Patriæ, quod audiunt, agere, & communi Libertati, debito modo, patrocinari voluissent, ne in minimis quidem rebus Imperatori, vel latum unguem, sub quocunque tandem prætextu, credere, sed jura ac privilegia sua præcisè & præfractè tueri debuissent.

Mutationes Rerum publ. à minimis initium capiunt.

Nam in publica hac Status materia, ex levibus causis magnarum sæpe rerum motus oriuntur: (a) Si non corrigantur ea, quæ quidem poenâ digna nondum sunt, neglecta tamen & insuper habita, multorum magnorum malorum causam præbent. (b) Eaque mutationis istius, quæ in Republ. non violento modo, sed longo tractu, & sensim fit, natura est; ut à minimis incipiat, & tandem, ubi per ea aditum sibi fecit, majora audeat, ac ad maxima progrediatur.

Hinc, ut in vita privata, sic & Republica, desidia & socordia quotidiana, non in singulis statim, ut quicquam est neglectum, sed in summa rerum demùm apparet: (c) Vixque, præsertim initio, animadvertimus, mutari Rempublicam; donec, mutatam esse, serò plerumque, ac magno nostro cum malo deprehendamus.

Et

(a) Tacit. lib. 4. annal. (b) Dion. lib. 25.
(c) Demosth. 4. Philipp.

Et quemadmodum hectica febris, ubi primum aliquem inicit, facilis est curatu, sed cognitu difficilis; progressu verò temporis, non percepta, nec curata, facilis est, ut cognoscatur, at, ut quis eam sanet, perdifficilis: Sic in rebus Imperii, si in posterum, quam longissimè, prospiciantur (quod non, nisi prudenti Viro, conceditur) quæ in eo suboriuntur incommoda, illis expedita patebit curatio; verùm ea, non deprehensa, si crescere permittantur, quo omnibus perspecta pateant, nullus amplius est illis mendedi locus. (a)

Fuerat itaque Ordinibus quam frequentissimè, in Comitibus, conveniendum, ac semper ad principia sua redigenda Respublica: Actiones omnes ac singulæ Imperatorum ad calculum revocandæ, atque, etiam in minutissimis quibusque, ad normam Legum fundamentalium Imperii, & observantiæ antiquæ, amussitandæ.

Qui, si ultra limites sibi præscriptos, & contra Imperii jura, Ordinumque privilegia, quid molitus, aut tentasse, deprehensus fuisset, Ordinum fuerat officium, eundem in ordinem redigere, & providere, ne quid Respubl. aut communis Libertas detrimenti caperet.

Ea enim est natura Rerumpublicarum, ut, nisi aliquandò emendentur, sensim in pejus ruant, donec planè enerventur.

Emendandarum autem Rerumpubl. optima est ratio, si ad principia sua revocentur: Ita nimirum, ut primi illi mores, & antiquæ Leges ac consuetudines rursus introducantur, atque revocentur in usum.

*Respubl.
semper
ad prin-
cipia
sua re-
vocan-
da.*

Alioqui perinde accidit, ut de corpore huma-

X 5

(a) Machiavellus cap. 3. de Principe.

humano loquuntur Medici, in quo singulis diebus aggregatur aliquid, quod curatione indiget, & nisi tollatur, tandem morbos lethales parit. (a)

Eodem namque modo Respublicæ facile ultrò aliquid attrahunt, sive ex progressu temporis, sive incuriâ atque negligentia eorum, qui Rempubl. administrant: Quod si serpat ulterius, neque abscindatur, statum Rerumpublicarum pessumdat, & in aliam formam mutat. (b)

Et hoc quidem eò magis procedit, si mutatio illa eam inducat Reipubl. faciem, quæ olim fuit: Unaquæque enim res facile redit ad naturam suam, & statum primævum, facilisque datur ad pristinam rei naturam regressus.

Imperii
nostri
status
muta-
tus sub
Austri-
acis.

Quemadmodum nostrum etiam Imperium, quod, potentiâ Procerum, & beneficio electionis, ex Monarchiâ in Aristocratiam versum, cujusque status, ante Caroli V tempora, sine dubio talis erat, ut Imperatori vix tenuissima Libertatis umbra competere; postquam ille administrationi admotus est, successu temporis, sub eodem, & ejus successoribus, è Domo Austriaca oriundis, potentiæ suæ semper studiosis, adeò degeneravit, ut hodiè Imperio, ejusque membris vix tenuissima Libertatis umbra relicta sit, & in moderno Imperio vix vestigia aliqua illius reperire liceat Imperii.

Nam

— Postquam unius facta est pro lege voluntas
Cæsaris, hoc, nostrum hoc, occidit Imperium.

Ut

(a) Machiavellus lib. 3. disput. de Republ. cap. 1. (b) Clapmar, lib. 2. cap. 10.

Ut nonnemo, jam Maximiliani I tempore, non inconcinnè versificatus est. (a)

Id verò omne, Ordinum Imperii, cum primis Electorum, qui columnæ proceres, sacrum ædificium, circumspectæ prudentiæ, solerti pietate sustentantes, (b) audire volunt, & aliorum quoque Principum, quorum major, quam reliquorum Ordinum in Imperio autoritas est, fatali, aut fatuâ potiùs, & supinâ negligentia factum esse, meritò conquerimur; quibus sanguinis adhuc Germani gutta, & antiquæ Libertatis, dignitatisve quædam superat memoria.

*Idque
Electo-
rum ac
Princi-
pum ne-
gligen-
tiâ.*

Sed quid ab iis aliud exspectaveris? Quorum plerique Vitellio haud dispares, ut ignava animalia, si cibum suggeras, jacent, torpentque; &, præterita infantia, futura, pari oblivione dimittunt; (c) Qui, dediti ventri atque somno, indocti, incultique, vitam, sicut peregrinantes, transeunt: quibus corpus voluptati, anima oneri est: (d) Qui, ut nostri seculi non incelebris Autor eos inculpat, (e) vino, venationibus, & aliis voluptatibus obruti, & impediti, bonam mentem, in extremo constituti periculo, ab aliis mendicare coguntur.

Talem nobis Principem, elegantissimis pariter, & falsissimis verbis, describit Daniel Eremita. (f) Nihil in illo, inquiens, quo Principem agnoscas. Immanis bellua, voce, auribus, omni corporis gestu destituta, nutu tantum, & concrepitis digitorum arti-

(a) apud Naucler. vol. 3. chronogr. gener. 50.

(b) Aurea Bulla tit. 3. (c) Tac. l. 3. hist.

(d) Salust. in bello Catalin. (e) Warem. ab

Erenb. parte 1. de fader. c. 1. n. 70. (f) in

descript. itineris German. Anno 1609.

culis loquitur. Ne inter familiares quidem, nisi obscena quædam, & per convitium, jactat. In vultu ejus nihil placidum: Rubor, & macula è vino contracta, oris lineamenta confugerant. Vasta corporis forma: Proceri & immensi artus, sed inconditi. Vestis nullo cultu, sed detrita, & sordibus obsita. Atque ut in breve omnia contraham, nomine tenus Princeps est. Obtiguisse illi membra videbantur, postquam assedit: Adeò, ut nec vox illius ulla, nec actio excepta. Nec tunc quidem, cum nos honore mensæ dignaretur, aliud, quam subinde surgebat in pedes; eo ipso, hausurum vini poculum, pro salute Principis alicujus, significans: Nec præter proximè assidentem, quempiam, vel tralatitiâ propinatione, dignum judicabat. Sæpè circumfusus mensæ ministros extremâ parte potionis adspergebat. Ludionibus insulsis, scurisque mimariis, quod ferè opulis adhibebat, excusâ aliquando palmâ, os verberabat: Et consumptâ frigidissimâ urbanitate, redibat ad pocula sua: Ad quorum haustus, omnium tubarum sistrorumque acuta murmura personabant. Ipse silens, æquum dari sibi, per interpretem postulabat: Nec traditas pateras ullo sermone, aut vultus composito decore comitabatur. Uno verbo absolvam; Saxo illi verè saxeus.

Et iterum. Noli magnitudinem ejus Ducis aliâ, quam epulandi, bibendique virtute metiri: Alibi parum erit, quod in illo mereris. In hoc supra omnes est; amphoras binas vini in diem siccare, velut ex lege solitus. Renatus mihi in illo Maximianus Imperator videbatur; quem Capitolinam amphoram sicasse, Historiæ loquuntur.

tur. Ipse, non secus, ac Romanus ille Patrius, Syriæ Rector, vino se & epulis sepelit, & quasi toties sibi parentarit, in cubiculum à cœna, ad symphoniam, & barbaros tubarum concentus, effertur.

CAPUT IX.

De quintâ STATUS RATIONE,
*quæ est, quod Ordinum Imperii, vita,
 fama, ac fortuna, Imperatoris
 solius arbitrio subjacere
 non debeant.*

Quintò, in omni Aristocratia, in qua unus summus Princeps est, Ratio & incolumitas Status id maximè postulat, ut Optimatum, qui participes regiminis unà cum Principe sunt, non dignitas modò, & respectus, sarta testa conserventur, sed vita quoque, fama, ac fortunæ, in salvo & plenâ securitate sint, nec solius Principis subiaceant arbitrio: Neve in singulos illorum liceat, quod universos non licet.

*In Principatu
 Principi soli in
 singulos
 Optimates nulla
 debet esse potestas.*

Alioqui Princeps, si tyrannidem meditetur, nobiliora, & conatibus suis magis obstantia, membra, carptim, & successivè detruncabit: Dumque singuli ejus lubidini expositi sunt, universi tandem peribunt; aut certè, potioribus sublatis, reliqui subjugabuntur.

Sic etiam in Democratia, quæ monarchicè, vel aristocraticè administratur, maximum Status firmamentum est, quod Magistratui, injussu Populi, in quemvis de plebe animadvertere non licet.

Quomodò, apud Romanos, P. Valerius, Publicola ob id dictus, (a) Legem primus

X 7

tulit,

(a) Liv. lib. 2. histor.

tulit, ut ab Consulibus provocatio esset, neve possent in caput Civis Romani animadvertere, injussu Populi: Solumque relictum est illis, ut coercere possent, & in vincula publica duci juberent. (a) Quod summum erat ac præcipuum jus, Romanis Civibus tributum, ne à Magistratibus capite, aut exilio extra provocationem, punirentur. (b)

Eandemque Legem, quasi admodum salutarem, atque, ad Libertatem conservandam, necessariam, Hieronymus Savonarola, Florentiæ, in populari Statu, rogavit: (c) Nec immeritò, hujusmodi criminum judicia præcipuum appellantur, conservandis Imperiis, instrumentum. (d)

In Poloniâ, ubi vis Regimenti totius penes Nobilitatem existit, rectè, ut supra monuimus, provisum est, ne Regi, de Nobilium Capite, ac fama, nisi in Comitibus, cum Senatu Regni, judicare liceat.

Danorum quoque Optimates ac Patricii, ineunte Friderico Rege principatum, id quod factum Anno 1559, non priùs illum initiari, aut à Pontificibus inaugurari, permiserunt, quàm jurasset, se nullum ex Nobilitate capitis damnaturum, aut proscripturnum, sed judicium Senatui relicturum. (e)

*Idque
olim in
Imperio
nostro
observa-
tur.*

In nostro itidem Imperio, quò eminentiorum ejus membrorum, qui sunt Principes, autoritas illibata maneret, & illi plena gauderent securitate, quam prudentissimè introductum est, ne hi Principes, in

(a) l. 2. §. 16. de orig. juris. (b) Bodin. lib. 1. de Republ. c. 6. (c) Guicciard. lib. 3. histor. (d) Ab eodem lib. 4. hist. (e) Bodin. lib. 1. de Republ. c. 8.

ullo penè , Imperatori soli essent obnoxii; sed ubicunque de Feudo aliquo regali , aut famâ ; ac vita Principis ageretur , ad Principes , unâ cum Imperatore , ejus rei pertineret notio.

Maximè verò cautio fuit , ne Imperator solus ad proscriptionem Principis , procedere , & ita forsan , unum alterumve qui intentioni ipsius erant impedimento , pro arbitrio suo è medio tollere posset.

Nam hæc duo præcipua fuerunt aristocratici status stabilimenta , quæ Principum potentiam Imperatori formidabilem , minimeque obnoxiam reddiderunt.

Vice versa Monarchiæ contraria planè est natura , quæ non tantùm potestatem vitæ , necisque , in omnes sibi vindicat , sed & eminentiora ista papaverum capita , si quæ sint , libenter , aut vi demetit , aut per occultos cuniculos subruit : Nihilque Principi , ac potissimum Tyranno tam metuitur , quam familiarum illustrium opes ac potentia ; quæ ipsius potentia maximè obstaculo est. (a)

In Monarchiâ Monarchia summam habet in omnes potestatem , nec patitur potentes Cives,

Ita Agathocles , figulo Patre natus , & per militarem disciplinam ad eum gradum evehctus , ut Syracusarum Prætor crearetur , tyrannidem meditans , ac id , quod omnium consensu ipsi fuerat concessum , retinere , ut nemini devinctus , statuens , Populum , Senatūque Syracusanum die quadam coëgit ; tanquam aliqua , quæ è Republica essent , deliberaturus. Deinde , ad nutum constitutum , jussit à suis militibus omnes Senatores , omnes è Populo ditiores , ad unum interfici : Quibus trucidatis , Principatum illius Civitatis occupavit.

(a) Bodin. libro 5. de Republ. cap. 2.

vit, ac, sine ullâ civili controversiâ, illum retinuit. (a)

Ita Sextus Tarquinius, ex consilio Patris, factô, non verbis loquentis, Gabiorum quoque potitus est: Nam Primores Civitatis, criminando alios apud Populum, alios sua ipsius invidia opportunos, interemit. Multi ab eo palam; quidam, in quibus minus speciosa criminatio erat futura, clam interfecti sunt. (b)

Ita Henricus IV Imperator, cum omnes Saxones servituti subicere cogitaret, & hoc tam facilè, ut speraverat, perficere non posset; accepto consilio, prius Principes, proposuit, honoribus & dignitatibus suis despoliare, & sic reliquos Provinciæ populos suo dominio subjugare. (c)

Sed ut antiqua, & tyrannica hæc omittamus, recentius est Regum Galliarum exemplum: Hi enim Principes, qui olim & plures & satis potentes in Galliâ erant, in augustos terminos redegerunt.

Ita Ludovicus XI. cum illi, Regni sui initio, Galliæ Proceres, qui boni publici specie, privatis de causis, atque odiis in eum conjurârant, infesti fuissent, semper potentiorum depressione, securitatem, magnitudinemq; suam confirmari, duxit. (d) Existimavit enim hic Rex, rem Gallicam ad monarchiam esse revocandam; tot Regulos perniciem afferre Regno: Solitusque fuit dicere; neminem regnare posse in Galliis, quamdiu tot Reguli in illis imperitarent. (e)

Simile iudicium, de Francisco I Rege, Mo-

(a) *Macchiavellus cap. 8. de Principe.* (b) *Liv. lib. 1. histor.* (c) *Marianus Scotus in chronogr. lib. 3. atate 6.* (d) *Guicciard. libro 4. histor.* (e) *Mejer. lib. 17. annal. Flandr.*

Moguntinus Elector, in electione Caroli V tulit. (a) Animi, nempè, magnitudinem ea propter illi tribui; sed ad Monarchiam illam spectare: Nobis verò Aristocratiam esse retinendam.

Horum verò institutum per conniventiam, & ignaviam nostrorum Principum, Austriaca Domus, examussim, imitari incepit; & non Principum tantum auctoritatem pedibus conculcavit, sed & vitam, famam, ac Regalia eorundem, lubricini suæ, liberæque dispositioni subiecit.

Nam Jus illud Principum, das Fürstenrecht / tanquam figmentum aliquod, exploserunt, & omnes Principum causas, etiam si integros Ducatus concernerent, ut supra ostensum est, ad aulicum suum iudicium pertraxerunt.

Banno quoque, quoties ipsis libitum, & è re suâ visum fuit, inconsultis & Electoribus, & aliis Ordinibus, in Principes usi sunt: Cujus exempla supra adduximus, & in recenti adhuc sunt memoriâ.

Feuda verò Regalia, & veteribus Dominis adimere, & suis Clientibus, creaturisve conferre, nulla ipsis religio fuit.

Nec opus est, ut in præteritum seculum, & anterioris belli civilis architectonem, Carolum V retrospectamus; cui, non abs re, à Mauritio, Saxonæ Electore, objectum fuit, (b) daß er damit umginge / wie er aus Ursachen / die er liedertich sündete / vollends einen Fürsten nach dem andern hinzihen / und seine so lang gepraecticirte Monarchy (die dann nichts ansehnlichs neben sich leiden tan) einmahl zu begehrttem ende führen möchte: Ferdinan-

*Au-
striaci
Impera-
tores
Monar-
chia ve-
stigia
secuti
sunt.*

(a) apud Sleidan, lib. 1. histor. (b) apud Hortled, vol. 2, de bello German, lib. 5. c. 4. n. 2.

dinandus defunctus, in Domus Palatina, Ducum Megapolensium, & aliarum aliquamultarum nobilissimarum Familiarum suppressione, recens, sed memorabile præbet exemplum.

Translatio enim Electoratus, ac Palatarum ditionum, quasi in absoluta Cæsaris potestate esset sita, Ratisbonæ, per modum nudæ intimationis, non consultationis, Electoribus fuit proposita.

Quare, Saxo & Brandenburgicus, Electores, non parùm se gravatos senserunt, daß bey dem Convent, der Herren Churfürsten rath nicht erfordert/sondern denselben bloß intimiret / und significiret werden wolle / was vorgangen : welches vor diesem nicht beschehen. (a)

Et Saltzburgensis quoque Archiepiscopus idem rectè animadvertit ; sed, consueto Ecclesiasticorum Principum modo, ad servitutem dispositus, Cæsaris violento conatu male cessit, weil die Keyserliche Majestät solche translation, nur per modum intimationis, vel significationis, nicht Consilii, eingeführet; und weisn dabey/ re consummata, und zwar de plenitudine potestatis, gehandelt wird : also sehen Ihre Hochfürstliche Gnaden nicht / warum sie sich in ein unnötig disputat einzulassen. (b)

Alterum recentius exemplum exstat in Ducatu Megapolensi, quem Ferdinandus, antiquis possessoribus ereptum Duci Fridlandiæ, ejusque hæredibus, masculis, ac

agna-

(a) *In votis suis, in Conventu Ratisbonensi Anno 1623. 11 Febr. apud Lundorp. tomo 2. act. publ. lib. 6. tract. 24. p. 1162. & 1164.* (b) *in voto suo, d. Conventu 13 Febr. apud Lundorp. d. loco p. 1174.*

agnatis, in Feudum contulit, für sich / seinen ehelichen Mannlichen Leibs-erben / und dero Mannliche Leibs-erben / als auch alle dero Vettern / und Agnaten / des ganzen Geschlechts / deren von Wallenstein / nebenst vollkommener Macht / unter erstbesagten seinen Leibs-erben / und Agnaten / wie dieselbe ihm succediren sollen / eine disposition und ordnung auffzurichten. (a)

In quo processu èd major injustitia elucet, quod Duces antiqui, nec citati, nec auditi sunt: Imò, quod post multas supplicationes, & variorum Principum intercessiones, salvus illis, ad comparandum & purgandum sese, conductus, denegatus fuit.

Id quod, ex Electoralis Collegii intercessione (b) imprimis notum est, das die Herzoge sich / so wol auff das herkommen im heiligen Reich / und die heilsamen Reichs-constitutiones, als auch die / von Ihr Keyserlichen Majestät ihnen ertheilte assurance besruffen / und anders nicht gesucht und gebeten / als daß bey Keyserlicher Majestät / ihnen eintritt / ihre defension und notdurft einzubringen / verstattet / und sie angehört / nicht dergestalt mit executif processen / an Land und Leuten übereilet / und vernachtheiligt werden mögen : darum sie (die Chur-Fürsten) keinen umgang nehmen können / Ihre Keyf. Mayt zu bitten / mehrgedachte supplicirende Herzogen / in solchem ihrem antigen / nicht allein begehrtet maßen zuhören / und ihre defension auff und
ans

(a) ex tenore investitura de dato Wien 16 Junii Anno 1629. exstat in apolog. Ducum Megapol. inter documenta n. 4. (b) de dato 13 Jun. Anno eod. exstat in d. apolog. inter documenta n. 39.

anzunehmen / sondern sich auch darauß also
zuertklären / wie es / diß / fals / obangezogenes /
Heiligen Reichs Hertommen / und die Reichs
verfassungen mit sich bringen.

Denique transactione Pragensi , quanta
in Procerum ordine ruptura facta sit , ex
specificatione exceptorum ab amnistia , in
propatulo est.

Si verò in alià quapiam , hac certè in re,
magna Principibus Germaniæ cautio fuis-
set adhibenda , ne ad pœnam , de Principi-
bus , etiam apertè noxiis , pro arbitrio suo
sumendam Imperatoribus fenestram aperi-
rent , & periculosum facerent aditum .

Nam , utut hic bonum publicum , seu Im-
perii obtendant Austriaci ; attamen , ut Julius
Cæsar prudenter , & quidem ferè in terminis ,
infert , (a) omnia mala exempla ex bonis
initis orta sunt : Sed , ubi Imperium ad
ignavos aut minùs bonos pervenit , novum
illud exemplum , ab dignis ad indignos
transfertur . Lacedæmonii , devictis Atheni-
ensibus , triginta Viros imposuere , qui Rem-
publicam tractarent . Hi primùm cœpere pes-
simum quemque , & omnibus invisum , in-
demnatum necare : Ea Populus latari , & me-
ritò , dicere , fieri . Post , ubi paulatim licentia
crevit , juxtà bonos & malos lubricosè
interficere , ceteros metu terrere . Ita Civitas
servitute oppressa , stultæ latitiæ graves
pœnas dedit . Apud Romanos , victor Sulla ,
cum Damasippum , & alios hujusmodi , qui
malo Reipublicæ creverant , jugulari iussit :
quis non factum ejus laudabat ? Homines
scelestos , & factiosos , qui seditionibus Rem-
publicam exagitaverant , meritò necatos , aje-
bant ; Sed ea res magnæ initium cladis fuit .

Nam-

(a) apud Salust. in bello Catilin.

Namque uti quisque domum, aut villam, postremò, aut vestimentum aliquod concupiverat, dabat operam, ut is in proscriptorum numero esset. Ita illi, quibus Damasippi mors lætitiæ fuerat; paulò post ipsi traherentur; neque priùs finis jugulandi fuit, quam Sulla omnes suos divitiis implevit.

Hæc suo tempore Casar: Quæ ad nostra tempora optimè applicari possunt. Posito enim, non concessio, quod pœna hucusque intra noxam steterit; Attamen, si meræ Imperatorum voluntati rem committamus, facilè à noxiis illi ad innoxios facient transitum.

Decem Viri Romanorum, posituri Imperium, monebant ac orabant Patres, ut ipsis ab invidiâ caveretur; nec, suo sanguine, ad supplicia Patrum, Plebem assuefacerent. (a)

Arcanum hoc erat Optimatum contra Plebem, cui (utut extrema illi essent meriti) aures præbuisse, ac morem gessisse oportuerat.

Sed & potest esse arcanum Optimatum contra Tyrannum: Ne is, per unius, alteriusve Principis supplicium, aut pœnam, absque Ordinum consensu infligam, ad Principes, pro suo arbitratu plectendos assuefiat.

Si enim in uno id concesserimus, in pluribus idem tentabit: Ac cuius Principum accidere poterit, quod cuiquam accidit.

In primis ista injuria, Palatino facta, reliquis Proceribus paria minatur: Et exclusio primi Principum, Ordinum inferiorum ruinam secum trahit. Si enim victores Austriaci tam propudiose caput Electorum tractare non erubescunt; quid de cæteris membris Imperii futurum speramus, quæ,

nec

(a) Liv, lib. 3. hist.

nec potentiâ, nec dignatione, nec amicitia Externorum illi sunt conferenda? (a)

Proinde videant ipsi, memores rerum humanarum, ne fortè pestilentis hujus exempli contagium, sumto à Palatino exordio, ceteros etiam quandoque Regni Principes inficiat: Et ita nunc infelicibus eventis Palatini moderentur, ita calicem hunc fellis & absinthii misceant & propinent Palatino, ut sibi quoque paulò post eundem meminerint esse bibendum. Quæ Saxonum, cum Henricus IV Imperator in eorum excidium rueret, verba, (b) leviter inflexa, examussim huc congruunt.

Et hoc quoque Electori Saxoni, ac Brandenburgico, rectè in memoriam revocavit Palatinus, (c) er habe zu ihnen/und andern Evangelischen Chur-Fürsten / und Ständen/ das hohe unfehlbare vertrauen / sie werden solch unaussprechlich præjudicium, dessen immers wehrender nachtheit nicht mehr zu repariren, wol behertigen / sich selbst / und ihren Nachkommen / der-gleichen Joch / unvermerckt / und ungeandert / nicht über den hats ziehen lassen; vielmehr sich treu-eyferig bemühen / damit die Reichs-verfassung / und geschworne Capitulation, in dergleichen / und andern fällen observirt, erneuert / und umb der künftigen occurrentien willen/mit mehrerm nachdruck besseret werden mögen. Dann sie ja hoch-vernünftig zuerachten / da dieser eingang an ihm / gleich

wol!

(a) Iustus Asterius in deplorat. Pacis German. (b) apud Lampertum Schaffnaburg. de rebus German. (c) in literis ad eosdem de dato Gravenhage 12 Ian. Anno 1623. apud Lundorp. tomo 1. act. publ. l. 6. c. 165 p. 1091.

Wol / ohne rühm zu melden / an einem vorneh-
men Weltlichen Chur- Fürsten / und dessen löb-
liche vorkahren / dem Reich teutscher Nation,
von so viel hundert jahren hero / treffliche nütz-
liche dienste geleistet haben / dergestalt unerhört
gemacht / und mit gewalt oder in andere / nie
hertommende wege / durchgedrungen werden
solte / das kein Euangelischer Chur- und Fürst
seyn würde / der seines Stands / seiner Hohett /
und privilegien mehr gesichert / und deme niche
ebenmässig / mit dergleichen processen / unterm
schein der Justitien / unversehens der gar aus ge-
macht werden könnte.

Initio quoq; apud eosdem Electores hac
res in considerationem venit; (a) modò in
proposito suo constanter ac firmiter perse-
verassent, Ihnen tige desto mehr ob / hier-
innen ein sorgfältiges auge und obacht zu ha-
ben; dieweil sie / als die Weltlichen Chur- Für-
sten / deren dignitat, jure hæreditario, ad po-
steros transferirt wird / am meisten interessir-
ret: Vnd würden sie allen Chur- und Fürst-
lichen Heusern ein solches præjudicium zusie-
hen / welches unwiderbringlich / und gegen den
Chur- und Fürstlichen Heusern unverantwort-
lich.

Et quis tandem, pro Libertate ac salute
Patriæ, si Imperator eam oppugnet, si Leges
fundamentales subvertat, si jurata sua Ca-
pitationi contraveniat, vel hiscere ausit?
Quando Imperatori, absque consensu Ordi-
num Imperii, sub hoc solo prætextu, quod
ipse læsam Majestatem, aut Pacem publicam
violatam, asserit, vibrare Bannum in quem-
vis Imperii Principem licet: Cujus Majo-
res,

(a) In literis ad Casarem de dato Annenberg
12 Martii Anno 1623. apud Lundorp. tomo
I. act. publ. l. 6. c. 164. p. 1089.

res, jam tum, magni nominis, & eximia autoritatis Principes, in Imperio fortè fuerunt; cum Austriaci isti, qui hodiè Archiducatus, eines hohen Erz-Hauses/ titulo tantoperè sese inflant, ac jactitant, tanquam non multum nobilis stirps, ut Antonius Episcopus Florentinus eam vocat, (a) in obscuro adhuc nigrae sylvae angulo delitescerent.

C A P U T X & ultimum.

De sextâ STATUS RATIONE, quæ est; ne militia & loca munita solius Imperatoris potestati committantur.

SExtò, Proceribus Imperii nostri magnâ curâ providendum fuit, ne solius Imperatoris arbitrio, rei bellicæ cura, & administratio, militiæque robur committeretur, neve Exercitus Imperii ad illum principaliter haberent respectum.

Nam in Republica illa pars potentissima est, in quâ robur belli consistit, & quæ est in possessione armorum: (b) Adeoque, qui arma non habent, facilè fiunt servi eorum, qui habent. (c)

Unde, sub antiquis Imperatoribus, tanti id olim Romæ, nec injuriâ æstimabatur, ut caveretur; ne ad Exercitum vel scriberet alius, præter unum Principem. (d)

Porro, cum in Imperio nostro, quod in varia territoria scinditur, quilibet ferè Procerum & Ordinum, in suâ ditione, munita quadam loca, & castra possideat; nihil magis

(a) parte 3. historiali tit. 20. c. 2. § 6. (b) Aristot. lib. 2. Polit. c. 5. (c) Idem lib. 2. Polit. cap. 8. (d) Clapmar. lib. 3. cap. 5.

gis vitandum fuit, quam ne Imperatores in his nidularentur, ac ita velut frenum ipsis injicerent.

Quis enim neget, actum, hoc modo, & conclamatum esse, de potentia ac autoritate Procerum, Imperiique Libertate, cujus frenum arces à Crantzio dicuntur; (a) cum isti, hujusmodi pedicis impediti, contra Imperatorem, quidvis tentantem, ne mutire quidem audent?

Equus certè, qui frenum patitur, necessum est, ut & ephippium, & jugum, & calcaria, & quidlibet patiat.

Julius Cæsar, cum potissimum Romanarum legionum florem, per integrum decennium obtinuisset, post subactas Gallias, cum iisdem copiis, quas longo usu jam quasi ceperat, ac suas fecerat, quorumque Imperium Senatus ipsi extorquere, nequicquam nitebatur, Patriam ipsammet suam, otio ac voluptatibus diffluentem, felici exitu aggressus est.

Manlius, Capitolii, quod, velut arx quædam munita, Urbi imminebat, inhabitator, occasionem ex eo arripuit, ut Patriam, & communem Libertatem, quam in Capitolio antea fortiter conservarat, deinde per Capitolium proditoriè penè pessumdaret.

Dyonisius, Achradinâ Syracusarum arce per fraudem occupata, Urbem eam Populumque in servitutem redegit.

Pisistratus, cum satellitium ei à Civibus constitutum esset, arce occupatâ, Athenarum tyrannidem similiter sibi vindicavit.

Id enim omnibus constare oportet, eum, qui Reipubl. arces & Exercitus habet, Reipubl. dominatum habere. (b)

Y

Ma-

(a) lib. 12. Vandal. c. 10. (b) Bodin. lib. 4. de Republ. c. 1.

Maximo itaque opere provisum est à Majoribus nostris, ne armorum vis, ac militiæ robur, à solo Imperatore dependeret: Neve Caesarum potentia, hac ratione, tanta evaderet, ut reliqui eis parere cogerentur. (a)

Hinc licet Imperatori nomen istud, quod Caput Imperii, das Ober-Haupt/tam in militaribus, quàm civilibus sit, tribuatur; jus tamen creandi supremum belli Ducem, Imperium sibi reservavit: Ne Imperator illum constitueret, qui, secundum ipsius solius nutum, omnia ageret, adeoque facillè, contra communem Libertatem, ejus jussu aliquid moliretur.

Et, plerumque, supremus hic belli Dux, insignis Imperii Princeps fuit, nec ab Imperatore, sed ab Imperio, ac Regimento (cum id in suo adhuc vigore esset) dependere solitus, ejusque mandatis obtemperare jussus est: Quod, ut eò impensius observaret, certi Consiliarii bellici, quorum consilio omnia, etiam repentina, ageret, illi adjuncti sunt; ut superius explicavimus.

Ferdinandus absolutum militiæ arbitrium sibi arrogavit.

Defunctus verò Ferdinandus, in præsentibus turbis, absolutum belli armorumque arbitrium sibi soli vindicavit: Et se, Exercituum omnium Caput esse, reliquos verò Duces à se creari, ac dependere, asseveravit, Er selbst sey der Keyserlichen Armada höchsten Ober-Haupt und capo, und werde auffer zwey sel/ von iedwedern darvor gehalten / und erkennet: sey auch der andern höchsten Kriegs Officierer wol mächtig / solche anordnung zu thun/ daß sich mit sug niemand möge zubeschweren haben. (b)

Adeo-

(a) Guicciard. lib. 7. histor. (b) In replicâ, in Conventus Ratibonensi Anno 1630. de dato 20. Jul.

Adeoque, non V Vallensteinium modò, supremum Exercitus Ducem, in Imperio, cum summâ, quidlibet pro lubitu suo audendi, & quadrata rotundis mutandi, potestate constituit, mit einem solchen ungemessenen absoluten gewalt/ daß er alles/ nach eignem willen und gefallen / darinnen anstellen / dirigiren / und hanc den mögen: (a) Sed &, in transactione Pragensi, pro arbitrio suo, summi Exercituum Ducis constituendi potestatem, indubitanter sibi asseruit. Hac quippe expressè cautum est, (b) daß alles Volk unter des Königs in Hungarn und Böhmen general commendo, und wem es der Keyser / negst demselben/ ganz/ und zum theil / zu dirigiren / allbereit vertrauet hette/ oder noch vertrauen würde / seyn und bleiben solle.

Licet verò quarta Exercitus pars, Saxonis fidei cummissa sit, attamen is etiam Imperatoris mandato, sine tergiversatione, stare jubetur, wann einem corpori, von der Keyserlichen Mant. als dem Ober-Haupt/ wegen des Reichs/ eine execution auffgetragen / soll daß selbe unweigerlich pariren / und von dem andern ihme / darinnen / kein einhalt / oder eingriff geschehen: (c)

Exercitus itaque hic, quem communibus Imperii impensis Imperator & Saxo alere, in Pragensibus suis Pactis decreverunt, re ipsâ à solo Imperatore dependet: Vocari tamen meruit, der Römischen Keyserlichen Majestät und des Heiligen Römischen Reiches

Y 2 Kriegs-

- (a) Electorum duplica, in d. Conventu Ratisbonensi Anno 1630. de dato 20. Jul. (b) Pragischer Friedensschluss. S zu dessen allen. (c) Nebenreces wegen der conjunction zwischen Keyser und Chur-Sachsen. S wan einem corpori,

Nomine
tamen
Ordinibus
reli-
cto.

Kriegs-Heer; (a) dicis, scilicet, causâ, & nomine magis, quam re.

Ubi Autor Collationis Pirnensium & Pragensium Pactorum argutè notat; (b) utrasque tabulas, non iisdem verbis, sed diversimodè esse conceptas.

In Pirnensibus enim scribitur, daß es soll genant und gehalten werden / der Römischen Keyserlichen Majestät und des heiligen Römischen Reichs Kriegs-Heer: (c) Quod verbum, gehalten werden / aliquatenus adhuc rem ipsam inferre videtur.

Sed hoc postea deletum, eidemque in Pragensibus substitutum fuit, daß es soll heißen und genennet werden: Quæ duo synonyma, nil, nisi merum & nudum nomen denotant.

Notamus autem hic meritò inane Libertatis simulacrum, quod, loco rei ipsius, ad veterum Imperatorum exemplum, Ordinibus & Imperio reliquit Ferdinandus Imperator: Nam, & veterum Imperatorum tempore, quamvis illi Populo Romano monarchicè & absolutè dominarentur, militiaeque ipsorum nutu administraretur, Exercitus Populi, non Principis appellati sunt. (d) Quasi verborum diversitas rerum naturam immutare posset. (e)

Quorsum jam Exercitus hic in Imperio tendat, exactè judicavit, extraneus quidam, magni nominis Princeps: Qui, cum tabulas Pactorum Pragensium, usque ad hunc articulum, pervolvisset, quicquid, præter hunc articulum, in istis Pactis continebatur, super-

(a) Pragischer Friedensschluss d. § zu dessen allen würclichen. (b) n. 339. (c) und nachdem zu dessen. (d) Clapmar. lib. 7. c. 9. (e) Guicciard. lib. 8. histor.

pervacuum esse dixit. Solo enim hoc tam ingenti Exercitu, reliqua omnia, secundum placitum & voluntatem Imperatoris, facile actum iri, & transactum. (a)

Qui etenim rerum potiuntur, imbecillioribus interpretantur jus, ac definiunt: (b) Frustraque jura, & immunitates suas allegabunt Imperii Ordines, coram Imperatore, per Exercitum suum, rerum potente. Namque audient insolentissimum istud Pompeji (c) ad Mamertinos, simili excusatione usos: Non cessabitis nobis, gladio accinctis, Leges & privilegia predicare?

Ne verò ulla resistendi, aut imperata abnuendi facultas, ullave, ad id idonea, media relinquerentur Ordinibus Imperii: Austriaci ad eum semper scopum consilia sua direxerunt, ut loca Imperii munitiora, & opportuniores Urbes, aut castellis quibusdam, tanquam compedibus, vincirent, aut, validis praesidiis occupata, tenerent.

Qua in re, ut taceamus, quod jam olim Carolo V crimini datum est; (d) cum, nempe, gloriatum dixisse, fore, ut subacta Germania patrimonio Cæsaris jungatur, & in primariis Urbibus exadificentur arces atque propugnacula: Ferdinandi nostri propositum ex ipsius rebus gestis, tanquam suo se indicio forex, dudum prodidit.

Ita enim Civitati Argentoratensi, A Schaffenburg, à Cæsaris Commissariis sanctè fuit

Ferdinandus quoque loca munita potestati sua subijit, aut subijcere voluit.

(a) *Autor d. Collationis Pirnensium & Pragensium Pactorum n. 134.* (b) *Demosth. in orat. de Rhodior. libert.* (c) *apud Plutarch.* (d) *à Mauritio apud Sleidan. lib. 24. histor. & Hortled. tomo 2. de bello German. l. 5. c. 13. num. 15.*

promissum, (a) daß sie (die Stadt Strasburg) mit einiger garnison, oder auch um verstattung durchzugs durch die Stadt / wider derselben willen nicht belangt / oder beladen werden / sondern vielmehr / auff ihr begehren / und da sie sich / zu ihrer selbst handhabung und defension, (welche ihr / wider allen unziemlichen gewalt / in allweg unbenommen sey) nicht gnugsam besfinden würde / sich alles Keyserlichen / würcklichen / möglichen / und unausbleiblichen gebürtlichen schutz / schirm / trost / rath / hülffe / und rettung / zu erfreuen haben solle.

Quæ transactio, à solis Argentoratensibus inita, omnibus Imperialibus Civitatibus prospexit, Ihr Keyserliche Mayt. hat in ihrer / wegen der Stadt Strasburg beschener Keyserlichen erklärung / nicht auff dieselbige Stadt allein / sondern zugleich auch / auff alle andere / der Union zugethane / Ehrbare frey und Reichs-Städte gesehen: und ist izt berührten Reichs-Städten frey und bevor gestanden / inner sechs Wochen in diese handlung mit einzutreten. (b)

Idque proprio sigillo ac manu Imperator confirmarat, hat am 23. Jan. ejusdem anni, dero Keyserliche versicherungs Schreiben / bey eignem currier, proprio motu, an und ausgehen / und darinnen / mit geehrten hohen Keyserlichen Worten / unter dero Keyserlichem handzeichen / und auffgedrucktem Sigel / allecuriren lassen / daß sie / samt allen ihren / etwan in Unione gewesenenen / mit Städten / mit einiger garnison, oder auch nur umb verstattung durch

(a) In transactione ibid. Anno 1621. 14, 24. Martii inita. (b) d. Transactione Aschaffenburgi inita.

durchzugs durch die Stadt / nicht selten besdrängt / noch beladen werden. (a)

Hoc verò non attento, quomodo cum minorum gentium, & illis, quæ facile occupari poterant, Civitatibus, actum sit, ex gravaminibus, quæ tres principaliores Civitates (die drey ausschreibende Reichs-Städte) ad Imperatorem ac Electorale Collegium, Anno 1623 detulerunt, liquet.

Colorem tamen, & prætextum aliquem habuit, hæc quarundam Civitatum occupatio: Es hette die einlädgerung / antheils örtern / fürnemlich darumb nicht wol umgangen werden können / weil solches der offnen Feinde / erklärten Wechler und Rebellen / stets fürgegangene und beharrende anschläge / und practiken / damit zuzorderst / Ihre Keyserliche Mayt. und alte obgenante getreuwe Thur / Fürsten / und Stände / wie auch sie die Städte selbst / und allerseits Lando-leute und Untertanen / in eufferstes verderben und untergang gesetzt werden können / wie Land-Well-tündig / verursacht / &c. (a)

In eo verò absurdus planè & ridiculus fuit Ferdinandus noster, quod ab Argentoratensibus, contra Pacta Alschaffenburgi inita, & proprias sincerationes, unis iisdemque literis flagitavit: Ut & Cæsareanum militem, in Urbem, tuendæ ejus gratiâ, reciperent; & ipsi, adversus Mansfeldium, in Alsatiâ id temporis grassantem, fortiter egressi, foris pugnarent, daß sie sich in die beste bereitshafft

Y 4

stets

(a) Responsum Civitatis Argentoratensis ad Cæsarem de dato 9. Jan. Anno 1622. (b) Commissio Cæsarea Electori Moguntino, & Ludovico Landgravio Hassiæ data, gravamina Imperialium Civitatum concernens, de dato Regenspurg / 9 Martii Anno 1623.

stellen / mit Ihrer Keyserlichen Mayt. Kriegsarmaden vergleichen / und also den von Mansfeld / mit zusammen gesetzten kräften / aller möglichkeit nach / entgegen ziehen : so dann / und für ander / in die Stadt nothwendige besatzung / gegen diesem Keyserlichen anbieteten / annehmen sollten / daß dieselbe von dannen alsobald nach geändertem bessern Stande wieder abgeführt / und weggethan werden wolte. (a)

Si enim à milite & armis imparati fuerunt Argentoratenses, Imperator quidem, ut militem suum reciperent, sub hoc prætextu postulare potuit; Ast illi, qui domi suæ tutari non poterant, multò minùs foràs exire, & pugnare cum hoste potuerunt: Quod si eos satis à milite & armis instructos existimavit Imperator, milite certè ejus, ad tuendam Urbem, opus haud fuit.

Illud verò insolens, inauditum, ac impudens foret, Dominum jubere exire domo suâ, ut alius ingrediatur; & Cives, extra Urbem, ducere in hostes, Extraneis verò committere nudatæ Urbis mœnia.

Quapropter Argentoratenses Imperatori rectè rescripserunt, (b) Es sey viel leichter und practicirlicher / daß sie die Stadt selbst / in ihrer patriotischen getrewen verwahrung halten / und die Mansfeldische Armee unangegriffen lassen / dann daß sie / samt ihren Bürgern / geworbenen / und noch werbenden Knechten / derselben Kriegs-Macht hinaus entgegen ziehen / hingegen aber eine besatzung fremdes Volcks eingenommen werden / und in der Stadt ligen bleiben sollte.

Fer-

(a) Ut ipsi testantur in d. responso ad Casarem de dato 9. Jan. Anno 1622. (b) in d. Responso.

Ferdinandus autem, hac spe occupanda Urbis lapsus, alia viâ, nempe, facti, rem aggressus est; ad eumque modum, circumpositis praesidiis, illos conclusit, ut vix ullus Urbe egredi, aut eò intrare posset, ist ein paß nach dem andern / in der Stadt Straßburg nachbarschaft / dermaßen eingenommen / daß sie von allen enden inclaviret / blocquiret / umringet / und gleichsam belagert seyn / so gar / daß fast kein einiger Weg / zu Wasser oder Lande mehr offen gewesen / durch welche einer der übrigen sicher reisen können / &c. (a)

Quod, quo fine, & eo tempore, & novè adhuc, antequam Illustrissimus, nunc beatissimæ memoriæ, Dux Saxoniae, Bernhardus, avitarum injuriarum vindex acerrimus, invicta antehac Rheni claustra perrumperet, ac occuparet, factum sit, altiori haud opus est indagine.

Nos autem Argentoratensium hoc exemplum eò lubentius & prolixius induximus, ut, quando nupera eorum consilia cum paulò antiquioribus conferre lubet, Argentoratenses, ne quidem, quod simplices piscatores solent, ictos sapere, sed eandem erroris viam semper repedare, fraudulentisque Austriacorum sincerationibus nimis fidenter insistere, ex eo patefiat.

Tandem, in transactione Pragensi, omnia, in quinque superioribus Circulis, munita loca, suis praesidiis firmandi potestatem, sibi expressè reservavit Ferdinandus: (b) Do-

Y 5

nec

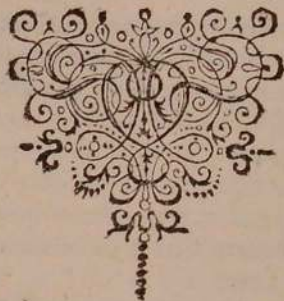
(a) *Litera der drey ausschreibenden Reichs-Stände ad Electorem Saxoniam de dato 2. Maji Anno 1622.* (b) *Swan auch im Chur-Neinischen. & S sequ.*

nec Pax ista Pragensis ad plenarium finem deducatur.

Pax, nempe, cui comes adhæret ruina lamentabilis, aut servitus morte tristior, & quovis supplicio magis detestanda, Populis ac Principibus, ad decus & Libertatem natis: Quo encomio propudiosam hanc Pacis transactionem cohonestavit Magnæ Britannia Rex. (a)

Et hoc encomio, tam insigni, scilicet! parti secundæ nostri Discursus colophonem imponimus.

(a) *per Legatum suum in Propositione ad Magnum Regni Suecia Cancellarium Stralsunda 3 Ian. Anno 1636 habitâ.*

P A R S I I I .

DE MEDIIS, quibus anti-
quus Imperii nostri Status, a-
vitaque Libertas restaurari, &
de novo, impofterùm fir-
mari possit.

C A P U T I .

De primo restaurandi antiqui Status
M E D I O ; quod est, universalis amnestia
sanctio, & Concordia restitutio.

N ergò desperata jam planè
Imperii nostri salus est, &
æquo animo subeundum i-
stud, quod evitare planè non
possumus, jugum?

Fatemur equidem, actum
quàm penissimè esse, &, jamjam ire licere à
communi Libertatis nostræ sacrificio; quam
Austriacæ Domui immolarunt ipsimet Or-
dines, & cum primis septem Principes Ele-
ctores: Cui tandem sacrificio, tanquam
Præco, colophonem imposuit, istudque, *ire
licet*, per transactionem suam Pragensem,
publicè proclamavit Saxonix Elector.

Nisi tamen generosus aliquis genius, Ger-
manorum nostrorum, & præcipuè Princi-
pum, mentem ac ingenia, quæ jam, nescio
quo fato torpent, ad servitutem inclinant,
ita invertat, temperetve, ut gloriosam Li-
bertatem foedæ servituti, invidiosæ Paci &
turpi quieti ingenuum bellum anteponant.

——— *Facilis descensus Averni,*
Sed revocare gradum, superasq; evadere ad auras
Hoc opus, hic labor est, ———

Maximum nobis incumbit periculum: Maximum ergò debet adhiberi remedium.

(a) Inveteratus, extremus, ac summè acutus hic, quo laboramus, morbus est: Extrema itaque & acerrima remedia postulat.

Quæ si adhibuerimus, non, nisi quod officii nostri fuerit, faciemus.

Concordia inter Ordines re-sarcitor, Omnes primùm, tam Pontificii, quam Protestantés Ordines, privatorum gravaminum, quo in mutua odia præcipuè concitati sunt, prætextu omisso, concorditer inter se coeunt, & ad commune incendium restinguendum, concurrunt.

Dilato gravaminum & Religionis prætextu, Nam, ut simile hoc, ab incendio desumptum, Anonymus quidam (quem Lundorpius (b) D. Vincentium Mullerum, Syndicum quondam Hamburgensem esse, ex quorundam opinione refert) in Germanico Discursu, warumb / und wie die Römischen Catholischen in Teutschland sich billig / von Spaniern und Jesuitern absondern sollen / graviter & cordatè huc applicat, man sol thun / wie die noth in auffgehenden schädlichen Feursbrunsten lehret / da ein ieder für sich selbst / unerwartet des andern erinnerung / mit Wasser tragen / und zugiessen / mit niederreißen auch eigener Heuser / mit hinlehnung aller / zur brandleschung dienenden / mobilien / ja mit darstreckung / und in gesfahr setzung seines eignen Leibs und Lebens / allein dahin sihet und trachtet / daß dem Feur zuserforderst gewehret / nicht aber alsdann erst gestritten / und erörtert werde / ob / und wer / an diesem / oder jenem Ort interessiret: und sihet man alsdann nicht an / ob diesen oder jenen noch zur Zeit der brandschaden berühre / oder nicht; ob

(a) Aurea Bulla tit. 24. § si ceteros Principes.

(b) tomus 2, act. publ. lib. I, tract. II. p.

161.

unfers Nachbarn baw / mit dem wir in freunds oder feindschaft leben / brenne: dann wo man solche / und dergleichen obstacula, in solchen nothfällen erst examiniren / und immittels das Feuer fortbrennen lassen wolte / so müste einer mit dem andern verderben. Also auch in dieser gemeinen vor Augen stehenden Feursbrunst / über das ganze Teutschland / müssen alle Stände des Reiches zu sammen treten / ein jedweder das seinige / und was ihm immer möglich / unerfordert / treulich darbey thun / die privat streiten / so lange / bis die gemeine gefahr gedämpft / bey seite setzen / und das liebe getreue Vaterland retten helfen.

Coëunto itaque inter se Pontificii, & Protestantæ Ordines: Nec Pontificii sese difficiles nimis hic præbent.

Utut enim Austriaci Imperatores ipsorum voluntati adhucdum pulchrè per omnia velificentur, nec proprium, sed Pontificiorum commodum, in actionibus suis spectare videantur; attamen, devoratis penitus Evangelicis ambitiosa ista & insatiabilis Domus nihilo magis Pontificiis parcat, quam Polyphemus ille Homericæ suo Udi.

Religionum inter se dissidentes factiones, qui Libertatem ac statum Imperii maximè pessumdederint, & Imperatoribus, è Familiâ Austriacâ oriundis, amplificandæ suæ potentia præcipuam ansam præbuerint, nullatenus dubitamus.

Nam Pontificii (qui suæ Religioni Cæsarem addictum, sibi que in omnibus morigeraturam, noverant) ut saltem Protestantibus agrè facerent, multa, contra jus, fasque de Majestate Imperii, Imperatori largiti sunt.

Quare de illis nonnemo rectè scripsit; (a) wie man auff der Protestirenden seite / nach den Stiftern und Geistlichen gütern gegriffen / haben die Geistlichen Chur-Fürsten angefangen sich an das Haus Oesterreich zuhalten / und mit demselben / in sachen / des Reichs / und der Stände interesse , Freyheit und Hoheit betreffend / etlicher mafen durch die Finger zusehen: und hat die affection , devotion, und das vertrauwen nicht wenig zugenommen / wie sie vor dreisig und vierzig Jahren / in der that gespüret / daß sie beynah / umb beyde herrliche Stifft / Cöllen und Strasburg / auch kommen wären / wann Oesterreich und Burgund / nicht das beste bey der Sache gethan hetten.

Et , si consilia , suffragia , actionesque Pontificiorum exactè consideres , ex illis omnibus , nimum eos Imperatoribus indulgisse , aut tribuisse , facile notare licet.

Unde Albertus , Marchio Brandenburgensis, autores eos oppressionis vocat, daß die Höchsten und fürnemsten Bischöffe / und Prälatten im Reich / des heiligen Reichs beschwerlicher unterdrückung / und allerley practiken ursach geweest / und noch seynd. (b)

Mitius verò , & non sine ulla penitus causa , homines , ad servitutem natos , Ludovicus Camerarius illos indigitavit. (c)

Protestantes quoque , lese ab invicem difjungi , passi sunt , multi que nostratium , seu odio

(a) *Author Discursus* , daß das Römische Reich nunmehr / nicht ein wahlreich / &c.

(b) *apud Hortled. vol. 2. de bello German. lib. 5. c. 5. n. 21.* (c) *in literis ad Principem Anhaltinum de dato 12. Aug. Anno 1619. apud Lundorp. tom. 1. act. publ. lib.*

4. c. 79.

odio Calvinianorum, seu Cæsareæ Majestatis, qualem falsò sibi imaginabantur, reverentiâ impulsî, seu aliâ quâpiam causa adducti, in Cæsaris castra, haud inviti transferunt: Inter quos Elector Saxonix Augustus, nescio quo aurigante genio, à reliquis protestantibus, Anno 1576. Pontificiis impensè gloriantibus, divortium fecit. (a)

Ita dum utrinque pari pertinaciâ, & internecino odio de Religione certatur, Imperatores, potentix suæ augendæ ad singula momenta intenti, rem suam luculenter egerunt, ac multa, communi Libertati exitiosa, Imperio obtruserunt.

Tantum Relligio potuit suadere malorum!

Sileat autem, ac cesset tandem vanus ille Religionis prætextus: Non enim credimus, de religione jam ampliùs principaliter, sed de regione potiùs agi; ut aut liberi vivamus, aut jugo Domus Austriacæ, Hispanico sanguini mixtæ, colla nostra turpiter subdamus.

Bellum hodie, religionis causa, principaliter non geritur.

Utrinque Pontificii militant; utrinque nostræ Religionis: Hinc Gallix Rex; isthinc, cum consortibus suis, Saxo Elector: Quorum neuter, si Religionis res esset, sine sacrilegii crimine, arma movere posset.

Sive itaque Pontificiæ, sive Protestantium religionis es; Germanus certè es: Cujus Majores mortem potiùs subire optârunt, quam servitutem.

Utrorumque arma, utrique estis experti: Paria penè damna sustinivistis; totaque Patria, communi omnium dispendio, ferro, flammâque vastata est.

Damna ergo ista compensantur: Inimicitix

(a) Burchardus parte I. von der Trennung
cap. 6. p. 109. & 119.

Amnestia itaque generalis, remoto religio- nis præ- textu, sancitor. amicitiæ inde ortæ tolluntur: Odiæ sepeliuntur: Res in eum statum, in quo ante hoc bellum fuit, restituitur: Amnestia, seu præteritorum malorum oblivio, omnium consensu sancitor.

Amnestia, inquam, non tamen dolosa, subdola, particularis, ac multimodis occultè restricta; qualem defunctus Ferdinandus, & Saxo privatim inter se fabricarunt: Sed universalis, fida, & omnimoda; Quæ reverà omnium injuriarum tumulus sit, quæ sit omnium oblivio, sit fœdus constantis amicitia, fidesque benevolentia, ac moderatio- nis sempiterna, (a) quæ denique omnibus ac singulis, antiquam plenamque præstet securitatem.

CAPUT II.

De secundo restaurandi & firmandi Status MEDIO; quod est, Domus Austriaca exstirpatio.

SECTIO I.

Domus Au- striaca exstir- pator. SECUNDÒ, omnium arma, in defuncti Tyranni liberos, ac totam istam familiam, Imperio nostro, avitæque Libertati exitiosam, nullique quàm sibi fidam, Domum, inquam, Austriacam convertuntur: Illa, prout de Republica nostra merita est, Germanâ in totum pellitor: Ditiones ejus, quas amplissimas Imperii beneficio consecuta est, & sub Imperio possidet, in fiscum rediguntur.

Si enim verum est, quod Machiavellus (b) scripsit; esse in singulis Rebuspubl. familias

(a) Herod. in orat. Maximi. (b) libro 3. hister. Florent.

lias fatales, quæ earum exitio nascantur: Hæc certè Familia Germaniæ nostræ fatalis est; quæ, ab exiguis orta initiis, eò progressa est potentia, ut toti Imperio formidulosa, imò exitiosa existat.

Novimus, hoc passu, plerorumque hodiernorum Politicorum indignationem nos incurfuros: Qui, tempori & auræ se accommodantes, in laudibus hujus Familia toti sunt, & merita ejus plenis deprædicare buccis, nunquam desinunt.

Sed ostendant illi, quæso, ubi & quando Austriaci (præsertim recentiores) munere, sibi concredito, benè functi fuerint, ac, prout ex capitulationis suæ tenore, obligati erant, Imperii res administraverint: Ubi, & quandò Imperium auxerint, & Augusti nomen, si tamen ab augendo id derivatur, reapse meruerint.

Et nos, ut jam antè, in secundâ Discursus nostri parte demonstravimus, Austriacos multoties in Leges Imperii peccasse, Capitulationi ac juramento suo contravenisse, jura ac privilegia Ordinum intervertisse, imò ipsum Imperii statum penitus invertisse; Ita, facili operâ, demonstrare possumus; publicis Imperii opibus ac viribus, ad privatam potentiam suam stabilendam, eos abusos, quantumque illi viribus & potentiâ aucti sunt, tantum decrevisse Imperii Majestatem, Ordinū autoritatem, communemq; Libertatem. Ut de liene referunt; eo crescente, reliquum corpus imminui.

Imperio quidem Austriaci ipsam debent Austriam; quam Rudolphus Habsburgensis, primarius eorum stipes, Otocaro, Bohemiæ Regi, ereptam, Domui & liberis suis mancipavit: Idque omnium primum Austriacæ potentia incrementum fuit.

*Au-
striaci
Imperii
beneficio
creve-
runt.*

Fuere

Fuere tamen Ducis adhuc titulo, cum aliis Familiis communi, contenti, donec Maximilianus I. Majoribus suis altiora jam spirans, & pro fortunâ animos gerens, Archiducis titulum sibi primus, ut opinor, adscivit.

Nam, quod alii, in primâ investiturâ, Rudolphum Imperatorem Alberto, filio suo, Austriam, sub titulo Archiducatus, contulisse, scribunt, (a) alii, Rudolphum, Imperatoris Alberti filium, Anno 1298. Austriæ Archiducem creatum tradunt; (b) eò non credimus, quod Fridèricus III, Maximiliani Pater, solo adhuc Ducis titulo contentus fuisse, legatur. (c)

Hunc verò Archiducis titulum ob meram arrogantiam Austriaci adsciverunt, ut alias Principum Familias, longè antiquiores & eminentiores, aliquà præcellerent.

Sicut enim Archiepiscopi præferuntur Episcopis; sunt enim quasi Principes Episcoporum: (d) Ita etiam Archidux omnes Duces præcedere debet. (e)

Unde Bruno, Ottonis I Cæsaris frater, nomen sibi assumpsit Archiducis Lottharingiæ, ut, prurientibus auribus, summa cum voluptate audiret, se Ducem Ducum appellari: Non quod omnibus Ducibus se præesse, aut diceret, aut cogitaret; sed quod sibi excellentissimi Ducis arrogaret æstimationem (f)

Porro

- (a) quos citat, & sequitur Reink. lib. 1. cl. 4. c. 10. n. 5. (b) Gerhard. de Roo liber. 2. hist. Austr. (c) In reformatione de Anno 1442. (d) cap. cleror. Distinct. 21. (e) Bartol. Chassaneus in catalogo gloriæ mundi 5. consil. 44. (f) Robertus Cœnalis Episcopus Arbovicensis in lib. de re Gallicâ.

Porro, quod hic Maximilianus, ejusque liberi, tot, tantisque provinciis ac Regnis, sub utroque sole, potiti sunt, id certè Imperio, & Imperatorio nomini potissimum acceptum ferre debent: Absque cujus fulgore, ad sublimes ac opimas ejusmodi nuptias, quas consecuti sunt, haudquaquam felici exitu adspirare potuissent.

Ut ita Domus hæc Austriaca, si à Rudolpho usque Habsburgensi consideres, Imperii beneficio, ex obscuro loco, ac tenuibus initiis, ad maximam pervenerit dignationem & potentiam.

Jam si, vice versâ, Imperii nostri statum hodiernum respicias, illud, quod ad Virtutem & Fidem, quâ neminem mortalium Germanis esse superiorem, Frisiorum quondam Legati jactarunt; (a) sub Austriacorum regimine, pristinae integritati penitus decoxit; Quod ad tranquillitatem regiminis; ab ipsis sæpè Austriacis turbis non necessariis involutum fuit: Quod ad Libertatem; ab iisdem, ut prolixè in parte secunda nostri operis explicavimus, in servitutem penissime depressum reperitur: Quod ad honorem & gloriam; omnibus vicinis nationibus factum est ludibrio; Quod ad fines & terminos; undique coarctatum, & in maximas angustias redactum apparet.

*Imperium
verò sub
ipsis de-
crevit.*

Neque ab exteris modò, (id quod, propria Ordinum culpâ factum, illi forsan dixerint) sed ab ipsismet Austriacis, Aquila Imperii, hinc inde, variè deplumata est.

*Imò ab
ipsis meo
expilata
tumeft.*

Unde hi ipsi, non Augusti, ab augendo, (b) sed, verbis Engelberti, Abbatis Admontensis,

(a) apud Tac. l. 13. *Annal.* (b) de ortu & fine Romani Imperii c. 10. quem refert Goldast. in *rationali Constit. Imper.* p. 65.

tensis, angusti, ab angustando, fines Romani Imperii possent appellari.

Sub Rudolpho quidem I, imò ejusdem Rudolphi factò & culpâ, Romani Imperii potentia ingens detrimentum passa est.

Hinc enim Rudolphus rem Principi turpem commisit, universam penè Italiam sui juris faciens, comparandaque pecuniæ studiosus, Cancellarium suum eò mittens, qui Populos in Etruriâ omnes liberos faceret, & eos potissimum, qui se pecuniâ redimere curarent. Persolvère, ob eam rem, Lucenses duodecim millia nummum auri; Florentini, sex millia, (a) In hunc modum & reliquæ Civitates pleræque sese, pecuniâ interveniente, in Libertatem contulerunt. (b) Ita graves ære mulos egit secum ex Italia Rudolphi Legatus: Quod Rudolpho admodum fuit gratum; nam pecuniæ ferunt studiosiorem fuisse. (c)

Idem Rudolphus Pontifici, Exarchatum Ravennatem, item Bononiam, præfecturasque, Ducatus, Urbes, Regionès Italia, hactenus Imperatoribus parentes, (Romanolam vocant) quæ quotannis millia drachmarum auri septingenties pensitarent, concessit: Quemadmodum, ex ipsius posteris, Maximilianus Imperator Principibus aperuit, Edictoque, dato ex Oenobrigâ, 13. Cal. Augusti, Anno 1511. conquestus est. (d)

Nec

(a) Nauclerus vol. 3. chronogr. gener. 43.

(b) Abbas Trithem. in Chron. Hirsfaug. sub Anno 1276. (c) Hieron. Mutius lib. 21.

Chron. German. (d) Avent. libro 7. annal.

Bojar. Mutius d. l. 21. Paulus Langius Cy-

gnæus Monachus Bozarvviensis in Chronico
Citizensi.

Nec itaque falsò de eo scribit Antonius:
 (a) *Quod semper conatus fuerit, dominium suum, & potentiam suam augere in Alemanniâ, nec visus sit curare de Italiâ; unde non ingressus sit eam. Sed quod studii sui fuerit, procurare filiis tenas & divitias: Unde & acquisiverit sibi Ducatum Austria, & partem magnam Suevia.*

Filius hujus Rudolphi, Albertus, contra Adolphum Imperatorem se erexit, dicens: Imperium ad se pertinere jure paterno, neque alium eligendum, quamdiu, de regali prosapia, idoneus aliquis ad Regnum potuerit inveniri. (b) Eo ipso patriæ Libertatis hostem se declarans; impotentique ambitu eò tandem evectus, ut eundem Adolphum, nefario ausu trucidaret.

Hic verò *Adolphus valdè fidelis Imperio fuit, in nullo suos liberos de rebus Imperii ditavit, sed Imperium ampliare disposuit: Totum enim Principatum Misnensem coëmit, & Imperio incorporavit, quem, usque ad mortem suam, quietè tenuit. Sed Successor suus, Rex Albertus, totum perdidit: Is unoculus ad spectu trux erat, & avarus; curabat enim ditare liberos.* (c)

Nec absimiliter de utroque hoc Hieronymus Mutius, (d) scribit. Adolphus regnavit magnâ cum laude, & ita administravit omnia, ut nusquam notari potuerit sua querere, aut favore suos evehere. Præfecit rebus administrandis, quos dignos putavit,

(a) quem refert Nauclerus, d. vol. 3. chronogr. gener. 44. (b) Trithem. in Chronico Hirsaug. sub Anno 1292. (c) Naucler. d. vol. 3. gener. 43. & ex eo Hartmannus Schedel in historiâ sex ætatum mundi ætate 6. (d) lib. 22. Chron. Germ.

tavit, qui idoneis virtutis dotibus utiles videbantur. Magnis laboribus, & vitæ discrimine sæpè dilatare Imperium studuit. Pecuniâ suâ coëmisse, scribitur, ad Imperium quasdam Urbes. Econtrâ Albertus fuit prorsus ad rem attentus, liberis volens amplum patrimonium relinquere: Habuit autem numerosam prolem. Studium igitur illi fuit, insanum penè dixerim, quam plurimum relinquere liberis.

Hinc plerique (ut mos est hominum) quem vivi persecuti fuerant, Adolphum, illum mortuum post desiderarunt. (a)

Alberti filius Fridericus quomodo perperò suo ambitu totum Imperium turbis involverit, ex historis obvium est.

Si qui verò electionem ejus, tanquam legitimam, propugnent, illis merito objicere possumus, quod Lutharius Comes Ekkihardo Marchioni, Imperium, mortuo Otthone III, ambienti, objecit: (b) Num curru tuo quartam deesse non sentis rotam?

Quatuor enim Electores suffragia sua Ludovvico Bavaro indubitato dederant; tribus, ad summum, à Friderici latere stantibus.

Albertum II. cujus seu virtutes seu vitia facta nobis tantum ostenderunt, ut prætereamus, Fridericus III cunctator fuit (ut diu habebatur) salutaris, quod maturitati dabatur: Sed illa nunquam pervenit, ut vim ostenderet. Quoties enim apud illum fieret rerum comploratio, quod hæc & illa fierent, hæc & illa timerentur, ferunt respondisse: Necdum esse tempus illa emendandi. Nec tamen,

(a) *Aventinus lib. 7. annal. Bojar.* (b) *apud Ditzmarum Episcopum Mersburgensem lib. 4. Chronico.*

tamen, illo vivente, hoc tempus impletum est; nescitur quando impletum, ut suo tempore scribit Crantzius. (a)

Hinc solebant per contemptum ex Germanis Itali requirere; viveretne, an mortuus esset Imperator? Quem nullis suis injuriis, nullis Reipubl. Christianæ detrimentis commoventem se, audivissent. Vivere namque difficulter crediderunt, qui, nullâ insigni editâ operâ, se vivere declararet. (b)

Hoc quoque de eo constat, illum æquis oculis videre potuisse, quod priores Imperatores non poterant; de visceribus Imperii alios incrassatos; Nimiùm enim quietus, tolleravit hæc omnia. (c)

De eodem Andreas Bonfinius notat. (d) Quod non modò parcus & frugi, sed avarus, & plus pecuniarum quam honoris appetens fuerit, ad magna Reipubl. Christianæ pericula animum nunquam extulerit: Otii, & quietis amator, quin & plus æquo negligens desidiosus & tardus: In Pace bellum, in bello pacem optare, & nullum in utroque constantiam retinere solitus.

Nec ab hoc abludit, quod Antonius, Episcopus Florentinus scribit. (e) Nil imperialis Majestatis visum est in eo; nec Libertas, nec sapientia; quasi semper per alium loquebatur: Sed multa cupiditas; cum munera honestè quæreret, & libenter acciperet. Demum Româ reversus est domum suam, cum modicâ opinione virtutis suæ.

Quem Antonium citat Paulus Langius
Cygnaeus,

(a) lib. II. Saxon. c. 33. & ex eo Autor Paralipom. ad Abbatem Ursperg. (b) d. Autor Paralipomen. (c) d. Autor Paralipom. (d) decade 4. rerum Ungaric. lib. 4. (e) parte 3. historiali tit. 22. §. 3. in fine.

Cygnæus, Monachus Bozavviensis (a) adversus nostrates, qui hunc Cæsarem Fridericum, adhuc in humanis degentem, supra modum (ut ipse loquitur) beatificaverunt, & , velut omnigenâ virtute suffultum, ad astra usque, encomiis (ut dicam, adulatoriis suis naniis) tulerunt.

Ut vero etiam infigne quippiam è rebus gestis ipsius excerpamus, Concordata ista Nationis Germanicæ, tum Libertati, tum existimationi, tum utilitati Imperii penitissimè contraria cum Pontifice, Fredericus hic, annuentibus Moguntino, & uno alterove è rasâ cohorte, toti Imperio, seu obtrusit, seu obtrudere voluit.

Quâ de re prolixè Carolus Molinæus scribit, (b) Germani, miseram sortem suam desentes, persuadere nixi sunt Imperatori, ne Pontificibus Romanis ampliùs obtemperaret, nisi saltem quædam, ad pragmaticam tendentia, priùs ab eis impetrasset. Ostendebant enim, suam longè deteriorem esse conditionem Gallis, vel Italis, quorum servi (Italorum inprimis) nisi res immutarentur, meritò dicebantur. Rogabant, urgebant, Procures, Populique Germaniæ, gravissimum rationibus, tum exemplis, tum utilitatem, tum necessitatem Imperii; Imperatorisque fidem implorabant, obtestabantur (quâ ipsis vel Sacramento obstrictus erat) nec non dedecus & verecundiam, quod decretorum, in suâ natione digestorum, soli fructu carerent. Quod Gallica Natio adversus exactiones Pontificum non frustra recursum habuerit ad Regem suum, à quo protecta sit: Quodq; non diu, ex dictis decretis

(a) in Chronico Citizenfi. (b) quem refert Goldastus in rationali Constitut. Imperii p. 116.

tis pragmaticam sanctionem, pro Libertate sua Nationis feliciter confecisset, & utiliter servari faceret. Quod Imperator nec minus possit in suo Imperio, nec minus debeat, Populo & Statibus Imperii, quam alius Rex in Regno suo. Quidnam ad supremum futurum, si exteri, ad Regem suum recurrentes, praesidium inveniant, & ab eo contra dictas exactiones protegantur; Germani verò & Status Imperii, ad suum Imperatorem recurrentes, ab eo deserantur, sive potius prodantur, decretisque, in sua Natione factis, priventur? Imperator verò ab Aenea Sylvio dementatus, spretâ tot Populorum suorum tam æquâ, justâ, & necessariâ postulatione, eundem Oratorem delegit, quem ad Papam mitteret, suo nomine juramentum in ejus verba praestare, & absolutam totius Germaniæ obedientiam; utpotè meram, (quam vocant) obedientiâ patriam, Conciliaribus patriisque decretis calcatis, effectam: Prout idem Orator, eodem Friderico mittente, & ejus nomine, Eugenio IV. publicè renunciaverat; se, scilicet, Fridericum, ac Germanos omnes, in humanis divinisque, ei obtemperaturos. Itaque *Fridericus Austrasius* bis *Germanos* sprexit, & elusit, nativisque & conciliaribus decretis spoliatus, *servituti Papæ* *subjecit*: Quæ partim causa fuit, quod septem annis, priusquam moreretur, curavit, filium suum Maximilianum non solum eligi & coronari Regem Romanorum, sed etiam in Imperii administrationem associavit, ne post obitum suum transferretur Imperium in aliam familiam; suspectos habens Germanos, quos bis, contra Conciliaria decreta, postulatis eorum spretis, servituti papalium exactionum subjecerat. Hucusque Molinæ;

cui ne, ut extero, fides derogeretur, idem Goldastus optionem adjungit Casparum Hedionem, Ecclesiasticæ historiæ Scriptorem.

Magis succinctè, & , seu Papatu amore, seu Imperatoris metu, subobscurè quidem Crantzius; (a) haud tamen sine aculeo. Laus egregia Friderici, Pacem Ecclesiæ reddidisse: Sed, aliquantò major, si hoc adjecisset operi suo, ut auro Provinciæ non emungantur, vel ut ipse Pater Patrum ex auro, quod ex annatis corrodit, Christianismum tutaretur, non suos nepotes glorificaret. *Hæc qualiacunque oculo tum Rex, ut per omnem aetatem reliqua Imperii detrimonta, dissimulabat.*

Talis ergo Imperio fuit Fridericus: Sibi verò, suisque optimè prospexit; nec destitit, donec filio suo Maria, totius Belgii hæres copularetur. Hic enim exitus & fructus belli cum Carolo Audaci ad Nussiam gesti fuit: Gravissimasque expensas Imperii Status sustinuerunt frustra, ut Maximilianus, Imperatoris Friderici filius, Mariam illam, sponsam, inde conjugem haberet. (b)

Fridericum Imperatorem Maximilianus excipit, quem ingenii vigore & fortitudine Patri antefendum, negare haud possumus: Nam Maximilianus varia quidem & ingentia, in Italiæ confiniis, bella gessit; sed non tam ad publicum Imperii, quam privatum Domus suæ emolumentum. Nec enim bellum, quamvis ipsius administratione atque consiliis, prorsus Imperii nomine geri, atque Duces Imperii jussu eligi, ejusdemque nomine milites conscribi, & parta loca, ex Comitiorum præscripto, distribui voluit: Sed ullum sociorum, aliudve, quam suum

nomen

(a) lib. II. Saxoniz c. 30. (b) ex Crantzio Auctor Paralipom, ad Abbatem Urspergensem.

nomen admittere, victoriæ præmia aliorum, quàm suorum, quamvis Imperii nomine, esse noluit. (a) Unde parcius ab Imperii Statibus subsidia illi subministrata, aut, si Mutio credimus, (b) omnino denegata sunt.

Fuerit itaque fortis, fuerit bellator Maximilianus: Sibi tamen, suisque, non Imperio fuit.

Carolus V Heroem, prudentiâ & fortitudine insignem fuisse, jactitant, nec nos adeò id diffitemur: Non is tamen his suis virtutibus Imperium auctum, sed, modò proprio commodo velificaretur, diminutum potius iuit.

Nam, ut in Italiam transeamus, Mediolanum, à Gallis recuperatum, Hispani, secundum Electoris Moguntini vaticinium, (c) sibi retinuerunt: Et adeò hunc Mediolanensem Principatum suum esse, putavit Carolus V, ut Anno 1544 Pace apud Sueffiones factâ, filio Regis Galliarum, Aureliano Duci, Ferdinandi Fratris filiâ in matrimonium promissa, illum in dotem constitueret. (d)

Florentinus, quos subegerat, & ex officii sui ac Capitulationis præscripto, Imperio unire debuerat, idem Alexandrum Medices, cui filiam suam notham, Margaritam, in matrimonium promiserat, Principem constituit: (e) Eoque trucidato, rei summam commisit Cosmo. Qui, de voluntate Cæsaris, in matrimonium duxit, Petri Toletani, Pro Regis Neapolitani filiam, Eleonoram:

Z 2

noram:

(a) Guicciard. libro 7 histor. (b) libro 30 Chron. German. (c) apud Sleidan. lib. 1 histor. (d) Sleidan. lib. 15 histor. (e) Sleidan. lib. 7 histor.

noram : (a) Sed alioquin, Imperio in nullo fe obnoxium, agnovit.

Senarum Urbs, quam jam olim à Maximiliano Pontifex, usitato inter Austriacos mercimonio, triginta aureorum nummum millibus, ut ei Dominum imponeret, Urbaniatum Ducem, clam emerat, (b) Carolo V. Anno 1555. his conditionibus dedita est; ut Cæsar Civitatem & Rempubl. in fidem suam & Imperii acciperet, salvâ Libertate, & Magistratuum antiquâ autoritate, &c. (c) Sed post Franciscus Toletanus, ab eodem Cæsare eò missus, contra pacta ac fidem datam, non solum novam Reipubl. formam instituit, sed omnem Libertatis speciem prorsus sustulit, nec alium dixit, se tantarum calamitatum videre exitum, quam si se, & omnia sua, optimorum Principum arbitrio ac voluntati, sine conditione & exceptione, permitterent. Et quamvis Cæsar pacta, à Cosmo antea facta, rata habuisset, novum denuo instrumentum eâ de re confici mandavit, quo ditionem Senensem, jure Imperii ad se devolutam, Philippo filio concessit, & rescissis pactis, à Cosmo conventis, supremum ac merum in eam Rempubl. Imperium eidem attribuit, &c. (d) Qui Philippus, cum operâ & amicitia Cosini, non multò post, indigeret, Senensis ditionis possessionem Cosmo concessit. (e)

Ita Senæ, contra Capitulationem Cæsaream, ac specialia ditionis pacta, à Carolo V in filium, & ab hoc mox in Magnum Hetruriæ Ducem translata sunt: Cujus postea

(a) *Idem lib. 10. histor.* (b) *Guicciard. lib. 11. histor.* (c) *Thuan. lib. 15. histor.* (d) *Idem lib. 16. histor.* (e) *Idem lib. 18. histor.*

posteris, Imperio ademptæ, adhuc hodie ser-
viunt servitutem.

De Urbibus, Parmâ & Placentiâ, Carolus
V ipsemet, ad Cardinales, Anno 1526 fas-
sus est; (a) Nullum esse Regem, qui majore
studio, quam ipse, Romanam Ecclesiam
complectatur. Documento esse Parmam at-
que Placentiam: *Quas Urbes, licet Imperii
sint ditiones, & ab eo nuper avulsa, restituerit Ec-
clesiæ; cum tamen jure non teneretur.*

In Germaniâ nostra Ducatus VVirtember-
gicus, ex primæ investituræ tenore, Feudum
Imperii fuit, & deficientibus legitimis Suc-
cessoribus, publico Imperii dominio uniri
debit, ob es were / das der mântliche Stam-
und lini, der Herzogen / und Herren von Wir-
tenberg gantz absterben / und keiner mehr seyn
würde / soll oder mag alsdann solch Herzog-
thum / nicht ferner iemand / aus einger ursach/
oder weise / wie die gesehn möchte / zu Lehen ver-
lichen / oder / durch einen andern titul, form
oder maße / gantz oder ichtit / von Städten/
Schlössern / nützung / oder ihrer zugehörung/
davon geben / verkaufft / vereuffert / oder in vers
waitung / in ambts oder pflegers weise eingege-
ben / oder in besesß zugestellet werden; sondern
solch Herzogthum mit aller Oberkeit / Herzlig-
keit / Mannschafften / nutzen / Leuten / und Güt-
tern / nichts ausgenommen / soll bleiben / bey Röm-
mischen Keysern und Königen / und bey dem
heiligen Römischen Reich ewiglich / und also in
mehrung des Reichs Widdum gut / der Cam-
mer incorporiret / und verleibt seyn. (b)

Z 3

Hunc

(a) apud Sleidan. lib. 6. histor. & Hortled. tomo
3. constit. Imper. p. 493. (b) Erectio Ducatus
Wirtembergici de dato Wormbs 21 Julii
Anno 1495. ap. Hortl. tomo 1. de bello Germ.
l. 3. c. 1. n. 10.

Hunc verò, simulac Domus Austriaca nata est, mordicus tenuit, & quamvis à Landgravio vi iterùm illi extorqueretur, Cadami tamen postea proprio suo commodo prospexit, cavitque: Ut Ulricus Princeps, & ipsius hæredes masculi, Ferdinandi Regis, tanquam Austriæ Principis, beneficiarii essent, & agri VVirtembergici possessionem ei ferrent acceptam. Exstinctâ fortè familiâ VVirtembergicâ, nec exstantibus masculis, Austriaci Principes eam regionem obtinerent, Imperii beneficio & autoritate. (a)

Et ita nobilissimum Imperii Feudum, spesque, eo aliquando potiundi, Imperio decessit, Austriaca verò Domui accessit.

Constantienses, Civitas Imperialis, proscripti, Austriacæ Domui se dediderunt in perpetuum, & à Ferdinando his conditionibus in tutelam recepti sunt. Ferdinandum, ejusque liberos, & hæredes, pro Dominis suis in posterum agnoscerent, iisque fidem omnem & obedientiam præstarent, nec ab iis ullo tempore deficerent, neque foedus ullum inirent: Decretis, quæ Ferdinandus, ejusque Præfecti facturi essent, omnino parerent: In bellicis, aliisque negotiis, Ferdinando, ejus liberis, & heredibus præsto essent, & imperata facerent, sicut reliqui Provinciales. (b)

Ad eum modum iterùm, Urbs Imperialis provincialis facta est, Imperioque adempta, privatum Austriacorum auxit patrimonium.

Memorable quoque Cameracensium exemplum est: Quos Ludovicus, Galliarum Rex, Anno 1478 suis Legibus vivere jussit, &

disces-

(a) Sleidan. lib. 9. histor. Hortled. d. tomo 1. lib. 3. cap. 13. num. 4. (b) Sleidan. lib. 21. histor.

discessurus, vocatos ad se Primores Urbis, in hæc verba allocutus est, (a) Defensor ego vestra Civitatis & Vice Comes, vestris Legibus vos vivere, & à Maximiliani consortio immunes esse, jubeo. *Imperatoria arma, quo loco movimus, quando ita lubebit, reponite; & avis illa, qua animi gratiâ aliquamdiu evagata est, postluminò in pristinum hospitium revertatur: Id quod hirundines, ineunte vere, solent.*

Ita externus Rex, five Cameraco Aquilam, five Aquilæ Cameracum sponte suâ restituit.

Carolus verò V, qui non Civis modò & Germanus, sed Imperator quoq; & Augustus audire volebat, eandem Aquilam rursus expulit Cameraco, & Cameracum Aquilæ eripuit, Domuiq; suæ in servitutè addixit. Erat autem decimus dies Novembris, quo Urbs hæc Libertatis suæ jacturam passa est. (a)

Trajectum ad Mosam, Urbem Imperialem, sed sub patrocínio, seu protectione, Ducis Brabantia, & Episcopi Leodiensis existentem, idem Carolus V Imperio ereptam, ad instantiam Brabantinorum, sibi asseruit, suisque privatis ditonibus inferuit. (b)

Caroli V Successores ut cursim transfiliamus, qui, nec Pace, nec bello insignes fuerunt, defunctus certè Ferdinandus, perfractis omnibus Legum ac Capitulationis repagulis, nullâque divini vel humani jurisdictione habitâ, quicquid nobis, à præcedentium Imperatorum machinationibus, adhuc reliquum fuit Libertatis, uno impetu pessumdatum ivit, diuturnoq; bello omnes

Z 4

Ger-

(a) *Hubertus Thomas Leodius lib. 12. de vitâ Friderici Palatini, in fine.* (b) *Hubert. Thomas Leodius d. tractatu b. 13.*

Germaniæ vires penitus afflixit, nec in unam, alteramve Urbem, sed in universos Ordines indiscriminatim solidam sibi usurpavit tyrannidem.

Quare, cum Imperii res ita malè, & ad proprium solum commodum, Austriaci gesserint, optandum foret, Electores stetitisse pacto, quod, tempore Ludovici Bavarici, inter se fecisse nonnulli scribunt, (a) quo cautum perhibetur, daß zu ewigen Zeiten keiner vom Haus Oesterreich zum Römischen Keyser erwehlet werden sollte. Quale etiam Poloni, Austriacorum ambitionem experti, in Comitibus suis aliquandò sanxere: Ne quis, scilicet, in electione novi Regis Poloniæ deinceps aliquem ex Domo Austriacâ nominare, aut suffragio suo commendare auderet; alioquin, ipso facto, infamem fore. (b)

Quia autem hujus pacti, si tamen ejusmodi quid inter eos conventum est, haud satis memores Electores exstiterunt, incendium, ab Austriacis in Imperio ortum, nisi totali Austriacorum ruinâ, exstingui vix poterit.

SECTIO II.

NEc Virtutes, aut animi dotes, quibus, familia ista clarescere, vulgò jactitatur, quisquam objiciat, & Clementiæ inprimis famam, quam apud multos habet: Quorum in ore pervulgatum est; nullum, in hac familiâ, unquam exstitisse Tyrannum.

Nam Virtutum quadam species, etsi primo

(a) Autor des Apocalyphtischen / doch Potitischen / bedenkens / von dem zu Franckfurt am Meyn angestellten compositions-tage / sub nomine Irenæi Heylands / Anno 1631. editum. (b) Chytraus in Chron. Sax. lib. 29.

mo intuitu sese offerant; attamen istæ quoque non minus noxiæ, quam vitia, sunt, quoties parando Regno finguntur: (a) Cumque novum Imperium inchoantibus utilis sit Clementiæ fama; (b) ista quoque Clementiæ in hac Domo affectatio, tanquam novi Imperii illecebra, eò magis suspecta esse debet.

Et, quicquid Clementiam ac mansuetudinem suam jactitent Austriaci, nobis, in libertate natis & educatis, placet generosa illa Demosthenis vox: Qui plerisque aliis Antipatri humanitatem ac facilitatem laudantibus; Dominum, inquit, quantumcunque facilem repudiamus. (c)

Scipionem Africanum, licet nullius criminis suspectum, nedum convictum, Roma, adhuc libera, ferre non potuit: Nam, ut testatur Livius, (d) periculosum erat, unum hominem esse caput, columenque Imperii sub umbrâ Scipionis Civitatem terrarum, Orbis Dominam, latere; nutus ejus, pro decretis Patrum, pro Populi jussis esse.

Quem ad modum, Florentinos quoque suos Nicolaus, Uzanus, ut Johannis Biccii, Medici, potentiæ ab initio obsisterent, monuit, (e) demonstrans; quam periculose istiusmodi hominem foveri, in quem omnium animi concurrerent: Facile quidem principiis obsisti, verùm, dilata in moras, invalescere, tandemque difficulter reprimi posse.

Ista quoque Domus Austriaca, quæ etsi criminis omnis expers esset, Libertati ta-

(a) Tac. lib. 4. anal. (b) Idem lib. 4. histor.
 (c) Bodin. l. 5. de Republ. c. 6. (d) lib. 38.
 hist. (e) apud Machiavell. lib. 4. hist. Florent.

men nostræ jamdudum nimia est, quæ natus suos pro Decretis Ordinum haberi vult, quæ absolutum dominatum re ipsa in Imperio usurpat, & tantùm verbis non proficitur, finibus nostris expellatur.

Et, quod Alexander Magnus ait, (a) sicut in corporibus ægris, nihil, quod nociturum est, Medici relinquunt: Sic nos, quicquid obstat Imperio nostro (cujus fundamentum Libertas, non unius arbitrium est) recidamus.

Atheniensium, seu Ephesiorum ostracismus, & Syracusanorum petalismus, ne quidem virtutem eminentem in Republica tolerare poterat: Unde apud illos cautum reperiebatur, ne quis unus de illis excelleret; sed, si quis talis exstitisset, alio loco, & apud alios esset. Verebantur enim, ne Virtutis splendor clarissimus, in uno Cive aliorum oculos ac mentes ita perfringeret, ut Libertatis oblitus, excellenti virtute Viro servire, quam imperaret mallet: Eoque magis metuendum id videbatur, si cum Virtute, generis nobilitatem, aut potentiam, aut rerum gerendarum usum conjunxisset; atque ita, aut volentibus, aut invitis Civibus, Libertatem de manibus, adhihitâ vi, extorquere posset. (b)

Itaque peccatum hujus poenæ fuerunt, eminens Virtus, divitiæ, multitudo amicorum, aliave civilis potentia: Et exilium hoc illis indicebatur, qui ceteros gloriâ, divitiis, existimatione superarent, adeò ut, sine suspicione, in Civitate retineri non possent. (c) Nec ostracismus erat improbitatis casti-

(a) apud Curt. lib. 6. histor. (b) Bodin. lib. 2. de Republ. cap. ult. (c) Plutarchus in Nicia.

castigatio, sed elationis ad perpetrandum facinus, ac gravioris potestatis moderatio. (a)

Quâ ratione etiam hodie Veneti, neminem temere ex Optimatibus, qui vel insigni Virtute, vel Spiritu, in gerendis rebus, cæteris antecellat, nimio plus clarescere, vel, collectâ gratiâ, potentem & clarum fieri patiuntur. (b)

Leo enim, ex monitu Periclis, (c) in Urbe nutriendus non est, nisi nutrito obsequium præstare velis.

Quod si ejusmodi ambitiosa ingenia honoribus nimis cumules; intumescunt: Et primùm corrumpunt multitudinem; hinc rapiunt imperium; deinceps opprimunt Civitatem; postremò, non aliter, quam truculenti Tyranni, devastabunt omnia. (d)

Nec ergò, ex Polybii sententiâ, (e) unquam permittendum est, ut cujusquam principatus in tantum crescat, ut, neque de manifestâ injustitiâ, liceat apud eum dubitare.

Nos fanè, perinde ut superiùs allegatî Populi, Virtuti bellû indicere nolumus, nec Virtutem è medio tollendam, censemus: Sed, sub Virtutum larvâ ac specie, grassantia vitia; Ambitionem, præposteram dominandi libidinem, perfidiâ, perjuriam, tyrannidem.

His enim vitiis Domus Austriaca abundat: Viriutis autem, aut boni quippiam, si forsân sese prodat, id aut simulatam, aut certè modicum, imò perpauillum, nec de eo valde curandum est.

Z 6

Nam,

(a) *Petrus Gregorius lib. 22. de Republica, cap. 10.* (b) *Iovius lib. 1. histor.* (c) *apud Aristophan. in ranis. quod etiam refert Val. Max. lib. 7. c. 2.* (d) *Boterus lib. 1. Polit. illustr. cap 7.* (e) *lib. 2. histor.*

Nam, velut sanguinis emissione, ac purgatione, plurimum etiam boni sanguinis elicitur; fieri tamen hoc expedit, nisi vitæ velis periculum facere: (a) Ita Imperium nostrum, ejusmodi potenti, & omnibus formidulosa familia evacuari oportet; etiam si ea in totum mala non esset.

S E C T I O III.

*Remo-
vetur
quoque
rei diffi-
cultas.*

Dicet aliquis, Austriacos tam altas in Imperio egisse radices, ut convelli, sine convellentium exitio, non possint.

Cui nos respondemus, quod satius quidem fuisset, providere, ne aliquis, aut aliqua familia, in Republ. nimium cresceret: Ut verò res in eum statum pervenit, non statim desperandum, aut manus demittendas, jugumve subeundum, sed medicinam utendum esse, Aristoteles (b) præcipit.

Et optandam equidem foret, in eo rem consistere statu, ut mollior Medicina adhiberi lenioribus fomentis exortus hic tumor discuti, & paullatim, ac per ambages, seu circumductione aliqua vires hujus familiae frangi possent; Ne, dum uno ictu præcipitatur, causam arriperet, extrema, eaque præcipitia, ac Reipubl. periculosissima experiundi.

Imò, modò res adhuc esset integra, satius judicaremus, non moveri in Austriacos bellum, quam motum omitti.

Ut enim Medici plus interdum quiete, quam movendo atque agendo proficiunt: Sic potius foret, omittere prævalida ac adulta vitia, quam hoc assequi, ut palam fiat, quibus flagitiis impares simus. (c)

Homines enim magnos, aut non fodien-
dos,

(a) Clapmar. lib. c. II. (b) l. 5. Polit. c. 3.

(c) Tiberius ap. Tac. l. 3. annal.

dos, aut, si ceperis, extinguendos esse, agebat Rainaldus Albizius. (a) Quod si tyrannis eorum concussa tantum fuerit, nec tamen everfa, crudelissimas bonorum ac fortium Civium strages consequi, tyrannidem verò firmissimis præsidii ac munimentis, stabiliorem, quàm antea, fieri, necesse est. (b)

Austriaci itaque, nobis jugum excutere nequicquam annisis, velut comprobata dominatione, firmiores futuri sunt; (c) exutaque simulatione, Monarchas palam induent: Nos autem, qui hucusque, si non in Libertate, certè in Libertatis opinione viximus, servitutem nostram apertè confitebimur.

Sed jam, ni fallimur, Austriaca Domus extrema tentavit, ac ausa est: Cadere de fastigio potest; descendere non potest. Jam tumor hic totum Imperii corpus inflammavit: Jam in virulentum erupit cacoëthes, ac ad maturitatem pervenit. Imò jam, sectione & unctione uti, exorsi sumus, stetitque armati, contra armatum Austriacum Imperatorem.

Pergendum itaque est, aut recidiva longè periculosior ipso morbo evadet.

Et, ut ne corporis quidem morbos, dicente Tiberio, (d) veteres & diu auctos, nisi per dura & aspera coërceas: Ita non, nisi acerrimis remediis, & excisa ipsa morbi radice, hunc Imperii nostri morbum.

Obfirmentur ergo, & conspirent, contra vipereum hoc genus, omnium, quicumque servire dedignantur, animi: Magna enim adversus Tyrannum victoriæ pars est, nolle ampliùs tyrannidem pati. (e)

Z 7

Con-

(a) ap. Machiavell. l. 4. hist. Florent. (b) Bodin. l. 6. de Republ. c. 4. (c) Liv. l. 34. hist. (d) apud Tac. d. lib. 3. annal. (e) Liv. lib. 6. histor.

Au- Conspirent, inquam, & removeatur,
striaci ante omnia, quæ omnium malorum causâ
superari ac fomes est, Ordinum discordia: Depo-
possunt, sitis inimicitiiis, & omni privato respectu,
sublatâ coëant inter sese omnes cujuscunque tan-
ordi- dem religionis sint, Imperii Ordines, ac in
num dis- commune consulant; statimq; potissimum,
cordiâ, Austriacorum armorum, robur concidisse,
 apparebit.

Nostris enim viribus isti nos conficiant;
 nostris discordiis vincunt; nostrâ stultitiâ
 florent; vitia nostra in gloriam, nostrum
 damnum in commodum suum vertunt: Nec
 vastissima ista Regna, quæ sub utroque sole
 possident, Germaniæ, si concors illa, & abs-
 que intestinis dissidiis sit, subjugandæ satis
 sunt.

Cum ex- Præter internas vires, adsunt nobis auxi-
teriorum lio Exteri; potentissima illa Sueciæ ac Gal-
auxilio. liæ Regna: Quorum hoc sempiterno & an-
 tiquo, illud recenti quidem, sed memora-
 bili, in Austriacos odio inclaruit.

Norunt hæ Nationes, initiis potentia vi-
 cinæ, nimium ac manifestè crescentis, à
 vicinis, ex præcepto Thucydidis, (a) maturè
 occurrendum, facileque sibi augurari pos-
 sunt damna, quæ Austriaci ab iis hucusque
 passi sunt, altâ illis manere mente repôsta:
 Nec itaque arma unquam deponent, nisi his,
 aut deletis, aut ita in ordinem redactis, ut
 nocere amplius non possint.

Non enim salutis modò nostræ, sed & pro-
 priæ securitatis causâ, arma sumserunt, &
 adhuc manibus tenent: Ne, Germaniâ pe-
 nitus subjugatâ, Hispanus, à multis victoriis
 potens & effertus, bellum in illos transfe-
 rat ac ferrum in ipsorum viscera, toto conatu,
 idque eò validius, stringat.

Ita-

(a) lib. I. histor.

Itaque nos, vel inscios, vel invito & reluctantes, imò vel ingratos, servabunt, & ab Hispanorum seu Austriacorum jugo tutos reddent: Ut Parentes aegrotis liberis suis, etiam reluctantibus, medicamenta ingerunt; non ad ipsorum voluntatem, sed salutem, & proprium suum solatium.

Legati Campanorum ad Senatum Romanum inquirunt. (a) Pugnavimus verbo pro Sidicinis; re pro nobis: Cum videremus, finitimum Populum nefario latrocinio Samnitium peti; &, ubi conflagrassent Sidicini, ad nos trajectum iri incendium.

Idem de Sueciæ & Galliæ Regnis iudicium esto.

Pugnant ista verbis pro nobis; re verò pro semetipsis, in nostro territorio: nec unquam Hispanos, Austriacosve, plenos Germaniæ victores, aut maris Balthici Dominos, æquo animo patientur. Res enim ipsorum quoque agitur, cum proximus paries ardet: Maluntque in alieno restringere, quam in proprio experiri incendium.

Ut ut ergò in summo potentia suæ culmine hucusque steterit Domus Austriaca; stetit tamen, ut experientia testis est, lubrico admodum vestigio; valdeque jam vacillat, imò ad casum inclinat.

Quod si, unà cum exteris his, communem nisu propellamus, facile per abrupta in præceps ruet.

(a) apud Liv. lib. 7. histor.

CAPUT III.

De tertio restaurandi & firmandi Status
MEDIŌ, quod est, novi Imperatoris
electio, & Capitulationis eidem
prescribendæ modus.

SECTIO I.

Novus
Impera-
tor eligi-
tor

Oppressâ & è medio sublata hac Fam-
lia, qua vigente & florente Patria Li-
bertas in tuto nunquam erit, Status
Reipubl. & forma eadem, quæ Patrum no-
strorum memoria fuit, maneto: Ita, ut
ipsa vis imperandi ac Imperii Majestas penes
Ordines universos resideat; administratio
verò, sed limitata & restricta, seu admini-
strationis potiùs directorium, uni alicui, Im-
peratoris nomine, committatur.

à virtu-
te; non
nobilita-
te, aut
divitiis:

Novus itaque Imperator eligitor: Inque
ea electione, non tam Familiæ, aut divitia-
rum, & potentiæ, quam Virtutum, ac Pru-
dentia, tam civilis, quam militaris ratio ha-
betor.

Militaris verò præcipuè, quæ, turbulentis
nostris temporibus, in inclinantis hac mun-
di face, omnium maximè necessaria est:
Nam ea, quæ ad statum Reipubl. spectant,
per Imperii Senatum (de quo inferius) ex-
pediri possunt, imò & debent.

Nec di-
gnitas
hac ul-
tra tres
personas
in eadē
Familiā
conti-
nuetur.

Ut autem libera electio semper in recenti
memoria maneat, nec unquam obliteretur,
Lex solenniter fertor, ac aliis Legibus fun-
damentalibus inseritor: Ne, ex eadem Prin-
cipum familia, tres Reges ordine creentur.

Ita enim Imperatorum ambitioni modus
ponetur, nec illi potentiæ suæ augenda ni-
miam

mūm studebunt; si Imperium, ne quidem per electionem, ad tertium suum heredem derivatum iri, prævideant.

Si quis autem nobis, qui Virtutum, non opum, rationem haberi volumus, cum Moguntino (a) opponat; Non eajam esse tempora, ut nostræ gentis aliquis Cæsar infirmior creari possit: Illi cum Trevirensi (b) reponimus. Si deligamus idoneum, satis Germaniam habere nervorum, atque potentia, quibus sustineat hoc onus. Si quem igitur summæ rerum præficiemus, & nostris copiis adjuvabimus, non est, quod Exteros metuamus: Modò idem sentiamus & velimus omnes, in tuto res erit. Facile enim ratio inveniri poterit, quemadmodum, nostræ Gentis, Cæsar designatus, & domi retineat & foris auctoritatem.

Obje-
ctio.

Ad
eamque
respon-
sio.

SECTIO II.

Cum autem reditus Imperii, qui adhuc, tempore Friderici Barbarossæ, sexaginta tonnas auri confecerunt, (c) hodie adeò exigui sint, ut Imperator vitam inde sustentare nequeat; (d) quæ de causa, in Austriaca Domo, quod ea, ob ditionum amplitudinem, suis sumtibus imperatoriam dignitatem tueri posset, immemoriali penè tempore, continuatum est Imperium: Bonapatriimonialia ejusdem Domus Austriacæ, quæ satis opima & lauta sub Imperio possidet, in fiscum redacta, ad Imperatoris sustentationem applicantur.

Medis
susten-
tandi
Impera-
toris ab
heredi-
tariis
Austri-
acorum
bonis sus-
tenda.

Nec id absque exemplo, nec iniquum, quin

- (a) apud Sleidan. lib. I. histor. (b) Ibid.
(c) Sneidemin. ad tit. Inst. de hered. quæ ab intestato. tit. de successione fisci, n. 5. (d) Granvellan. apud Sleid. l. 17. hist.

quin ubivis potiùs gentium usitatum est: Ut. qui in Patriam deliquerint, ac Perduellionis rei sint, illi non Patriam modò, sed & vità careant, eorumve bona publicentur, ac in Patriam, cujus perniciem moliti sunt, commodum vertantur.

Tarquinius, ob malefacta Romam expulsi, mobilia eorum direpta, ager publicatus, ac Marti consecratus: (a) Hi tamen, ut crudelēs & iniqui in Cives, Imperium validissimè auxerant, Exterisque ac hostibus fuerant formidandi.

Nostri verò Austriaci, tam adversus Cives, Tarquiniis tarquiniores exstiterunt; quàm adversus Exteros ita malè rem gesserunt: Ut, quæ formidini olim fuit, Aquila Imperii, durante eorum administratione, omnibus facta sit ludibrio.

Et ab Electoribus. Ulteriùs, cuncta scrutantibus, justissimum videtur, inde repeti, unde inopia causa est. (b)

Inopia autem causa, non exigua, ab Electoribus est: Quos Carolus IV, ut filium suum Venceslaum, monstrum illud hominis, ad Imperium promoveret, pretio nundnavit: cumque illud repræsentare non posset, publica illis Romanæ Reipublicæ vectigalia obligavit; perpetuum Imperii malum. (c)

Hinc enim Romana potestas ad nihilum redacta, nec posthac extollere caput Imperium potuit: Cum Principes Electores omnia sibi retinerent, Imperatoremque iurejurando adigerent, ne pignora revocaret. (d)

Ita evisceratum est Imperium: Rheni vectigalia,

(a) Liv. l. 2. hist. (b) Tacit. libro 1. histor. (c) Hartmannus Schedel in historiâ sex aetatum mundi, aetate 6. (d) Aeneas Sylvius histor. Bohem. c. 33. Crantz. lib. 11. Saxon. s. 25.

Etigalia, quæ pro patrimonio erant Regno inter Electores departita sunt. Deplumata est Aquila, ut, in reliquum, sit cæteris animalibus contemptui: Quid enim potest sine pennis? (a)

Unser Herz der Keyser / oder Künig mögen ihren stat nit mer behalten. Der hochwürtig stat ist abgezogen dem Reich von den Kur-Fürsten / und das unser Reich ist tranck / blöde / und schwach. Scribitur in reformatione Sigismundi Imperatoris, de Anno 1436. (b)

Has ergo furtivas, & malâ fide possessas, pennas, si cornices istæ aut reddant, aut reddere compellantur, jam Aquila nostra iterum in sublime se extollere poterit, nec alio opus habebit subsidio.

Quantocunque enim tempore possederint, malâ semper fide, & vitioso titulo ea possederunt, & adhuc possident, nec ullâ se præscriptione tueri possunt. Cum nec mortales contra DEUM immortalem, nec privati contra Rempubl. præscribant: Ut Themistocles, & Cato Major dixerunt; cum fundos Reipubl. secularibus curricula possessos, à præscriptione privatorum vindicarent. (c)

SECTIO III.

UNOquoque autem Imperatore mortuo, Ordines Imperii universi semper conveniunt: Gravamina, quibus à defuncto Imperatore se oneratos opinantur, conferunt: Et, si is potestatis suæ septa transillisse visus fuerit, acta ejus retractantur:

Fu-

(a) Crantz. lib. 10. Saxon. lib. 30. (b) in pærom. apud Goldast. in Reichs constitution, reformation, ordnungen und ausschreiben p. 176. (c) Plutarchus in vitâ eorum.

Futuroque Imperatori, iisdem de rebus, se-
vera Lex, communi scitu præscriptor, quam
transgredi non liceat. Ita status Reipublicæ
ac communis Libertas in eodem semper te-
nere conservabuntur, initiisque novatorum
occurreretur.

Nam omne malum nascens faciliè oppri-
mitur; inveteratum fit plerumque robustius:

(a) Perinde ut

Quæ præbet latas arbor spatiantibus umbras

Quo posita est primùm tempore, virga fuit.

Tunc poterat manibus summâ tellure revelli:

Nunc stat in immensum viribus aucta suis. (a)

Et hac Status Ratione, Poloni libertatem
suam hucusque propugnasse videntur: Licet
enim Reges eorum sæpissimè solidæ poten-
tiæ fundamenta, non exigua, jecerint; post
mortem tamen illorum ea à Nobilitate,
illicò, cum pulvisculo sublata sunt.

Apud Venetos quoque, defuncto Duce,
haud dispari modo proceditur: Apud quos,
hoc in casu, quinque creantur Correctores,
tres Inquisitores. Et horum quidem munus
est, perquam diligenter inquirere in vitam
superioris Ducis, actaque universa; & ob-
servare, an discesserit aliquatenus à præ-
scripto Legum, & eum, si quid offendisse
fortasse comperiant, illicò differre. Pœna,
quâ multandus ille foret, in hæredes trans-
fertur: sed multa pecuniaria tantum irro-
gatur.

Partes verò Correctorum sunt, videre &
animadvertere, an novâ Lege quapiam,
quâ is, qui futurus est Princeps, obstringen-
dus veniat, opus sit, & an aliquid vitii sit
emendandum, quod exstiterit in admini-
stratione demortui Ducis.

Horum

(a) Cic. 5. Philip. (b) Ovid. l. I de remedio Amoris.

Horum gratiâ, statim ubi creati fuerint, sese conferunt in sedes attributas ipsis, & quoties opus est, iterant conventum: Donec ea, quæ, vel immutanda, vel prorsus innovanda videantur, habeant constituta.

Rebus omnibus diligenter expensis, atque animadversis, significant id Consiliariis, & Præsidibus quadraginta Virorum, à quibus indicuntur Comitia, more & loco, usitatis.

Congregato Concilio, accedunt eò quinq; Correctores, à quibus refertur de iis, quæ visa fuerint, vel emendanda, vel in mores etiam inducenda: Et singula, vel approbantur, vel rejiciuntur, suffragiis adhibitis.

Quâ sanè ratione, quicquid opus habet emendatione, statim corrigitur: Et, si quid erutum fuerit, quod expediat Reipubl. promulgatione Legis alterius, id facilè adsciscitur. (a)

Imitemur ergo hunc Venetorum morem, Libertati conservandæ apprime accommodum. Et Electores quidem Correctorum vices sustinento: Non ipsi tamen Capitulationes Cæsareas prolubitu formanto, ac reformanto; sed, si quid corrigere visum fuerit, ad universale Ordinum Concilium deferunt.

CAPUT IV.

*De quarto restaurandi & firmandi
STATUS MEDIO, quod est, diffi-
dentiæ eradicatio, & veræ confi-
dentiæ restitutio.*

SECTIO I.

NE verò recidivam patiamur, & poste-
rior paroxismus vehementior ac no-
cen-

*Concor-
diæ stu-
den-
dum.*

(a) *Donatus Iannettus de Republica Venetâ.*

centior priori existat, ante omnia, causa & origo omnis mali in Imperio, Diffidentia inter Ordines ac simultates, è medio tolluntor, pristinaque Concordia & Confidentialia sancitor.

Quomodo namque discordiâ & diffidentia res nostrâ attrita, dilapsa, & ad unam istam Domum, quâ omnium cervicibus jam imminet, devoluta sunt; Ita non, nisi concordia & confidentia restituentur, ac rursus firmabuntur.

Adeoque nostros hic monitos volumus, quod T. Quintius Græcos olim monuit: (a) Ut concordia in Civitatibus, Principes, & in commune, omnes Civitates consulere. Adversus consentientes, nec Regem ququam satis validum, nec Tyrannum fore: Discordiam & seditionem omnia opportuna insidiantibus facere.

Sed quibus mediis Concordia, non obtineri, verum stabiliri potius & conservari possit, ardua, satisque impedita quaestio est, & dignus vindice nodus.

Gravamina tollenda. Sanè, nisi gravaminibus Ordinum, quae indies magis magisque coaccervata sunt, è fundamento sublatis, nullam inter eos sinceram amicitiam coire posse, certum est.

Ordines itaque Imperii, tam Pontificii, quam Protestantes, in certum locum congregantur: Amiceque, ac fraternè inter se tractant, ac transigunt: Quod quò facilius fiat, quisque de præconcepto suo jure, ac præfracto sensu paululum concedito.

Ab utraque parte hic peccatum est. Nam Iliacos intra muros, & extra, peccatum est; & nos ingenuè fatemur: Quod nostrâ quoque Religionis Principes ac Proceres aliquando, non soli Pontificii, in culpa

(a) apud Liv. lib. 34. histor.

culpâ hîc sint, litesque ejusmodi, seu intempestivo pietatis zelo, seu ecclesiasticorum bonorum aviditate, seu præposterâ ambitione, excitârint, quas tranquillitati publicæ merito condonare debuissent.

Idque jam olim intellexit, magnæ Vir prudentiæ, Zacharias Geizkofler / quando ad Cardinalem Clefelium scripsit, (a) peccari intramuros, & extra, und gehe beyderseits viel intempestivè vor / so / zu verhütung misstrawen und verbitterung / wol unterlassen werden könte.

Idemque Philippus, Pomeraniæ Dux, profundæ doctrinæ, & magni judicii Princeps, verum esse, agnovit, (b) Man habe / etlicher örter / Evangelischen theils / den bogen auch zu hoch gespannt / und allzu-hitzige consilia, und viel privat respecte mit unterlauffen lassen.

Quare, ut dictum, quisque alteri concedito, ipsique Ordines eodem modo, ut Augustæ, Anno 1530, factum est, inter se, de controversiis ac difficultatibus hinc inde motis, amicè transigunt ac conveniunt: Quod verò convenerit, Imperatori promulgandum injungunt.

SECTIO II.

PRæcipua autem gravamina diffidium, è Diffi-
religione ortum concernunt, ex quo o- dentia. |
mnia in Rempubl. mala prodierunt: Quod praci-
ipfi quoque Recessus Imperii fatentur, puè ex
(c) daß solcher zwiespalt der religion eine ges religio-
wisse num dis-

(a) de dato Blm / 8. 18 Febr. Anno 1621. apud sidio
Lundorp. tomo 1. actor. publicor. 10. cap. 31. orta.

p. 1453. (b) in liter. ad Electorem Saxonie de
dato Ulten Stetin 31 Martii Anno 1615.

(c) de Anno 1548. S und nach dem wir uns.

wisse Wurzel und Hauptursach sey alles übels/ Unglucks/ und unfals teutscher Nation; daraus nicht allein viel unrichtige/ sondern auch alles mißtrauwen/ unfreundschaft/ und unwillen/ zwischen gemeinen Ständen erfolgt ist.

Hæc ergò causâ submovenda, & hic, velut fons, obturandus est, ex quo mala omnia indefinenter profluunt.

Unam sanè religionem in uno Regno, unâve Republica teneri, non divinis modò præceptis conforme, sed & politicâ ratione consultius est: Cum vix in civilibus coalescant subditorum animi, nisi in ipsâ actionum summâ, religione scilicet, prius convniant.

Qua propter Melchior de Ossâ Angustum, Saxonix Electorem, prudentissimè monuit; (a) ut non unam modò religionem in ditionibus suis tueretur, sed & discordiis Theologorum, in primâ herbâ, occurreret: dann/wo spaltung unter den Theologen und Predigern eines Reiches/ oder Landes einwurzelt/ erfolgen bald hernach unter den Einwohnern/ rotten/ zwietracht/ und viel übels: Vnd ist warer einigkeit nichts so hoch entgegen/ als spaltung in der Religion, und Christlichen lahr.

Sed in nostro Imperio optare istud potius, quam sperare licet. Firmiores enim in eo radices egerunt diversæ religiones, quam ut armis, sine totali Imperii exitio, extirpari possint. Et hinc, & illinc argumenta; & hinc, & illinc arma sunt: Quisque suæ fidei, linguâ, manûque patrocinator.

Mode-

(a) Im bedencken/wie eine Obrigkeit in ihrem Regiment eine rechtmässige Justiz erhalten könne. parte I. c. I.

Moderatores itaque Imperii necessum est, ut in eo genere prudentem navis gubernatorem imitentur; qui cum eò, quò cupit, pergere non possit, eò, quò potest, cursum dirigit, ac, sæpe velificatione mutatâ, procel-
lis tempestatibusve obtemperat: Ne, si adver-
santibus ventis, recto cursu portum tenere
velit, semet subvertat, ac naufragium patia-
tur. (a)

Saluberrimum huic morbo remedium *Cui olim*
fuit Pax Religionis, Anno 1555 instituta, *à Pace*
in eum finem, ut antiqua confidentia & con- *Religio-*
cordia inter Ordines stabiliretur, alle nach *nis reme-*
denckliche unsicherheit aufzuheben / der Stände *dium*
und Unterthanen Gemüter / wiederum in ruh *fuit:*
und vertrauen gegeneinander zustellen / die teut-
sche Nation, vor endlicher zertrennung und uns-
tergang zuverhüten. (b)

Atque utinam Pax ista, variis cuniculis de-
bilitata, actandem subversa non fuisset! for-
san magis adhuc serena Imperii nostri esset
facies. Cum jam, exacerbatis utrinque odio
animis, Austriaci interim in turbulentâ hac
aquâ piscati sint, ac religionum factiones in
commodum suum verterint.

Pax itaque ista Religionis post liminiò re- *Illa ita-*
ducitor: Scrupulosâ magis, quàm fructuosâ *que re-*
disputationes, contentionum unicâ matres, *ducen-*
submoventor: Omniaque Germanâ antiquâ *da.*
(nam de novâ istâ Germaniæ seu facie, seu
larvâ, multis perfidiæ maculis deturpatâ, qua-
lem Austriaci & Saxo Elector induxerunt,
nihil nobis rei est) Germanâ, inquam, anti-
quâ, hoc est, sincerâ fide aguntor.

A a

Cer-

(a) Bodm. lib. 3. de Republ. c. 7. (b) *Recessus Im-*
perii de Anno 1555. § in solcher fürgezogen
wer.

Certæ quoque Austregæ quædam, cum renunciatione omnium subterfugiorum, constituuntur. Per quas, si quid, post Pacem Religionis de novo sancitam, controversiæ inter Ordines emerferit, decidatur.

*Prohibi-
tis pri-
vatis
disputa-
tionibus
& glos-
sis.*

Declaratio ejusdem Pacis Religiosæ publico Ordinum Conventui reservator: Privata verò interpretationes ac glossæ, quæ proximis abhinc annis, ab utrâque parte emanarunt, tanquam concordiæ pestis, dissidiorumque fomes, exsulanto, & imposteriorum severè prohibentor. Adeoque antiquissima ista Lycurgi Lex, quam Florentini, disputatores omnium subtilissimi, in populari statu jusserunt, ne, scilicet, de rebus, semel receptis ac probatis, differere liceret, (a) hic in primis observator.

Si enim Justinianus juri suo privato Commentarios: præter ea, quæ Paratitla vocant, annecti, prudenter & rectè interdixit; (b) cui prohibitioni si proximis seculis stetissemus, minùs intricatum jus, & justitiam magis expeditam, indubiè habuissemus: Quantò magis idem in fundamentali hac Imperii Lege, à quâ salus & tranquillitas Reipublicæ sine controversiâ dependet, faciendum est?

Deque eo jam olim, Anno 1608 in Comitibus Ordines Imperii prudenter solliciti fuerunt, Ist bey der berathschlagung fürkommen / (c) daß sich hin und wider / scribenten befinden / so sich fast bemühet / in privat schriften und gedruckten Büchern / den Religion Frieden / nach ihrem privat Verstande zu deuten / aus zulegen / und zu disputiren; dasselbe aber / neben

(a) Bodin. libr. 4. de Republica. cap. ult.

(b) §. 20. de confirmat. Digest. (c) Id factum die Saturni 6, Febr. ante meridiem.

neben dem es/ der im Jahr 1577 aufgerichteten/ Policey-Ordnung /sonderlich im 35 titul vom Buch-drucken § wann wir nun / &c. mit dem folgenden § und setzen /ordnen / &c. ganz ungemäß / und zugegen ist; auch leichtlich den Ständen / zu ungleichem verstande / und misstreutlichen nachdencken / antaß geben könnte: Ist derhalben ins gemein nicht für unrathsam oder überflüssig ermessen / bey der Römischen Keyserlichen Mayt. oder deren hochansehnlichem Herrn Commissario, Aller- und Unterthänigste erinnerung zu thun / damit der Passawische vertrag / auch der darauf gefolgte / und Anno 1555 beschlossene Religions- fride / an seinen kräften bestendig bleiben / und das Bücher schreiben / so dem zu Augspurg aufgerichteten Religions- friden ungemäß und widerwertig / oder zur unruh und weiterung ursach geben könnte / wie in obgemeldten versen der Policey-Ordnung / ohne das / wol versehen / bey denen / darin angedraweten / straffen / eins gestellet werde.

Quam declarationem Electores Ferdinando, tunc temporis Caesaris Rudolphi Commissario, dederunt. (a)

In primis verò odium istud Vatinianum, quo alter alterum, diversam Religionem secutum, persequitur, ex animis hominum, quantum pote, eradicator; & quisque sua fide vivito, statoque, caditoque.

Cum enim divinitas patiaturs multas religiones esse; quare nos unam audeamus imponere? Inquit Theodatus, inter Constitutiones regias Gothorum. (b)

A a 2

Nec

(a) Zacharius Heitzkofler im bedenkten an Keyser Matthias/ wegen des Reichstags Anno 1612. de dato 15. 25 Octobr. (b) apud Goldast. como ult. Constit. Imper. p. 113.

Nec tamen, sine freno, quarumvis sectatum evagetur licentia, Religionum tolerandarum numerus certus definitor: Reliquis sectariis Imperio severè interdicitor.

*Aequalitas
ubique
servanda.*

Præ aliis autem omnibus Ordinum intentio in sanctione Pacis Religiosæ ad eum scopum collimato, ut inter Religiones æqualitas fervetur, nec una alteri, vel in leviculis rebus præferatur.

Æqualitas enim bellum non parit: Contra verò inæqualitas inter eos, qui pari jure se censerit, æquum esse autumant, omnis diffidentia, odii, ac discordiarum mater est.

Nec ulla regula naturali æquitati magis congruit, quam ut, quod in altero quis æquum esse crediderit, eodem ipsemet jure utatur: Vixque in alterum, alteriusve Religionis factionem id quis statuet, quod in se, aut suæ Religionis complices statui non volet.

Quod si quis, cujuscunque is tandem religionis aut dignitatis sit, Pacem Religionis, semel iterum firmatam, in controversiam vocare, labefactare, aut cuniculis subruere tentaverit, in illum, posthabito omni Religionis ac dignitatis respectu, severissimè, poenâ Banni, & privationis bonorum, famæ, vitæque animadvertitor; omnesque ambages in procedendo, ac exsequendo abscinduntor.

SECTIO III.

*Primus
Pontificiorum
scrupulus.*

FOrsan difficiles sese hic præbituri Pontificii sunt, qui bona Ecclesiastica, in quorum pacificâ possessione Protestantes Principes ac Ordines ad hoc usque bellum fuerunt, nullo jure

jure ab iis occupata, & antiquis possessoribus erepta esse, adeòque se, tanquam spoliatos, ante omnia restituendos esse, clamitabunt. Imò cum semel DEO dicata sint, ea per transactione alienare, aut permittere, ut ad alios, quam ad quos primâ fundatione destinata sunt, usus applicentur, in sua potestate, aut esse, aut fuisse negabunt, Haben nicht macht/ Erbz/ Stifter/ Clöster/ und Kirchengüter B D Z Z abzuspochen/ und den Weltlichen einzureumen/ oder/ der fundatoren löblichen intent wissentlich zuwider zu thun. (a)

Circa quem articulum non adeò sollicitè anquiremus: Utrumne, profusa ista, in Ecclesiam, largitio, Religioni salutaris, an noxia; &, num collata in Ecclesiam bona, aut non dedisse, aut data iterum abstulisse, è re potius Ecclesiæ fuerit? *Cui responde- tur, Divitia Religio- ni noxiæ esse vi- dentur.*

Majorum quidem nostrorum superstitio, maxima liberalitate erga cultum Domus DEI, & omnem Clerum usa, amplissimas Regni divitias, ad decorem & gloriam Ecclesiæ intorsit; in tantum, ut Episcopos, qui, propter animarum regimen, Principes erant cœli, eosdem Principes efficeret Regni: Quomodo de Ludovvico Pio Helmoldus (b) scribit.

Eadem tot, tantaque, in hos & alios quoque inferiores Clericos ac Monachos, pietatis intuitu concessit, ut illi fisci magis, quam Christi fierent officiales, velut Petrus de Aliaco de iis conquestus est. (c)

A a 3

Nec

- (a) Beweis/warumb die Päbstliche den Evangelischen nicht weichen können / contra des Geitzoffters rationes, aus der Meintzischen Cantzeley. (b) lib. I. (hronic. Slav. c. 4. (c) Ex Stumphio Ventura de Valent. in parthen. litig. lib. I. c. 6. n. 12.

Nec ullus penè locus amœnitate, aut fertilitate conspicuus fuit, quem isti religiosi idolis suis non occuparent; Rectèque dici de illis potuit, quod de Judæis Oseas (a) dixit: Juxta ubertatem terræ suæ exuberavit simulacris. Quod Lutherus reddidit, wo das Land am besten war / da stiften sie die schönesten Kirchen.

Sed, ut Augustinus, jam suo seculo, conquestus est: Cum lignei essent calices, aurei erant sacerdotes; postquam verò calices aurei redditi, sacerdotes econtrà lignei effecti sunt: Et Religio peperit quidem Ecclesiæ divitias; filia verò devoravit matrem.

*Ideoque
Ecclesiis
auferenda.*

Nec forsân injuriâ ergò Fridericus II Imperator, Anno 1227 ad pristinam humilitatem Clericos reducere conatus est. Habemus, inquit, (b) conscientiæ puritatem, ac, per consequens, DEUM nobiscum, cujus testimonium invocamus: quia semper fuit nostræ voluntatis intentio, Clericos, cujuscunque religionis, ad hoc inducere, & præcipuè maximos ad illum statum reducere, ut tales perseverent in fide, quales fuerant in Ecclesiâ primitivâ, Apostolicam vitam ducentes, & humilitatem dominicam imitantes. Tales namque Clerici solebant angelos intueri, miraculis coruscare, agros curare, mortuos suscitare, & sanctitate, non armis Principes sibi subjugare. At isti, seculo dediti, & inebriati deliciis, DEUM præterponunt, quorum ex affluentia divitiarum, Religio suffocatur. Talibus ergò subtrahere nocentes divitias, quibus damniliter onerantur, opus est charitatis potius,

(a) c. 10. vers. 1. (b) apud Goldast. tomo 3. constit. Imper. p. 375.

tius, quam erroris. Ad hoc vos omnes Principes una nobiscum, ut cuncta superflua deponentes, modicis rebus contenti DEO serviant, omnem, quam potestis, debetis diligentiam adhibere.

Cum verò hujus Friderici, tanquam schismatici, autoritas levicula sit forsan Pontificiis, Sigismundum certè Catholicum fuisse, non diffitentur: Cujus tamen eandem fuisse mentem, ex ejusdem reformatione, de Anno 1646 (a) apparet, man sol wissen/ daß nohtdurftig ist/ als vor geschriben stehet/ von den Bischoffen/ und Abten/ und den Geistlichen Haubtern/ daß sy kein schlos/ Beste/ noch stete/ zwing/ noch pœn haben sullen/ noch recht ist. Sy sullen alle stehen und fallen/ an einen Römischen Rünig/ zu dem Reich/ der sol sy zu Lehen machen den Herren/ Rittern/ und Knechten/ und Reichs-Stetten/ daß sy dem Reich beistendig seyen.

Quodque idem Sigismundus Imperator de Monachis dixit, (b) de omnibus, generatim, Clericis jure dicere licet, ein hofertiger Mönch/ oder ein reicher Mönch/ oder ein gewaltiger Mönch/ der ist nichts wehrt.

Intentio autem Sigismundi erat, summo Pontifici, Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus, Monachis, & Clericis, legem, necessaria hujus vitæ possidendi, restrictam constituere, & unicuique, pro conditione sui status, certam pecuniarum summam, in annuos sumtus, assignare: Quicquid autem superesset Ecclesiæ redituum, fisco importaretur communi, & in usus servaretur bellicos, contra Turcas, Christi adversarios.

(a) cap. 37. apud Goldast. d. tomo p. 187. (b) d. Reform. c. 23. apud Goldast. d. loco p. 183.

pugnandi. (a) Sed Clero refragante, & variis artificijs, industriam ejus eludente, ac optatum finem pervenire non potuit.

Sed mittamus isthæc, & ea, quæ semel DEO dicata sunt, à sacris usibus distrahi, absque crimine sacrilegii, non posse, unè cum Pontificijs, statuamus.

Bona
Eccle-
siastica
Dei, non
Clerico-
rum aut
Mona-
chorum
sunt.

Meminerint tamen illi, Clericos suos & Monachos, precarios tantùm, seu possessores, seu detentatores, non Dominos, bonorum Ecclesiasticorùm, aut esse, aut olim fuisse.

Quem enim latet, universa Ecclesiarum & Monasteriorum bona, sive Episcopali mensæ, sive Collegio alicui assignentur, in absolutum illius dominium minimè transferi? Quippe quod penes eum, cui dicata sunt, Deum, nimirùm, primariò permanent, quibus hi, ceu precarii possessores, commodatis ab eo possessionibus, ad vitæ tempus, utuntur, fruuntur. Quemadmodùm etiam, inter alia, ex toties inclamata voce, *Patrimonium Christi*, patet. (b)

Modò igitur Christo relinquatur suum sibi patrimonium, & usibus sacris destinentur hæc bona, utrum Ordini, primitus in illis instituto relinquatur, necne, parum interest.

Idq; jure etiam Pontificio; quo Monachis, qui seculariter vivunt, & alios exemplo corrumpunt, si incorrigibiles sint, ejectis, fratres alterius Ordinis inducere licet, (c)

Magi-
stratui
seculari

Nec aliud remedium videtur, quando personæ Ecclesiasticæ abutuntur bonis suis, nec in debitos usus eos convertunt, quàm ut cura,

(a) Ex Trithemio Goldast. in ration. Constit. Imper. p. 107. (b) Ex Renato Choppino Autor Infortificationis in der vier Clöstersachen. (c) c. relationum Ne cler. vel monachi.

cura, & sollicitudo Principis, & superioris, ad ipsum illos cogat. (a)

Ita, cum Sacerdotes redditus templi in destitutos usus convertere negligerent, Rex Joas eos deinceps prohibuit accipere pecunias, & constituit, ut à summo Pontifice, ac scriba Regis, in templis necessitatem illæ erogarentur. (b)

Jure quoque Pontificio statutum est, (c) filiis, nepotibus, ac honestioribus propinquis ejus, qui construxit vel ditavit Ecclesiam, licitum esse, hanc bonæ intentionis habere solertiam, ut si sacerdotem, seu ministrum, aliquid, ex collatis rebus, præviderint defraudare, aut commonitionis honestæ conventionem compescant, aut Episcopo, vel Judici, corrigenda, denuncient. Quod si talia Episcopus agere tentet, Metropolitanus ejus hæc insinuare procurent. Si tamen Metropolitanus talia gerat, Regis hæc auribus intimare non differant.

Ex quo constat, Magistratui seculari supremam competere inspectionem bonorum ecclesiasticorum; ut ea rectè administrantur, & in debitos usus erogentur.

Nec prætereundum hic est Heinrici II, quem Sanctum vocant, exemplum: Qui, cum Monachi Fuldensis Cœnobii, propter deformatissimam vitam, in derisum omni Populo venissent, sapiusque, à Sancto Imperatore moniti, pravos mores emendare contemnerent, cum sciret, eos nimia divitiarum abundantia factos contumaces, multa bona & possessiones auferri ab iis præcepit, & aliis monasteriis distribuit. (d)

(a) *Petrus Gregor. l. 13. de Republ. cap. 17.*

(b) *2 Reg 12. vers. 6. & seq. (c) c. filiis 16.*

*qu. 17. (d) Abbas Frithemius in Chron. Hirs-
aug. sub Anno 1012.*

*competit
in ea in-
spectio,
& Cleri-
corum
reforma-
tio.*

Carolus etiam I V Moguntiaë, præsentè Pontificis Legato, in luxuriam Clericorum acriter invecus, palàm minatus est; mutaturum personas, operamque daturum, ut pii Viri & digni fruerentur beneficiis ecclesiasticis: Nam in pios usus contributa esse illa bona: (a)

Filium Caroli Sigismundum, reformationis licentiam, in bonis & personis ecclesiasticis, sibi arrogasse, patet, ex reformatione, tempore Basiliensis Concilii, Anno 1436 concepta: Quà Episcopis & Clericis refragantibus, pœnam depositionis; monasteriis verò, & claustris pœnam destructionis comminatus est, ob die Geistliche Haubter ungeshorsam wâren / so sol man sie berauben aller ihrer pfründen / und sollen um die emter kummen seyn / es seyen Bischof / Doctores, oder Priester. Seynd es Ebstter / so sol man sie zerstoren ganz und gar. (b) Et non ita multò post (c) sequitur: Wollen die großen Prælaten sich nicht lassen ordnen / so mus man diese ordnung halten / und das schwert brauchen: Man muß untraut aus dem garten jetten und ersuchen. Et rursus, (d) Mancher reit in den todt / von seines Herren willen: Viel mehr ein Abt / und seine Mönche haben Gott gelobet den Orden zu halten. Oder man thu sy gar ab / das ist nicht wider Gott.

Protestantes quoq; Principes, cum vitam Clericorum & Monachorum considerarent, qui sine defectu pauperes & sine despectu hu-

(a) *Nauch. vol. 3. Chron. gr. gener. 46. Hier. Mutius lib. 25. Chron. Germ. Autor Paral. ad Abb. Ursperg.* (b) *In reform. Clericor. c. 3. § 14. ap. Gold. der Reichsconstit. reform. ordnungen. und ausschreiben. p. 172.* (c) *cap. 4. Ibid.* (d) *Ibid. c. 24. n. 3. Goldast. ibid. p. 183.*

humiles sunt, nihil habentes, & universa exigentes, voto (inquam) & nomine pauperes, victu & conservatione Reges, ut in illorum buccis rubentibus, & obesis crassisque patet corporibus; (quibus verbis in Mendicantium oculis festucam notat Paulus Langius, Cignæus, Monachus Bozavviensis, (a) Ordinis S. Benedicti, ipse trabem in sui Ordinis haud advertens) Rectè fecerunt, & quod ipsis, ratione officii, incubuit, quando lascivientia ista otio pecora, & fruges tantum corrumpere natos ventres ejecerunt, eorum in locum substitutis pauperibus, pupillis, scholis & similibus: Nec vero Domino ea bona ereptum iverunt; sed, à perperis istis detentatoribus erepta, eidem potiùs iterum vindicarunt, remotoque abusu in verè pios usus, secundum antiquissimorum Fundatorum intentionem, reduxerunt.

Secundum antiquissimorum, inquam, Fundatorum intentionem: Negamus enim, quicumque non Pontificiæ sectæ sumus, antiquissimarum foundationum tenore, bona ista ecclesiastica Pontificiæ superstitioni esse mancipata, die Stände Augsburgischer Confession können dem andern theil nicht nachgeben/noch gestendig seyn/das die stifte und clöster alle zugleich/ auf die genante Catholische und Päbstliche Religion, wie die itzo im schwang gehet/ fundiret und gestiftet: dieweil derselben elliſte foundationen und stiftungen ein anders mitbringen/nemlich/ den rechten waren Gottess dienst darin zuüben/ item die jugend/ beyder geschlechter/ zu Christi. übung / zu guten künſten / zu nützlicher arbeit auf zu ziehen.

*Primo-
rum
fundato-
rum in-
tentio.*

Hoc

(a) in Chron. Citizens. (b) Replie. protestant. Ordinum ad Catholic. responsum seu refutatorium scriptum, quod eorum gravaminibus opposuerant in Conventu Ratisb. Anno 1597.

Hoc proposito Carolus Magnus tot fundavit monasteria : Ut nimirum , juvenus , benè in illis instituta , utilis esset exemplo , & doctrinâ hominibus , & , qui in illis confenscere , mundi stultitiâ & pompâ contentâ , contemplationi & orationi se tradentes , statuerent , docerent morum probitatem , veramque religionem populum. (a)

Ob hanc quoque causam Ottho Magnus statuit : Ne quis in monasteria accipiatur , aut improbæ mentis , aut abjectæ indolis , sed qui apti essent , ad benè instituendam juventutem , morum sanctimoniâ , ingenique cultu. (b)

Unde notabiliter à Trithemio Abbate scribitur : (d) Quod in monasteriis hæc consuetudo olim celeberrima fuerit , ut scholæ Monachorum in singulis penè Canobiis haberentur ; quibus , non seculares homines , sed Monachi , moribus & eruditione præstiebantur nominatissimi : Qui , non solum in divinis scripturis docti essent , verum & in Mathematica , Astronomia , Arithmetica , Geometrica , Musica , Rhetorica , Poësi , & in cæteris omnibus secularis literaturæ scientiis eruditissimi haberentur.

Ut inam verò , inquit idem , (d) de sui temporis moribus , tale studium hodie in nostris haberetur monasteriis ! quam multa bona fierent , infinita mala prohiberentur . Sed non omnibus inest amor scientiæ Scripturarum : Propterea noster Ordo sacratissimus , quasi sine honore , jacet sepultus . Duo quondam ipsum Ordinem nostrum gloriosum reddi-

(a) Hieron. Mut. lib . 9. Chron. Germ. (b) Idem l. 13. (c) in Chron. Hirsang. sub Anno 890. (d) Ibid. sub Anno 952.

reddiderunt; vitæ meritum, eruditio Scripturarum: Quorum dum alterum intermittitur, ad alterum raro pervenitur.

Quod si, è Protestantibus Ordinibus aliqui, in reformatione privatam rem suam, haud divinam egerunt, malè quidem eos fecisse, negandum forsàn haud erit: Pontificiorum tamen non magis eà de re notio est, quam Protestantium, quod ipsimet Pontificii aliquam multa monasteria & ecclesiastica bona, ab austerâ primorum Fundatorum regulâ deflecentes, & licentiosiore vitam secuti, in alios, quam ad quos primitus deputata erant, usus converterunt.

Ita Bruschius in suâ, ab Imperatore Ferdinando I privilegiatâ, & Ingolstadii excusâ Germaniæ Monasteriorum chronologiâ, (a) octo insignia Monasteria recenset, quæ sublatâ prima foundationis regulâ, partim in alium modulum liberioris vitæ mira quadam metamorphosi transfusa, & ex Monachis regularibus Canonici seculares, (quos, *monstra sine exemplo, Regulares sine regulâ, Canonicos sine Canone*, Crantzius, (b) Sigismundus autem Imperator (c) à libertate vitæ *Gottes Jungern* vocat) facti; partim expulsis Monachis & monialibus, ad episcopalis mensæ usus, fisco addicta sint.

Et notabiliter de Abbate Vveissenburgensi hic Bruschius scribit. Quod Rudigerus, cognomento Piscator, illius Cœnobii

A a 7

am-

(a) Ut refert Autore Informationis in den vier Clöster sachen. (b) libro 2. metrop. c. 15. & lib. 3. c. 15. & l. 7. c. 50. (c) in Reformatione Clericorum de An. 1436. c. 19. §. 1. ap. Gold. der Reichs constitution, reformation, ordnungen und ausschreiben. p. 180.

Ipsè Pontificii à primâ bonorum ecclesiarum fundatione recesserunt.

amplissimi ultimus abbas, Anno Domini 1526 odio monasticae vitae incensus, & liberioris desiderio flagrans, auro effecerit, ut monasterium, contra primorum fundatorum voluntatem ac sententiam, in praeposituram commutaretur: Quae tandem, Anno 1546 Episcopatu Spirenti, consentiente Carolo V, ac Romano Pontifice Paulo III, incorporata est.

Eadem de re supra allegatus Langius conqueritur. (a) Vidi equidem, inquit, complura Coenobia, ubi in primis fuerant moniales, nunc ibi positos esse monachos; & ubi quondam habitavere regulares Canonici, nunc ibi esse Cruciferos. Et ita de aliis Ordinibus dici potest, & aestimari.

Et paullo post, opulentissima sui Ordinis Coenobia, ait, prorsus ab Ordine esse dimembrata, & in Canonicorum secularium translata statum: E quibus mihi cognita sunt, inquit, S. Albani propè Moguntiam, à Carolo M. fundatum, monasterium, & Divi Burghardi, juxta Herbipolim situm: Quae, cum aliis, irrecuperabiliter ab Ordine scissa, modò pro Abbate Praepositum, pro Priore Decanum, Canonicos pro Monachis nutriunt. In quibus denique, in praesens usque tempus, Abbatum epitaphia, aliaque monastici Ordinis reperiuntur indicia: Licet ab istis nebulonibus, effeminatisque successoribus, ac ingratis, solùm nomine, Canonicis, quantum absque notamine fieri potest, & scandalo, auferantur, deleantur.

Plurima quoque hujus rei exempla Trithemius Abbas, stomachabundus, subinde adducit: Quae notare non abs re videtur.

Capo-

(a) in Chronico Citizenfi.

Canonici enim Trevirenses, majoris Ecclesiæ, abjectâ regulari vitâ, quam hucusque in eadem Ecclesia majores eorum continuabant, desierunt esse regulares, & facti sunt nomine & conversatione seculares. (a)

Quorum exemplo malo, Canonici quoque S. Paulini Trevirenses, S. Castoris in Confluentia, Moguntinenses, Vormatienses, Spirenses, & complurium aliarum Ecclesiarum, diversis quidem temporibus, sed uno impietatis Spiritu, regularis vitæ communitatem abjecerant. (b)

Sic, Anno 1489 Monasterium S. Nicolai in Camberg / Herbipolensis Diocesis, ab Ordine Benedicti, ad instantiam apostatantium Monachorum, translatum est, & in Collegium Canoniorum secularium commutatum. Monachi apostatæ, pleni scelere, ex malis claustralibus seculares pejores facti sunt; Principem suum, perditionis auctorem, cum Abbate sequentes. O patientia DEI! O tempora! Quanta humanæ temeritatis licentia cunctis! Exclamat idem Trithemius. (c)

Eodemque modo Monasterium in Etzlingen / Augustensis Diocesis opulentissimum, paucis, ante hæc tempora, annis, ab Ordine Benedicti, ad instantiam perversorum, Abbatis & Monachorum, erat translatum. (d)

Anno 1491 idem accidit in Monasterio Rittingen / Spirensis Diocesis: Cujus alia causâ non fuit, quam timor obser-
van-

(a) Trithemius in Chron. Hirsau. sub Anno 977. (b) Ibid. (c) in Chron. Spanheim. sub eodem Anno. (d) Trithem. in d. Chron. Spanheim. sub eodem Anno.

vantia regularis. (a) Et, Anno 1495, in Monasterio Bdenheim / ejusdem Diocesis. (b)

Horum quoque vestigia secuti sunt Abbas & Monachi in Nürwiler / Argentinensis Diocesis, Anno eodem; facti ex Monachis malis Canonici pejores: (c) Et illi in Suntiheim / non longe ab Heydelberg in diocesi Spirensi; facti, Anno 1497, ex Monachis perverfis, Canonici seculares criminosi. (d) Itemque in Bldenstadt / Moguntina Diocesis, Anno 1498. Nullam causam habentes aliam, nisi perverfam voluntatem, & odium disciplinae regularis; facti, ex Monachis dissolutis, Clerici turpiores. (e)

Et ita, ut verbis Leonis, Pontificis, ad Adelbertum Comitem de Calve (f) utamur, ipsimet Pontificii, Monachis expulsis, officinam sanctarum Virtutum, introductis dissolutissima vitae secularibus Clericis, in omnium speluncam vitiorum sapius commutarunt.

Et si fisco
ea incor-
porã-
runt.

In tantum autem primam illam foundationis regulam neglexerunt Pontificii, ut etiam integra saepe Monasteria fisco suo addicere, non duxerint esse nefas. Nec à fisco Bruschius aberravit, quando in praedicto libro scripsit: Usque ad Annum Domini 856 Abbates & Episcopatus vocatos; post hæc verò tempora, Episcopos opimiores Abbatias cepisse ad se rapere, & simul Abbates ac Episcopos agere ob ventrem.

Imò adeò Episcopi ab hoc crimine (siquidem id crimen est) immunes non sunt, ut

vix
(a) Ibid. (b) Ibid. (c) Ibid. (d) Ibid. (e) Ibid.
(f) apud Trithem. in Chron. Hirsaug. sub Anno 1050.

vix ullus Episcoporum immunem se jactare possit. Unde nonnemo, hac de re, scripsit, (a) wann alle die jenigen / Augspurgischer confession, so dergleichen güter eingezogen / um des willen gesteinigt werden sollten / könten sich unter den Geistlichen / Erz und Bischöffen / wol keiner / oder sehr wenige / den ersten stein auffzuheben / mit gutem gewissen / und ohne gefahr gleicher condemnation, unternehmen.

In Franconico certè Circulo, non pauca, nec postrema Monasteria, sed circiter viginti, à præcipuo ejus Circuli Episcopo, remotis Monachis, mensæ Episcopalis redditibus addicta, & partim in cauponas, idve genus, mutata sunt. (b)

Quo de Episcopo falsè, ut cætera, is qui Comitiorum Anno 1613 Ratisbonæ habiturum, acta rhythmicè describit:

Sein gantzes geschlecht hab er auch sehr reich gemacht /

Seiner vorkahn stiftung aber nicht wol betracht:

Dann da er wolt / daß man sein ordnung steiff sollt halten /

Da brach er selbst ein die stiftungen der alten: Dann er gar viel Mönche / aus den Clöstern gejagt /

Und achtet nicht / ob gleich der Pabst darüber klagt:

Das ein zum vorwerck macht / das ein zur stuterey /

Eins brauchet er ad mensam, und eins zur husererey.

Das (a) Autor Informationis in der vier Clöster sachen. (b) Autor d. Informationis & Petrus Denaysius in Consilio vom Religion Friesden / & in specie, von der vier Clöster sachen.

Das tuht der heilig Bischof: Gottens die
Ketzer lassen?

Ich halte / sie werdens ihm nachtuhn aller
maßen.

Quinimò Bavarus quoque, tempore Co-
loniensium turbarum, partem ejusdem Ele-
ctoratus, à corpore suo revulsam, Domui
sua, hæreditario jure mancipare laboravit,
man ist in wehrendem Cöllnischen Krieg wider
Churfürst Tructessen / mit diser practit stark
umgangen / wie etliche vornchme stück / und alte
pertinentien des Erz-Stifts Cölln / dem Hau-
se Bayern zugeeignet / und in perpetuum möch-
ten incorporiret werden: Welches man durch
Fürstliche Bayerische originalia, Sigel und
Handschriften beweisen kan. (a)

Videant ergò Pontificii, mantica quod in
tergo est: Et quam licentiam ecclesiastica
bona occupandi, possidendi, inque merè
profanos usus convertendi, ipsi sibi usur-
pant, Protestantibus, quibus minor ejus rei
religio, adeò præfractè ne denegent.

SECTIO IV.

*Alius
Pontifi-
ciorum
scrupu-
lus.*

REperiantur porrò inter Pontificios rigidi
quidam & Zelotæ, qui hæreticos tolera-
re, aut cum iis habere communionem, bonâ
conscientiâ se posse, negant.

Ad illorum, nimirum, sensum, qui Pacem
religionis conscientia adversari, asserunt,
der Religion: fride sey wider Gott und das
gewissen / und von keinem enferigen Christen
iemahls gelobet worden / (b) Sey / Theologicè
davon

(a) *Responsio ad Cancellariam Bavarò - Anhal-
dinam parte 1. cap. 7.* (b) *Beweis / warum
die Pâbstische den Protestirenden nicht weis-
chen können / contra des Heitz offlers rationes
aus der Meyntzischen Canzelcy.*

davon zu reden / als dadurch Ketzerneyen zuge-
 laßen / in substantia unverantwortlich: (a)
 Quique transactionem Passlaviensem, distra-
 ctionem, non compositionem, eine zerrüt-
 tung vom vertrag vocant. (b)

Sed his Hispano-Pontificiis sive Esavita-
 Pontificiis (ita enim meritò eos appella-
 mus) diversam aliorum Pontificiorum sen-
 tentiam opponimus. Cui re-
 sponde-
 tur.

In duplici enim Pontificii sunt differen-
 tia; Et præter priores istos rigidos ac Esavita-
 Pontificios, reperiuntur quidam mode-
 ratiores; quos illi Politico-Pontificios, per
 contumeliam appellant. Pontifi-
 cii du-
 plices
 sunt.

Unde Christianus II, Elector Saxonæ, in
 ore subinde habere solitus est, Er wolte
 und müste wissen / ob ers mit alten Catholi-
 schen / oder mit Jesuitisch-Catholischen zu tuhn
 hätte. (c)

Priores isti, extrema potiùs subeunda,
 quam in Religione quippiam conceden-
 dum, clamitant, wollen mit dem topfe durch
 die maure lauffen / und den Herrn das gewis-
 sen so eng machen / daß sie auch ehender Land
 und Leute in stich setzen sollen; Setzen alles
 auf einen unzeitigen eyser / und perluadiren
 die Herren / daß es viel rahesamer sey / von
 Land und Leuten verjagt zu werden / und
 solches unschüldiges blutvergiessen zugestats-
 ten / als etwas nachzugäben: Quibus verbis
 eos, Alii ri-
 gidi.

(a) In discursu quodam von prosecution des
 Reichs-tags Anno 1613. (b) In discursu
 von zerrütten und perturbirten zustand
 des Reiches / apud Lundorp. tomo 1. act.
 publ. lib. 1. cap. 25. pag. 72. (c) Ut re-
 fertur in responso ad Cancellariam Bauaro-
 Anhaltinam parte 1. c. ult.

eos, Vir insignis prudentiæ, Zacharias Geitzkoffler describit, & insectatur. (a)

Unde Italicum illud proverbium apud illos locum obtinet: Più testo paese rouinato, che paese damnato.

*Alii
modera-
tiores.*

Posteriores, moderatiora consilia secuti, amicam compositionem internecino bello præferunt: In quorum numerum etiam se à fervidis istis relatum, Cardinalis Cleselius scribit. (b)

*Qui
Reipu-
blica
magis
utilis*

Contemplentur autem priores isti Zelotæ potentissimum Galliæ Regnum, quod à bellicis civilibus nunquam quievit, antequam Pax ista religionis stabiliretur: Verissimumq; est, quod Zacharias Geitzkoffler memorat, (c) Frankreich habe / solcher Zwietracht und obstination hatber / über vierzig Jahr / einen höchstverderblichen Krieg aus-gestanden: und sey dennoch jedes-mahl zu solchem accord gerahten / den der König und die Geistlichen anfangs / mit viel leidlichern conditionen / hetten haben können.

Hodiè utut Rex ipse, ac Primores Regni, non minùs, quam illi Zelotæ, Pontificiæ Religioni addicti, nec minùs in Religione suâ devoti ac ferventes sint; attamen res Gallorum quoad religionem, inter ipsos in tranquillo sunt: Nec ullo tempore Regnum id magis floruit, quàm cum, in tempestivo isto Religionis Zelo omissò, Hugonotæ cum Pontificiis, pari jure censei cœperunt.

Ex

(a) in *uteris ad Cardin. Cleselium de dato Vini 8. 18. Februarii Anno 1621. apud Lundorp. d. tomo I act. publ. l. 10 cap. 31. p. 1453. & sequ.* (b) ad Zachariam Geitzkoffler de dato Vini 24. Decembr. Anno 1634. (c) in *d. literis ad Cardin. Cleselium de dato Vini 8. 18. Febr. Anno 1621.*

Ex quo omnium animi ita jam caluerunt, ut non discordiis amplius, sed utri utros, obedientiâ ac fideli obsequio in Regem suum, vincant, laudabili æmulatione inter sese certent.

Contemplantur iterum isti Zelotæ potentissimam Polonorum Rempublicam: in quâ Anno 1572 confœderatio, hoc est, lex, inter Catholicos & Evangelicos sancita; quâ prohibetur: Ne alter alterum, nomine religionis, injuriis afficiat, aut in Reipublicæ muniis, sive palàm sive occultè possideat: Sed utrique in mutuâ pace vivant, & politica concordia exspectantes, donec tempus, id quod justius erit, detegat.

Hæc autem sapientissimè excogitata, nempe, ut vitari possent motus, & bella parricidalia, sanctè, & sine dolo, sibi invicem sponderunt, &, ut Reges quoque futuri, cum inaugurarentur, idem jure jurando comprobarent, constituerunt. Unde verba illa in formula juris jurandi: Inter dissidentes de religione pacem manu tenebo. (a)

Econtra, quis nescit, primam ac summam causam, quare confœderatæ Belgii Provinciæ ab Austriacis defecerint, fuisse, conscientiarum tyrannidem, & inquisitionem Hispanicam.

Quapropter Elector Saxonix Christianus, cum, apud Matthiam Austriacum, proditiōnibus utriusque Austriæ, libertatis religiosæ conservandæ causâ, intercederet, graviter ac verè hac de re disseruit, (b) das Haus Oesterreich habe / eine zeit hero / teis ne ärgere und schädlichere Feinde gehabt / als den

(a) Stanislaus Sarnicius lib. 8. annal. Polon.

(b) In literis ad eundem Matthiam de dato Dresden 6 Octobr. Anno 1608.

den Stuhl zu Rom / der Jesuitischen secten / und ihres anhangs / allzuhitzige consilia , und habe die stattliche Provincien in Niederland / von ihrem natürlichen Herren / niemand anders gebracht / als dergleichen allzugeschwinde consilia , welche auch ein solch verbittert misstrauen / zwischen Herren und Untertanen angerichtet / das / ungeachtet vielfaltig angestellter Pacificationshandlungen / einiges vertrauen nicht gestiftet / viel weniger bis hero in den vorigen stand wider gebracht werden können.

CAPUT V.

De quinto restaurandi & firmandi Status MEDIO, quod est, Comitiorum & Regimenti, sublato Consilio aulico, restitutio.

Comitia in usum reducenda.

Diffidentiâ isthoc modo inter Ordines è fundamento sublatâ , & concordia ac confidentia restitutâ , Comitiorum quidem potissima ratio esto : Comitiam enim sunt , in quibus Ordinum autoritas ac potestas maximoperè elucere solet.

Sed quia ingentes in his sumtus fieri oportet (qua de causâ , annui & ordinarii Conventus , Anno 1500 sublatis sunt) ideò tantum in causis maximi momenti , & quæ non , nisi omnium Ordinum suffragiis decidi posse videntur , Comitiam indicuntor : Inque cum casum , Principes omnes personaliter , si possibile sit , comparento : nec , nisi justâ aliqua & fontica causâ eos impediante , sese excusantor.

Et Regimentum

Cum verò necesse sit , esse interea , qui bono publico invigilent , ac res Imperii incidentes , nec moram ferentes , expediant ;

ne consilia post res afferantur, dumque Romæ deliberatur, Saguntum pereat: Senatus Imperii, & Regimentum, ex Electoribus, Principibus, liberisque Imperii Civitatibus, certo numero constans, iterum de novo, nec id ad certum tempus, sed in perpetuum constituitur, cum veteri ista & amplissima, quam superius explicavimus, potestate; ut nihil, quod Reipubl. statum concernit, ab Imperatore, sine ejus decreto, peragatur.

Camera quoque, ad privatorum controversias decidendas, in suo statu maneto.

Cum Camera,

Utriusque tandem penes Imperatorem, tanquam Præsidem, ejusve Vicarium, seu substitutum, ut olim, sic & nunc, esto directorium.

Consilium verò istud Imperatoris aulicum; tanquam lerna malorum, ex quo, velut ex equo Trojano, omnes isti conatus, Libertatis oppressores, prodierunt, à Reipubl. nostra planè exsulato.

Sublato Consilio aulico.

Id quod eo tamen fine non dicimus, quasi Imperatori, (quod cuivis Principi licet) Consiliarios aulicos, quos & quot voluerit, habere non liceat: Sed quia rerum summa illis committi non debeat.

Regimento tandem, uti antiquitus, ita nunc quoque, si è re Imperii id visum fuerit, vicinos Principes, aut Ordines, vel pauciores, vel plures, vel omnes, prout necessitas requiret, ad deliberandum de rerum summa, convocare conceditor.

Omnes Ordines ad Regimentum alternatim vocandi.

Conjectati superius sumus, Principes ac Ordines, qui à Majoribus nostris ad Regimentum deputati fuerunt, ex eo forsàn se gravatos sensisse, quod soli rebus publicis implicarentur, ac Imperio servire cogerentur, cum reliqui essent immunes; indeq; causam dedisse abrogandi Regimenti,

For-

Forſan etiam iſti , qui præteriti erant, Ordinibus, ad Regimentum deputatis, hoc honoris , quod ſoli Reipubl. gubernaculis ad-moverentur , inviderunt.

Itaque , ut utrique huic inconuenienti occurramus , Principes ac Ordines in certas claſſes diſtribuuntur ; & cavetur , ut alter alteri per vices ſuccedat : Cumque omnes ſub publicâ tutelâ vivant , honorumque in Imperio capaces ſint , omnes etiam hujus muneris, & cum onere conjuncti, honoris, participes ſunt.

CAPUT VI, & ultimum.

De ſexto & ſeptimo reſtaurandi firmandive Status MEDIO, qua ſunt, continui Exercitus ſuſtentatio, & militaris ararii inſtitutio.

SECTIO I.

Uteriùs , cum hoc noſtro tempore , quo juſ plerumque in armis eſt , nec imperia, ex Coſmi Medicæi ſententia , (a) Paternoſtris conſervari poſſunt, inermium nulla habeatur cum ratio, Imperium noſtrum perpetuo Exercitu munitum eſto.

Exercitûs requiſita.

Ad firmitatem verò Exercitûs quatuor requiſitis opus eſt : Ut , nimirum , vires ſint propriæ ; ut ſint numeroſæ ; ut validæ ; ut veloces.

Propriæ ; quia agrè illi credi poteſt, quod alterius eſt.

Numeroſæ ; ut in rebus adverſis, & incommodis , ſemper aliqua ſuperſint.

Validæ ; quia numerus, abſque fortitudine parùm juvat , imò mille incommoda aſfert.

Et

(a) apud Machiavell. libro hiſtor. Florent.

Et finaliter veloces sint vires; ut facile colligi possint, impellique, quò exigit necessitas.

Et de numero quidem sufficienti ipsimet Ordines prospicient.

Validæ ut sint vires, continuum efficiet armorum exercitium.

Veloces satis erunt, quia in parato semper habebuntur.

Propriæ autem ut sint, maximè præcavendum: Ne, quod stabiliendo Statui invenimus, Statum evertat, &, ex Juliani Apostata symbolo, aquila iis ipsis configatur sagittis, quibus suæ pennæ aptantur. (a)

Non itaque Exercitus hic dicitur modò Sacri Romani Imperii Exercitus; quemadmodum, hoc colore, in Pactis Pragensibus, Ordinibus Imperii glaucoma objecit Ferdinandus: Sed & revera esto, ac ab Imperio Ordinibusque re ipsa, & in totum dependeto. Exercitus ab Imperio dependeat.

Imperator verò, si rei militatis peritus sit, tanquam generalis Exercitus Dux, aut alius quispiam Princeps, cui has vices mandaverit Imperium, Exercitui huic præsto: Sed in neminem, nisi ex Ordinum aut Regimenti præscripto, arma moveto. Et, ne quid in ipsa expeditione contra Imperium ipse molliatur, certi Consiliarii bellici, de quorum consilio omnia agat, illi adjunguntur.

Collapsa quoque disciplina militaris, in cuius sinu serenus tranquillisque status acquiescit, & ex qua optatissimi triumphus promanant, (b) in pristinum suum vigorem ante omnia reducitur.

B b

S E -

(a) Bodin. lib. 4. de Republ. c. 1. (b) Valerius Maximus lib. 2. c. 7.

SECTIO II.

Quod ut eò meliùs fiat, meritò de arario solliciti esse debemus: Ad exemplum Augusti; qui militare ararium instituit, ut perpetuò, & sine difficultate, sumtus, ad tuendos milites, prosequendosque suppeteret. (a)

Tributa
perpetua
indicen-
da.

Tributa itaque Ordinum consensu, eaque perpetua, in Imperio indicuntur: Et quidem tanta, quanta, ad sustentandum ejusmodi Exercitum, qualem alere necessarium Ordinibus visum fuerit, sufficere possunt.

Nec enim quies gentium sine armis, nec arma sine stipendiis, nec stipendia sine tributis haberi possunt. (b)

Modus tributi indicendi non erit difficilis, si vel antiquam istam collectandi rationem, des gemeinen pfennings / in usum revocemus, vel secundum consuetum Imperii nostri censum, de cujus moderatione in nullis non Comitibus actum est, den Dömerzug / calculum nostrum instituamus.

Jamdudum in hac bellorum intemperie Germani nostri contribuere didicerunt. Imò, qui per crudeles tribulationes, inter media arma, nullà ipsis securitate præstita, immensam auri vim conferre hucusque coacti sunt, moderata tributa, sine difficultate, in perpetuum continuabunt: Modò pace simul potiri, & frui possint; modò disciplina militaris reducatur, & petulantia militum coëreatur.

Ante hoc tempus, si vel modica collecta erat instituenda, quilibet publicè, privatim-
que

(a) Sueton. in Augusto. (b) Tacit. lib. 4. histor.

que, ad mendicitatem se redigi, querulabatur, & impossibilitatem prætendebat.

At bello hoc, penè vicennali, effectum est, ut vires opesque suas, quas florente Imperio non noverat, jam nôrit Germania: Et continuis, maximisque tributis parem se esse videat, quæ ad interruptas olim, & minimas, humeros contrahere solebat.

Hoc unicum tamen, in collectione tributorum, attendendum, ut justitia competens, & debita proportio observetur: neve, ab potentioribus in tenuiores inclinentur onera: Quod quidem in societate plurium sæpe fieri solet.

Quemadmodum in fœdere Smalcaldico Civitates potissimum pecuniâ emunctas ferunt: Unde antiqui isti Knüppelhardi. (a)

Heiß ein Langravi, Geus an Sachs /

Schertele schier wol:

Carle bader reib aus: Solvite Reichs
Statides.

Similique infamiâ, aut infamiæ rumore, unitos Principes laborasse, nimis quam notum est.

Cum autem, præter ordinaria militum stipendia, & ordinarios alios sumtus, multa extraordinaria, eaque varii generis, velut ea, quæ in exploratores impenduntur, ac similia, requirantur; ideò extraordinarii etiam reditus necessarii sunt.

Ad has autem expensas, præter alia media, quæ tempus suppeditaverit, Annatas

Anna-

ta ad

bo- extra-

B b 2

(a) quos refert Vitus Breitschwert in Consilio, ob die freye Reichs Ritterschafft in Schwaben / mit andern höhern Potentaten / Churs und Fürsten / in verbündnus eintreten solle / quod confectum est Anno 1610.

*ordina-
rios belli
sumtus
depu-
tande.* bonorum ecclesiasticorum deputare, haud
abs re fuerit.

Cum enim Annata à Germanis ad bellicos usus, & in eum finem, ut thesauri loco, contra Turcas, & alios Christiana Reipubl. hostes, conservarentur, introducta sint; (a) quas Romani Pontifices in suos deinde usus converterunt: Quare ad pristinos usus eas non revocemus, & belli necessitatibus iterum applicemus?

Nam Pontifici eas in manus tradere, ut, pro lubitu suo, uti illis, & abuti possit, etiam Pontificii quidam, jam sapientiores, dederunt.

Velut Poloniae Rex Sigismundus, Anno 1543 ad instantiam Ordinum Regni de Annatis decrevisse legitur, hoc modo. (b) Satisfaciendo postulationibus Dominorum Consiliariorum, nostrorum secularium, & Nuntiorum terrestrium, mittemus ad Sanctum Patrem Papam, petitem Annatas; ut ne eas de Regno efferri permittamus, sed ut remaneant, pro defensione Reipubl. in Regno. Quod si easdem impetrare non possumus; tum jam extunc renunciare illi debemus, easdem nos, neque duros esse, neque efferri nullâ ratione permissuros.

(a) Sleidan. libro 4 histor. (b) Statuta Polonia à Ioh. Herburto à Fulstin. edita sub tit. Annata.

CONCLUSIO.

Et sic tandem propositi nostri telam perteximus.

In quo surdis nos fabulam narrare, & paucos sententiæ nostræ suffragatores habituros, jam inantè auguramur.

Maxima enim scribentium & consulentium pars, tanquam falsi agri mensores, Imperii nostri Statum, privati juris, & Legistarum decempedâ metiuntur: Alii externo Imperatoriæ Majestatis splendore praestrikti, fucum sibi faciunt, & aliis: Multi quoque, divitiarum ac honorum exorabilis deliniti, tanquam perditissimi lenones, Austriacis Procis patriam prostituunt Libertatem.

Quid verò à Principibus & Proceribus Germaniæ nostræ expectaveris? Qui horum auribus audiunt, horum oculis vident, horum sensu regnant: Ab his dicuntur, vel-

— nervis alienis mobile lignum :
Ac velut ludicra & ridenda quadam *vegetata*, nihil arbitrato suo faciunt, sed omnia ducentibus his & aurigantibus.

Licet ergò illorum assensum non venemur, multò minùs emendationem sperare possimus; id tamen assequemur, quod periti Medici: *Qui*, ex diebus criticis seu decretoriis, & ex ipsius morbi causa, de interitu ægroti, qualis is futurus sit, certius meliùsque augurantur; ac Cives nostros, quibus sanguinis adhuc Germani gutta superest, admonebimus, ne Libertatis cadentis ruina genitùs opprimantur.

Non

Non pauci etiam, quibus nullum circa petus robur est, mirabuntur, Accio & Titio idem apud nos jus esse: Qui non in dupondios, & de plebe homines, sed in Imperatorem ipsum calamum stringimus; scribimusque apertè, sine fuce, sine circuitione, contra Asinii Pollionis monitum, (a) in illos, qui possunt proscribere.

Sed meminerint isti, nos nec Asinios, nec asinos esse; ut jugum lubenter toleremus aut clitellas: Et plus mentis robore pollere, quam degenerem istum Pollionem.

Jamdudùm est, quod in Domum istam Austriacam, Domum, Patriæ nostræ & avitæ Libertati exitiosam, dum vita suppetet,

— dum Spiritus hos reget artus, seu stylo, seu pilo pugnare parati fuimus. Utcunque res cadat, perinde nobis est: Jacta est alea: Rubiconem jam transivimus.

Adimant illi, licet Spiritum; Cælum non adiment: Et sic tamen liberi ab eorum jugo moriemur.

Pellant nos Patriâ; Mundo non pellent: Et forsân, si degeneres Populares nostri æquâ jugum cervice subierint, alia nos recipiet ac fovebit, non inhospita, tellus.

Nec furibundi magis isti nos expellent; quàm lubentes, volentesque nos ab iis recedemus.

Melius, secundum Augustinum, (b) est, pro veritate pati supplicium, quam pro adulatione recipere beneficium.

Qua-

(a) apud Macrob. libro 2 Saturnal. (b) ad Casulanum, c. nemo peritorum II. qu. 3.

Conclusio.

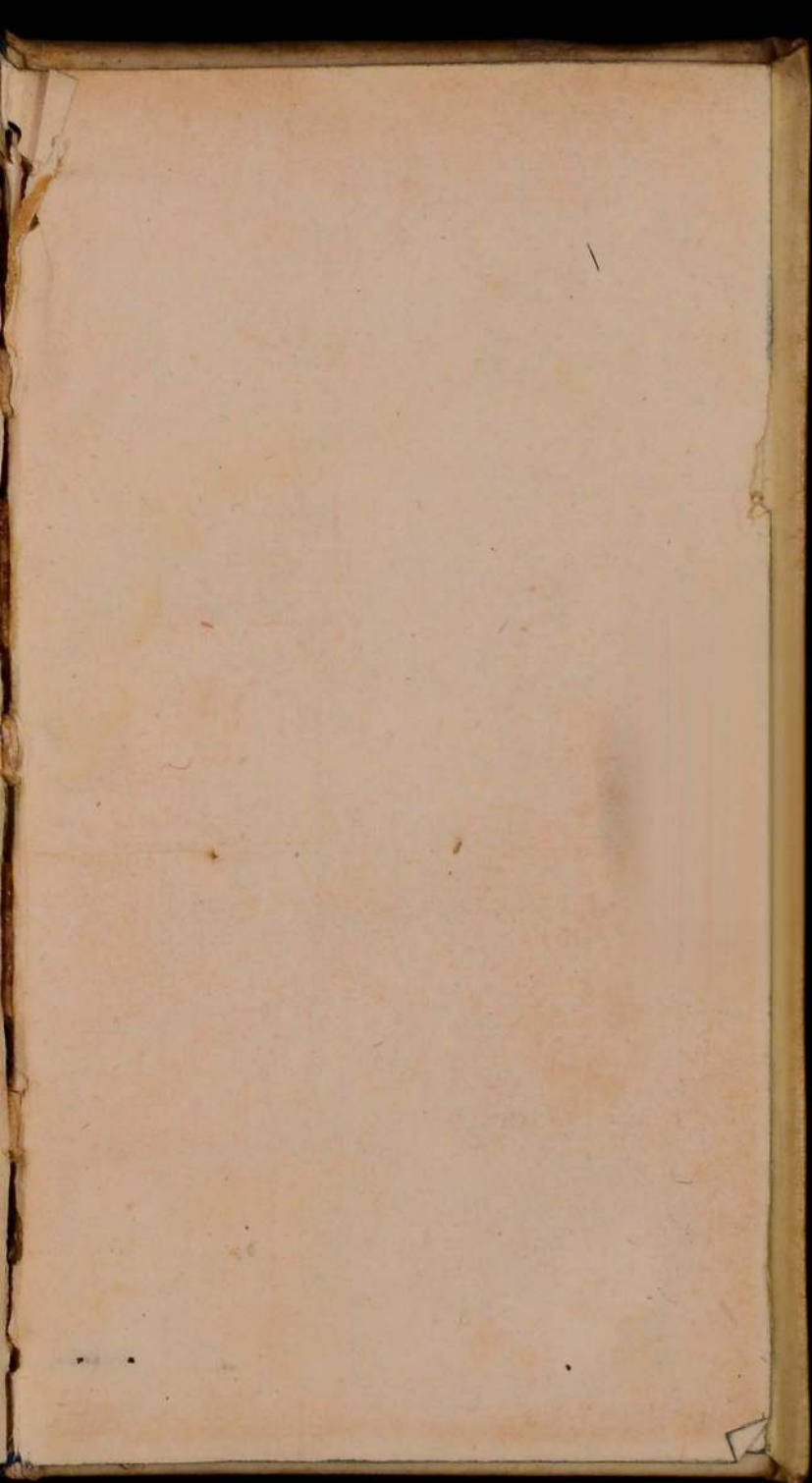
Quapropter nos quoque malumus in ex-
filio audire Cicerones ; quam in patrio so-
lo , opibus & honoribus florentes , vigen-
tesque, Clodii, Catalinæ , Antonii, patriæ
Libertatis proditores , oppres-
sores, ac Hostes.

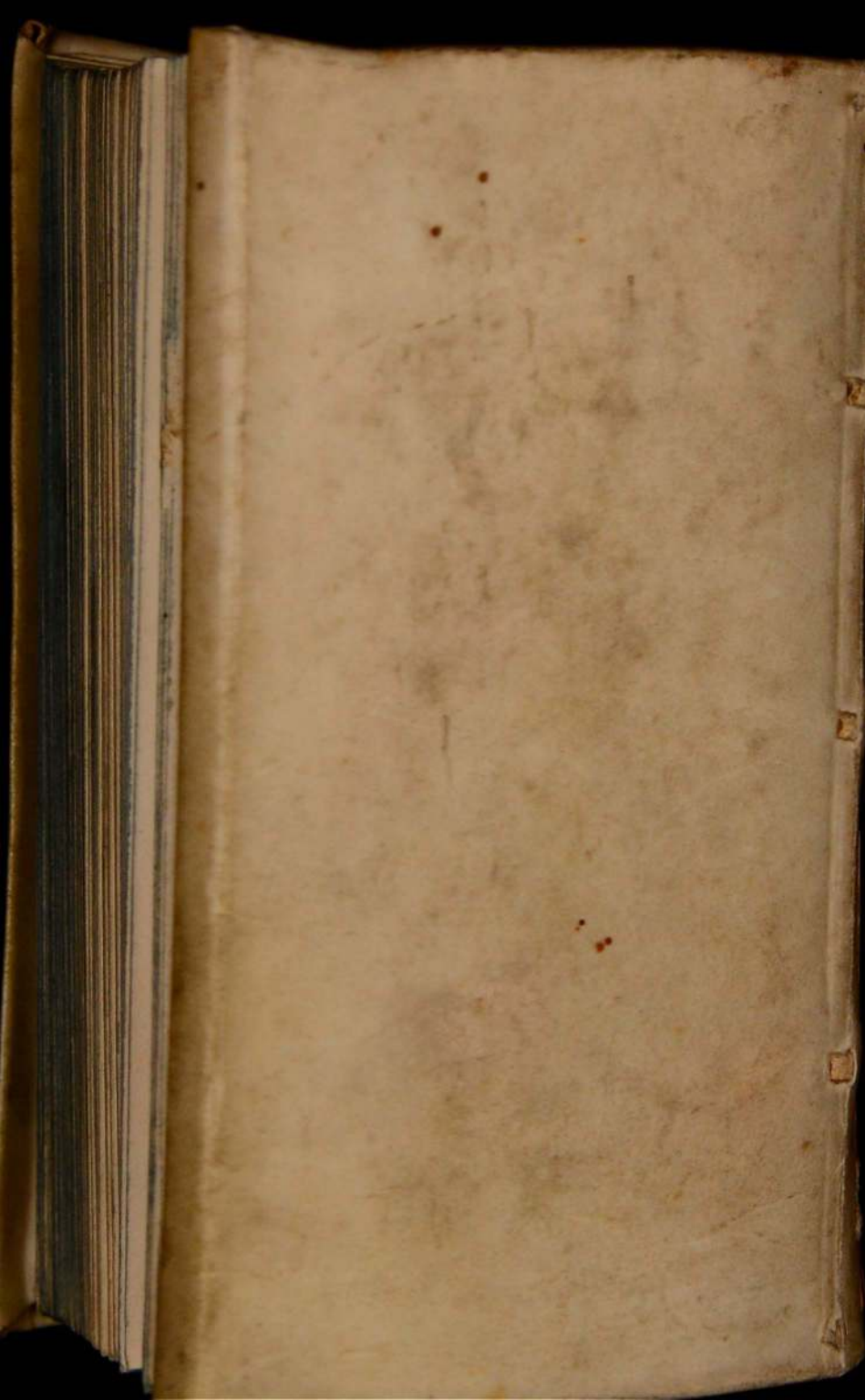
F I N I S.

6864

UNIVERSITÀ DI PADOVA
ISTITUTO
di
FILOSOFIA DEL DIRITTO
e di
DIRITTO COMPARATO

De Ratione
Status.

119

UNIVERSITÀ DI PADOVA

Ist. di Fil. del Diritto
e di Diritto Comparato

III

5

60

Das ist der Rath / man muß den Reichstag treiben fort/
 Vnd alle Fürsten gleich beschreiben an den Ort/
 Daß ieder in person sich dahin wolt begeben:
 Darnach muß man darauff fleißige achtung geben/
 Daß man den Türcken mög ein wenig munttern auff/
 Ober sich regen wolt/ das thut gar viel zum krauff.
 Dann unter diesem schein / kan man best mehr begehren/
 Vnd niemand kan mit fug dessen sich dann erwehren.
 Wil er nicht fort / so ist gar hoch daran gelegen/
 Daß man ihn irritir, so muß er sich wol regen.
 Noch ist es nicht genug / es muß dabey nicht bleiben/
 Sondern man muß hieraus gar böse Zeitung schreiben:
 Der Erb-feind tomm sehr stark / mit achtzig tausend
 Mann/

Die vor-mauer des Reichs die wolt er greiffen an
 Viel fester ort hab er sehr kläglich ausgebrant/
 Lippa und Genna auch in gschwind er berant:
 Vnd dergleichen ding mehr kan man füglich erdencken.
 Was schades? Ist es gleich nicht wahr/ wer wil uns drum
 verdencken?
 Hierzu kan man / mit fug/ dreyhundert mont begehren
 Keiner ist so behertzt/ der sich des darf erwehren.

Deque eorundem Comitiorum continuatione, hic
 idem, in sequentibus, scribit:

Da der Wagen noch gar im toth wolt stecken bleiben/
 Da kam eben von Wien ein sehr gewünschtes schreiben:
 Der Türck sey nun recht böß / er zehle nun stark an/
 Siebenbürgen sey weg. Wie wil man immer thun?
 Morgen gewinnt er Caschow / übermorgen Wien/
 Fliehn wir gleich in Pommern / so thut er auch dahin.
 Ein kleines Vögeln kam gerad von Temeswar/
 Das bracht contrar zeitung/ es sey alles nicht war.

Hæc satyrica quidem & jocosa sunt, sed in seria
 ducere videntur: Nec ridentem verum dicere quip-
 piam vetat.

Nam

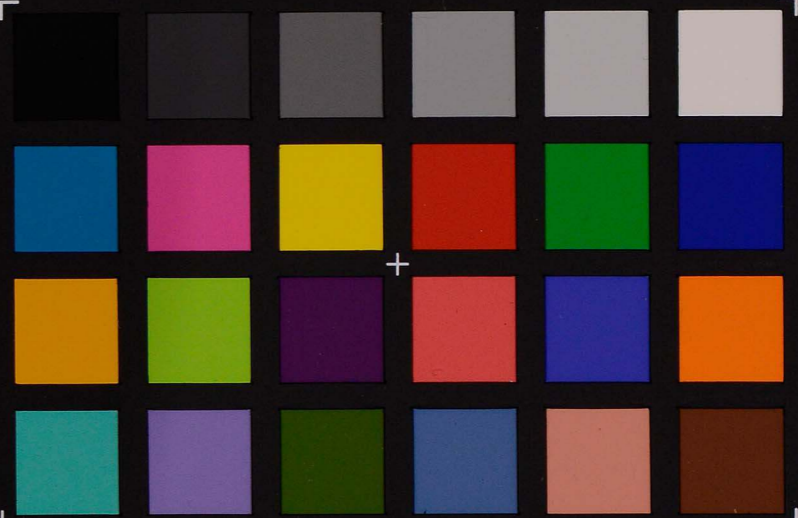
Nam, prætextu hoc belli Turcici, ad ener-
 vandos & opprimendos Imperii Ordines,
 ufos fuisse Austriacos, ex illis apparet, quæ
 jam tum de Carolo V Legatum Gallicum
 retulisse, Elector Saxoniz & Landgravius
 Hassia testati sunt. (a)

Cum enim hic in belli, quod Carolus contra
 Protestantem meditabatur, incidisset
 mentionem, & diceret, permagnum esse,
 quod moliretur; cogitaret secum ipse, quan-
 ta Germaniz esset potentia, & quanti res
 periculi: Quod si unus & alter forsitan deli-
 quissent, iniri posse rationem, quomodo
 sine bello res componeretur. Ad ea fertur
 Carolus respondisse. Nihil opus esse com-
 positione: Velle se domare Germaniam, aut
 de fortunis omnibus periclitari. Nam illius
 vires non posse jam esse tantas, ut sibi ma-
 gnoperè sint extimescenda: Iam enim,
 amplius annos viginti, fundamenta se jecisse
 huic rei. Sæpe illos auxilia sibi tulisse, mul-
 tis bellis, nuper etiam contra Regem ip-
 sum: Fecisse maximos sumtus in crebris
 Comitibus: Militum etiam manus, atque
 robur amisisse diversis bellis. Et hæc qui-
 dem eò se fecisse, ut viribus Germania destitue-
 retur: Hoc igitur esse peridoneum rei geren-
 dæ tempus.

Et Rudolpho quoque Imperatori, Unitio-
 rum Principum ac Ordinum Legatus, Prin-
 ceps Anhaltinus in faciem ingessit; (b)
 quod Pacem cum Turcâ inire recusasset, imò
 quod initam abrumpere voluisset, & quod
 Ordines ulterioribus tributis exhauriret,
 falsis

(a) apud Sleidan. lib. 18. histor. & Hortled.
 tomo 2. de bello Germanico lib. 3. cap. 30.
 num. 12. (b) In propositione habitâ Pragæ
 8 Jul. Anno 1609.

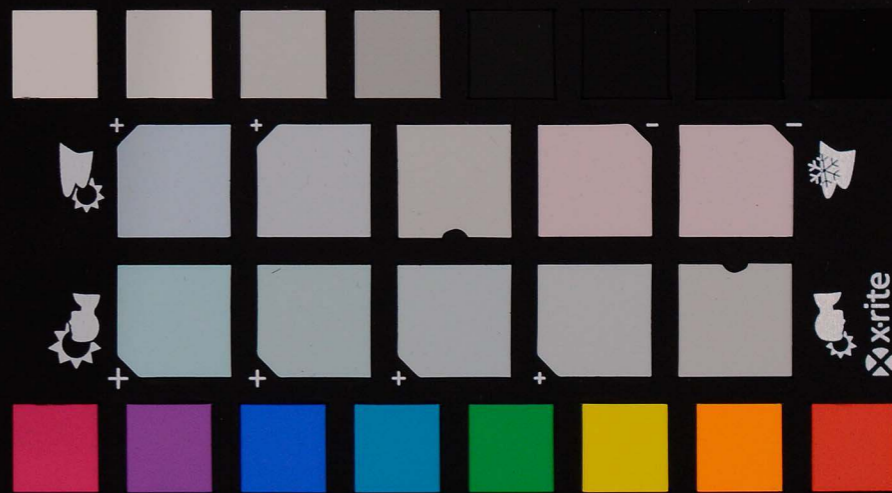
colorchecker

MSCCPCC0613

mm

MSCCPCC0613

x-rite

mm